Dr. Hamilton Moore

Epistolele către Timotei și Tit

Texte misionare din partea unui ilustru om de stat misionar

EDITURA UNIVERSITĂȚII EMANUEL DIN ORADEA
2017

Copyright 2016 © Apostolos Publishing Ltd, 207 Regent Street, London.
Tradus și publicat cu permisiunea Apostolos Publishing Ltd., Editura Universității Emanuel din Oradea, Str. Nufărului nr. 87, 410597 Oradea, România, Tel./Fax: +40 259.426.692, E-mail: contact@emanuel.ro, www.emanuel.ro.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HAMILTON, MOORE
Epistolele către Timotei și Tit : texte misionare de la un ilustru om de stat misionar / Hamilton Moore. - Oradea : Editura Universității Emanuel din Oradea, 2017
Conține bibliografie
Index
ISBN 978-606-8431-30-7

2

Traducător: DANIEL SUCIU
Editare teologică: OVIDIU HANC

Toate drepturile asupra ediției în limba română revin Editurii Universității Emanuel din Oradea. Nici o parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă sau transmisă prin nici un mijloc, electronic sau tipărit, de copiere, fotocopiere, scanare sau stocare a datelor de orice fel, fără acordul scris al Editurii Universității Emanuel din Oradea.

Dedicație

În memoria fratelui Kenneth (Ken) și a sorei Jean Maxwell,
pe care am avut privilegiul să-i păstoresc și să-i numesc prieteni.

Cuprins

Abrevieri 11

Cuvânt înainte 15

Prefață 17

Introducere la Epistolele Pastorale 19

Privire de ansamblu asupra Epistolelor către Timotei și Tit 41
Aspecte centrale în Epistolele către Timotei și Tit: Rezumat 43
Autenticitatea acestor epistole 47
Dovezi externe 48
Dovezi interne 49

Teologi moderni – Epistole autentice sau pseudonime: Sumar 63
Comentarii finale 78

1 TIMOTEI 85
Deplasările lui Pavel 85
O sugestie privind ocazia și scopul epistolei 85
Schița cărții 1 Timotei 86

1 Timotei 1:1-20 Credincioșia față de adevăr în Casa lui Dumnezeu 89
Timotei trebuie să rămână în Efes 92
Timotei trebuie să recunoască adevărata întrebuințare a Legii 97
Timotei trebuie să-și amintească experiența lui Pavel 107
Timotei trebuie să se opună învățăturii false 110
Comentariu suplimentar: despre întrebuințarea eronată/corectă a Legii 112

1 Timotei 2:1-15 Închinarea publică în casa lui Dumnezeu 123
Cum trebuie să ne rugăm 125
Pentru cine trebuie să ne rugăm 126

De ce trebuie să ne rugăm 130
Ce anume ar trebui să-i caracterizeze pe cei care se roagă 140
Podoabele femeilor 142
Rolul femeilor 146
Asigurările lui Dumnezeu pentru femei 148
Comentariu suplimentar 150

1 Timotei 3:1-16 Conducerea în Casa lui Dumnezeu 159
Prezbiterii 160
Diaconii 167
Biserica şi adevărul 172

1 Timotei 4:1-16 Evlavia şi Casa lui Dumnezeu 179
Timotei trebuie să avertizeze în privinţa învăţătorilor falşi 179
Timotei trebuie să fie plin de râvnă în urmărirea adevăratei evlavii 185
Timotei trebuie să fie un exemplu de credincioşie personală 190

1 Timotei 5:1-25-6v1-5 Relaţiile din Casa lui Dumnezeu 197
Membrii întregii familii – Cum îi tratăm 197
Văduvele – Cum le ajutăm 198
Prezbiterii – Cum îi cinstim 205
Robii – Cum îi îndrumăm 212
Învăţătorii falşi – Cum îi recunoaştem 214

1 Timotei 6:6-21 Mulţumirea în Casa lui Dumnezeu 219
Evaluarea belşugului sau a bogăţiei 219
Râvnirea belşugului sau bogăţiei 220
Raportarea la belşug sau bogăţie 226
Îndemn personal pentru Timotei 229

TIT 231
Schiţe şi tematici sugerate 231

Tit 1:1-16 Responsabilitatea creştină în biserică 237
Adevăratul apostol 237
Fiul spiritual 240
Prezbiterii aleşi 242
Învăţătorii falşi 245

Tit 2:1-15 Responsabilitatea creştină în familie 253
Îndemnuri generale din partea lui Pavel 254
Obligaţii generale din partea lui Dumnezeu 259
Afirmaţii generale din partea lui Tit 262

Tit 3:1-15 Responsabilitatea creştină în viaţa publică 265
Ce trebuie să facă Tit 265
Ce ar trebui să facă credincioşii din Creta 265
Datorită a ceea ce a făcut Dumnezeu 266
Mesaje personale către Tit 272
Salut final şi benedicţie 274

2 TIMOTEI 277
Natura şi contextul cărţii 2 Timotei 277
Schiţa cărţii 2 Timotei 278

2 Timotei 1:1-18 Rămâi credincios mesajului misionar 281
Pavel acceptă chemarea 281
Încurajarea lui Pavel pentru un camarad 283
Mesajul misionar proclamat de Pavel 295
Provocarea lansată de Pavel 300
Pavel ca slujitor abandonat 302
Dedicarea preţuită de Pavel 302

2 Timotei 2:1-26 Promovează mesajul misionar 309
Încredinţează adevărul unor oameni credincioşi 310
Rabdă suferinţa ca un bun soldat 311
Supune-te regulilor lui Dumnezeu ca un bun atlet 312
Trudeşte neobosit în lucrarea lui Dumnezeu ca un bun plugar 313
Suferă cu credincioşie la fel ca alţii 315
Împarte drept Cuvântul adevărului 321
Fii un vas curat şi pregătit 326
Evită disputele nechibzuite şi dăunătoare spiritual 327
Blând dar credincios condu pe alţii la pocăinţă 327

2 Timotei 3:1-17 Persevereazăă în mesajul misionar 333
Vremurile primejdioase din zilele de pe urmă 334
Învăţătorii falşi din zilele de pe urmă 337
Exemplul viu în zilele de pe urmă 339

Dedicarea continuă în zilele de pe urmă 343
Revelaţia lui Dumnezeu pentru zilele de pe urmă 344

2 Timotei 4:1-22 Predică mesajul misionar 353
Îndemn final 353
Capitolul final 357
Deplasări finale 360
Avertizare finală 362
Mărturia finală 362
Saluturi finale 364

Rezumatul Epistolelor către Timotei şi Tit-
Scopuri locale, lecţii durabile şi perspective misionare 369

Bibliografie 379

Abrevieri

AB	Analecta Biblica (series)
AD	After Death
ANF	Ante-Nicene Fathers (series)
Antiquities (Ant.)	Antiquities of the Jews
BAGD	Bauer, Arndt, Gingrich, and Dander, A Greek-English Lexicon of the New Testament And Other Early Christian Literature (1979)
BBET	Beiträge Zur biblischen Exegese und Theologie
c.	circa, about
CA	California
CBQ	The Catholic Biblical Quarterly
cf	compare
chap(s).	chapter(s)
Co.	Company
CUP	Cambridge University Press
Del	Delaware
DSB	The Daily Study Bible Series
Eccl. Hist	Ecclesiastical History
ed.	Edition
eds.	Editors
esp.	especially
ESV	English Standard Version
EQ	The Evangelical Quarterly
Exp.Tim	The Expository Times
f. (ff.)	and the following verse(s) or page(s)
f/n	footnote
GFA	Gospel for Asia
Gk.	Greek
GNB	The Good News Bible
HNTC	Harper's New Testament Commentaries
IB	The Interpreter's Bible
ICC	International Critical Commentary
Ill/II	Illinos
IVP	Inter Varsity Press
JAC	Jahrbuch für Antike und Christentum
JB	The Jerusalem Bible
JBL	The Journal of Biblical Literature

JETS	Journal of the Evangelical Theological Society
JGRChJ	Journal Greco-Roman Christianity & Judaism
JSNT	Journal for the Study of the New Testament
JTS	Journal of Theological Studies
KJV	King James Version
Loeb	The Loeb Classical Library (series)
LXX	Septuagint (pre-Christian Gk. Translation of the OT) MA Massachusetts
Macc	Maccabees
MD	Maryland
MI	Michigan
MO	Missouri MS (MSS) manuscri pt(s)
NA26	Nestle-Aland Greek New Testament, 26th Ed (1979) NCB New Century Bible Series
NCBC	New Century Bible Commentary NEB New English Bible
NIBC	New International Biblical Commentary
NIDNTT	The New International Dictionary of New Testament Theology (1975-78)
NIGTC	New International Greek Testament Com mentary NIV New International Version
NIVAC	NIV Application Commentary NT New Tes tament
NTC	New Testament Commentary (series)
NTM	New Testament Message (series)
NTS	New Testament Studies
OK	Oklahoma
OT	Old Testament
OUP	Oxford University Press
1QH	*hôdayôt* (Thanksgiving Hymns) from Qum ran Cave 1
1QS	*Serek hayyaad or Rule of the Community, Manual of Discipline*
PE	Pastoral Epistles
PNTC	Pelican New Testament Commentaries Repr. Reprint
RSV	Revised Standard Version
RV	Revised Version
SNTSMS	Society of New Testament Studies Mono graph Series
SPCK	Society for the Preservation of Christian Knowledge
TBC	Torch Bible Commentaries
TDNT	Theological Dictionary of the New Testa ment
Them	Themelios

trans	translation
TX	Texas
UBS	United Bible Series
UK	United Kingdom
UP	University Press
Va	Vancouver
v. (vv.)	verse(s)
Virtues	Book IV On the Virtues; Rewards and Punishments
vol.	volume
WBC	Word Bible Commentaries

Cuvânt înainte

L-am întâlnit pe Hamilton Moore prima oară, la un serviciu al bisericii unde era membră prietena mea, spre finalul anilor 1960. El era un păstor tânăr venit dintr-un orăşel învecinat şi totodată, rudenie îndepărtată a fetei care urma să-mi devină soţie. Îmi aduc bine aminte de predicarea sa plină de pasiune. De-a lungul anilor, ne-am bucurat de părtăşie fiind amândoi păstori în biserici baptiste din Irlanda, precum şi în vremea când eu eram conferenţiar vizitator la Irish Baptist College, al cărui rector era.

Mai târziu, prietenia noastră s-a aprofundat datorită pasiunii noastre comune pentru lucrarea lui Dumnezeu din România, acolo unde Hamilton a pus bazele unei organizaţii numite Tell Romania. Sunt uimit de ceea ce face Dumnezeu prin el şi prin soţia lui, Shirley, în acea ţară minunată.

Dr. Hamilton Moore este unul dintre cei mai înzestraţi cercetători pe care-i cunosc. Şi totuşi, fie că ţine prelegeri studenţilor la teologie de la Universitatea Emanuel din Oradea, fie că le vorbeşte noilor credincioşi dintr-o biserică mică proaspăt plantată dintr-o zonă rurală a României, este întotdeauna plin de pasiune şi smerenie. A predicat adesea unor mari adunări însă este însoţit de acelaşi zel pentru mântuirea sufletelor şi atunci când, aflat într-o cocioabă ţigănească, învelit într-un palton ca să reziste frigului iernii, îi îndeamnă cu ardoare pe ascultători să vină la Cristos. Şi atunci când ajunge faţă în faţă cu nevoia, disperarea ori suferinţa umană, disponibilitatea lui de a oferi ajutor în mod practic demonstrează o adevărată asemănare cu Cristos. William Hendriksen îl descrie pe apostolul Pavel ca *„un mare teolog…care este în acelaşi timp un iubitor de suflete cu inimă deosebit de caldă*." Citirea acestor cuvinte în această dimineaţă mi-a adus aminte de cât de fidel îl descriu ele pe Hamilton Moore.

Volumul acesta, de asemenea, scoate la iveală zelul dr. Moore de a-i echipa pe alţii să împărtăşească Evanghelia. Cel mai bine ilustrează aceasta citatul următor: *„Oh, cât de mare este importanţa de a avea o armată de tineri eruditi care să caute în predicarea lor să mânuiască, într-o manieră plină de respect şi supunere, Cuvântul lui Dumnezeu, încercând să expună semnificaţia intenţionată de Dumnezeu când L-a revelat iniţial!"* Pe măsură ce vei citi paginile ce urmează, mintea îţi va fi luminată şi vei

fi provocat la a aplica aceste adevăruri mărețe! Însă nu va fi doar un simplu exercițiu academic, iar aceasta din două motive. În primul rând, fiecare învățătură pe care Pavel o dă lui Timotei și Tit despre calitatea și caracterul pretinse conducătorilor bisericii ar putea fi ilustrate prin viața lui Hamilton Moore. Și în al doilea rând, pe măsură ce vei parcurge aceste comentariu, vei simți inima cuiva căruia îi pasă cu adevărat de cei pe care-i slujește. De fapt, vei simți ceva din ceea ce trebuie să fi simțit Timotei și Tit atunci când au citit scrisorile inițiale – pasiunea caldă care-L înalță pe Cristos, a unui om al lui Dumnezeu.

Pastor David McFarland
Lurgan, N.I.

Prefață

Am fost inițiat în Epistolele către Timotei și Tit prin intermediul prelegerilor ținute de regretatul dr. Ivor Oakley, fost rector al Irish Baptist College. Prelegerile erau de fapt, o prezentare la nivel general a cărților Noului Testament. Interesul înflăcărat manifestat pentru alte epistole ale Noului Testament, spre exemplu Romani, Galateni, Evrei și Iacov, au lăsat puțin timp pentru o abordare exhaustivă a epistolelor pastorale, așa cum sunt ele cunoscute. În pofida acestui fapt, observațiile profesorului Oakley au fost concise și profunde, astfel încât mi-au stârnit interesul.

Pe măsură ce colegiul oferea noi cursuri, în colaborare cu Universitatea Wales, cea din Lampeter și ulterior, cu Universitatea din Chester, am ajuns să le predau studenților de la masterat un curs nou despre aceste trei cărți. Prelegerile respective au asigurat baza pentru o parte din exegeza expusă în cartea de față. Importanța acestor epistole este crucială pentru orice studiu academic al Noului Testament. Ele conțin încurajările, avertismentele și învățăturile apostolului Pavel pentru Timotei și Tit, prin aceștia apostolul adresându-se, de fapt, bisericilor din Efes și Creta.

Relevanța credincioșiei față de adevăr și față de răspândirea Evangheliei prin mărturia bisericii locale și a modului de viață creștin este aceeași în secolul XXI după cum a fost și în secolul I.

Scopul acestui volum este acela de a reprezenta o provocare pentru biserica de azi în a continua, prin aceleași mijloace, extinderea Împărăției lui Dumnezeu. Obiectivul principal este acela de a oferi păstorilor preocupați o unealtă care să le permită înțelegerea și interpretarea fidelă și practică a textelor biblice în beneficiul poporului lui Dumnezeu.

Hamilton Moore
Ianuarie, 2016

Introducere la Epistolele Pastorale

De obicei, cele două Epistole către Timotei şi Tit sunt analizate împreună ca epistole pastorale. În secolul al XIII-lea, Toma de Aquino (c. 1225-74) făcea referire la 1 Timotei ca fiind „o normă pastorală pe care apostolul (Pavel) i-a încredinţat-o lui Timotei." Totuşi, desemnarea tuturor celor trei epistole ca „epistole pastorale" a intervenit mult mai târziu. Primul a fost D. N. Berdot în 1703, urmat de eruditul german Paul Anton (c. 1661-1730), care a făcut această denumire populară. Acesta din urmă a folosit sintagma de mai sus, care le cuprinde pe toate trei, într-o serie de prelegeri ţinute la Universitatea din Halle, între anii 1726-1727.[1] Knight[2] observă că „de atunci încoace, sintagma a devenit o denumire permanentă şi slujeşte astăzi nu doar ca o modalitate adecvată, ci şi ca una convenabilă de a descrie cele trei scrisori ca un întreg colectiv."

Intitularea acestor scrisori drept „epistole pastorale" este lesne de înţeles din două motive. În primul rând, ele pot fi plasate târziu în viaţa lui Pavel şi, prin urmare, sunt recunoscute (nu doar 2 Timotei) ca fiind testamentul şi exprimarea ultimei sale dorinţe. În al doilea rând, stilul pastoral de adresare al apostolului Pavel este evident pe parcursul tuturor celor trei cărţi. Însă, în ciuda acestei denumiri tradiţionale, conţinutul şi motivaţia lor ar putea sugera oare, posibilitatea efectivă de a avea un titlu diferit? Unii consideră că a le numi simplu „Epistolele către Timotei şi Tit" reprezintă un pas înainte, aşa cum susţin cele mai recente comentarii. Astfel, s-ar conferi libertatea ca ele să fie interpretate mai degrabă ca şi cărţi individuale, în timp ce s-ar păstra recunoaşterea naturii lor interrelaţionale. Towner[3], de pildă, foloseşte denumirea de mai sus şi utilizează termenul „înmănunchere" pentru a descrie legătura dintre aceste trei cărţi. În plus, n-ar trebui să nesocotim comentariile timpurii făcute de Kümmel[4]. Potrivit acestuia, epistolele de faţă „presupun prezenţa aceloraşi învăţători falşi şi a aceleiaşi organizări, precum şi existenţa unor condiţii complet similare în comunitate. Desfăşurarea lor include în mare aceleaşi concepte teologice şi prezintă aceleaşi caracteristici de limbaj şi stil."

Abordarea din lucrarea de faţă va îndepărta întâi, denumirea tradiţională „epistole pastorale", referirea la ele făcându-se pur şi simplu prin prisma destinatarilor, Timotei şi Tit. În acelaşi timp, se va recunoaşte în

continuare asocierea lor evidentă. Mai mult, vom evidenția accentul asupra misiunii în aceste epistole și asupra rolului pe care-l joacă bisericile locale în cadrul acesteia.

Luând în considerare ocazia și conținutul care au fost propuse, a căror natură va fi schițată succint[5], scopul va fi evidențierea faptului că aceste epistole au o „înfățișare misiologică"[6] desluşită, de aceea ele trebuie socotite într-o mai mare măsură ca fiind „texte pentru misiune". Afirmația de mai sus va impune comentarii suplimentare în prima parte a lucrării, întrucât sintagma „texte pentru misiune" necesită o oarecare justificare, iar descrierea „misiunea lui Dumnezeu" folosită de asemenea, pe parcurs, ar putea ridica, de îndată, întrebări.

Nu există nici o îndoială că „misiunea lui Dumnezeu" este o expresie cu o gamă largă de sensuri. Pe de o parte, ea a fost întrebuințată de evanghelicii conservatori pentru a desemna diferite abordări ale evangheliză-rii, însoțite sau nu de acțiune socială. Pe de altă parte, i s-a conferit o înțelegere ecumenică largă (vezi mai jos). Este potrivit să se menționeze aici că o a treia perspectivă fundamentală va fi afirmată pe parcursul lucrării, și anume, misiunea lui Dumnezeu este înrădăcinată în biserica locală, este așezată și alimentată de predicarea Cuvântului inspirat al lui Dumnezeu, este întărită de rugăciunea comunitară și exprimă adevărul prin vorbire și trăire. Însă mai multe vor fi spuse puțin mai târziu.

Așa cum s-a menționat, sintagma „misiunea lui Dumnezeu" deschide o paletă largă de înțelesuri în discuția misiologică actuală. Bosch[7] analizează relația dintre termenii „evanghelizare" și „misiune" pentru a stabili dacă acești termeni specifici sunt sinonimi, sau dacă, de fapt, descriu realități diferite. În privința termenului „evanghelizare", el identifică șase poziții diferite, iar când vine vorba despre utilizarea termenului „misiune" sunt menționate patru perspective. În orice discuție pe subiectul acesta se poate porni de la lucrarea timpurie a lui Stott[8] intitulată *Christian Mission in the Modern World* (*Misiunea creștină în lumea modernă*, n. tr.). În aceasta, „misiune" înseamnă evanghelizare și acțiune socială, *evanghelizarea fiind primordială*.

Atunci când a comentat pe marginea *Legământului de la Lausanne* din 1974 prin care s-a propus în termeni generali această înțelegere, Stott afirmă: „Cum am putea, la modul serios, să susținem că eliberarea politică și economică sunt la fel de importante precum mântuirea veșnică?"[9] Atunci când se știe că unei lumi păcătoase îi stă înainte condamnarea eternă (pedeapsa eternă în stare conștientă), ne-am putea întreba mai departe: Oare aceasta nu face ca prioritatea misiunii să capete o notă de

urgenţă maximă?[10] În cele ce urmează se vor impune comentarii suplimentare. Mai întâi, ce trebuie să ştim despre congresele de la Lausanne?

Legământul de la Lausanne a fost *Manifestul din 1974* adoptat de 2300 de evanghelici care au participat la Congresul Internaţional pentru Evanghelizarea Lumii ţinut în Lausanne, Elveţia. Comitetul de redactare a fost condus şi fără îndoială, influenţat profund de John Stott. O întâlnire ulterioară a evanghelicilor din 1989 care a avut loc în Manila, Filipine, a produs *Manifestul de la Manila*. Acesta era o prezentare dezvoltată a documentului original, iar Al Treilea Congres de la Lausanne pentru Evanghelizarea Lumii (4200 de participanţi din 198 de ţări), ţinut în Cape Town în 2010, a adoptat *Angajamentul de la Cape Town*, despre care s-a pretins că era bazat pe documentele anterioare.

Mulţi au pus la îndoială valoarea unor asemenea congrese. Fără îndoială, colaborarea dintre bisericile locale în evanghelizare şi misiune poate fi utilă. Însă acolo unde participanţii provin dintr-un spectru larg de comunităţi ecleziale, care oglindesc perspective teologice diverse asupra doctrinelor şi îndeosebi asupra autorităţii Scripturii, în mod cert va apărea confuzie. În 1966, la Adunarea Naţională a Evanghelicilor organizată de Alianţa Evanghelică din Londra, dr. Martyn Lloyd-Jones a făcut apel la slujitorii prezenţi să părăsească denominaţiile compromise, să se retragă din ele şi să se unească. Deşi nimeni nu se aştepta ca John Stott, gazda întâlnirii, să ţină o cuvântare, acesta a abordat o poziţie contrară, şi anume, ca slujitorii să rămână în denominaţiile lor pentru a fi sare şi lumină. Potrivit acestuia, rămăşiţa este în interiorul bisericii, nu în afara ei! Dar se ridică întrebarea: care biserică? Aşa cum vom vedea puţin mai încolo, adevărata biserică este alcătuită din comunităţi creştine locale care au adoptat învăţăturile fundamentale ale credinţei, inclusiv o perspectivă înaltă asupra Scripturii, iar aceste biserici sunt adevăratele agenţii de misiune oriunde le-a aşezat Dumnezeu în lume.[11]

De asemenea, se impune un comentariu scurt despre sintagma *missio Dei*. În cazul multor evanghelici, acest concept le-a dezvoltat gândirea în ce priveşte responsabilitatea misionară. *Missio Dei* este termenul latin pentru „trimis de către Dumnezeu" iar ca şi concept teologic, a fost folosit iniţial cu referire la Trinitate în sensul de „trimiterea lui Dumnezeu (Fiul) de către Tatăl".[12] În Ioan 3:16-17; 5:30; 11:42; 17:18 şi 20:21, Isus vorbeşte despre faptul că a fost trimis în lume de către Tatăl. Pe măsură ce sintagma *missio Dei* a ajuns să fie folosită în discuţiile misiologice, ea a fost aplicată mandatului primit de poporul lui Dumnezeu: „Aşa cum Tatăl M-a trimis pe Mine, aşa vă trimit şi Eu pe voi." Aşadar, privilegiul bisericii

este să ia parte la ceea ce Dumnezeu face în lume. Însă, pe măsură ce conceptul acesta a continuat să fie folosit, *missio Dei* a ajuns să fie înțeles ca o participare la eliberarea socială și politică a societăților. El reprezenta *tot* ceea ce se presupunea că Dumnezeu face în lume, cu sau fără contribuția bisericii. Lozinca era „Lasă lumea să stabilească agenda". Astfel, dedicarea față de nevoia de a împărtăși Evanghelia a fost complet eliminată. Așa cum am explicat deja, lucrarea de față va oglindi perspectiva potrivit căreia biserica locală reprezintă mijlocul lui Dumnezeu de a-i evangheliza pe cei pierduți oriunde s-ar afla și ea este agentul misiunii lui Dumnezeu, care întrebuințează deopotrivă proclamarea și trăirea, așa cum sunt ele definite în această lucrare.

La nivelul definirii termenilor, ce anume ar mai trebui spus? Ca să revenim la definiția produsă la Lausanne în 1974, misiune înseamnă evanghelizare și acțiune socială, *evanghelizarea fiind primordială*. Această definiție, pe care mulți în mod real au înțeles-o ca exprimând un mandat sau o abordare dublă privitoare la misiune – evanghelizarea și acțiunea socială, este învechită în ochii multora. Rețeaua Mica[13], înființată în 1999, este un grup evanghelic compus din aproximativ 584 de organizații creștine de ajutorare, dezvoltare și dreptate socială din 75 de țări. Prima lor Conferință Internațională a fost ținută la Oxford, Anglia, în 2001. Ei au adoptat un termen distinct pentru a face referire la un model biblic de misiune – *misiune integrală* – proclamarea și demonstrarea Evangheliei, nu ca elemente separate, ci distincte și totuși *inseparabile* ale misiunii creștine.

> … proclamarea și demonstrarea Evangheliei. Nu este vorba doar că evanghelizarea și implicarea socială trebuie făcute una alături de cealaltă. Ci, în cadrul misiunii integrale, proclamarea noastră generează consecințe sociale pe măsură ce-i chemăm pe oameni la dragoste și pocăință în toate sferele vieții. Iar implicarea noastră socială generează consecințe evanghelistice pe măsură dovedim harul transformator al lui Isus Cristos. Dacă ignorăm lumea, trădăm Cuvântul lui Dumnezeu care ne trimite să slujim lumea. Dacă ignorăm Cuvântul lui Dumnezeu, nu mai avem nimic de adus lumii. Dreptatea și îndreptățirea prin credință, închinarea și acțiunea politică, latura spirituală și cea materială, schimbarea personală și transformarea structurală aparțin una alteia. Ca și în viața lui Isus, a fi, a face și a spune reprezintă esența sarcinii noastre integrale.[14]

Wright[15] acceptă conceptul de misiune integrală, dar optează pentru sintagma „misiune holistică" ca să definească responsabilitatea bisericii. El

discută despre două noțiuni, caracter prim – concept înțeles ca și în documentul de la Lausanne – și caracter ultim. Cu toate că afirmă importanța evanghelizării, el îi pune la îndoială prioritatea. Oare a folosi această definiție nu implică faptul că orice altceva este secundar? Din perspectiva lui, misiunea nu va începe întotdeauna cu evanghelizarea, însă misiunea care nu include în ultimă instanță declararea cuvântului și numelui lui Cristos este ceva lacunar, nu holistic.[16] El face referire la practica existentă în cazul lui Isus care, susține acesta, a inclus o schimbare politică radicală – non-violent nu înseamnă non-politic, și Isus a contestat într-un mod radical protocoalele sociale statornicite. În privința caracterului prim, a începe cu evanghelizarea nu este întotdeauna posibil sau de dorit. Orice punct de pornire poate fi adecvat. „Putem pătrunde în cercul răspunsului misionar la orice moment prin cercul nevoii umane. Dar, din prisma caracterului ultim, nu trebuie să ne odihnim până când nu am inclus…întregul răspuns misionar al lui Dumnezeu la necazul uman."[17] Aceasta, desigur, presupune implicare socială.

Pentru Wright, logica este deficitară. Dacă evanghelizarea este primordială, urmată de implicarea socială, cum pot creștinii convertiți de curând să respecte această ordine? Ei ar trebui să se implice în acțiuni sociale întrucât sunt rezultatul evanghelizării altuia. Din nou, convertirile rapide lipsite de preocuparea radicală pentru aspecte sociale, politice, etice și culturale ale credinței creștine n-au dus la transformare socială – el face referire la regiunile „încreștinate" ale lumii din Nagaland, Rwanda și Irlanda de Nord. „Îndrăznesc să contest faptul că evanghelizarea în sine va duce la schimbare socială dacă creștinii nu sunt, de asemenea, învățați despre cerințele radicale ale uceniciei față de Prințul păcii."[18] Desigur că, misiunea holistică are nevoie de întreaga biserică, însă pentru Wright, misiunea holistică este misiunea *de facto*.

Se impun câteva comentarii suplimentare. Harries[19] a reacționat la interesul, ba chiar la acceptarea crescândă din rândul evanghelicilor a „misiunii integrale" considerată ca fiind similară „misiunii holistice". El face întâi referire la articolul lui René Padilla[20], de la Forumul din 2004 pentru evanghelizare mondială, găzduit de Mișcarea Lausanne, pretinzând sprijinul lui John Stott, care afirma că noi „nu putem ajuta adecvat o persoană…atunci când trecem cu vederea…nevoile ei materiale sau trupești…". Și că „doar" a predica Evanghelia reprezintă o „înțelegere eronată a scopului lui Dumnezeu". Drept răspuns, Harries face trimitere la Glenn Schwartz[21] cel care, din perspectiva lui, trage aici semnalele de alarmă necesare prin a evidenția că activitățile curente ale misiunii cre-

ează o dependență nesănătoasă. El „se străduiește să-i încurajeze pe liderii bisericești, îndeosebi în Africa și America, să stea pe propriile picioare și să descopere bucuria de a se elibera din dependența sufocantă."

Aici trebuie subliniate unul sau două aspecte. Wright prezintă exodul ca un prototip al răscumpărării lui Dumnezeu și sugerează că trebuie să aplicăm întregul mesaj, nu doar să-l spiritualizăm sau să-l politizăm. Și totuși, n-a existat nici o provocare reală la adresa sclaviei în NT, în general, și nici în epistolele pauline, în particular – doar o egalitate spirituală a sclavilor în Cristos (Gal 3:26-29). Din nou, în Ioan 5:1-9, Isus Însuși trece printre mulți bolnavi la Betesda și alege doar un om pe care să-l vindece. Cum a rămas cu toți ceilalți, dacă El ar fi avut preocupări sociale „holistice"? Harries[22] scoate în evidență că:

> Vestul presupune că nevoile fizice ar trebui împlinite prin intermediul donațiilor. În mod clar, nu acesta este modelul dat în Scripturi. Situațiile clasice în care Isus a hrănit mii de oameni, potrivit consemnărilor din Scripturi, sunt prezentate drept „minuni" (termenul grecesc *semeion* – semne). Aceasta înseamnă că Isus nu a strâns fonduri și apoi a cumpărat pâine ca să-i poată hrăni pe cei 5000, ci, în schimb, a înmulțit câteva pâini astfel încât să ajungă pentru a sătura mii de oameni. Într-o manieră similară, Isus n-a vindecat oameni prin intermediul folosirii bio-medicinei, ci prin a se ruga pentru ei și prin a clădi pe credința lor. Isus a fost un vindecător și un „săvârșitor de minuni", nu un coordonator de proiecte, nici un om de știință sau un strângător de fonduri cu o pregătire strălucită. În această privință, nu vestul orientat spre rațiune, ci societățile non-apusene sunt cele aflate mai aproape de conformarea la Scripturi.

Cum rămâne cu Pavel? Oare în Faptele Apostolilor 11:27-30 are o preocupare holistică pentru săraci în contextul foametei abătute peste cei din Ierusalim, în 50 d.Hr? Strângerea de ajutoare este doar pentru credincioși – așa cum se menționează în 1 Corinteni 16:1; 2 Corinteni 8:1-24; 9:1-15. Și, din nou, Romani 15:25-28 specifică faptul că este pentru „*săracii dintre sfinții*" din Ierusalim. Asemenea preocupări par a nu se ridica la nivelul misiunii integrale sau conceptului caracterului ultim. La fel au stat lucrurile și în ce privește descrierea despre slujirea diaconilor din Fapte 6:1-7. Împărțirea zilnică de ajutoare pentru văduve a fost destinată doar celor aflate în legătură cu biserica din Ierusalim. Nici o ajutorare socială din Faptele Apostolilor (2:44-45; 4:32-37; 6:1-6; 9:36-39; 11:27-30) nu îndeplinește conceptul misionar modern – ba chiar și văduvele din 1 Tim. 5:10 „au spălat picioarele sfinților". Din nou, unde se spune în istoria

bisericii primare din Faptele Apostolilor că acţiunea politică a fost parte integrantă a misiunii?

Harries[23] explică faptul că astăzi, în domeniul misiunii, accentul cade pe implicarea de scurtă durată prin care se oferă asistenţă tehnică, evanghelizarea nefiind vizată atât de mult. De asemenea, aşa cum am remarcat deja anterior, s-a dezvoltat o cultură a dependenţei. El afirmă:

> Cei care înţeleg misiunea holistică drept utilizarea raţiunii vestice de pe platforma economiei globale pentru a fi comunicată împreună cu învăţătura biblică, nu urmează modelul biblic. Raţionamentul economic care stă la baza globalizării actuale n-a existat în vremea lui Isus. Fără îndoială, este greşit să presupui că, întrucât Isus i-a hrănit pe oameni (în câteva ocazii rare) şi i-a vindecat pe oameni (ceva mai des) săvârşind minuni, creştinii apuseni au de acum un mandat de a genera faţă de ei o dependenţă materială a celor de pe restul globului, prin a-I imita acţiunile folosind mijloace raţionale alternative.

Ar trebui observat că există deja o referire la o biserică „văzută drept câmp misionar" (Antiohia) care trimite ajutoare bisericii „mamă" (din Ierusalim), o inversare a dependenţei. Harries[24] susţine din nou:

> Problemele misiunii holistice ţin de implementarea ei. În realitate, problemele oamenilor sunt complexe, prin urmare şi găsirea soluţiilor este complexă. Deschiderea comunităţilor africane (şi a altora din lumea a treia) faţă de soluţiile occidentalilor, bani şi tehnologie apuseană, a dovedit că misiunea de tip holistic este ineficientă… Implementarea de strategii ale „misiunii holistice" pe continentul african (şi, probabil, mai departe) a generat, probleme grave, îndeosebi o dependenţă nesănătoasă a bisericilor şi comunităţilor africane faţă de lumea apuseană şi o suprimare a iniţiativelor africane locale precum şi a dezvoltării ecleziale sau socio-economice… La baza problemelor a stat incapacitatea de a conştientiza că sensul cuvintelor reiese din contextul utilizării lor. În vest, „holistic" presupune conceperea şi finanţarea unor strategii atent gândite, menite să îmbunătăţească starea materială a creştinilor africani, ca parte din misiune. Acelaşi termen înseamnă, la scară largă, în Africa, faptul că „sfinţii" creştini ar trebui să prospere material; aceasta generează derapaje teologice grave, iar Dumnezeu este socotit responsabil pentru ceea ce realizează vesticii (evanghelia prosperităţii).

Aşadar, cum ar trebui să înţelegem conceptul misiunii lui Dumnezeu în bisericile locale din Efes şi Creta în lumina discuţiilor contemporane din secolul XXI? Ce dovezi găsim în sprijinul misiunii integrale/cu caracter

ultim/holistice potrivit înţelegerii actuale din Epistolele adresate lui Timotei şi Tit? Îndemnurile date de Pavel aveau în vedere ca bisericile locale, la nivel fundamental, să rămână loiale evangheliei apostolice, să păstreze „credinţa" aşa cum a făcut Pavel (2 Tim. 4:7); prioritatea lor trebuia să fie predicarea veştii bune cu credincioşie şi în întregime; căutarea după un stil de viaţă creştin şi continuarea în fapte bune (vezi 1 Timotei 2:10; 5:10, 25; 6:18; Tit 1:16; 2:7, 14; 3:8; 2 Tim. 2:21). Se pare că acestea constituiau tot ce era necesar pentru înaintarea misiunii lui Dumnezeu. Nu era nevoie de nici o implicare politică, de nici o provocare la adresa structurilor sociale, de niciun demers ecologic.

Nu există nici o îndoială că ceea ce s-a pierdut în Adam în urma căderii în păcat, a fost recâştigat, şi chiar mai mult, în Cristos; întâi, la nivel personal, în experienţa credinciosului – vezi sintagmele „cu mult mai mult" din Romani 5:15-21; apoi, la nivelul întregii creaţii – vezi răscumpărarea mai amplă din Apocalipsa 21-22, în comparaţie cu Geneza 1-3. Dar aceasta ar fi avut un efect redus în Efes sau în Creta, excepţii fiind în experienţa şi concepţia despre lume a creştinilor. Este adevărat că, uneori, îndemnul adresat credincioşilor de a face fapte bune este primordial, şi nu ulterior căutării de oportunităţi pentru proclamare, aşa cum a indicat Wright. Calităţile spirituale ale stilului de viaţă al credincioşilor locali urmau să fie o provocare pentru cei ce le vedeau. Deci aceasta ar putea avea legătură, într-o anumită măsură, cu argumentele în favoarea misiunii integrale/holistice. Dar, în realitate, bisericile au un impact social sau politic foarte redus. Sunt puţine îndemnuri în privinţa aceasta, însă se găsesc multe privitoare la proclamarea şi transmiterea adevăratei Evanghelii.

Cu toate acestea, în *Misiunea lui Dumnezeu* [*The Mission of God*], Wright[25] include un paragraf util privitor la diferite definiţii care implică aspecte felurite ale misiunii. Poate fi observată maniera în care el foloseşte termenul „misiune", şi cuvintele înrudite „misionar", „misionarial" şi chiar „misiologic". El explică faptul că, astăzi, poate fi întâlnită mai degrabă ideea de „parteneri misionariali", decât descrierea termenului „misionarial". Sintagma de mai sus reprezintă o definire utilă a celor implicaţi în misiunea lui Dumnezeu aflată deja în derulare în diferite ţări. „Misionarial" este pur şi simplu un adjectiv care descrie ceva care ţine de caracterul misiunii, de calităţile, atributele şi dinamica misiunii. „Misionarial" este pentru termenul de misiune, ceea ce acordant este pentru acord, sau ficţional pentru ficţiune."[26] Acestea sunt idei folositoare, utile atunci când vine vorba de intenţia noastră privitoare la titlul „texte de misiune" (misionariale) aplicat cărţilor 1 şi 2 Timotei şi Tit, deşi înţelegerea noastră privitoare la modul în care se derulează misiunea în Efes

şi Creta comparativ cu aşteptările lui Wright faţă de „misiunea holistică" va diferi întrucâtva.

Dintr-o perspectivă înrudită, dar crucială în privinţa mesajului misionar, oare ce trebuie să se ştie despre natura învăţăturii eretice care a ameninţat bisericile? În general, ştim că aceasta conţinea deopotrivă elemente iudaice şi proto-gnostice. Erezia va fi discutată pe larg, pe parcursul exegezei. Ne putem aduce aminte că, în Faptele Apostolilor 20:29-30,[27] Pavel le-a spus prezbiterilor efeseni: „Ştiu bine că, după plecarea mea, se vor vârî între voi lupi răpitori, care nu vor cruţa turma, şi se vor scula din mijlocul vostru oameni care vor învăţa lucruri stricăcioase, ca să tragă pe ucenici de partea lor". Acest lucru chiar s-a întâmplat! Vezi de ex. 1 Tim. 4:1-7, 6:3-5; 2 Tim. 2:15-18; 3:1-9; 4:3-5; vezi, de asemenea, bisericile din Creta, în Tit 1:10-16; 3:9. Vremea respectivă era critică. Erezia şi îndepărtarea de adevăr sporeau, în pofida avertizărilor lui Pavel. Dacă aceasta a fost starea de lucruri în primul secol, atunci astăzi situaţia este critică. În situaţia respectivă, Pavel n-a ezitat să întrebuinţeze cuvinte aspre de avertizare şi condamnare. Vezi, de exemplu, sumarul făcut de Mounce[28] al modului în care Pavel şi-a descris oponenţii:

> Nebuni, care nu înţeleg nimic… tânjind bolnăvicios după speculaţii… stricaţi în mintea lor… progresând în nelegiuire… guralivi necugetaţi… ipocriţi, mincinoşi… netrebnici pentru orice lucrare bună… sau pentru Evanghelie… pervertiţi… întinaţi… doritori de prestigiu… bani… sex… plăceri… ei nu acceptă nici autoritatea lui Pavel şi nici pe-a lui Timotei.

Dacă ne aflăm în poziţii de conducere sau influenţă, este responsabilitatea noastră să tragem semnale de alarmă cu privire la situaţia tristă a devierilor doctrinare prevalente astăzi şi să ne implicăm în condamnarea directă a acestora. Dar, de asemenea, este vital să ne numărăm printre cei care vor predica într-o manieră pozitivă doctrina care generează sănătate spirituală (1 Tim. 6:3; 2 Tim. 1:13) sau Evanghelia, astfel încât păcătoşii să poată găsi pace şi siguranţă în Cristos şi mai apoi, ca oameni ai lui Dumnezeu, să fie instruiţi şi edificaţi în credinţă. Prin urmare, însărcinarea noastră este dublă. Este vitală implicarea în demersul misionar sau în misiunea lui Dumnezeu! La fel şi condamnarea învăţăturii false şi consolidarea poporului lui Dumnezeu. Sperăm că cititorul va judeca abordarea acestor epistole abia după ce va citi în întregime lucrarea de faţă.

Se poate susţine că se găseşte, întâi de toate, o justificare clară a caracterului misionarial sau a accentului „misionar" propus în privinţa acestor epistole. Oare Pavel nu este acel Pavel „misionaru*l*", care a fost chemat de

Dumnezeu, trimis la Neamuri (F.A. 9:15-16; 13:1-3; 15:12; 16:6-10; 22:17-21; 26:12-18; 28:23-28)? Oare epistolele sale majore n-au fost scrise în timpul perioadei celor mai energice acţiuni misionare, de fapt, majoritatea fiind adresate unor comunităţi de credincioşi care s-au născut ca urmare a activităţilor sale misionare? Să remarcăm că Epistolele către Timotei şi Tit au fost trimise ca un set de învăţături ulterioare călătoriilor misionare (1 Tim. 1:3-4; Tit 1:5). Verkuyl afirmă că Pavel este un misionar „fără pereche, o persoană a cărei viaţă a fost un răspuns de ascultare la chemarea Domnului său pentru misiune."[29] Importanţa lui Pavel în orice teologie modernă a misiunii scrisă astăzi ar fi greu de exagerat. Pentru Bosch[30], Pavel trebuie „înţeles întâi şi înainte de orice, şi din prisma epistolelor sale, ca un apostol misionar." Dacă apostolul gândeşte, trăieşte şi respiră „misiune", fără îndoială că pierdem unele aspecte dacă nu o identificăm în epistolele sale. De aici şi motivul pentru a evidenţia descrierea lui în titlu prin „misionar ilustru".

Abordarea acestor scrieri mai degrabă ca texte misionare găseşte sprijin în conţinutul tuturor celor trei epistole. Pavel îşi înţelege chemarea creştină în termeni misionari (1 Tim. 1:11-12; 2:7; 2 Tim. 1:10-11; Tit 1:3), iar preocuparea lui în aceste scrieri este ca bisericile să aibă o mărturie misionară şi mai eficientă. În 1 Timotei, Pavel îi îndeamnă pe efeseni să trăiască într-o asemenea manieră încât conduita lor să nu obstrucţioneze mesajul mântuirii, ci mai degrabă să-l afirme (1 Tim. 2:10; 3:2-7, 15; 4:12; 5:14, 25; 6:1). Prin urmare, se pare că una dintre preocupările primordiale ale lui Pavel în 1 Timotei este caracterul adecvat pentru misiune. Din nou, Pavel îi scrie lui Timotei că, dacă se va dedica pe deplin sarcinii misionare, finalul lui va fi următorul: „te vei mântui pe tine însuţi şi pe cei ce te ascultă" (1 Tim. 4:16). Provocarea pentru el este să îndeplinească într-o asemenea manieră strategia misionară a lui Pavel pentru Efes, schiţată în epistolă, încât să fie fără vină atunci când va da socoteală la a doua venire a lui Cristos (1 Tim. 6:14). Dar iarăşi, nu doar caracterul este important, ci şi proclamarea (1 Tim. 2:3-7 – de către Pavel şi de asemenea de către biserica locală, 1 Tim. 3:15-16). Să remarcăm, de asemenea, în 1 Timotei implicaţiile misiologice ale afirmaţiilor lui Pavel despre monoteismul biblic din diferite pasaje, dar îndeosebi din cele două doxologii (1 Tim. 1:17; 2:5; 4:10; 6:15-16). Numai El este Dumnezeu şi Mântuitor ale tuturor oamenilor (1 Tim. 4:10) şi Cel care pune la dispoziţie tuturor oamenilor răscumpărarea (1 Tim. 2:6). Wright[31] afirmă: „Astfel, ceea ce avem aici este monoteism biblic şi misiune, combinate în persoana lui Isus şi proclamarea apostolului."

Tot astfel, succinta Epistolă a lui Pavel către Tit evidenţiază un accent similar: comunităţile care formează biserica[32] trebuie să facă să înainteze cunoaşterea adevărului, care este în armonie cu evlavia. Sarcina misionară este expusă clar: speranţa vieţii veşnice, promisă dinainte de veacuri, trebuie proclamată când se vesteşte Cuvântul (Tit 1:2-3); harul lui Dumnezeu asigură o mântuire care este disponibilă tuturor oamenilor (Tit 2:12); conducătorii din Creta trebuie să dovedească un caracter fără pată (1:5-9), în contrast cu cei care au deficienţe morale (Tit 1:10-16). Pavel evidenţiază din nou amănunţit calităţile caracterului creştin necesare pentru toate grupele de vârstă care corespund activităţii misionare a bisericii (Tit 2:1-15). Realitatea mântuirii lor trebuie să se manifeste vizibil prin fapte bune (Tit 3:3-8). Weiland[33] confirmă:

> Epistola se prezintă ca un text misionar şi este întru totul plauzibil că, în contextul misiunii creştine între Neamuri, ar fi putut fi căutate un limbaj şi nişte concepte de aşa natură încât o credinţă iudaică mesianică să poată răspunde aspiraţiilor lumii eleniste mai ample.

În final, în 2 Timotei tematica misiunii pozitive a epistolelor este subliniată din nou. Remarcaţi afirmaţia introductivă a proclamării de către Pavel a „făgăduinţei vieţii" (2 Tim. 1:1); îndemnurile adresate lui Timotei de a „înflăcăra" darul din el (2 Tim. 1:6) şi de a lua poziţie alături de Pavel în a împărtăşi Evanghelia, despre care spune: „propovăduitorul…ei am fost pus eu şi învăţător al Neamurilor" (2 Tim. 1:8, 11, 13-14). De asemenea se vede şi din sublinierea ca Timotei să transmită altora adevărul (2 Tim 2:1-2), întrucât Cuvântul lui Dumnezeu nu este legat (2 Tim. 2:9); din nou, el trebuie să devină pe deplin echipat pentru a împărţi corect Cuvântul adevărului (2 Tim. 2:15), pentru a continua în Scripturile insuflate de Dumnezeu şi pentru a se implica de urgenţă în demersul misionar de predicare a acelui Cuvânt în lumina apariţiei lui Cristos şi a judecăţii viitoare (2 Tim. 4:1-4). În final, implicarea lui Timotei în misiunea lui Dumnezeu necesită un comportament adecvat (2 Tim. 4:5). Pavel a fost întărit de Domnul ca să predice în întregime mesajul misionar; acum Timotei trebuie să ducă mai departe sarcina misionară (2 Tim. 4:17-22). Viziunea lui Pavel prevede că toţi cei dintre neamuri trebuie să-l audă!

Prin urmare, tematica misiunii poate fi identificată pe tot cuprinsul acestor trei epistole. Şi astfel, oare acestea nu sunt texte misionare scrise de un misionar ilustru şi matur, aflat pe punctul de a pleca spre a-şi primi cununa (2 Tim. 4:6-8)? În ultimii ani, mai mulţi teologi au recunoscut aceasta într-o anumită măsură. Perspectiva lui Wright[34] a fost în general

acceptată: „nu doar faptul că Biblia conţine mai multe pasaje care oferă raţiunea de a fi a lucrării misionare, ci întreaga Biblie este un fenomen 'misionar'." Se poate afirma că această accentuare este oglindită în epistolele către Timotei şi Tit.

În privinţa acestor epistole, Towner[35] afirmă de asemenea că, stilul de viaţă evlavios schiţat în ele a fost motivat de preocuparea pentru mărturia durabilă în cadrul misiunii bisericii. În comentariul său de mai târziu, el susţine că, în modalităţi variate, cele trei scrieri articulează o teologie a misiunii. 1 Timotei şi Tit se focalizează asupra ameninţărilor la adresa Evangheliei şi misiunii, iar 2 Timotei a fost scrisă în mare măsură pentru a-l pregăti pe colegul mai tânăr al lui Pavel să ducă mai departe acţiunile misionare ale apostolului[36]. Aşadar, pe tot parcursul lor găsim o tematică pozitivă a misiunii. Accentuarea misiunii făcută mai timpuriu de Ho[37] în aceste trei epistole se păstrează nediminuată în scrierea lui Köstenberger şi Wilder. În Tit, misiunea ocupă locul de frunte; celelalte cărţi conţin îndrumări pentru conducătorii actuali şi viitori în vederea păstrării şi proclamării mesajului misionar. Epistolele conţin o terminologie specifică Evangheliei aşezate într-o interfaţă a răscumpărării, accentuând credinţa autentică reflectată în modul de viaţă; toate trei sunt documente misionare apologetice.

Unii vor admite, de îndată, că în aceste epistole tematica misiunii trebuie să-şi găsească un loc în rând cu celelalte (învăţătura falsă, rugăciunea, selectarea conducătorilor bisericii, preocupările etice, atitudinea faţă de bogăţie, cristologia şi doctrina despre Dumnezeu) şi se mulţumesc cu aceasta. Însă, în lumina chemării lui Pavel şi a demersului misionar în care se aşteaptă să se implice toţi trei, Pavel, Timotei şi Tit, alături de bisericile din Efes şi Creta, oare nu s-ar cuveni ca accentuarea misiunii sau caracterului misionar să reprezinte lentilele prin care ar trebui privit şi interpretat totul? Misiunea este fundamentală pentru toate aspectele. Inima lui Pavel care bate pentru misiune poate fi auzită pretutindeni.

Însă, aşa cum am remarcat anterior, Pavel nu doar că a avut compasiune pentru cei pierduţi, ci a fost preocupat şi să lanseze o provocare directă la adresa învăţăturii eretice care continua să sporească. Episcopul Handley Moule, în lucrarea sa pe 2 Timotei[38], notează că „omeneşte vorbind, creştinismul... trepida pe pragul anihilării." Provocarea sau reacţia faţă de învăţătura eretică presupunea aderarea la ceea ce Mounce[39] numeşte „credinţa dreaptă" şi adoptarea „comportamentului drept", şi anume, acea doctrină dreaptă aplicată vieţii de zi cu zi, care va fi expusă clar din diferite pasaje ale epistolelor dezbătute aici. N-ar trebui minimalizat nici acest al doilea aspect al doctrinei în cele trei epistole. Pavel s-a

frământat profund cu privire la această îndepărtare de la credinţă şi, aşa cum s-a subliniat mai sus, nevoia ca aceasta să fie contestată direct, deopotrivă prin avertizări clare, prin expunerea erorii şi învăţarea cu credincioşie a adevărului apostolic (1 Tim. 1:3-6, 18; 4:4-6; 6:20; 2 Tim. 1:8, 13; 2:1-2, 14-18, 23-25; 4:2-5; Tit 1:11013; 2:7-8; 3:9-11). Ne vedem constrânşi să accentuăm din nou că încă ne găsim în vremurile din urmă (1 Tim. 4:1-3; 2 Tim. 3:1-9) şi aceasta înseamnă că aceleaşi îndemnuri care le-au fost date lui Timotei şi Tit, sunt date fiecărui predicator al Cuvântului lui Dumnezeu. Avem o responsabilitate covârşitoare şi vom da socoteală înaintea lui Dumnezeu! Este vremea să stăm din nou faţă în faţă cu solemnitatea chemării noastre aşa cum este ea exprimată în Iacov 3:1, F.A. 20:17-27 mai ales v26-27; Ezechiel 33:6-7. Dumnezeu Însuşi L-a mandatat pe Ezechiel: „Te-am pus străjer... Tu trebuie să asculţi Cuvântul care iese din gura Mea şi să-i înştiinţezi din partea Mea". Aduceţi-vă aminte că sarcina lui Timotei de a „predica Cuvântul" a fost dată „înaintea lui Dumnezeu şi înaintea lui Cristos Isus, care are să judece viii şi morţii, şi pentru arătarea şi Împărăţia Sa" (2 Tim. 4:1-2). Prin urmare, responsabilitatea noastră nu este cu nimic mai prejos decât a lor.

Ar trebui să notăm o ultimă observaţie, dar una deosebit de importantă. Aşa cum a fost menţionat anterior, se poate susţine că, în aceste epistole, atât cât ţine de apostolul Pavel, bisericile locale se află în punctul central al misiunii lui Dumnezeu. Desigur că această idee a fost mult discutată. S-a pus la îndoială dacă apostolul Pavel s-a aşteptat ca acele comunităţi creştine timpurii să fie implicate într-o activitate misionară centrifugă (direcţionată spre exterior), aşa cum erau strădaniile sale, sau oare, în epistolele sale, la modul general, prin dispute sau altfel, el doar îndemna credincioşii din bisericile locale să-i atragă pe alţii la Evanghelie mai degrabă sub o formă pasivă prin vieţile lor exemplare?

Un răspuns semnificativ la această chestiune a fost oferit de Plummer[40], care scrie pe tema felului în care Pavel a înţeles misiunea bisericii şi dacă s-a aşteptat ca acele comunităţi creştine timpurii să evanghelizeze. Plummer afirmă că obligaţia apostolică misionară generală n-a revenit în sarcina fiecărei congregaţii locale. Şi anume, „fiecare biserică, luată în ansamblu (nu doar persoanele individuale din ea), a moştenit obligaţia apostolilor de a face de cunoscut Evanghelia."[41] Cum ajunge el la această convingere? Nu pe calea citării de către Pavel a Marii Trimiteri din evanghelii şi nici în urma referirii la activitatea Duhului Sfânt potrivit Faptelor Apostolilor, ci ca urmare a naturii dinamice ori a forţei eficiente a Evangheliei însăşi, aşa cum este exprimată prin Cuvântul lui Dumnezeu. Există o legătură clară între Evanghelia puternică (Rom. 1:16; 1 Cor.

1:17-18) și proclamarea ei de către Pavel în lucrarea sa misionară (1 Cor. 14:36; 1 Tes. 1:5; 2 Tim. 2:8-9; Col. 1:5-7; 1 Cor. 4:15; Rom. 15:18-19). Aceeași Evanghelie este astfel forța dinamică activă în biserici (1 Tes. 2:13-16; Col. 3:16-17; 1 Cor. 15:1-2). „Același cuvânt care locuiește în apostoli locuiește de asemenea în creștinii de rând din biserică. În fiecare caz, Cuvântul nu poate fi ținut închis."[42] Această natură dinamică a Evangheliei este în continuitate cu referirile la Vechiul Testament privitoare la „Cuvântul Domnului". În 2 Tim. 2:10 Pavel subliniază că, deși „sufăr până acolo că sunt legat ca un făcător de rele, Cuvântul lui Dumnezeu nu este legat". Acesta are puterea de a convinge, de a lumina și de a îndruma (cf. Evr. 4:12).

Plummer analizează de asemenea anumite texte pe care el le consideră a fi „imperative pauline pentru ca biserica să se implice în misiune."[43] Există anumite pasaje în care Pavel poruncește bisericii să proclame Evanghelia (Fil. 2:16; Efes. 6:15; 1 Cor. 4:16; 7:12-16; 11:1; 14:23-25) și texte care țin de „mărturia pasivă" (2 Cor. 6:3-7; 1 Tes. 2:5-12; Tit 2:1-10). Mulți ar încuviința că n-ar trebui făcută o astfel de deosebire când vine vorba de mărturia bisericii, care ar trebui considerată drept existență determinată de Evanghelie și care implică deopotrivă stil de viață și proclamare – o abordare holistică, potrivit înțelegerii noastre a termenului.

Criticii au găsit slăbiciuni în lucrarea lui Plummer (prezentată mai întâi sub forma unei teze de doctorat la Southern Baptist Theological Seminary), îndeosebi când vine vorba de sintaxa limbii grecești și interpretarea diferiților termeni.[44] Însă argumentul general pare a avea susținere în ceea ce privește puterea Cuvântului în viața comunității. Convingerea este aceea că, pe măsură ce bisericile individuale primesc adevărul și-l cred, acesta continuă să lucreze în mijlocul lor și ele devin extensii ale lucrării apostolilor și ale Cuvântului eficient și care se propagă singur. Desigur că așa-numitele „epistole pastorale" au fost scrise unor persoane individuale (Timotei și Tit), nu direct bisericilor din Efes și Creta. Însă este limpede că ele n-au fost adresate doar destinatarilor lor inițiali – vezi comentariile la 1 Tim. 6:21; Tit 3:15; 2 Tim. 4:22. Astfel, mesajul misionar bazat pe Cuvânt, așa cum a izvorât din inima marelui apostol cu toată nota de urgență și claritate, a motivat întreaga comunitate. În timp ce el era implicat în măreața misiune a lui Dumnezeu, el se aștepta ca bisericile pe care le-a plantat să facă la fel.

În final, trebuie remarcată perspectiva lui Larkin[45] în studiul său asupra misiunii din NT:

> Noul Testament este un document misionar care conţine predicarea (evangheliile), istoria model a misiunii (Faptele Apostolilor) şi epistolele scrise în principal de misionari în timp ce misionau... De cele mai multe ori, documentele însele sunt destinate încurajării acestor creştini aflaţi în misiune.

Şi pentru Merkel[46], în lucrarea „Entrusted with the Gospel" (*Cel căruia i s-a încredinţat Evanghelia,* n.tr.) editată de Köstenberger, biserica se află în punctul central al misiunii lui Dumnezeu şi în punctul central al învăţăturii lui Pavel date lui Timotei şi Tit. Pot fi găsite anumite principii elementare care ar trebui să influenţeze metodele noastre în misiune. Ar trebui să admitem că, dacă misiunea este importantă pentru Dumnezeu - şi reprezintă inima Lui – atunci contează şi metodele prin care ea este săvârşită. Scripturile ne oferă anumite principii de bază. În primul rând, avem principiul bisericii locale. Bisericii locale îi este atribuit un loc central fiind agenţia lui Dumnezeu de trimitere a misionarilor (F.A. 13:1-3). Faptele Apostolilor ar putea fi intitulate *Faptele Duhului Sfânt*, întrucât Domnul Însuşi, prin Duhul Său, a iniţiat prima călătorie misionară de pionierat a unei biserici locale. Adăugarea de membri la echipa misionară a lui Pavel presupunea consultarea cu bisericile din care acei membri proveneau (F.A. 16:1-2; 15:22; 20:4; 2 Cor. 8:18-24). În al doilea rând, găsim principiul înzestrării. Selectarea persoanelor nu este întâmplătoare – în Fapte 13 Dumnezeu a ales bărbaţi care dovediseră că erau echipaţi pentru respectiva însărcinare prin slujirea lor anterioară în comunitatea creştină din Antiohia (F.A. 11:19-30; 12:25) şi astfel, biserica avea încredere în ei. În final, vorbim de principiul colaborării, prin care bisericile lucrau împreună în misiune. Ioan Marcu era din Ierusalim, Timotei din Listra, iar în Faptele Apostolilor 20:14 aflăm că alţii din echipa misionară a lui Pavel proveneau din biserici diferite. Din nou, biserica din Filipi avusese părtăşie cu Pavel prin trimiterea de daruri „odată şi chiar de mai multe ori" pentru nevoile lui (Fil. 4:15-20). Biserica din Antiohia purta de grijă consecvent celor care plecaseră în misiune şi aceştia, la rândul lor, aveau o responsabilitate faţă de biserica mamă(F.A. 14:26), deşi lucrarea lor nu era controlată de biserică, ci chiar de misionari (F.A. 15:33-34).

Într-un articol mai vechi, Köstenberger [47]explică strategia lui Pavel:

> Scopul lui Pavel a fost să întemeieze congregaţii creştine în centre strategice (urbane) de unde Evanghelia să se poată răspândi spre regiunile înconjurătoare. În epistolele pastorale, Pavel subliniază că Dumnezeu este Mântuitorul tuturor oamenilor (1 Tim. 2:3-4; 4:10; Tit 2:10-11; 4:4) şi oferă bisericii

post-apostolice un model de organizare pe care conducătorii ei trebuie să-l urmeze.

Aşadar, a aborda Epistolele către Timotei şi Tit dintr-o perspectivă misionară nu înseamnă a manipula conţinutul lor. Scopul lucrării de faţă este realizarea unui volum care va avea impact îndeosebi în cercul păstorilor şi studenţilor, dar şi în cel al cititorilor de rând.
Mai întâi, trebuie abordate aspecte care ţin de paternitate şi scop – sunt oare autentice aceste scrisori? Chestiunea aceasta nu este secundară, nici nu este una care trebuie expulzată la finalul unei introduceri sub forma câtorva comentarii. Întrebări precum: oare aici avem fragmente pauline, scrieri pseudo-epigrafice, o teologie paulină ulterioară secolului al doilea menită să-l prezinte din nou bisericii pe apostol într-o anumită manieră sau epistole autentice ale lui Pavel, toate acestea ar trebui să aibă importanţă pentru cei care se pretind creştini evanghelici şi care au o perspectivă înaltă asupra Scripturii. Prin urmare, vom încerca să stabilim faptul că Epistolele lui Pavel adresate lui Timotei şi Tit sunt tocmai aceasta – sunt ceea ce pretind că sunt şi vom încerca să interacţionăm cu ele în interiorul acestui cadru istoric interpretativ.

Un alt aspect care trebuie menţionat: a fost selectată o paletă restrânsă, dar importantă de comentatori, precum W.D. Mounce, I. H. Marshall, P. H. Towner, G. W. Knight şi uneori şi alţii, incluzându-i pe W. Hendriksen, J. R. W. Stott, D. Guthrie, G. D. Fee şi B. Witherington, cu scopul de a informa cititorul despre diferitele înţelegeri ale învăţăturii din epistolele de faţă. În mod natural, alegerea acestor lucrări reflectă deosebita consideraţie pe care o au faţă de ele mulţi cunoscători. Ele vor constitui un ghid de interpretare[48] - deşi analizele acestora nu vor fi întotdeauna acceptate în încercarea de a ajunge la înţelegerea textului.

Termenii greceşti consideraţi utili sunt scrişi, mai apoi transliteraţi, astfel încât cititorii să poată beneficia de o mai bună înţelegere a textelor. Acolo unde apar tematici care necesită comentarii ori clarificări suplimentare, ele vor primi o atenţie mai sporită în cele câteva secţiuni intitulate *Comentariu suplimentar* care au fost incluse pe parcursul lucrării. Aceste secţiuni vor insera ocazional informaţii care au fost expuse iniţial ca parte a prelegerilor mele, ce au fost incluse în descrierea unei strategii misionare bisericeşti particulare, sau care au fost prezentate de alţi colegi în cadrul Irish Baptist College, Moira.

Din nou, cartea va include observaţii practice[49] care subliniază lecţii valoroase pentru cei implicaţi în misiunea continuă a lui Dumnezeu de astăzi. De asemenea, lucrarea, aşa cum arată cuprinsul ei, este întocmită

pe structura unor schiţe de bază, demonstrând felul în care cineva ar putea predica sau împărtăşi într-o manieră necomplicată învăţătura acestor epistolele.

Care este adevărata motivaţie a acestei lucrări? În primul rând, aşa cum a fost afirmat, prin intermediul comentariilor alese, a citatelor date şi materialului inclus, fie că este vorba despre prelegeri ori material de predică, scopul a fost de a produce o carte care va reprezenta o resursă pentru alţii care vor sluji în voia lui Dumnezeu generaţiei următoare. În al doilea rând, să-l alerteze pe cititor la nivel general cu privire la avertizările lui Pavel despre învăţătura falsă; să-l încurajeze să se opună erorii şi să facă de cunoscut adevărul. Iar în al treilea rând, ca mulţi să fie încurajaţi să-şi găsească locul în lucrarea de misiune prin stilul de viaţă şi mărturia personală, astfel încât să poate fi întemeiate şi edificate biserici locale, spre gloria lui Dumnezeu. Remarcăm observaţia precisă a lui Wagner[50]: „Cea mai eficientă metodologie evanghelistică de sub ceruri este plantarea de noi biserici.” Lucrarea misionară trebuie să fie centrată pe biserică, dacă se doreşte a fi eficientă şi a-l onora pe Dumnezeu – centrată pe biserică întâi în ce priveşte trimiterea misionarilor în lucrare şi în plus, centrată pe biserică în ce priveşte lucrarea de pe teren. Dacă această carte va oferi motivaţii pentru atingerea acestor scopuri, atunci îşi va fi îndeplinit menirea.

NOTE

1 Vezi P. N. Harrison, *The Problem of the Pastoral Epistles,* (Humphrey Milford, Oxford: Oxford University Press, 1921), p.13; D. Guthrie, *The Pastoral Epistles,* (Leicester, England: Inter-Varsity Press; Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1996), p.17.

2 G. W. Knight, 111, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, NIGTC, ed. I. Howard Marshall and W. Ward Gasque, (Grand Rapids, Michigan: Eerdmans; Carlisle: The Paternoster Press, 1992), p.3.

3 P. H. Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* The New International Commentary on the New Testament, (Grand Rapids: Wm. B Eerdmans Publishing Co., 2006), p. 30.

4 W. G. Kümmel, *Introduction to the New Testament,* tr. H.C. Kee. 2nd ed., (Nashville: Abingdon, 1975), p. 367.

5 Conţinutul privitor la „misiune" care susţine această subliniere va fi dat la p.13-16; definiţiile vor apărea imediat.

6 C. E. Ho, 'Do the Work of an Evangelist: The Missionary Outlook of the Pastoral Epistles', PhD Diss. (University of Aberdeen, 2000). Există o urgenţă misionară şi este subliniat rolul învăţării şi al predicării. Vezi de asemenea Ho, 'Mission in the Pastoral Epistles', in A. J. Köstenberger, T.L. Wilder (eds.), *Entrusted with the Gospel: Paul's Theology in the Pastoral Epistles*, (Nashville: B&H Academic, 2010), pp.241-267.

7 Vezi D. J. Bosch, 'Evangelism: Theological Currents and Cross-Currents Today', pp.4-17 in P. W. Chilcote and L. C. Warner, *The Study of Evangelism: Exploring a Missional Practice of the Church*, (Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2008). Cartea aceasta conţine 30 de articole privitoare la acest domeniu de studiu.

8 J. R. W. Stott, *Christian Mission in the Modern World*, (London: Falcon Books, 1975).

9 Stott, *Christian Mission in the Modern World*, p. 36.

10 Spre finalul vieţii lui, Stott, în pofida preocupării sale profunde pentru cei pierduţi şi a faptului că dintotdeauna a fost considerat în avangarda mişcării evanghelice, a început să pună la îndoială natura eternă a pedepsei veşnice, J. R. W. Stott & D. L. Edwards, *Essentials: A Liberal- Evangelical Dialogue,* (London: Hoddor and Stoughton, 1988), pp. 313-320. Ar trebui menţionat că Asociaţia Bisericilor Baptiste din Irlanda a rămas fără rezerve fidelă unor doctrine precum: bucuria eternă în cer a credinciosului şi pedeapsa eternă conştientă în iad a celor care mor într-o stare de nepocăinţă. Înţelegem că în prezent Alianţa Evanghelică a Temeliei Credinţei permite deopotrivă interpretările tradiţionaliste şi condiţionaliste ale iadului. Vezi See D. Hilborn (ed.) *The Nature of Hell. A Report by the Evangelical Alliance Commission on Unity and Truth among Evangelicals (ACUTE)*. (Carlisle: Paternoster Press, 2000), pp. 130-135. Nu ar trebui să ne deplasăm prea grabnic de la poziţia care a fost susţinută cu sinceritate de erudiţii evanghelici de centru, chiar dacă unii sugerează că nu sunt deplasaţi pur şi simplu în baza raţiunilor emoţionale în a-şi schimba gândirea, ci sunt influenţaţi de felul în care

ei citesc Scriptura. Vezi 1 Tim. 4:10 şi secţiunea „Comentariu suplimentar" pentru o privire de ansamblu succintă a textelor Scripturale care afirmă irevocabil această doctrină.

11 Declaraţia doctrinară a Asociaţiei Baptiste din Irlanda afirmă aceste adevăruri. În privinţa naturii bisericii, se spune: Biserica, trupul lui Cristos, este alcătuită din cei adunaţi din fiecare seminţie, limbă, popor şi naţiune de pe tot cuprinsul istoriei care sunt adăugaţi la ea prin lucrarea Duhului Sfânt şi exercitarea credinţei în Domnul Isus Cristos; exprimarea scripturală a bisericii în lume în calitate de comunitate a credincioşilor botezaţi strânşi sub conducerea lui Cristos pentru închinare, părtăşie, învăţare şi evanghelizare, în separare de toate sistemele de credinţă care nu aderă la Scripturi şi care nu sunt loiale Evangheliei mântuirii doar prin har. Poziţia în privinţa Scripturii este următoarea: inspiraţia verbală şi ineranţa deplină a Sfintelor Scripturi ale Vechiului şi Noului Testament aşa cum au fost date iniţial de Dumnezeu; suficienţa lor exclusivă şi autoritatea lor finală în toate chestiunile care ţin de crez şi conduită.

12 R. Hastings, *Missional God, Missional Church: Hope for Re-evangelizing the West, (*Downers Grove, IL.: IVP, 2012), p.244.

13 Reţeaua şi-a luat numele din afirmaţia din Mica 6:8 care este temelia pentru viziunea membrilor ei: „Ce alta cere Domnul de la tine decât să faci dreptate, să iubeşti mila şi să umbli smerit cu Domnul Dumnezeul tău?" Vezi www.micahnetwork.org accesat în aprilie 2015.

14 Vezi http://en.micahnetwork.org/integral_mission. Misiunea integrală a fost sintagma inventată în limba spaniolă - *misión integral* – în anii 1970 de membri ai Uniunii Teologice Americane. De atunci a devenit tot mai acceptată în grupurile evanghelice de pe diferite continente.

15 C. J. H. Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, (Nottingham: IVP,2006), p.316.

16 Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, p. 319.

17 Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, p. 319.

18 Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, p. 321.

19 J. Harries, 'Material Provision' or Preaching the Gospel: Reconsidering Holistic (Integral) Mission', *Evangelical Review of Theology*. Volumul 32. Nr. 3. (iulie 2008), pp.257-270.

20 Harries, 'Material Provision' or Preaching the Gospel: Reconsidering Holistic (Integral) Mission', *Evangelical Review of Theology,* p. 1. Articolul lui Padilla a fost o introducere general la misiunea holistică pentru lucrarea Grupului Holistic de Misiune de la forumul Lausanne ţinut în Pattaya, Tailanda. El reprezintă gândirea sa matură asupra subiectului şi a fost însuşit de respectivul grup ca reflectând înţelegerea biblică a acestuia din urmă asupra misiunii creştine ca întreg.

21 Harries, 'Material Provision' or Preaching the Gospel: Reconsidering Holistic (Integral) Mission', *Evangelical Review of Theology,* p.1.

22 Harries, 'Material Provision' or Preaching the Gospel: Reconsidering Holistic (Integral) Mission', *Evangelical Review of Theology,* p. 6.

23 Harries, 'Material Provision' or Preaching the Gospel: Reconsidering Holistic (Integral) Mission', *Evangelical Review of Theology,* p.6.

24 Harries, 'Material Provision' or Preaching the Gospel: Reconsidering Holistic (Integral) Mission', *Evangelical Review of Theology,* p.11.
25 Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, p. 22.
26 Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, p. 24.
27 În ediția din limba engleză, citatele scripturale vor fi luate din Versiunea Bibliei New King James (Nashville: Thomas Nelson, 1982).
28 W. D. Mounce, *Pastoral Epistles,* (Nashville: Word Biblical Commentaries, Nelson, 2000), pp. lxxii-lxxiii.
29 J.Verkuyl, *Contemporary Missiology: An Introduction,* (Grand Rapids, Michigan: Wm. B.Eerdmans Publishing Company, 1978), p.113.
30 D. J. Bosch, *Transforming Mission; Paradigm Shifts in Theology of Mission,* (Maryknoll, New York: Orbis, 1995), p.124.
31 Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, p.125.
32 Nu știm cu certitudine când a ajuns Evanghelia pentru prima dată în Creta, însă în Ierusalim s-au aflat „iudei și prozeliți" în Fapte 2:11 care au auzit „lucrurile minunate ale lui Dumnezeu."
33 G.W.Wieland, *The Significance of Salvation: a Study in Salvation Language in the Pastoral Epistles,* (Milton Keynes: Paternoster, 2006), p.212.
34 Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, p.22.
35 P.H. Towner, *The Goal of our Instruction: the Structure of Theology and Ethics in the Pastoral Epistles,* Journal for the Study of the New Testament Supplement Series, 34, (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1989), pp.21-45.
36 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* pp.55-56.
37 Ho, 'Mission in the Pastoral Epistles', in A. J. Köstenberger, T. L. Wilder (eds.), *Entrusted with the Gospel,* pp. 241-267.
38 C. G. H. Moule, *The Second Epistle to Timothy,* (The Devotional Commentary Series, London: Religious Tract Society), 1905, p.18, citat în J. R. W. Stott, *Guard the Gospel: the Message of 2 Timothy,* (London: Inter-Varsity Press, 1973), p.21.
39 Mounce, *Pastoral Epistles,* pp.lxxvii – lxxx.
40 R. L. Plummer, *Paul's Understanding of the Church's Mission: Did the Apostle Paul expect the Early Christian Communities to Evangelise?* (Milton Keynes: Paternoster 2006).
41 Plummer, *Paul's Understanding of the Church's Mission: Did the Apostle Paul expect the Early Christian Communities to Evangelise?* p.48.
42 Plummer, *Paul's Understanding of the Church's Mission: Did the Apostle Paul expect the Early Christian Communities to Evangelise?* p.50.
43 Plummer, *Paul's Understanding of the Church's Mission: Did the Apostle Paul expect the Early Christian Communities to Evangelise?* p.71.
44 R. L. Plummer, recenzie a lucrării 'Paul's Understanding of the Church's Mission, (Milton Keynes: Paternoster, 2006) de J. D. Dvorak în www.academia.edu/842635, McMaster Divinity College, *JGRChJ5*, (2008), R60-R65.
45 W.J. Larkin Jn. and J. F. Williams, (eds.), *Mission in the New Testament: An Evangelical Approach,* (New York: Maryknoll, Orbis Books, 1998), p.1.
46 B. L. Merkle, 'Ecclesiology in the Pastoral Epistles', in A. J. Köstenberger, T. L. Wilder (eds.), *Entrusted with the Gospel: Paul's Theology in the Pastoral Epistles*, (Nashville: B&H Academic, 2010), pp.173-198.

47 A. J. Köstenberger, 'Mission', in T. D. Alexander, B. S. Rosner (eds.), *New Dictionary of Biblical Theology*, Leicester: IVP, 2000, p.667.

48 M-am străduit să fiu cât mai atent în a evidenția diferitele lucrări folosite sau citate direct. În eventualitatea în care s-a strecurat vreo eroare în acest demers, n-a fost cu intenție.

49 Partea 1 din comentariul lui Ben Witherington asupra epistolelor pastorale și epistolelor ioanine se încheie cu o secțiune intitulată „Conectarea orizonturilor" în care el încearcă să aplice textul la situațiile actuale. Abordarea aceasta este una utilă, deși, în cazul lui, modalitatea particulară în care subliniază că epistolele pastorale sunt „documente bazate pe situații specifice" atunci când vine vorba de pasaje precum 1 Timotei 2:8-15, limitează într-o anumită măsură aplicarea lor. Ben Witherington 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol.1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3* John, (Downers Grove: InterVarsity Press, and Nottingham: Apollos, 2006), pp.383-390.

50 C. P. Wagner, *Church Planting for a Greater Harvest,* (Ventura, California: Regal Books, 1990), p.11.

Privire de ansamblu asupra Epistolelor către Timotei și Tit

Aceste epistole aparţin perioadei de final a lucrării lui Pavel. Ele oferă o învăţătură importantă din partea marelui apostol şi misionar despre modul în care colegii lui mai tineri de slujire, Timotei şi Tit (în mod real delegaţi apostolici şi membri ai echipei misionare a lui Pavel) ar trebui să avertizeze, să îndrume şi să conducă bisericile din Efes şi Creta. De fapt, trebuia ca aceştia să îndemne respectivele comunităţi creştine să rămână loiale Evangheliei şi să se împodobească cu un stil de viaţă evlavios pentru a fi eficiente în misiunea continuă a lui Dumnezeu.

Trebuie remarcată strategia misionară a lui Pavel pe parcursul lucrării sale. Adesea alegea capitalele de provincii sau oraşele de frunte precum Filipi sau Tesalonic din Macedonia, Corint din Ahaia, Efes din Asia etc., sau încuraja întemeierea ori creşterea bisericilor aşa cum a făcut pe insula Creta. Aşadar, avem misiunea pe centre strategice[1], misiunea în centrele importante ale comunicării, culturii, comerţului, politicii şi religiei. Echipele sale misionare puteau, mai apoi, să se mute din biserici în localităţile şi aşezările din zonele rurale. În anumite locuri, Pavel îşi prelungea şederea – un an şi jumătate în Corint; trei ani în Efes (F.A. 20:31). De asemenea trimitea membri ai echipei înapoi pentru a întări bisericile de curând plantate (1 Tes. 3:12) – sau îi încuraja să rămână atunci când era necesar –precum în situaţia de faţă (1 Tim. 1:3; Tit 1:5). Duhul Sfânt trebuie să fie Cel care conduce în toate lucrurile. Uneori era implicată o scrisoare ulterioară (ex: 1 Tes. 3:6-13 sau scrisori de avertizare, învăţare şi îndrumare ca şi în cazul Epistolelor către Timotei şi Tit).

Prin urmare, 1 Timotei a fost scrisă pentru a suplimenta învăţătura orală şi scrisă expusă de Pavel bisericii în trecut. Dacă Epistola către Efeseni este localizată în perioada primei întemniţări a lui Pavel în Roma din Fapte 28 (Efs. 3:1; 4:1; 6:19-20), această primă scrisoare adresată lui Timotei devine o chemare misionară adresată colegului său, spre a aduce biserica înapoi la fundamentele credinţei sănătoase şi a conduitei evlavioase, cât şi aderarea la învăţătura apostolică. Observăm că Pavel i-a avertizat pe prezbiterii din Efes cu privire la pericolul învăţăturii false încă din Fapte 20:29-30. Acum, el îi trimite lui Timotei o atenţionare urgentă

– mesajul misionar nu trebuie să se piardă – în primul secol şi, desigur, chemarea vine din nou şi în dreptul nostru, în secolul XXI.

În ceea ce priveşte Epistola către Tit, Pavel a stat cu Tit în Creta o vreme (Tit 1:5). El este preocupat de misiunea continuă a bisericilor de pe această insulă. Apostolul îi scrie despre nevoia de a desemna prezbiteri calificaţi şi credincioşi care pot să-i înveţe pe alţii într-un mod constructiv Evanghelia sănătoasă în contrast cu „basmele evreieşti" (Tit 1:14) ale învăţătorilor falşi. De asemenea, Tit trebuie să ceară comunităţii creştine să adopte un stil de viaţă evlavios, în lumina primei şi celei de-a doua veniri a lui Cristos (Tit 2:11-14). Pentru Wieland[2], autorul Epistolei către Tit „vede urgenţa practică a transformării comportamentale într-un context al misiunii şi mărturiei."

Evanghelia a fost adusă în Creta, însă lucrurile erau dificile, iar o problemă o constituia chiar temperamentul oamenilor (Tit 1:12). Se aşteptau ca „un proroc de-al lor" să se laude cu ei, nu să-i critice, însă lucrurile nu au stat deloc aşa. Persoana la care se face referire în general se consideră ca fiind Epimenides (c. 659 î. Cr.) menţionat de Clement din Alexandria şi de Ierom.[3] Caracterul lor era de o asemenea natură încât a dat naştere următoarelor definiri, formate de la numele lor: substantivul „cretanism", cineva care acţionează ca un netrebnic, un mincinos; verbul krhti,dzw *krētidzō* însemnând „a trăi ca un cretan". Astfel, Pavel insistă că stilul de viaţă al creştinilor trebuie să fie diferit – ei trebuie să se împodobească „să facă în totul cinste învăţăturii lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru" (Tit 2:10).

Aici regăsim misiunea continuă a bisericii într-un mediu în mare parte ne-evreiesc, dar de asemenea afectat de influenţa iudaizatoare a învăţătorilor locali, care evidenţiau miturile şi fabulele evreieşti puse într-un amestec – ceea ce Wieland[4] identifică drept „o interacţiune misionară creativă cu un context elenistic particular". Această recunoaştere a unui context misionar în Creta „asigură o citire şi mai satisfăcătoare a lui Tit".[5] Bisericile se află în stadiile primare ale întemeierii lor având o nevoie clară de cineva precum Tit, care să le îndrume în a aşeza temelii solide şi care să le încurajeze să trăiască potrivit mesajului misiunii, pe care prezbiterii lor desemnaţi de curând urmează să-l vestească, pe măsură ce ele încearcă să continue cu mărturia lor dublă prin cuvânt şi trai până la revenirea lui Cristos.

În 2 Timotei, Pavel este prizonier, aflat într-o situaţie mai dificilă decât în Fapte 28:30-31, în arest la domiciliu şi doar în tovărăşia lui Luca. Este ultima epistolă provenită de la acest ilustru misionar; el poate scrie: „Vremea plecării mele este aproape" (2 Tim. 4:6). Prin urmare, Timotei avea

un rol esenţial pentru viitorul misiunii continue a lui Dumnezeu – el trebuie să „rămână tare" în adevăr şi de asemenea să „încredinţeze (credinţa)…unor oameni de încredere" care vor fi în stare să-i înveţe şi pe alţii (2 Tim. 1:3-2:1-2). Astfel, tematica misiunii pozitive a acestor epistole capătă întâietate din nou în cuvântul personal al lui Pavel adresat lui Timotei pe măsură ce apostolul recapitulează învăţătura sănătoasă primită de Timotei din copilărie de la cei care au fost preocupaţi să vadă că el cunoştea Scripturile inspirate. Dorinţa lui Pavel este să vadă reproduse dedicarea şi sacrificiul său misionare în mai tânărul său coleg. Acesta trebuie să predice Cuvântul datorită nevoii urgente după mesajul misionar în lumina revenirii lui Cristos, a împărăţiei şi a judecăţii Sale iminente (2 Tim. 3:10-4:5). Pavel îi reaminteşte lui Timotei de experienţa lui anterioară: „Domnul a stat lângă mine şi m-a întărit, pentru ca propovăduirea să fie vestită pe deplin prin mine şi să o audă toate neamurile" (2 Tim. 4:17).

Preocuparea principală a lui Pavel până la final, cât încă mai este timp, este să fie implicat în misiunea continuă a lui Dumnezeu, şi anume, să răspândească Evanghelia prin cuvinte şi acţiuni adecvate acestui veac al harului. El însuşi a făcut asta „pe deplin" înaintea reprezentanţilor Neamurilor în centrul imperiului roman – Timotei va avea privilegiul superior (şi, bineînţeles, responsabilitatea solemnă) de a duce tuturor mesajul misiunii.

Aspecte centrale în Epistolele către Timotei şi Tit: Rezumat

Pe scurt, se poate afirma că există beneficii multiple ce derivă din focalizarea asupra învăţăturii acestor epistole. La acest punct, ele pot fi luate împreună ca reflectând un număr de chestiuni care-l împovărează pe marele apostol misionar şi care ar trebui să ne preocupe şi pe noi, ca şi pe aceste comunităţi creştine din primul secol. Oare nu scrie Pavel despre „vremurile din urmă", despre „zilele din urmă" şi despre un stil de viaţă misionar până la „arătarea slăvită a Marelui nostru Dumnezeu şi Mântuitor" (1 Tim. 4:1; 2 Tim. 3:1; Tit 2:13)? Prin urmare, învăţătura ajunge până la nivelul vieţii care ţine de situaţia bisericii locale de astăzi şi noi, ca şi ei, avem responsabilitatea de a asculta.

- Epistolele descriu stilul de viaţă misionar într-o cultură străină. Ar trebui să înţelegem că această afirmaţie reprezintă principalul motiv pentru scrierea lor. Cei doi reprezentanţi ai lui Pavel în Efes şi

Creta nu trebuie să se amestece în controverse cu învăţătorii falşi (1 Tim. 4:7-8; 6:5, 20; 2 Tim. 2:14-19; 3:5, 13-14; Tit 3:9-11). Ei trebuie să-i mustre şi să-i înfrunte pe aceştia, să se îndepărteze de ei – ba chiar să-i disciplineze (Tit 3:9-11) – să proclame adevăratul mesaj al misiunii şi să-l trăiască zi de zi.[6] Pavel subliniază că prin a trăi o viaţă de evlavie personală, poporul lui Dumnezeu poate recomanda Evanghelia altora (1 Tim. 4:8-9; Tit 2:11-14). Această chemare la „evlavie" este menţionată adesea şi găsim ceea ce unii au numit reguli „casnice", de exemplu 1 Tim. 6:1 conţine o listă de responsabilităţi pentru sclavii creştini. Tit 2 conţine mai multe reguli „casnice" pentru diferitele grupuri din comunitatea creştină cretană. În contextul misiunii, Pavel îşi îndeamnă mai tinerii colegi şi comunităţile efeseană şi cretană să trăiască într-un asemenea mod încât comportamentul lor să nu devină un obstacol în calea mesajului mântuirii, ci mai degrabă să-l exemplifice şi să-l amplifice.

- Pavel avertizează frecvent să fim vigilenţi în privinţa ereziei/învăţăturii false care se răspândeşte precum cangrena în biserică.[7]
- Nu există nimic mai important decât promovarea şi proclamarea adevărului Evangheliei sau credinţa apostolică în detrimentul oricărei forme de falsitate (1 Tim. 1:11-12; 2:5-7; 3:16; 4:6-7; 6:20; 2 Tim. 1:10-11; 2:1-2, 14-15, 23-24; 4:1-5, 17; Tit 1:3; 2:1; 3:8-9). Mesajul misiunii trebuie împărtăşit şi Neamurile trebuie să-l audă.
- Găsim aici învăţătură care priveşte conducerea în biserici; epistolele prezintă îndeosebi – în contrast cu învăţătorii falşi – spiritualitatea pe care o cere Dumnezeu de la cei care urmează să slujească drept prezbiteri şi diaconi (1 Tim. 3; 5:17 şi urm.; Tit 1:5-16). Găsim de asemenea ocazii în care Pavel îi încurajează pe Timotei şi Tit să dea dovadă de un exemplu evlavios înaintea comunităţilor creştine din Efes şi Creta şi să-şi dezvolte propriul caracter evlavios, propria maturitate spirituală şi înzestrare (1 Tim. 4:7-8, 11-16; 6:11-16; 2 Tim. 1:6-7; 2:1-7, 22-26; 3:14-4:5; Tit 2:7-8; 3:8-11).
- Remarcăm autoritatea cu care Pavel scrie în calitate de apostol misionar, îndrumându-şi colegii mai tineri (1 Tim. 1:3-4; Tit 2:15; 3:8, 12-14). El le transmite cinci mesaje pline de adevăr în 1 Tim. 1:15; 3:1; 4:9; 2 Tim. 2:11; Tit 3:8. Nu considerăm că acestea reprezintă declaraţii timpurii de crez, ci ele sunt incluse pentru o acceptare din toată inima a anumitor afirmaţii teologice şi etice împotriva doctrinelor pervertite ale învăţătorilor falşi.

- Remarcăm de asemenea accentul pus pe Scripturile insuflate de Dumnezeu (2 Tim. 3:14-4:1-5), temelia care susţine mesajul misiunii. Mai mult, Pavel afirmă că Scriptura nu doar că este inspirată, având autoritate, ci este necesară şi suficientă. De aceea, în faţa unor mesaje contrare, aceste epistole insuflă încrederea că avem în mână Cuvântul lui Dumnezeu şi suntem îndemnaţi să-l predicăm, să-i recunoaştem valoarea într-un context misionar, deopotrivă în vederea îndrumării celor credincioşi şi evanghelizării celor pierduţi.
- Epistolele ne provoacă în direcţia aceasta atunci când vine vorba despre rugăciune. Se vorbeşte despre rugăciune pentru toţi oamenii, ceea ce subliniază că ar trebui să avem o perspectivă misionară, şi anume, o viziune mondială (1 Tim. 2:1-8). Dar se vorbeşte şi despre rugăciune pentru Timotei – zi şi noapte (2 Tim. 1:3) şi rugăciune pentru prietenii care l-au uitat şi pentru duşmani (2 Tim. 4:14-16).
- Pavel avertizează şi îndrumă în privinţa confruntării cu afecţiunea greşit direcţionată atunci când vine vorba despre provocările materialismului (1 Tim. 6:3-19).
- El îi confruntă pe credincioşi în ceea ce priveşte responsabilitatea de a purta de grijă celor nevoiaşi (1 Tim. 5:3-16).
- Epistolele prezintă într-o manieră pozitivă rolul important al femeilor (1 Tim. 2:9-15; 3:11; Tit 2:3-5).
- Ele ne încurajează să fim credincioşi în suferinţa pentru Cristos (2 Tim. 8-13, 3:10-14).
- Ele ne cheamă la o înţelegere proaspătă a măreţiei singurului Dumnezeu (1 Tim. 1:17; 6:15-16).
- Remarcăm un citat din cuvintele Domnului şi acceptarea acestora ca fiind Scriptură: 1 Tim. 5:18, cf. Deut. 25:4; Mat. 10:10; Luca 10:7. Să fi existat o carte de mici dimensiuni care conţinea cuvintele Domnului?
- Responsabilitatea şi urgenţa de a răspândi mesajul misionar înainte de finalul vremurilor sunt accentuate în mod repetat de către Pavel (1 Tim. 3:16; 4:8-10; 6:11-15; 2 Tim. 1:6, 11-12; 2:9-10; 4:1-5, 17-18; Tit 1:2-3; 2:11-15; 3:8-9).
- Pavel cere putere spirituală, nu formalism (2 Tim. 1:7; 3:5).
- Avem dovezi ale strategiei lui Pavel de a folosi o lucrare în echipă care aproape că oglindeşte lucrarea misionară interculturală şi pe termen scurt a epocii moderne (2 Tim. 4:9-22).

Multe dintre aceste chestiuni vor fi discutate aprofundat pe parcursul exegezei, a aplicaţiilor practice şi a secţiunii de comentarii suplimentare.

Remarcăm faptul că aceste epistole ale lui Pavel nu includ unele dintre cele mai frecvente tematici teologice ale sale, totuşi ele nu se îndepărtează deloc de la învăţătura sa fundamentală. Regăsim o focalizare asupra evangheliei care-L glorifică pe Dumnezeu (1 Tim. 1:11) precum şi un mesaj misionar pentru „toţi oameni" (1 Tim. 2:4), care sunt „păcătoşi" (1 Tim. 1:15). Este despre modul în care Isus Cristos „s-a arătat" (2 Tim. 1:10; Tit 2:11 şi urm.), S-a dat pe Sine ca „preţ de răscumpărare" (1 Tim. 2:6; Tit 2:14) prin care El ne izbăveşte de „orice fărădelege". Prin această aducere pe Sine, El a „nimicit moartea" şi a adus la „lumină viaţa şi neputrezirea" (2 Tim. 1:10). Am menţionat că această Evanghelie Îl proclamă pe Isus ca „singurul Mijlocitor" acum „înviat din morţi" şi care este „Judecătorul cel drept" (1 Tim. 2:5; 2 Tim. 2:8; 4:8), un mesaj pentru care se merită să se sufere (2 Tim. 1:8). Vestea bună este articulată ca fiind vorba despre „mântuire", care îşi găseşte originea în Dumnezeu Mântuitorul (1 Tim. 1:1; 2:3; 4:10; Tit 1:3; 2:10; 3:4) şi în planul Său îndurător pe care L-a întocmit „înainte de veşnicii" (2 Tim. 1:9). Această mântuire este prin har (Tit 2:11), nu prin fapte (Tit 3:5; 2 Tim. 1:9).

Deşi în aceste epistole Pavel foloseşte adesea termenul „credinţă" într-un sens generic sau fără o referinţă precisă (1 Tim. 1:4, 5, 14, 19; 4:12; 6:11; 2 Tim. 1:5, 13; 2:18, 22; 3:10; Tit 1:1), acesta scrie despre mântuirea prin credinţa în Cristos (2 Tim. 3:15) care este de asemenea Mântuitor (2 Tim. 2:10; 3:15). În dragostea şi în mila Lui, Dumnezeu ne-a mântuit (Tit 3:5), regenerându-ne, justificându-ne (Tit 3:5), făcându-ne moştenitori – cel mai mare beneficiu dat de Evanghelie (Tit 3:6) şi oferindu-ne viaţa veşnică (1 Tim. 1:16), o binecuvântare „făgăduită" (2 Tim. 1:1), o nădejde care este sigură (Tit 1:2; 3:7) care ne duce spre a doua „arătare" a lui Cristos (1 Tim. 6:14; 2 Tim. 4:1, 8; Tit 2:13), spre împărăţia Sa (2 Tim. 4:1). Trebuie să ne dăm toate silinţele să „apucăm" cu adevărat această viaţă veşnică (1 Tim. 6:12, 19).

Pavel foloseşte adjectivul „credincios/vrednic de încredere" în aceste epistole mai des decât oriunde altundeva, cu referire la mesajul vrednic de încredere al misiunii (1 Tim. 1:15; Tit 1:9); cu referire la oamenii credincioşi (1 Tim. 4:3, 10; 5:16; 6:2) şi cu referire la purtarea credincioasă la care ar trebui să ducă răspunsul faţă de mesaj (1 Tim. 1:12; 3:11; 4:12; 2 Tim. 2:2), adică la o viaţă de „evlavie" (1 Tim. 2:2; 4:7-8; Tit 1:1). Prin urmare, „credinţa" reprezintă răspunsul adecvat faţă de mesaj (1 Tim. 1:16) şi acea credinţă ar trebui să conducă la un stil de viaţă plin de „fapte bune" (Tit 3:8). El subliniază că fundamentul mesajului misionar este

„adevărul" – primirea veştii bune este descrisă drept a ajunge la „cunoaşterea adevărului" (1 Tim. 2:4; 2 Tim. 2:25; 3:7); a „cunoaşte adevărul" înseamnă o credinţă continuă şi, în vreme ce Timotei este cel care „împarte drept Cuvântul adevărului" (2 Tim. 2:15), învăţătorii falşi se îndepărtează de la adevăr (1 Tim. 6:5; 2 Tim. 2:18; 4:4; Tit 1:14).

Doctrina apostolică este descrisă drept „credinţa" (1 Tim. 1:19; 4:1; 5:8; 6:10, 21; 2 Tim. 3:8; 4:7); acest mesaj i-a fost încredinţat lui Pavel (1 Tim. 1:11; Tit 1:3); el i l-a încredinţat lui Timotei (1 Tim. 1:18) pentru ca acesta, la rândul lui, să-l poată încredinţa unor oameni credincioşi (2 Tim. 2:2). Pavel afirmă că a-ţi însuşii adevăratul mesaj este ceva „aducător de sănătate" folosind ὑγιαινω *hugiaino* (a avea o sănătate bună) pentru individ şi pentru întreaga biserică locală – cuvinte (1 Tim. 6:3; 2 Tim. 1:13), doctrină (1 Tim. 1:10; Tit 1:9; 2:1), vorbire (Tit 2:8) şi credinţă (Tit 1:13; 2:2) sunt descrise astfel.

Autenticitatea Epistolelor

Până în secolul al XIX-lea convingerea că Epistolele către Timotei şi Tit au fost scrise de Pavel colegilor lui mai tineri a rămas necontestată. Însă mai târziu, lucrurile au început să se schimbe.

Schleiermacher,[8] considerat „părintele criticilor moderni", a pus la îndoială paternitatea paulină a lui 1 Timotei pe temeiuri stilistice şi lingvistice. El a evidenţiat „ciudăţeniile literare" din 1 Timotei şi a conchis că scrisoarea n-a fost altceva decât compilaţia unui imitator, o „zusammentragenden Nachahmer". Opinia lui Schleiermacher a fost curând urmată de respingerea de către Eichhorn în 1812 a tuturor celor trei epistole.[9] Studii ulterioare aparţinând lui Baur (1835), Holtzmann (1880) şi Dibelius au exercitat atâta influenţă încât cercetătorii, în general, au fost convinşi că epistolele nu erau autentice.[10] Această situaţie a continuat până în prezent punând sub semnul întrebării autenticitatea lor.[11]

Sunt Epistolele către Timotei şi Tit pe de-a-ntregul opera lui Pavel? Ori sunt cărţi pseudo-epigrafe – aşa-numita poziţie „conformă cu adevărul" a majorităţii cercetătorilor moderni – scrise de un autor necunoscut pentru a aborda aspecte din biserica celui de-al doilea secol şi a respinge erezii? Sau din nou, aşa cum au sugerat unii, sunt acestea, oare, fragmente scrise de Pavel, însă într-un cadru mai larg de altcineva, îndeosebi cineva al cărui motiv a fost să-l prezinte pe marele apostol bisericii?[12] Contrar curentului de gândire majoritar, se va susţine că acestea îi aparţin lui Pavel din mai multe motive.

Dovezi Externe

Pare cert că scriitorii creştini timpurii din ultima parte a secolului întâi şi prima parte a celui de-al doilea d. Cr. au fost familiarizaţi cu aceste epistole şi le-au atribuit lui Pavel.[13] În pofida îndoielilor exprimate de anumiţi teologi şi a argumentelor contrare, se pare că Policarp (c. 117 d. Cr.) citează 1 Tim. 6:7, 10[14] în *Epistola către Filipeni* 4:1 şi în mod frecvent reflectă fraze din epistolele de faţă.[15] În plus, autorul lui *1 Clement* (ultima parte a sec. I) îl cunoştea cel puţin pe Tit (vezi 1 Clem. 2:7; 60:4; 61:2 care reflectă limbajul lui Tit 3:1; 1 Tim. 2:7; 1:17[16]) şi Ignaţiu le cunoştea pe toate trei.[17] Din nou, ele au fost cunoscute şi folosite de Iustin Martirul (c. 140 d. Cr.), de asemenea Irineu, episcop de Lyon şi ucenic al lui Policarp, citează frecvent aceste epistole în lucrarea sa, *Adversus Haereses* (c. 180) şi este primul care le citează folosind numele lui Pavel.[18] Deja în secolul II ele au fost traduse şi incluse în versiunile siriene şi latine.

Tertulian susţine că Marcion trebuie să fi cunoscut şi respins aceste epistole din moment ce le omite din lista sa canonică.[19] Motivul dezaprobării lui Marcion este că în aceste epistole se găsesc învăţături despre lege (1 Tim. 1:8) şi despre inspiraţia Vechiului Testament (2 Tim. 3:16), care nu se potriveau gândirii sale. Scrierile sale sunt datate începând cu prima jumătate a secolului II, prin urmare cunoaşterea de către el a acestor epistole cu siguranţă că o pre-datează.

Aceste citări şi aluzii timpurii evidenţiate mai sus fără îndoială că le generează probleme celor care susţin o dată târzie pentru aceste epistole întrucât pare a contrazice dovezile de la finalul secolelor întâi şi al doilea. Pentru cei care încă pun la îndoială revendicarea atestării timpurii, afirmaţia de reamintire a lui Marshall[20] este importantă:

> Lipsa cunoaşterii epistolelor pastorale în această perioadă trebuie comparată cu mai degrabă starea similară a chestiunilor care înconjoară câteva dintre epistolele pauline acceptate. Nu există nimic neobişnuit cu privire la gradul scăzut de utilizări dovedite ale epistolelor pastorale în contextul dificultăţii generale de a stabili cunoaşterea şi folosirea epistolelor pauline acceptate.

Se consideră că ar exista aproximativ 450 de referiri la aceste epistole în scrierile din secolul II potrivit volumului 1 din *Biblica Patristica*, de la începuturile literaturii creştine extra canonice până la Clement de Alexandria şi Tertulian.

Să remarcăm că, pe lângă faptul că nu sunt citate ca fiind pauline de către Marcion, ele nu se găsesc nici în Papirusurile de la Chester Beatty

(200-250 d. Cr.). Acestei colecţii de scrieri îi lipsesc începutul şi ultimele şapte pagini.[21] Ar fi o adevărată ispravă ca un secretar să introducă aceste epistole în acel spaţiu restrâns – chiar dacă o examinare a papirusurilor arată că scrisul secretarului devine tot mai mic înspre final. Papirusurile nu conţin nici Filimon şi nici 2 Tesaloniceni, iar fragmentarea face destul de dificil demersul de a-ţi baza concluziile pe acestea.[22] Potrivit lui Quinn,[23] epistolele par a marca un nou început în codicele pauline existente cu o distincţie între epistolele adresate bisericilor şi epistolele adresate indivizilor. El evidenţiază că 1 Timotei este în mod clar mai lungă decât 2 Tesaloniceni. Prin urmare, el afirmă:

> Probabil că acest punct marchează locul în care au fost alăturate două colecţii din secolul II ale epistolelor lui Pavel, o colecţie de scrieri adresate bisericilor (uneori incluzând şi Evrei, ca şi în P46 şi arhetipul lui B) şi o colecţie de dimensiuni mai reduse ale scrierilor pauline adresate unor persoane (de asemenea aranjate în aproape toate codicele existente cu cea mai lungă fiind prima şi Filimon, cea mai scurtă, ultima.

Prin urmare, este posibil ca epistolele pauline identificate drept „personale" să fi fost pur şi simplu omise.[24]

Dovezi interne

Epistolele către Timotei şi Tit pretind toate că îi aparţin lui Pavel. Şi totuşi, erudiţii au adus în discuţie anumite chestiuni.

Aspecte istorice

Există câteva nume noi care nu sunt menţionate în altă parte – Onisifor (2 Tim. 1:16). Unele aspecte nu pot fi regăsite în Faptele Apostolilor. Pavel a mers în Creta. Însă nu găsim nicăieri în Fapte veşti despre prezenţa lui acolo.

În 2 Tim. 4:20 Trofim este lăsat bolnav în Milet. Când s-a întâmplat asta? F.A. 20:4; 21:29 îl descrie alături de Pavel în ultima sa călătorie spre Ierusalim. Însă este posibil să includem toate aceste aspecte după ce el a fost eliberat din arestul la domiciliu din Roma în F.A. 28:30-31. Se poate pretinde că el s-a dus spre est mai degrabă decât spre vest către Spania, aşa cum îşi planificase iniţial (Rom. 15:23-25) şi putem aşeza aceste aspecte în cadrul ultimei sale călătorii misionare. Mai apoi l-a lăsat pe Trofim bolnav; mai apoi s-a dus în Creta, a călătorit în Macedonia şi a fost mai apoi rearestat tocmai înainte de moartea sa. Aşadar, aceste activităţi misionare aparţin unei perioade care nu este consemnată în Faptele

Apostolilor. Fără îndoială că, atunci când a fost sub arest la domiciliu în Roma, Pavel s-a aşteptat să fie eliberat (Filim. 22; Fil. 1:25; 2:19-24). Urmau mult mai multe oportunităţi misionare şi găsim câte ceva despre acea lucrare aici.

Aspecte ecleziale

Se spune că rânduielile ecleziale sunt prea avansate pentru vremea lui Pavel. Unii susţin că Pavel pe care-l cunoaştem noi din alte epistole nu este interesat de slujitorii bisericii – el este mult prea preocupat de revenirea Domnului. Se sugerează că aceste epistole implică faptul că trebuie să fi trecut ceva mai mult timp. În 1 Tim. 3, Timotei trebuie să înţeleagă că prezbiterii sunt desemnaţi însă îndrumă ca acesta „să nu fie întors de curând", v6. Totuşi aceasta nu sugerează că epistolele sunt atât de târzii încât să discutăm despre o întreagă nouă generaţie.

Afirmaţia că Pavel nu este interesat de organizarea bisericii este complet nefondată, la fel şi faptul că vorbeşte despre revenirea Domnului nu înseamnă că neglijează nevoile bisericii. Nu avem aici un episcop cu profilul celor din secolul II– prezbiterul este un supraveghetor (Tit 1:5-7). Nu există nimic care să nu se potrivească unei situaţii din primul secol. Timotei şi Tit au fost reprezentanţii personali sau delegaţii apostolici ai lui Pavel aflaţi într-o poziţie specială în echipa sa misionară. Potrivit lui Marshall,[25] n-ar trebui să subestimăm „importanţa conceptului paulin de misionari apostolici, un grup de oameni mandataţi cu începerea, aşezarea şi îngrijirea continuă a congregaţiilor locale, dar care au rămas în esenţă separaţi de ele."

Aspecte doctrinare

Unii cercetători au evidenţiat că există diferenţe în comparaţie cu celelalte epistole ale lui Pavel.

- Calitatea de Tată a lui Dumnezeu nu este menţionată decât în cadrul saluturilor.
- Calitatea de Fiu a lui Cristos nu este proeminentă aici.
- Termenul „Mântuitor" este aplicat lui Dumnezeu, nu lui Cristos (1 Tim. 2:3; 4:10).
- Duhul Sfânt este menţionat doar de trei ori (1 Tim. 3:16; 4:1; 2 Tim. 1:7)
- Se afirmă lipsa sintagmei celebre a lui Pavel – „în Cristos".
- Termenul „credinţă" are aici sensul de corpus al credinţei creştine – învăţătură sănătoasă, mai degrabă decât credinţa în Cristos.

- Cele cinci afirmaţii nu se mai găsesc în alte scrieri ale lui Pavel. Desigur că unii sugerează că aici avem un cadru catehetic târziu.
- Nu există nicio menţionare a controversei credinţă-fapte.
- Ar scrie Pavel lui Timotei despre a te „mântui pe tine însuţi" (1 Tim. 4:16)?
- Problemele de a-i atribui lui Pavel afirmaţia „mântuire prin naştere de fii" (1 Tim. 2:15).
- Diferite tipuri de erezii sunt menţionate aici – negarea învierii (2 Tim. 2:18); ascetism rigid (interzicerea căsătoriei, abţinerea de la hrană – 1 Tim. 4:3). Reflectă acestea un tip de crez gnostic din secolul II?

Există mai multe aspecte care trebuie lămurite în cadrul răspunsului. Aici, Pavel prezintă o abordare practică. După cum ar fi de aşteptat, textele misionare sunt o combinaţie de elemente diferite – îndemnare, îndrumare etică şi practică, fiecare învăţătură teologică fiind focalizată în principal asupra oricărei abateri de la mesajul misionar.

În aceste epistole, bunătatea părintească a lui Dumnezeu este implicită. Observaţi că El este numit „Tată" doar de două ori în cuprinsul epistolelor 1 Corinteni şi Romani. Duhul Sfânt nu este menţionat prea mult nici în Coloseni şi 2 Tesaloniceni. Cum rămâne cu Dumnezeu Mântuitorul? Nu există nimic aici care n-ar fi putut să scrie în altă parte. Cristos este de asemenea numit „Mântuitor" în Tit 2:13. Din nou, sintagma „în Cristos" ar putea fi folosită într-un mod sensibil diferit, însă de nouă ori este aplicată unor calităţi spirituale, şi anume har, credinţă.

Controversa credinţă-fapte nu este relevantă aici. Din nou, credinţa este de asemenea folosită ca un corpus de doctrine în Gal. 1:23. În privinţa chestiunii cu a te „mântui pe tine însuţi" spusă lui Timotei, oare n-ar trebui să observăm ceea ce a scris Pavel într-o manieră similară în 1 Cor. 9:27 despre pericolul de a fi „lepădat"? Referirea din cap. 2 v.15 poate fi, de asemenea, de factură paulină în contextul a ceea ce învaţă el în 1 Timotei 2 cu privire la slujirea unică a femeilor. În cadrul exegezei vor fi discutate diferite opţiuni – ar trebui oare versetul interpretat ca o păstrare fizică sau o mântuire prin intermediul naşterii unui copil = Cristos? Mai degrabă, susţinem că această chestiune poate fi cel mai bine interpretată ca o dovadă simplă în viaţa mamei a propriei mântuiri/spiritualităţi ca una care, mai apoi, îşi influenţează copiii preţioşi, în mare aşa cum Lois şi Eunice l-au influenţat pe Timotei (2 Tim. 1:5).

Pavel a oferit alte prezentări ale credinţei în rezumat, prin urmare acele afirmaţii pline de adevăr nu sunt nelalocul lor – de fapt, sunt chiar

la locul lor de vreme ce, aşa cum s-a menţionat deja, acesta scrie într-un context al influenţei învăţăturii false care trebuie respinsă şi a nevoii vitale de a afirma adevărata doctrină şi practică care este unica vrednică de a fi primită. De asemenea, în privinţa învăţăturii de tip gnostic din 1 Tim. 4:3-4 şi a negării învierii, ne reamintim că gnosticismul secolului II trebuia să fi avut rădăcini în primul secol.

Aspecte lingvistice

Întâlnim şi dificultăţi de ordin lingvistic. Stilul este diferit de ceea ce Pavel scria în altă parte. Putem remarca, de asemenea, că în aceste epistole apar anumite cuvinte ce nu se găsesc în alte scrieri de-ale apostolului – evlavie (10); învăţătură sănătoasă sau corectă (9); ziceri pline de adevăr (5); dreptarul (3). De fapt, 36% dintre cuvintele din epistole nu sunt găsite altundeva la Pavel. De fapt, sunt 176 de cuvinte separate nemaifolosite niciunde în NT. Unii pretind că limbajul este asemănător celui al autorilor din secolul II– Părinţii apostolici.

Este clar că epistolele sunt prea succinte pentru a întocmi evaluări statistice. Din nou, ar trebui să ne amintim că acestea au ca destinatari persoane individuale, mai degrabă decât biserici, colegi misionari apropiaţi, chestiuni evidente în conţinut. De asemenea, ar trebui să ne aducem aminte că mare parte din vocabularul considerat „diferit" de corpusul paulin acceptat se găseşte în tematici care nu sunt abordate în aceste epistole. Sunt diferite scrieri ale lui Pavel în care, cu siguranţă, se găsesc anumite cuvinte neîntâlnite în alte epistole. Din nou, este semnificativ că toate cele 176 de cuvinte menţionate *sunt* găsite în alte scrieri dinainte de anul 50 d.Cr. – prin urmare, ele nu sunt doar termeni ai secolului al doilea. Demnă de remarcat este întrebarea lui deSilva[26]: „Pavel a putut să folosească 2177 de cuvinte diferite în celelalte zece epistole, de ce să nu fi adăugat alte 306 în epistolele pastorale?"

Mulţi evidenţiat faptul că particulele[27] şi conjuncţiile pauline tipice lipsesc din aceste epistole (ex: „de aceea", „deoarece", „dar acum", „ce urmează", „oare nu?"). Însă deSilva[28] subliniază că aceste cuvinte şi sintagme apar mai mult în scrisori care implică dispute, precum Galateni şi Romani, forme dialogate sau diatribe, pe când aici avem epistole care dau îndrumări unor prieteni în privinţa lucrurilor care trebuie realizate.

Unii cercetători sunt dispuşi să presupună că, deşi Pavel era autorul scrierilor, Luca putea fi secretarul, sau alţii îi atribuie direct aceste epistole lui Luca. Sugerarea unei legături cu Luca într-o anumită formă nu este deloc nouă.[29] Prelegerea lui Moule[30] despre *The Problem of the Pas-*

toral Epistles: A Reappraisal (*Problema Epistolelor Pastorale: O Reevaluare*) reaşează această ipoteză ca o propunere viabilă. Deşi Strobel[31] a încercat să ofere o comparaţie pozitivă a limbajului şi stilului corespondenţei lucane cu aceste epistole, Brox[32] a negat orice dovezi în sprijinul paternităţii lucane sau în sprijinul vreunei influenţe de-a lui asupra lor. Totuşi, Quinn[33] a sugerat că notiţe scurte aparţinând lui Pavel au fost ulterior editate şi dezvoltate într-un al treilea volum care să urmeze cărţilor Luca şi Faptele Apostolilor ca un fel de anexă epistolară care să completeze istoria vieţii lui Pavel până la punctul morţii sale iminente. Însă Epistolele către Timotei şi Tit nu ne spun efectiv ce s-a întâmplat în final cu Pavel, nici nu pot fi considerate ca o formă de istoriografie. Ar scrie unii colaboratori de-ai lui Pavel după moartea acestuia afirmaţii precum cele din 2 Tim. 4:9-21?

Wilson[34] a dezvoltat de asemenea propunerile timpurii. El a susţinut că aceste epistole au fost scrise de autorul lui Luca-Fapte însă sunt postpauline şi această persoană nu este, după cum se pare, Luca medicul din NT! El găseşte vreo 37 de cuvinte deopotrivă în Luca–Fapte şi aici, însă nicăieri altundeva în NT, plus 27 în ambele surse care sunt folosite doar ocazional în alte părţi. Din nou Wilson subliniază trăsături de stil în Luca-Fapte şi în aceste epistole care sunt rareori folosite în alte scrieri, în vreme ce 4 dintre acestea lipsesc de asemenea din alte epistole pauline. Găsim paralele în utilizarea verbelor şi a anumitor expresii şi idei cărora, în ambele cazuri, le lipsesc câte 10 din alte epistole. Ipoteza este următoarea: „După ce a scris Faptele Apostolilor, Luca a ajuns în posesia câtorva notiţe de călătorie scrise de Pavel la anumite momente din carierea lui – aşa-numitele <fragmente autentice> ale epistolelor pastorale - şi le-a folosit ca un cârlig de care să ataşeze scrisorile sale pseudonime."[35] Astfel, într-un sens, el urmează aici „teoria fragmentului"[36] a lui Harrison.

Este adevărat că sunt similarităţi de limbaj şi stil pe care le împărtăşesc Luca-Fapte şi aceste epistole, iar această chestiune trebuie abordată. Observaţi că Witherington[37] include o întreagă discuţie despre similarităţi. Cuvintele „ne-pauline" reflectă un stil de scriere mai elenistic decât epistolele timpurii. Se găsesc mai multe cuvinte de origine latină (el menţionează că 160 de posibile cuvinte şi expresii au fost identificate de Hitchcock[38]), multe găsindu-se în 2 Timotei, aparent scrise din Roma, dar celelalte, sugerează el, este posibil să fi fost scrise anterior (având aportul lui Luca în vreun fel) din Filipi, care era o colonie romană şi în care limba latină era de asemenea folosită.

Witherington mai notează alte corespondenţe la nivelul limbajului. În ambele surse euvsebei,a *eusebeia*[39] „evlavie" şi cuvintele înrudite se găsesc doar într-o altă carte din NT – 2 Petru – care menţionează o colecţie a epistolelor lui Pavel (2 Pet. 3:16). Din nou, în ambele se găseşte sintagma „viii şi morţii" (2 Tim. 4:1; F.A. 10:42); metafora atletului, a „isprăvi alergarea" (F.A. 20:24; 13:25; 2 Tim. 4:7); limbajul ignoranţei (Lc. 23:34; F.A. 3:17; 1 Tim. 1:13); termenul timh *timē*[40] folosit pentru a face referire mai mult la un „onorariu" în Fapte 28:10; 1 Tim. 5:17. Se găsesc mai multe paralele lingvistice şi acolo unde este întâlnit limbajul medical (îndeosebi cu referire la influenţa învăţătorilor falşi şi doctrinele lor nesănătoase); într-un sens metaforic (Lc. 5:31; 7:10; 15:27 [de asemenea 3 Ioan 2]; „a fi bine" folosit într-un sens literal; 1 Tim. 1:10; 6:3; 2 Tim. 1:13; 4:3; Tit 1:9, 13; 2:1-2; - plus „a fi bolnav" (1 Tim. 6:4), într-un sens metaforic – oare un asemenea limbaj trădează prezenţa dr. Luca?). De asemenea, folosirea grecescului „a păstra viu" (Lc. 17:33; F.A. 7:19; 1 Tim. 6:13) şi corolarul „a prinde viu" (Lc. 5:10; 2 Tim. 2:26), ca un exemplu dintre multe – termeni folosiţi doar în Luca-Fapte şi în aceste epistole.

Witherington mai remarcă expresii greceşti interesante găsite în ambele surse. Acestea includ:[41]

- literal „din acest motiv" sau „din pricină că" DiV h]n *di' hēn* (2 Tim. 1:6, 12; Lc. 8:47; F.A. 22:24).
- literal „tot aşa" o]n tro,pon *hon tropon* (2 Tim. 3:8; Lc. 13:34; F.A. 1:11).
- „împreună cu" sau „totodată" a[ma de. kai. *hama… kai* (1 Tim. 5:13; F.A. 24:26; Col. 4:3; Filim. 22).
- „mai mult" evpi. plei/on *epi pleion* (2 Tim. 2:16; F.A. 4:17).

Din nou, el subliniază „expresii cu tentă mai substantivală" precum „a-şi împlini slujba" (F.A. 12:25; 2 Tim. 4:5); „a da pocăinţa" (F.A. 5:31; 11:18; 2 Tim. 2:25); „Dumnezeul cel viu" (F.A. 14:15; 1 Tim. 3:15; 4:10); „o nădejde aşteptată" (F.A. 24:15; Tit 2:13); „slujitor al Domnului" (F.A. 16:17; Tit 1:1); „a lua cu recunoştinţă/mulţumiri" (F.A. 24:3; 1 Tim. 4:3-4). Potrivit evaluării sale, în timp ce Luca-Fapte trebuie să fie considerate în termenii unui „vocabular pur", este deosebit de folositor să compari cartea Faptele Apostolilor cu aceste epistole când vine vorba de stil întrucât „numai în Faptele Apostolilor Luca trece de la un stil de scriere şi exprimare mai puţin semitic la unul mai elenistic şi mai îmbietor pentru neevrei."[42] Aşa-numitul *Discurs de la Milet* (F.A. 20:13-38) sună foarte asemănător cu Pavel din aceste epistole, întrucât Witherington găseşte în

scrierile către Timotei şi Tit ceea ce el consideră a fi o retorică foarte similară. Astfel, în lumina dovezilor schiţate anterior chiar de Witherington[43], el afirmă că informaţiile

> susţin mai bine teoria implicării pauline şi lucane în aceste trei epistole….o modelare lucană a epistolelor pastorale…o combinaţie a stilului paulin şi lucan…vocea este a lui lui Pavel, dar mâna este a lui Luca…o simbioză a stilurilor celor doi scriitori…ele se potrivesc în cronologia vieţii lui Pavel, precum şi în cea a lui Luca.

Ce comentarii ar trebui să facem în lumina acestor paralele? S-a observat mai întâi evaluarea lui Moule, Wilson şi Quinn ca răspuns la influenţa lucană asupra acestor epistole. Dar, într-o recenzie asupra lui Wilson, Marshall[44] este convins că, în ce priveşte Luca-Fapte şi aceste epistole, diferenţele izbitoare precum şi similitudinile trebuie cumpănite cu atenţie. Deşi se constată similitudini cu Luca-Fapte, sunt mult mai multe legături lingvistice între epistolele către Timotei şi Tit şi restul scrierilor pauline. Knight[45] sumarizează şi comentează asupra cifrelor lui Marshall:

> În vreme ce Luca-Fapte şi epistolele pastorale împărtăşesc exclusiv 34 de cuvinte dintr-un total de 554 care sunt comune ambelor categorii de literatură, epistolele pastorale şi celelalte zece epistole pauline împărtăşesc exclusiv 55 de cuvinte dintr-un total de 574 care sunt comune celor două grupuri de epistole. Aceste cifre sunt cu atât mai semnificative cu cât Luca-Fapte au un vocabular mai mare decât corpusul paulin. Pe acest temei, paternitatea paulină a epistolelor pastorale este mult mai în armonie cu informaţiile lingvistice decât ar fi paternitatea lucană.

Knight scrie de asemenea mai departe despre ceea ce consideră el a fi relaţia dintre Pavel şi Luca şi rezultatul studiilor comparative ale lui Strobel, Wilson şi Marshall. Termenii, frazele şi stilul similar pot avea o explicaţie diferită. Luca şi Pavel au fost părtaşi la multe călătorii şi la mult timp petrecut împreună – îndeosebi întemniţarea romană şi perioada ulterioară. Pavel îl menţionează în Col. 4:14; Filim. 24; 2 Tim. 4:11 ca un „colaborator destul de constant" care ar fi influenţat „rezervorul lingvistic al lui Pavel." De aceea el susţine că:[46]

> Epistolele pastorale sunt ceea ce s-ar aştepta cineva în aceste împrejurări: ele sunt în principal pauline, însă al doilea element remarcabil este ceea ce au în comun cu Luca-Fapte. S-ar putea ca acesta să se fi realizat tocmai prin intermediul influenţei lingvistice pe care Luca l-a avut asupra lui Pavel, însă

s-ar putea de asemenea ca Luca să fi fost secretarul al cărui limbaj a fost uneori utilizat de Pavel pe măsură ce formula conţinutul epistolelor. În orice caz, legăturile dintre Luca-Fapte şi epistolele pastorale şi dintre Luca şi Pavel sunt atât de izbitoare şi inerent interconectate încât ar trebui să se ridice întrebarea dacă acesta n-ar fi putut fi un factor semnificativ în privinţa soluţiei la fenomenul lingvistic al epistolelor pastorale.

Este limpede că există dovezi în sprijinul unei relaţii lucane când vine vorba despre aceste epistole. Însă toate epistolele îi sunt atribuite lui Pavel (1 Tim. 1:1; 2 Tim. 1:1; Tit 1:1), în vreme ce Luca este „cu" el (2 Tim. 4:11). Ar fi ciudat ca Luca să fi avut un rol major ca autor într-un anumit sens, iar Pavel să nu-l fi recunoscut. Este important să ne aducem aminte de Rom. 16:22 unde se face referire la Terţiu „care a scris epistola aceasta" şi totuşi nimeni nu pune la îndoială că măreaţa lucrare numită „Romani" vine de la Pavel. Similar, în orice fel ar fi fost implicat Luca, cel mai bine este să nu se lanseze ipoteze sau să se facă sugestii speculative în favoarea unui rol mai proeminent pentru Luca decât acela de secretar al lui Pavel. Chiar şi atunci când se analizează situaţia lui Pavel în circumstanţe mai aspre în 2 Timotei (1:8; 2:9) nu pare că Pavel ar încredinţa scrierea lucrării în vreun sens substanţial lui Luca, atunci când se ia în discuţie natura profund personală reflectată în atât de multe comentarii personale din epistolă.

Două comentarii finale. În trecut, aşa cum a fost menţionat mai sus, câţiva eruditi au sugerat că în Epistolele către Timotei şi Tit avem fragmente autentice aparţinând lui Pavel, aşezate într-un cadru mai amplu. În mod normal, în trecut, răspunsul a fost acela de a întreba de ce au fost păstrate respectivele fragmente. Sau dacă presupusul scriitor a trăit în vremea sub-apostolică, trebuie să fi fost un gigant spiritual, aşadar, de ce este necunoscut bisericii? Din nou, n-au aceste epistole o calitate mult superioară celor scrise de părinţii din secolul II? O analiză atentă a dovezilor prezentate mai sus a legăturilor cu Luca-Fapte şi cu Luca însuşi va elimina orice nevoie de a accepta ipoteza fragmentului. Chiar mai semnificativ este faptul că o recunoaştere sporită a relaţiei dintre aceste epistole şi a celorlalte scrieri pauline, plus similitudinile cu vocabularul şi stilul din Luca-Fapte întăresc pledoaria pentru paternitatea paulină. Knight[47] afirmă că „o anumită formă a ipotezei lucane lipsită de paternitatea lucană exclusivă separată de Pavel devine astfel un element de sprijin în pledoaria pentru paternitatea paulină."

Data acestor epistole este dificil de stabilit precis, excepţie fiind probabil 2 Timotei care poate fi datată chiar cu puţin înainte de finalul vieţii

lui Pavel în Roma (2 Tim. 1:17; 4:16-18) – să spunem prin anul 67 d. Cr. Mai sus s-a menţionat că Witherington[48] sugerează că epistolele mai timpurii au fost cel mai probabil scrise din Filipi cu „implicarea" lui Luca. El plasează ultima dintre epistolele din închisoare (Filipeni) ca fiind scrisă din Roma în 62 d. Cr. Este limpede în acea epistolă că Pavel speră că Dumnezeu va deschide o cale pentru el ca să se poată întoarce la Filipi (Fil. 1:25-26; 2:23-24). Observaţi că Pavel se află în Macedonia atunci când scrie 1 Timotei (vezi 1:3). Din nou, vom vedea că Pavel plănuia ca Tit să plece din Creta şi să se întâlnească cu acesta în Nicopole (Tit 3:13) în iarna anilor 64-65 d. Cr. Aşadar, epistolele ar putea fi datate cam prin acea dată.

NOTE

1 Bosch, *Transforming Mission; Paradigm Shifts in Theology of Mission,* p.130.

2 Wieland, *The Significance of Salvation: a Study in Salvation Language in the Pastoral Epistle,* p. 263.

3 Clement de Alexandria, *Stromata,* 1.59.2; Ierom, *Commentariorum in Epistulam ad Titum* p.707. Vezi A.T. Hanson, *The Pastoral Epistles*, NCB, (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1983), p. 176; Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 397 şi urm.

4 Wieland, *The Significance of Salvation: a Study in Salvation Language in the Pastoral Epistles.* p.163, vezi p 101.

5 Wieland, *The Significance of Salvation: a Study in Salvation Language in the Pastoral Epistles.* p.169.

6 R. G. Gruenler, 'The Mission-Lifestyle Setting of 1 Tim 2:8-15', *JETS*, vol. 41, nr. 2, (1998), p. 216 afirmă: 'Poziția mea va fi aceea că preocuparea primordial a lui Pavel în epistolele pastorale este așezată pe (1) lucrarea de misiune a lui Cristos ca și temelie, (2) mandatul misionar dat bisericii ca o consecință și (3) un stil de viață creștin care va maximize mărturia misionară deopotrivă în exteriorul și în interiorul bisericii ca responsabilitate a credinciosului.

7 Wieland, *The Significance of Salvation: a Study in Salvation Language in the Pastoral Epistles,* p. 263.

8 F. D. E. Schleiermacher, 'Über den sogenannten ersten Brief des Paulos an den Timotheos (Ein kritisches Sendschreiben an J. C. Gass', Berlin: Realschulbuchhandlung, 1807), retipărită în *Sämmtliche Werke*, 32 vols., (Berlin: G. Reime, Vol. I, partea 2, 1836), p. 317.

9 J. G. Eichhorn, *Einleitung in das Neue Testament*, Leipzig: Weidmannischen Buchhandlung,1812, Vol. I, partea 3, p. 315-410.

10 F. C. Baur, *Die sogenannten Pastoralbrief*, (Tübingen: J. G. Gotta'schen, 1835); H. J. Holtzmann, *Die Pastoralbriefe kritisch und exegetisch behandelt*, (Leipzig: Wilhelm Engelmann 1880); M. Debelius, *Die Briefe der Apostels Paulus an Timoeheus I, II und Titus*, (Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1913); P. N. Harrison, *The Problem of the Pastoral Epistles*, publicată în 1921.

11 În rândul celor mulți care au respins paternitatea paulină și care au susținut că acestea sunt cărți pseudonime sunt: Debelius și Conzelmann, Barrett, Brox, Hanson, Karris, Quinn și Wacker, Collins, Bassler. Însă Knight, care susține paternitatea paulină, enumeră alți erudiți din secolele al nouăsprezecelea și al douăzecilea care, deși aflați în minoritate, împărtășesc perspectiva lui și răspund la multe dintre chestiunile disputate, și anume: Allford, Ellicott, Huther, Plummer, Lightfoot, Hort, Godet, Bernard, Weiss, White, Parry, Wohlenberg, Lock, Robertson, Schlatter, Zahn, Spicq, Jeremias, Simpson, Guthrie, Hendriksen, Kelly, Holtz, Ridderbos, Bürki, Fee, Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 22. Ar trebui să-i adăugăm pe Mounce, Towner, Johnson, and Witherington care în general au susținut această perspectivă. Marshall insistă că aceste epistole reflectă teologia paulină.

12 Prima abordare este numit de Mounce „ipoteza fictivă"; a doua, „ipoteza fragmentului". Mounce, *Pastoral Epistles,* p. cxviii-cxxiii. Vezi discutarea ulterioară a poziției lui Mounce.

13 Bernard încearcă să ofere o listă completă de citate şi aluzii la aceste epistole din scrierile părinţilor bisericeşti. J. H. Bernard, *The Pastoral Epistles*, 1899, (Retip. Thornapple Commentaries. Grand Rapids: MI: Baker, 1980).

14 Deşi citarea este fără atribuire, Johnston susţine, contrar lui Dibelius şi Conzelmann, perspectiva potrivit căreia ambele lucrări nu doar că provin din aceeaşi tradiţie de înţelepciune, ci şi se găsesc legături directe la nivelul vocabularului specific care citează referirile într-un pasaj în care „aşa cum el indică limpede, reprezintă o compilaţie din epistolele lui Pavel." L. T. Johnston, *Letters to Paul's Delegates: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus,* NTC (Valley Forge, Penn.: Trinity Press International, 1996), p. 23. Vezi şi M. Dibelius şi H. Conzelmann, *The Pastoral Epistles*, Hermeneia, Tr. P. Buttolph and A. Yarbro, (Philadelphia: Fortress, 1972) p. 2. Marshall, care în prefaţa comentariului său este atent să explice că el „a încercat în mod constant să descopere adevărul şi să se abţină de la afirmaţii dogmatice în care dovezile sunt insuficiente', totuşi exprimă perspectiva potrivit căreia, 'faptul că Policarp a fost cel care, dintre toţi PA (părinţii apostolici) furnizează cele mai solide dovezi în favoarea folosirii corpusului paulin în general consolidează pledoaria că şi el se referă la epistolele pauline mai degrabă decât să reverbereze un limbaj care era present în biserică'. Marshall, *The Pastoral Epistles,* pp. xiii-xiv; p. 3.

15 Acestea sunt expuse de Hendriksen *1 & 11 Timothy and Titus, (*London, Banner of Truth Trust, 1972), p. 31-32. Legăturile dintre Policarp şi aceste epistole i-au determinat pe unii să sugereze că de fapt acest ucenic le-a scris. Dar chestiunea aceasta ar trebui acceptată pentru ceea ce reprezintă – problema unora de a accepta o dată timpurie a acestor epistole. Marshall, care încearcă să respecte dovezile, spune: 'Diferenţa la nivelul stilului în ce priveşte scrisoarea lui Policarp şi compunerea acestor epistole este decisivă, iar apropierea la nivelul frazeologic este insuficientă să justifice atribuirea epistolelor pastorale unui coleg de-al său. Rămâne cel mai plauzibil că Policarp este un martor al cunoştinţei timpurii privitoare la epistolele pastorale'. Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.5.

16 Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, p. 4, n. 6.

17 Marshall recunoaşte că acel „comitet responsabil pentru *The New Testament in the Apostolic Fathers* au găsit extrem de probabil că 1 şi 2 Tim. au fost cunoscute şi folosite de Policarp şi destul de probabil că ele au fost cunoscute şi folosite de 1 Clement (Tit) şi Ignaţiu (toate trei)." Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 3. Răspunzând sugestiei că similaritățile dintre 1 Clement şi Epistolele adresate lui Timotei şi Tit se datorează unei atmosfere bisericeşti commune, Bernard afirmă că ele au fost „prea apropiate pentru a admite orice altă ipoteză cu excepţia aceleia potrivit căreia Clement a scris având în minte limbajul şi gândurile epistolelor pastorale'. Bernard, *The Pastoral Epistles*, p. xix. În privinţa lui Ignaţiu, Kelly comentează,'...epistolele ignaţiene (c110) par a reverbera atât de apropiat anumite pasaje..încât doar prudenţa excesivă refuză să admită dependenţa directă. J. N. D. Kelly, *A Commentary on the Pastoral Epistles*, HNTC: (New York, 1963); retipărit în Thornapple Commentaries, (Grand Rapids: MI: Baker, 1981), p. 3.

18 C. Spicq, *Saint Paul: Les Épîtres pastorales,* ed. a 4-a, 2 vol. (Etudes Bibliques *29.* Paris: Gabalda, 1969), 1: p. 167-168.

19 Vezi Tertulian, *Marc. 5:21.*

20 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 5.

21 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 6.
22 D. Guthrie, *New Testament Introduction,* ed. a 4-a (Downers Grove, Ill.: Intervarsity Press, 1990), p. 611.
23 J. D. Quinn and W. C. Wacker, *The First and Second Letters to Timothy*, (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, UK, Cambridge, 2000), p. 3. Vezi și J. D. Quinn, 'î46– The Pauline Canon', *CBQ* 36, (1974), p. 379-385.
24 Johnston, *Letters to Paul's Delegates,* p. 3.
25 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p.172.
26 D.deSilva, *An Introduction to the New Testament,* (Downers Grove, Ill.: IVP Academic, 2004), p.737.
27 Sunt 214 particule în epistolele timpurii, însă 112 dintre acestea nu apar în aceste epistole. Vezi Marshall, *Pastoral Epistles*, p. 59-61.
28 deSilva, *An Introduction to the New Testament*, p. 737.
29 În H. A. Schott, *Isagoge Historico-critica in Libros Novi Foederis Sacros*, (Walz, Bibliop, Acad, 1830), citat în Harrison, *The Problem of the Pastoral Epistles,* p.52 n1.
30 C. F. D. Moule, 'The Problem of the Pastoral Epistles: A Reappraisal, '*Bulletin of John Rylands Library*, xlvii, (1964-1965), p. 434. Ipoteza propusă de el prevede că „Luca a scris toate cele trei epistole pastorale. Însă le-a scris în timpul vieții lui Pavel, la solicitarea lui Pavel și, în parte (dar doar în parte), la dictarea lui Pavel.".
31 A. Strobel, 'Schreiben des Lukas? Zum sprachlichen Problem der Pastoralbriefe,' *NTS* 15 (1969) p.191-210.
32 N. Brox, 'Lukas als Verfasser der Pastoralbriefe?' JAC 13 (1970) p.62-77.
33 J. D. Quinn, 'The Last Volume of Luke: The Relation of Luke-Acts and the Pastoral Epistles', în *Perspectives on Luke-Acts*, ed. Charles Talbert, (Danville, Va.: Association of Baptist Professors of Religion; Edinburgh: T&T Clark, 1978), p. 62-75.
34 S.G. Wilson, *Luke and the Pastorals*, (London: SPCK, 1979), p. 3-4.
35 Wilson, *Luke and the Pastorals*, p.4.
36 Harrison, *The Problem of the Pastoral Epistles*. Această teorie va fi evidențiată din când în când.
37 Witherington, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol.1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3 John,* p. 57-62.
38 F. R. Montgomery Hitchcock, 'Latinity in the Pastorals', *Exp.Tim* 39 (1927-1928), p. 347-352.
39 Termenul euvsebei,a| *eusebeia* este găsit în 1 Tim. 2:2; 3:16; 4:7, 8; 6:3, 5, 6, 11; 2 Tim. 3:5; Tit. 1:1 dar în altă parte numai în F.A. 3:12; 2 Pet. 1:3, 6, 7; 3:11.
40 Termenul este în mod normal tradus „onoare".
41 Pot fi adăugate: „a fi bine", „sănătos", u`gainw în epistole (9); în Luca (9); în 3 Ioan (1).
42 Witherington, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol.1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3* John, p. 61.
43 Witherington, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol.1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3* John, excerpts from pp.58-61.
44 S. G. Wilson, *Luke and the Pastoral Epistles*, (1981), de I. H. Marshall ca recenzie asupra lui S. G. Wilson, *JSNT*, 10, p.72.
45 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.49.
46 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.51.

47 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.52.
48 Witherington, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol.1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3* John, extrase de la p. 66.

Teologi Moderni – Epistole autentice sau pseudonime: Sumar

Majoritatea cercetătorilor şi teologilor moderni nu sunt de acord cu ideea că Pavel a scris aceste epistole adresându-le lui Timotei, respectiv Tit – de aici şi nevoia unei discuţii suplimentare. Ceea ce urmează este un sumar succint al locului din spectrul general de păreri în care se plasează pe această problematică mai multor lucrări recente selectate şi menţionate adesea pe parcursul exegezei.

G. W. Knight

Knight[1] enumeră referirile personale repetate şi răspândite, sau mărturiile personale pe care le face autorul despre sine şi relaţia acestuia cu destinatarii şi cu alte persoane. El observă că nu este dificil de înţeles de ce consensul aproape unanim al bisericii până în secolul al 19-lea a fost că aceste epistole au fost scrise de Pavel. Knight schiţează de asemenea această atestare în biserica primară, singurele excepţii că toate aceste trei epistole sunt pauline provenind de la eretici.

El discută legătura cu Faptele Apostolilor şi cu celelalte epistole. O a doua întemniţare ar fi în armonie cu aşteptările din epistolele din captivitate, cu temperamentul său din Faptele Apostolilor, îndeosebi cu afirmaţiile lui Festus şi Agripa, şi cu condiţiile reflectate chiar în aceste epistolele. Argumentele critice obişnuite privitoare la paternitate care provin din secolul al 19-lea sunt schiţate şi sunt urmate la fiecare punct de o abordare echilibrată, în mare parte în acord cu argumentele generale enunţate deja în sprijinul paternităţii pauline a acestor epistole. Cu toate acestea el sugerează, aşa cum a fost evidenţiat, influenţa lui Luca, a cărui colaborare cu Pavel a însemnat că apostolul misionar a avut un arsenal lingvistic care-l ajută să explice similitudinile dintre aceste epistole şi corespondenţa lucană. El explică faptul că acest factor asigură dovezi care sprijină atribuirea acestor epistole lui Pavel.

În privinţa caracterului pseudonim, el discută despre chestiunea etică implicată în paternitatea pseudonimă şi despre cei care neagă faptul că înşelăciunea şi neadevărul au fost parte dintr-o astfel de practică. O asemenea perspectivă ar reprezenta, pentru ei, impunerea standardelor

dintr-o perioadă ulterioară. Însă Knight nu este atât de sigur. Din moment ce Pavel a accentuat importanţa unui „semn", salutul scris „cu mâna mea" în „fiecare epistolă" (2 Tes. 3:17) şi a făcut afirmaţii similare în alte părţi (1 Cor. 16:21; Gal. 6:11; Col. 4:18; Filim. 19), astfel încât să nu-i fie atribuite în mod fals alte epistole, Knight[2] sugerează că „nu este prea deplasat să se afirme că această perspectivă stabileşte tonul şi norma pentru biserica primară. Astfel, nu este corect să fie caracterizată această perspectivă drept străină bisericii primare şi să fie impusă celor care au trăit într-o perioadă ulterioară."

G. D. Fee

Fee[3] a exprimat perspectiva potrivit căreia, chestiunea crucială în scrierea unui comentariu asupra acestor epistole vizează autenticitatea lor. El subliniază ideea că stabilirea dacă aceste epistole sunt pseudonime e importantă, deoarece acest lucru va afecta fundamental tot ceea ce urmează.

Pentru Fee, epistolele îi aparţin lui Pavel, iar din această perspectivă, el se ocupă de chestiunea destinatarilor; de situaţia istorică a lui Pavel; de ocazie şi scop; de teologie, inclusiv Evanghelia, etica, escatologia; de rânduiala bisericii. Întrebarea dacă Pavel a folosit un alt secretar sau pe Luca ar putea fi atractivă dar, în final, este doar o ipoteză. Fee menţionează linia de argumentaţie obişnuită pentru a considera epistolele pseudonime; descreşterea influenţei lui Pavel; forma „gnostică" falsă de învăţătură şi deplasarea de la o tentă „carismatică", la nevoia pentru o structură mai organizată de conducere, încercându-se aducerea bisericii înapoi la păstrarea tradiţiilor pauline. Potrivit opiniei lui, o astfel de abordare nu se potriveşte scopului intenţionat pentru aceste epistole şi el îi întreabă pe cei care susţin poziţia pseudonimă: „de ce avem trei epistole şi de ce, la urma urmei, avem 2 Timotei?"

W. D. Mounce

Mounce, în comentariul său din seria *Word*[4], include în introducere sa o analiză integrală a chestiunilor privitoare la paternitate. El menţionează sprijinul lui Spicq[5] pentru paternitatea paulină în discuţia lui despre mai multe chestiuni. El schiţează ipoteza ficţiunii – o născocire întreagă din secolul al doilea menită să facă relevant mesajul lui Pavel, sau să se facă opoziţie ereziei din secolul al doilea; ipoteza fragmentului menţionată anterior – o persoană a adunat câteva fragmente autentice din scrierile lui Pavel şi le-a îmbinat cu conţinutul a trei epistole inventate pentru a le

păstra şi pentru a prezenta mesajul lui Pavel bisericii de mai târziu; ipoteza secretarului care pentru el explică cel mai bine dovezile interne şi externe. El cere de asemenea o doză de prudenţă, care nu este întotdeauna evidentă în literatură. El îl citează pe Fee, „La o analiză finală, decizia depinde de ceea ce-l impresionează cel mai mult pe cineva, natura paulină limpede a atâtor părţi, sau natura aparent divergentă a multor aspecte."[6]

Mai multe subiecte sunt luate în discuţie în text pe măsură ce ele apar, iar studiile pe cuvinte sunt prezentate de prima dată când respectivul termen este întâlnit. Pe tot parcursul lucrării se găseşte un accent pus pe relaţia dintre teologie şi stilul de viaţă creştin practic. El a subliniat relevanţa continuă a acestor epistole pentru comunitatea creştină de astăzi.

El include o digresiune despre pseudoepigrafie, explicând că unii eruditi au încercat să insiste că tocmai o astfel de abordare *este* o afirmare a tradiţiei autoritative (de fapt, împărtăşirea aceleiaşi inspiraţii cu cea a autorului original) şi, întrucât a fost o abordare recunoscută, n-a ridicat probleme morale. Luând în discuţie câteva aspecte relevante pentru aceste epistole, el se concentrează asupra chestiunii esenţiale, şi anume, dacă biserica în ansamblul ei *a recunoscut* şi *a acceptat* epistole despre care a ştiut că erau pseudoepigrafe. Este limpede că dovezile exterioare arată că biserica nu a acceptat pseudoepigrafia epistolară.[7] De ce ar include vreun pseudo epigraf atât de multe aluzii istorice şi personale, precum şi afirmaţii obişnuite ca cele despre domiciliile colaboratorilor lui Pavel? Odată cu abordarea aceasta, trebuie acceptat un scriitor „care critică aspru oponenţii efeseni pentru deficienţa lor de la nivelul moralităţii şi cugetului şi pentru înşelarea bisericii din Efes şi care, în acelaşi timp, încearcă să-şi înşele proprii cititori. Pentru mine, aşa ceva nu este credibil."[8]

A. Köstenberger

Köstenberger[9] discută despre epistolele antice pseudonime şi evidenţiază că, deşi se găseşte material de tipul celui din evanghelii şi Faptele Apostolilor, *epistolele* sunt ceva extrem de rar. Este dificil ca o scrisoare pseudonimă să îndeplinească aceleaşi funcţii cu cele ale unei scrisori autentice. El susţine că (1) cele două surse evreieşti existente, „Epistola" lui Ieremia şi „Scrisoarea" lui Aristeas nu pot fi cu adevărat aşezate în categoria epistolelor. (2) Departe de acceptarea epistolelor pseudonime, în perioada apostolică este prezentă o adevărată îngrijorare că ar putea fi născocite anumite epistole (2 Tes. 2:2) – astfel, Pavel scrie despre „semnul distinctiv" în toate epistolele sale (1 Cor. 16:21; Gal. 6:11; Col. 4:18; 2

Tes. 3:17; Filim. 19). (3) În secolul al doilea, Tertulian menţionează că un prezbiter asiatic a fost înlăturat din slujbă pentru că a scris o epistolă în numele lui Pavel (*Despre botez* 17). De asemenea, la finalul secolului al doilea, Serapion, episcop de Antiohia, a făcut distincţie într-o manieră categorică între scrierile apostolice şi cele care, „în mod fals, le poartă numele" (citat în Eusebiu, *Eccl. Hist.* 6.12.3). Prin urmare, „pe baza acestor dovezi, pare îndoielnic că biserica primară ar fi fost pregătită să accepte cu bună ştiinţă epistole pseudonime în canonul creştin."[10]

Din nou, termenii „supraveghetor" şi „prezbiter" sunt interschimbabili în aceste epistole şi atestă o structură pe două planuri, mai degrabă decât pe trei. Pavel şi Barnaba au dovedit deja interes pentru structurile de organizare ale bisericii în Fapte 14:23 în anul 50 d. Cr. În final, este posibil ca un imitator de mai târziu să fi putut inventa informaţiile respective pentru a atribui greutate lucrării sale, dar de ce să fi mers până la născocirea de amănunte numeroase, ca cele găsite în 2 Tim. 4:9-21? Un aspect demn de remarcat este că „se găsesc situaţii puţine (dacă este vreuna) de acest tip, al genului ‚epistolar fictiv' în primul şi al doilea secol d. Cr."[11]

T. Wilder

La rândul lui, T. Wilder, în teza lui de doctorat pe tema relaţiei dintre pseudonimitate şi Noul Testament, revizuită şi publicată în *Pseudonimity, the New Testament, and Deception: an Inquiry into Intention and Deception* (Pseudonimitate, Noul Testament şi Înşelăciune: O Analiză a Intenţiei şi Înşelăciunii, n. tr.), susţine că biserica primară a folosit deopotrivă criteriul paternităţii şi cel al conţinutului unei scrieri pentru a stabili autenticitatea. În plus, ea nu permitea citirea lucrărilor pseudo-apostolice în biserici alături de cele apostolice; nu există nicio dovadă că pseudonimitatea ar fi fost o convenţie între creştinii învăţăturii sănătoase şi ei nu au privit cu indiferenţă utilizarea fictivă a numelui unui apostol. Conceptul proprietăţii intelectuale era prezent în lumea greco-romană antică. Scriitorii puteau apela la anumite practici literare pentru a-şi proteja lucrările. Wilder[12] explică:

> Un scriitor îşi putea proteja lucrarea prin: (1) a pronunţa un blestem în document spre a-i avertiza pe alţii cu privire la alterarea acestuia (vezi Apoc. 22:18-19); (2) ferecarea atribuirii paternale a textului prin intermediul unei peceţi ori al unui acrostih; (3) facerea de cunoscut a dimensiunii documentului prin a cita numărul exact de rânduri/stihuri al acestuia (vezi, de ex., chiar finalul cărţii „Antichităţi iudaice" a lui Iosefus); (4) informarea altora despre ceea ce conţinea lucrarea în ordine cronologică; sau (5) folosirea

unor prieteni de încredere pentru a face să circule lucrările înainte ca acestea să poată fi alterate ori distorsionate.

El menţionează, de asemenea, practica autentificării prin inscripţionarea unei semnături personale, aşa cum a făcut Pavel, deşi aceasta nu era o practică obişnuită în cadrul scrierii de epistole antice din perioada greco-romană.

I. H. Marshall

Introducerea lui Marshall la Epistolele adresate lui Timotei şi Tit (despre care a spus că a fost scrisă în colaborare cu Philip Towner, al cărui comentariu va fi discutat ulterior) necesită o abordare mai amplă decât în dreptul altora deoarece este întrucâtva unic prin afirmaţia că aceste lucrări exprimă neîndoielnic teologie paulină, dar nu şi paternitate paulină! El îşi începe comentariul prin a sublinia unitatea celor trei epistole. Diferenţele se datorează pur şi simplu situaţiilor luate în discuţie. Epistolele reprezintă variaţiile pe care ar trebui să le aşteptăm atunci când sunt compuse de un autor „a cărei gândire a fost supusă dezvoltării şi schimbării."[13] Tit este prima prezentată, pentru că se crede că ia în discuţie o situaţie mai puţin dezvoltată şi complexă decât 1 Timotei, şi ar fi putut fi compusă înaintea acestei epistole.

În privinţa atestării şi canonicităţii, în rândul părinţilor apostolici cunoştinţa întrucâtva limitată a Epistolelor adresate lui Timotei şi Tit este similară epistolelor pauline acceptate, cu toate că nu există nicio dispută în privinţa utilizării în ultima parte a secolului al doilea. Cât priveşte genul literar, fiecare are forma antică a unei epistole, 2 Timotei se încadrează cel mai bine în genul scrisorilor parenetice personale; Tit este mai mult asemenea unui set de instrucţiuni date de o persoană superioară agentului ei, deşi are o concluzie personală; 1 Timotei, care are câteva referiri personale, şi Tit ar fi mai degrabă considerate mandatări.

În privinţa structurii, el schiţează abordarea lui Hanson,[14] care identifică nouă tipuri de material, şase surse şi alte trei, în timp ce parţial se bazează pe materiale tradiţionale, compuse direct chiar de autor. El subliniază de asemenea tematici întrerupte şi fraze conectoare – în întregime scrise într-o manieră a literaturii de înţelepciune a VT cu câteva conexiuni logice şi nicio tematică unificatoare ori progresie a liniei de gândire. Acesta este motivul pentru care Hanson oferă doar o listă de titluri de paragraf, mai degrabă decât să caute o structură mai elaborată. Marshall vede unele surse ca fiind posibile, respectivul material nefiind în

formă scrisă, dar putând fi folosit în mod creativ și adaptat de autor. Alegând această abordare, el de asemenea exclude sugestia lui Miller[15] de compilare în *The Pastoral Letters as Composite Documents* (Epistolele pastorale ca documente compozite, n. tr). El schițează înțelegerea sa a structurii tuturor celor trei lucrări. 2 Timotei pare a reflecta mai degrabă gândurile aleatorii ale unui vârstnic care compune o scrisoare în circumstanțe dificile, în contrast cu tonul mai ordonat și lucid din 1 Timotei și Tit.

Marshall explică sprijinul larg pentru a identifica erezia din aceste epistole ca fiind o formă de gnosticism.[16] Diferențiindu-se cumva de abordarea generală, el sugerează că ceea ce vedem aici este un amestec de elemente iudaice, creștine și ascetice, și este posibil să fim mai degrabă în căutarea unui grup de creștini iudei, „probabil învățători itineranți cu o traiectorie ascetică, activi în interiorul zonei pauline de misiune."[17] Legea, interpretată alegoric, era importantă pentru ei și de pe urma ei au derivat un set radical de restricții ascetice în privința purității. Ei pretindeau adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu, convertirea fiind echivalentă cu o înviere prezentă, mai degrabă decât viitoare. Învățătura era îmbietoare pentru femei, întrucât promova o emancipare sporită față de viața de mariaj și de responsabilitățile casnice. Învățătura îl îndepărta pe Cristos din poziția Sa centrală de Mântuitor și Mijlocitor, religia devenind speculativă prin natură, abătându-i pe adepții ei de la ceea ce conta cu adevărat. Lăcomia învățătorilor după bani și imoralitatea acestora sunt condamnate.

Marshall merge mai departe și discută despre situația eclezială sau starea de dezvoltare a bisericii reflectată în aceste epistole. În chestiunea conducătorilor bisericii locale, el remarcă faptul că Tit primește sarcina de a desemna prezbiteri/episcopi pentru prima dată, cel puțin, în cazul unor congregații (1:5-10). El indică într-o manieră utilă că, dacă aceasta este o reprezentare fictivă târzie a unei situații timpurii și nu a celei efective, „nu este clar de ce autorul n-a vorbit în termeni mai generali despre desemnări, mai degrabă decât despre stabilirea unor noi desemnări acolo unde nu exista așa ceva înainte." Prin urmare, este mult mai probabil că avem de-a face cu o situație contemporană efectivă.

În ce privește Efesul și numirea de prezbiteri și diaconi, nu există nimic care să sugereze că rânduiala din biserică este la un nivel extrem de avansat. Se pare că în toate cele trei epistole sunt abordate situații reale. El afirmă că natura vieții din biserici oglindită în aceste scrieri își poate găsi paralele în timpul vieții lui Pavel – sau ea poate potrivi cu perioada

post-paulină imediată. Cel puţin se subliniază ideea că situaţia bisericii nu ne cere să atribuim epistolelor o datare târzie.[18]

Cu toate acestea, Marshall propune un posibil scenariu în care epistolele au fost produse într-un cerc care-i cuprindea pe Timotei şi Tit, cei din istorie, care au consemnat ceea ce au învăţat (oare vrea să spună *ceea ce au primit*?) de la Pavel dar „au fost suficient de definiţi ca oameni ca să nu-i imite vorbirea în detaliu, nici să nu exprime teologia lui în felul lui, ci au fost creativi în modul de exprimare a gândirii pauline folosind formulări proaspete".[19]

Atunci când se ocupă de discutarea autorului şi a destinatarilor, secţiuni pe care le pune laolaltă, el prezintă mai întâi, într-o manieră folositoare, cele două poziţii opuse ale erudiţilor de astăzi. Minoritatea erudiţilor consideră aceste epistole ca fiind lucrarea lui Pavel, direct ori indirect, prin intermediul întrebuinţării unui secretar/amanuensis (vezi nota de subsol în care sunt enumeraţi Jeremias, Spicq, Simpson, Guthrie, Hendriksen, Kelly, Holtz, Fee, Knight, Lea şi Griffin, Johnson, Oden, Towner şi Stott).[20] Însă, majoritatea socoteşte drept presupoziţie incontestabilă că (a) pretinsele diferenţe faţă de scrierile recunoscute ale lui Pavel la nivelul stilului şi gândirii sau (b) un anumit scenariu care conduce la o explicaţie care implică o compoziţie sub pseudonim a celor trei scrieri înseamnă că ele nu sunt opera lui Pavel.

Marshall însuşi ne reaminteşte că învăţătura eretică şi contextul eclezial se potrivesc bine cu vremea de la finalul vieţii lui Pavel şi cu perioada imediat următoare. El continuă prin a explora limbajul şi stilul, luând în discuţie vocabularul, sintaxa şi stilul retoric al acestor epistole şi admite că, în opinia lui, ele sunt distincte în grupul scrierilor lui Pavel. Nu se poate construi o pledoarie în favoarea teoriei dependenţei literare pe baza scrisorilor recunoscute ale lui Pavel – pentru el, ecourile sunt prea slabe.

El acceptă că teoria celei de-a doua întemniţări ridică mai puţine probleme decât încercarea de a potrivi 1 Timotei şi Tit într-o perioadă mai timpurie a vieţii lui Pavel. Cât priveşte sugestia lui Harrison[21], menţionată deja şi potrivit căreia epistolele de faţă reprezintă compoziţii artificiale în care au fost încorporate fragmente ale epistolelor pauline efective (vezi sumarul teoriei lui Harrison şi de asemenea revizuirea ei)[22], au existat diferite probleme evidenţiate. De exemplu, a fost ridicată chestiunea că „fragmentele" au acelaşi stil ca şi restul scrierilor, precum şi nedumerirea motivului pentru care nu s-a păstrat întregul material. Cu toate acestea, Marshall sugerează că posibilitatea fragmentelor din compoziţii ulterioare n-ar trebui exclusă – de fapt, dimensiunea materialului

paulin de la bază ar putea fi mai mare decât cea admisă de Harrison! Însă el găseşte dificil de acceptat perspectiva contemporană, cea de a considera pur şi simplu că detaliile personale sunt fictive şi a le vedea ca transmiţând, în realitate, o pareneză într-o formă voalată. El afirmă: „trebuie accentuat că scopul parenetic şi compoziţia autentică nu trebuie să fie posibilităţi care se exclud reciproc."[23] Însă, se poate face comentariul că, neîndoielnic, ele sunt fie fictive, fie autentice, şi nu poate exista drum de mijloc. Ca scrieri autentice, ele pot totuşi să aibă un scop parenetic.

Atunci când discută despre destinatari, el subliniază dificultatea poziţiei că Pavel este autorul. Şi face aceasta referindu-se la natura şi maniera învăţăturii date celor care i-au fost colegi de trudă de-a lungul multor ani. Oare ar fi avut ei nevoie de tipul elementar de învăţătură din aceste epistole? Cum rămâne cu caracterul formal şi impersonal al scrierilor şi cu forma de plural a binecuvântărilor finale, care sugerează că ele au fost menite să fie împărtăşite unei audienţe mai ample?

Marshall este convins că epistolele au fost adresate unor persoane individuale în situaţia ivită odată cu plecarea lui Pavel, începutul perioadei de tranziţie şi prezenţa unor noi conducători în câteva biserici. Faţă de aceştia din urmă, era o anumită preocupare în privinţa modului în care ei urmau să-şi îndeplinească slujba. În 2 Timotei, atenţia este îndreptată îndeosebi către viaţa personală şi mărturia conducătorului de biserică. În 1 Timotei şi Tit, sunt avuţi în vedere în principal bărbaţii din perioada post-paulină care conduc congregaţiile. Pentru el, situaţia eclezială, caracterizată de o slujbă mai formală de învăţare a altora, natura teologiei exprimate creativ în moduri noi şi imaginea pusă înainte de Pavel ca sfânt şi martir, îl fac să pună la îndoială apărarea tradiţională a paternităţii pauline directe.[24]

În căutarea unei alte ipoteze, el exclude natura pseudonimică, exprimată fie ca un declin înspre catolicismul timpuriu, fie ca un demers de a menţine perspectiva paulină într-o situaţie diferită. Astfel, scrierile ar fi fost făcute mult mai târziu spre a păstra influenţa paulină pentru o nouă generaţie. În mod clar, este dificil de susţinut pseudonimitatea amăgitoare, îndeosebi în scrieri care accentuează păstrarea adevăratei învăţături. În schimb, el propune folosirea unui alt termen, „alonimitate" sau „alepigrafie". Însă, cineva s-ar putea întreba dacă această abordare este, cu adevărat, mai puţin amăgitoare. Mai ales dacă presupusele Epistole adresate lui Timotei şi Tit *nu sunt* cu adevărat adresate lui Timotei şi Tit!

Marshall încearcă să dezvolte în detaliu această teorie. Ar trebui să asociem epistolele cu conducătorii bisericilor din zonele menţionate în

texte, Creta şi Efes, mai degrabă decât cu cei doi colegi misionari! Tendinţele care pot fi remarcate în timpul vieţii lui Pavel au continuat şi au necesitat tipul de răspuns pe care el l-ar fi dat. Epistolele au fost produse de autor „în mod alonim" sub numele lui Pavel, adresate – în opinia mea, la fel de fals ca orice compoziţie pseudonimă – ajutoarelor sale imediate, pentru a reprezenta ceea ce ar fi spus Pavel! El vede un rol cheie pentru 2 Timotei (vezi caracterul general, îndemnul de a lărgi cercul învăţătorilor sănătoşi, opoziţia personală faţă de Pavel care i-a caracterizat viaţa) care vine *înaintea* celorlalte, care au fost un al doilea pas făcut de acelaşi autor (posibil realizat în colaborare cu personajele istorice Timotei şi Tit) pentru a prezenta învăţătura paulină, pentru a se ocupa de opoziţia crescândă faţă de Pavel în anumite congregaţii! Însă mai degrabă decât catalogarea lui 2 Timotei ca fiind mai „generală", oare nu este de fapt mai „personală" şi mai direct adresată lui Timotei? Vezi 1:2-8; 2:1-3, 14-15, 22-26; 3:5-15; 4:1-5, 9-16, 19-21.

Este îndoielnic dacă poate fi Luca autorul, dat fiind faptul că stilul este diferit de cel din Luca/Fapte – deşi, pentru Marshall, „este posibil ca Luca să fi fost secretarul căruia să-i fi fost dictată scrisoarea originală către Timotei care formează baza lui 2 Timotei."[25] El îl menţionează pe Timotei, sau pe Tit, sau pe cineva din cercul de prieteni al lui Pavel, Eubul, Pudens, Linus (după aparenţe, preferatul lui)[26] şi Claudia (2 Tim. 4:21). Astfel, 2 Timotei s-ar putea „baza" pe o ultimă epistolă autentică a lui Pavel către Timotei, iar 1 Timotei şi Tit, care vin după ea, „ar putea reflecta în parte ceea ce Pavel le-a scris sau le-a spus în ocazii anterioare",[27] deşi, în prezent, sursele nu pot fi lămurite.

Prin urmare, se pare că adevăraţii destinatari ai epistolelor n-au fost Timotei şi Tit, ci, de fapt, au fost cei care conduceau congregaţiile din Efes şi Creta. Aparent, Marshall nu poate înţelege problema care se iveşte în privinţa paternităţii acestor epistole: este imposibil de identificat cineva care să fi fost o persoană influentă, probabil aflată în Roma, înzestrată cu o abilitate teologică însemnată, capabilă să-şi pună propriul sigil pe material şi capabilă să producă un set de epistole caracterizate de o expunere unitară şi proaspătă a teologiei pauline!

În sprijinul sugestiei sale, Marshall menţionează mai multe aspecte. Întâi, faptul că opoziţia îndreptată împotriva înţelegerii pauline a creştinismului indică spre perioada imediat următoare decesului lui Pavel. Apoi, natura incipientă a ereziei, cu noua caracteristică a utilizării speculative a Vechiului Testament. În plus, vorbim de natura incipientă a conducerii bisericii, remarcându-se absenţa trăsăturilor universale timpurii; teologia apropiată de cea a lui Pavel; dovezile tranziţiei de la perioada

lucrării personale a lui Pavel; scrierea de lucrări corecte doctrinar în numele creștinilor timpurii, fapt care era mult mai probabil să se petreacă la scurt timp după moartea acestora. Se pare că, pentru el, toate elementele de mai sus eliberează aceste epistole de problema amăgirii pe care o evidențiază pseudonimul și care-i oferă scriitorului libertatea de a scrie potrivit propriului stil. Marshall pur și simplu acceptă că „detaliile personale din 2 Timotei sunt cel mai probabil obținute din notițele pauline autentice", și „odată cu trecerea timpului, originile epistolelor au fost uitate și au fost asumate ca fiind ale lui Pavel însuși".[28]

Secțiunea finală a introducerii se ocupă de teologia epistolelor. Verdictul negativ al multor erudiți în ce privește calitate gândirii creștine a acestora este schițat primul. Marshall enumeră o lipsă de preocupare față de doctrină, considerată a reflecta o înțelegere limitată a acesteia; pierderea charismei și înlocuirea ei cu funcțiile; biserica își pierdea „tăișul ascuțit" și se formaliza; preocuparea pentru organizare mai degrabă decât pentru teologie și un autor lipsit de imaginație și de vervă literară, precum și de elanul argumentării. El își propune să prezinte o evaluare mai pozitivă, deși, aparent, concluzionează că aceste epistolele vorbesc despre o situație ulterioară lui Pavel.

Printre alți erudiți, el face referire la Becker[29], care sugerează că gândirea lui Pavel conține un punct central coerent exprimat incidental în diferitele situații umane pe care le-a întâlnit. Explicația lui este că Becker argumentează că punctul central al gândirii lui Pavel este înțelegerea apocaliptică a triumfului viitor al lui Dumnezeu inaugurat de Cristos. Aceste epistole sunt parte din literatura în care perspectivele lui Pavel sunt ignorate, trivializate sau înțelese eronat.[30] Pentru Marshall, a susține că elementul apocaliptic reprezintă tematica centrală a teologiei pauline înseamnă a supra-accentua triumful viitor al lui Dumnezeu și a nu înțelege semnificația fundamentală a lui Isus și efectele prezente ale lucrării Sale. El este mai degrabă mulțumit cu afirmațiile lui Ridderbos potrivit cărora punctul central al teologiei lui Pavel este acțiunea mântuitoare a lui Dumnezeu în advent și în lucrare, îndeosebi în moartea și învierea lui Cristos, și faptul că această temă este dezvoltată într-un cadru istoric și escatologic al răscumpărării. Adoptând această înțelegere a punctului central al gândirii lui Pavel și păstrând ideea lui Becker despre un miez coerent și o aplicare incidentală, Marshall analizează pentru a vedea „dacă epistolele pastorale reprezintă o aplicare incidentală validă a acestei coerențe centrale la o situație specifică, sau dacă ele reprezintă o înțelegere eronată a acesteia, sau chiar o simplă repetare a ei care nu ne duce înainte."[31]

Două puncte generale preliminare sunt subliniate. În primul rând, acelaşi edificiu de practică aşezată pe temelia doctrinară găsit în gândirea lui Pavel este întâlnit aici, ex. 1 Tim. 2:1 şi urm. şi 3-7 şi 3:16 care, pentru Marshall, reprezintă „balamaua" epistolei. Zicerile pline de adevăr funcţionează drept justificări pentru învăţăturile etice, iar Tit 2:11-15 şi 3:4-7 formează de asemenea fundamentul unor asemenea învăţături. Astfel, alături de Towner[32] în *The Goal of our Instruction* (*Scopul Învăţăturii Noastre*), Mashall vede în aceste epistole că lucrarea lui Cristos şi mântuirea sunt punctul focal şi centrul de gravitate acolo unde teologia şi etica vin laolaltă. Este un gând folositor întrucât acestea stau la baza mesajului misionar.

În al doilea rând, este important de notat că, pentru Marshall, materialul tradiţional este folosit creativ. Limbajul folosit scoate la iveală că nu există niciun vocabular distinctiv care ar identifica de îndată materialul pe care nu l-a compus autorul însuşi. Totul este formulat într-un vocabular şi stil tipice epistolelor care au fost elaborate şi extinse, în mod specific în situaţia curentă ex., vezi modul în care Marcu 10:45 este folosit în 1 Tim. 2:4-6 şi din nou în Tit 2:14 unde este dezvoltat diferit pentru a se potrivi contextului trăirii evlavioase exprimat prin fapte bune. Pentru Marshall, acest tip de material, care include de asemenea zicerile pline de adevăr, nu este doar o repetare „cuvânt cu cuvânt a materialului din epistolele pauline. Mai degrabă este prezentat ca un material pe care Pavel însuşi l-ar fi considerat drept tradiţie", temelia doctrinară pentru învăţătura practică „fiind remodelată creativ în lumina situaţiei curente."[33]

Atunci ce anume reprezintă pentru Marshall esenţa înţelegerii creştine? În primul rând este cristologia ei, care, deşi trece dincolo de ceea ce el numeşte „epistolele pauline autentice", este ferm înrădăcinat în tradiţie, însă preia şi dezvoltă conceptul de „epifanie" într-o manieră care ar fi fost eficientă în lumea elenistă (poate Pavel, el însuşi apostol al neevreilor, să nu facă asta?). Isus s-a arătat ca Dumnezeu în mod limpede şi va apărea din nou = „balamaua" din 1 Tim. 3:16. Pentru Marshall, autorul încearcă să pună laolaltă pe Dumnezeu şi pe Isus într-o manieră nouă şi să arate limpede poziţia lui Isus ca agent al mântuirii. Prin urmare, înţelegerea găsită la Pavel acolo unde Isus Cristos este în mod ferm aşezat alături de Dumnezeu Tatăl ca sursă a harului şi păcii şi totuşi ca om este spre a răscumpăra – vezi Galateni 4:4 – pur şi simplu este exprimată într-un mod nou. Al doilea aspect esenţial este soteriologia ei, Isus fiind prezentat ca dându-se pe Sine în vederea răscumpărării, lucrarea Lui aducând îndreptăţire, ideea fiind deja exprimată în Rom. 3 – mântuirea nu prin faptele legii şi fiind accentuat şi mai puternic că mântuirea nu este

prin faptele omului. „În lumea acestor consideraţii, este limpede că epistole pastorale împărtăşesc acelaşi miez coerent al teologiei ca şi epistolele pauline."[34]

Marshall susţine că esenţa îşi găseşte expresie în cele petrecute în noua situaţie. Rânduiala bisericească nu este aşa cum este înţeleasă de regulă ca o retragere din partea lui Pavel şi oferirea libertăţii Duhului în congregaţie, ci mai degrabă ca o dezvoltare spre o nouă conducere de tip paulin sau sistemul de prezbiteri dus mai departe de la recunoaşterea aleatorie pur şi simplu a oamenilor vârstnici, spre oameni care deţineau caracter pentru conducere, Timotei şi Tit reprezentând a doua generaţie de conducători, funcţionând într-un mod similar pentru Pavel însuşi. Epistolele revelează de asemenea folosirea noului termen euvse,beia *eusebeia*, evlavie, care exprimă o atitudine adecvată faţă de Dumnezeu şi faţă de ceilalţi.

Însă care sunt celelalte elemente, centrale şi vitale teologiei pauline despre care unii sugerează că au fost neglijate ori contrate? Marshall discută despre lipsa de referiri la paternitatea lui Dumnezeu, însă sugerează că acest concept este prezent; activitatea Duhului este văzută în proclamarea profetică şi în naşterea din nou (1 Tim. 4:1; Tit 3:5; 2 Tim. 1:6 şi urm.); unirea cu Cristos este menţionată (2 Tim. 2:1, 11; 3:15), deşi referirile sunt limitate pentru că autorul nu se ocupă de fundamentul doctrinar pentru trăirea duhovnicească; mântuirea este separată de fapte şi este prin har (Tit 3:5), ceea ce este fundamental pentru înţelegerea lui Pavel însuşi.

În concluzie este menţionat Bultmann care recunoaşte în silă că esenţa teologiei pauline este prezentă – iar pentru Marshall, chiar într-o măsură mai mare decât a fost Bultmann pregătit să admită. Aşa că el combate perspectiva potrivit căreia aceste epistole neglijează aspecte centrale ale teologiei lui Pavel. Asta este ceea ce este pozitiv în privinţa lui Marshall în chestiunea de faţă. Cel puţin el nu va permite ca teologia de aici să fie separată de Pavel. Epistolele împărtăşesc acelaşi miez coerent de teologie ca şi celelalte scrisori ale lui Pavel. Aici găsim teologia lui. Dar de ce să nu laşi ca teologia lui Pavel să fie considerată ca fiind teologia lui Pavel? Însă Marshall poate afirma simplu că de pe urma discuţiei „Este limpede că autorul epistolelor pastorale are propria gândire, nefiind unul care doar repetă ideile lui Pavel."[35] Prin urmare, această perspectivă – alonimitatea – nu diferă prea mult de înşelăciunea pseudonimităţii – cineva care-şi scrie teologia în numele lui Pavel.

Deci dacă, aşa cum s-a susţinut, în aceste epistole găsim inima teologiei lui Pavel, miezul coerent, dacă, aşa cum s-a afirmat anterior, nu există

niciun fel de incompatibilități istorice absolute, ecleziale ori doctrinare – nici chiar lingvistice, oare nu este vremea să ne îndepărtăm de presupoziția majorității? Se pare că s-a produs o acceptare mult prea grabnică a pseudonimității. A venit vremea să-i dăm voie lui Pavel, care a scris într-un diferit cadru temporal, în noi împrejurări, fără îndoială în cazul lui 2 Timotei în circumstanțe foarte dificile, să fie considerat responsabil pentru toate cele trei epistole. Se pare că nu există nicio nevoie de a lua în calcul ceea ce s-a sugerat aici – o anumită necesitate pentru allonimitate. În realitate, o astfel de abordare îi păgubește pe Timotei și Tit de aceste epistole și face fără noimă cadrul istoric, impunând învățătura aceasta unor conducători necunoscuți ai bisericilor din Efes și Creta. Oare asta nu este la fel de înșelător ca și scrierile pseudonime?

P. H. Towner

P. H. Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, în seria The New International Commentary ne-a oferit o lucrare substanțială care trebuie inclusă în discuția generală despre abordările moderne ale acestor epistole. Premisa comentariului este că epistolele sunt trei scrisori separate scrise de apostolul Pavel și adresate colegilor lui de lucru, Timotei și Tit.

Towner analizează secolele timpurii, chestiunile de canonicitate și atestările externe. Nu există nimic nou la punctul acesta. El merge mai departe și analizează consensul modern care trebuie discutat înainte de orice evaluare a epistolelor propriu-zise. Paradigma tradițională (interpretarea minoritară) este cea dintâi analizată, fiind oferită o listă a principalilor comentatori care au mers pe linia acestei convingeri. El discută încercarea de a plasa 1 Timotei și Tit în cadrul deplasărilor lui Pavel din Faptele Apostolilor și 2 Timotei în cadrul detenției din Faptele Apostolilor 28:30-31. În privința lui 2 Timotei, el evidențiază problema evidentă ridicată de absența lui Timotei din această epistolă, în vreme ce el pare prezent în epistolele din captivitate.

Când vine vorba despre interpretarea modernă, el se folosește de Dibelius care a găsit diferențe în chestiuni care țin de subiect și limbaj și prezența „tendințelor catolice timpurii", care însemnau că aceste epistole erau „plasate în secolul al doilea ca și în ciment."[36] În vreme ce aceasta este esența consensului general, au fost formulate și alte puncte despre care se spune că demonstrează că aici avem scrieri post-pauline. Teologia „păstorului" prezintă semne ale distanței și distinctivității față de Pavel cel autentic. Ele sunt târzii, ocupându-se de probleme noi, iar Timotei și Tit sunt personaje „fictive" din trecut! Epistolele nu creează o teologie diferită, ci-l interpretează pe Pavel pentru situații practice ulterioare.

Adesea interpretarea este rigidă și se bazează pe presupoziții și reconstrucții creative. Towner evidențiază o idee grăitoare potrivit căreia procedeul pseudonimității, deși atestat în iudaismul inter-testamental și școlile filosofice greco-romane ca fiind acceptabil, nu era norma în creștinismul timpuriu. De asemenea, nu există diferența temporală necesară în privința lui Pavel ca aceasta să fie acceptabilă. Chiar și în generațiile ulterioare scrisorile scrise în numele lui Pavel au fost excluse din canon. Dovezile arată că, în perioada timpurie, aceste epistole au fost în general primite ca provenind de la Pavel, excepție fiind ereticul Marcion și alți câțiva. Acestea sunt argumente solide.

Towner sugerează de asemenea că n-ar trebui exclusă prea grabnic posibilitatea includerii acestor epistole în acțiunea din Faptele Apostolilor – el menționează Faptele Apostolilor 20:1-3. Din nou, se poate încuviința că, atunci când vine vorba despre stilul epistolelor „nedisputate", n-a existat o recunoaștere suficientă a unui număr de factori precum folosirea dictării, abilitatea lui Pavel și ocaziile particulare care ar putea stilul adoptat. În plus, deosebirile dintre epistolelor „nedisputate" n-au fost întotdeauna recunoscute de tabăra majoritară. Towner subliniază ideea utilă potrivit căreia, atunci când mini-corpusul redus (scoțând din calcul Coloseni, Efeseni și 2 Tesaloniceni) este abandonat, chestiunea deosebirii este mult redusă.

Deși cele de mai sus sunt deosebit de folositoare, sunt și alte aspecte care sunt mai puțin certe. Towner dorește să ia în discuție aceste epistole mai mult ca lucrări individuale – el explică faptul că majoritatea adoptă ceea ce el consideră a fi o perspectivă mai degrabă simplistă asupra celor trei epistole ca un corpus. Nu avem dovezi pentru existența vreunui tip de școală ori comunitate paulină care ar fi putut avea autoritatea în ochii bisericii de mai târziu (sec. al 2-lea) de a realiza o asemenea ispravă.

Însă, dintr-un punct de vedere personal, care este problema aici? Pare destul de acceptabil să înțelegi, așa cum fac mulți erudiți, că, atât cât privea canonul, epistolele lui Pavel au fost organizate potrivit dimensiunilor și nu există nicio problemă ca acest lucru să fie valabil deopotrivă pentru epistolele adresate bisericilor și pentru cele adresate persoanelor individuale (vezi discuția anterioară despre Quinn și Dovezile externe[37]).

Venind la poziția de mijloc adoptată de Marshall, Towner le reamintește cititorilor lui de faptul că epistolele au fost întotdeauna atestate ca fiind pauline și nicidecum altceva și astfel poziția „alonimității" rămâne cam neplauzibilă.

Towner este pozitiv în privința conducerii bisericile din Efes și Creta. Se găsesc doar niște dovezi în sprijinul unei conduceri descentralizate și

nu vreun tip de episcopat monarhic sau vreun nivel deosebit de înalt de organizare care până în prezent a evoluat. Dacă cineva pune la îndoială autenticitatea epistolelor, fără îndoială că rolurile de aici, atât al lui Timotei, cât şi al lui Tit, se conformează tiparelor din alte scrisori.

În aceste epistole se găsesc elemente de teologie împărtăşite cu alte epistole pauline. Mântuirea în Isus Cristos care implică o temă dominantă a epifaniei se intersectează cu alte elemente tradiţionale. Alte accente soteriologice completează imaginea – moartea lui Cristos pentru noi, răscumpărarea nu prin efort uman şi revenirea lui Cristos pentru a finaliza mântuirea noastră. Importanţa misiunii pauline este de asemenea subliniată aici. Timotei stă în aceeaşi linie a împlinirii promisiunii escatologice cu cea a lui Pavel – legat de misiunea sa faţă de neevrei. Referirile la Duhul Sfânt – cinci dintre ele – reflectă totuşi o înţelegere paulină, aşa cum este cazul şi cu învăţătura mai amplă asupra vieţii creştine. Conducerea presupune anumite calificări, dedicare personală faţă de misiune şi sfinţenie, în timp ce se subliniază autoritatea şi folosirea Scripturii. În fiecare epistolă cristologia capătă o formă distinctivă. Aceste aspecte sunt puse laolaltă într-un mănunchi în cadrul celorlalte epistole pauline.

Pentru Towner, problema paternităţii nu poate fi rezolvată decisiv, însă nici nu s-a prezentat o pledoarie convingătoare, individual sau colectiv, pentru a exclude posibilitatea că aici avem epistole individuale efective adresate unor persoane şi situaţii istorice. El sugerează ca, în comparaţie cu epistolele nedisputate ale lui Pavel, să acceptăm o relaţie colaterală în cadrul aceluiaşi orizont istoric. El pretinde că se poate vorbi despre o îndoială rezonabilă care ar fi fost stabilită în ce priveşte perspectiva majoritară.

J. D. Quinn şi W. C. Wacker

Un exemplu în ce priveşte perspectiva majoritară vine de la Quinn şi Wacker, *The First and the Second Letters to Timothy*. Sunt discutate mai multe chestiuni.

În primul rând, cine a scris aceste epistole? Provin ele de la Pavel? Ei recunosc că aşa stau lucrurile dacă accepţi titlul/textul, însă limbajul este diferit. Unii sugerează că ar fi fost vorba despre un membru din anturajul său, însă se susţine că problema este că asta nu va explica în mod adecvat rânduielile din biserică şi codurile domestice din Tit şi 1 Timotei - şi de asemenea ordinea ministerială. Quinn consideră că a trecut o generaţie. În opinia lui, este „imposibil de apărat" că aceste epistole provin de la Pavel. El indică faptul că unii înclină fie spre o a doua generaţie dintre 70-110 d.Cr. fie o a treia generaţie – însă recunoaşte, dacă aşa stau lucrurile,

că este „izbitor” de ce nu-l citează pe Pavel. Prin urmare, el este de partea perioadei 70-110 d.Cr. și optează pentru 80-85 d.Cr.

În al doilea rând, de ce au fost scrise ele? Aici se găsește o pledoarie emfatică în favoarea lui Pavel care se potrivește deceniilor imediat următoare executării lui. Scopul? Să contracareze „rușinea” sfârșitului său.[38] Aparent, creștinismul iudaic era încă o opțiune reală. Din nou, epistolele ar fi reprezentat o corectare care ar fi fost primită și citită nu ca și epistole individuale din partea lui Pavel cel din istorie, ci ca o „caracterizare” a marelui apostol și a învățăturii sale pentru o nouă generație. În privința locului din care au fost scrise, el ia în discuție Efesul. Posibil că un conducător efesean din generația anterioară care avusese un atașament profund față de apostolia paulină a scris aceste epistole. Astfel, ele au putut fi scrise în numele lui Pavel către creștinii efeseni. Sau posibil din Roma. Un autor ar fi putut compune colecția de față pentru a reabilita apostolul martirizat în acel oraș. De fapt, țelul ar putea fi acela de a-l propune ca un învățător pentru bisericile urbane din întreaga zonă mediteraneeană centrală, însă, s-ar putea ridica întrebarea: de ce nu doar o singură epistolă, dacă acesta ar fi fost într-adevăr motivul?

Din nou, departe de scopul lor, s-ar părea că, în ceea ce-i privește pe Quinn și Wacker, țelul lor a vizat continuitatea misiunii pauline de a-i aduce pe toți la credință în și spre închinarea față de Isus. De asemenea, și spre a sublinia că era o credință și închinare comună, un sistem etic comun și lucrări creștine care sunt în armonie cu precedentele pauline. În final, spre a pregăti lucrurile pentru problemele viitoare cu gnosticii și Marcion. Cu toate acestea, ei au un alt viitor = evlavia (1 Tim. 4:8-9).

Comentarii finale

Diferitele propuneri pentru folosirea fie a pseudonimității, fie a alonimității în compunerea Epistolelor adresate lui Timotei și Tit par extrem de dificile de susținut atunci când se analizează natura acestor epistole. Forma lor finală, așa cum pot fi ele citite, va face ca oricare dintre situațiile de mai sus să se dovedească în mod cer ca fiind neconvingătoare.

În primul rând, pretenția privitoare la paternitate. Ele provin de la Pavel apostolul – o pretenție similară cu cea din alte epistole pauline (1 Tim. 1:1; Tit 1:1; 2 Tim. 1:1); viața sa precedentă (un hulitor, prigonitor, un om impertinent, și experiența dată de Dumnezeu care i-a schimbat viața, 1 Tim. 1:12-14) este într-o armonie deplină cu ceea ce știm despre el din alte locuri (F.A. 9:1); relația lui deopotrivă cu Timotei și Tit, fiii săi spirituali și delegații săi desemnați precum și, așa cum susține Knight[39], „di-

recţiile recurente în mod constant... reprezintă o menţionare găsită pretutindeni în aceste scrisori cf. 1 Tim. 1:3, 18; 3:14; 4:6-16; 5:21-25; 6:11-14, 20; Tit 1:5; 2:1, 6-8, 15; 3:12; 2 Tim. 1:3-8, 13-14; 2:1-3, 7, 14-16, 22-26; 3:1, 10-17; 4:1-5, 8, 11, 13, 15, 21-22."

În al doilea rând, evenimente şi locuri specifice (1 Tim. 1:3 Tit 1:5), vizite promise (1 Tim. 3:14-15; cf. 4:13), persoane (Tit 3:12-13; 2 Tim. 1:16-18; 4:9-13), circumstanţe prezente – întemniţarea lui (2 Tim. 1:12; 2:9); relaţia lui apropiată cu Timotei şi cu mama şi bunica acestuia (2 Tim. 1:5; 3:11-15) fără îndoială că, din punct de vedere metodologic, ar fi dificil de susţinut în documente pseudo-epigrafe.

În al treilea rând, trebuie evidenţiat capitolul final din 2 Timotei. Circumstanţele actuale ale lui Pavel, diferitele sale cereri faţă de Timotei – îndemnul adresat acestuia (4:1-5); iminenta sa plecare (4:6-8); solicitarea adresată colegului său mai tânăr de a veni de grabă la el, în lumina celorlalţi colegi de slujbă ai lui Pavel trimişi în locuri deferite (4:9-12; 20-21); necesitatea de a-i fi trimise mantaua şi cărţile rămase în Troa (4:13); cererea ca Timotei să-l aducă pe Marcu care urma să fie „folositor pentru slujbă" (4:11); vestea despre prima apărare a lui Pavel şi despre mărturisirea încrederii sale în Domnul (4:17-18), nu conferă nicidecum vreun sprijin celor care sugerează pseudonimitatea ori alonimitatea – toate cele trei, fie că sunt privite individual, fie colectiv, fie cu implicarea lui Luca ori unui alt secretar, provin de la Pavel. Nu putem uita analiza lui Kelly[40] în privinţa scrierilor pseudonime:

> Una este să publici un tratat sub numele lui Pavel sau al unui alt apostol, fie că este sub forma unei scrisori, fie că este sub o altă formă, despre care autorul crede cu sinceritate că exprimă învăţătura acelui mare om, sau despre care chiar crede că i-a fost descoperită de acelaşi Duh care l-a folosit pe acel mare om ca purtătorul Său de cuvânt. Este însă cu totul altceva să născoceşti un cadru detaliat de aluzii personale concrete, reminiscenţe şi mesaje, ca să nu mai menţionez izbucniri ale unor stări personale intense, despre care se ştie că sunt ficţiune pură, însă care sunt puse cap la cap cu intenţia de a da o notă de veridicitate.

Asta este în realitate poziţia pe care unii eruditi aparent au fost dispuşi să o accepte – dacă acceptăm că Epistolele adresate lui Timotei şi Tit sunt documente pseudo-epigrafe. Este cale lungă de la afirmaţia privitoare la natura convingerilor pe care le-a avut Pavel despre predicarea şi scrierile sale exprimată în 1 Tesaloniceni 2:13 nu erau „cuvântul oamenilor, ci, aşa cum şi este în adevăr,... Cuvântul lui Dumnezeu... ", iar lui Timotei că „lucrurile pe care le-ai auzit de la mine" erau pe acelaşi nivel cu Scripturile

VT; întrucât „Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu”, 2 Tim. 3:16 (vezi discuția privitoare la pasaj).

În încheiere, este important de sumarizat discuția integrală a lui Witherington pe tema *The Issue of Epistolary Pseudoepigrapha* (*Chestiunea Pseudo-Epigrafiei Epistolare*) din lucrarea sa *Letters and Homilies for Hellenized Christians* (*Scrisori și Omilii pentru Creștinii Elenizați*).[41] Atunci când analizează chestiunea scrierilor pseudo-epigrafe și pseudo-epigrafia epistolară, el susține ideea că adesea comentatorii par să manifeste o acceptare pasivă a chestiunii scrierilor pseudonime în NT ca și cum n-ar prezenta niciun fel de problemă la nivel de amăgire sau de chestiuni ce țin de adevăr. Dar, așa cum am menționat deja, nu așa stau lucrurile și astfel, în ceea ce-l privește pe Witherington, trebuie să fie recunoscuți unii factori.

În primul rând, el pur și simplu evidențiază că o acceptare a pseudonimității într-o scriere din NT „face o diferență enormă în modul în care cineva reconstruiește istoria creștinismului timpuriu și dezvoltarea gândirii lui teologice și etice.”[42] El exprimă o opinie negativă ulterioară: „Aceste epistole conțin atât de multe detalii personale și par a aborda o situație istorică specifică încât este greu de evitat concluzia, dacă ele au o natură pseudo-epigrafică, că există o intenție de a înșela.”[43] Un lucru de ținut minte este că, cu cât scrierile au fost mai aproape de vremea presupusului lor autor, cu atât mai dificil va fi de a convinge cititorul că ele sunt autentice.

Witherington recunoaște că au existat lucrări apocaliptice pseudoepigrafe deopotrivă în iudaismul timpuriu (ex: porțiuni ale corpusului *Enoh*) și în creștinismul timpuriu (ex: *Apocalipsa lui Petru*). Deși va fi imposibil ca toți să-i urmeze gândirea, el este dispus să găsească sursa ori documentele compozite în vreo câteva cărți din NT, dar afirmă de asemenea că „Nu se poate demonstra, totuși, asta cu privire la scrisorile antice ad-hoc. Prin sintagma <ad-hoc> mă refer la scrisori specifice unor situații scrise unei audiențe particulare.”[44] Desigur că asta va exclude Epistolele adresate lui Timotei și Tit.

El explică faptul că maniera în care părinții bisericii primare din secolele al doilea și al treilea au privit această chestiune a paternității și proprietății intelectuale și etica pseudo-epigrafiei nu trebuie uitate. El evidențiază că au fost într-adevăr obiecții clare formulate de creștinii din secolele al doilea și al treilea cu privire la aceste practici. În rândul exemplelor el menționează *Canonul Muratorian* și face referire la *Epistola către comunitatea din Laodiceea* și *Epistola Alexandrenilor* ca fiind „făurite în numele lui Pavel.” El discută despre documentul *3 Corinteni* compus

de un episcop din secolul al doilea, din admiraţie faţă de Pavel. Potrivit lui Tertulian, atunci când cel care a scris-o a mărturisit că este autorul, a fost îndepărtat din poziţia sa eclezială (*Bapt.* 17). De un tratament similar a avut parte prezbiterul asiatic care a compus *Faptele lui Pavel şi Thecla* (= *Faptele lui Pavel 3*). Witherington (ca şi Köstenberger mai devreme), îl menţionează pe episcopul *Serapion din Antiohia*, care, prin anul 200 d. Cr., mai întâi a aprobat, iar mai apoi a respins citirea *Evangheliei lui Petru* în Rhossus în Siria, iar Salvian, preotul din Marseilles, care este tras la răspundere de către episcopul său pentru falsificarea unui document în numele lui Timotei prin anul 440 d. Cr. A circulat o relatare despre care-l implica pe împăratul Claudius şi pe un om găsit vinovat pentru fals. Claudius a dat ordin ca mâinile falsificatorului să fie tăiate odată ce a fost găsit vinovat pentru acel delict (*Claud 15*). Witherington ar fi putut să ofere mai multe exemple, însă consideră că acestea sunt suficiente pentru a-şi susţine ideea.

În final, el găseşte sprijin la F. E. Torm[45] care a concluzionat că perspectiva potrivit căreia cercurile religioase din antichitatea greco-romană au considerat pseudonimitatea drept o formă literară şi au recunoscut de îndată că verticalitatea ei este „o invenţie modernă." Astfel, Witherington afirmă: „Pseudonimitatea n-a fost considerată drept o practică literară acceptată; mai degrabă, a fost privită drept o problemă literară gravă în lumea greco-romană, şi putea chiar să atragă pedepse infracţionale."

Pentru a reveni la o discuţie anterioară, deşi Witherington[46] ar putea fi prea entuziast cu privire la contribuţia lui Luca la aceste epistole, comentariile lui sunt utile până la un punct:

> După părerea mea, adevărata linie de demarcaţie între o epistolă autentică şi un text pseudo-epigraf constă în întrebarea dacă materialul provine din gândirea unei anumite persoane, nu dacă oglindeşte pe deplin gramatica, sintaxa şi vocabularul respectivei persoane. La asta aş adăuga că o epistolă autentică nu provine doar din mintea, ci şi din mâna acelui autor, sau este dedicat la cererea autorului ori din partea lui. S-ar părea că asta se încadrează foarte bine în limitele perspectivelor antice prin care se lua în considerare paternitatea.

Deopotrivă pseudonimitatea ori alonimitatea par a nu se ridica nici măcar la înălţimea acestor criterii. Poziţia aceasta este şi mai mult consolidată dacă accentuăm similitudinile pe care le au Epistole adresate lui Ti-

motei şi Tit – mai degrabă decât diferenţele – cu epistolele pauline incontestabile, şi mai ales dacă luăm în considerare şi epistolele din închisoare. În pofida perspectivei considerate corectă în vremurile moderne asupra acestor epistole, nimic nu ne-a convins să le abordăm într-un alt mod decât ca scrisori istorice provenite de la Pavel, apostolul misionar, şi adresate mai tinerilor lui colegi în situaţiile specifice din Efes şi Creta.

NOTE

1 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 4-52.
2 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 47.
3 G. D. Fee, *1 and 2 Timothy, Titus*, NIBC, ed. W. Ward Gasque, Vol. 13, (Peabody: Hendrickson, 1998).
4 Mounce, *Pastoral Epistles,* Word Biblical Commentaries, p. cxviii-cxxix.
5 C. Spicq, *Saint Paul: Les Épîtres pastorals,* 4th ed. 2 Vols., Etudes bibliques 29 (Paris, Gabalda, 1989).
6 Fee, *1 and 2 Timothy, Titus*, p. 14 în Mounce, *Pastoral Epistles,* p. cxxix.
7 Vezi Mounce, *Pastoral Epistles,* p. cxxiv, Canonul Muratorian, Eusebiu despre *Evanghelia lui Petru*; Tertulian despre *Faptele lui Pavel*; dovezi de la Pavel însuşi.
8 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. cxxvii.
9 A. Köstenberger, 'Hermeneutical and Exegetical Challenges în Interpreting the Pastoral Epistles' in A. Köstenberger and T. Wilder, (Eds.) *Entrusted with the Gospel; Paul's Theology in the Pastoral Epistles,* p. 1-21.
10 Köstenberger, 'Hermeneutical and Exegetical Challenges în Interpreting the Pastoral Epistles', p. 6.
11 Köstenberger, 'Hermeneutical and Exegetical Challenges in Interpreting the Pastoral Epistles', p. 7.
12 T. Wilder, *Pseudonymity, the New Testament, and Deception: an Inquiry into Intention and Deception* (Lanham, MD: University Press of America, 2004), p. 42.
13 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 1.
14 A. T. Hanson, *Studies in the Pastoral Epistles*. (London: SPCK), 1968.
15 J. D. Miller, *The Pastoral Letters as Composite Documents,* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).
16 Vezi discuţia despre opiniile oponenţilor lui Pavel, p.44-46 şi încercarea lui de a identifica opoziţia prin a căuta să o raporteze la alte mişcări cunoscute, p. 46-51.
17 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p.51.
18 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p.55-56.
19 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p.54.
20 n 67, p. 58.
21 Harrison, *The Problem of the Pastorals.*
22 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 73.
23 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 74.
24 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 77-79.
25 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p.88, f/n.
26 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 88.
27 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 89.
28 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 92.
29 J. C. Becker, *Paul the Apostle: The Triumph of God in Life and Thought,* (Edinburgh: T & T Clark, 1980).
30 Vezi p. 99, f/n 136 pentru un sumar al perspectivei negative a lui Becker asupra epistolelor.

31 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 100.
32 Towner, *The Goal of our Instruction: the Structure of Theology and Ethics in the Pastoral Epistles,* p. 225.
33 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 101.
34 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 102.
35 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 107.
36 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 17.
37 p. 23.
38 Quinn and Wacker, *The First and Second Letters to Timothy*, p. 20.
39 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 4.
40 J. N. D. Kelly, *The Pastoral Epistles: 1* & *11 Timothy Titus,* (London: A. & C. Black (Publishers) Limited, 1986), p. 33.
41 Witherington, 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* p. 23-38.
42 Witherington, 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* p. 23.
43 Witherington, 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* p. 30.
44 Witherington, 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* p. 24.
45 F. E. Torm, *Die Psychologie der Pseudonymität im Hinblick auf die Literatur des Urchristentums*, Studien der Luther-Akademie 2 (Gütersloh: Bertelsmann, 1932), p. 19. în Witherington, 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians*, p. 36.
46 Witherington, 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* p. 26

1 TIMOTEI

Deplasările lui Pavel

Această epistolă îl prezintă pe Pavel implicat în activitatea misionară, aparent călătorind fără opreliști spre est. El a fost eliberat din arestul la domiciliu din Roma (F.A. 28:30-31). Nu găsim nimic în vreuna dintre aceste trei epistole personale adresate colegilor săi misionari care să indice că s-ar fi dus spre vest, în Spania. Se pare că s-a întors la locul anterior al trudei sale (vezi Fil. 1:25-26; 2:23-24 și Flm. 22 în legătură cu speranța pentru eliberarea și întoarcerea sa). El și Tit fuseseră în Creta (Tit 1:5), iar el călătorise, alături de Timotei, la Efes, Pavel având nădejdea că urma să revină în viitorul apropiat (1 Tim. 3:14-15; 4:15). La Efes ei au descoperit învățăturile false care acum erau în pericol să submineze biserica. Se pare că Pavel i-a exclus pe cei doi instigatori, Imeneu și Alexandru (1 Tim. 1:19-20), dar, întrucât trebuia să înainteze spre Macedonia în călătoriile sale misionare, l-a lăsat pe Timotei în urmă ca să stopeze influența și răspândirea acelor învățături (1 Tim. 1:3). La sosirea sa în Macedonia i-a scris această epistolă lui Timotei.

Așadar, pentru Pavel, misiunea lui Dumnezeu trebuia să înainteze. Parte din responsabilitatea în privința progresului misiunii era importanța de a păstra biserica locală credincioasă adevărului. De asemenea, era și partea de a expune și de a demonta învățătura falsă prin a-i îndepărta pe promotorii ei. În Efes, Timotei avea un rol cheie (ca și Tit, în Creta). Se pare că biserica a luat în seamă avertizările și a răspuns eficient, așa cum descoperim în Apoc. 2:1-5. Din nefericire, pierderea „dragostei dintâi" de către aceștia urma să le aducă prăbușirea, iar despre aceasta mărturisește starea creștinismului din acea regiune a Turciei în vremea actuală. În mod tragic, acel zel pentru ținerea adevăratei doctrine și păstrarea mesajului misionar al lui Pavel s-a pierdut astăzi în multe locuri. Oare unde sunt apărătorii adevărului?

O sugestie privind ocazia și scopul epistolei

În ceea ce privește ocazia și scopul lui 1 Timotei, un motiv pentru scrierea acestei epistole este afirmat limpede în 1:3 – să prevină sporirea influenței învățătorilor falși. Însă, capitolele 2 și 3 se ocupă de chestiuni care țin

de închinarea publică şi caracterul conducătorilor bisericii. Ele se încheie printr-o prezentare a modului în care comunitatea creştină trebuie să se poarte în casa lui Dumnezeu, care este biserica Dumnezeului celui viu (3:15). Aceasta este, de asemenea, o afirmare a scopului. Mulţi erudiţi acceptă că învăţăturile false constituie, de fapt, OCAZIA scrierii epistolei, însă susţin că „rânduiala din biserică" reprezintă antidotul adecvat pentru învăţătorii falşi (vezi discuţia privitoare la aceştia în secţiunea ulterioară despre prezenţa lor în cercurile de conducere) şi că, de fapt, acesta este scopul de prim rang al acestei lucrări.

De ce să nu le luăm pe cele două împreună? Pavel nu scrie direct bisericii; el scrie despre biserică, vorbindu-i lui Timotei spre a-l determina să îndeplinească sarcina cea mai dificilă de contracarare a învăţăturii eretice, oprindu-i pe acei prezbiteri aflaţi în eroare şi, printre alte responsabilităţi, asigurându-se că se dă învăţătură îndeosebi femeilor care au fost duse în rătăcire de învăţătorii falşi (vezi discuţia despre văduvele tinere, 5:13). Aşadar, instrucţiunile sunt destinate bisericii. Membrii trebuie să le primească şi să li se supună. În 1 Tim. 6:21, „Harul să fie cu voi", este o formulare la plural, destinată tuturora, nu doar lui Timotei. Aşadar, aici este nevoie de învăţătura sănătoasă a cuvântului lui Dumnezeu şi de aceasta trebuie să se ocupe bărbaţi evlavioşi. Trebuie instalaţi conducători credincioşi. Misiunea se va pierde dacă lăsăm ca adevărul să se piardă.

Schiţa cărţii 1 Timotei

Nu încape îndoială că sunt diferite moduri de a schiţa învăţătura din această epistolă. Structura lui 1 Timotei sugerată aici se bazează pe ceea ce reprezintă, în mod clar, afirmaţia cheie menţionată deja din 3:13-15: „Ca să ştii cum trebuie să te porţi în Casa lui Dumnezeu, care este biserica Dumnezeului celui viu, stâlpul şi temelia adevărului." Acest text subliniază trei aspecte obligatorii în cadrul misiunii. Conduita misionară – necesitatea unui comportament demn de un popor care-i aparţine lui Dumnezeu şi care este cu adevărat „Casa lui Dumnezeu", sau cei în care Dumnezeu locuieşte. Mesajul misionar – o asemenea companie trebuie să fie înrădăcinată ferm în adevăr şi trebuie să caute să facă de cunoscut – mărturia misionară. În lumina acestor aspecte, epistola poate fi schiţată după cum urmează:

Capitolul 1	Păstrarea credincioşiei doctrinare faţă de ade văr în Casa lui Dumnezeu Menţinerea doctrinei sănătoase (v3-4; v18-19); Timotei trebuie să fie pregătit să lupte pentru aceasta. Adevărul este vital în misiunea lui Dumnezeu.
Capitolul 2	Închinarea publică în Casa lui Dumnezeu Aceasta presupune rugăciune publică însoţită de o perspectivă mondială şi învăţătură publică.
Capitolul 3	Conducerea în Casa lui Dumnezeu Îndrumări privitoare la caracteristicile ori cali tăţile spirituale necesare prezbiterilor sau diaconilor în orice biserică locală.
Capitolul 4	Evlavia şi Casa lui Dumnezeu Se găseşte un accent pus pe învăţătura sănă toasă şi pe o conduită evlavioasă – mărturia misionară.
Capitolul 5	Relaţiile din Casa lui Dumnezeu Sunt oferite îndrumări privitoare la bărbaţii vârstnici; bărbaţii tineri; femeile vârstnice şi tinere; văduve şi prezbiteri.
Capitolul 6	Mulţumirea în Casa lui Dumnezeu O avertizare privitoare la poftirea după bogăţii şi îndrumări pentru cei bogaţi.

1 Timotei 1 v1-20
Credincioșia față de adevăr în Casa lui Dumnezeu

Discuție introductivă

Observați că v1-2 pun înaintea cititorului una dintre modalitățile tradiționale în care Pavel introduce o epistolă:

Autorul – „Pavel, apostol al lui Isus Cristos, prin porunca… ” Numele „Pavel” este folosit exclusiv fără NICI UN co-expeditor – un aspect important și care nu sprijină perspectiva potrivit căreia scrierea ar aparține gândirii lui Pavel, dar mâinii lui Luca. În privința numelui său, „Saul”, acesta se găsește doar în Faptele Apostolilor.

Pretenția constă în faptul că Pavel este autorul. Nu este vorba doar că avem teologie paulină în această epistole, sau că altcineva ar scrie în numele lui Pavel. Vezi introducerea pentru o discuție completă despre aceste idei.

Pavel susține că a fost un „apostol al lui Isus Cristos”. Este adevărat că, în anumite contexte, termenul îi poate identifica pur și simplu pe cei care sunt desemnați să îndeplinească anumite responsabilități specifice din partea bisericilor (Fil. 2:25). Însă, în sensul mai tehnic, se referă la cineva care L-a văzut pe Domnul înviat și care a fost desemnat de El să predice Evanghelia. Aceste aspecte sunt, în mod limpede, adevărate în dreptul lui Pavel.[1] Aceasta înseamnă că învățătura lui este însoțită de autoritate apostolică. Astfel, după cum evidențiază Hendriksen[2], Epistola către Timotei nu este doar un fel de discuție între patru ochi; poate că tonul ei este unul cordial, însă „se ridică deasupra nivelului pur uman”, întrucât Pavel a fost trimis și mandatat de „Cristos Isus” și a vorbit cu autoritatea delegată a lui Cristos. *Textus Receptus* este cel care include ordinea „Isus Cristos” mai degrabă decât „Cristos Isus.”

Chemarea lui s-a bazat pe o poruncă. Această poruncă a fost din partea lui Dumnezeu „Mântuitorul nostru”. De opt ori Dumnezeu este numit „Mântuitor” în aceste epistole, și de patru ori termenul îi este aplicat lui Cristos (1 Tim. 1:1; 2:3; 4:10; 2 Tim 1:10; Tit 1:3, 4; 2:10, 13; 3:4, 6). Deși denumirea nu este folosită în epistolele anterioare, acolo Pavel atribuie frecvent lucrarea mântuirii oamenilor lui Dumnezeu (ex: 1 Cor. 1:21; Ef.

2:4, 5, 8; Fil. 1:28). Prin folosirea acestui titlu, Dumnezeu este identificat drept iniţiatorul planului de mântuire; Isus „Mântuitorul" este Cel care, prin moartea Sa, ne-a asigurat mântuirea. Isus Cristos este, de asemenea, Cel care este numit aici „nădejdea noastră". În NT, nădejdea conţine elementul certitudinii absolute şi, prin urmare, implică anticipare, ceea ce lipseşte în utilizarea actuală a termenului. Astfel, Isus este Cel care ne-a asigurat viaţa veşnică prin moartea Sa şi, în mod cert, va veni ca să ne ducă în plinătatea acesteia. Iată mesajul misionar care a fost încredinţat fiecărei biserici locale!

Destinatarul – Timotei este numit „adevăratul copil" al său în credinţă. Timotei provenea din Listra şi era rezultatul unei căsătorii mixte între o persoană cu origini evreieşti şi una cu origini ne-evreieşti. Mama sa creştină era evreică, iar tatăl său păgân era grec (F.A. 16:1; 2 Tim. 1:5). Se crede că Timotei s-a convertit atunci când Pavel s-a aflat în localitatea acestuia în prima sa călătorie misionară. A Doua Epistolă către Timotei vorbeşte, de asemenea, despre influenţa evlavioasă avută de mama sa Eunice şi de bunica sa Lois asupra lui (2 Tim. 1:5; 3:15). Însă, Pavel foloseşte în privinţa lui Timotei un limbaj utilizat cu referire la cei care s-au convertit prin el (Flm. 10).

Timotei era un om înzestrat – a fost remarcat în plan local de conducători, de fapt „fraţii din Listra şi Iconia îl vorbeau de bine" (F.A. 16:2 – vezi 2 Tim. 1:6-14 pentru sugestii privitoare la implementarea unei strategii misionare, incluzând identificarea şi încurajarea de persoane înzestrate precum Timotei în biserica locală); darurile lui au fost confirmate prin profeţie, care încă era în funcţiune în acea perioadă a istoriei bisericii (1 Tim. 1:18; 4:14). Pavel l-a adăugat echipei sale misionare, posibil ca un înlocuitor pentru Ioan Marcu (F.A. 15:36-41). Timotei s-a supus circumciziei ca să nu fie un impediment în lucrarea pe care urma să o facă printre evrei. Era tânăr (în 1 Tim. 4:12 Pavel scrie „Nimeni să nu-ţi dispreţuiască tinereţea"; în 2 Tim. 2:22 îl îndeamnă: „Fugi de poftele tinereţii"), aflându-se probabil pe la vârsta de trei decenii şi jumătate.[3] Faptul că era un tânăr destul de timid este sugerat de modul în care Pavel a trebuit să-l încurajeze ca să aibă îndrăzneală şi să-şi asume postura necesară apărării adevărului: „Să porunceşti unora să nu înveţe pe alţii altă învăţătură", „să te lupţi lupta cea bună" (1 Tim. 1:3, 18); de asemenea, îi aduce aminte că „Dumnezeu nu ne-a dat un duh de frică" (2 Tim. 1:7). Nu era robust din punct de vedere fizic întrucât avea probleme recurente de stomac (1 Tim. 5:23). El şi Tit au devenit delegaţi apostolici mandataţi să

transmită învăţătura lui Pavel bisericilor din Efes şi Creta (1 Tim. 1:3-4; Tit 1:5).

Dragostea lui Pavel pentru Timotei a sporit; în 1 Cor. 4:17 îl numeşte „copilul meu preaiubit şi credincios în Domnul" şi-l recomandă filipenilor descriindu-l „ca un copil cu tatăl lui, a lucrat ca un rob împreună cu mine pentru înaintarea Evangheliei" (Fil. 2:22). Este cert că Pavel a avut încredere în Timotei, o asemenea încredere încât l-a trimis în misiuni individuale (1 Tes. 3:1-6; 1 Cor. 4:17). Towner[4] subliniază ideea că situaţia care este prezentată aici în ce-l priveşte pe Timotei „corespunde multor altor referiri la acesta ca aflându-se departe de Pavel fiind mandatat de apostol." Pavel îl numeşte „tovarăş de lucru" (Rom. 16:21), iar în 2 Tim. 1:4 Pavel îşi aduce aminte de lacrimile lui Timotei şi tânjeşte să-l vadă ca să se umple de bucurie.

Se pare că Timotei a reacţionat bine la provocările cu care s-a confruntat. Pavel continuă să-l încurajeze în a doua epistolă: „Să nu-ţi fie ruşine, dar de mărturisirea Domnului nostru, nici de mine, întemniţatul Lui, ci suferă împreună cu mine pentru Evanghelia, prin puterea lui Dumnezeu" şi „Dreptarul învăţăturilor sănătoase pe care le-ai auzit de la mine, ţine-l"; iar mai apoi: „Întăreşte-te în harul care este în Cristos Isus" (2 Tim. 1:8, 13; 2:1-2). Timotei trebuie să „rabde suferinţele", de asemenea este îndemnat să „caute să vină curând" (4:5, 9) şi trebuie să fie cu băgare de seamă faţă de Alexandru căldărarul (4:14-15). La un moment dat, el a fost şi întemniţat pentru Cristos (Evr. 13:23).

Faptul că Dumnezeu alege un individ dintr-o biserică locală, în persoana lui Timotei, şi-l pune deoparte (aşa cum a procedat anterior cu Pavel şi Barnaba în Antiohia, F.A. 13:1-2) reprezintă o încurajare şi o reamintire că El poate folosi oameni cu totul obişnuiţi care depind de El. S-ar putea să te simţi inadecvat, slab, neînzestrat pentru slujire. Dar Dumnezeu poate face lucruri extraordinare cu oameni de rând care se încred în El, care au o doză neobişnuită de dependenţă de El. Liderii locali trebuie să caute într-un duh de rugăciune asemenea persoane, să le recunoască înzestrările aflate în formă incipientă şi să le încurajeze.

De asemenea ar trebui să remarcăm faptul că un misionar nu este un „lup singuratic" sau un agent solitar. Lucrarea misionară este o muncă în echipă şi cere spirit de echipă. Este adevărat că adesea presupune să lucrezi singur sau în izolare. Însă, deşi s-ar putea ca să nu fie prezenţi şi alţii, ar trebui să existe o reţea de susţinere pentru a încuraja şi proteja persoana individuală şi căreia lucrătorul creştin să-i dea socoteală. Aceasta va implica în principal biserica trimiţătoare. Vezi discuţia anterioară despre relaţia lui Timotei cu Pavel şi cu conducătorii locali. Pavel

și Barnaba au fost trimiși de Duhul însă într-o legătură a părtășiei cu biserica din Antiohia care de asemenea le-a înțeles chemarea, iar aceștia s-au întors să raporteze bisericii tot ceea ce făcuse Domnul (F.A. 13:1-3; 14:26-28).

Salutul – „har, îndurare și pace". Adăugarea termenului „îndurare" între har și pace în acest salut este ceva unic salutărilor din 1 și 2 Timotei. El a dorit ca mai tânărul său coleg să poată continua să cunoască aceste binecuvântări prețioase al căror izvor este Dumnezeu și al căror canal este Isus Cristos, Domnul lui.

A fost menționat „harul". El cunoscuse harul mântuitor al lui Dumnezeu în trecut în Listra și acum putea fi „întărit zilnic" evndunamou *endunamou*[5] în același har (2 Tim. 2:1). Timpul prezent afirmă că, pentru Timotei, stă la dispoziție o împuternicire constantă și de asemenea verbul este la diateza pasivă, întrucât puterea nu provine de la vreo sursă lăuntrică, ci vine ca urmare a dependenței de El.

Mai apoi vine „îndurarea", care ar trebui să-i reamintească de grija specială a lui Dumnezeu în vreme de nevoie – precum *hesed* în VT. Deținând cunoașterea VT (din copilărie cunoscuse Sfintele Scripturi, 2 Tim. 3:15), lui Timotei i se reamintea de faptul că Dumnezeu, Dumnezeul său urma să fie alături de el îndeosebi când ar fi venit situații care l-ar fi putut copleși.

În final, „pacea" urma să-i reamintească nu doar că experimentase „pacea cu Dumnezeu" (Rom. 5:1), ci și că putea cunoaște personal liniștea în orice situație solicitantă și periculoasă. Din nou, prin intermediul rugăciunii pentru împărați și pentru toți cei aflați în dregătorii, este posibil să „ducem o viață pașnică și liniștită cu toată evlavia și cinstea" (1 Tim. 2:1-2).

Restul capitolului poate fi explicat folosind următoarea schiță:

Timotei trebuie să rămână în Efes v1-3

Pavel l-a îndemnat pe Timotei să rămână în Efes ca să-i contracareze pe învățătorii falși care-i învățau pe alții (Pavel folosește timpul prezent) despre o întrebuințare eronată a legii. Efesul era un oraș posibil de vreo 50.000 de locuitori, ceea ce-l făcea al treilea oraș ca mărime din Asia Mică.[6] În plan strategic, era un „centru de comunicare"[7], atunci când cineva călătorea fie spre est, fie spre vest. Așadar, pentru misiune era așezat perfect pentru a transmite mesajul rapid spre alții, așa cum se dove-

dise deja în Faptele Apostolilor în timpul celei de-a doua călătorii misionare a lui Pavel (F.A. 19:10). Acesta este un motiv pentru care Pavel a fost atât de preocupat ca mesajul să nu fie viciat.

Potrivit lui Iosefus, în acel oraş era o prezenţă evreiască semnificativă (*Ant.* 14:225-27; 16.162-73), care explică interesul pentru miturile şi basmele evreieşti. Knight[8] evidenţiază că pronumele personal nehotărât tine,j *tines* de aici, „unele persoane", arată limpede că mai multe persoane şi nu doar una, dar nu toţi învăţătorii, o luaseră pe o cale greşită. Acestea îi învăţau pe alţii o doctrină diferită – Pavel foloseşte termenul e`terodidaskale,w *heterodidaskaleō*[9], care se găseşte doar aici şi iarăşi în 6:3 în NT (de asemenea în 1QH 4:16 şi într-o scrisoare târzie a lui Ignatius către Policarp, 3:1). Ne putem aduce aminte de utilizarea de către apostol al termenului e`teroj *heteros*[10] în Gal. 1:6-7 cu referire la predicarea unei evanghelii false, contrară mesajului primit de el de la Dumnezeu. Knight[11] subliniază ideea că, într-un sens, Pavel defineşte sensul lui e`terodidaskale,w *heterodidaskaleō* prin comentariile din 6:3 despre învăţătorii falşi care susţin „o învăţătură deosebită şi nu se ţin de cuvintele sănătoase ale Domnului Isus Cristos şi de învăţătura care duce la evlavie." Timotei trebuia să le „poruncească" (vezi şi 4:11; 5:7; 6:13-14, 17) să se oprească cu asemenea învăţături. Oare cât de în serios luăm o astfel de îndrumare astăzi? Am îngăduit oare ca mesajul misiunii să fie înlocuit de o doctrină „deosebită"?

Este important să înţelegem clar rolul lui Timotei în Efes. Timotei acţionează efectiv ca un delegat apostolic asociat cu misiunea apostolică, transmiţând mustrări/porunci pline de autoritate din partea lui Pavel. Lucrul acesta este adevărat şi despre Tit, aşa cum vom vedea (Tit 1:5). Aspectul care trebuie remarcat este că ar fi o greşeală ca Timotei sau Tit să fie identificaţi drept păstori, sau să se încerce să se echivaleze lucrarea acestora cu cea a unor păstori. Ei au fost trimişi să se ocupe de probleme specifice în numele apostolului. Se aflau sub îndrumarea lui Pavel, erau parte din echipa lui misionară, iar mandatul lor nu era unul pe termen lung, ci se intenţiona ca atunci când lucrarea lor urma să fie încheiată să plece mai departe. Tit 3:12 arată că Tit urma să părăsească insula Creta şi mai târziu să fie trimis în Dalmaţia (2 Tim. 4:10); Timotei urma să ajungă la Roma (2 Tim. 4:9, 21). Aşadar, misiunea acestor doi bărbaţi tineri în diferite biserici constituie de fapt o extensie a autorităţii lui Pavel, iar învăţătura pe care sunt îndemnaţi să o ducă reflectă poruncile apostolului.

Învăţătorii falşi erau ocupaţi sau dedicaţi „basmelor" sau miturilor (muqoj *muthos*) şi unor „înşirări de neamuri fără sfârşit" (avpe,rantoj

genealogi,aij *aperantos genealogiais*); „fără sfârşit" în sensul că doar generează în permanenţă dispute, cu accentul pe natura lor inutilă şi care nu aduce niciun rezultat. Din nou, „înşirări de neamuri" identifică conţinutul ca având în vedere personaje din VT şi posibil chiar arbori genealogici din VT. Pavel îi identifică de asemenea ca fiind „învăţători ai Legii" (1:7). Aceasta a fost o sintagmă folosită şi alte pasaje despre învăţătorii iudei (Lc 5:17; F.A. 5:34). Aceste două descrieri pot fi combinate şi putem adăuga descrierea din Tit 1:14 privitoare la a-i învăţa pe alţii „basme evreieşti". Astfel aflăm ceva despre conţinutul învăţăturii false. Se pare, de asemenea, că erezia respectivă avusese anumite influenţe dinspre gnosticismul timpuriu (vezi 1 Tim. 6:20), acolo unde învăţătura acestora este descrisă ca fiind cea care este numită în mod fals „cunoştinţă" gnw,sewj *gnōseōs*; de asemenea se menţionează că aceştia „se laudă că cunosc pe Dumnezeu", Tit 1:16).

Aici nu avem un gnosticism dezvoltat pe deplin, care ar fi afectat datarea acestor epistole,[12] ci ceea ce pare a avea o natură iudaică (Tit 1:10 menţionează că înşelătorii erau din rândul celor ai „tăierii împrejur" şi 3:9 identifică disputele lor ca fiind „ciorovăieli privitoare la Lege"). Învăţătorii au fost absorbiţi de speculaţii inutile, implicând povestiri fantastice despre personaje faimoase, despre genealogii, adică învăţătorii falşi îşi iroseau timpul cu tot felul de istorisiri fanteziste privitoare strămoşi.

Istorisirile despre personajele biblice timpurii şi listele genealogice apar în scrierile iudaice necanonice mai speculative[13], iar acest tip de literatură era cunoscut ca fiind popular în rândul comunităţilor evreieşti. Asemenea lucrări puteau fi folosite sau mai degrabă folosite eronat pentru a-i influenţa pe credincioşi spre tipurile „mai profunde" de evlavie pe care le susţineau învăţătorii falşi – vezi practicile extreme din 4:1-3. Pentru aceştia, povestirile simple puteau revela adevăruri fantastice. Astfel, aceşti învăţători ai Legii se concentrau pe aspectele mai ample din VT cu elemente de gnosticism incipient care generau speculaţii controversate, presupuneri false şi înşelăciune, mai degrabă decât „edificare evlavioasă".

Această sintagmă oivkonomi,an qeou/ *oikonomian theou* a fost redată diferit de traducători. Ar trebui să remarcăm faptul că oivkonomi,a *oikonomia* poate fi pusă în legătură cu administrarea ori cu planul de acţiune duse la îndeplinire de un oivkono,moj *oikonomos*, „un ispravnic" sau un „manager". Pavel foloseşte cuvântul oivkonomi,a *oikonomia* cu privire la isprăvnicia lui sau administrarea lui care priveşte împărtăşirea Evangheliei altora sau descoperirea tainei (1 Cor. 9:17; Col. 1:25). Cititorii efeseni ar fi fost de asemenea conştienţi de utilizarea termenului în Efeseni 1:10;

3:9, acolo unde este folosit în legătură cu administrarea planului lui Dumnezeu în împlinirea vremii şi cu descoperirea tainei ascunsă anterior în Dumnezeu, dar descoperită acum prin învăţătura apostolică despre Evanghelie. Trebuie remarcat şi că în v5 această expresie este numită paraggeli,a *parangelia*, „o poruncă" sau „învăţătură". De aceea se poate sugera că aici cuvintele au un înţeles mai profund decât „edificare", în legătură cu administrarea ori desfăşurarea planului lui Dumnezeu de mântuire în Evanghelia apostolică. Aşadar, este un contrast între perturbarea cauzată de învăţătura falsă dată despre Lege şi înţelegerea deficitară a voii lui Dumnezeu pentru poporul Său (4:3) care a rezultat din această învăţătură, mai degrabă decât din revelaţia apostolică sănătoasă a Evangheliei însuşită prin credinţă şi învăţătura privitoare la rânduiala în biserică, închinarea, conducerea şi nevoile ei, etc.[14]

Timotei trebuie să rămână. O nouă propoziţie începe în v5-7 fie cu sarcina dată lui Timotei prezentată sub forma unui contrast (folosirea lui de *de*[15], „dar") sau, fie cu, mai probabil, continuarea contrastului dintre învăţătura falsă şi cea autentică. „Ţinta" – folosindu-se te,loj *telos*[16] „scop", sau „deziderat" – poruncii este acum clarificată. Motivaţia lui Pavel aici este dragostea lui pentru creştinii din Efes, dorinţa lui sinceră ca aceştia să-şi revină de pe urma ereziei şi să-i vadă readuşi la credinţa autentică (1:5-6), o credinţa pe care el o deţinea. Este dragostea izvorâtă dintr-o inimă curată, înţeleasă ca sediul personalităţii umane, locul emoţiilor şi intenţiilor. De asemenea „un cuget bun" aici este ceea dă imbold unei persoane spre o comportare adecvată. Presupune o conştientizare personală a acţiunilor şi atitudinilor cuiva înaintea lui Dumnezeu. În aceste epistole, cugetul este, în cazul credincioşilor, fie „bun" (1:5, 19), fie „curat" (3:9; 2 Tim. 1:3); despre credincioşi citim că au un cuget „însemnat" (4:2) sau „întinat" (Tit 1:15).

Dar „unii" (1:6) au ratat ţinta în ceea ce priveşte căutarea căii adevărului şi s-au abătut – verbul este evktre,pomai *ektrepomai*, uneori utilizat în domeniul medical despre o „dislocare". Aici folosirea diatezei reflexive indică faptul că, vorbind despre aceştia, „*ei înşişi* s-au abătut"[17]de la Evanghelia apostolică a credinţei spre cuvinte goale sau învăţătură inutilă.

Se pare că în contrast cu Galatia şi Corint unde învăţătorii falşi erau în afară şi se infiltraseră (Gal. 2:4; 2 Cor. 11:4), aici îi găsim în interior chiar în rândurile conducătorilor! Să ne aducem aminte de Faptele Apostolilor 20:30 pentru ultima avertizare a lui Pavel atunci când îşi ia rămas bun de la prezbiterii efeseni: „se vor scula din mijlocul vostru oameni care vor învăţa lucruri stricăcioase". Aşadar, provenea erezia din mijlocul conducătorilor? Indiciile în direcţia aceasta sunt că cei care tulburau biserica

erau învăţători (1:3, 7; 6:3), care era o prerogativă a prezbiterilor; o parte însemnată din epistolă este alocată caracterului, calificărilor şi disciplinării prezbiterilor bisericii (3:1-13; 5:17-25); oare nu citim despre doi dintre conducătorii din acest grup fiind menţionaţi nominal şi excluşi (1:19-20)? Din nou, putem vorbi de posibilitatea existenţei în Efes a mai multor biserici locale „în case" – oare să fie aceasta parte din sensul sintagmei „în orice loc" din 1 Tim. 2:8? Imaginea nu este a ruperii unei biserici mari, ci a unor biserici în case/locale capitulând înaintea unor conducători care au luat-o în rătăcire (1 Tim. 5:13; 2 Tim. 3:6; Tit 1:11). Aceasta explică urgenţa în trimiterea epistolei.

Towner[18] are o discuţie utilă la punctul acesta întrucât scrie despre ceea ce ar putea fi considerat în plan central în ceea ce priveşte Epistolele către Timotei:

> Importanţa mesajului Evangheliei şi demersului misionar este subliniat în aceste epistole. Doi factori stabilesc modul în care este descrisă învăţătura apostolică. Termeni precum „doctrină sănătoasă" (1 Tim. 1:10; 2 Tim. 4:3; Tit 1:9) şi „cuvântul adevărului" (2 Tim. 2:15, 18) oglindesc conflictul cu oponenţii şi nevoia de a pune Evanghelia paulină într-un contrast izbitor cu învăţăturile false ori incomplete răspândite în biserici. Sintagma „lucrul bun încredinţat" (parateke) vede Evanghelia ca pe un bun încredinţat de Dumnezeu lui Pavel şi de Pavel lui Timotei (şi altora… 1 Tim. 6:20). În 2 Timotei (1:12, 14), această concepţie este parte din tematica mai amplă a încredinţării mai departe a misiunii şi Evangheliei pauline lui Timotei… în 2 Timotei, acolo unde iminenţa plecării apostolului şi ameninţarea ridicată de erezie sunt avute în vedere, accentul se mută pe ideea transmiterii sigure a „lucrului bun încredinţat" generaţiei următoare.

Comentariu suplimentar

Aici se găseşte unul dintre pericolele reale cu care se confruntă biserica în orice ţară. Liderii/păstorii care pot fi influenţaţi de o doctrină falsă. Nu este suficient să presupui că toţi sunt sănătoşi în credinţă doar pentru că sunt păstori. De pildă, odată ce libertatea a ajuns la multe ţări din Europa răsăriteană în anii '90, s-a deschis uşa nu doar pentru pătrunderea adevărului dinspre vest, ci şi a falsităţii. Un noian de învăţătură falsă poate pătrunde prin unii care au avut posibilitatea să predice în respectivele ţări şi, desigur, prin cărţile care sunt tipărite şi citite la o scară la mai largă. Dintotdeauna o practică a grupurilor de biserici sau uniunilor de spectru mondial să ceară potenţialilor păstori să-şi afirme verticalitatea doctrinei înainte de a fi primiţi şi ordinaţi. Se poate vedea de ce există

întotdeauna nevoia unei afirmări clare a credinţei care include toate doctrinele fundamentale considerate vitale pentru păstrarea credinţei – lucrul bun încredinţat nouă de Dumnezeu pe care să-l împărtăşim unei lumi în nevoie.

În v7, într-o expresie introductivă participială, Pavel foloseşte ironia faţă de oponenţii lui. Ei „vor să fie învăţători ai Legii" – un termen care a fost de asemenea folosit despre învăţătorii iudaici, precum Gamaliel. Aici „Legea" se referă la legea mozaică, care este formularea obişnuită a lui Pavel atunci când foloseşte acest cuvânt, şi ceea ce urmează în v9-10 susţine această perspectivă. Aşadar, se pare că legea VT era centrală învăţăturii lor, însă Pavel, într-o afirmaţie emfatică, scrie că ei nu înţeleg (timpul prezent al lui noew *noeō*[19] subliniază inabilitatea ei continuă de a pricepe) ceea ce spun şi nici ceea ce „afirmă cu atâta încredere". Verbul[20] folosit vorbeşte despre cineva care-şi oferă părerea pe un ton ferm, dogmatic. Aşadar, în esenţă, aceştia nu ştiu despre ce vorbesc. Respingerea de către ei a Evangheliei apostolice, singurul mesaj autentic al misiunii, presupunea o înţelegere complet eronată a VT şi îndeosebi al scopului Legii.

Prin urmare, ei tratau Legea ca un fundament pentru presupunerile lor. Pavel doreşte să spună că Dumnezeu a dat Legea cu un scop mult mai serios. El doreşte să afirme adevărata utilitate a Legii în relaţie cu Evanghelia apostolică sau mesajul misionar care era predicat.

Timotei trebuie să recunoască adevărata întrebuinţare a legii v8-11

Legea este bună dacă cineva o foloseşte într-un mod corect. Pavel evidenţiază următoarele: „Legea nu este făcută pentru cel neprihănit, ci pentru cei fărădelege… ". Cu alte cuvinte, Legea – cele 10 porunci – este folositoare aici nu pentru cel credincios, ci pentru cel necredincios – ea ne poate arăta că suntem păcătoşi şi ne descoperă propriul păcat.

Stott[21] ne reaminteşte de doctrina luterană privitoare la Lege care a fost stabilită în Formula de la Concord din 1577. Aceasta specifica o utilizare întreită a Legii: este vorba despre o modalitate de conservare a societăţii umane (Rom. 13:1 şi urm.); o chemare la pocăinţă şi credinţă (Gal. 3:24) – spre a ne conduce la Cristos; şi o îndrumare dată bisericii pentru a stabili purtarea credincioşilor (Rom. 8:4; 13:8). Acestea sunt în general numite *usus politicus*; *usus pedagogus*; şi *usus normativus*.

Majoritatea oamenilor înţeleg aceste trei utilizări ale Legii. Cea pe care Pavel o accentuează aici este a doua – să ne descopere păcătoşenia. Legea

ne va arăta unde anume greşim în relaţia cu Dumnezeu. Ar trebui să menţionăm că erudiţii în general cred că în Epistolele adresate lui Timotei şi Tit subiectul Legii nu este central, şi nici nu este o temă principală (aşa cum este în Galateni şi Romani); însă învăţătura falsă ESTE centrală, iar aceasta implica o învăţătură eronată cu privire la Lege. Prin urmare, tematica Legii este mai importantă decât mulţi au recunoscut efectiv.

Pavel începe prin a afirma că Legea este „bună" – ne aducem aminte de Romani 7 – ea vine de la Dumnezeu, poartă autoritate divină. Însă este bună doar dacă-i îngădui să-şi împlinească rolul adecvat în cadrul scopului intenţionat şi nu, aşa cum se întâmpla, să o foloseşti greşit. Ea nu este pentru cel neprihănit (să fie aceasta o referire la teologia lui Pavel de justificare prin credinţă – vezi Tit 3:7 – sau doar la credincioşi creştini care se supun Legii ca unui cod moral?). Knight[22] subliniază că ceea ce Pavel afirmă este că „Legea nu este dată pentru a fi aplicată în vreun fel mistic oamenilor care sunt deja <neprihăniţi> şi anume, cei care căută deja să se conformeze Legii. Ci, mai degrabă, este dată pentru a se ocupa de cei care încalcă în mod specific prevederile ei şi să-i avertizeze cu privire la păcatele lor specifice… ".

Pavel ne oferă diferite exemple de încălcare a legii, folosind substantive masculine la plural – referindu-se nu la păcate, ci la oamenii care le comit – primele exemple fiind date sub formă de perechi. Sau oare este posibil ca Pavel să se refere la cele două table ale Legii? El le reaminteşte cititorilor lui de modul în care Legea a arătat clar că prima noastră RESPONSABILITATE este faţă de DUMNEZEU, iar mai apoi vine RESPONSABILITATEA noastră faţă de APROAPELE nostru. Folosind această abordare, perechea „cei fărădelege şi nesupuşi" poate fi înţeleasă ca fiind mai mult în legătură cu afirmarea generală a scopului Legii, şi anume, că ea a fost dată pentru cei care sunt în mod limpede încălcători ai Legii lui Dumnezeu şi rebeli, oameni care resping autoritatea lui Dumnezeu.

Potrivit acestei abordări, descrierea „cei nelegiuiţi" care vine următoarea se focalizează pe prima poruncă. NT foloseşte sebo,mai *sebomai* pentru a se referi la cei care se închină Dumnezeului adevărat şi viu (ex: F.A. 16:14; 17:4, 17; 18:7), iar cei care eşuează în a-L glorifica şi a i se închina lui Dumnezeu pot fi identificaţi prin adjectivul avsebh,j *asebēs*[23] care este utilizat aici; a`martwlo,j *hamartōlos*, „păcătoşi" ne aduce aminte de a 2-a poruncă, întrucât oamenii sunt idolatri şi Exod 20:6 LXX foloseşte a`marti,aj pate,rwn *hamartias paterōn*[24] „nelegiuirea părinţilor" în acest context; „cei fără evlavie" încalcă a 3-a poruncă întrucât iau în deşert Numele Domnului; iar termenul „necuraţi" se referă la încălcările poruncii a patra de către evrei, sau la cei care profanau ziua de Sabat (vezi Lev.

19:12 LXX pentru folosirea verbului „a profana”, deşi tema este sensibil diferită).

Următoarele cinci fac de asemenea aluzie la poruncile 5-9. Trebuie să se observe, aşa cum sugerează Knight[25], că păcatele sunt menţionate în „forme agravante”, întrucât unele dintre ele sunt găsite în Exod 21:15 şi urm., acolo unde poruncile din Exod 20 sunt aplicate în mod specific. De fapt, el este convins că, de regulă, atunci când VT aplica principiile Legii, modalitatea era una foarte specifică de a evidenţia păcatele oamenilor – subliniind aplicarea sa etică, mai degrabă decât modul în care învăţătorii falşi o foloseau.

În privinţa „ucigătorilor de tată şi ucigătorilor de mamă”, ne aducem aminte de Exod 21:15: „Cine va lovi pe tatăl său sau pe mama sa să fie pedepsit cu moartea”, unde, pentru Israel, legea privitoare la violenţa faţă de taţi sau mame este considerată un delict capital. O asemenea comportare faţă de taţi şi mame încalcă în mod clar porunca a 5-a.

El scrie despre „ucigaşii de oameni” sau „criminali”. Evident, aceste cuvinte pot fi puse în legătură cu porunca a 6-a, „să nu ucizi”, vezi Exod 20:13 şi îndeosebi 21:12 care subliniază uciderea intenţionată.

Pavel identifică „curvarii… sodomiţi”; aceasta este o referire la păcătoşii heterosexuali şi homosexuali care încalcă porunca a 7-a. (Termenul grecesc avrsenokoi,toj *arsenokoitos*, este o combinaţie între avrshn *arsēn* [bărbat] şi keoith *keoitē* [pat], folosit cu referire la patul conjugal în Evr. 13:4. Pare a face referire la textele din urmă din Levitic care interzic „a se culca cu un bărbat aşa cum cineva se culcă cu o femeie”, şi anume, se referă la homosexuali practicanţi).[26] Nu trebuie să se încerce să se specifice păcatul descris aici ca fiind doar sexul cu băieţi tineri, sau prostituate sexuale, ci doar este identificat actul în sine. Mounce[27] evidenţiază că, indiferent de aspectele specifice ale acestui termen, „el denotă un tip de activitate sexuală ilicită care încalcă porunca a 7-a.”

Urmează „vânzătorii de oameni”, AV redă „răpitorii”, un păcat interzis de porunca a 8-a, din nou printr-o aluzie la Ex. 21:16. NIV include „comercianţii de sclavi”. Aici trebuie văzută o chemare pentru o comportare adecvată în cadrul unei practici sociale existente – vezi învăţătura lui Pavel din alte locuri despre sclavi şi stăpâni în Ef. 6:5-9; Col. 3:22-24; mai ales 1 Tim. 6:1-2; Tit 2:9.

Apoi, „mincinoşi… cei ce jură strâmb” sunt cei care încalcă porunca a 9-a. Descrierea a doua se găseşte doar încă o dată în Zah. 5:3 LXX cu referire la cineva care a jurat fals. Această focalizare este constată îndeosebi în Ex. 23:1-3, 6-8.

Pavel lasă pe dinafară porunca a 10-a, însă a oferit exemple şi include tot ceea ce este contrar învăţăturii sănătoase, şi anume, doctrinele Evangheliei. Referirea la doctrina sănătoasă va fi întâlnită adesea în aceste epistole – 6:3; 2 Tim. 1:13; 4:3; Tit 1:9 13; 2:2, 8. Aşa cum s-a menţionat pe scurt, este o metaforă medicală care este aplicată stării lipsite de boală a învăţăturii apostolice. Fără îndoială că el se gândeşte aici la contrastul cu învăţătura falsă. Termenul este folosit în ambele sale apariţii din această epistolă în contexte care-l contrastează cu e`terodidaskelew *heterodidaskaleō*, învăţătură contrară celei a adevăratei Evanghelii.

În v11 el scrie despre sursa/originea învăţăturii sănătoase – Evanghelia glorioasă a fericitului Dumnezeu[28], care este mesajul mântuirii revelându-L pe Dumnezeu şi gloria Lui în venirea lui Cristos – care îi fusese încredinţată lui. Aici se găseşte mesajul misiunii, un mesaj folositor, tămăduitor şi dătător de viaţă.

Aceasta este aici problema cu lucrarea învăţătorilor falşi. Aşa cum am evidenţiat, Legea descoperă standardele/cerinţele etice ale lui Dumnezeu. Ea le arată oamenilor păcătoşenia lor îngrozitoare, cât de mult s-au îndepărtat de cerinţele lui Dumnezeu. Aceasta se pierdea în „basmele" spuse de falşii învăţători ai Legii. În v20 ne vor fi prezentaţi unul dintre aceşti învăţători falşi şi 2 Tim. 2:17-18 ne dezvăluie ceva din învăţătura acestuia. Se pare că Pavel doreşte să rezume în această ultimă referinţă ceea ce era central învăţăturii false şi explică faptul că ei susţineau că „a şi venit învierea". Atunci când se face legătura cu 1 Tim. 4:1-4 şi cu referirea la creaţie, la interzicerea căsătoriei şi abstinenţa de la mâncăruri „pe care Dumnezeu le-a făcut ca să fie luate cu mulţumiri", se poate detecta mai clar ceva din natura ereziei. Învăţătorii falşi au văzut în Lege, şi mai ales în genealogii şi relatările despre creaţiei, ideea potrivit căreia credincioşii au trecut cumva dincolo de existenţa prezentă şi, într-un sens, mântuirea a fost deja realizată plenar. Asemenea filipenilor, ei credeau că au „ajuns desăvârşiţi" (Fil. 3:12). O asemenea concepţie urma să influenţeze grav orice învăţătură care susţinea că Legea arată păcătoşenia. Evanghelia lor – dacă o puteai numi aşa – promitea prea mult prea grabnic fără o recunoaştere a stricăciunii păcatului descoperită de Lege – de aici şi sublinierea care urmează (v12-17) unde Pavel admite că a fost cel mai mare dintre păcătoşi (v16). Astfel, se pare că, odată cu aceşti învăţători falşi, accentul pus pe stricăciunea păcatului descoperită de Lege era pierdut! O omitere tristă şi din predicarea de astăzi.

Comentariu suplimentar

Atunci când predicăm ceea ce Pavel tocmai a descris drept Evanghelia glorioasă – dacă putem spune asemenea lui Pavel „propovăduitorul… am fost pus eu" (1 Tim. 2:7) – trebuie să recunoaştem importanţa de a-i duce pe oameni întâi de toate la punctul în care conştientizează că sunt nişte păcătoşi condamnaţi. Care este rostul în a-i chema pe ascultătorii noştri să „vină la Isus" dacă nu au nicio idee clară despre motivul pentru care trebuie să vină? Ei trebuie ajutaţi să vadă că sunt nişte păcătoşi condamnaţi, aflaţi sub mânia lui Dumnezeu şi lipsiţi de speranţă în absenţa mântuirii proclamate în Evanghelie. Cum îi putem conştientiza de faptul că sunt pierduţi şi osândiţi? Desigur că un răspuns este să predici cele 10 porunci, să le provoci conştiinţele cu privire la multele, multele moduri în care au săvârşit nelegiuiri – să folosim Legea aşa cum Pavel o promovează aici. Cei care-şi conştientizează păcatul sunt cei care vor fugi spre Mântuitorul, ca „singurul Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni". Adesea în predicare am încercat, pe un ton al dragostei, să subliniez: „Nu vei ajunge NICIODATĂ în cer până când nu vei conştientiza mai întâi că NU mergi într-acolo!" O asemenea subliniere lipseşte în mod clar din predicarea de astăzi. Vestea minunată este că atunci când noi nu puteam să facem nimic ca să schimbăm această situaţie – nicio faptă (Tit 3:5; 2 Tim. 1:9), nicio plată (1 Pet. 1:18; F.A. 8:18-21), Dumnezeu, în harul Lui (care NU este doar favoare nemeritată, ci o favoare CONTRARĂ oricărui merit – atunci când noi meritam opusul, mânia lui Dumnezeu) a luat iniţiativa în a-şi trimite Fiul ca răscumpărare (1 Tim. 1:15; 2:5-6; 2 Tim. 1:9-10 Tit 2:11-14). Acesta este adevăratul mesaj al mântuirii.

Ed Stetzer[29], scriind în publicaţia *Enrichment Journal* al celor de la Assemblies of God cu privire la viitorul bisericii şi al misiunii ei, a explicat că, adesea, bisericile din SUA au devenit împărţitoare de sfaturi practice (lucru valabil şi pentru Marea Britanie), în loc să rămână fidele mesajului lor misionar. El evidenţiază faptul că în anii 1980 şi 1990, păstorii îi încurajau pe membrii bisericii să-i invite pe prietenii lor necreştini ca să primească îndrumări despre cum să aibă o viaţă mai bună sau cum să învingă stresul. Importanţa acestui aspect necesită să-l cităm aproape în întregime:

> Această metodă a fost o potrivire perfectă cu o cultură care era deschisă sfătuirii spirituale evazive… Multe biserici orientate spre căutătorii necredincioşi au luat acel sfat şi l-au folosit ca să-şi aducă ascultătorii la Cristos pentru răspunsuri. Liderii au petrecut de 20 până la 30 de ani remodelându-şi bisericile în jurul acestei noi viziuni. Bisericile s-au focalizat pe sfaturi practice –

> sfaturi morale, cu temei biblic şi practice - şi au transformat invitarea prietenilor ca să audă asemenea sfaturi în strategia evanghelistică a bisericii. Pe parcursul acestui proces, biserica în mod neintenţionat a diminuat învăţătura dată oamenilor de a-şi împărtăşi credinţa. Drept urmare, laicii şi-au pierdut încrederea în puterea credinţei personale. Acum, asemenea unui urs hrănit de turişti, biserica este incapabilă să se descurce singură. Ea şi-a pierdut abilitatea naturală de a evangheliza… Nimeni nu poate citi Scriptura şi să nu constate că ea se focalizează asupra unei cruci însângerate şi a unui mormânt gol. Evanghelia vorbeşte despre un Mântuitor care a murit pe o cruce în locul nostru. Acestea sunt realităţi – nu doar lucruri interesante la care să ne gândim sau despre care să discutăm - şi ele sunt, de regulă, insuportabile pentru vecinii noştri. Dacă nu avem încredere în ele, atunci nu posedăm adevărata credinţă, şi reducem Evanghelia la un program în 12 paşi pentru pace lăuntrică… Luca 24:47 spune: „Şi să se propovăduiască tuturor neamurilor, în Numele Lui, pocăinţa şi iertarea păcatelor." Atunci când credincioşii îşi pierd încrederea în Evanghelie, mandatul evanghelistic al lui Cristos se evaporă. Însă cei care sunt încrezători în Evanghelie devin epistole vii, scrisorile de dragoste ale lui Dumnezeu adresate indivizilor şi comunităţilor şi mesaje care sunt caracterizate de tăişul profetic al Evangheliei.

Aşadar, nu trebuie să renunţăm la adevărata Evanghelie. Desigur că trebuie să ţinem cont de câteva sfaturi cu privire la conţinutul mesajului şi la modul în care încercăm să-l comunicăm. Aceasta va diferi în funcţie de ascultători – deşi esenţa mesajului se va păstra neschimbată. Înainte să evidenţiem sumarul mesajului misiunii avut de biserica primară, să ne aducem aminte de modul în care Pavel a comunicat cu două audienţe diferite. Să remarcăm mai întâi textul din Faptele Apostolilor 13:13-52 (o audienţă într-o sinagogă din Antiohia Pisidiei, care cunoştea istoria Israelului şi promisiunile VT) şi mai apoi cel din Faptele Apostolilor 17:22-31 (atenienii, politeişti, care n-aveau niciun fel de cunoaştere despre Moise, David regele, sau despre VT, ci aveau o concepţie diferită asupra lumii). Cea mai bună abordare în ambele cazuri a fost prezentarea imaginii de ansamblu, însă cu elemente distinctive – pentru evrei şi pentru neevreii temători de Dumnezeu, în sinagogă, recurgerea la Exod, şi anume, alegerea de către Dumnezeu a Israelului, scoaterea lui din Egipt, grija Domnului faţă de el, primirea unui rege după inima lui Dumnezeu şi Isus, ca fiu al lui David şi mărturia lui Ioan Botezătorul despre Acesta. Ei nu trebuie să irosească oportunitatea mântuirii, aşa cum au făcut conducătorii şi poporul din Ierusalim. Pentru că nu au recunoscut cine era El şi nu au apreciat mărturia profetică a VT despre El, de fapt ei au împlinit tocmai acele profeţii prin respingerea lui Isus. Dumnezeu L-a înviat din

morţi, iar cuvintele din Ps. 2:7; 16:10 şi Is. 55:3 se aplică Lui. Prin urmare, Isus este Cel prin care poate fi găsită mântuirea/iertarea/justificarea lui Dumnezeu. Avem aici imaginea de ansamblu, însă finalizată cu binecuvântarea mântuirii.

Pentru audienţa din Areopag, o societate pluralistă cu mulţi dumnezei şi de asemenea cu aşa-numiţii „filosofi" stoici şi epicurieni, Pavel se întoarce şi discută despre un Dumnezeu care este cognoscibil, transcendent, distinct de univers, nu o fiinţă panteistă, ci una care există prin Sine şi care de fapt a creat totul. Aşadar, Pavel revine la subiectul creaţiei şi la cel al unui creator faţă de care toţi oamenii dau socoteală – prezentând astfel întregul fir narativ al Bibliei. Pavel menţionează şi că oamenii trebuie să-L caute, ceea ce semnalează problema unei înstrăinări faţă de Dumnezeu. Istoria conţine de asemenea un orar şi un final al judecăţii, întrucât oamenii sunt răspunzători înaintea Lui şi de aceea trebuie să se pocăiască. Acesta ar fi punctul la care să se explice că Dumnezeu, în harul Lui, a luat iniţiativa pentru păcătoşii neajutoraţi prin a-L trimite pe Isus ca Mântuitor, însă acesta este momentul când Pavel este întrerupt. Totuşi, câţiva răspund pozitiv şi manifestă credinţă.

Aşadar, a existat o flexibilitate de comunicare în privinţa audienţei, generată de o înţelegere a audienţei la nivelul contextului ascultătorilor, evreiesc, ne-evreiesc, şi o folosire a terminologiei adecvate în cultura căreia i se adresa. În predica din Areopag, Pavel a putut chiar şi să facă referire la literatura citită în Atena (17:28) scrisă de Epimenide şi Aratos, ÎNSĂ, deşi conţinutul a putut fi modificat, nu s-a diminuat „tăişul" sau cerinţele mesajului, nici nu s-a pierdut vreun element semnificativ.

Este adevărat că oamenilor postmoderni nu le plac mega-naraţiunile însoţite de afirmaţii categorice ale adevărului, însă când îşi susţin „adevărul" *lor,* ei spun de fapt aceleaşi lucruri. Dar odată cu sporirea ignoranţei Bibliei, această a doua strategie va fi mai relevantă în comunicarea Evangheliei, mergând înapoi la fundamentele creaţiei şi dării de socoteală înaintea lui Dumnezeu şi la stabilirea imaginii de ansamblu. Un coleg, care este director de misiune, a făcut observaţia că, atunci când toţi cei care sunt evanghelizaţi vor ajunge să fie familiarizaţi cu concepţia creştină despre lume, biserica nu va avea nevoie să fie atât de preocupată ca mai întâi să-i conştientizeze pe oameni de tot ceea ce Pavel a afirmat în Atena. Dar lucrurile n-au ajuns încă la nivelul acesta. El şi-a adus aminte de două fete dintr-un magazin local în apropierea bisericii lui care au întrebat: „Despre ce sunt Paştele?"

Continuând în Faptele Apostolilor, putem fi cu adevărat ajutaţi în predicare prin a învăţa de la rezumatele consemnate ale predicilor etc., de la

primii predicatori. În excelenta sa carte de mici dimensiuni intitulată *Tell the World* (Spune lumii), Eric Wright[30] se focalizează asupra mesajului apostolic.[31] Găsim varietate și o amploare a conținutului, cu o unitate fundamentală atunci când vine vorba despre Petru sau Pavel, Ștefan sau Filip – chiar și în privința formulărilor de apărare și mărturiilor din sala de judecată, se constantă un efort de a prezenta mesajul misionar. Anexa 1 enumeră 14 mesaje (cu o singură excepție – mesajul lui Pavel adresat prezbiterilor efeseni – toate sunt rezumate ale predicilor adresate unor audiențe necreștine).[32] Devine clar că în aceste mesaje Luca nu se mulțumește doar să ne dea câteva fraze cheie. În tabelul nr. 2, el evidențiază cel puțin 33 de elemente diferite – despre Dumnezeu; despre om și despre Cristos.

> Astfel, aici se găsește pe scurt mesajul grupului apostolic din primul secol. Întrucât este o singură Evanghelie (Gal. 1:6-10) și o singură credință (Ef. 4:5) care a fost dată sfinților o dată pentru totdeauna (Iuda 3) acesta trebuie să fie mesajul nostru… Dacă mai este vreo îndoială în mintea cititorului la punctul acesta despre absoluta finalitate și autoritate a mesajului apostolic ca fiind exprimat în Sfânta Scriptură în mod propozițional, el ar da dovadă de înțelepciune dacă s-ar opri și mai întâi și-ar lămuri această dilemă.

Wright demonstrează că predicarea a fost caracterizată de un echilibru delicat, mai multe idei fiind ținute laolaltă. Mesajul a fost trinitarian. Găsim o predicare despre Tatăl (1:4-7); despre Duhul Sfânt (1:8, 16; 2:4, 38-39; 4:25; 5:3-4, 30-32); Isus Cristos a fost în centru (5:42; 8:5, 12, 35; 28:31). Constatăm de asemenea o focalizare îndeosebi asupra lui Cristos și o descriere a multelor Sale trăsături ale caracterului Său și a lucrării Sale. Învierea Sa a fost subliniată: „Dumnezeu L-a înviat pe Isus" – a fost o pecetluire a afirmației că moartea Lui a adus iertarea. El a fost „Isus" – omul care a trăit, a săvârșit lucrări bune, minuni, a murit, a fost înviat, este înălțat și domnește la dreapta Tatălui. El a fost „Cristos", Mesia care a venit potrivit promisiunilor; a fost rege și Domn – echivalentul NT al lui Iehova din VT cu un accent pus pe divinitatea Lui (2:34). Wright identifică în acest titlu „Domnul Isus Cristos" cele trei roluri ale lui Cristos ca învățător sau profet, preot (jertfa Sa desăvârșită și lucrarea de mijlocire) și regele uns de la dreapta lui Dumnezeu; de asemenea, titlul respectiv face aluzie la trei perioade – Domn (Fiul etern); Isus (fiul întrupat al Mariei); Cristos indică spre domnia Lui ca rege la dreapta lui Dumnezeu de unde trimite Duhul Sfânt. Prin urmare, toate perioadele vieții Lui au fost

predicate. N-a fost nicio „mentalitate de cauză populară care să considere un aspect al adevărului drept panaceu pentru toate bolile."[33]

Aceasta diferă atât de mult de focalizarea asupra anumitor stări păcătoase care adesea sunt menţionate în presa religioasă, tematicile centrate asupra omului care oglindesc preocuparea omului cu sine însuşi. Să ne aducem aminte de cuvintele anterioare ale lui Stetzer. Ar putea fi vorba despre sexualitate, infidelitate maritală, divorţ, ocultism şi avort; sau poate împlinirea de sine, armonia în familie; uneori este vorba pur şi simplu despre stilul de viaţă, creşterea bisericii şi evanghelizare, consiliere. Însă Wright deplânge faptul că, deşi acestea îşi au locul şi merită o anumită atenţie, adesea este ignorată predicarea pe tematici precum cerinţele lui Cristos pentru sfinţenie care au făcut esenţial rolul crucii, iar cerinţele juridice ale unei Legi încălcate şi Cristos ca judecător viitor nu sunt accentuate. Poziţia lui Cristos ca Mântuitor este proclamată, dar nu şi domnia Lui. Sunt puţine referiri la relevanţa VT avându-L pe Cristos ca punct culminant al revelaţiei lui Dumnezeu şi împlinirea promisiunii făcută înaintaşilor. Lucrarea Duhului Sfânt în regenerare este marginalizată şi înlocuită de accentul pus pe împărţirea darurilor şi pe putere.

> Însă, ar putea fi primită o pledoarie pentru un moratoriu în ce priveşte subiectele „la modă" accentuate? Credinţa nu cuprinde doar crucea, ci şi învierea. Ea este trinitariană. Cuprinde Vechiul Testament, precum şi Noul… Vorbeşte despre virtuţi, precum şi despre daruri… Este teologie, precum şi metodologie. Predicarea subiectelor „la modă" a lăsat oile lui Dumnezeu pierdute în mijlocul confuziei. Dumnezeu ne-a dat un echilibru apostolic… [34]

Din nou, predicarea avea un caracter vast – au fost comunicate 33 de elemente privitoare la Dumnezeu, om, Cristos. De fapt, temele par a atinge toate subiectele majore ale Bibliei, VT, precum şi NT. Pavel anunţă următoarele: „noi vă aducem vestea aceasta bună că făgăduinţa făcută părinţilor noştri , Dumnezeu a împlinit-o pentru noi… " (13:32-33). Ei predică în cadrul mesajului misiunii despre „nădejdea lui Israel" (28:20). Petru îi spune unui centurion roman despre Dumnezeu care „a trimis Cuvântul Său fiilor lui Israel şi le-a vestit Evanghelia păcii, prin Isus Cristos, care este Domnul tuturor" (10:36).[35]

Apostolii au predicat împărăţia lui Dumnezeu (1:2-3; 8:12; 14:22; 19:8; 20:25; 28:23, 31), deşi se pare că accentuează caracterul voios al faptului că împărăţia este prezentă şi găsim puţine evidenţe ale preocupării cu o împărăţie viitoare. Se predică despre judecata viitoare (10:42; 17:31; 24:25); despre vremurile de restaurare (3:21); despre învierea

celor drepți și celor nedrepți (24:15) și despre moștenire (26:18). Aspectele particulare sau detaliile nu sunt întâlnite aici (1:7). Însă este limpede că predicarea apostolică a recunoscut stăpânirea din trecut și din prezent a lui Dumnezeu (pentru referiri la trecut, vezi 2:23; 3:20; 4:28; 13:48-49; 20:27; 21:14; pentru referiri la prezent vezi stăpânirea Lui asupra națiunilor și asupra universului, 14:17; 17:25-28; de asemenea vezi suveranitatea Lui în mântuire, 2:39, 47; 3:26; 5:31; 13:48). Și totuși, astăzi, „Dumnezeu este tratat adesea mai mult ca un proprietar absent decât ca un Rege stăpânitor".[36] Am pierdut simțul măreției lui Dumnezeu cu care avem de-a face și căruia îi dăm socoteală.

Așadar, pentru Wright se pune întâi de toate problema prezentării Evangheliei într-un context mult prea îngust. Dar, de asemenea, aceasta trebuie proclamată în contextul supunerii față de Cristos ca rege. Să ne aducem aminte că, pe parcursul a trei ani de stat în Efes, Pavel nu s-a ferit să vestească „tot planul lui Dumnezeu" (20:27).

Din nou spunem, apostolii au vorbit despre realitatea păcatului și sclavia față de Satan (13:38; 26:18). Răspunsul a fost căutat în pocăința autentică față de Dumnezeu și credința în Domnul Isus Cristos; mărturisirea căilor păcătoase, întristarea față de acestea și respingerea lor și o întoarcere la Dumnezeu în supunere (3:19; 14:15; 20:21; 26:18-20), care a fost evidențiată prin semnele exterioare ale restituirii, ascultării și faptelor bune (5:32; 11:18; 26:20). Așadar, aici nu avem doar o „primire a lui Cristos" – o expresie care, deși reprezintă un răspuns adevărat, nu se găsește în Faptele Apostolilor. Aici se găsește o chemare mai amplă pentru o întoarcere de la răzvrătire la un rege suveran, crezând vestea bună și recunoscând domnia lui Cristos ca Domn. Wright[37] scoate în evidență că apostolii nu cer efectiv un răspuns, ci ei sunt întrebați: „Fraților, ce să facem?" (2:37). Celor zdrobiți de propriul păcat nu li se oferă doar o scăpare de frustrare, plictiseală, inutilitate, singurătate, temeri ori sărăcie. Li se cere să-și pună în ordine relația cu regele, să conștientizeze că Isus este un Mântuitor de păcate și vinovăție și audienței i se reamintește că Isus este de asemenea judecătorul celor ce nu se pocăiesc.[38]

Este un element în predicarea apostolică care probabil nu este accentuat de Wright atât de mult pe cât ar putea fi. Este vorba despre chemarea la botez și dedicare față de comunitatea bisericii locale. Însă el afirmă că „botezul reprezintă semnul natural exterior al pocăinței și credinței lăuntrice… fiind responsabilitatea noilor credincioși."[39] Deși referirile la plantarea bisericilor locale reprezintă mai mult urmarea predicării – explicată de Luca, ex: 2:41-47; 4:32-37; 6:7; 9:19, 31; 11:21-24; 12:5; 14:21-23. Dar este limpede că critica lui Wright privitoare la predicarea

modernă este extrem de necesară astăzi – dacă vrem să fim tipul de predicatori pe care ilustrul misionar i-ar lăsa să facă parte din echipa lui, atunci trebuie să recunoaştem nevoia de a călca pe urmele primilor predicatori. Mai jos, în formă rezumată, se găsesc elementele necesare în orice mesaj misionar.

Timotei trebuie să-şi amintească experienţa lui Pavel V12-17

Timotei trebuie să-şi aducă aminte că Pavel însuşi a fost o exemplificare a lucrurilor despre care a scris aici. Propria convertire a lui Pavel arată cum cineva poate fi vinovat ori condamnat de către Lege ca păcătos şi totuşi mântuit de mila şi harul lui Dumnezeu. El este „o paradigmă a păcătosului mântuit."[40] Pavel se focalizează asupra experienţei sale personale în ce priveşte mila Domnului – milă arătată celui mai mare dintre păcătoşi – care limpezeşte posibilitatea generală ce acea milă destinată „celor ce ar crede în El" (v16).

Pavel îi reaminteşte lui Timotei de ceea ce Domnul a făcut pentru el. El este umplut de uimire şi recunoştinţă pentru mântuirea Lui şi în privinţa faptului că Cristos chiar l-a luat în calcul. El mărturiseşte despre:

Ceea ce a primit

În primul rând, el scrie despre Dumnezeu „care m-a întărit… şi m-a pus în slujba Lui". El face referire la puterea lăuntrică pe care i-a dat-o Dumnezeu. Dacă Dumnezeu îţi încredinţează o lucrare pe care să o faci pentru El, îţi va da şi puterea. „M-a socotit vrednic de încredere". Dedicarea plină de credincioşie faţă de Cuvântul lui Dumnezeu şi poruncile Lui a constituit motivul pentru care Dumnezeu l-a ridicat şi l-a folosit.

Care a fost relaţia lui cu Dumnezeu

Care a fost relaţia lui anterioară cu Dumnezeu? „Mai înainte" to. pro,teron *to proteron* el vorbise rău despre Isus Cristos şi despre pretenţiile Sale mesianice – astfel fusese un „hulitor". El fusese un prigonitor şi un „batjocoritor" – termenul este u`bristh,j *hubristēs*, violent, cuprins de mânie, ranchiunos, găsind satisfacţie în insultarea şi umilirea altor persoane. În Rom. 1:30 aceasta este o caracteristică a lumii păgâne.

Cum l-a binecuvântat Dumnezeu

El a cunoscut „îndurarea" lui Dumnezeu şi mai apoi „harul" l-a copleşit – Pavel foloseşte un limbaj care sugerează abundenţa, u`perepleo,nasen *huperepleonasen* – acest verb compus înseamnă a abunda „dincolo de măsura obişnuită" – într-o încercare de a exprima super-abundenţa harului lui Dumnezeu faţă de el (1:14). El a fost mântuit prin credinţă, care l-a condus la o inimă plină de dragoste pentru Domnul. Sau, alternativ, aşa cum propune Knight[41], experienţa lui Pavel cu Cristos l-a condus dinspre necredinţă şi ură faţă de poporul lui Dumnezeu înspre tărâmul credinţei, nu doar în sensul de act iniţial, ci şi în cel de sferă a credinţei, într-o relaţie continuă cu Cristos, plus dragoste pentru comunitatea creştină (1 Cor. 13:13; Ef. 1:15; 1 Tes. 1:3, 3:6; 2 Tes. 1:3).

Towner[42] comentează despre noua manieră de existenţă a lui Pavel, „în Cristos Isus". Surprinzător pentru unii, expresia aceasta se găseşte de nouă ori în epistolele lui Timotei. „În pofida unei varietăţi mai reduse la nivel aplicativ… sunt puţine elemente care să sugereze că aceste epistole adresate lui Timotei reflectă o uzanţă non-paulină a sintagmei respective." De două ori se menţionează sfera vieţii sau credinţa „în Cristos Isus" (2 Tim. 1:9; 3:12); celelalte apariţii exprimă anumite calităţi fundamentale pentru existenţa creştină, „credinţă şi dragoste" (1 Tim. 1:14; 2 Tim. 1:13; „credinţă", 1 Tim. 3:13; 2 Tim. 3:15; „viaţă", 2 Tim. 1:1; „har", 2 Tim. 2:1; „mântuire", 2 Tim. 2:10). Expresia exprimă misterul unirii noastre cu Cristos şi sensul statutului nostru proaspăt şi înnoit, „care exprimă o existenţă dinamică care este escatologică, relaţională şi existenţială."

Această mântuire a venit prin Isus Cristos. El arată aceasta clar într-o zicere „plină de adevăr" – alte patru de felul acesta fiind găsite în epistolele pastorale (1 Tim. 3:1; 4:9; 2 Tim. 2:11; Tit 3:8). De ce oare se folosesc aceste afirmaţii în epistolele de faţă? Aşa cum s-a menţionat anterior, Evanghelia sau învăţătura lui Pavel experimentase multe atacuri în trecut. Formula de tipul unei „ziceri pline de adevăr" este o modalitate prin care el întăreşte susţinerea autorităţii sale apostolice, şi, prin folosirea acestui tip de formulă pentru diferite aspecte ale învăţăturii sale, el respinge alternativa eretică a învăţătorilor falşi ca fiind una care nu aparţine categoriei „învăţătură credincioasă". Atunci când Pavel afirmă că lo/gojul *logos*-ul este pisto,j *pistos*, el spune de fapt că este o prezentare fidelă a mesajului lui Dumnezeu (cf. 2 Tim. 2:2)".[43] Numai mesajul Evangheliei lui este „cu totul vrednic de primit", unde paj *pas* „totul" însemnând o dobândire şi o aplicare cu întreaga inimă la propria persoană. Aici găsim natura mesajului misiunii şi acesta doar este „adevărat". Nu trebuie să avem un altul.

Deci da, Legea aduce condamnare, însă vestea bună/Evanghelia anunţă mântuirea. „Cristos Isus a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoşi" – Pavel a compus o nouă zicere care oglindeşte cu adevărat tradiţia existentă privitoare la venirea lui Cristos, vezi Marcu 2:17: „Eu am venit să chema la pocăinţă nu pe cei neprihăniţi, ci pe cei păcătoşi"; Luca 19:10 „căci Fiul Omului a venit să caute şi să mântuiască ce era pierdut"; şi Ioan 18:37 „Da… Eu sunt Împărat. Eu pentru aceasta M-am născut şi am venit în lume, ca să mărturisesc despre adevăr."

Misiunea lui Dumnezeu în persoana lui Cristos a avut în vedere „venirea Sa în lume", care, pentru Hendriksen,[44] include întruparea, suferinţa, moartea. „Lumea" reprezintă o evidenţiere importantă în lumina a ceea ce pare a fi natura exclusivistă şi elitistă a ereziei în aceste epistole. De asemenea, El a venit pentru „cei păcătoşi". Alăturarea termenilor *lume* şi *păcătoşi* arată că *lumea* este un concept *etic*. Motivul din spatele intrării Sale pe acest tărâm al păcatului este oferit prin cuvintele „ca să mântuiască pe cei păcătoşi"… La urma urmei, paradoxala *venire* a fost pe deplin justificată şi glorios motivată."[45]

În ce-i priveşte pe „cei păcătoşi", Pavel susţine că el a fost cel mai rău – aici termenul este prw/to,j *prōtos*, care înseamnă nu primul mântuit, ci cel mai de frunte sau şeful. Aduceţi-vă aminte ce a recunoscut el în Faptele Apostolilor 22:4 înaintea mulţimii din Ierusalim: „Am prigonit până la moarte această Cale, am legat şi am pus în temniţă bărbaţi şi femei". Vezi de asemenea 1 Corinteni 15:9-10.

De ce a primit îndurare

„Am căpătat îndurare, pentru ca Isus Cristos să-şi arate în mine, cel dintâi, toată îndelunga Lui răbdare, ca o pildă celor ce ar crede în El, în urmă, ca să capete viaţa veşnică." Convertirea lui a fost un exemplu a ceea ce Dumnezeu – aici este vorba despre Isus Cristos – poate să facă. El Şi-a demonstrat răbdarea Sa nelimitată, măsura deplină a îngăduinţei Sale. El a demonstrat asta prw/to,j *prōtos* „întâi" în Pavel ca şi alţii să vadă, cei care urmează să creadă evpV auvtw/| *ep'autō* „în El", descriind credinţa mântuitoare în Cristos, folosind sintagma prepoziţională „a-şi odihni încrederea asupra cuiva".

Prin urmare, acesta a fost mesajul misionar al lui Pavel, şi este şi al nostru. Nu te afli dincolo de extensia îndurării lui Dumnezeu, şi nici cei cărora cineva le mărturiseşte ori le vesteşte Evanghelia. Toţi cei care se pocăiesc şi cred cu adevărat în El vor primi viaţa veşnică, care este de fapt viaţa supranaturală a lui Dumnezeu şi a lui Cristos şi care este fără sfârşit. Întregul pasaj, care prezintă păcatul lui Pavel şi lucrarea mântuitoare a

lui Cristos, iar în aceasta, dacă se crede, se capătă viața veșnică, este menit să fie considerat spre discreditarea învățătorilor Legii. Ei nu dețin un astfel de mesaj limpede al veștii bune. De asemenea, pentru noi, ideea importantă este că un astfel de mesaj trebuie predicat în mod clar – oamenii trebuie să-și vadă păcatul și îndepărtarea de Dumnezeu și că El Însuși a luat inițiativa în îndurarea și harul Său. Vestea bună poate fi acceptată și însușită.

În v17, Pavel izbucnește într-o doxologie spontană. Aici Dumnezeu este descris drept „împărat" (vezi Ps. 10:16; 74:12; Ier. 10:10), însă într-o distincție față de toți stăpânitorii pământești, ba chiar de împăratul vremii, El este „Împăratul veșniciilor". De asemenea, El este Dumnezeu „nemuritor", o caracteristică specifică și exclusivă a lui Dumnezeu, precum și „nevăzutul", spre deosebire de perspectivele materialiste ale zeilor din idolatria păgână.

În final, Pavel afirmă că despre El că este „Dumnezeu care singur este înțelept" sau „singurul Dumnezeu", subliniind supremația Lui.[46] Cuiva de felul acesta trebuie să-i fie atribuită toată „cinstea și slava", un respect pentru care doar El este vrednic. Diferitele referiri din epistolele sale arată limpede că Pavel nu a uitat niciodată ce a făcut Dumnezeu pentru el. Faptul că un asemenea Dumnezeu măreț a putut să-și trimită Fiul, ne demonstrează mila Sa și ne face parte de viață veșnică, cere răspunsul celei mai înalte laude. Textul grecesc spune „în vecii vecilor" – o slăvire dincolo de timp și care continuă în eternitate. Termenul final avmh,n *amēn* înseamnă că Pavel așteaptă un răspuns de la Timotei și de la ascultătorii acestei epistole. Poți să răspunzi și tu?

Timotei trebuie să se opună învățăturii false v18-20

În v18 Pavel revine la învățătura personală (folosirea pronumelor la persoana a doua „tu" și tonul său personal). Timotei este din nou identificat ca fiind „fiul" spiritual al său și aici Pavel îi dă responsabilitatea (folosind paraggeli,an *parangelian*, care poate reprezenta o poruncă apostolică) cu care a început capitolul (1:3). Prin intermediul profeților, care încă erau prezente în vremea apostolică, Timotei (sau Pavel, însă mai probabil Timotei, 4:14) primise asigurări cu privire la chemarea lui. Porunca și asigurările erau motivația pentru ceea ce el trebuie să facă acum. El trebuie să apere adevărul (vezi 6:12). El trebuie să „lupte lupta cea bună", o metaforă militară care a fost folosită amplu de scriitori diferiți din lumea elenistă pentru a descrie viața, sau zbaterea morală și acest tip de ima-

gine este de asemenea folosit adesea de către Pavel.[47] Pavel îi reamintește că Dumnezeu L-a mandatat cu această responsabilitate. De aceea, Timotei trebuie să stea de partea adevărului, să se țină de adevărata credință și să-și păstreze un cuget curat (v19), ceea ce înseamnă că trebuie să fie stăpân pe propria conștiință, fiind astfel ascultător de Dumnezeu. Obligația misionară este de a cunoaște adevărul, de a se ține de el prin a-l predica și a-l da ca învățătură altora - și de a-l trăi în ascultare, cu un cuget care este curat.

Mai departe, așa cum procedează adesea, Pavel prezintă un contrast. Cel dintâi care refuză să facă cele de mai sus este Imeneu – vezi 2 Timotei 2:17-18, singura altă referire la el, de unde aflăm mai multe despre natura ereziei așa cum s-a discutat anterior și despre faptul că, în pofida măsurii de disciplină luată aici, el a continuat să se opună misiunii și doctrinei pauline.[48] Acesta, alături de Alexandru, a respins cu îndârjire frământările date de conștiință și ambii au naufragiat de la credință (v20). Unii sugerează că nu neapărat această persoană este una și aceeași cu Alexandru din 2 Tim. 4:14, întrucât acesta era un nume obișnuit, dar el ar putea fi același oponent care, ca urmare a disciplinei aplicate de Pavel, s-a mutat în altă parte. Sau, dacă se vorbește despre persoane diferite, ambele sunt încă active. Towner[49] ne reamintește din nou despre natura problemei de aici. Pavel face aluzie la decizia eretică de reîntoarcere la o „credință" exterioară, bazată pe Lege și ascetică (1:3-4, 7, 8-10a; 4:1-3). El ia referirea la „naufragiu" nauage,w *nauageō* literal în 2 Cor. 11:25 „a se sfărâma o corabie", dar aici o ia în mod spiritual, ca o referire personală la credința acestora, mai degrabă decât că aceștia provocaseră pagube misiunii lui Dumnezeu și „credinței". Subiectul verbului este colectiv „unii", de pe urma căruia sunt menționate două persoane importante.

Exercitându-și autoritatea apostolică, Pavel evidențiază următoarele: „pe care i-am dat pe mâna Satanei" sau i-am încredințat lui Satan – deci aproape sigur că aceștia au fost excomunicați. Vezi de asemenea referințe similare în 1 Cor. 5:5, „un astfel de om să fie dat pe mâna Satanei", și v13 „Dați afară, dar, din mijlocul vostru pe răul acela". Aici, Imeneu și Alexandru au fost aproape sigur prezbiteri, întrucât prezbiterii erau cei care aveau responsabilitatea de a da învățătură (1 Tim. 3:2). Ei ajung sub cenzura oficială a lui Pavel. Verbul la persoana întâi singular de aici implică o implicare mai directă decât limbajul din 1 Corinteni. Towner[50] susține ideea potrivit căreia câteva texte (Mat. 18:15-17; 1 Cor. 5:5; 2 Cor. 2:5-11; 2 Tes. 3:14-15) ar părea să indice că „darea pe mâna Satanei" implică ultima etapă în îndepărtarea din biserică, adică scoaterea din sfera protecției lui Dumnezeu în lume, un loc unde Satan încă stăpânește. Nu se

ajunge la etapa pedepsei şi mai aspre cu moartea, aplicată direct de Dumnezeu Însuşi, menţionată în alte pasaje (F.A. 5:1-11; 1 Cor. 11:30).

În ce priveşte această acţiune, este important de observat că intenţia era să nu fie ceva permanent sau irevocabil. Menirea acestei măsuri era curativă – adică să fie învăţată o anumită lecţie. Scopul este recuperarea. Astfel, expresia „ca să se înveţe să nu hulească", ne reaminteşte că această formă de „învăţătură", deşi aspră, era menită să genereze îmbunătăţire. Ţelul este ca individul să ajungă să conştientizeze că acţiunile şi convingerile lui nu sunt plăcute lui Dumnezeu şi că poporul Lui vedem la fel lucrurile. Cu toate acestea, ar trebui să remarcăm că verbul paideu,w *paideuō* este la diateza pasivă, ceea ce înseamnă că educaţia curativă stă în sarcina lui Dumnezeu. Însă dacă Dumnezeu lucrează la inima celui rătăcit şi-l aduce la pocăinţă personală, oare – alături de dovada clară a acelei pocăinţe – nu există posibilitatea readucerii de către/în comunitate? Adesea putem întreprinde acţiuni de disciplinare, însă nu suntem gata să acţionăm din nou în dragoste. Vezi exemplul apelului lui Pavel în favoarea iertării omului care a stat împotriva lui şi care fusese disciplinat în 2 Cor. 2:5-11.[51]

De remarcat identificarea păcatului lor ca fiind „hulă". În v13, Pavel a folosit de asemenea acest concept cu referire la înţelegerea lui asupra Legii înainte de convertire şi la zelul său legalist. Prin urmare, se pare că Pavel îi vedea pe învăţătorii Legii şi abordarea speculativă a acestora cu privire la VT într-o manieră similară. Învăţătura dată de ei din Lege era foarte departe de ceea ce trebuia să fie. Ea îl dezonora pe Dumnezeu, distorsiona adevărul şi stătea în opoziţie cu adevărata învăţătură a Evangheliei apostolice. Avem nevoie de această limpezime de gândire când vine vorba de multe dintre curentele care trec drept învăţătură teologică astăzi.

Comentariu suplimentar: despre întrebuinţarea eronată/corectă a Legii

Pavel scrie despre învăţătorii problematici ai Legii în 1:7. Care este relaţia creştinului cu Legea? Învăţătura lui Pavel din Romani şi Galateni ne poate ajuta la punctul acesta.

1. Caracterul BUN al Legii

Rom. 7:12 subliniază că Legea este „sfântă, dreaptă şi bună". Legea este sfântă sau sacră, întrucât reflectă caracterul Celui ce a dat-o. Legea este dreaptă sau imparţială prin faptul că nu formulează cerinţe incorecte în

dreptul oamenilor. Este bună în sensul că are binele nostru în vedere şi ne ajută să evaluăm păcatul în mod corect. Galateni 3:19 ne reaminteşte că ea a fost dată prin îngeri.

2. Caracterul UTIL al Legii

(a) ne-a descoperit păcătoşenia aducându-ne „cunoştinţa păcatului" (Rom. 3:20), întrucât a fost o revelare a ceea ce Dumnezeu aşteaptă ca cineva să fie. Nimeni nu se ridică la acea înălţime.

(b) de asemenea a arătat păcatul în adevărata lui natură, şi anume, ca nelegiuire, „o călcare de lege asemănătoare cu a lui Adam" (Rom. 5:14). El a încălcat o poruncă şi, odată ce legea este în vigoare, ce i s-a întâmplat lui, se întâmplă şi altora care păcătuiesc.

(c) într-un sens, păcatul a devenit mai mizerabil prin intermediul Legii, deoarece el a devenit neascultarea conştientă a unor porunci definitive, „Legea a venit pentru ca să se înmulţească greşeala" (Rom. 5:20).

(d) ea a stimulat păcatul (Rom. 7:7-13). Nu este vorba că Legea în ea însăşi este păcat, ci păcatul primeşte un prilej prin intermediul Legii atunci când ea îl interzice. Atunci când Legea vine în dreptul oamenilor cu interdicţia ei, păcatul demarează o acţiune şi trezeşte în om o dorinţă pentru ceea ce este interzis de poruncă. El „a făcut să se nască în mine… tot felul de pofte". În acest sens, se poate înţelege că dorinţele sunt „aţâţate de Lege" (Rom. 7:5) şi păcatul este „mort" separat de Lege. Atunci când avem o interdicţie dată de o lege, natura căzută a omului generează reticenţă faţă de ea.

(e) Aşadar, Legea care a fost menită să „aducă viaţă" (Rom. 7:10), a adus moarte. A fost un instrument de condamnare, „Legea aduce mânie", şi moarte (Rom. 4:15; 7:9). De fapt, Legea a adus la iveală păcatul, care exista deja şi „era deja în lume", însă nu fusese încă osândit sub Lege, şi l-a dus la dezvoltarea supremă (Rom. 5:13). Nu este vorba că Legea este responsabilă pentru această situaţie tragică. Păcatul din om este cel care face din Lege un instrument al morţii. Păcătoşenia din natura umană l-a făcut incapabil să acorde ascultare de cerinţele Legii. Rom. 8:7 afirmă: „umblarea după lucrurile firii pământeşti este vrăjmăşie împotriva lui Dumnezeu, căci ea nu se supune Legii lui Dumnezeu şi nici nu poate să se supună".

(f) În Galateni Legea este identificată ca fiind un paidagwgoj *paidagōgos* (un îngrijitor sclav responsabil de un minor dintr-o

familie), arătându-le tuturor oamenilor sclavia în care se află și închizându-i pentru credință ca singura cale de mântuire. Așadar, Legea a fost introdusă pentru a le arăta oamenilor vinovăția lor și nevoia lor de mântuire și pentru a-i „îndruma spre Cristos" (Gal. 3:24).

(g) Adevărul minunat este că Cristos a împlinit cerințele Legii cu privire la oameni luând condamnarea sub care stau ei, „Cristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se blestem pentru noi" (Gal. 3:13). Astfel, Legea a fost înălțată, „noi întărim Legea" (Rom. 3:31). Atunci când o persoană și-a pus încrederea în Cristos și se identificată astfel cu Cristos în moartea și învierea Lui, ea este eliberată din robia Legii și de sub condamnarea ei. Lucrul acesta este exprimat limpede în Rom. 7:1-4.

3. MOARTEA noastră față de Lege

Rom. 7:1-4 afirmă că noi am fost izbăviți de sub Lege prin moartea lui Cristos. Pavel explică faptul că mariajul este un contract între doi oameni valabil până când ei sunt despărțiți de moarte. Prin urmare, așa cum moartea încheie o căsătorie, tot astfel moartea – moartea lui Cristos – ne-a eliberat din robia noastră față de Lege (v4). Noi am avut parte de moartea lui Cristos, „tot astfel, frații mei, prin trupul lui Cristos și voi ați murit în ce privește Legea". Pedeapsa cu moartea pentru păcat prescrisă de Lege a fost purtată de Cristos ca înlocuitor al nostru. De aceea, întrucât cerințele Legii au fost îndeplinite în Cristos prin moartea Lui, noi nu ne mai aflăm sub condamnarea Legii, ci suntem sub har. „Nu este nicio osândire pentru cei ce sunt în Cristos Isus" (Rom. 8:1).

4. NEPUTINȚA Legii

În Romani 7:14-8:4 Pavel explică conflictul lăuntric al credinciosului. Despre el se spune că este un slujitor cu doi stăpâni. Cu mintea, el slujește Legea lui Dumnezeu, iubind-o și dorind să o țină. Însă cu firea pământească el slujește legea păcatului. Cu alte cuvinte, dacă este lăsat singur, omul este o creatură neputincioasă, sclav al păcatului „am voința să fac binele, dar n-am puterea să-l fac" (7:18). Așadar, Legea ne poate arăta cum ar trebui să trăim, însă nu ne poate da puterea – vezi Romani 8:3, „Căci lucru cu neputință Legii". A fost „neputincioasă" din pricina firii noastre pământești. Însă Dumnezeu a acționat. El Și-a trimis Fiul și astfel „a osândit păcatul în firea pământească", adică în trupul lui Cristos, întrucât a luat păcatul nostru asupra Sa Însuși, devenind El jertfa. Pavel spune că Dumnezeu Și-a trimis Fiul „din pricina păcatului", adică drept jertfă de

ispăşire kai. peri. a`marti,aj *kai peri hamartias* – aceasta este expresia obişnuită pentru o jertfă de ispăşire. El a devenit jertfa de ispăşire pentru mine şi de acum nu mai este nicio condamnare.

De asemenea, de acum putem birui puterea firii pământeşti. El ne-a dat Duhul Sfânt (Rom. 8:1 şi urm.) care să ne locuiască şi, prin puterea Căruia, „porunca Legii să fie împlinită în noi, care trăim nu după îndemnurile firii pământeşti, ci după îndemnurile Duhului."

5. NEPRIHĂNIREA Legii

Romani 8:4 evidenţiază că neprihănirea Legii va fi limpede pe măsură ce vom umbla în autoritatea împuternicitoare a Duhului Sfânt. Pavel subliniază că noi nu trăim în firea pământească, ci în Duhul (8:5-9). Noi trăim în domeniul Duhului şi astfel suntem „datori" (v12) să umblă în puterea Duhului. Întrucât „prin Duhul, faceţi să moară faptele trupului" (v13). Îndeletnicirea pozitivă cu lucrurile Duhului ne eliberează de puterea firii pământeşti.

6. VECHIMEA Legii

Romani 7:6 subliniază că noi nu umblăm după vechea slovă. Nu trebuie să ne înţelegem responsabilitatea ca fiind similară situaţiei vechi a israeliţilor. Legea a avut o aplicare particulară la vieţile lor, în circumstanţele lor, însă pentru noi, astăzi, aplicarea ei va fi diferită. Lucrul acesta este limpede atunci când privim la stipulaţiile Legii date în cadrul legământului din VT. Au fost peste 600 de prevederi în legământ pe care poporul Israel trebuia să le respecte ca semne ale dedicării lor faţă de Dumnezeu. Patru dintre cărţile VT conţin aceste stipulaţii, Exod, Levitic, Numeri şi Deuteronom. Însă niciuna dintre prevederile ei nu este imperativă în ce ne priveşte, decât dacă este reînnoită în Noul Legământ. *Legea civilă*, cu diferitele ei pedepse atunci când cineva era judecat în Israel; *Legea rituală*, care oferea detalii despre responsabilităţile preotului, detalii despre jertfe, animale care trebuia să fie folosite, omorârea lor, gătirea şi consumarea lor în mod ceremonial, toate acestea fiind parte a închinării din VT faţă de Dumnezeu. Jertfa lui Cristos adusă o dată pentru totdeauna a încheiat aceste jertfe. Dar sunt anumite aspecte ale *Legii Etice* reafirmat de fapt în Noul Legământ. Vezi Mat. 5:21-48; Ef. 6:1-3. Acestea pot fi considerate parte din „legea lui Cristos" din Noul Testament (Gal. 6:2). G. Fee şi D. Stuart consideră:

> Incluse într-o astfel de categorie ar fi cele Zece Porunci, întrucât ele sunt citate în diferite moduri în Noul Testament ca fiind încă imperative în dreptul

> creştinilor (vezi Mat. 5:21-37; Ioan 7:23), precum şi cele două porunci majore din Deuteronom 6:5 şi Levitic 19:18. Nu sunt alte legi specifice din Vechiul Testament despre care să se poată dovedi că sunt obligatorii în mod strict pentru creştini, oricât ar fi de benefic pentru aceştia să cunoască toate legile.[52]

Desigur, poruncile nu includ porunca a patra. Credincioşii s-au întâlnit încă de la început în prima zi a săptămânii (Ioan 20:19; F.A. 20:7), deşi principiul odihnei o zi pe săptămână este ceva ce trebuie să ne aducem aminte. De fapt, odihna lui Dumnezeu în care intrăm, potrivit lui Evrei 4:9-11, reprezintă împlinirea Sabatului.

Prin urmare, respectarea Sabatului (zilei de sâmbăta) NU este cerută creştinilor din NT – n-a fost între prevederile încuviinţate la Conciliul de la Ierusalim care erau cerute creştinilor neevrei să fie respectate pentru a păstra armonia sau legătura socială cu fraţii lor evrei. Da fapt, n-a existat nicio cerinţă la supunere în mod general faţă de legea evreiască şi, nici în mod specific, n-a fost nevoie ca să fie respectată circumcizia, sau Sabatul; doar cerinţele minime au fost puse în dreptul Bisericii, ferirea de hrana închinată idolilor, de sânge, de dobitoacele sugrumate şi de imoralitate (F.A. 15:28-29). „Căci s-a părut nimerit Duhului Sfânt şi nouă să nu mai punem peste voi nicio altă greutate decât ceea ce trebuie… lucruri de care, dacă vă veţi păzi, va fi bine de voi.” Dar nicio menţionare a respectării Sabatului.

De aceea, Pavel poate sublinia că noi trăim în noutatea Duhului, însă principiile Legii sunt încă importante. Neprihănirea Legii este cu adevărat împlinită în învăţătura lui Isus, spre exemplu Predica de pe Munte şi, de fapt, întregul NT. Aici nu avem un standard diferit întrucât Legea oglindeşte caracterul lui Dumnezeu. Pentru Pavel, viaţa creştină este, în esenţă, viaţa în Duhul care înseamnă a avea o trăire în ascultare ori neprihănire prin împuternicirea Duhului Sfânt.

Spre a concluziona, cineva ar putea întreba: „Aşadar, mai este obligatorie Legea pentru creştin?” Răspunsul trebuie să fie „da” şi „nu”. „Nu”, în sensul că primirea noastră de către Dumnezeu nu depinde de păzirea ei. Nu o putem păzi, însă suntem condamnaţi de ea. Însă Cristos a luat această condamnare asupra Sa pe cruce. Mai degrabă decât ascultarea de un cod exterior de legi, pe măsură ce ne supunem Duhului care ne locuieşte şi, în baza împuternicirii Lui, cerinţele neprihănite ale Legii sunt „împlinite”. Aceasta este atât de diferit de ceea ce urmăreau să-i înveţe pe alţii acei învăţători ai Legii – vezi 1:3; 4:1-6.

Mai este o chestiune privitoare la Lege şi Evanghelie care trebuie lămurită, însă la punctul acesta doar va fi menţionată. Ea priveşte discuţia recentă despre ceea ce se numeşte „Noua perspectivă". Teologii marcanţi care au exercitat o influenţă în acest domeniu au fost E. P. Sanders, J. D. G. Dunn şi N. T. Wright.[53]

Sanders apreciază că iudaismul din vremea lui Isus este că nu era o religie a neprihănirii bazate pe fapte. James Dunn subliniază de asemenea, ideea că atunci când Pavel a accentuat justificarea prin credinţă, nu prin faptele Legii, el nu s-a referit la fapte care conferă merite, ci doar la simboluri iudaice, şi anume, nu trebuie să accepţi anumite elemente ale iudaismului precum circumcizia, sărbătorile evreieşti, Sabatul pentru a deveni creştin, ci poţi fi mântuit doar prin credinţă – el elimină aspectul negativ, nu prin meritele noastre, şi, de fapt, ne oferă doar o jumătate din Evanghelie. Wright afirma că îl citim pe Pavel prin ochi luterani şi identifică afirmaţiile privitoare la justificare şi neprihănirea imputată ca nişte simple asigurări că noi suntem parte din poporul legământului lui Dumnezeu – din nou, doar o jumătate din Evanghelie.

Care a fost natura iudaismului în primul secol? Perspectiva tradiţională asupra iudaismului din vremea lui Pavel, şi anume, anterior lui Sanders, l-a considerat, în mare parte, legalist şi caracterizat de o înţelegere pervertită a rolului Legii. Este adevărat că atunci când Legea a fost iniţial dată, n-a avut scopul de a dobândi o relaţie dreaptă cu Dumnezeu prin intermediul ascultării. Israelul avea deja o relaţie cu Dumnezeu în baza alegerii sau selectării sale şi în baza răscumpărării din Egipt. Contextul Legii a fost legământul şi acesta a fost instituit prin acţiunea plină de har a lui Dumnezeu. Legea nu i-a constituit ca popor al Domnului, ci a oferit Israelului un standard prin care relaţia din cadrul Legământului să poată fi conservată.

Însă, ulterior exilului, Legea a ajuns să ocupe o poziţie primordială, iar păzirea ei a devenit de o importanţă vitală, în lumina judecăţii anterioare a lui Dumnezeu asupra poporului pentru neascultare. Respectarea Legii a devenit fundamentul verdictului lui Dumnezeu în dreptul individului şi ceea ce a determinat soarta lui în lumea de apoi – atinsese poziţia unui intermediar între Dumnezeu şi om. Astfel, se poate susţine că în iudaismul primului secol, Legea era, în consecinţă, mijlocul unic de dobândire de merite, răsplătire ori neprihănire înaintea Domnului şi instrumentul dat de Dumnezeu pentru a supune impulsurile rele din interior. Această pervertire iudaică legalistă care tratează Legea drept mijloc de generare a faptelor bune şi de dobândire a propriei mântuiri este cea pe care Pavel o contestă.

Aşadar, contrar lui Sanders, poate iudaismul din vremea lui Isus să nu fie descris ca urmărind acceptarea în baza meritelor? Cineva ar putea cita, ca un exemplu de gândire iudaică în sensul acesta, *Cartea lui Sirah*, cunoscută şi ca *Eclesiasticul*, o scriere iudaică din secolul II d.Cr. care afirmă destul de clar că faptele bune umane fac ispăşire pentru păcate. De asemenea Sanders a ignorat insistenţa lui Iosif Flavius că harul lui Dumnezeu este distribuit ca răspuns la merite, şi el pur şi simplu nu ţine cont de lucrarea *4 Ezra* din primul secol d. Cr. ca o excepţie atipică.[54] Din nou, documentele de la Qumran afirmă: „Căci eu aparţin Dumnezeului răzbunării mele şi desăvârşirea căii mele este în mâna Lui, alături de virtutea inimii mele. Şi, cu faptele mele neprihănite, El va şterge nelegiuirile mele."

Atunci când Scripturile afirmă (Rom. 3:26; Gal. 2:16) că suntem justificaţi prin credinţă „nu prin faptele Legii", ele nu subliniază doar că nu trebuie să adoptăm anumite practici iudaice pentru a deveni creştini, ci ele arată clar că nu suntem justificaţi în baza ascultării de Lege, nici în baza faptelor, ci pur şi simplu prin credinţa în lucrarea încheiată a lui Cristos. Prin credinţă, neprihănirea este imputată credinciosului – numeroasele afirmaţii din Romani 4 privitoare la siguranţa acceptării lui Avraam prin neprihănirea „socotită" lui - şi nouă înşine (4:22-25) nu pot explica satisfăcător doar că noi devenim parte din noul legământ.[55]

NOTE

1 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 95.
2 Hendriksen, *1&11 Timothy and Titus,* p. 49.
3 J. R. W. Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* (Leicester: IVP, 1996), p. 37.
4 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 98. Vezi 1 Cor. 4v17; 16v10; Phil. 2v19; 1 Tes. 3v2; cf. F.A. 17v14, 15; 19v22.
5 Verbul evndunamo,w *endunamoō* este la prezent imperativ pasiv, persoana a doua singular.
6 Până recent, estimarea populaţiei era la vreo 250.000, însă această cifră este de acum considerată nerealistă dat fiind împrejurimile oraşului. Vezi J. W. Hanson, „The Urban System of Roman Asia Minor" în A. Bowman, A. Wilson, *Settlement, Urbanization, and Population*. Oxford Studies on the Roman Economy 2. (Oxford, England: Oxford University Press, 2011), p. 253.
7 Witherington, 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* p. 186.
8 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 72.
9 Acest termen grecesc tradus prin „o doctrină diferită" este folosit avându-se în vedere conţinutul învăţăturii.
10 e`teroj *heteros* o „altă" evanghelie, care de fapt nu era o alta, pentru că nu există altă evanghelie.
11 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 72.
12 După o discuţie amplă şi rezonabilă, Knight rămâne puţin nesigur cu privire la ce anume se referă termenii „basme şi înşirări de neamuri", însă stabileşte clar câteva lucruri. Genealogiile de aici nu se referă la sistemele gnostice de eoni, întrucât acestea nu au fost niciodată numite astfel; dacă aceasta ar fi fost intenţia, Pavel ar fi dus discuţia mai profund la nivelul conţinutului, nu le-ar fi menţionat doar printr-o aluzie în trecere; şi, aşa cum s-a afirmat mai sus, gnosticismul într-o formă clar dezvoltată (el face referire la E. Yamauchi, *Pre-Christian Gnosticism*, 50 (London: Tyndale Press, 1973)), este de factură mai târzie decât NT. Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.73-74. Vezi de asemenea Witherington, *Letters and Homilies for Hellenized Christians*, care în „O privire mai aprofundată" p. 341-347, discută despre oponenţii lui Pavel. El accentuează importanţa de a nu citi idei gnostice târzii în text, dat fiind că învăţătorii falşi par mai similari celor din Coloseni 2 decât cei cu care a avut de-a face Irineu şi alţii în secolul al doilea. Aceasta, desigur, va afecta întreaga noastră interpretare a epistolelor, stabilind că avem de-a face cu documente din primul secol şi nu cu situaţia unei biserici din secolul al doilea.
13 Ex: *Jubilees* (c. 135-105 î. Cr.), o relatare fantezistă a istoriei VT de la creaţie la Sinai; *Pseudo-Philo*. *Liver antiquitatem biblicarum* (c. 70 d. Cr.) prezintă de asemenea relatarea VT de la creaţie până la moartea regelui Saul. Observaţi de asemenea referirea la Iane şi Iambre, 2 Tim. 3:8, care, potrivit tradiţiei evreieşti, au fost cei doi magicieni principali de la curtea lui faraon care au încercat să imite minunile făcute de Moise. *Targumul lui Ionatan* introduce numele lor în Exod 7:11. Aici avem un exemplu de focalizare asupra istorisirilor din VT, sau de descriere a basmelor despre personajele antice.

14 Pentru o discuție completă despre utilizarea termenului oivkonomi,a *oikonomia* aici, vezi Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 75-76.
15 Termenul grecesc de folosit ca un contrast, „dar", introducând o idee nouă.
16 Termenul grecesc te,loj *telos* poate uneori să se refere la rezultatul unei acțiuni, dar aici referirea este la scop sau țel.
17 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 79.
18 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 55.
19 Verbul „a înțelege" este aici un participiu prezent activ, la nominativ, masculin plural.
20 Diabebaio,mai *diabebaiomai* este aici un verb la indicativ, diateza medie, persoana a treia plura, diabebaiou/ntai *diabebaiountai.*
21 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p 47.
22 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 83.
23 Termenul grecesc sebo,mai *sebomai* așa cum s-a afirmat, identifică în NT pe adevărații închinători ai lui Dumnezeu, pe când cei din tabăra opusă sunt avsebh,j *asebēs*, care înseamnă „nelegiuiți" sau „nereligioși"; aici este folosit dativul masculin plural, un privativ alfa. Adjectivul se găsește doar aici în aceste epistole, deși substantivul apare în 2 Tim. 2:16 Tit 2:12.
24 Desigur că a`martwlo,j *hamartōlos* nu este un privativ alfa, ci continuă în limba greacă aliterația. Vedem în v15 ceea ce Dumnezeu a făcut pentru asemenea persoane. Cuvintele apar din nou împreună în 1 Pet. 4:18; Juda v15. Observați grecescul a`marti,aj pate,rwn *hamartias paterōn* folosit, așa cum s-a explicat, în legătură cu păcatul idolatriei.
25 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 83-84.
26 avrsenokoi,toj *arsenokoitos* continuă aici aliterația. Vezi și 1 Cor. 6:9-10 care este singura altă referință din NT.
27 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.39.
28 Doar în 1 Timotei din NT termenul „fericit" (maka,rioj *makarios*) îi este atribuit lui Dumnezeu (1:11; 6:15). Acest concept este adesea folosit de Philo. Îl prezintă pe Dumnezeu, nun ca obiect al binecuvântării, ci ca experimentând în Sine Însuși plinătatea fericirii.
29 E. Stetzer, 'Writing on the Wall: The Future of the Church and its Mission', in *Enrichment Journal,* 13 (Spring 2008) Springfield MO, p. 36-41.
30 E. Wright, *Tell The World*: *Apostolic Patterns for Evangelism and Mission*, (Welwyn: Evangelical Press, 1981), p. 17-58.
31 Wright în Tabelul 1 (p. 18) prezintă termeni apostolic pentru mesajul creștin – Isus, Cuvântul lui Dumnezeu/Domn, Evanghelie, nădejdea lui Israel, împărăția lui Dumnezeu, iertarea, învierea și cuvântul acestei mântuiri. Acești termeni au fost folosiți pentru a sumariza mesajul, pentru a exprima „esența a ceea ce au fost mandatați apostolii să împărtășească altora", *Tell the World*, p. 19.
32 Wright, *Tell the World*, p. 20.
33 Wright, *Tell the World*, p. 28.
34 Wright, *Tell the World*, p. 32.

35 Wright recunoaşte că, în general, când audienţa este formată din neevrei, apostolii merg mult mai în urmă la conţinutul VT şi vorbesc despre aspecte precum creaţie, păcat şi caracterul lui Dumnezeu, *Tell the World*, p. 34.
36 Wright, *Tell the World*, p. 46.
37 Wright, *Tell the World,* p. 52.
38 Trebuie remarcat că 1 & 2 Timotei şi Tit oferă de asemenea exemple de accente similare când vine vorba despre mesajul misiunii. Vezi 1 Tim. 1:9, 13-17; 2:5-6, 10, 15; 6:15-16; 2 Tim. 1:8-12; 2:8; 3:15; 4:1; Tit 1:1-3; 2:11-14; 3:3-8.
39 Referinţele din F.A. sunt 2:38; 8:12; 8:38; 22:16, Wright, *Tell the World*, p. 51.
40 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 105.
41 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 98.
42 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 142.
43 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 99.
44 Hendriksen, *1* & *11 Timothy and Titus,* p.78.
45 Hendriksen, *1 & 2 Timothy and Titus*, p. 78-79. Observaţi cum continuă el: „Motivul venirii lui Cristos Isus în lume a fost ca să *mântuiască* pe cei păcătoşi. El nu a venit să-i ajute să se mântuiască pe ei înşişi, nici să-i convingă să se mântuiască pe ei înşişi, nici măcar să-i capaciteze să se mântuiască pe ei înşişi. El a venit să-i *mântuiască*!"
46 Knight subliniază ideea că adăugarea sofo,j *sofos* „înţelept" probabil reflectă influenţa lui Rom. 16:27, Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 105.
47 Vezi Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 157, n.14: 1 Cor. 9:24-25; 2 Cor. 6:7; Fil. 1:27-30; 3:12-14; Ef. 6:11-17; Col. 1:18-2:2; 2 Cor. 6:7; Fil. 1:27-30; 3:12-14; Ef. 6:11-17; Col. 1:18-2:2.
48 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 160.
49 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 158-159.
50 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 161.
51 Vezi Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 111-112.
52 G. Fee and D. Stuart, *How to Read the Bible for All it is Worth,* (Bletchley: Scripture Union, 1993), p. 154.
53 E. P. Sanders, *Paul and Palestinian Judaism,* (London: SCM, 1977); *Paul, the Law and the Jewish People,* (Philadelphia: Fortress); James D. G. Dunn, *Romans 1-8,* (Word Biblical Commentary, 38A, Dallas, Texas: Word Books, 1988); and N. T. Wright, *The Climax of the Covenant,* (Edinburgh: T & T Clark, 1991); *Justification: God's Plan and Paul's Vision,* (London: SPCK, 2009).
54 Pentru un sumar complet al problemelor cu Noua Perspectivă, vezi 'New Challenges to Old Traditions', J. R. W. Stott, *The Message of Romans: God's Good News for the World,* (Leicester: IVP, 1994), p. 24-31.
55 Vezi Robert L. Reymond, http://www.knoxseminary.org/Prospective/Faculty/KnoxPulpit/ rreymond_sanders-dunn.html (Accessed Nov. 2012); See also C. E. B. Cranfield, '"The Works of the Law'' in the Epistle to the Romans', in *On Romans and Other New Testament Essays*, (Edinburgh: T & T Clark), p. 15 şi urm., care respinge înţelegerea lui Dunn a acestei expresii şi insistă că ea semnifică „ascultarea

de Lege". John Piper. *The Future of Justification*, (Nottingham: IVP, 2008), carte disponibilă pentru a fi descărcată.

1 Timotei 2:1-15
Închinare publică în Casa lui Dumnezeu

În această epistolă, fără îndoială că Pavel privește dincolo de Timotei, căruia îi scrie, spre biserica efeseană. El vrea ca Timotei să regleze viața și închinarea bisericii datorită problemelor existente acolo. Conducerea închinării publice îl preocupă mai mult în secțiunea aceasta. Hendriksen[1] sugerează următoarea abordare:

- v1-7: Secțiunea A – Atunci când biserica vine laolaltă pentru închinare, rugăciunile trebuie făcute „din partea tuturor oamenilor".
- v8-15: Secțiunea B – Deopotrivă bărbații și femeile trebuie să se poarte adecvat:

  1. Trebuie ca bărbații să ridice spre cer în orice loc mâini curate;
  2. Atunci când femeile se pregătesc „să meargă la biserică", ele trebuie să se îmbrace cuviincios, iar în locul de închinare trebuie să arate că înțeleg și își acceptă poziția rânduită în mod divin.

Pavel se ocupă de două aspecte principale ale închinării bisericii, rugăciunea cu o perspectivă mondială, respectiv rolurile bărbaților și femeilor în închinarea publică.

Adesea pierdem din vedere accentul pus pe misiune în aceste epistole. Și totuși, acesta este evident aici în mai multe feluri:

- se subliniază mesajul misiunii. Este vorba despre „învățătura sănătoasă" (1 Tim. 1:10; 2 Tim. 4:3; Tit 1:9) și „cuvântul adevărului" (2 Tim. 2:15, 18), în opoziție cu învățătura falsă răspândită de „învățătorii Legii". Literal este „depozitul" th.n paraqh,khn *tēn parathēkēn* - răspunsul misiunii la nevoia omului – „(Cristos) S-a dat pe Sine Însuși ca preț de răscumpărare pentru toți" (2:5-6) – este evidențiat aici.
- cristologia misionară proclamă că Isus este singurul „Mijlocitor între Dumnezeu și om" (2:5).

- chemarea lui Pavel de a predica neevreilor este menţionată aici (2:7). El a fost pus „propovăduitorul Lui (Cristos)… ca să înveţe pe neamuri credinţa şi adevărul."
- comunităţile creştine din Efes şi Creta aveau o responsabilitate în această misiune (1 Tim. 3:7; 5:14; 6:1; Tit 2:5, 9; 3:2, 8). Numele lui Dumnezeu nu trebuie să fie hulit, ci, fie că este vorba despre prezbiteri, văduve tinere, robi, soţii, comunitatea credinţei în ansamblul ei trebuie să aibă un stil de viaţă care are impact asupra societăţii în care aceste categorii trăiesc. Însă aici găsim un alt accent.
- misiunea lui Dumnezeu înaintează doar pe baza rugăciunii „pentru toţi oamenii" (2:1-4).

Towner[2] evidenţiază aluziile la VT în sintagma din v8 env panti. to,pw| *en panti topō*, literal, „în orice loc". În urma argumentelor teologice pentru misiune universală, bărbaţilor li se porunceşte să se roage în maniera aceasta. Sintagma „în orice loc" din NT se găseşte doar la Pavel (1 Cor. 1:2; 2 Cor. 2:14; 1 Tes. 1:8) şi, în folosirea ei în relaţie cu proclamarea Evangheliei, se face aluzie la Maleahi 1:11, tema închinării universale a neevreilor: „Căci de la răsăritul soarelui până la asfinţit, Numele Meu este mare între neamuri şi pretutindeni se arde tămâie în cinstea Numelui Meu şi se aduc daruri de mâncare curate, căci mare este Numele Meu între neamuri, zice Domnul oştirilor". Această promisiune din VT trebuie să se împlinească prin Pavel, Timotei, Tit şi comunităţile creştine prin intermediul stilurilor lor de viaţă din Efes şi Creta, aşa cum vom vedea în scurt timp în exegeză.

Din nou, misiunea lui Dumnezeu trebuie să continue şi după Pavel, 2 Timotei fiind scrisă spre a-l încuraja pe mai tânărul său coleg să fie pregătit să ducă mai departe mesajul (2 Tim. 1:6-14; 2:1-7; 3:10-17; 4:1-5, 6-18). Timotei nu trebuie să se ruşineze (2 Tim. 1:8), o poruncă despre care Towner[3] afirmă că este un ecou al lui Romani 1:16, iar mărturisirea „Nu mi-e ruşine" (v12) este un ecou al lui Isaia 28:16 şi 50:7-8: „Dar Domnul Dumnezeu M-a ajutat, de aceea mi-am făcut faţa ca o cremene, ştiind că nu voi fi dat de ruşine." Pavel şi Timotei se găsesc pe aceeaşi linie de împlinire a promisiunii escatologice a Evangheliei în misiunea lui Dumnezeu pentru neamuri. Noi, la rândul nostru, ne găsim în aceeaşi situaţie, având aceeaşi chemare; noi ducem mai departe misiunea lui Dumnezeu, fie că suntem predicatori, prezbiteri, văduve tinere, soţii, robi, sau creştini simpli în comunitatea creştină locală. Acum focalizarea noastră se mută asupra pasajului.

În v1 observăm orizontul universal al responsabilităţii noastre în rugăciune. Oare Pavel încă mai vorbeşte despre problema din Efes? Sintagma „de aceea" sugerează asta. Este posibil ca „învăţătorii Legii" să fi fost influenţaţi de o concepţie elitistă în care Evanghelia era restricţionată la câţiva privilegiaţi. Însă Pavel a afirmat că Cristos a venit „să mântuiască pe cei păcătoşi" – nu doar pe păcătoşii evrei. De patru ori Pavel subliniază acest aspect. Rugăciunile trebuie făcute pentru toţi oamenii. Voia lui Dumnezeu este ca toţi oamenii să fie mântuiţi (v3-4); Cristos S-a dat pe Sine ca răscumpărare pentru toţi (v6); Pavel era un propovăduitor ale credinţei pentru toate neamurile (v7). Stott[4] consideră intenţionată această repetiţie. Fee[5] notează de asemenea că sublinierea clară, unică prezentă în întregul pasaj este că Evanghelia este pentru toţi („toţi oamenii", v1, 4-6, 7). Rugăciunile şi proclamarea bisericii îi vizează pe toţi. Astfel, conţinutul şi chiar amploarea pasajului despre rugăciune (2:1-7) implică faptul că aceasta era o problemă în Efes. Este „aproape de o factură polemică".[6]

Cum trebuie să ne rugăm (v1)

Biserica trebuie să se roage. Pavel scrie: „întâi de toate", având în vedere nu o întâietate la nivelul timpului, ci o întâietate la nivelul importanţei.[7] Guy King[8] sugerează că am putea diferenţia aceste expresii felurite în felul următor – „rugăciuni" se referă la rugăciunile cu o preocupare generală; „cereri" sunt rugăciunile cu o preocupare specifică; „mijlociri" sunt rugăciunile cu o preocupare amplă, iar „mulţumiri" sunt rugăciunile cu o preocupare a recunoştinţei.

Este adevărat că „cereri" poartă ideea de mijlocire pentru anumite nevoi specifice, nevoi care sunt vitale şi care ne afectează în mod profund. Însă de asemenea verbul de la care este derivat substantivul poartă ideea unei audienţe la rege! Pe când „cereri" ar putea sugera nevoi care sunt mai urgente sau legate de situaţii specifice, situaţii dificile, „rugăciuni" ar reprezenta îndemnul care priveşte aducerea acelor nevoi care sunt întotdeauna prezente, nevoi generale. Suntem îndemnaţi să le aducem ca solicitări în prezenţa Domnului.

Din nou, „mijlociri" desemnează rugăciuni specifice pentru persoane individuale. Vezi F.A. 12:5, unde biserica s-a rugat în mod specific pentru Petru. Duhul Sfânt face asta pentru noi (Rom. 8:27), precum şi Isus, Marele nostru Preot (Evr. 7:25), care „trăieşte pururi ca să mijlocească" pentru noi. Oare noi facem asta pentru alţii?

Urmează „mulţumirile". Aici este exprimarea recunoştinţei sau gratitudinii pentru ceea ce Domnul a făcut deja pentru noi. El nu ne datorează

nimic, şi este întristat de nerecunoştinţă, ca şi în cazul celor zece leproşi când doar unul s-a întors ca să aducă mulţumiri (Lc. 17:17).

Pentru cine trebuie să ne rugăm (v1-2)

Pavel face referire la „toţi oamenii, pentru împăraţi… ” Stott[9] descrie ocazia când era în concediu şi a participat la o închinare publică. Slujitorul bisericii respective era plecat şi el în concediu, aşa că prezbiterul a rostit rugăciunea pastorală. S-a rugat ca slujitorul lor să se bucure de o vacanţă bună, de asemenea ca două femei bolnave din congregaţie să fie vindecate, şi cam la asta s-a rezumat. Rugăciunea a durat vreo 30 de secunde. „Am plecat de acolo întristat, cu simţământul că acea biserică se închinase Dumnezeului unui sătuc născocit de membrii ei. A lipsit complet menţionarea nevoilor lumii şi n-a fost nicio încercare de a cuprinde lumea în rugăciune.” El a continuat: „Mă întreb uneori dacă înaintarea relativ lentă spre pace şi dreptate în lume, spre evanghelizarea lumii nu se datorează mai mult decât orice lipsei de rugăciune a oamenilor lui Dumnezeu.” Oare acesta este domeniul în care falimentăm? Oare rugăciunile noastre cuprind lumea, precum şi familia noastră şi vecinătatea bisericii noastre locale?

F. B. Meyer, de la Melbourne Hall, Leicester a stat odată în casa lui A. B. Simpson, fondatorul Alianţei Creştine şi Misionare. Devreme dimineaţa, d-l Meyer a coborât discret, gândindu-se că este primul care s-a trezit. Însă prin uşa deschisă parţial spre birou, l-a putut vedea pe A. B. Simpson stând în rugăciune. Avea înaintea lui un glob pământesc; punea degetul pe un loc şi se ruga. Apoi îl învârtea, îşi punea degetul din nou pe un alt loc, şi se ruga. Mai apoi, în timp ce F. B. Meyer privea fără să fie observat, A. B. Simpson s-a înclinat înainte, a luat întregul glob pământesc în braţe, l-a cuprins şi a început să plângă.

Referirea la rugăciune făcută pentru „împăraţi” este remarcabilă, întrucât, la vremea respectivă nu se ştia despre existenţa niciunui conducător creştin în lumea primului secol. Ne aducem aminte de încurajarea dată de Ieremia poporului dus în exil din Ierusalim în Babilon, „Urmăriţi binele cetăţii în care v-am dus în robie şi rugaţi-vă Domnului pentru ea, pentru că fericirea voastră atârnă de fericirea ei” (Ier. 29:7; de asemenea Ezra 6:10 care conţine îndemnul: „să se roage pentru viaţa împăratului şi a fiilor lui”.

Termenul „împărat” era folosit cu referire la monarhul roman din lumea vorbitoare de limbă greacă; aici poate fi doar o referire generală la monarhii romani sau la monarhii romani vasali. „Toţi cei înălţaţi în dre-

gătorii" se referă la orice tip de funcţionar inferior, toţi având poziţii imperiale pe cuprinsul imperiului. Tertulian afirma: „Ne rugăm de asemenea pentru împăraţi, pentru slujitorii lor şi pentru cei aflaţi la putere, ca domnia lor să poată continua, ca statul să aibă parte de pace şi ca sfârşitul lumii să fie amânat."[10]

Pavel scrie că rezultatul acestui fel de rugăciune este „să putem duce astfel o viaţă paşnică şi liniştită, cu toată evlavia şi cu toată cinstea." El are în vedere mai întâi lipsa războiului şi a conflictelor civile, ceva similar idealului elenist. Aşa că, în contextul misiunii din 1 Timotei 2, a-L căuta pe Dumnezeu cu privire la „toţi cei ce sunt înălţaţi în dregătorii" poate genera circumstanţe care să facă posibilă mărturisirea. Condiţiile paşnice vor facilita predicarea Evangheliei şi plantarea de noi biserici.

Observaţi câteva învăţături importante cu privire la biserică şi stat (implicite la punctul acesta).

1. Este responsabilitatea statului să păstreze pacea şi să-şi protejeze cetăţenii de orice le-ar perturba vieţile.
2. De asemenea, este responsabilitatea lui de a pedepsi răul şi de a promova binele astfel încât bisericile să fie libere să se închine Domnului şi să răspândească Evanghelia.
3. Pe de altă parte, este responsabilitatea bisericilor locale să se roage pentru stat şi pentru conducătorii acestuia şi să-I mulţumească lui Dumnezeu atunci când este prezentă o guvernare bună.

Rugăciunea către Dumnezeu poate influenţa starea de lucruri şi Dumnezeu îl poate mântui pe cel mai rău – El l-a mântuit pe Pavel. Vezi de asemenea Ioan 3:5-10; Dan. 2:46-49; 3:28-30; 4:34-37. Aceşti oameni trebuie să conştientizeze că există un Dumnezeu în ceruri.

În v2, ce sunt „evlavia" şi „cinstea"? Termenii folosiţi sunt euvsebei,a| şi semno,thj *eusebeia* şi *semnotēs*. Termenul *eusebeia* este folosit adesea de Pavel în aceste epistole (1 Tim. 2:2; 3:16; 4:7, 8; 6:3, 5, 6, 11; 2 Tim. 3:5; Tit 1:1) dar în afara lor doar de câteva ori în NT (F.A. 3:12; 2 Pet. 1:3, 6, 7; 3:11). Prin urmare, modul nostru de înţelegere a acestui termen este important pentru perspectiva lui Pavel asupra stilului de viaţă creştin al comunităţii.

Towner[11] se concentrează asupra acestor două cuvinte. În ce priveşte *eusebeia*, el evidenţiază folosirea acestuia în gândirea etică elenistă şi, în mod specific, întrebuinţarea acestuia în privinţa cultului lui Artemis. În cultura greacă exprima atitudinea de reverenţă faţă de persoană şi lu-

cruri (strămoşi, rudenii în viaţă, domnitori, adică respectul faţă de diferitele grade din viaţă), cu orientarea lor religioasă care decurge din asta, din moment ce toţi erau în grija zeilor. Echivalentul roman pentru *eusebeia* era *pietas* care se referea la aceleaşi lucruri felurite care pretindeau respect. În vreme ce utilizarea conceptului în contextul greco-roman şi îndeosebi în legătură cu Artemis este limpede, din perspectiva lui Towner, ceea ce este important este grija iudaismului elenist faţă de comunitatea evreiască din diaspora ca să interpreteze credinţa proprie pentru societatea contemporană ne-evreiască. Ei l-au folosit pentru a exprima în greacă legătura dintre cunoaşterea singurului Dumnezeu, teama de Domnul şi purtarea care decurge din asta. Asta este ceea ce a determinat înţelesul lui în NT. La temelia termenului stă conceptul cunoaşterii lui Dumnezeu şi a purtării care trebuie să izvorască din această cunoaştere. Acesta singur este creştinismul autentic, în dimensiunea internă şi externă. Este pus în contrast cu avse,beia *asebeia* (1 Tim. 1:9; 2 Tim. 2:16; Tit 2:12), „păgânătatea". Ceea ce oponenţii lui au prezentat bisericilor ca fiind „evlavie", Pavel a demascat ca fiind ceva superficial şi golit de o cunoaştere autentică a lui Dumnezeu, în pofida afirmaţiilor lor că deţin o cunoaştere superioară a lucrurilor divine."[12]

Şi totuşi, se pare că Pavel a folosit termenul mai amplu decât doar ca un răspuns dat oponenţilor lui. Ţinând cont de utilizarea extensivă a lui *eusebeia* în aceste epistole, devine limpede că el răspunde la modul în care acesta a fost folosit în mod obişnuit în etica greacă şi romană şi în cadrul cultului lui Artemis. Cultura vremii a trebuit să se confrunte cu provocarea Evangheliei creştine potrivit căreia această virtute cardinală putea fi dobândită numai prin adevărata cunoaştere a singurului Dumnezeu (1 Tim. 1:17) şi prin credinţa în Cristos, singurul Mijlocitor (1 Tim. 2:5) „care S-a dat pe Sine ca preţ de răscumpărare" şi prin puterea Duhului Sfânt (2 Tim. 1:7).

În ce priveşte cuvântul *semnotēs* şi familia lui lexicală, semnificaţia în greaca seculară şi în rândul scriitorilor evrei elenişti şi al iudaismului este de demnitate exterioară, seriozitate, respectabilitate, reverenţă la nivelul comportamentului şi vorbirii, o conduită care merită respect. Pavel foloseşte de asemenea cuvintele înrudite în aceste epistole pentru a descrie purtarea conducătorilor (1 Tim. 3:4, 8, 11) care trebuie să arate o comportare respectabilă, demnă în contrast cu cultura, care era caracterizată de vorbire nesinceră, beţie, neonestitate şi defăimare. De asemenea, ceea ce se aştepta de la conducători, se aştepta de la toţi (Tit 2:2, 7). Aceasta este mărturia misiologică necesară pentru cultura contemporană.

Aşadar, ce putem spune despre „evlavie” din aceste scrieri?

- Cât priveşte NT, „evlavia” este cea mai proeminentă aici în aceste epistole pentru descrie un stil de viaţă cu adevărat creştin.
- Lucrarea lui Cristos este cea care stă la temelia ei (1 Tim. 3:16). Tit ne aminteşte de asemenea asta (Tit 2:11-12), „Harul lui Dumnezeu care aduce mântuire s-a arătat… să o rupem cu păgânătatea şi să trăim în veacul de acum… cu evlavie” (euvsebw/j *eusebōs* adverbul).
- Izvorul ei este adevărata cunoaştere a lui Dumnezeu descoperită în Evanghelie şi implică dedicarea faţă de adevăr (Tit 1:1); de asemenea 1 Tim. 6:3-6, „învăţătura care duce la evlavie” (v3).
- Descrie un stil de viaţă pe care creştinii sunt îndemnaţi să-l urmeze (1 Tim. 4:7; Tit 2:12).
- Este în contrast cu purtarea învăţătorilor falşi a căror teologie a fost separată de trăirea onorabilă.
- Este un termen cuprinzător cu privire la viaţa creştină
- Este stilul de viaţă misionar, mărturia bisericilor locale într-o cultură străină.

Comentariu suplimentar

„Evlavia” este un stil de viaţă absolut vital pentru a influenţa comunitatea locală. Din nou şi din nou, suntem avertizaţi în aceste epistole cu privire la pagubele care pot fi produse de credincioşii din plan local care nu trăiesc aşa cum ar trebui. Fie că facem parte din conducere, fie că suntem doar membri în biserica locală, bătrâni sau tineri, mesajul este clar.
Când sunt aleşi prezbiteri potriviţi, aceştia „trebuie să aibă şi o bună mărturie din partea celor de afară” (1 Tim. 3:7). Văduvele vârstnice trebuie „să fie cunoscută pentru faptele ei bune”, iar cele tinere trebuie „să nu dea potrivnicului niciun prilej de ocară”, 1 Tim. 5:9, 14 şi, din nou, femeile tinere trebuie să trăiască în aşa manieră cu soţii lor „pentru ca să nu se vorbească de rău Cuvântul lui Dumnezeu” (Tit 2:5). Robii trebuie să-şi respecte în aşa fel stăpânii încât „Numele lui Dumnezeu şi învăţătura să nu fie vorbite de rău” (1 Tim. 6:1). La nivelul vorbirii şi conduitei, bărbaţii mai tineri din Creta trebuie să trăiască aşa încât „potrivnicul să rămână de ruşine şi să nu poată să spună nimic rău de ei” (Tit 2:8).

Îmi aduc aminte de o discuţie pe care am avut-o cu un conducător spiritual local din România şi de evaluarea tristă şi din inimă făcută de acesta cu privire la mărturia unor biserici locale. Din pricina unor lucruri care se petrecuseră în trecut şi a unor comportamente inacceptabile din

partea unor creştini locali în diferite biserici, el a făcut următorul comentariu: „Ar fi mai bine să trecem cu buldozerul peste unele clădiri de biserici şi să reîncepem de la zero lucrarea!" El simţea că acesta era singurul mod în care mărturia putea fi recuperată. În anumite situaţii este o nevoie de pocăinţă şi întoarcere la faptele dintâi (Apoc. 2:5) – un îndemn ulterior care-i este transmis bisericii locale din Efes.

În v3-4, rugăciunile din v1 sunt în concordanţă cu voia lui Dumnezeu. Un asemenea mod de rugăciune „este bun şi bine primit înaintea lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru". Aici este prezentă o legătură cu o afirmaţie găsită de mai multe ori în Deuteronom (Deut. 12:25, 28; 12:19; 21:9), unde sunt menţionate acţiuni care se ridică la standardul poruncilor lui Dumnezeu. De asemenea, sintagma „bine primit" avpo,dektoj *apodektos* ne aduce aminte de Levitic, acolo unde folosirea lui dekto,j *dektos*, menţiunea din LXX, ex. Lev. 1:3 şi urm. face referire la jertfe plăcute lui Dumnezeu. Aşadar, sublinierea este că cele câteva forme de mijlocire ale comunităţii sunt plăcute înaintea lui Dumnezeu. Prin prezenţa termenului „Mântuitor" aici, un cuvânt care-L prezintă drept sursa finală de Mântuire, Dumnezeu Îşi încurajează poporul să fie activ întrucât, în urma rugăciunilor lor făcute pentru toţi oamenii, această mântuire poate fi realizată! Towner[13] ne reaminteşte de natura vitală a acestei lucrări de rugăciune. „Nu este doar o practică bisericească opţională care-i este pe plac lui Dumnezeu, ci este o practică pe atât de indispensabilă vieţii bisericii cu Dumnezeu pe cât erau jertfele în vremea anterioară venirii lui Cristos." Ce înseamnă asta pentru noi? Când biserica este la rugăciune, noi oare suntem vreodată prezenţi? Avem o obligaţie. Aici găsim o posibilitate încântătoare – putem fi cu adevărat implicaţi prin rugăciunile noastre în misiunea lui Dumnezeu, în ceea ce El face în lume!

De ce trebuie să ne rugăm v3-7

Apostolul se focalizează ÎNTÂI asupra lui Dumnezeu şi a tuturor oamenilor

Motivul pentru care biserica ar trebui să-i cuprindă pe toţi oamenii cu rugăciunile ei este pentru că aceasta este întinderea voii lui Dumnezeu – să-i mântuiască pe toţi oamenii. Pavel, aşa cum am menţionat, este conştient că învăţătorii Legii aveau o atitudine naţionalistă şi considerau că doar cei „iniţiaţi" erau binecuvântaţi. Însă Epistolele adresate lui Timotei şi Tit au un accent universal (1 Tim. 2:1, 4, 6; 4:10; 2 Tim. 1:11; 4:17; Tit 2:11). Însă, Pavel n-a fost un universalist, vezi 3:6, care vorbeşte despre a cădea sub osândă; 5:24 vorbeşte despre păcate care ne aduc sub judecată; şi 6:9, cu referire la „prăpăd şi pierzare".

La punctul acesta, unii teologi s-au simțit obligați să se focalizeze asupra unor afirmații și să le discute în relație cu chestiunea mai amplă a alegerii. Mă refer la afirmații precum: „Dumnezeu voiește"; „toți oamenii"; să fie mântuiți". Demersul acesta s-ar putea dovedi util, însă trebuie să fim atenți ca să nu pierdem din vedere ideea principală a pasajului și intenția apostolului.

În primul rând, „Dumnezeu voiește"; verbul qe,lei *thelei* ar trebui înțeles într-o notă puternică „a voi", nu într-un sens diminuat ca și „a dori". Vezi utilizarea lui în Rom. 9:18; 1 Cor. 4:19; 12:18; 15:38; Col. 1.27. Vezi de asemenea 1 Cor. 12:18 și 12:11. Așadar, nu este deloc nevoie să se susțină aici un sens diminuat și să se sugereze că *thelei* exprimă doar o simplă dorință, în vreme ce adevăratul scop este de a mântui doar un număr limitat. Fără îndoială că ar trebui să înțelegem „mântuiți" ca referindu-se nu la mântuirea ori păstrarea din punct de vedere fizic, ci la sensul lui spiritual plenar. Contextul lui 1 Timotei cu caracterul exclusiv susținut de învățătorii falși înseamnă că *thelei* este cel mai bine înțeles drept intenția universală a lui Dumnezeu de a mântui. Desigur că asta afectează interpretarea dată sintagmei „toți oamenii" sau „întreaga omenire". Mai degrabă decât o discuție despre alegere în care interpretarea va fi „toate tipurile de oameni/popoare", adică o alegere particulară,[14] această afirmație pur și simplu continuă tematica universalității în pasaj. Aici misiunea la neamuri (v7) este cea avută în vedere. Întinderea voii lui Dumnezeu sau a scopului Său mântuitor include lumea neevreilor.

Prin urmare, așa ar trebui să interpretăm sintagma pa,ntaj avnqrw,pouj *pantas anthrōpous*. Mai degrabă decât însemnând „toți oamenii fără excepție", care ar fi o afirmare a „universalismului", ignorând accentul pus pe condiția credinței (1 Tim. 1:16; 3:16; 4:10; 2 Tim. 1:5; 3:15; Tit 1:1; 3:8) sau, alternativ, însemnând „toți cei aleși" sau „toate *tipurile* de oameni", „contextul arată că includerea neamurilor alături de evrei în mântuire este chestiunea primordială aici… accesibilitate universală la mântuirea lui Dumnezeu… "[15] Voia lui Dumnezeu – contrar perspectivelor eronate ale învățătorilor falși – este că, evreu și neevreu deopotrivă, vor „ajunge la cunoștința adevărului." Fără îndoială că expresia aceasta a fost scrisă pentru a sublinia că trebuie făcută o lucrare care trece dincolo de orizontul evreilor, că biserica trebuie să dea uitării mentalitatea ei introvertită și ezoterică, sau o mentalitate de tipul „numai noi" și să recunoască faptul că ei trebuie să fie implicați în misiunea lui Dumnezeu de a-i câștiga „pe toți oamenii", având ca sprijin rugăciunea adevărată. În calitate de biserică a secolului XXI, noi trebuie să ne analizăm mentalitatea

şi să ne întrebăm ce anume facem ca participanţi la misiunea lui Dumnezeu? Pe câţi încercăm să-i vedem venind „la cunoştinţa adevărului?" Această afirmaţie finală consideră convertirea ca fiind decizia raţională a oamenilor care aud adevăratul mesaj al adevărului, în contrast cu învăţăturile false ale învăţătorilor Legii. Aşadar, aici Pavel a folosit o hendiadă, explicând mai plenar sensul expresiei „să fie mântuiţi" mai devreme în acest verset.[16]

Astăzi nevoile sunt ample. În plan local, şi anume în România[17], într-o ţară cu aproximativ 21 de milioane de oameni, potrivit celor de la Operation World, sunt cam 5,4% evanghelici; mai puţin de 1% localizaţi în partea sudică a ţării. Încă sunt 8.000 de sate fără o „biserică bazată pe Evanghelie". SGA (ramura britanică) a oferit următoarea informare despre ţările care înconjoară România:[18] Moldova, vecinul de la nord-est al României, cu o populaţie de aproximativ 3.5 milioane are doar 6% evanghelici. Serbia şi Ungaria se învecinează pe uscat în partea vestică. Serbia, cu o populaţie de 8 milioane, are doar 0.01% evanghelici, iar Ungaria, cu o populaţie de 10 milioane, are 0.8%! Bulgaria, vecinul de la sud, are 2% evanghelici la o populaţie de 7.5 milioane. Ucraina are 40.000 de români care trăiesc în sate aproape de graniţa cu România. Oare toate aceste ţări care împart o graniţă pe uscat cu România nu reprezintă Samaria ei (F.A. 1:8)?

De-a lungul globului, filiala din SUA a organizaţiei New Tribes Mission (Misiunea pentru Noile Triburi), a evidenţiat faptul că, dintre cele 6500 de grupuri etnice de la nivel mondial, 2500 sunt încă neevanghelizate – 1.6 miliarde de persoane sunt complet neevanghelizate.[19] Alte statistici sunt atât de solicitante; ele strigă spre noi… Sunt 6.7 miliarde de persoane în lume, însă doar 748 de milioane sunt evanghelici.[20] De asemenea, 1.5 miliarde sunt musulmani; 971 de milioane sunt hinduşi; 626 de milioane sunt budişti. Se estimează că 86% dintre toate grupurile neevanghelizate trăiesc în regiunea numită „Fereastra 10/40", localizată între paralelele 10 şi 40 latitudine nordică şi de la coasta vestică a Africii până la coasta estică a Asiei.[21] Din nou, 90% dintre misionarii creştini lucrează între grupuri etnice deja evanghelizate; 10% lucrează între grupuri etnice neevanghelizate.[22] Se susţine că peste 70.000 de oameni mor zilnic fără Isus în părţile neevanghelizate ale lumii.[23] The World Evangelization Research Center (Centrul de Cercetare pentru Evanghelizarea Lumii) afirmă că din 648 de milioane de creştini evanghelici, la 70% nu li s-a spus niciodată despre cele 1.6 miliarde de persoane neevanghelizate din lume.[24]

Discutând despre contribuţia misionarilor vestici, Yohannan afirmă că aproximativ 86 de ţări interzic sau îi restricţionează; din nou, doar 10% până la 33% dintre misionarii vestici sunt implicaţi în evanghelizare şi plantare de biserici şi, din nefericire, până la ½ dintre toţi misionarii noi nu rezistă dincolo de prima lor perioadă pe câmpul de misiune.[25] El mai evidenţiază că doar ¼ dintre misionarii proveniţi din America de Nord şi care merg într-o altă cultură sunt implicaţi în activităţi evanghelistice (precum predicare, traducere, plantare de biserici şi învăţare), în vreme ce, în realitate, ¾ dintre aceştia sunt implicaţi în chestiuni administrative şi muncă de susţinere (precum agricultură, aviaţie, dezvoltarea comunităţii, alfabetizare, medicină şi demersuri de ajutorare).[26]

S-ar putea ca unii cititori să nu fie stârniţi de aceste statistici. Poate că istorisirea visului lui Amy Carmichel[27] îi va mişca pe alţii:

- Bubuiturile se auzeau clar toată noaptea şi întunericul stârnea groază în jurul meu asemenea unei entităţi vii, cu simţiri. Nu puteam adormi, aşa că am stat trează şi, privind, după cum se părea, am văzut următoarele:
- Că stăteam pe un gazon buruienos, iar la picioarele mele s-a deschis un abis abrupt spre un tărâm infinit. M-am uitat, dar nu i-am văzut baza; doar figuri neclare, negre şi răsucite în furie, şi cavităţi adânci învăluite în umbre şi adâncimi de nepătruns. M-am tras înapoi, ameţită de acel abis.
- Mai apoi am zărit figurile unor oameni mergând în şir, una câte una, de-a lungul gazonului. Se îndreptau spre margine. Era o femeie cu un bebeluş în braţe şi un alt copilaş care se ţinea de rochia ei. Ea se afla chiar pe buza prăpastiei. Apoi am văzut că era nevăzătoare. A ridicat piciorul ca să facă următorul pas… A păşit în aer. Căzuse, iar copiii căzuseră odată cu ea. Oh, cum ţipau în cădere!
- Ulterior am văzut mai multe râuri de oameni venind din toate direcţiile. Cu toţii erau orbi complet; cu toţii se îndreptau direct spre marginea prăpastiei. Se auzeau hohote de îndată ce-şi dădeau seama de cădere şi mâini neajutorate reţinând, strângând aerul liber. Însă unii au căzut în tăcere, fără niciun sunet.
- Apoi m-am întrebat mirată, cu o mirare care era pur şi simplu agonie, de ce nu-i oprea nimeni la margine. Eu nu puteam. Eram imobilizată la pământ şi puteam doar să strig; deşi m-am sforţat şi am încercat, am reuşit doar să şoptesc ceva.
- După aceea am văzut că de-a lungul marginii erau santinele la anumite intervale. Dar intervalele erau prea distanţate; între ele erau

deschizături ample, nepăzite. Şi peste aceste deschizături oamenii cădeau în orbirea lor, aproape fără avertizare; iar gazonul verde îmi părea roşu ca sângele, iar abisul se căsca asemenea gurii iadului.

- Apoi am văzut, ca o imagine de mici dimensiuni a păcii, un grup de oameni aflaţi sub nişte copaci, stând cu spatele la prăpastie. Făceau lanţuri de petale. Uneori, când un ţipăt ascuţit brăzda văzduhul şi ajunge la ei, îi tulbura, acestora părându-li-se un sunet mai degrabă vulgar. Iar dacă unul din grupul lor se punea în mişcare şi dorea să plece şi să vină în ajutor, atunci toţi ceilalţi îl trăgeau în jos. „Ce rost are să fii atât de entuziasmat? Trebuie să aştepţi o chemare clară ca să porneşti! Nu am terminat încă lanţul de petale. Ar fi o dovadă de egoism din partea ta”, i-au spus ei, „să ne laşi să isprăvim singuri munca.”
- Era un alt grup. Era compus din oameni a căror mare dorinţă era să recruteze mai multe santinele; dar au descoperit că foarte puţini erau interesaţi de asta, iar uneori nu se găseau santinele pe buza prăpastiei kilometri fără număr.
- Odată o fetiţă stătea singură la locul ei, făcându-le înapoi altora din mână; însă mama ei şi alte rudenii au strigat-o şi i-au adus aminte că învoirea expirase; nu trebuia să încalce regulile. Şi, fiind obosită şi având nevoie de o schimbare, trebuia să meargă şi să se odihnească o perioadă; însă nimeni n-a fost trimis să păzească marginea ei, şi fără contenire oameni cădeau, ca o cascadă de suflete.
- Odată un copil a fost surprins lângă un smoc de iarbă care creştea chiar pe marginea abisului; s-a apucat strâns şi spasmodic, a strigat, dar nimeni nu părea să-l audă. Apoi rădăcinile ierbii s-au desprins şi, cu un strigăt, copilul a căzut, cele două mâini micuţe ale lui încă ţinându-se strâns de mănunchiul de iarbă dezrădăcinat. Iar fetiţa care tânjea să se întoarcă la marginea abisului a crezut că l-a auzit pe micuţ plângând, aşa că s-a ridicat brusc şi a vrut să pornească; ea a fost mustrată, şi i s-a adus aminte că nimeni nu este obligat să se afle într-un anumit loc; ei ştiau că erau alţii care să păzească suficient de bine prăpastia. Şi mai apoi au cântat un imn.
- Apoi în timpul imnului s-a auzit un alt sunet ca durerea a milioane de inimi zdrobite adunată într-o singură cădere, un singur strigăt. Şi o groază a unei mari întunecimi s-a coborât peste mine, căci ştiam ce era acesta – era Strigătul Sângelui.
- După aceea a răsunat un glas, glasul Domnului. „Şi El a spus: <Ce-ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă din pământ la Mine!>”

- Acele bătăi încă se aud apăsat, întunericul încă mă face să mă cutremur și-mi dă frisoane; am auzit aclamațiile diavolilor care dansau și chiotele sălbatice și stranii ale celor posedați aflați chiar dincolo de poartă.
- Ce contează, la urma urmei? Așa s-au petrecut lucrurile ani la rând; și așa vor continua ani la rând. De ce să dai importanță la asta? Dumnezeu să ne ierte! Dumnezeu să ne trezească! Să ne rușinăm de împietrirea noastră! Să ne rușinăm de păcatul nostru!

Aceste cuvinte i-au mișcat pe mulți (inclusiv pe autor) și i-au făcut să-și recunoască responsabilitatea de a face tot ce pot pentru a sta în spărtură undeva… Dumnezeul care voiește ca toți oamenii să fie mântuiți nu are mai multe căi prin care să se întâmple asta. Există un singur mijlocitor între Dumnezeu și oameni.

Cristos și toți oamenii v5-6

Pavel afirmă: „Căci este un singur Dumnezeu”. Aceasta este o abreviere a ce se cunoaște drept *Shema* (Deut. 6:4), declarația evreiască de credință care oglindește crezul în Dumnezeul cel viu, în contrast cu numeroșii zei ai neevreilor. Pavel a mai folosit-o anterior (Gal. 3:20; 1 Cor. 8:6; Ef. 4:5-6 și în Rom. 3:29-30 unde scrie despre un Dumnezeu care-i include pe neevrei ca și pe evrei pe singura cale a justificării.

„Există un singur Mijlocitor”. Termenul de aici este mesi,thj *mesitēs* cunoscut din domeniul legal ori comercial ca un negociator care poate ajuta două părți să facă o tranzacție ori să rezolve o dispută. Iov însuși a tânjit după asta: „Nici nu este vreun mijlocitor între noi, care să-și pună mâna peste amândoi” (Iov 9:33). În uzanță teologică, termenul implică realizarea reconcilierii între păcătoși și un Dumnezeu sfânt.

Stott[28] evidențiază 3 poziții care privesc alte religii și legătura lui Isus Cristos cu acestea.

- „exclusivismul”: Isus este singurul Mântuitor, mântuirea este doar prin credința în El. Implică inclusivismul într-un sens, și anume, o ofertă universală de mântuire – însă în Cristos.
- „inclusivismul”: Isus Cristos este Mântuitorul, însă El mântuiește oameni diferiți în modalități diferite, îndeosebi prin intermediul religiei lor.
- „pluralismul”: asta implică acceptarea validității mântuitoare independente a diferitelor religii, negând unicitatea lui Cristos.

În vremea lui Pavel erau multe religii, „mulţi dumnezei” şi „mulţi domni”. Însă, Pavel a afirmat că este UN SINGUR DUMNEZEU şi UN SINGUR MIJLOCITOR. Pavel scrie despre „omul Isus Cristos.” În capitolul precedent, El a fost pus în legătură cu Tatăl şi era descris ca preexistent. Însă aici „mijlocirea” a fost realizată de Cristos în umanitatea Lui şi prin moartea Sa umană pentru noi. În textul grecesc, nu există niciun articol aici, avem doar a;nqrwpoj (*anthrōpos*), adică „om, Isus Cristos”, care indică mai mult spre natura şi atributele Sale ca fiinţă umană. Naşterea Lui ca om sau participarea Sa deplină la umanitate a fost necesară dacă dorea ca „moartea umană” a Lui să fie reprezentativă pentru noi, în solidaritate cu noi şi substitutivă, ca „răscumpărare”. O răscumpărare era preţul plătit pentru eliberarea sclavilor, pentru dezrobirea lor. Aici citim despre avntilutron *antilutron* – preţul de schimb care reprezenta temeiul în baza căruia noi am fost eliberaţi. Morris[29] înţelege cuvântul de aici ca „răscumpărare substitutivă”, evidenţiind utilizarea prepoziţiei avnti. *anti*. Versetul afirmă că el S-a dat „pe Sine”, e`auto.n *heauton*, un pronume reflexiv care subliniază că moartea Lui a fost o jertfă de Sine voluntară. De asemenea, această moarte a fost pentru toţi – desigur, eficientă în sensul de aducătoare de mântuire pentru toţi cei care cred (4:10) – însă utilizarea lui „toţi” indică spre tonul universal al întregului pasaj.

Evanghelia pentru toţi oamenii 2:7

În vremea de faţă trebuie să se depună mărturie. Pavel a fost desemnat (diateza pasivă este folosită pentru a sublinia că aceasta este iniţiativa lui Dumnezeu) ca un herald sau un proclamator al Evangheliei către neamuri şi un apostol – el afirmă asta cu tărie: „Spun adevărul în Cristos, nu mint”. Această afirmaţie a fost înţeleasă în mod felurit, însă probabil că este cel mai bine înţeleasă în legătură cu întregul argument împotriva exclusivităţii promovate de învăţătorii falşi şi spre a accentua obligaţia universală de a împărtăşi Evanghelia cu toţi oamenii. Prin urmare, Pavel este de asemenea un „învăţător al neamurilor”. Cuvintele „credinţa şi adevărul” au generat diferite sugestii de interpretare. Unii privesc această sintagmă ca referindu-se la conţinutul învăţăturii, „un învăţător al adevăratei credinţe”; însă cel mai probabil ele înseamnă învăţând/vestind mesajul misionar cu credincioşie şi sinceritate în toată lumea, adică Pavel era un învăţător autentic şi credincios.

Comentariu suplimentar

Atunci când Dumnezeu l-a ales pe Pavel să predice neamurilor adevărul Evangheliei (vezi de asemenea 1 Tim. 3:16; 4:10; 2 Tim. 1:11; Tit 2:11; 3:4), El Şi-a dovedit voia de a duce vestea bună despre un singur Mijlocitor tuturor popoarelor şi astfel, întreaga lume trebuie să fie subiectul rugăciunilor şi misiunii bisericii. Însă oare noi împărtăşim şi suntem cu adevărat afectaţi de acest concept al misiunii de-a lungul globului – aşa cum, de pildă, a fost A. B. Simpson? Unele aspecte trebuie lămurite, dezvoltând ceea ce s-a spus în introducerea acestei lucrări. A circulat noţiunea potrivit căreia misiunea a început doar odată cu ivirea NT sau cu trimiterea din partea lui Cristos cel înviat din evanghelii sau Faptele Apostolilor. Avem nevoie mai întâi de o nouă înţelegere a rădăcinilor misiunii în Dumnezeu Însuşi în eternitate (Gal. 4:4; Ef. 1:9-10; 1 Pet. 1:12-20). De asemenea, recunoaşterea că fundamentele misiunii sunt clar exprimate în întreg VT. Trebuie menţionat din nou Wright[30], cel care a explicat ce stă la baza lucrării sale intitulate *The Mission of God* (Misiunea lui Dumnezeu):

> Preocuparea mea majoră a fost aceea de a dezvolta o abordare a hermeneuticii biblice care vede misiunea lui Dumnezeu (şi participarea la ea a poporului lui Dumnezeu) ca un cadru în care putem citi întreaga Biblie. Din perspectiva mea, misiunea este o cheie majoră care descuie întreaga naraţiune macro a canonului Scripturii.

În opinia mea, trebuie să se înceapă de la relatarea creaţiei din Geneza şi de la căderea literală a omului în păcat din grădina Eden şi, desigur, de la promisiunea din Geneza 3:15 privitoare la sămânţa femeii care urma să distrugă capul şarpelui. Relatarea continuă după potop cu turnul Babel atunci când „tot pământul" se afla în răzvrătire faţă de Dumnezeu (Gen. 11:1, 4, 8, 9). Dumnezeu alege o familie şi-l cheamă pe Avram .

Sugestia lui Wright[31] în ce priveşte Geneza 12:2 că ar trebui să traducem prin: „Mergi şi fii o binecuvântare!", este atractivă. Un lucru este limpede: Dumnezeu alege familia lui Avram – poporul Israel ca poporul care urma să devină unealta Sa de misiune pentru naţiuni. În mod normal, comentatorii sugerează că sunt două trăsături care caracterizează lucrarea misionară a Israelului, şi anume unicitatea sa dată de legământ (Deut. 4:32-40), care implica experimentarea de către ei a revelaţiei primite de la Dumnezeu la Sinai alături de cunoaşterea lor unică a Dumnezeului viu şi de răscumpărarea lor de către Dumnezeu în Exod. De asemenea, particularitaea lor etnică, urmând „calea Domnului" (Gen. 18:19; Exod 19:3-

6). Ei erau poporul Lui, supuşi voii Lui şi chemaţi să o exprime în modul de viaţă al comunităţii lor. Ca şi în epistolele adresate lui Timotei şi Tit, în privinţa Israelului nu putea fi o misiune eficientă fără etică, nici mărturie pentru întregul pământ fără acest stil de viaţă.

Prin urmare, se poate afirma că misiunea a fost scopul universal în alegerea de către Dumnezeu a lui Avram şi a poporului Israel. Acest fapt este exprimat clar în VT şi nu este doar o revelaţie a NT (Gen. 12:3; 18:18; 22:18; 26:4-5; 28:14; 35:11; cf. ş Ps. 22:27; 72:17; Ier. 4:1-2 etc., unde ecouri suplimentare ale acestei teme pot fi găsite). Dumnezeu este, de fapt, un Dumnezeu misionar, al cărui scop este să recâştige toată creaţia pentru Sine, şi El nu va avea odihnă până când nu va fi aşezat o cunoaştere despre Sine în toate colţurile pământului. Acest scop al misiunii duce de la Israel spre Cel care este „sămânţa" lui Avraam (Gal. 3:16), şi anume Cristos ca Mesia şi de la El spre misiunea mai amplă pentru copiii noului legământ ai lui Avraam, incluzând deopotrivă evrei şi neamuri, în Cristos, care vor fi martorii Lui. Într-o lucrare mai timpurie a sa, Wright[32] concluzionează:

> Răspunsul lui Dumnezeu pentru starea deplorabilă a omenirii n-a fost să strecoare grabnic indivizi în cer, ci să creeze o comunitate nouă pe pământ care să fie o „lumină pentru popoare". Porunca lui Isus pentru ucenici „Îmi veţi fi martori… " (Lc. 24:48; F.A. 1:8) a fost un ecou al mesajului dat de Yahweh lui Israel, mandatat în mod similar cu sarcina de a confirma naţiunilor identitatea lui Yahweh drept singurul Dumnezeu adevărat şi sursa mântuirii (Is. 43:10-12). Misiunea nu este doar o responsabilitate a misionarilor, ci raţiunea existenţei întregului popor al lui Dumnezeu.

Aşadar, putem spune că iniţial naţiunile au fost doar nişte observatori ai ceea ce Dumnezeu făcea pentru, în şi prin Israel (Exod 15:14-18; Deut. 4:6-8; Ios. 2:8-11; Ez. 36:16-23). Naţiunile au fost de asemenea chemate să se alăture în lăudarea Dumnezeului lui Israel şi Isaia 56:3-8; 66:18-21 au profeţit că, în final, ele vor fi incluse pe măsură ce mântuirea se întinde până la marginile pământului. Misiunea lui Dumnezeu spre naţiunile de neevrei este în directă legătură cu persoana Robului suferind (Is. 42:1-4; 49:1-6) şi cu moartea Lui (Is. 52:13-53:12). În v12 din acest pasaj, naţiunile sunt văzute drept darul lui Dumnezeu dat Robului ca răspuns la ascultarea şi suferinţa Lui. Este limpede că, nu doar scriitorii evangheliilor, ci şi Isus Însuşi, au fost conştienţi că lucrarea şi misiunea Acestuia erau o împlinire a acestor profeţii (Lc. 22:37).

Putem recunoaşte de asemenea că Pavel a văzut în slujirea de rob a lui Cristos mijlocul de împlinire a promisiunii către Avraam – vezi cum binecuvântarea vine peste popoare în Romani 4:9-25, v25 rezonând cu Isaia 53:12. Din nou în Romani 15:7-24 găseşte temei pentru propria slujire ca apostol pentru neevrei în mai multe pasaje din VT; în v9 citează 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49: „Te voi lăuda printre neamuri"; v10, Deuteronom 32:43: „Veseliţi-vă, neamuri, împreună cu poporul Lui"; v11, Psalmul 117:1: „Lăudaţi pe Domnul, toate neamurile; slăviţi-L, toate noroadele!" v12, Isaia 11:10: „Din Iese va ieşi o Rădăcină, care se va scula să domnească peste neamuri, şi neamurile vor nădăjdui în El"; v21, Isaia 52:15: „Aceia cărora nu li se propovăduise despre El Îl vor vedea şi cei ce n-auziseră de El Îl vor cunoaşte." Aşadar, este limpede că lucrarea lui Pavel şi mărturia misionară a bisericii creştine împlineşte şi extinde chemarea misionară a Israelului din VT. Evanghelia va fi răspândită de martori evlavioşi şi de comunităţi creştine credincioase. Dumnezeu este Dumnezeul întregului pământ şi toate naţiunile sunt rânduite să fie binecuvântate prin Cristos. Biserica lui Isus Cristos este o biserică misionară şi fiecare biserică locală poartă această obligaţie. Oare am înţeles noi care ne sunt responsabilităţile? „Locul nostru în continuarea acestei lucrări spre lumea întreagă ar trebui să fie evident."[33]

Prin urmare, un factor semnificativ este să ne aducem aminte că orice lucrare misionară de felul acesta, începi de unde te afli – din Ierusalimul tău. S-a spus pe bună dreptate: „Nu vei ajunge niciodată un misionar *de cealaltă parte a mării* până când nu vei ajunge mai întâi un misionar *de cealaltă parte a străzii*." Desigur că o biserică locală poate schimba ceva în oricare parte a lumii; credincioşii individuali din comunitate pot, de fapt, să mişte mâna care susţine lumea – *prin rugăciune!* Să nu pierdem din vedere contextul de aici – 1 Tim. 2:1-4. Îmi aduc aminte că într-o duminică dimineaţă am mers să predic într-o biserică baptistă locală din Aleşd, aproape de Oradea, România. Am fost cu adevărat încurajat să văd că, în timpul perioadei alocate pentru rugăciune din dimineaţa aceea participanţilor li s-a arătat o înregistrare video cu Mozambic care conţinea detalii despre populaţie, religii locale şi numărul aproximativ de credincioşi evanghelici şi au fost îndemnaţi să se roage pentru înaintarea misiunii lui Dumnezeu în acea ţară nevoiaşă. În fiecare duminică credincioşilor li se prezenta nevoile lumii şi ei îşi făceau partea în a striga spre Dumnezeu ca să lucreze. Ei încercau să facă o diferenţă prin rugăciune. Nimeni nu este exclus de la misiunea lui Dumnezeu. Caută să păstrezi vie viziunea mondială.

Ce anume trebuie să-i caracterizeze pe cei ce se roagă v8

Oare ar trebui ca acest verset să fie legat de v1-7 sau de ceea ce urmează? Oare nu este mai bine să-i dăm voie să „aparţină" oricăreia dintre secţiuni? În mod cert că Bou,lomai ou=n *boulomai oun* „De aceea doresc" pare a oglindi v1 care începe într-o manieră similară, Parakalw/ ou=n *parakalō oun* „De aceea vă îndemn" şi astfel se poate susţine că aici se începe o nouă secţiune. Tema priveşte mai mult conduita adecvată a bărbaţilor şi femeilor atunci când biserica vine laolaltă pentru închinare – responsabilităţile bărbaţilor în ce priveşte rugăciunea; responsabilităţile femeilor când vine vorba despre împodobirea lor şi rolul lor public în biserică. Însă subiectul este încă legat, cel puţin iniţial, de rugăciune şi rugăciunea în mod literal „în orice loc" – astfel că putem accepta că priveşte înapoi şi înainte.[34]

În v8 aflăm că, în ce priveşte rugăciunea, bărbaţii trebuie să se roage „pretutindeni" sau „în orice loc", unde sunt făcute rugăciuni publice. Am menţionat anterior că Towner vede aici o aluzie vechi testamentară intenţionată de Pavel. El a explicat că expresia este găsită în NT doar la Pavel (1 Cor. 1:2; 2 Cor. 2:14; 1 Tes. 1:8) şi este folosită pentru a relua profeţia anunţată în Maleahi 1:11 despre închinarea universală viitoare a neamurilor. Astfel, Towner[35] subliniază următoarea idee: „Aceste ecouri plasează biserica efeseană în poziţia din cadrul istoriei mântuirii de <împlinitoare> a promisiunii din VT potrivit căreia naţiunile i se vor închina lui Dumnezeu – însăşi misiunea lui Pavel la neamuri (2:7; 2 Tim. 1:11) a devenit de asemenea misiunea bisericii." Să ne aducem aminte de discuţia anterioară despre lucrarea lui Plummer privitoare la convingerea lui Pavel potrivit căreia comunităţile creştine timpurii urmau să fie implicate direct în evanghelizare.[36] Deci fiecare îşi are propria parte de îndeplinit – aşa cum şi noi avem.

Observăm că rugăciunea trebuie să se bazeze pe o viaţă sfântă. Ei trebuie să „ridice spre cer mâini curate, fără mânie şi fără îndoieli". Ce vrea să spună Pavel prin această referire la a „ridica spre cer mâini curate" atunci când se rugau? În primul rând, postura normală de rugăciune era în picioare (Neem. 9:5; Gen. 18:22; 1 Sam. 1:26; Mc. 11:25; Lc. 18:11, 13; Apoc. 7:9). Dar de asemenea citim despre priviri ridicate (Ps. 25:15; 121:1), sau coborâte (Lc. 18:13), şi de asemenea David a stat înaintea Domnului (2 Sam. 7:18) sau găsim referiri la oameni care îngenunchează, chiar se proştern (Num. 14:5; 16:4, 22, 45; Deut. 9:18, 25-26; Ios 5:14; Jud. 13:20; Dan. 6:10; Ios. 5:14; 1 Împ. 18:42). Din nou, ridicarea mâinilor era o altă modalitate de a exprima apelul cuiva la Dumnezeu şi nevoia ca

El să lucreze în vieţile persoanelor respective (Exod 9:29; Ps. 28:2; 63:5; 77:2; 134:2; 141:2; 143:6; Pl. 3:41; 1 Împ. 8:22, 54; Neem. 8:6; Is. 1:15).

Aşadar, găsim o mare varietate în închinarea poporului lui Dumnezeu. Poate fi menţionată dezaprobarea lui Hendriksen cu privire la o modalitate foarte familiară de a veni în faţa Domnului: „Atunci când trupul stă pleoştit iar omul respectiv urmează să se roage, o astfel de poziţie reprezintă o urâciune înaintea Domnului."[37] Însă fie că stăm în picioare, stăm jos, ne plecăm, îngenunchem, cădem cu feţele la pământ, sau fie că mâinile noastre sunt deschise, ridicate sau strânse laolaltă pare că nu este cel mai important – ci atitudinea inimii este ceea ce contează ŞI sfinţenia vieţii. Exista practica spălării mâinilor atunci când preotul intra în sanctuar (Ex. 30:19-21). Puritatea exterioară cultică simboliza nevoia purităţii din inimă şi din viaţă. Astfel, „ridicarea unor mâini curate" sublinia că rugăciunea, dacă se dorea să fie ascultată, trebuia să vină de la cei care trăiau o viaţă sfântă (Ps. 24:3-5; Is. 1:15-17). Knight[38] consideră că referirea la „mâini" a fost folosită de Pavel pentru că avea această preocupare particulară pentru sfinţenie.

Aspectele specifice ale sfinţeniei care erau cerute în această situaţie de la mijlocitorii în rugăciune este exprimată în aceste cuvinte: „fără mânie şi fără îndoieli". În privinţa primului termen ovrgh, *orgē* „mânie" sau „furie", este adesea folosit de Pavel cu referire la mânia lui Dumnezeu (Rom. 1:18; 2:5, 8; 3:5; 4:15; 5:9; 9:22; 12:19; 13:4; 1 Tes. 2:16; 5:9; Ef. 5:6; Col. 3:16) şi la ziua mâniei (Rom. 2:5; 1 Tes. 1:10). Dar el îl foloseşte de asemenea cu referire la mânia sau furia credincioşilor şi-i îndeamnă să refuze să-i dea voie să-i stăpânească (Ef. 4:31; Col. 3:8). În ce priveşte al doilea termen, dialogismo,j *dialogismos* „îndoială" este o posibilă traducere, întrucât cuvântul este folosit în pasaje care se referă la gândirea unei persoană, dar poate de asemenea fi utilizat pentru a descrie o dispută, vezi Filipeni 2:14: „Faceţi toate lucrurile fără cârtiri şi fără şovăieli". În contextul de faţă, este cel mai probabil că acesta este sensul. Prin urmare, mijlocitorii în rugăciune trebuie să aibă o viaţă care oglindeşte sfinţenia, o respingere a furiei ori disputelor, lipsiţi de orice controversă. Mâinile lor nu trebuie să fie „pătate" cu mânie ori ceartă. Aşa cum Isus Însuşi a insistat, reconcilierea trebuie să preceadă închinarea (Mat. 5:22-26).

Este o realitate că adesea rugăciunile noastre sunt împiedicate de atitudini greşite care-i îndepărtează pe credincioşi unii de alţii. Nutrim atitudini rele care, în esenţă, sunt egoiste şi păcătoase şi conduc la acţiuni greşite şi care nu păstrează nici nu alimentează relaţii bune. Astfel, misiunea lui Dumnezeu este împiedicată.

Se pare că o atitudine de dezbinare invadase comunitatea creştină, serviciile de închinare fiind perturbate. Pentru bărbaţi, rugăciunea care este primită trebuie să izvorască din oameni aflaţi în relaţii bune unii cu alţii. Însă purtarea nepotrivită era *deopotrivă* la bărbaţi şi la femei. Acum apostolul se îndreaptă spre femeile aflate la închinare şi se concentrează asupra vestimentaţiei, aranjării părului, bijuteriilor şi rolului lor public în relaţie cu bărbaţii. Faptul că încă se gândeşte la femei în contextul închinării poate fi văzut din utilizarea expresiei „tot astfel" (v9).

Podoabele femeilor

Aceste câteva versete (v9-15) sunt în mod clar cele mai controversate din toate aceste epistole. Sunt importante aici principiile hermeneutice corecte dacă vrem să interpretăm corect învăţătura lui Pavel. Întreaga secţiune, şi nu doar v11-12 sunt implicate, aşa cum va deveni limpede.

În privinţa acestui pasaj, se pare că sunt trei interpretări contemporane de bază oferite de diferiţi învăţaţi, deşi s-ar putea să fie anumite variaţii minore la nivelul detaliilor:

(a) Un grup de comentatori conservatori care, deşi s-ar putea să difere în privinţa unor amănunte, citesc acest pasaj şi afirmă în esenţă că învăţătura publică din biserică sau rolul prezbiterului care exercită slujba de învăţător a fost restricţionată la bărbaţi. Ca femeile să exercite un asemenea rol este o incompatibilitate cu poziţia lor creaţionistă de supunere faţă de bărbaţi, care poartă autoritatea dată de Dumnezeu. Pavel dă îndrumări care sunt obligatorii în mod universal în biserică în toate epocile.[39]

(b) Comentatorii feminişti care tind să adopte aceeaşi abordare asupra pasajului ca primul grup; de fapt, adesea ei o vor afirma chiar mai hotărât! Scopul epistolei este în mod limpede de a le aşeza cu fermitate pe femei la locul lor prin orice mijloace şi de a afirma superioritatea bărbaţilor într-un sistem patriarhal. Însă pentru ei, pasajul ar trebui respins ca fiind o întoarcere de la ideea paulină a egalităţii exprimată în Galateni 3:28. Din nou, epistolele acestea reflectă un tipar de autoritate post-paulin impus ca un mod convenabil de a proteja biserica.[40] Pasajul este considerat inacceptabil când vine vorba despre standardele NT.

Dar cum pot comentatorii moderni să respingă făţiş această epistolă către Timotei,

când următoarea (2 Tim. 3:16) afirmă că „TOATĂ SCRIPTURA este insuflată de Dumnezeu”? Alţii, deşi resping abordarea feministă, nu sunt dispuşi să accepte că învăţătura lui Pavel de aici este obligatorie în mod universal asupra întregii biserici. De aceea ei sugerează o altă explicaţie.

(c) Comentatorii care sunt solidari cu slujirea femeilor sub forma învăţăturii şi exercitării conducerii în biserică afirmă că pasajul nu interzice în mod general asemenea activităţi. Ei susţin că pasajul oglindeşte fie o situaţie eclezială neobişnuită (influenţa ereziei/învăţătorilor falşi asupra anumitor femei), fie situaţia culturală particulară din Efesul vremii respective şi, astfel, învăţătura de aici are un „specific cultural” sau un „specific efesean” şi nu ar trebui să capete o dimensiune universală. În privinţa celei din urmă, Pavel caută o „soluţie rezonabilă” din pricina necesităţii misionare de a păstra dialogul cu cultura.[41]

S-ar părea că cel mai bine la punctul acesta este să nu se facă comentarii suplimentare despre aceste poziţii, ci să ne păstrăm răspunsul pentru mai târziu şi de asemenea să încercăm să dăm voie exegezei să stabilească interpretarea acestui pasaj.

Se pare că învăţătorii falşi aveau cel mai mare succes în rândul unora dintre femeile creştine din Efes. Cercetătorii indică îndeosebi femeile cărora Pavel li se adresează aici în 2:9-15 şi de asemenea ei fac referire la 2 Tim. 3:5-9. Din perspectiva lui Moo,[42] învăţătorii falşi le îndemnau pe femei să-şi abandoneze rolurile feminine tradiţionale. Oponenţii vorbeau despre ascetism, inclusiv abstinenţa de la hrană şi căsătorie (1 Tim. 4:3) şi învăţătura lui Pavel potrivit căreia văduvele mai tinere trebuie să se recăsătorească şi să aibă copii (1 Tim. 5:14, 2:15) sugerează că rolurile din familie erau desconsiderate. El indică spre probabilitatea că asemenea opinii erau înrădăcinate în credinţa falsă că creştinii erau deja parte în manifestarea deplină a împărăţiei lui Dumnezeu şi că, într-un sens, ei au fost purtaţi într-o sferă spirituală dincolo de lucrurile acestei lumi şi astfel, lucruri precum sex, hrană, distincţii de rol bărbat/femeie nu mai erau relevante pentru ei. Anumite credinţe s-au ivit dintr-o accentuare dezechilibrată a aspectelor particulare ale învăţăturii lui Pavel potrivit căreia creştinii au fost „înviaţi împreună cu Cristos” (Ef. 2:6; Col. 2:12; 3:1) şi că, în Cristos, nu mai este „nici parte bărbătească, nici parte femeiască” (Gal. 3:28).

Epistolele răspund la această problemă a învățăturii false, așa cum am văzut în capitolul 1. La fel stau lucrurile și aici în capitolul 2. Comentariile lui Fee despre acest pasaj pot sluji drept o introducere interesantă:

> Prin urmare, aceasta este noima întregului pasaj – să le elibereze pe aceste femei și biserica din strânsoarea învățătorilor falși. Scăparea lor include comportarea adecvată la capitolul vestimentație, comportarea adecvată în cadrul adunării (inclusiv a învăța în tăcere) și a se căsători și a avea copii.[43]

Desigur, la acest punct ar trebui să menționăm că Fee se consideră pe sine în categoria erudiților care susțin poziția (c) de mai sus. De fapt, el face o diferență între două niveluri de îndemnuri în cadrul învățăturii din NT; unele dintre acestea sunt menite să reprezinte ceea ce el numește îndemnuri generale, eterne și universale; altele trebuie considerate îndemnuri particulare, locale și relative cultural. În ce privește afirmația lui Pavel din 1 Tim. 2:11-12, ea „este legată specific de problema din Efes. Este evident că el nu a adoptat această poziție privitoare la femei în general."[44] Însă există o problemă fundamentală cu această abordare. Mounce sublinează următorul aspect:

> … chiar dacă Pavel se adresa în mod specific învățătorilor falși, nu rezultă că în abordarea unei chestiuni culturale principiul din spatele aplicației devine cumva limitat cultural în afara respectivei culturi; principiul modestiei rămâne un principiu valabil chiar și atunci când este aplicat unei culturi a părului împletit și împodobit cu bijuterii.[45]

Iată de ce putem merge mai departe cu o exegeză atentă asupra acestor versete (v9-15) și să le aplicăm bisericii actuale. Ele sunt la fel de relevante acum pe cât au fost atunci când au fost scrise inițial – toate acestea.

Pavel s-a referit la bărbați care trebuie să fie vigilenți cu privire la anumite păcate în care ar putea cădea în adunarea publică (v8); acum femeile trebuie, la rândul lor, să fie cu băgare de seamă la alte păcate la care ele ar putea fi expuse.

Ar trebui să ne aducem aminte că Pavel are o abordare pozitivă: „Vreau, dar ca femeile să se roage îmbrăcate în chip cuviincios". Stott[46] subliniază că nu există nicio încurajare biblică dată femeilor din Efes să-și neglijeze înfățișarea ori să-și ascundă frumusețea. Femeile trebuie să se îmbrace/împodobească într-o ținută onorabilă cu modestie și moderație. Ele nu trebuie să fie asemenea multora dintre femeile din Efes. Stott[47] face de asemenea referire la J. B. Hurley care sugerează că Pavel are în vedere stilurile de coafuri elaborate care erau la modă în rândul

persoanelor înstărite şi de asemenea stilurile purtate de prostituatele care erau folosite la templul zeiţei Diana. Ele îşi purtau părul sub forma unui aranjament complex enorm caracterizat de împletituri şi bucle îmbinate sau aşezate una peste alta asemenea unor turnuri şi decorate cu bijuterii, aur sau perle.[48]

Aşadar, învăţătura sa generală este că femeile creştine trebuie să se îmbrace nu în haine costisitoare şi extravagante; ele trebuie să fie caracterizate de modestie, nu de orgoliu, de decenţă nu de ambiguitate, adică nu potrivit exceselor celorlalte femei efesene. Aici avem o avertizare cu privire la indecenţă şi extravaganţă. Ca o femeie căsătorită să se îmbrace astfel în public echivala cu ne-credincioşia maritală. De asemenea, femeile sunt descurajate de la a se îmbrăca într-o manieră care i-ar distrage pe alţii de la închinare. În schimb, ele trebuie să se îmbrace cu fapte bune sau cu acţiuni care ar putea fi în beneficiul altora. Pentru Knight[49], cuvântul avlla *alla* „dar" pune în contrast faptele bune cu vestimentaţia indecentă şi face ca accentul final să cadă asupra unei preocupări sincere pentru alţii. Pavel nu doar susţine modestia în îmbrăcăminte, ci faptul că mai multă atenţie şi energie ar trebui canalizate spre împodobirea spirituală. Astfel, ele pot aduce dovezi ale credinţei lor, sau dovezi ale evlaviei lor.

Towner[50] evidenţiază că acceptarea acestui cod de vestimentaţie este legată de un set mai profund de valori. Femeile trebuie să fie „îmbrăcate cu ruşine şi sfială". Termenii folosiţi aici aivdou/j şi swfrosu,nhj *aidous* şi *sōphrosunēs* au fost cuvinte folosite de diferiţi autori la vremea respectivă în discuţii despre modestia soţiilor. De fapt, al doilea termen a fost văzut ca virtute cardinală aplicată soţiilor care le face să se remarce drept cele mai adecvate să-şi onoreze soţii. Towner evidenţiază în special lucrarea lui Winter şi acceptă că Pavel a ales să folosească un limbaj şi tematici care să-l ajute în a conecta viziunea sa misionară la cultură şi îndeosebi la perspectiva seculară asupra „noii femei".[51] Vom reveni la această discuţie, dar acum vom privi la chestiunea care ţine de femei versus învăţătură şi autoritate.

În privinţa lui aivdou/j *aidous*, termenul sugerează o aversiune morală pentru a face ceea ce este dezonorant, trecând dincolo de limitele reţinerii şi modestiei femeieşti. Al doilea, swfrosu,nhj *sōphrosunēs* este autocontrol sau stăpânire de sine elementară în domeniul pasiunilor şi dorinţelor. Însă, adevăratul accent, aşa cum s-a sugerat mai sus, se pune pe „faptele bune", acestea fiind menţionate în permanenţă aici în Epistolele către Timotei şi Tit ca o dovadă a adevăratei mântuiri, la fel cum altundeva în epistolele sale mai timpurii Pavel le respinge în mod constant drept

mijloace sau temelie pentru mântuire. Vezi de asemenea acest accent paulin în 2 Tim. 1:9; Tit 3:5.

Rolul femeilor

În privinţa v11-12, mulţi teologi erudiţi au încercat să limiteze îndemnurile de aici. Stott[52] a evidenţiat principalele încercări de a „domestici" ceea ce aceştia consideră aşa-numita brutalitate a învăţăturii lui Pavel şi voi face comentarii odată cu enumerarea de către el a argumentelor.

Aceştia susţin că:

1. Aceasta a fost opinia personală a lui Pavel, nu porunca sa plină de autoritate. „Vreau" boulomai *boulomai* reprezintă o dorinţă şi „Nu dau voie" evpitre,pw *epitrepō* ar trebui înţelese drept „Personal, eu nu permit". Desigur că Fee susţine că acestora „le lipseşte forţa unui imperativ universal".[53]

Însă folosirea primei formule în aceste epistole (de trei ori) conţine porunca autorităţii apostolice (vezi G. Schrenk, *TDNT* 1, P. 632); a doua în pasajul paralel din 1 Cor. 14:34, 37 este identificată cu învăţătura Legii şi cu porunca Domnului. Pentru Knight[54], „folosirea de către Pavel a indicativului prezent la persoana întâi singular (Rom. 12:1, 3; 1 Cor. 4:16; 2 Cor. 5:20; Gal. 5:2, 3; Ef. 4:1; 1 Tes. 4:1; 5:14; 2 Tes. 3:6; 1 Tim. 2:1, 8) demonstrează că el îl utilizează pentru a da învăţătură sau îndemnare universală şi autoritară (cf. îndeosebi Rom. 12:1; 1 Tim. 2:8)."

2. Referirea este doar la soţii, nu la femei în general şi, într-o anumită privinţă, învăţătura este menită doar pentru a reglementa relaţia privată a soţiei cu soţul ei, nu rolul public al femeii în biserică. Este adevărat că gunh, *gynē* „femeie" şi avnh,r *anēr* „bărbat" *pot* să se refere la soţie şi soţ, însă întregul capitol se ocupă de închinarea publică şi v8-15 definesc rolurile de gen în cadrul acesteia discutându-se despre ceva care pare a fi mai amplu decât doar cuplurile căsătorite. Dacă limităm sensul doar la soţii, oare asta înseamnă că femeile singure sunt libere să facă ce le place?
3. Pavel se referă numai la perturbările şi întreruperile zgomotoase. Aşadar, oare să fie referirea la pălăvrăgeala turbulentă a femeilor? Însă supunere, precum şi tăcerea par a semnifica faptul că aici avem de-a face cu mai mult decât doar zgomot.

4. Pavel evidenţiază că femeile nu trebuie să fie dominatoare. Ea nu trebuie să înceapă să-i ţină prelegeri soţului ei în public, nici să nu fie autocratică. Însă Knight[55], în urma unui studiu asupra cuvântului auvqentein *authentein* (vezi şi mai jos) şi a modului în care este folosit în alte locuri – apare doar aici în NT, dar, în prezent, datorită altor câtorva surse, nu mai este necunoscut – explică faptul că ar fi mai bine să-l lăsăm aşa cum apare şi să nu-l interpretăm negativ aşa cum se face adesea cu referire la uzurparea autorităţii, ci pur şi simplu ca „a avea sau a exercita autoritate".
5. Pavel a pus limite femeilor pentru că lor le lipsea educaţia. Pavel putea să afirme asta clar dacă asta era ideea. Cum rămâne cu bărbaţii needucaţi?

Aşadar, bărbaţii trebuie să se roage în sfinţenie, nu neapărat ridicându-şi mâinile, femeile trebuie să se îmbrace într-un fel modest, demonstrând decenţă şi fapte bune, fără să-şi aroge sau să-şi inverseze rolurile. Ele trebuie să înveţe, un îndemn pozitiv – diferit de atitudinea rabinilor (ei au spus: „Mai bine arzi Tora decât să o înveţe pe o femeie din ea"). Însă trebuie să observăm că ele trebuie să „înveţe", nu să „înveţe pe alţii". În greacă. verbul „a-i învăţa" pe alţii este primul cuvânt din propoziţie şi stă primul ca importanţă, fiind în contrast cu termenul anterior „să înveţe". Ele învaţă/sunt instruite, ele nu trebuie să-i înveţe pe alţii, ci, în relaţia cu soţii lor, trebuie să aibă frică de Domnul şi trebuie să fie ascultătoare (Deut. 31:12).

Prezbiterii sunt cei care trebuie „să fie în stare să-i înveţe pe alţii" (3:2) şi ei sunt evidenţiaţi pentru a fi onoraţi (5:17). Femeile şi, desigur, alţi bărbaţi, trebuie să înveţe de la aceştia. Femeile nu trebuiau să fie păcălite de doctrina învăţătorilor falşi – vezi 2 Tim. 3:6.

Pavel foloseşte h`sucia *hēsuchia* „în tăcere" sau „linişte". A nu perturba ar putea fi un sens mai bun. Pentru Mounce,[56] 1 Cor. 11:5 „asigură un rol vocal pentru femei în serviciile publice de închinare", însă 1 Cor. 14:34-35 le interzice să fie perturbatoare.

Urmează expresia „să se ridice mai presus" peste bărbaţi. Termenul este auvqentein *authentein* care nu mai apare nicăieri în NT şi este rareori folosit altundeva. Aşa cum a fost evidenţiat anterior, mulţi eruditi au sugerat că ceea ce li se interzice femeilor este un anumit stil de a da învăţătură, şi anume, într-o modalitatea sau manieră dominatoare coercitivă. Însă oare ar limita Pavel o asemenea învăţătură doar la femei şi nu i-ar cuprinde şi pe ceilalţi bărbaţi? Se pare că termenul este folosit cu subli-

nierea mai mare asupra faptului că femeile nu vor exercita un rol de conducere care ţine de slujba de învăţător în biserică, care, desigur, reprezintă rolul prezbiterilor.

Motivaţia lui pentru conducerea exercitată de bărbaţi rezidă în ordinea stabilită la creaţie (v13). Pentru Pavel, asta înseamnă că Dumnezeu a intenţionat ca bărbatul să-şi asume conducerea, iar femeia trebuia să-l completeze. Nebunia Evei în a nesocoti asta a dus la dezastru. De fapt, atunci când şarpele s-a apropiat de Eva şi a interacţionat numai cu ea, el de fapt răsturna modelul de conducere al bărbatului.

În v14 Pavel nu spune că Adam a fost fără vină; de fapt, Pavel afirmă clar că el a păcătuit cu bună ştiinţă; el n-a fost înşelat aşa cum a fost Eva. Prezenţa lui Adam alături de Eva poate fi văzută ca ceva implicit, dar el n-a spus nimic. Pentru Mounce,[57] „păcatul lui de omitere s-a petrecut în acelaşi timp cu păcatul Evei de comitere." Pavel foloseşte Gen. 2 pentru modelul conducerii şi supunerii şi mai apoi se focalizează asupra capitolului 3 spre a sublinia ce se poate întâmpla când rânduiala dată de Dumnezeu este abandonată. Eva a fost păcălită, dar asta nu înseamnă că ea nu era responsabilă pentru acţiunile ei care au dus la sporirea durerii în naşterea copiilor (Gen. 3:16). Asta nu sugerează că femeile sunt mai culpabile decât bărbaţii. Pavel doar face referire la tipul particular de păcat de aici. Implicaţia este că şi femeile din Efes erau înşelate de învăţătorii falşi, aşa cum a fost Eva. Acea înşelăciune provenea din aceeaşi sursă cu cea din grădina Eden (1 Tim. 4:1).

Ceea ce s-a întâmplat în Eden are consecinţe continue – forma grecească folosită aici, ge,gonen *gegonen*, este la timpul perfect, „a ajuns" vinovată.

Asigurările lui Dumnezeu pentru femei v15

Se pare că Pavel nu concepe că femeile vor ocupa poziţii de autoritate în biserică. Însă el adaugă o încurajare suplimentară pentru femei: „Ea va fi mântuită prin naştere de fii, dacă ei stăruiesc… " Ce înseamnă asta? Oare se referă, aşa cum interpretează unii, la faptul că ea va ieşi cu bine din naşterea de fii? Dar cu multe nu s-au derulat aşa lucrurile. Problema cu această perspectivă este că Pavel întotdeauna foloseşte „mântuit" în aceste epistole într-un sens spiritual.

Prin urmare, oare este mai bine să înţelegem afirmaţia în sensul de a fi mântuită prin naşterea Fiului, adică a lui Cristos? Sintagma „naşterea de fii" are articol hotărât. Knight,[58] care sprijină această poziţie, ne cere să luăm în considerare contextul şi vocabularul, viitorul pasiv al lui

swqh,setai *sōthēsetai* cu o izbăvire realizată pentru Eva de un altul, o eliberare viitoare prin sămânţa femeii, adică prin Cristos.

Pavel a scris despre căderea în păcat, însă Geneza 3:15 vesteşte eliberarea de şarpele care a înşelat-o pe Eva. Oare el doreşte să afirme includerea femeilor şi a rolului lor în planul lui Dumnezeu de mântuire? Eva a uzurpat rolul lui Adam şi a păcătuit; Dumnezeu, în har, i-a dat ei un rol unic în planul de mântuire. Nu trebuie să uităm niciodată ce-i datorăm unei femei. Naşterea lui Cristos a fost în mod limpede profeţită. Din nou, Wieland[59] sugerează că legătura cu Geneza 3 în context este acolo pentru a indica spre naşterea efectivă de copii implicată în promisiunea făcută Evei în Geneza 3:15 care de fapt slujeşte scopului polemic al autorului în a afirma activitatea procreării în opoziţie cu respingerea ascetică evidenţiată în 1 Timotei 4:3.

Însă, oare în acest context, oare nu este sensul că ea va fi mântuită pe măsură ce-şi acceptă rolul ei în privinţa calităţii de mamă? În loc de a avea preocuparea pentru rolul de prezbiter, ea trebuie să trăiască cu credincioşie pentru Cristos şi să-şi înveţe familia, vezi chiar în aceste epistole exemplul lui Lois şi Eunice (2 Tim. 1:5; 3:15) care l-au influenţat profund pe Timotei şi l-au învăţat Scripturile. Prin urmare, copiii pot fi mântuiţi în urma slujirii credincioase şi iubitoare a mamei în viaţa familiei. Unii vor pune la îndoială acest sens întrucât are un iz de mântuire prin fapte şi aceştia întreabă cum rămâne cu Efeseni 2:8-9.[60] Dar aduceţi-vă aminte de 1 Timotei 4:16 unde chiar în această epistolă Timotei poate prin dedicarea şi chemarea lui „să se mântuiască pe sine însuşi" şi pe cei ce-l ascultă. Prin urmare, femeile efesene vor fi mântuite dacă vin la credinţă, dacă continuă în ea şi dacă lasă ca acea credinţă să fie exprimată înaintea familiilor lor, trăind în dragoste, sfinţenie şi modestie. Viaţa de familie şi influenţa unei mame este crucială în cadrul misiunii lui Dumnezeu.

În autobiografia[61] sa, C. H. Spurgeon mărturiseşte povara de vinovăţie sub care s-a aflat de la vârsta de zece ani până când a fost convertit la cincisprezece ani. El povesteşte cum mama lui îşi aduna copiii, le citea şi le explica Scripturile şi-i implora să se gândească la starea sufletelor lor şi să-L caute pe Domnul. Îşi aduce aminte cum, odată, ea s-a rugat: „Şi acum, Doamne, dacă copiii mei ar continua să trăiască în păcatele lor, nu vor pieri din neştiinţă, iar sufletul meu va trebui să depună o mărturia grabnică împotriva lor în ziua judecăţii dacă nu se apucă strâns de Cristos." Spune el: „Acel gând despre mama care va depune o grabnică mărturie împotriva mea mi-a străpuns cugetul şi mi-a răscolit inima."

El face referire la tatăl său care era un slujitor și adesea lipsea de acasă pentru a predica. Odată, în drum spre slujire, a fost tulburat de gândul că-și neglija familia în timp ce se ocupa de sufletele altora. S-a întors acasă unde a găsit totul cufundat în liniște, mai puțin dormitorul, unde a putut-o auzi pe soția lui care mijlocea cu pasiune în rugăciune pentru mântuirea tuturor copiilor ei, și îndeosebi pentru încăpățânatul ei întâi născut, Charles. Conștientizând cât de împovărată era soția lui pentru preocupările spirituale ale copiilor lui, a acceptat gândul că putea să continue să facă lucrarea Domnului. În liniște, fără să o deranjeze, a pornit din nou la drum pentru a predica.

Mama lui Augustin, Monica, deși soțul nu-i împărtășea credința, s-a rugat ca în cele din urmă familia ei în întregime să se întâlnească cu Cristos. A încercat să-și crească copiii în calea Domnului, fiind întristată profund când aceștia s-au abătut de la adevărul despre care i-a învățat. Augustin era cel mai înzestrat dintre copiii ei și a primit o educație bună, Monica sperând că asta urma să reprezinte o modalitate prin care el să-L cunoască cu adevărat pe Dumnezeu. Însă Augustin a ignorat avertizările mamei sale și a luat-o pe o cale a satisfacerii personale și a imoralității, trăind cu o femeie care nu era soția lui și devenind tatăl unui copil. Însă mama lui n-a renunțat să se roage pentru el ca să se pocăiască și să se întoarcă la Dumnezeu. Pe când era în Milano, Monica s-a dus la biserica în care predica Ambrozie și s-a bucurat când Augustin s-a împrietenit cu Ambrozie și, în cele din urmă, a devenit creștin. Monica a murit în 387 d. Cr. la vârsta de 56 de ani. În *Confesiunile* sale, Augustin a vorbit despre întristarea lui și a plâns pentru mama „de acum plecată dinaintea ochilor mei, care ani la rând a plâns pentru mine ca eu să pot trăi înaintea ochilor Tăi [Doamne]."[62] A murit fericită pentru a văzut răspunsul la rugăciunile ei, deopotrivă soțul ei și fiul ei devenind credincioși.

Acestea sunt doar două exemple ale influenței pe care viața de familie, evlavia în cămin și preocuparea unei mame pentru copiii ei o poate avea în cadrul misiunii lui Dumnezeu.

Comentariu suplimentar

Este important să remarcăm modul în care Towner[63] înțelege versetele de mai sus. Am văzut deja că el consideră că biserica nu putea să fie imună la influența ideologiei „noii femei", îndeosebi cei mai înstăriți dintre credincioși.

Pavel a evidenţiat dintr-o descriere bine cunoscută de femei bogate şi imorale o listă de elemente de împodobit şi de modă. În primul rând, „împletituri de păr" se referă la moda coafatului şi a strângerii părului în vârful capului – în contrast cu modestia femeii imperiale. În al doilea rând, bijuteriile, „aurul sau mărgăritarele", care erau semne ale ostentaţiei şi care indică spre codul vestimentar al prostituatelor plătite scump.[64] În plus, când ajunge la v11-12, Towner sugerează că aceste femei au fost de asemenea afectate de învăţătura eretică a învăţătorilor falşi. El ia în discuţie v12, „Nu dau voie" şi următoarele două infinitive: „a-i învăţa pe alţii" şi „nici a se ridica mai presus de bărbat". În pofida încercărilor unora de a restricţiona interdicţia, lipsesc temeiurile reale pentru asta şi ea trebuie văzută fie ca o poruncă, fie ca o soluţie *ad hoc*.[65] Verbul didaskw *didaskō* „a învăţa" şi familia lexicală, din perspectiva lui Towner, sunt folosite în contrast cu erezia în transmiterea Evangheliei apostolice şi aici se referă la învăţătura cu autoritate în închinarea bisericii atunci când cineva îşi asumă slujba sau rolul de învăţător.

El susţine că dovezile puţine dar importante despre femei care iau parte la diferite părţi al lucrării în bisericile pauline – el face referire la Priscila şi Aquila (F.A. 18:26); Iunia (Rom. 16:7) şi la alte femei (Rom. 16:1-3; Fil. 4:2; 1 Cor. 14:26) şi la paradigma progresistă a „noii femei" a lui Winter - şi influenţa perspectivei lui Galateni 3:28 în existenţa şi slujirea creştină plus înţelegerile eronate despre escatologie, i-ar fi condus pe bărbaţi şi femei să caute să implementeze libertăţi promise, în absenţa unui echilibru adecvat. Ca rezultat, anumite epistole pauline, inclusiv 2 Timotei, au ca intenţie să-i ţină sub control pe cei prinşi într-o asemenea exuberanţă!

Towner sugerează, deşi dovezile sunt fragmentare, că au fost trei motive care au stat la baza interdicţiei lui Pavel ca femeile să dea învăţătură în închinarea bisericii.[66] (1) Unele femei înstărite ajunseseră sub influenţa unei escatologii prea aproape de împlinire (6:20-21; 2 Tim. 2:18). (2) Ele păşiseră în rolul învăţătorului prin intermediul unor elemente de erezie – nu a fost întâmplător că învăţătura despre femei îi urmează celei despre viaţa de familie în v15 sau expunerii de către Pavel a interdicţiei căsătoriei susţinută de învăţătorii falşi în 4:3. (3) Influenţa culturii „noii femei" pe care, fără îndoială, femeile doreau să o împărtăşească altora. Aceste lucruri „l-au condus pe Pavel la a opri activităţile de dare de învăţătură exercitate de femeile creştine.[67]

Mai mult spaţiu este alocat răspunsului său la al doilea infinitiv, „a se ridica mai presus de bărbat". Faptul că termenul principal apare rar îl

face să discute două elemente dominante din contextul pasajului. Mai întâi, erezia. În vremea plinătății Duhului, prin prisma unei concepții ultrarealizate, blestemul din Geneza căzut asupra femeii poate fi considerat ca fiind ridicat. Cel puțin învățătorii falși au avut oportunitatea de a se împrieteni și de a înșela cu o asemenea învățătură femeile înstărite (căsătorie sau văduve). Din nou, mișcarea culturală menționată deja, a cărei influență este văzută în disprețul asupra codului vestimentar, ar fi putut genera probleme ale autorității bărbatului asupra femeii. Mai apoi este discutată folosirea de către Pavel a relatării creației din Geneza.

După ce a examinat pe larg referirile la relatarea creației, Towner sugerează că apostolul răspundea unei interpretări eretice speculative a respectivului capitol timpuriu din Geneza. Tuturora trebuie să li se reamintească de complicitatea femeii la cădere și de natura nedesăvârșită a existenței creștine, iar Pavel face asta într-o manieră care ilustrează înșelarea femeilor/soțiilor din Efes de către învățătorii falși. În final el îi încurajează să vadă importanța de a-și urma rolul tradițional de mame care, dacă ele vor continua în acesta, va duce la mântuirea lor și a familiilor lor.

Oare asta înseamnă că Towner ar trebui văzut ca susținând abordarea tradițională și încurajând perspectiva că această învățătură trebuie aplicată universal? Mă tem că nu. Deși nu sugerează că textul este non-paulin, sau că ar trebui aruncat peste bord pentru că nu exprimă o perspectivă eliberatoare, el caută un mod de a explica de ce pasajul pare a devia de la direcția acelei noi evanghelii. În opinia lui, circumstanțele, învățătura lui Pavel despre misiunea universală a lui Dumnezeu și participarea bisericii la ea sunt cele care-l determină să scrie comunității în maniera aceasta. Învățăturile reflectă „o coloratură a misiunii și a mărturiei."[68] În joc este teama pentru reputația și mărturia bisericii! Prea mult, prea repede ar putea periclita credibilitatea și mesajul bisericii!

Ce putem spune despre toate acestea? Putem fi de acord cu el atunci când pune la îndoială respingerea totală de către mișcarea feministă a învățăturii lui Pavel de aici, fie așa cum a provenit direct de la el, fie, așa cum sugerează majoritatea, ca învățătură ulterioară. Însă realitatea este că mulți conservatori nu vor agrea cu el când susține că această importantă secțiune din 1 Timotei a fost doar un tip de interdicție *ad hoc* sau o legislație de urgență pentru criza prezentă.

(1) A pretinde că datorită mărturiei bisericii în misiunea ei acea libertate care era acceptată în altă parte a fost interzisă este ceva dificil

de apărat. Mai degrabă, cineva s-ar putea întreba: ar fi stabilit Pavel această învăţătură în întregul context al misiunii şi mărturiei mondiale dacă s-ar fi aplicat doar în Efes? În 2:1-2, rugăciunea este adusă pentru „toţi oamenii" unui Dumnezeu care voieşte ca „toţi oamenii să fie mântuiţi" prin singurul Mijlocitor care a murit „pentru toţi" şi, acum, în 2:8, avem referirea la faptul că bărbaţii trebuie să se roage „în orice loc", dar a doua jumătate a versetului plus versetul/versetele următoare privitoare la femei – suntem făcuţi să credem – SE APLICĂ EXCLUSIV femeilor din biserica din Efes. Contextul global în care este expusă învăţătura pentru femei înseamnă neîndoielnic că are o aplicabilitate generală şi universală de-a lungul tuturor epocilor.

(2) Towner a discutat despre relatările din Geneza şi a supus discuţiei interpretarea eronată a acestora de către învăţătorii falşi. Mulţi sunt de acord cu el la punctul acestea. Însă asta nu schimbă faptul că învăţătura privitoare la conducerea bărbaţilor bazată pe relatarea din Geneza este interpretarea validă. Această învăţătură încă rămâne să fie acceptată şi poate fi aplicată în fiecare epocă.

(3) S-ar putea să fie anumite aspecte în cultura Efesului cu care se pot identifica erudiţii. Însă trebuie să fie prea puţine aspecte din această învăţătură privitoare la aceste chestiuni care încă nu se pot aplica astăzi. Majoritatea vor recunoaşte că, în cel mai rău caz, acestea rămân nişte „principii". Însă, având abordarea lui Towner care vorbeşte despre o asemenea legislaţie a „urgenţei", unde sunt „principiile"?

Trebuie remarcat de asemenea comentariul lui Stott privitor la abordarea noastră faţă de acest tip de pasaj:

> Pericolul de a declara orice pasaj scriptural că are doar o validitate locală (nu universală) şi doar una tranzitorie (nu perpetuă) este că deschide uşa unei respingeri integrale a învăţăturii apostolice, din moment ce, practic, tot Noul Testament a fost adresat unor situaţii specifice. Oricând putem arăta că o învăţătură se raporta la un context particular, oare mai apoi o vom limita la acel context şi o vom declara drept irelevantă pentru toate celelalte?[69]

Cu toate acestea, el însuşi sugerează că cea mai bună modalitate de a aborda un pasaj precum 2:8-15 este să-i aplici „principiul transpunerii culturale". Folosind acest concept, el încearcă să susţină perspectiva po-

trivit căreia tematicile supunere-autoritate sunt permanente și universale (înrădăcinate în creație), dar învățătura privitoare la tăcere s-ar putea să nu fie. Însă pentru unii abordarea aceasta este una neconvingătoare.

Prin urmare, pot fi subliniate câteva idei. În primul rând, gândindu-ne din nou la Towner, Pavel nu-și compromite pur și simplu învățătura în altă parte din cauza urgenței. Pare clar că, așa cum vom vedea în cap. 3 - și, desigur, în Tit – prezbiterii erau cei care trebuiau să dea învățătură și aceștia trebuiau aleși din rândul bărbaților. Stott și-ar putea dori să recunoască o posibilitate de dare de învățătură din partea femeilor. Cineva ar putea afirma că acest pasaj nu le interzice femeilor să fie implicate în anumite lucrări de învățătură și predicare, slujind prin urmare deopotrivă în interiorul și în exteriorul căminului – dar să nu fie între prezbiteri.

Problema astăzi constă într-o echivalare eronată a valorii cuiva cu funcția ori rolul acelei persoane. În Împărăția lui Dumnezeu există egalitate, însă bărbații și femeile păstrează totuși roluri funcționale diferite. Când susținem că anumite roluri nu sunt pentru femei, numaidecât suntem acuzați că le atribuim o valoare personală diminuată. Însă este nescriptural să echivalezi valoarea cu rolul. În cadrul Trinității există egalitate între persoane, însă o distincție eternă de roluri. Din nou, aduceți-vă aminte de 1 Corinteni 15:28 că în starea finală va fi o subordonare a Fiului față de Tatăl. „Și când toate lucrurile Îi vor fi supuse, atunci chiar și Fiul se va supune Celui ce I-a supus toate lucrurile, pentru ca Dumnezeu să fie totul în toți." Dacă echivalăm valoarea cu rolul, atunci spunem că Dumnezeu Fiul trebuie neapărat să fie mai puțin valoros decât Dumnezeu Tatăl, pentru că El a acceptat să I se supună. Femeile au valoare egală în Împărăția lui Dumnezeu și în trupul lui Cristos, indiferent de rol.

Așadar, aici, în capitolul 2, suntem îndemnați să vedem rugăciunea cu o perspectivă globală ca fiind o prioritate; proclamarea mesajului misionar despre „singurul Mijlocitor" și impactul de o importanță vitală a vieții de familie – îndeosebi cel al unei mame evlavioase pentru Împărăția lui Dumnezeu. Pavel ne reamintește că, până și biserica locală, cu lucrarea ei măreață de mijlocire, credinciosul individual, bărbații care trăiesc în sfințenie și armonie, femeile care dau dovadă de modestie și preocupare iubitoare față de alții și cadrul evlavios al unei familii, toate acestea pot juca un rol vital în cadrul misiunii lui Dumnezeu.

NOTE

1 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 90.
2 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 55-56.
3 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 56.
4 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 60.
5 Fee, *1 and 2 Timothy, Titus*, p. 62.
6 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 417.
7 Guthrie, *The Pastoral Epistles*, p. 79.
8 G. H. King, *A Leader Led,* (London: Marshall, Morgan and Scott, 1976), p. 45.
9 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 61.
10 Tertullian*, Apology,* tradus de T.R. Glover, (Heinemann: Loeb Classical Library, 1931), 39.2.
11 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 171-175.
12 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 174.
13 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 177.
14 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 93-94.
15 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 427.
16 Remarcăm că, mai întâi în Epistolele adresate lui Timotei şi Tit, înţelegerea omenească raţională implicată în mântuire este descrisă prin folosirea verbului „a veni la" cunoştinţa adevărului (1 Tim. 2:4; 2 Tim. 3:7) sau „a crede şi a cunoaşte adevărul" (1 Tim. 4:3). Şi totuşi Pavel recunoaşte că asta este prin intermediul darului lui Dumnezeu, un Dumnezeu care le poate „da pocăinţa, ca să ajungă la cunoştinţa adevărului" (2 Tim. 2:25); sau „credinţa aleşilor lui Dumnezeu şi cunoştinţa adevărului" (Tit 1:1). Suveranitatea divină şi responsabilitatea umană trebuie ţinute laolaltă.
17 Lucrarea de faţă este scrisă în Oradea, România, îndeosebi pentru păstorii şi studenţii români.
18 www.sga.org.uk/our-work. Accesat în aprilie 2015.
19 Vezi usa.ntm.org/about de asemenea www.operationworld.org/roma accesat în aprilie, 2015. Site-ul celor de la Operation World scoate în evidenţă că „românii pot cu uşurinţă să pătrundă pe terenuri în care vesticii nu pot, iar agenţiile misionare sunt interesate ca românii să lucreze pentru ele. Factori limitatori sunt lipsa suportului financiar/sponsorizării şi viziunea misionară lăsată în urmă în multe biserici."
20 Vezi Proiectul Iosua, http://www.joshuaproject.net/ accesat în aprilie 2015; de asemenea, statisticile furnizate de D. B. Barrett şi T. M. Johnson, World Christian Trends AD 30–AD 2200: Interpreting the annual Christian Megacensus. (ed. asociaţi) Christopher R. Guidry şi Peter F. Crossing. (Pasadena, CA: William Carey Library, 2001).
21 Proiectul Iosua. http://www.joshuaproject.net/ accesat în aprilie 2015.
22 R. D. Ralph and B.A. Koch, 'Finishing the Task: The Unreached Peoples Challenge', în *Perspectives on the World Christian Movement: A Reader*, (ed.) Ralph D. Winter şi Steven C. Hawthorne, (Pasadena, CA: William Carey Library, 2009), p. 543.
23 M. R. Baxter, *The Coming Revolution: Because Status Quo Missions Won't Finish the Job,* (Mustang, OK: Tate Publishing, 2007), p.12.

24 http://gem-werc.org/gd/findings.htm. Accesat în aprilie 2015.
25 K. P. Yohannan, *Come Let's Reach the World,* (Carrollton, TX: GFA Books, 2004), p.31-45.
26 Yohannan, *Come Let's Reach the World*, p. 63.
27 www.thetravelingteam.org/articles/amy.carmichels-dream. Accesat în aprilie 2015. Amy Carmichael (1867-1951) s-a născut în Millisle, Irlanda de Nord. Ea a fost o misionară în India care a înfiinţat un orfelinat şi a fondat Dohnavur Fellowship în 1910 ca un sanctuar pentru peste 1000 de femei tinere şi fete, copii de la temple, care erau supuşi unor obiceiuri care echivalau cu prostituţia forţată.
28 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 68-69.
29 L. Morris, *The Apostolic Preaching of the Cross,* (London: Tyndale, 1965), p. 51.
30 Wright, *The Mission of God,* p. 17.
31 Wright, *The Mission of God,* p. 211.
32 C. Wright, 'The Old Testament and Christian Mission', in Evangel, (Summer 1996), p. 39.
33 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 189.
34 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 130, îl înţelege drept verset tranziţional, însă, în interesul structurii paragrafului, îl plasează alături de v1-7.
35 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 56.
36 Vezi p. 10 Plummer, *Paul's Understanding of the Church's Mission: Did the Apostle Paul expect the early Christian Communities to Evangelise?*
37 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 103.
38 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 129.
39 Vezi *Women in the Church,* (ed.) A. J. Köstenberger , T. R. Schreiner, and H. S. Baldwin, (Grand Rapids, MI: Baker, 1995), considerată la momentul prezent una dintre cele mai bune analize asupra subiectului din această perspectivă.
40 Vezi E. S. Fiorenza, *In Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins,* (London, SCM Press, 1983).
41 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 193.
42 D. J. Moo, 'What Does It Mean Not to Teach or to Have Authority over Men? (1 Tim. 2:11-15)', in *Recovering Biblical Manhood and Womanhood,* (eds.) J. Piper and W. Grudem, (Wheaton, IL: Crossway, 1991), p. 179-93.
43 G. D. Fee, 'Issues in Evangelical Hermeneutics', *CRUX*, p59, citat în Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 110.
44 Fee, *1 and 2 Timothy and Titus,* p. 77.
45 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.112.
46 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 83.
47 J. B. Hurley, *Man and Woman in Biblical Perspective: A Study in Role Relationships and Authority,* (Leicester: IVP, 1981), p.199, în Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 84.
48 Knight observă că perlele erau considerate foarte scumpe, fiind mult mai căutate decât aurul. Adjectivul polutelh,j *polutelēs*, desemnează o îmbrăcăminte „foarte scumpă". Sugestia este despre o vestimentaţie ornamentată cu bijuterii şi extrem de costisitoare care implică o cheltuială exorbitantă la nivelul banilor şi timpului

şi o manieră similară de îmbrăcăminte, aşa cum sugerează şi Hurley, cu cea a prostituatelor şi a desfrânatelor. Însă Knight afirmă: „Excesul şi senzualitatea pe care le comunică acele obiecte sunt cele pe care le condamnă Pavel (cf. Iacov 5:1-6), nu împletiturile, aurul, perlele şi nici chiar hainele scumpe, în şi prin ele însele." *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 135-136.

49 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.136.

50 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 206.

51 Vezi Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, p. 205-210, unde face numeroase referiri la următoarea lucrare: B. W. Winter, *Roman Wives*, *Roman Widows: The Appearance of New Women and the Pauline Communities* (Grand Rapids: Eerdmans, 2003). Îmbrăcămintea exterioară a femeii urma să semnaleze fie modestia şi loialitatea ei maritală, fie disponibilitatea ei. Vestimentaţia recunoscută a unui soţii care era semnul fidelităţii şi respectabilităţii era *stola*, adică o îmbrăcăminte ca un fel de robă, în vreme ce vestimentaţia unei prostituate era o *togă* mai colorată şi care expunea mai mult corpul.

52 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 84-86.

53 Fee, *1 and 2 Timothy and Titus,* p. 77.

54 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.140.

55 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.141.

56 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.118.

57 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.142.

58 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.146.

59 Wieland, *The Significance of Salvation: a Study in Salvation Language in the Pastoral Epistles,* p.69-84, 257.

60 Observaţi comentariile lui Knight care, aşa cum s-a subliniat, susţine că referirea este la naşterea lui Mesia. „Asta ar face ca, pentru femei, mântuirea să depindă de o lucrare şi, în mod specific, de o lucrare pe care nu toate pot să o înfăptuiască." Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 146. Acest comentariu pare contrar acceptării anterioare de către el în v10 că „faptele bune sunt un rezultat şi o expresie a mântuirii…" p. 137.

61 C. H. Spurgeon's *Autobiography, The Early Years: 1834-1859*, (Edinburgh: Banner of Truth Trust, 1962), p. 44-45

62 B. O'Rourke, *Confessions of Augustine* Book 9, (London: Darton, Longham, Todd, 2013), p. 390.

63 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 208-239.

64 Towner face de asemenea aceeaşi observaţie ca şi Knight înainte potrivit căreia mărgăritarele erau de fapt considerate ca fiind cele mai valoroase – de fapt, de trei ori mai valoroase decât aurul. Ei le foloseau pentru a-şi împodobi părul, ba chiar hainele şi sandalele.

65 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p.217.

66 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 219-220.

67 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 220.

68 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 237.

69 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 77-78.

1 TIMOTEI 3:1-16
Conducerea în Casa lui Dumnezeu

Am menţionat felul în care Pavel a dat îndrumări privitoare la nevoia urgentă de a-i contracara pe învăţătorii falşi, cap. 1; îndrumări privitoare la mijlocirea în cadrul misiunii şi la implicarea în închinarea publică, incluzând rolul bărbaţilor şi femeilor, cap. 2; acum, în capitolul 3, el include îndrumări privitoare la cei care sunt chemaţi să înveţe, să poarte de grijă şi să slujească în Casa lui Dumnezeu, biserica Dumnezeului celui viu. De fapt, acesta este pasajul în care el stabileşte calităţile personale necesare pentru a sluji Domnului cu eficienţă.

Este necesar un comentariu ca răspuns la sugestia că biserica, potrivit acestor epistole, s-a deplasat de la a fi o comunitate carismatică aflată sub conducerea dinamică a Duhului Sfânt înspre a fi o instituţie mai formală, având roluri stabilite ale prezbiterilor, episcopilor, diaconilor, ajungându-se chiar la a se afirma că Timotei şi Tit exercitau un rol mai apropiat celui de episcop monarhic. Potrivit unor erudiţi, a veni la „credinţă" a lăsat locul „credinţei", în sensul de crez formal, iar a evangheliza în cadrul „misiunii" a fost înlocuită de păstrarea adevărului. Însă se poate susţine că adesea este o subestimare a rânduielii în epistolele mai timpurii şi o subestimare similară a lui „charasmata" în Epistolele adresate lui Timotei şi Tit. În privinţa epistolelor mai timpurii, pentru învăţătorii susţinuţi financiar şi pentru dovezi ale conducerii formale, vezi Gal. 6:6; 1 Tes. 5:12; Rom. 16:1; Col. 4:17; Fil. 1:1; vezi de asemenea F.A. 14:23. Pentru spiritualitatea mai dinamică a Epistolelor adresate lui Timotei şi Tit, vezi 1 Tim. 1:18; 4:1, 14; 2 Tim. 1:6-7, 14; Tit 3:5. Deşi este adevărat că darurile carismatice nu sunt menţionate în aceste epistole, ele nu sunt menţionate prea mult nici în restul epistolelor lui Pavel. Epistolele Noului Testament sunt toate scrieri „ocazionale", adică focalizate particular spre nevoile bisericilor individuale, iar asta este limpede, fie că citim 1 Corinteni, fie că citim Epistolele adresate lui Timotei şi Tit. Adevărata înţelegere a rolului lui Timotei şi Tit ca delegaţi apostolici şi alte aspecte ale unui presupus catolicism timpuriu sunt abordate în altă parte.

Este clar că problemele majore ale bisericii din Efes erau generate de conducere. Se pare că în biserică învăţătorii falşi perverteau Evanghelia

și predicau un mesaj care, în ultimă instanță, provenea de la Satan (așa cum Pavel va continua să arate în cap. 4:1-5). Observați din nou accentul pus pe caracter – de fapt, prima trăsătură „fără prihană" sau „deasupra oricărui reproș" iese în evidență ca un fel de titlu pentru toate celelalte calități – celelalte expun în amănunțime ce înseamnă asta. Mounce[1] subliniază următoarea idee:

> Aceasta este una dintre preocupările prioritare ale epistolelor pastorale. Biserica nu și-a păzit reputația, iar comportamentul nelegiuit al învățătorilor falși aduce tot mai multă ocară asupra acesteia. Timotei trebuie să se asigure că liderii ei sunt deasupra oricărui reproș.

Gramatica pasajului pare să trădeze această preocupare. Întâi, pasajul 3:2-6 reprezintă o singură propoziție lungă care începe cu acest accent și 3:7, noua propoziției, repetă preocuparea inițială.

Gruenler[2] de asemenea prezintă cu claritate motivele misionare de aici:

> Ideea potrivit căreia caracterul în cadrul misiunii este principala preocupare a lui Pavel în 1 Timotei este confirmată suplimentar prin standardele după care trebuie selectați conducătorii în biserică (1 Tim. 3:1-16). Întrucât F.A. 20:17-18 oferă dovezi că prezbiterii erau deja prezenți în Efes, Pavel repetă criteriile pentru selectarea lor. Contextul lui 1 Timotei ar indica faptul că, întrucât unii bărbați și unele femei nu demonstrează conduita corespunzătoare în biserică și păgubesc reputația ei, standardele pentru rolurile de conducători trebuie revizuite astfel încât „să știi cum trebuie să te porți în Casa lui Dumnezeu" (1 Tim. 3:15). În biserică sunt și unii lideri influenți care de asemenea păgubesc reputația ei și obstrucționează Evanghelia. Acesta este un îndemn misionar fundamental și el cristalizează motivul lui Pavel pentru scrierea acestei epistole.

Trebuie de asemenea să remarcăm că se găsesc trei liste de calități pentru episcopi sau prezbiteri în Epistolele adresate lui Timotei și Tit (1 Tim. 3:1-7; 5:17-23; Tit 1:5-9). Similitudinile sunt ceea ce a-i aștepta și ar trebui de asemenea să se observe că în fiecare dintre acestea este prezentă o accentuare primordială a caracterului.

Prezbiterii

Dumnezeu intenționează ca biserica Lui să aibă conducători; în cap. 3 ei sunt numiți evpi,skopoi *episkopoi* „supraveghetori"; v2 și în cap. 5:17, 19

presbu,teroi *presbuteroi* „prezbiteri”. În 3:8 Pavel face de asemenea referire la dia,konoi *diaconoi* „diaconi”. S-a făcut menţiunea că, atunci când Pavel şi Barnaba s-au întors din prima lor călătorie misionară, au stabilit prezbiteri în bisericile nou înfiinţate (F.A. 14:23). Din nou, când Pavel scrie bisericii din Filipi, el se adresează „sfinţilor… episcopilor (supraveghetorilor) şi diaconilor”. Se va sugera că episcopii erau numiţi pentru o lucrare de supraveghere, în timp ce diaconii se implică într-o lucrare de slujire.

Conducerea în biserică nu este pur şi simplu un aranjament uman (Ef. 4:11). Este lucrarea Duhului Sfânt să stabilească lideri (F.A. 20:28). Timotei este învăţat cum poate identifica asemenea bărbaţi în biserică. Nimic nu este menţionat aici, în acest capitol, despre numirea de conducători, iar unii au sugerat că, deşi materialul este prezentat ca şi cum era o îndrumare dată lui Timotei, de fapt era destinat bisericii. Însă, s-ar părea că Tit a fost direct implicat în Tit 1:5, iar 1 Timotei 5:22 indică faptul că Timotei trebuia de asemenea să aibă un anumit rol în orice desemnare. În primul rând îi întâlnim pe episcopi.

Termeni utilizaţi

De menţionat că nu ar trebui să înţelegem termenul „episcop” aici, în v1, ca aplicându-se uzanţei contemporane a termenului. Stott[3] admite că „episcopatul monarhic” (un singur episcop care prezidează peste un colegiu de prezbiteri) nu poate fi datat mai devreme de Ignaţiu din Antiohia Siriei, c. 110 d. Cr.” În vremurile NT, termenii erau interschimbabili pentru acelaşi oficiu (vezi F.A. 20:17, 28; 1 Pet. 5:1-2; Tit 1:5-7). Se pare că termenul „prezbiter” era de provenienţă evreiască, denotând demnitate, vârstă mai mare; termenul „episcop sau supraveghetor” era de provenienţă grecească, indicând funcţia.

Trebuie avută în vedere discuţia anterioară privitoare la poziţia lui Timotei în Efes. El nu este inclus nicăieri în structura bisericii din Efes (nici Tit în comunităţile cretane). El nu este episcopul, ci un delegat apostolic temporar aflat sub îndrumarea lui Pavel, căruia i s-a cerut să rămână acolo pentru o vreme din cauza unei probleme specifice.

O bună lucrare

Capitolul începe cu: „adevărat este cuvântul acesta”, v1. Această expresie din categoria „zicerilor pline de adevăr” este a doua de felul acesta din epistole de faţă (vezi 1:15-16). Unii consideră că aici ea ar putea indica retrospectiv la 2:15, ceea ce ar permite ca toate afirmaţiile să fie legate de tematica mântuirii. Însă demnitatea acestei chemări în biserică este

cel mai probabil ceea ce este subliniat, îndeosebi dacă unii dintre învăţătorii falşi au fost anterior prezbiteri iar dezertarea lor sau disciplinarea lor a generat un vid. De asemenea, se poate vedea cum expresia de aici din v1b poate fi transmisă prin intermediul tradiţiei viitoare.

Aşadar, Pavel afirmă: „Dacă doreşte cineva să fie episcop, doreşte un lucru bun" („o lucrare bună", versiunea folosită de autor, n. tr.). Acest enunţ a generat anumite comentarii şi a ridicat anumite întrebări. Oare nu este greşit să doreşti sau să ai ambiţii privitoare la această poziţie? Oare n-ar trebui ca funcţia să-l caute pe om şi nu omul să caute funcţia?

Observaţi că, deşi lauda este implicită în afirmaţie, ea nu este exprimată categoric. Despre funcţie se spune că este excelentă sau bună. Trebuie să ne aducem aminte că în istoria timpurie a bisericii a deţine o asemenea poziţie însemna sacrificiu şi posibil moartea. Pentru Hendriksen,[4] într-o asemenea vreme, o încurajare şi un cuvânt de laudă implicită nu era ceva nelalocul lui. Oamenii erau dispuşi să-şi asume sarcinile care implicau sacrificiu în zilele de început. Puţin, însă fac asta, în secolul douăzeci şi unu.

Expresia de aici este kalou/ e;rgou *kalou ergou*, „o bună lucrare". Knight[5] sugerează că termenul e;rgon *ergon* nu este folosit în sensul general al lucrării ca faptă sau acţiune. El optează pentru traducerea prin „sarcină" ca una care exprimă cel mai bine sensul termenului de aici. Pavel pretinde că sarcina este una bună sau una excelentă – kalo,j *kalos*. Sarcina este exprimată în v2 drept a supraveghea (evpi,skopoj *episcopos*) şi a da învăţătură (didaktiko,n *didakticon*) şi de asemenea v4-5, a conduce (prin implicaţie, dar exprimată clar în 5:17) şi a se îngriji de biserica lui Dumnezeu. Observaţi că nu este biserica prezbiterului, ci biserica Domnului. Dragostea Lui faţă de ea este de asemenea natură încât a cumpărat-o „cu sângele Său" (F.A. 20:28). El a rânduit ca dragostea Lui pentru biserica Lui să fie exprimată prin intermediul lucrării supraveghetorilor/prezbiterilor care vor priveghea asupra bisericii, vor vesti adevărata doctrină prin învăţăturile lor, exercitând conducerea şi grija pentru poporul Lui.

Spiritualitatea – calificarea vitală

Calificările pentru cineva care doreşte să fie într-o asemenea postură sunt enumerate în v2-7. Prezbiterul trebuie să aibă o mărturie favorabilă din partea a trei grupuri: membrii bisericii, familie şi necredincioşi. Niciunul dintre acestea n-ar trebui să poată indica spre ceva. El trebuie să

fie „fără prihană”. Adjectivul avnepi,lhmpton *anepilēmpton* descrie o persoană care nu doar că este „deasupra oricărui reproş”, ci merită să fie considerată astfel.[6]

(a) Reputaţia pe care trebuie să o aibă între credincioşi v2-6

Sintagma „fără prihană” poate fi înţeleasă, aşa cum explică Hendriksen[7], ca un fel de antet pentru toate celelalte 11 descrieri care urmează –

Trăsături pozitive. Trebuie să fie bărbatul unei singure neveste. Nu se referă la faptul că i se cere să fie căsătorit. Accentul din greacă este pe cuvântul „singur” şi nu doar pe statutul de căsătorit. De asemenea, dacă a fi căsătorit era o cerinţă, asta i-ar fi descalificat pe Pavel şi pe Timotei dintr-o asemenea lucrare. Mai mult, dacă textul ar fi insistat ca prezbiterul să aibă o soţie, atunci, prin implicaţie, trebuie să aibă şi cel puţin doi copii. Unii ar putea sugera că versetul ar interzice poligamia, însă se pare că asta nu era o problemă în rândul creştinilor.[8] Este cel mai bine ca această afirmaţie să se interpreteze în sensul că prezbiterului i se cere să fie pe deplin şi întotdeauna credincios soţiei sale, să fie un exemplu strict de moralitate, literal, „soţul unei singure soţii”. Dar dacă soţia lui a murit şi el s-a recăsătorit? Potrivit lui Knight[9]:

> Ar fi ciudat ca apostolul libertăţii, care considera că persoana văduvă „este slobodă să se mărite cu cine vrea; numai în Domnul” (1 Cor. 7:39) şi care a folosit acest principiu al libertăţii pentru a ilustra învăţătura lui despre Lege (Rom. 7:1-3), să interzică această libertate unui posibil slujitor al bisericii a cărei soţie a murit.

Aceasta este o afirmaţie importantă întrucât învăţătorii falşi au interzis căsătoria (1 Tim. 4:3), iar promiscuitatea sexuală era obişnuită (2 Tim. 3:6). Sublinierea este identică pentru diaconi (3:12) şi în Tit (Tit 1:6), acolo unde această cerinţă este pusă în capul listei şi, pentru Mounce[10], asta sugerează că fidelitatea maritală era o problemă serioasă în biserica din Efes.

El trebuie de asemenea să fie cumpătat. Menţiunea aceasta are un sens figurat, întrucât 3:3 se referă la beţie în mod literal. Aşadar, sensul este că prezbiterul va avea mintea limpede, demonstrând o gândire echilibrată şi lucidă. De asemenea va fi înţelept, având controlul asupra sa. Va avea stăpânire asupra comportamentului său, asupra emoţiilor şi impulsurilor sale. „Nu trebuie doar să aibă o vorbire bună, ci şi o umblare bună.”[11]

Mai întâi, el va fi vrednic de cinste – acea calitate care face ca o persoană să fie considerată demnă de respect de către alţii, cu o exprimare în exterior care izvorăşte dintr-o calitate interioară a stăpânirii de sine - şi primitor de oaspeţi (o practică, de fapt, cerută tuturor credincioşilor, Rom. 12:13; Evr. 13:2; 1 Pet. 4:9, din cauza pericolelor generate de călătorii şi de nesiguranţa economică), un cuvânt care este tradus în lucrarea lui Quinn şi Wacker[12] prin „unul căruia îi plac oaspeţii". Mai apoi, „în stare să înveţe pe alţii" didaktiko,n *didaktikon*, un adjectiv nemaiîntâlnit în NT, exceptând 2 Tim. 2:24, cu referire la Timotei. Este singurul dar pentru slujire menţionat aici între aspectele de caracter şi implică a avea abilitatea de a oferi îndrumare şi instruire celor care le cer. Este dezvoltat în Tit 1:9 şi urm. Aşadar, aşteptarea este ca liderii să fie aleşi din rândul celor care dau dovadă că au acest dar.

Trăsături negative. „Să nu fie beţiv". Cuvântul mai apare doar o dată în Tit 1:7 în legătură cu prezbiterii. De regulă este o referire la băutul excesiv, cineva care întârzie lângă vin. Aceeaşi precizare este repetată pentru diaconi în v8 şi în cazul femeilor vârstnice în Tit 2:2. Faptul că termenul este repetat în aceste situaţii separate indică spre faptul că băutul era o problemă serioasă pentru bisericile din Efes şi Creta. Ulterior aflăm despre Timotei şi abstinenţa sa totală (1 Tim. 5:23). Legat de prima interdicţie de aici şi, similar lui Tit 1:7, găsim un alt cuvânt grecesc plh,kthj *plēktēs* din nou găsit doar aici în NT, subliniind că o asemenea îndeletnicire cu băutura duce la violenţă. Astfel, prezbiterii nu trebuie să fie violenţi, aşa cum se întâmplă cu beţivii; să nu fie gata pentru a se bate sau pentru a-i lovi pe oameni – nici chiar verbal.

Din nou, nu trebuie să fie lacomi după bani, ci blânzi, paşnici, „manifestând îngăduinţă faţă de încetineala, ciudăţenia şi chiar grosolănia altora"[13], şi astfel, dispuşi să treacă cu vederea multe. Să dea dovadă de un caracter rezonabil, de toleranţă – o calitate avută de Cristos (2 Cor. 10:1). Aceste două adjective sunt folosite cu referire la stilul de viaţă creştin în Tit 3:2. Descrierea „blând" este folosită în LXX pentru a desemna o calitate a lui Dumnezeu; în alte locuri, referirea este la judecători şi împăraţi.[14] A nu fi „gâlcevitor" este explicat de către Towner[15] astfel: „această comportare pacifistă, constructivă va vindeca fisurile produse de o dispută amară, va fi un ajutor pentru congregaţie şi îşi va aduce contribuţia pozitivă la reputaţia publică a conducătorului."

Când vine vorba despre învăţătorii falşi, un contrast important este referirea la câştigul financiar, „nu iubitor de bani". Acest viciu era unul

comun în cultura greco-romană. Toţi cei din conducere (3:8; Tit 1:7) trebuie să fie avertizaţi. Acest viciu va fi evidenţiat mai clar în 6:5 şi urm. Oponenţii dădeau învăţătură nu ca urmare a dragostei pentru oameni sau pentru nevoile acestora, ci doar pentru că-şi doreau să obţină bani. Aceasta era motivaţia reală. Aici, în discuţia despre prezbiteri, opusul este presupus în mod clar; să nu fie caracterizaţi de lăcomie, ci de abnegaţie pentru alţii.

(b) Reputaţia pe care trebuie să o aibă între membrii familiei v4-5

Termenul aici este oi;kou *oikou* folosit nu în sensul de „casă", ci de „gospodărie" sau „familie". Provocarea vizează modul în care el îşi gestionează familia sa. Un bărbat trebuie să fie în stare într-un mod evident să-şi conducă familia/copiii într-o manieră plăcută şi să le impună respect, păstrându-şi demnitatea personală în tot acest timp, înainte de a-şi asuma conducerea bisericii, a familiei lui Dumnezeu. Hendriksen[16] a menţionat că prima şi ultima cerinţă descriu relaţia prezbiterului cu familia sa. La fel stau lucrurile şi când ajungem la diaconi (v12). Aspectul acesta trebuie să primească o importanţă însemnată.

O asemenea conducere trebuie îndeplinită cu seriozitatea cuvenită, sau într-o asemenea manieră încât „*Fermitatea* tatălui să-l facă să fie *recomandabil* pentru un copil să asculte, *înţelepciunea* lui să-l facă să fie *natural* pentru un copil să asculte şi *dragostea* lui să-l facă să fie *o plăcere* pentru copil să asculte."[17]

Pavel se referă la copiii care sunt încă acasă, adică la minori. În Tit 1:6, cerinţa este că el trebuie să aibă pista tekna *pista tekna*, copii credincioşi, nici neastâmpăraţi, nici neascultători. Oare „*pista*" ar trebui înţeles ca a crede sau a fi credincios? Este folosit în ambele sensuri în aceste epistole. Contextul aici, cu textul paralel din 1 Tim. 3:4-5, oferă câţiva indicatori importanţi în vederea interpretării. Afirmaţia restrictivă de aici, „care să nu fie învinuiţi de destrăbălare sau neascultare" accentuează comportamentul şi pare a explica ce înseamnă pentru *tekna* să fie *pista*. Tot astfel, 1 Tim. 3:4 vorbeşte despre prezbiter astfel: „să-şi ţină copiii în supunere cu toată cuviinţa". Knight subliniază că în ambele cazuri prezbiterul este evaluat pe baza capacităţii „a-şi stăpâni copiii".[18] Prin urmare, Tit:16 „să aibă copii credincioşi" este practic acelaşi lucrur cu 1 Timotei 3:4 de aici.

Aşa cum s-a menţionat succint anterior, remarcaţi că este improbabil că Pavel a vrut să spună că doar un bărbat căsătorit cu cel puţin doi copii putea fi supraveghetor. El scria în lumina situaţiei normale. Oare n-a recomandat Pavel celibatul şi nu s-a dat pe sine ca exemplu (1 Cor. 7:7-8, 32 şi urm.; 9:5)?

Mounce[19] menționează utilizarea lui prosth/nai *prostēnai* în v5, care poate însemna a guverna sau a conduce. A doua idee este exprimată când vine vorba despre termenul înrudit prosta,tej *prostates*, care înseamnă „protector". Astfel, aici avem ideea rolului de tată care nu este dictatorial, ci grijuliu și protectiv față de copiii lui. În biserică, el nu trebuie să fie despotic, ci un conducător grijuliu care slujește. Lucrul acesta este limpede când Pavel leagă conceptul de față cu evpimelh,setai *epimelēsetai* în v5, „a purta de grijă".

El trebuie să fie un om cu o anumită experiență, nu un convertit de curând, sau neo,futon *neofuton*, care înseamnă creștin „plantat de curând", v6. Biserica din Efes existase de aproximativ zece ani și de aceea Timotei putea fi selectiv în procesul de alegere a conducătorilor. Afirmația aceasta nu este găsită în lucrarea de pionierat din Creta în Tit 1.

Aici sunt două posibile pericole pentru Timotei pe care el trebuie să le țină minte. A pune oameni nepregătiți în această slujire ar putea, întâi de toate, să-i facă să se „umfle de mândrie". Fascinația autorității ar putea fi prea mult de dus pentru unii, iar promovarea prea grabnică i-ar putea face să se îngâmfe. Asta ar putea foarte bine să genereze prăbușirea lor – prin intermediul mândriei – aceeași osândă în care a căzut și diavolul, înțelegând expresia a un genitiv obiectiv, mai degrabă decât unul subiectiv.[20] (Este interesant că același cuvânt „a se îngâmfa" este folosit despre învățătorii falși (1 Tim. 6:4; 2 Tim. 3:4). Observăm că în prima sa călătorie misionară, Pavel n-a numit conducători în fiecare biserică decât după ce le-a revizitat (F.A. 14:23). Bărbații respectivi trebuie să fie oameni maturi.

(c) Fără prihană atât cât îi privește pe cei necredincioși v7

Așa cum s-a menționat anterior în comentariile noastre despre „evlavie", Pavel subliniază adesea preocuparea privitoare la părerea celor de afară despre mărturia bisericii (1 Tim. 5:14; 6:1; Tit 2:5, 8, 10; 3:2, 8; 1 Cor. 10:32; Col. 4:5; 1 Tes. 4:12). Cei de afară adeseori știu mai multe despre omul respectiv întrucât el este în mijlocul lor zilnic, trăind în comunitatea locală sau în contextul locului de muncă. Dacă nu are respectul celor din afară, asta se va dovedi o piatră de poticnire pentru Evanghelie. Această mărturie ținea de eficiența misiunii bisericii în lume. A eșua în oricare dintre calitățile menționate de Pavel putea să ducă la o pierdere a credibilității.

La ce se referă Pavel prin „cursa diavolului”? Să fie oare faptul că individul ar putea considera că purtarea lui rea nu l-a obstrucţionat în dobândirea succesului şi astfel va încerca să-şi ascundă mai multe culpabilităţi, căzând în cursa şi sub puterea diavolului?

Prezbiterul care se păzeşte pe sine în aceste chestiuni se izbăveşte pe sine şi biserica din a cădea în dizgraţie şi se păzeşte de o pierdere totală a credibilităţii. Termenul ovneidismo,j *oneidismos* „ocară” poartă cu sine ideea de a aduce ocară asupra propriei persoane, o dizgraţie extremă. O altă modalitate[21] de a prezenta calificările pe care Pavel le cere de la Timotei ca să le caute în posibilii prezbiteri sunt după cum urmează:

Căsătoria lui v2, bărbatul unei singure neveste, fidelitate
Autoguvernarea lui v2, cumpătat, înţelept şi vrednic de cinste
Deschiderea lui v2, primitor de oaspeţi – filo,xenon *filoxenon* cazul acuzativ, literal „o dragoste pentru străini.”
Înzestrarea lui v2, „în stare să înveţe pe alţii”. Prezbiterul trebuie să fie unul care studiază Cuvântul şi să fie competent să-i înveţe pe alţii, fie că este vorba despre amvon, fie despre o situaţie de consiliere unu la unu.
Abstinenţa lui v3, să nu fie prins în cursa alcoolului.
Temperamentul lui v3, să nu fie violent – ceea ce include şi abuzul verbal – ci blând.
Gestionarea de către el a banilor v3, vezi mărturia lui Samuel la încheierea vieţii sale de slujire, 1 Sam. 12:1-5 şi mărturia de altădată a lui Pavel către prezbiterii efeseni, F.A. 20:33-35.
Viaţa lui de familie v4-5, ceea ce un bărbat este acasă este important.
Inima lui de slujitor pentru poporul Domnului v6, există o nevoie de adevărată umilinţă şi experienţă pentru a sluji ca prezbiter.
Mărturia lui publică v7, trebuie să se dovedească limpede realitatea, stabilitatea şi autenticitatea mărturiei sale înaintea altora. Dacă un prezbiter nu are o bună mărturie într-un sat sau într-un oraş, cum va putea fi eficientă biserica în misiunea ei de a evangheliza respectiva localitate?

În învăţăturile date lui Timotei, Pavel merge mai departe spre a discuta despre un alt grup:

Diaconii

Poziţia unui diacon este menţionată în Fil. 1:1; 1 Tim. 3:8-13 şi în cadrul slujirii celor şapte bărbaţi din Fapte 6:1-6, deşi, în cazul acesta de pe

urmă nu apare cuvântul „diacon” – sunt folosite un substantiv și un verb înrudite. Să fie asta dovada că slujirea de față era totuși doar într-un stadiu embrionar? Vezi și Romani 16:1, unde Fivi este descrisă drept „o slujitoare” a bisericii folosindu-se substantivul dia,konoj *diakonos*.[22]

Trebuie remarcate sugestiile lui Campbell[23] potrivit cărora termenul „diacon” se referă la conducătorul bisericii dintr-o casă. El era un asistent al episcopului care, la rândul lui, era responsabil pentru mai multe biserici de felul acesta. Însă imaginea pe care o avem la Ignațiu este a diaconului care lucra alături de episcopi în congregația locală.

Unii ar putea sugera că termenul (sau familia de cuvinte) se referă pur și simplu la orice tip de lucrare de slujire – sensul primar era de „a ajuta la mese” - și Pavel îl poate folosi cu referire la orice tipuri de slujire și cu referire la diferiți lucrători.[24] Însă în 1 Tim. 3:8, 12 se referă în mod limpede la o funcție specială din biserică, la cei care lucrează alături de prezbiteri și verbul din 1 Tim. 3:10, 13 poartă sensul specific de „a sluji ca diacon”. Așadar, prevederea unor jaloane în ce privește calitățile spirituale în alegerea diaconilor înseamnă că aici nu se are în vedere doar o slujire în termeni generali, ci sunt evidențiați anumiți indivizi. Însă nu există nicio menționare în lista diaconilor a administrării învățăturii sau autorității/conducerii, așa cum este cazul în privința prezbiterilor (vezi 1 Tim. 3:2; 5:17; Tit 1:7). Astfel, se pare că referirile la cele două tipuri de lucrare vizează perioada de timp timpurie (F.A.), mijlocie (Filipeni) ș târzie a bisericii NT - și ele apar în zone geografice diferite. Ca și în privința prezbiterilor, îndrumarea dată lui Timotei pentru desemnarea diaconilor are de-a face în principal cu caracterul.

Diaconii trebuie să fie „fără prihană”, v10 – cuvântul este avne,gklhtoj *anenklētos*, care, fiind folosit doar de Pavel în NT, este un sinonim al lui avnepi,lhmptoj *anepilēmptos* din v2. O trăsătură inițială pozitivă – „cinstiți” – este urmată de trei expresii negative care împreună pot să înfățișeze pe cineva care este ireproșabil, care este în final sunt rezumate prin termenul „fără prihană” (v10). Cerințe suplimentare urmează în v11-13. Mounce[25] evidențiază într-un mod util că șase dintre caracteristici sunt paralele directe cu descrierea unui prezbiter.

> Atât postura unui conducător al bisericii, cât și cea a unui slujitor al bisericii cer același tip de persoană: un creștin matur a cărui purtare este fără prihană… majoritatea cerințelor stau în opoziție cu purtarea oponenților.

Stott[26] este din nou de ajutor la punctul acesta prin modul în care prezintă calităţile celor care slujesc ca diaconi, iar la schiţa lui am adăugat câteva comentarii.

În v8 el scrie despre *autoguvernarea lor*. Cele patru cuvinte din acest verset formează un grup natural, oneşti în purtare, rostitori ai adevărului, care se stăpânesc pe ei înşişi în ce priveşte vinul şi banii.

Termenul dilo,goj *dilogos* este găsit doar aici în NT şi înseamnă literal „cu limba despicată". Poate fi explicat ca spunând un lucru, în timp ce gândul este la un altul, sau a spune un lucru unei persoane, dar un alt lucru unei alte persoane. Guthrie[27] subliniază că poate fi tradus şi ca „bârfitor", sugerând pericolul de a bârfi, în loc să se înţeleagă nevoia confidenţialităţii. Referirea la „nu băutori de mult vin" este la timpul prezent şi vizează un consum uzual de alcool.

„Nu doritori de câştig mârşav" – subiectul care apare din nou aici (vezi v3) sugerează că Pavel este interesat în mod special ca noii lucrători din biserică să aibă atitudinea corectă în privinţa banilor, probabil ca urmare a experienţelor anterioare cu poftitorii învăţători falşi care nu mai erau în mijlocul lor. În orice lucrare a bisericii conducătorii trebuie să nu fie motivaţi de câştigul financiar, ci mai degrabă de o disponibilitate de a cheltui şi de a se cheltui pe ei înşişi pentru alţii. Aici probabil că diaconii purtau responsabilitatea pentru finanţele bisericii şi erau implicaţi în îngrijirea zilnică de nevoile săracilor.

Pavel explică în v9 că ei trebuie să aibă *convingeri sănătoase*. Termenul „taină" poate reprezenta totalitatea adevărurilor revelate ale credinţei, şi anume, taina, care este credinţa. Spre deosebire de învăţătorii falşi care au respins vocea conştiinţei (1:19) şi chiar au „cauterizat-o" (4:2) desconsiderând-o continuu, ei trebuie să păstreze un cuget curat (1:5-6), ţinându-se strâns de revelaţia lui Dumnezeu cu o convingere sinceră şi puternică. Pavel insista că oricine era numit diacon trebuia să se ţină strâns de adevărul sau de doctrina dată bisericii. Cuvântul e;contaj *echontas* de aici înseamnă „a ţine, a poseda", şi exprimă o dedicare solidă şi fără rezerve faţă de credinţă; a o ţine mai degrabă decât a-i învăţa pe alţii despre ea, care era responsabilitatea prezbiterilor. Ei nu trebuie să naufragieze de la credinţă (1:19). Ca rezumat, odată cu menţionarea „cugetului" este limpede că diaconii trebuie să trăiască în conformitate cu principiile etice ale credinţei revelate.

În final, Stott evidenţiază că ei trebuie să fie *testaţi şi aprobaţi*. Lor trebuie să li se ofere o perioadă de timp – observaţi elementul temporal prw/ton *prōton*, „întâi" ca să-şi demonstreze vrednicia şi ca biserica să

vadă manifestarea darurilor lor și tipul de slujire pe care-l pot face. Aici aproape că avem conceptul de stagiatură.

Fără îndoială că aici avem paralela învățăturilor date lui Timotei în 5:22, 24-25 unde subiectul este grija care trebuie exercitată în desemnarea prezbiterilor. Oare această examinare pentru potențialii diaconi era menită să arate că ei erau fără prihană? Aici este găsită referirea la diaconi ca fiind „fără prihană" – un termen menționat mai sus. În privința lui avne,gklhtoi *anenklētoi,* Towner[28] pretinde că termenul este folosit având totuși prezentă în fundal nuanța legală și astfel „înseamnă a fi liber de orice fel de acuzație de necinste, civilă ori domestică." Este folosit din nou despre prezbiteri în Tit 1:6-7.

Mai apoi avem v11. *O viață de familie lăudabilă*. Oare mută acum Pavel discuția spre viața de familie a diaconului în acest verset, ori mai degrabă în următorul (v12)? Observați cum începe v11, Versiunea Autorizată a Bibliei în engleză redă astfel: „Întocmai trebuie să fie și soțiile lor… " De asemenea, versiunea NKJ a Bibliei spune: „soțiile". Este ciudat că soțiile prezbiterilor nu sunt menționate, dacă acesta este sensul. În marginea VA a Bibliei se afirmă: „Femeile în aceeași manieră trebuie… " Textul versiunii NIV a Bibliei spune: „Soțiile diaconilor"; iar în marginea textului din NIV se afirmă: „diaconițele".

Cuvânt aici este gunai/kai *gunaikai* sau singularul gunh, *gunē* și poate fi tradus „soție" (3:2, 12; 5:9; Tit 1:6) sau „femeie" (2:9, 10, 11, 12, 14). Așadar, oare să fie referirea la soțiile diaconilor sau la diaconițe?

În sprijinul variantei a doua: diaconițe

Avem traducerea sugerată: „în același fel, femeile"; această expresie din v8 marchează începutul discuției despre o nouă categorie și își găsește paralela în maniera în care sunt aduși în discuție diaconii în v8; nu există niciun articol hotărât sau posesiv pentru termenul „femei" așa cum neam aștepta, dacă referirea ar fi la soțiile diaconilor (versiunea NIV a Bibliei a adăugat „lor"); găsim altundeva o referire la Fivi și termenul „diacon" este folosit în dreptul ei (Rom. 16:1); v11 oferă o listă comparabilă de trăsături similară celei pentru diaconi; soțiile prezbiterilor n-au fost menționate, atunci de ce ar trebui menționate cele ale diaconilor?

În sprijinul variantei întâi: soțiile diaconilor

Aceste femei nu sunt numite „diaconi", așa cum a fost Fivi; referirea la acestea este așezată între calificările cerute diaconilor; dacă referirea este la diaconițe, atunci să observăm că nu există nicio menționare a fi-

delităţii maritale care ar fi de aşteptat în lumina v2 şi v12; în plus, o referire aici la „soţii" se potriveşte cu următorul verset care vorbeşte despre diaconi ca fiind căsătoriţi (v12). Sunt menţionate soţiile diaconilor, pe când ale diaconilor nu, datorită lucrării mai practice a diaconilor în care şi soţiile lor pot fi implicate. Acesta este şi motivul pentru calificările speciale cerute acestor femei.

Knight[29] susţine că aici ar trebui să înţelegem că este vorba despre soţiile diaconilor şi-şi apără poziţia cu următoarele argumente: în primul rând, oare Pavel, care a fost întotdeauna înţelept în privinţa sexualităţii (cf. ex. 2:9; 5:11, 15; probabil 5:6) ar sugera ca femeile să fie asistente ale diaconilor, nu mai degrabă soţiile acestora? Din nou, dacă s-ar avea în vedere femeile, lipseşte orice referire la a fi „femeia unui singur soţ", aşa cum este pentru prezbiteri şi diaconi şi în trăsăturile pentru văduvele vârstnice (v2, 12; 5:9). De asemenea, dacă sunt avute în vedere soţiile, se poate înţelege ideea potrivit căreia calificările pentru un diacon implică şi calificările soţiei sale, adică el ar putea fi descalificat din slujire dacă soţia lui nu este vrednică! În ce priveşte omiterea articolului hotărât al lui gunai/kaj *gunaikas*, în întregul pasaj Pavel se referă la diferiţi indivizi fără a folosi articol, fie că este vorba despre prezbiteri, diaconi, copii. În final, el subliniază că nu se spune despre femei că ele trebuie să fie „fără prihană", întrucât nu ele au fost alese şi puse în slujbă, ci soţii lor.

Aceste femei, fie că sunt soţii, fie că sunt slujitoare ale bisericii (prezbiterii, nu diaconii, sunt cei care asigură conducerea plină de autoritate a bisericii), trebuie să trăiască astfel încât să fie demne de respect; ca şi diaconii, ele trebuie să-şi stăpânească limba şi să spună adevărul, „să fie neclevetitoare" (termenul de fapt este diabo,loj *diabolos*, acelaşi termen tradus prin „diavol" şi sugerează răspândirea de minciuni" şi să fie vrednice de încredere în toate, demonstrând o credibilitate deplină (v11).

Acum Pavel se reîntoarce şi continuă cu diaconii din nou în v12 şi exprimă aceleaşi condiţii ca şi cele enunţate pentru prezbiter în v2, 4-5, în ceea ce ţine de fidelitatea maritală şi gestionarea casei şi familiei sale. Aici, Pavel explică faptul că diaconii au *o motivaţie glorioasă*. După cum a fost exprimată o încurajare pentru bărbaţi ca să-şi asume rolul de prezbiter la începutul capitolului 3, tot astfel acum diaconii sunt încurajaţi în mod similar. Cei care vor sluji bine vor avea o reputaţie onorabilă înaintea lui Dumnezeu sau mai probabil înaintea bisericii. Cuvântul „bine" kalw/j *kalōs* de aici înseamnă „în maniera corectă" sau „lăudabil" şi de fapt „străbate discuţia lui Pavel despre slujitorii bisericii (cf. v4, 12 şi îndeosebi 5:17)."[30] Ei ar trebui de asemenea să fie caracterizaţi de „o mare îndrăzneală în credinţa care este în Isus Cristos". Unii ar putea sugera că

„marea îndrăzneală" are de-a face cu mărturia lor neînfricată, însă referirea la credința în Cristos Isus și la relația cu El poate însemna că Pavel se referă la o încredere sporită cu privire la poziția lor spirituală în harul lui Dumnezeu care i-a capacitat, și anume, la siguranța mântuirii lor.[31]

Prin urmare, în această secțiune, atât în cazul prezbiterilor, cât și în cel al diaconilor descoperim un sumar al calităților creștine pe care ar trebui să le demonstreze toți conducătorii din biserica locală. Aceste calități sunt vitale pentru înaintarea misiunii lui Dumnezeu în acea regiune – de fapt, în orice regiune. De remarcat că sănătatea bisericii va fi influențată de calitatea slujirii prezbiterilor și diaconilor.

Biserica și adevărul

Motivul din spatele scrierii epistolei devine clar la punctul acesta: ca cei ce sunt creștini să poată cunoaște purtarea care este adecvată în ce privește biserica lui Dumnezeu. Pavel se află în Macedonia și simte că sosirea lui ar putea fi întârziată. El scrie aceste îndrumări (tau/ta, *tauta* este „aceste lucruri", adică întreaga lui învățătură găsită în toate aceste epistole) pentru că este preocupat ca ei să cunoască încă dinainte de reîntoarcerea lui ce așteaptă Dumnezeu de la ei.

Stott[32] ne amintește: „Astfel, printr-o acțiune providențială intenționată a lui Dumnezeu epistolele NT au ajuns să fie scrise și au fost păstrate pentru edificarea bisericii în generațiile următoare." Fără acestea, biserica ar fi asemenea unui corăbii fără cârmă sau unui călător fără hartă. Dar acum cunoaștem care este planul lui Dumnezeu.

Pavel îi scrie lui Timotei ca „să știi cum trebuie să te porți… ". Această secțiune urma să-i reamintească bisericii din Efes de rolul și autoritatea lui Timotei în calitate de delegat al apostolului. Prin el avem prezența lui Pavel – în pofida absenței acestuia. Între „aceste lucruri" menționate anterior despre care trebuia să vorbească Timotei se găsea învățătura lui Pavel din 2:1-3:13. Lucrurile enunțate acolo se concentrează asupra modului în care oamenii ar trebui să se comporte – folosirea lui dei/ *dei* „este necesar", ne reamintește de obligația de a trăi în felul acesta. Aici găsim stilul de viață misionar menționat anterior în schițarea lui 1 Timotei.[33]

Credincioșii din Efes sunt „casa sau familia lui Dumnezeu". Traducerea „casă" ar putea fi mai nimerită întrucât el folosește de asemenea termeni din domeniul construcției, precum stâlp, temelie. Dumnezeul cel viu locuiește în poporul Său. Ei sunt „biserica Dumnezeului celui viu". După cum Dumnezeul cel viu a locuit în sanctuarul lui Israel, tot așa Dumnezeu locuiește în biserică prin Duhul Său. Noi avem prezența și puterea Lui în noi. Însă putem de asemenea folosi termenul „familie". Knight[34] subliniază ideea potrivit căreia, deși este utilizată terminologia construirii, dat

fiind că purtarea se focalizează asupra interacţiunii membrilor familiei lui Dumnezeu, majoritatea traducerilor moderne au optat pentru „familie". Este adevărat că avem nevoie să recunoaştem că Dumnezeu este Tatăl nostru şi că suntem parte din familia Lui. Ceilalţi creştini ne sunt fraţi şi surori, iar relaţiile din poporul Lui sunt atât de importante. Aduceţi-vă aminte că am remarcat faptul că noi suntem membri în „biserica Dumnezeului celui viu". Sintagma evkklhsi,a qeou/ zw/ntoj *ekklēsia theou zōntos* implică folosirea unei fraze din VT (Ios. 3:10; 2 Împ. 19:4, 16; Ps. 42:2; Is. 37:4, 17; Os. 1:10; Dan. 6:20), care afirmă că Dumnezeu este singurul Dumnezeu – „viu" în contrast cu idolii morţi; El este de asemenea sursa vieţii, „care transmite viaţă şi mântuire credincioşilor în Cristos (1 Tim. 1:16; 4:8-10) şi le dă vitalitatea vieţii pentru slujire şi ascultare (1 Tes. 1:9; cf. Evr. 9:14)."[35]

Noi suntem „stâlpul şi temelia adevărului". Deopotrivă „stâlp" şi „temelie" sunt termeni arhitecturali şi transmit anumite imagini. Primul, „stâlp" este stu/loj *stulos*, (vezi Gal. 2:9; Apoc. 3:12; 10:1 şi în LXX cei doi stâlpi ai templului lui Solomon, 1 Împ. 7:15 numit Iachin „el va întări" şi Boaz „în el este putere"; vezi şi 2 Împ. 25:13 şi urm.; 2 Cron. 3:15 şi urm.; 4:12 şi urm.). Al doilea, e`drai,wma *hedraiōma* „temelie", ţine de asemenea de clădire şi Hanson[36] propune traducerea „fundament", mai degrabă decât „proptea" sau „montant". Aşadar, ideea unui stâlp este ceva care susţine sau sprijină, în vreme ce „temelie"[37] vorbeşte despre fermitate sau o bază solidă. În contextul provocării aduse de învăţătura eronată, biserica prin diaconii şi prezbiterii ei este chemată să înţeleagă că poporul lui Dumnezeu este întâi de toate fundamentat în şi mai apoi susţinut prin adevăr, fiind chemat să facă de cunoscut adevărul (mesajul misionar şi mărturia misionară). Aici avem continuarea provocării misionare din capitolul 2. Oare ne-am ţinut strâns de adevăr şi ne conformăm învăţăturii lui, căutând să-l manifestăm continuu în stilul nostru de viaţă?

Acum ajungem la ceea ce este chemată biserica să proclame. În v16 avem o puternică mărturisire de credinţă. Cuvintele „fără îndoială" pot fi traduse şi „incontestabil" sau „pe baza unei judecăţi sănătoase". Sintagma implică faptul că aici sunt exprimate adevăruri care sunt susţinute unanim de adevăraţii creştini. Din nou, „taina evlaviei" are nevoie de explicare. Termenul „taină" este un cuvânt obişnuit pentru ceva ascuns anterior dar acum descoperit. Termenul „evlavie" se referă la stilul de viaţă creştin sau la existenţa creştină care rezultă de pe urma revelaţiei tainei, care se naşte din adevărata credinţă – vezi discuţia despre „evlavie" în 2:2.

Taina este centrată în Isus Cristos, persoana şi lucrarea Lui. Sunt adevăruri fundamentale despre Isus Cristos care au fost făcute de cunoscut şi care trebuie făcute de cunoscut. Acestea sunt „fără îndoială de mari". Oare Pavel îşi aduce aminte de strigătele închinătorilor Dianei care au strigat timp de două ore: „Mare este Diana efesenilor" (F.A. 19:28, 34) şi astfel afirmă „Mare este taina evlaviei"?

Unii se întreabă dacă Pavel citează un imn timpuriu sau avem oare un climax doctrinar, o afirmare de crez sau o mărturisire publică solemnă? Au fost făcute diferite încercări de a se încerca stabilirea originilor, însă cel mai bine este pur şi simplu să se înceapă cu Pavel şi să se încerce să se priceapă ce anume a intenţionat el să transmită prin aceste versete.

Atât cât priveşte stilul, avem şase afirmaţii care se aseamănă mult una cu alta. Fiecare începe cu un verb care are o terminaţie similară şi toate sunt la timpul aorist şi la diateza pasivă. Toate se încheie cu un substantiv la dativ. Întregul grup este deschis de un pronume relativ masculin „care" sau „El" ca o referire la Cristos[38] şi El este subiectul celor şase verbe care urmează.

Versetele au fost organizate fie în două strofe a câte trei rânduri, fie în trei strofe a câte două rânduri.

Prima variantă ne oferă două rânduri cu idei opuse (trup/duh şi pământ/slavă), iar celelalte rânduri sunt considerate că funcţionează ca un refren. Astfel, prima strofă este considerată că se referă la Isus pe pământ, iar a doua arată spre El ca Domn înălţat. Cele trei seturi a câte două rânduri ne oferă perechi de contraste cu o structură chiastică propusă. De asemenea, se spune că perechile alternează între cer şi pământ. Ambele sunt interesante, dar nu toţi eruditii sunt pe deplin convinşi. Este mai mare numărul celor care sugerează că aici avem relatarea vieţii lui Isus din prismă cronologică ori istorică. Problema pentru unii este afirmaţia finală; însă această dificultate nu este insurmontabilă.

Se afirmă că El S-a arătat într-un trup (literal „în carne") – o referire la întruparea Lui şi se afirmă că El a devenit un om real în experienţa Sa pământească. Asta s-a subliniat deja în 1 Timotei – vezi 1:15 şi 2:5. Din nou, scopul întrupării Sale se află aici în fundal – moartea Lui pentru alţii ca răscumpărare.

El a fost „justificat" sau făcut neprihănit în Duhul. Dacă termenul „duh" contrastează cu faptul că El a luat trup, atunci va însemna „declarat drept, arătându-Se ca Fiu al lui Dumnezeu în privinţa naturii Sale spirituale." Însă referirea ar putea fi mai degrabă la îndreptăţirea Sa de către Duhul Sfânt în viaţa Sa şi chiar în învierea Sa. Mai întâi, viaţa Lui a fost una trăită

în puterea Duhului Sfânt (Lc. 4:1, 14; Mat. 12:28) şi de asemenea în învierea prin Duhul (1 Pet. 3:18) Dumnezeu a afirmat nevinovăţia lui Isus – n-a fost niciun motiv ca El să fie dat la moarte.

El a fost „văzut de îngeri". Afirmaţia aceasta este adevărată în mai multe ocazii (Mat. 28:1-7; Lc. 2:13; 22:43; 24:4; Mc. 1:13; F.A. 1:10-11). Conform consemnărilor din Evanghelii, îngerii erau prezenţi tot mereu. Dar oare nu respectăm cronologia atunci când vedem aici înălţarea/intrarea triumfătoare a lui Cristos în cer şi etalarea victoriei Sale înaintea oştirii cereşti?

Acum revenim pe pământ, ne întoarcem la misiunea lui Dumnezeu. „Propovăduit printre neamuri" ne reaminteşte că Evanghelia este centrată în El; El este conţinutul şi aici găsim accentuarea dimensiunii universale şi responsabilitatea de a-L face de cunoscut tuturor naţiunilor. Asta nu-i exclude pe evrei. Iată aici sarcina misionară.

Sintagma „crezut în lume" ne reaminteşte de răspândirea şi succesul Evangheliei şi de calea fundamentală a mântuirii (1 Tim. 1:16; 4:10; 2 Tim. 1:12; 3:15; Tit 3:8). Dar cum vor crede ei fără un predicator?

În final, El a fost „înălţat în slavă". Pentru unii aceasta ridică o problemă, întrucât s-ar părea că suntem aduşi înapoi la înălţare, eveniment la care am ajuns în derularea cronologică mai devreme. Înălţarea Lui va fi, în consecinţă, înţeleasă doar ca prefigurarea epifaniei Sale finale în putere şi glorie. Dar s-ar putea să fie mai bine ca, alături de Towner, să vedem aici nu doar înălţarea, moment când a fost văzut în ceruri de oastea cerească, ci expresia „să reprezinte o mai probabilă descriere a statutului <glorificării> conferit în şi prin înălţare."[39] Astfel, enunţul acesta poate indica statutul Lui actual şi autoritatea Lui de judecător (1 Tim. 6:14-16; 2 Tim. 4:1, 8, 18).

Prin urmare, aici avem adevărul pe care biserica trebuie întâi de toate să rămână zidită. A veghea ca asta să se întâmple stă responsabilitatea conducătorilor. Mai apoi acest adevăr, care desigur că este centrat în Cristos, trebuie proclamat – asemenea unei statui aşezate pe un stâlp – mesajul „minunat" pe care toţi trebuie să-l audă şi să-l creadă. Aceasta a fost misiunea lor şi este şi a noastră. Timpurile verbale la aorist folosite în această declaraţie nu desemnează realizare deplină, ci realităţi. Această istorie s-a derulat – aceste lucruri sunt realităţi pe care bărbaţii şi femeile le pot accepta. Ele prezintă un Cristos în care cineva îşi poate pune întreaga încredere pentru eternitate. Acesta este mesajul misionar - şi ce mesaj extraordinar!

NOTE

1 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 153.
2 Gruenler, 'Mission-Lifestyle Setting of 1 Tim 2:8-15', p. 226.
3 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 90.
4 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 118.
5 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 155.
6 J. N. D. Kelly, *A Commentary on The Pastoral Epistles,* HNTC, (New York: Harper & Row, 1964), p. 80.
7 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 119.
8 Aceasta este opinia lui Mounce după o discuţie despre dovezi – „chiar dacă era prezentă în rândul evreilor", Mounce, *Pastoral Epistles*, p. 171.
9 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 158. Pentru o discuţie integrală despre diferite chestiuni conexe acestei expresii, vezi p. 157-159.
10 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 170.
11 King, *A Leader Led,* p. 59.
12 Quinn and Wacker, *The First and Second Letters to Timothy,* p. 246.
13 King, *A Leader Led,* p. 61.
14 Folosită despre Dumnezeu în 2 Mac. 2:22; despre personalităţi politice în Filon, *Virtues,* 148 şi *On the Special Laws* 4.23 şi despre împăraţi în Iosefus, *Antiquities* 15.14, 177. Menţiuni făcute de Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, p. 253.
15 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 253.
16 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 127.
17 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 127.
18 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 290.
19 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 178.
20 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 164.
21 Unele descrieri rezumative au fost adunate de la Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus*, p. 92 şi urm.
22 Forma feminină a termenului „diacon" se găseşte doar în secolul al patrulea în canonul 19 al Conciliului de la Niceea. Vezi. J. G. Davies, 'Deacons, Deaconesses

and the Minor Orders in the Patristic Period', *Journal of Ecclesiastical History,* 14, (1963), p.1, n.1.

23 R. A. Campbell, *The Elders: Seniority within Earliest Christianity,* Studies in the New Testament and its World, (Edinburgh: T & T Clark, 1994).

24 Ex., 2 Cor. 3:7-9; 5:18; Rom. 11:13 referitor la lucrarea Evangheliei în general; referitor la lucrarea de dărnicie, Rom. 15:31; 2 Cor. 8:4; 9:1, 12, 13; referitor la responsabilităţile conducătorilor bisericeşti, 1 Cor. 16:15; Ef. 4:12; Col. 4:17; referitor la lucrarea lui Timotei, 1 Tes. 3:2; 1 Tim. 4:6; 2 Tim. 4:5.

25 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.195.

26 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p.100.

27 Guthrie, *The Pastoral Epistles,* p. 95.

28 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 265.

29 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 171-173.

30 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.173.

31 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 497.

32 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p.103.

33 p. 21 – vezi documentul în limba engleză

34 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 180.

35 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.181.

36 A.T. Hanson, *Studies in the Pastoral Epistles,* (London: SPCK, 1968), p.5 şi urm.

37 În ce priveşte termenul grecesc e`drai,wma *hedraiōma,* adjectivul înrudit e`drai/oj *hedraios* înseamnă „statornic" sau „ferm", 1 Cor. 7:37; 15:58; Col. 1:23.

38 Se găsesc variante târzii ale ceea ce este considerat a fi originalul o]j *hos*. Mai întâi, o schimbare în privinţa lui o` *ho* pronumele relativ neutru care s-ar potrivi cu termenul grecesc neutru „mister". Sau o schimbare în privinţa lui „Dumnezeu" qe,oj *theos* – uneori acest cuvânt a fost scris într-o variantă prescurtată, şi anume Qj, *Ths*, folosindu-se prima literă cu majusculă a cuvântului, ceea ce este foarte similar. Însă, întrucât „misterul" este o persoană (Cristos), se poate înţelege de ce putea fi folosit pronumele masculin `Oj *Hos*.

39 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 284.

1 TIMOTEI 4:1-16
Evlavia şi Casa lui Dumnezeu

În acest capitol ajungem la îndemnul privitor la evlavia personală în rândul poporului lui Dumnezeu (Casa lui Dumnezeu). Întâlnim un termen al contrastului de. *de* „dar" în v1 care evidenţiază gravitatea ereziei/învăţăturii false care influenţa pe atât de mulţi în Efes, abătându-i de la adevărul centrat în Isus Cristos din 3:14-16. Responsabilitatea lui Timotei, atât cât îl priveşte pe Pavel, este să o contracareze şi, ca tânăr, să-şi dea silinţele să trăiască o viaţă evlavioasă înaintea bisericii (4:1-16). Capitolul se împarte în trei părţi, principalele diviziuni fiind marcate de imperativele din v6 şi v11.

Timotei trebuie să avertizeze în privinţa învăţătorilor falşi v1-5

În pofida păzirii bisericii şi a proclamării adevărului, Duhul Sfânt a revelat că unii vor abandona credinţa – aici se găseşte un cuvânt puternic – „vor deveni apostaţi". Vor abandona corpusul adevărului sau al adevăratei doctrine pentru erezie.

Versetul 1 vorbeşte despre „vremurile din urmă". Aceasta este o sintagmă care este o paralelă pentru expresia „zilele de la sfârşit" (2 Tim. 3:1 şi urm.) Este limpede că aceste vremuri au început deja, întrucât Timotei trebuia să evite el însuşi oameni de felul acesta, potrivit lui 2 Timotei 3:5. Aici, de fapt, aşa cum Knight[1] subliniază, Pavel vorbeşte despre o situaţia prezentă (v3-5) şi-l îndeamnă pe Timotei să-i înveţe pe membrii bisericii în această chestiune „aici şi acum" (v6). Vremurile din urmă/zilele de la sfârşit denotă de fapt perioada creştină dintre prima şi a doua venire, vezi şi Evrei 1:1-2. Accentul aici cade pe deplasarea doctrinară care este parte din deteriorarea morală şi teologică profeţită pentru zilele finale.

„Duhul spune lămurit". Întrebarea este: cum şi când au fost revelate toate acestea? Pavel nu indică dacă profeţia la care se referă a fost dată de Isus (ex. Mat. 24:10-11)[2] sau de profeţii creştini din biserici ca şi în Fapte 21:4, 10-14 sau doar de apostolul însuşi (întrucât el însuşi i-a avertizat de ivirea viitoare a învăţătorilor falşi în Fapte 20:29-30).

Textul spune „unii” se vor îndepărta de la credință. Termenul este mai degrabă vag și este folosit de asemenea în 1:3, 6, 19; 4:1; 5:15, 24; 6:10; 2 Tim. 2:18, despre care Towner sugerează că ar trebui înțeles ca „o exprimare neintenționată a desconsiderației”.[3] Se referă la învățătorii falși și la cei care au fost influențați de ei. Aceștia se întorceau de la „credință”, termenul care sumarizează calea creștină și adevărurile care stau la baza ei.

La suprafață avem agenți umani – anumiți învățători, probabil prezbiteri, care vorbeau în mod eronat anumite lucruri cărora unii oameni le dădeau ascultare. Însă dincolo de suprafață găsim adevărata sursă a învățăturii false – lucrarea duhurilor rele sau a demonilor. Oamenii „se alipeau” sau se dedicau unui mesaj eretic care-și avea originea în „duhurile înșelătoare”, iar mai apoi, referindu-se la conținutul învățăturii false, Pavel vorbește despre „învățăturile dracilor”.

În mod clar, recunoașterea existenței activității demonice era perspectiva considerată corectă în biserica primară și aceasta n-ar trebui eliminată ca fiind o simplă stratagemă retorică. Prin urmare, deși Pavel scrie despre influența Duhului Sfânt în revelarea naturii vremurilor din urmă, el indică de asemenea activitatea și influența duhurilor înșelătoare. De ce unii o acceptă pe prima, dar par a se simți incomod cu a doua?

Stott scrie: „Biblia îl descrie pe diavol nu doar ca fiind ispititorul, care-i prinde pe oameni în capcana păcatului, ci și ca fiind înșelătorul, seducându-i pe oameni ca să-i atragă în falsitate.”[4] Ca și Stott, uneori ne întrebăm cum de oameni inteligenți și foarte educați pot aparent să creadă lucruri care par atât de greu de crezut; de ce mulți pot fi prinși cu diferite filosofii și secte sau învățătură de tipul New Age. Oare nu ne oferă Pavel răspunsul aici? În ce privește daimoni,wn *daimoniōn*, „demoni”, Knight[5] evidențiază că termenul este folosit de 53 de ori în evanghelii, de regulă în cuvintele lui Isus; de asemenea este întâlnit de patru ori în 1 Corinteni 10:20-21.

Doctrinele erau răspândite prin învățători care rosteau minciuni într-un duh de ipocrizie, având cugetele „însemnate” (v2). Termenul u`po,krisij *hupokrisis* în NT a ajuns să însemne „cu două fețe, înșelător”, în sensul de a acționa la nivel exterior într-un anumit mod, în vreme ce lucrurile stau diferit în interior, a pretinde că este pios, însă a avea motivații rele. Lucrurile pe care ei le vesteau păreau adevărate, însă erau false și nelegiuite, contrazicând adevărul. Ei sunt etichetați „mincinoși” sau „vorbitori ai falsității”[6] întrucât înșelăciunea lor era intenționată, dat fiind că ei înșiși nu credeau cu adevărat ceea ce afirmau.

Ei nu răspundeau conştiinţelor lor, ci în mod deliberat le sufocau. Cuvântul kausthria,zw *kaustēriazō* era folosit cu privire la inscripţionarea animalelor cu un fier aprins şi cauterizarea rănilor. Mai degrabă decât doar a sugera că învăţătorii falşi sunt „inscripţionaţi" cu semnul de proprietate al diavolului[7] sau ca un fel de pedeapsă, spre exemplu ca în contexte în care cuvântul putea fi folosit cu privire la un semn care-l împiedica pe un sclav să fugă, întrucât nimic nu se spune despre cine inscripţionează sau de ce, sensul din urmă este de preferat. Aşadar, referirea este la cuget, deja menţionat de Pavel (1:5, 19; 3:9), care aici nu funcţiona aşa cum trebuia. Atunci când pielea, un nerv sau o tumoare superficială sunt cauterizate, sunt distruse prin ardere şi astfel îşi pierd sensibilitatea. Acesta este sensul aici, întrucât învăţătorii falşi au refuzat anterior să asculte de adevăr şi acum Pavel foloseşte un participiu perfect „au fost însemnaţi" pentru a exprima adevărata lor stare. Ei erau insensibili la diferenţa dintre bine şi rău. Aşadar, atenţie! Indiferent cât de sfioşi, modeşti şi de duioşi „par" a fi anumiţi învăţători moderni, testul întotdeauna trebuie să constea în a se verifica dacă ceea ce afirmă este întemeiat ferm pe Scripturi. Aşadar, elementul vital care rămâne este următorul: care era conţinutul învăţăturii lor? Realitatea este că ei aveau un alt mesaj de „misiune" şi deopotrivă ei şi mesajul lor trebuiau respinse.

Potrivit v3, ei vesteau un ascetism fals. Căsătoria şi hrana ţin de cele două cele mai elementare dorinţe ale trupului uman. Acestea erau negate.[8] Se pare, de fapt, că învăţătorii falşi afirmau despre carne că era păcătoasă în mod intrinsec, ceea ce depăşeşte părerile celor „slabi" din 1 Corinteni 8 şi Romani 14. S-a discutat mult despre provenienţa învăţăturii eretice din acest pasaj specific.[9] Cât priveşte originile, nu este necesar să identificăm aici restricţii privitoare la căsătorie şi hrană din dezbaterile dualismului gnostic ale secolului al doilea[10], nici să privim la dezvoltarea acestui tip de atitudine, spre exemplu, în *The Acts of Paul and Thecla* [Faptele lui Pavel şi Teclei], unde Pavel este prezentat drept promotor al unui stil de viaţă ascetic, sau în gruparea unora identificaţi de Irineu[11], întrucât realitatea este că putem găsi asemenea paralele în primul secol. Despre esenienii de la Qumram, Iosefus[12] a spus că „resping plăcerile ca fiind ceva rău, dar preţuiesc abstinenţa…ca fiind o virtute", şi că „neglijează căsătoria". Şi totuşi, trebuie să se admită că s-ar părea că acestora le lipseşte ascetismul strict al hranei evidenţiat aici.

Towner[13] este cel care înrădăcinează învăţătura în lucrarea lui Pavel. Chestiuni precum relaţii sexuale, căsătorie şi reguli privitoare la hrană erau dezbătute în bisericile pauline, aşa cum scot la iveală epistolele lui

Pavel. El discută legăturile pe care le găseşte între 1 Corinteni şi 1 Timotei. El găseşte în ambele o escatologie supra-împlinită, aşa cum s-a evidenţiat deja în exegeza capitolului 1, deşi, chiar şi în 1 Timotei, această perspectivă probabil ar fi fost în etapele sale incipiente (cf. 1 Tim. 1:20; 2 Tim. 2:17). Cartea 2 Timotei este cea care include pretenţia învăţătorilor falşi că „învierea a şi venit deja". Aceasta este mai apoi legată de întrebările privitoare la căsătorie, etc., comparativ cu viaţa trăită mai plenar în Duhul (1 Cor. 7). Însă el găseşte anumite diferenţe între cele două cărţi în ceea ce ţine de perspectiva asupra hranei.

Indiferent dacă aceste legături între cele două cărţi pot fi sau nu susţinute, în opinia lui Towner, în 1 Timotei oponenţii efeseni par a fi implicaţi într-un soi de exegeză „spirituală" asupra relatărilor din VT, iar în cazul cărţii Geneza, se pare că există o chemare de a reveni la tiparele de trăire anterioare căderii. El evidenţiază că „anterior căderii în păcat, relaţiile sexuale nu fuseseră iniţiate, iar carnea nu a fost recomandată ca hrană decât în Gen. 9:3."[14] Towner trebuie să admită problema pe care Geneza 1:27-28 o cauzează în ce priveşte interzicerea căsătoriei din 1 Tim. 4:3. Oricum am considera aceste sugestii, se pare că problema restricţiei de hrană şi căsătorie din diferite biserici pauline, credinţa că a fi ascetic însemna că eşti „spiritual" (vezi Col. 2:16-23), ideea trăirii în epoca învierii, cu paradisul sau condiţiile edenice care urmează să fie restabilite, şi modul nostru de a înţelege „basmele şi înşirările de neamuri" din 1:4 ar face, în mod clar, posibil ca învăţătorii falşi să-i influenţeze pe unii să creadă că puteau, şi de fapt chiar trebuiau să anticipeze o existenţă deja inaugurată aici şi acum. Toate acestea vor ajuta la a explica folosirea relatării din Geneza în cap. 2 pentru a contracara manipularea informaţiilor din Geneza[15], de asemenea referirea la „naşterea de fii" din 2:15, învăţătura de aici din cap. 4 şi cum Pavel le încurajează pe tinerele văduve să se recăsătorească în 5:14 (vezi şi 3:2, 12). Anterior în 1 Corinteni 7 Pavel a recunoscut că celibatul oferă mai multe oportunităţi pentru ca cineva săşi dedice întregul timp în slujirea Domnului (v32, 35), dar cu toate acestea afirmă că mariajul este un dar de la Dumnezeu (v7) şi este unul legitim (v28). În privinţa aceasta, cei care-i ascultau pe învăţătorii falşi erau duşi în eroare într-o manieră gravă.

Aici Pavel nu se ocupă cu adevărat de prima interdicţie, şi anume căsătoria. Aşa cum am văzut, el şi-a oferit deja răspunsul în mod explicit în altă parte şi în mod implicit în referinţele de mai sus în epistolă şi astfel, trece la a doua (v3-5). Pavel susţine că nu putem refuza hrana din două motive. În primul rând, Dumnezeu a creat-o ca să ne susţină viaţa (Gen.

1:29; 2:9, 16; 3:2; 9:3; Deut. 26:11). Acesta este scopul Creatorului exprimat limpede într-o completivă de scop (eivj meta,lhmyin *eis metalēmpsin*) potrivit căreia hrana este destinată „spre a fi primită", de fapt, ar trebui să o primim „cu mulţumire", înţelegând că este darul îndurător al Dumnezeului Creator. Pavel accentuează îndeosebi că cei credincioşi care „au ajuns la cunoştinţa adevărului" sunt cei care ar trebui să o primească. Prin implicaţie, poziţia oponenţilor lor este eronată, în pofida pretenţiei că *ei* au deţineau cunoştinţa. Singurul articol toi/j *tois* folosit deopotrivă pentru „cei ce cred şi cunosc adevărul" sugerează că sunt două moduri de a face referire la creştini şi că *doar* aceştia cunosc adevărul.

În v4-5 Pavel îşi dezvoltă argumentaţia. Utilizarea termenului kalo,j *kalos* „bun" este cu siguranţă o aluzie la Gen. 1:31, acolo unde Dumnezeu declară că toate lucrurile sunt „bune". Folosirea Pentateuhului în acest verset va fi deliberată, în lumina învăţătorilor falşi şi a fascinaţiei lor cu VT, îndeosebi cu materialul din Geneza. Aşadar, nicio mâncare n-ar trebui respinsă, adică nu trebuie considerată necurată (cf. Mc. 7:15; F.A. 10:10-15, 28; Rom. 14:14; 1 Cor. 10:25-26; Tit 1:14-15). O asemenea atitudine de respingere este refuzată ferm – este ouvde.n avpo,blhton *ouden apoblēton* „nimic nu trebuie refuzat", cu referire la tot ceea ce Dumnezeu a creat, ci ar trebui acceptat „cu mulţumire" – reluat din nou din v3. O asemenea recunoştinţă rugativă reprezintă recunoaşterea conştientă a îngrijirii lui Dumnezeu şi acceptarea de către noi a darului Său. Mulţumirea întotdeauna însoţeşte mesele în cadrul iudaismului şi în biserica primară (Mc. 6:41; 8:6; 14:22-23; F.A. 27:35; 1 Cor. 10:30; Rom. 14:6). Oare cât de mulţumitori suntem noi pentru ceea ce ne oferă Dumnezeu? Vezi exemplul lui Cristos (Mc. 6:41; 8:6; 14:22-23; Lc. 24:30).

Mai degrabă decât a adăuga vreun alt gând suplimentar în v5, Pavel sumarizează şi reiterează argumentul din v3-4. Verbul a`gia,zw *hagiazō* este folosit în sensul general de a fi declarat potrivit, acceptabil, sau bun pentru a fi folosit sau consumat – indicând înapoi spre declaraţia lui Dumnezeu din v4 şi spre răspunsul plin de recunoştinţă aşteptat.[16] Aşadar, Pavel argumentează că hrana este consacrată de două ori – obiectiv, întrucât Dumnezeu le-a creat pe toate şi şi-a pronunţat verdictul că totul este „bun"; mai apoi subiectiv prin rugăciunea plină de recunoştinţă. Avem cuvântul lui Dumnezeu adresat nouă[17] dându-ne voie să folosim darul creaţiei şi cuvintele noastre spre Dumnezeu, iar atunci când recunoaştem că este darul Lui, acesta reprezintă cel mai potrivit răspuns faţă de El, de asemenea impunându-se să cerem binecuvântarea Lui peste respectivul dar.[18] Astfel, sfinţirea este completă – în ambele moduri.

Comentariu suplimentar

Să fim vigilenţi faţă de un mesaj misionar fals, adică la cei care au susţinut un anumit tip de ascetism creştin ca fiind calea spre spiritualitate. Oamenii pot fi amăgiţi de ideea unei neprihăniri compensatorii. Însă trebuie să ascultăm ce spune Pavel în Coloseni 2:20-23:

> Dacă aţi murit împreună cu Cristos faţă de învăţăturile începătoare ale lumii, de ce, ca şi cum aţi trăi încă în lume, vă supuneţi la porunci ca acestea: „Nu lua, nu gusta, nu atinge cutare lucru”? Toate aceste lucruri, care pier odată cu întrebuinţarea lor şi sunt întemeiate pe porunci şi învăţături omeneşti, au, în adevăr, o înfăţişare de înţelepciune într-o închinare voită, o smerenie şi asprime faţă de trup, dar nu sunt de nici un preţ împotriva gâdilării firii pământeşti.

Aşadar, Scriptura ne spune – la fel şi experienţa – că lepădarea de sine riguroasă, mortificarea păcatului sau un stil de viaţă ascet nu pot reforma natura păcătoasă, care reprezintă însăşi esenţa fiinţei noastre. Nicio măsură de lepădare nu o va aduce sub control – vezi Romani 8:7-8, „Fiindcă umblarea după lucrurile pământeşti este vrăjmăşie împotriva lui Dumnezeu, căci ea nu se supune Legii lui Dumnezeu şi nici nu poate să se supună”. Problema este că cei care urmează această cale nu-şi vor vedea propria păcătoşenie sau nelegiuirea lăuntrică în timp ce încearcă să-şi mângâie conştiinţa prin abstinenţa de la anumite lucruri într-o încercare de a-i fi pe plac lui Dumnezeu şi a se amăgi că au parte de neprihănire. Fiţi cu băgare de seamă la cumplita înşelăciune demonică de aici, atunci când aceasta este propusă de aşa-numiţi lideri religioşi ca o modalitate de a fi acceptat, în vreme ce adevărata Evanghelie ne îndreaptă spre a experimenta regenerarea şi noua viaţă în Cristos. Dumnezeu, în marea Sa îndurare, pe când noi meritam doar judecata Sa, a luat iniţiativa în a-Şi da Fiul care „a făcut pace prin sângele crucii Lui” (Col. 1:20). Trebuie să ne pocăim şi să ne punem încrederea în Cristos şi în jertfa Lui, nu în noi înşine. Nu trebuie să luăm din suficienţa lucrării lui Cristos pe cruce pentru noi. Acesta este adevăratul mesaj misionar.

Astfel, Pavel ne învaţă aici să recunoaştem bunătatea fundamentală a lucrurilor create, a tot ceea ce Dumnezeu a creat precum hrana, lumea naturii şi căsătoria, familia şi sexul. În ce priveşte ultimul aspect, din nefericire, în secolele următoare dragostea sexuală a ajuns să fie considerată ceva rău. Tertulian şi Ambrozie au acceptat ideea potrivit căreia până şi dispariţia rasei umane ar fi ceva mai bun decât sexul între un băr-

bat şi soţia lui. Augustin îi sfătuia adesea pe cei căsătoriţi să practice abstinenţa. Conciliul de la Trent a afirmat că virginitatea trebuia privită drept superioară stării conjugale. Romano-catolicismul a interzis intimitatea maritală în anumite zile ale anului – în cele din urmă efectiv era vorba despre jumătate din zilele dintr-un an. Deşi statutul de necăsătorit, care a fost menţionat mai devreme, este luat în discuţie deopotrivă de Isus şi de Pavel în cazul unora (Mat. 19:12; 1 Cor. 7:7), învăţătura scripturală este limpede că celibatul nu reprezintă voia lui Dumnezeu în mod general pentru creştini. Însă Pavel nu se opune disciplinei spirituale în urmărirea evlaviei, aşa cum vom vedea în cele ce urmează.

Timotei trebuie să fie plin de râvnă în urmărirea adevăratei evlavii v6-10

Versetul 6 afirmă că, drept răspuns la învăţătura falsă, teologia creaţiei afirmată de Pavel (Tau/ta *tauta* „aceste lucruri") trebuie pusă înaintea credincioşilor de către Timotei. În felul acesta, el va fi un bun lucrător sau slujitor al lui Dumnezeu – „bun" în sensul de aprobat de Dumnezeu.

Aici se găseşte un tipar care apare pe tot parcursul epistolei. Pavel enunţă mai întâi erezia şi ceea ce este greşit în privinţa ei (1 Tim. 1:3-17; 4:1-5; 6:2b-10) şi mai apoi vine îndemnul adresat lui Timotei să stea ferm şi să o contracareze cu învăţătura sănătoasă (1 Tim. 1:18-20; 4:6-16; 6:11-16). Aşa cum am văzut, capitolul este concentrat mai mult pe răspunsul dat de Timotei ereziei (învăţându-i pe alţii adevăratul mesaj misionar) decât pe amănunte ale ereziei în sine. Pasajul include de asemenea porunci pentru Timotei, deşi învăţătorii falşi sunt încă vizaţi.

Pavel face apel la el să caute să fie evlavios în viaţă. Aici este locul în care adevărata evlavie, mai degrabă decât ascetismul învăţătorilor falşi, devine punctul focal şi Pavel afirmă clar că misiunea lui este să-i aducă pe oameni din întreaga lume la cunoaşterea singurului Mântuitor şi Dumnezeu adevărat şi a mântuirii Sale, care poate duce la evlavia despre care el scrie.

Atunci când va da învăţătură potrivit poruncilor lui Pavel, Timotei va demonstra că s-a hrănit cu adevărurile credinţei. Verbul este evntre,fw *entrephō* „a alimenta", un termen care are în fundal imaginea hrănirii sau a creşterii copiilor. În ceea ce-l priveşte pe Timotei, participiul prezent folosit sugerează un proces continuu, auzirea/citirea şi asimilarea adevărului, întâi descris drept „cuvintele credinţei", adică acel corpus de doctrine al credinţei creştine; de asemenea drept „buna învăţătură" în contrast cu doctrina falsă. Aşadar, veridicitatea Evangheliei apostolice este

accentuată atunci când se face comparația cu „doctrinele demonilor". Pavel afirmă clar că Timotei, spre deosebire de „unii" din v1, a „urmat îndeaproape" adevărata învățătură, verbul parakolouqe,w *parakoloutheō*, aici la timpul perfect[19], sugerează urmarea unei căi începute în trecut și continuarea pe ea sau perseverarea în prezent (vezi și 2 Tim. 3:10).

După ce îl laudă pe Timotei pentru calea urmată, Pavel folosește acum imperativul, chemându-l la acțiune: „ferește-te" (vezi de asemenea folosirea cuvântului în 1 Tim. 5:11; 2 Tim. 2:23; Tit 3:10) cu referire la această învățătură falsă descrisă prin doi termeni; primul, be,bhloj *bebēlos*, care înseamnă „profan", „lipsit de orice caracter sacru" și graw,deij mu,qouj *graōdeis muthous*, care desemnează povești specifice femeilor bătrâne, o etichetare sarcastică care a fost adesea folosită în polemică filosofică. În vreme ce unii s-ar întreba dacă Pavel manifestă vreo sensibilitate modernă în această chestiune, Knight[20] încearcă să respingă orice conotații negative privitoare la vârstă ori sex pe baza cap. 5:2.

Cuvântul „basme" transmite ideea unei născociri adecvate doar copiilor, dar ne amintește și de prima utilizare a termenului în 1 Tim. 1:4 pentru „basmele" învățătorilor falși, în care peste VT au fost suprapuse legende și un simbolism bizar. Astfel, Pavel este interesat de asemenea de o dietă spirituală bună, însă asta presupune respingerea învățăturii nesănătoase a învățăturii stricate și hrănirea cu adevărata doctrină.

În locul învățăturii eretice, Timotei trebuie să adopte o cale diferită (v8). El trebuie să facă asta: „caută să fii evlavios" – asemenea unui atlet. El trebuie să se dedice unei vieți de spiritualitate autentică „care include toate învățăturile etice conținute în această epistolă".[21] Pavel admite că antrenamentul fizic are o anumită valoare – el folosește cuvintele grecești gumnazw *gumnazō* „a exersa" și gumnasi,a *gumnasia* „exercițiu", contextul fiind cultura greco-romană a dezvoltării trupului pentru competiția sportivă. Ca tânăr, Timotei cunoștea importanța de a face exerciții iar antrenamentul era important pentru atleții care doreau să concureze la jocuri. Însă beneficiile, deși folositoare – unele erau indispensabile pentru o sănătate bună – sunt limitate, și era mai important să nu fie neglijate adevărurile credinței și buna învățătură pentru sănătatea spirituală: acestea sunt valoroase în orice privință. Ceea ce el spune despre exercițiile fizice nu trebuie înțeles ca o discreditare a acestora: când scrie despre utilitatea lor, Pavel folosește termenul ovli,goj *oligos* „puțin", adică în cadrul propriilor limite este de o anumită valoare. Însă condiția bună a sufletului este chiar mai importantă, nu doar pentru anumite lucruri, ci pentru toate. Nu doar pentru acest timp scurt, ci pentru eternitate. A răs-

punde Evangheliei şi a continua să trăieşti o viaţă evlavioasă aduce promisiunea vieţii veşnice în viaţa prezentă şi o duce până în veacul care va veni.

A treia „zicere plină de adevăr" apare în v9 (vezi şi 1:15; 3:1). La ce se referă? Unii consideră că ea se referă la v8[22] sau doar la v8b, la v10 sau doar la v10b. Marshall[23] este persuasiv sugerând că o referire retrospectivă este absolut necesară, însă v10 este un fel de comentariu de rezervă - şi folosirea lui ga.r *gar* „căci" susţine asta. Se pare că este mai mult o afirmaţie personală.

Pavel îl îndeamnă pe Timotei să se dedice cu vigoare urmăririi evlaviei. Tânărul din sala de sport va exersa până la punctul maxim; va renunţa la orice piedică pentru a se echipa mai bine pentru victorie. Cum se compară asta cu dedicarea noastră pentru o mai mare evlavie? Cum o putem urmări? Prin a medita asupra Cuvântului lui Dumnezeu şi a-i îngădui Cuvântului lui Dumnezeu să ne schimbe – aceasta este calea spre a fi evlavios.

Versetul 10 scoate în evidenţă ideea principală. Pentru aceasta trudim şi depunem orice efort – oare? Mulţi nu răsfoiesc niciodată Biblia, nici nu se gândesc la învăţătura pe care o primesc din Cuvântul lui Dumnezeu. Cuvintele pe care Pavel le foloseşte sunt interesante. Primul, kopia,w *kopiaō* este de asemenea termenul utilizat de el pentru munca manuală (1 Cor. 4:12; Ef. 4:28; 2 Tim. 2:6) şi înseamnă a lucra din greu, a lucra până când cineva ajunge la epuizare. Al doilea, avgwni,zomai *agōnizomai* se referă la efortul formidabil depus pentru lucrarea lui Dumnezeu. Ar trebui să remarcăm, aşa cum evidenţiază Knight[24], că ambele cuvinte sunt verbe la timpul prezent care indică spre un efort continuu.

Noi, dar, ne luptăm şi ne încredem în Dumnezeul cel viu. Timpul prezent al participiului „viu" indică existenţa Lui nesfârşită şi abilitatea Lui de a da viaţă în mod continuu acum şi pentru totdeauna. Observaţi felul în care El este descris drept „Mântuitorul tuturor oamenilor şi mai ales al celor credincioşi."

Pavel nu este un universalist,[25] şi totuşi scrie despre Dumnezeu ca fiind Mântuitorul tuturor, nu doar că doreşte să fie. Sau este El păstrătorul tuturor? Însă Pavel, în aceste epistole, foloseşte limbajul despre mântuire cu referire la mântuirea spirituală, nu fizică.[26] Răspunsul în cuvântul tradus prin „mai ales" (ma,lista *malista*). Este asemenea folosit în modul acesta în 1 Tim. 5:17, 2 Tim. 4:13 şi acesta este în general tradus „mai ales cei care se ostenesc cu propovăduirea şi cu învăţătura pe care o dau altora" şi „mai ales pe cele de piele". Însă Skeat, citând alte exemple din scrisori pe papirusuri, susţine că, în unele locuri (Tit 1:10-11), cuvântul

poate fi înțeles ca oferind o explicare suplimentară sau o definiție a afirmației anterioare și astfel îl traduce prin „și anume…”[27] Prin urmare, aici poate fi tradus „pentru a fi precis”, „și anume, mă refer la” sau „cu alte cuvinte.” Așadar, în a doua afirmație, Pavel pur și simplu o modifică sau o clarifică pe prima. Dumnezeu este Mântuitorul tuturor oamenilor, adică al celor credincioși. Aceasta este adevărata Evanghelie, mesajul misionar. Nu poți fi mântuit decât dacă tu crezi. Guy King[28] folosește următoarea exprimare: Mântuitorul „potențial al tuturor oamenilor și efectiv al celor ce cred.”

Comentariu suplimentar

Se poate nota aici că, pe de o parte, Scriptura depune mărturie despre o mântuire plină de har pentru toți oamenii, însă este exprimat clar că ea este experimentată de toți cei care cred, evrei sau neevrei. Pe de altă parte, în pofida unui avânt luat de discuția despre negarea pedepsei eterne sau imortalității condiționale ca fiind starea alternativă pentru cei pierduți, aici Scriptura este limpede în egală măsură.

În introducere a fost evidențiată mărturisirea doctrinară a Asociației Bisericilor Baptiste. Păstorii (și membri) bisericilor baptiste afirmă fără rezerve „Pedeapsa eternă conștientă a celor care mor fără să se fi pocăit”. Perspectivele anihilării sau imortalității condiționale (doar cei care „cred” vor avea viață în veacul viitor) sunt anulate de cuvintele „eternă conștientă”; universalismul este pus la îndoială de realitatea „pedepsei eterne”, iar ideea unei a doua șanse prin afirmația „cei care mor fără să se fi pocăit”.

Observați următoarele pasaje din Scriptură:

(a) împotriva anihilării – Matei 8:11-12; însă unii vor întreba despre cuvântul „piere” avpollumi *apollumi*. De fapt nu implică non-existența (1 Cor. 15:18; 2 Cor. 2:15; 4:3; 2 Tes. 2:10; 2 Pet. 3:9; In. 17:12; 1 Cor. 15:18; Lc. 19:19). o;leqroj *oletheros* „distrugere”, 2 Tes. 1:9 este amplificat de cuvintele care urmează despre a fi izgonit „din prezența Domnului”. Packer[29] afirmă:

> În 2 Tesaloniceni 1:9 Pavel…extinde sensul lui „ca pedeapsă o pierzare veșnică [eternă, aionios]” prin a adăuga „de la fața Domnului” – expresie care, prin a afirma excluderea, scoate din calcul ideea că „pierzare” ar fi însemnat extincție. Doar cei care există pot fi excluși. Adesea s-a indicat că în limba greacă sensul natural al vocabularului privitor la distrugere (substantiv,

oletheros; verb, apollumi) este cel de demolare, astfel că ceea ce este distrus devine, prin urmare, nefuncţional mai degrabă decât anihilat, nemaiexistând în felul acesta deloc în nicio formă.

(b) împotriva universalismului – Isus vorbeşte despre două destine opuse dar în mod egal eterne (Mat. 25:46; cf. Col. 1:20; Fil. 2:10-11), unde, în al doilea pasaj, cei „de sub pământ" sunt omişi (vezi şi 2 Tes. 1:8-9). În Matei 25:46, acelaşi cuvânt „veşnic" descrie finalul celor neprihăniţi şi a celor nelegiuiţi. Universaliştii identifică două seturi de texte în NT (a) unele despre despărţirea finală şi de asemenea (b) altele despre restaurarea tuturor lucrurilor. Ei văd categoria (a) ca „ameninţări" sau texte neautentice care au fost însuşite de apostol din mediul contemporan iudaic. Obiectivul este subminarea autorităţii Scripturilor şi a lui Isus Însuşi. În plus, Dan. 12:2 se referă la starea celor nelegiuiţi DUPĂ învierea trupului şi judecată.

Unii vor spune că, fără îndoială, focul iadului distruge. Însă Apoc. 14:11; 20:10 se referă la pedeapsă. Vezi 2 Petru 2:9 care vorbeşte de asemenea despre pedeapsă, a nu fi „izgonit" aşa cum vor înţelege martorii lui Iehova şi adventiştii de ziua a şaptea.

(c) *contra* şansei a doua – vezi In. 5:29; F.A. 24:15; Apoc. 22:11; In. 3:18. Scriptura vorbeşte despre o uşă închisă (Mat. 25:10-12); un abis definitiv (Lc. 16:26). Unii găsesc dificil de a armoniza dragostea şi pedeapsa lui Dumnezeu. Însă, întâi de toate, să ne reamintim seriozitatea păcatului.

Din nou, exceptând violarea dreptăţii/neprihănirii Sale, Dumnezeu a făcut totul pentru a-i ţine pe oameni departe de iad (In. 3:16; 2 Cor. 5:19; Rom. 3:24-26; 2 Pet. 3:9). Tot ce trebuie făcut a fost deja făcut – oamenii trebuie doar să creadă. În final, înainte ca iadul să fie o experienţă impusă de Dumnezeu, trebuie să ne aducem aminte că noi înşine am optat pentru el – Iuda s-a dus „la locul lui", adică la locul ales de acesta (F.A. 1:25). În lumina tuturor acestora, trebuie să ne întărim chemarea şi alegerea (2 Pet. 1:10; 2 Cor. 13:5); trebuie să fim profund preocupaţi de cei pierduţi (Rom. 9:1-3); trebuie să-i avertizăm pe alţii şi să prezentăm mesajul misionar al Veştii Bune (2 Cor. 5:19; Col. 1:28; Lc. 16:29); trebuie să ne rugăm pentru cei care au nevoie de mântuirea lui Dumnezeu (Rom. 10:1).

Aşadar, Scripturile vorbesc despre suferinţa conştientă a întregii personalităţi re-constituită (Mat. 10:28); despre separarea conştientă (Lc. 16:19-31); despre privarea conştientă – de părtăşie (Lc. 14:24), de un loc al utilităţii (Mat. 21:41); pentru toate acestea s-a trudit (Lc. 12:20). J. I Packer[30] a subliniat următoarea idee cu respect, dar cu fermitate:

> Iuda 6 şi Matei 8:12; 22:13; 25:30 arată că întunericul semnifică o stare a privării şi frământării, dar nu a distrugerii în sensul de încetare a existenţei. Numai cei care există pot plânge şi pot scrâşni din dinţi, aşa cum se spune că vor face cei alungaţi în întuneric. Nicăieri în Scriptură moartea nu semnifică extincţie; moartea fizică este plecarea spre o altă stare a fiinţei…o existenţă care este lipsită de Dumnezeu şi lipsită de har; nimic din uzanţele biblice nu aprobă ideea…că „moartea a doua" din Apocalipsa 2:11; 20:14; 21:8 înseamnă sau presupune încetarea fiinţei.

Cei care se frământă cu această doctrină şi care caută să susţină o perspectivă alternativă pe care o consideră că ar trebui acceptată în rândul evanghelicilor nu trebuie să evite învăţătura clară a Bibliei de la punctul acesta.

Timotei trebuie să fie un exemplu de credincioşie personală v11-16

Acum Pavel atinge problema cu care se confruntă Timotei ca lider tânăr. El îi adresează un îndemn direct – folosind, de fapt, zece imperative. Timotei este îndemnat să poruncească şi să înveţe (ambele imperative la prezent care înseamnă că aceste acţiuni trebuie înfăptuite constant şi continuu) „aceste lucruri" (de 8 ori în epistolă). Cu alte cuvinte, el trebuia să continue să răspândească la Efes aceste învăţături despre evlavie pe care Pavel l-a îndemnat să le dea.

Cuvintele „porunceşte" şi „învaţă" implică învăţătură apostolică plină de autoritate aduse de Timotei ca reprezentant al lui Pavel. Însă el era relativ tânăr (aprox. 35 ani?) având responsabilităţi prea grele pentru vârsta lui. Probabil a descoperit că unii îl invidiau sau că alţii nu-l respectau întrucât era tânăr. Celor mai învârstă şi se pare adesea dificil să-i accepte pe cei mai tineri sau să le acorde încredere. Pe de altă parte, tinerii pot deveni frustraţi când, în ciuda pregătirii lor teologice, nu li se încredinţează nici o responsabilitate, ba chiar poate nici o ocazie de a sluji. Dacă Pavel a fost gata să se încreadă în bărbaţii tineri şi chiar să-i trimită cu responsabilitatea uriaşă a delegaţilor apostolici, oare n-ar trebui şi noi să facem la fel?

Pavel îl încurajează pe Timotei spunându-i că oamenii vor ajunge să nu „dispreţuiască" persoana lui dacă va manifesta în acţiunile personale şi publice un stil de viaţă detaliat mai jos. Este limpede că trăsăturile spirituale pe care le aşteaptă Pavel de la Timotei sunt menite să reprezinte o paradigmă pentru alţii, în special pentru toţi cei implicaţi în slujire.

- El ar trebui să „fie în mod continuu”, imperativ prezent, un exemplu. Termenul grecesc tu,poj *tupos* înseamnă „tipar”, „model”. Vezi şi Tit 2:7 unde este folosit în privinţa lui Tit. Înseamnă că deopotrivă Timotei şi Tit ar trebui să aibă o calitate a vieţii pe care alţii o vor vedea şi vor dori să o urmeze. Mounce[31] sugerează să vedem aici cuvântul grafic specific privitor la „un model care ar trebui impus vieţile altora astfel încât să dobândească aceeaşi formă”. Pavel prezintă acum diferite aspecte ale acestei vieţi folosind cinci prepoziţii şi fraze scurte. El trebuia să arate un exemplu în modul de vorbire, adică, în conversaţiile personale sau vorbirea zilnică (dacă un lider ajunge în încurcătură, de regulă este din cauza limbii sale! Aduceţi-vă aminte de Prov. 10:19; 13:3; 18:13) şi în modul de trăire, „în purtare”, cu referire la modul său de trăire, ambele cuprinzând relaţiile sale publice cu alţii. El trebuia să demonstreze „dragoste”, adică dragoste faţă de ceilalţi, faţă *de toţi* ceilalţi, având o preocupare autentică pentru binele lor, în contrast cu lăcomia învăţătorilor falşi; şi „credinţă” sau credincioşie/credibilitate. În final, „curăţie”, a`gnei,a *hagneia* care se referă nu doar la castitate sexuală, ci puritate la nivelul acţiunilor şi gândurilor,[32] apărând din nou în aceste epistole în 1 Tim. 5:2, unde Pavel se aşteaptă ca Timotei să le trateze pe femeile mai tinere ca pe nişte surori, „cu toată curăţia”. Aşadar, termenul are conotaţii sexuale, ca şi mai sus.
- Pavel a subliniat întâi purtarea lui, iar acum îşi îndreaptă atenţia spre lucrarea sa. Dar, aduceţi-vă aminte, conduita evlavioasă generează respect, autoritate în amvon. El trebuie să continue în lucrarea sa de dare de învăţătură. Sunt trei aspecte ale lucrării la care cheamă Pavel, toate bazate pe un singur imperativ. Faptul că toate cele trei aspecte ale lucrării au un articol hotărât poate transmite că toate erau aspecte ale închinării publice. Îndemnul „ia seama bine” la ele „până voi veni” înseamnă că acestea sunt lucrurile pe care el, Pavel, le-ar face dacă ar fi prezent. Aşadar, Timotei trebuie să continue în citirea publică a Scripturii, care-şi are
- rădăcinile în VT, ex. în Neemia 8:2-8, unde Ezra, cărturarul, le citeşte bărbaţilor şi femeilor din Israel „de dimineaţă până la amiază…în fiecare zi”. Era o practică obişnuită în sinagogă (Lc. 4:16; F.A. 13:15, 27; 15:21) şi mai apoi în bisericile creştine (1 Tes. 5:21; Col. 4:16; Apoc. 1:3). Avem nevoie de o accentuare a citirii publice a Scripturii ca parte din închinare. Astăzi este o foamete după auzirea Cuvântului lui Dumnezeu în multe locuri. Uneori s-

ar putea ca unii să deschidă rar Cuvântul lui Dumnezeu pe parcursul unei întregi săptămâni. Şi totuşi, când vin la închinare duminica, puţin se citeşte din Cuvânt.

- Această activitate de citire a Scripturii a pus temelia pentru următoarele două activităţi, predicarea şi expunerea ei. El trebuie DEOPOTRIVĂ să îndemne şi să înveţe. Aceasta este o parte deosebit de importantă a închinării publice – nu este toată – dar nu trebuie exclusă întrucât este centrală. Îndemnarea avea în vedere schimbarea purtării sau a stilului de viaţă misionar al cuiva pe baza a ceea ce a descoperit Cuvântul lui Dumnezeu. Timotei trebuie de asemenea să le dea altora „învăţătură", aşa cum este numit aici, în această epistolă, corpusul adevărului apostolic (4:6, 16; 6:1, 3). Cei mai eficienţi predicatori sunt cei care au perseverat ca studenţi pe toată durata vieţii ai Cuvântului lui Dumnezeu. Observaţi că, pentru Guthrie[33], imperativul prezent al lui prose,cw *prosechō* „a da atenţie", nu doar cheamă la o acţiune continuă, ci şi sugerează o pregătire anterioară în privat. Este adevărat că Duhul ne poate îndruma în momentul predicării publice, însă a nu căuta iluminarea Duhului în studiere şi pregătire anterior acelui moment înseamnă neglijenţă spirituală. Prin urmare, predicarea era izvorâtă din citirea Scripturilor. Trebuie să existe o implicare în Cuvânt şi în expunerea lui. Hughes şi Chapell subliniază ideea importantă a ceea ce astăzi adesea lipseşte în predicare:

> Congregaţia aude textul citit şi aşteaptă cu anticipare expunerea lui – doar ca să rămână dezamăgită atunci când nu se mai face deloc aluzie în următoarele treizeci de minute la text, sau, mai frecvent, textul este abordat superficial, lipsind interacţiunea serioasă cu sensul acestuia.
>
> Predicatorul rostește cuvintele din el, dar lipsește substanţa…Uneori textul este atât de mult acoperit cu poveşti şi glume încât nu mai este văzut şi nici auzit. Alteori, este distorsionat deoarece este predicat prin intermediul unor lentile terapeutice, politice ori sociale.[34]

- El ar trebui să-şi dezvolte darul şi să nu-l neglijeze. Darul lui a fost recunoscut în mod public încă de la început atunci când Pavel (vezi 2 Tim. 1:6) şi comitetul ori grupul prezbiterilor din biserica lui locală (presbute,rion *presbuterion*) s-au identificat cu el în sensul chemării lui Dumnezeu. (Cuvântul este folosit aici şi de asemenea de către Luca pentru a face referire la tribunalul iudaic din

Ierusalim, Lc. 22:66; F.A. 22:5). Concepte ulterioare ale ordinării nu ar trebui citite anacronic în situaţia primară oglindită în aceste versete. Astfel, Pavel îi reaminteşte lui Timotei de darul său care trebuia folosit şi cultivat.

- Timotei trebuie să-şi investească inima şi sufletul în lucrare, iar ceea ce urmează implică dedicare totală. Aceste ultime două versete conţin patru imperative şi au un ton deosebit de personal. Timotei trebuie să se concentreze exclusiv asupra lucrării. Cuvântul folosit de Pavel este meleta,w *meletaō* care poate însemna „a medita" sau „a practica" sau „a depune eforturi pentru ceva". Timotei trebuie să acorde o atenţie sporită la îndrumările date, însă acestea ar trebui întotdeauna să genereze acţiune astfel încât să le poată pune în practică. Sensurile sugerate ale participiului prezent i;sqi *isthi* al verbului „a fi" sunt: „a fi absorbit de aceste lucruri" sau „a fi cufundat în ele", sau „fie ca aceste lucruri să reprezinte grija ta constantă". Guthrie[35] sugerează că mintea trebuie să fie atât de învăluită de aceste preocupări pe cât este trupul în aerul pe care-l respiră. El trebuie să trăiască şi să respire aceste lucruri. Alţii ar trebui să vadă înaintarea sa în toate domeniile menţionate, exemplul său, competenţa sa în ale Scripturii şi în dezvoltarea darului său. Cuvântul fanero,j *faneros* înseamnă „vizibil", limpede spre a fi văzut" (cf. Fil. 1:13). Poziţia lui Timotei în cadrul conducerii însemna că el deţinea un rol extrem de public, iar viaţa lui urma să fie observată clar.
- El trebuie să fie „cu luare-aminte" asupra vieţii sale personale şi asupra doctrinei sale. Asta ne reaminteşte de îndemnul anterior al lui Pavel dat prezbiterilor din Efes: „Luaţi seama la voi înşivă şi la toată turma" (F.A. 20:28). Aici este nevoie de echilibru. Doctrina lui trebuie susţinută de o viaţă evlavioasă, altminteri oamenii nu-l vor asculta, nici nu vor lua în serios ceea ce spune. De fapt, studierea personală a doctrinei este indispensabilă şi are implicaţii asupra întregii tale vieţi, întrucât ceea ce crezi despre Dumnezeu va determina cum trăieşti. Stott[36] a evidenţiat că este posibil să fii atât de ocupat în lucrarea Domnului încât să nu mai ai timp pentru Domnul Însuşi; poţi ajunge atât de preocupat de binele altora încât îţi poţi neglija relaţia personală cu Domnul. Aşadar, lucrătorul trebuie să vegheze asupra vieţii sale şi să ia aminte la învăţătură, aplicând-o mai întâi la propria viaţă înainte de a se aştepta să o vadă în vieţile altora. Adevărul trebuie mai întâi să ne transforme pe noi. A „lua aminte" nu înseamnă o privire în treacăt. Aşadar, îţi

trăiești viața aproape de Domnul? Ești sârguincios în studierea Scripturii astfel încât să ai ceva să împărtășești altora când predici? Te asiguri că biserica este înrădăcinată în adevăr? Sau, când te ridici să predici, nu ai nimic de oferit, nicio înviorare de adus, lipsind orice interacțiune cu Cuvântul lui Dumnezeu?

- El trebuie să persevereze în aceste lucruri – fie în cele două aspecte ale vieții sale menționate deja, fie, mai probabil, referirea este la tot ceea ce Pavel l-a chemat să facă. Astfel, el se va „mântui pe sine însuși", precum și pe cei care continuă să-l asculte. Această idee de a „se mântui pe sine" nu ar trebui să ne încurce întrucât este paulină (vezi Rom. 11:14; 1 Cor. 7:16; 9:22). Pavel a afirmat deja că Dumnezeu este Mântuitorul (4:10); Cristos a venit să-i mântuiască pe cei păcătoși (1:15); El este singurul mijlocitor (2:5) și noi suntem mântuiți prin credință (1:16; 4:10), însă noi trebuie de asemenea să perseverăm – dovada finală că suntem ai Domnului (1 Tim. 2:15; Evr. 3:14). Pavel își dorește ca Timotei să fie un instrument eficient în mâna lui Dumnezeu, Mântuitorul, iar dacă duce o viață evlavioasă, poate fi o binecuvântare pentru ce-l aud (în general, „a auzi" poartă cu sine ideea de a auzi cuvântul cu credință) atunci când predică mesajul Evangheliei, adevărata doctrină misionară, la Efes.

Ce imagine a credincioșiei! Multe dintre aceste caracteristici stau în opoziție cu purtarea învățătorilor falși. Prin intermediul unei asemenea dedicări Timotei va ajuta la înaintarea adevăratei misiuni a lui Dumnezeu.

NOTE

1 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 189.
2 Însă când Pavel se referă la învăţătura lui Isus în altă parte el pare să o recunoască, F.A. 20:35; 1 Cor. 7:10; vezi şi 1 Tim. 5:18.
3 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 289.
4 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 111.
5 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 189.
6 Termenul este yeudolo,goj *pseudologos* care exprimă ceva mai mult decât un „mincinos"; conţine noţiunea unor afirmaţii categoric false, F. Rienecker and C. Rogers, *Linguistic Key to the Greek New Testament*, (Grand Rapids: Michigan: Zondervan, 1980), p. 625, citându-l pe W. Robertson, *The Expositor's Greek Testament*, 5 vols., (Grand Rapids: Eerdmans, 1956).
7 Vezi Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 238.
8 Remarcăm folosirea de către Pavel a lui brw/ma *brōma* aici în v3. Asta înseamnă că el se gândeşte la hrană solidă – vezi 1 Cor. 3:2, unde el pune o pune în contrast cu laptele în discuţia lui despre imaturitatea spirituală.
9 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 533-35 discută despre nouă posibilităţi, unele nu neapărat opuse între ele.
10 Vezi R.F. Collins, *1 and 2 Timothy and Titus: A Commentary,* The New Testament Library, (Louisville: Westminster John Knox, 2002), p. 114-17.
11 Irineu face referire la encratiţi din secolul al doilea care au fost conduşi de Titian şi susţineau celibatul şi de asemenea „au introdus abstinenţa de la consuma ceea ce ei numeau hrană <animalică>, fiind nerecunoscători lui Dumnezeu care le-a făcut pe toate." În Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 535.
12 Josephus, *Antiquities,* 18.21; *Jewish War,* 2.120-21.
13 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 294-95.
14 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 295.
15 Vezi propunerea entuziastă în sensul acesta în Gruenler, „Mission-Lifestyle Setting of 1 Tim. 2:8-15".
16 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 192.
17 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 546, schiţează şapte sugestii cu privire la ceea ce ar putea să însemne „cuvântul lui Dumnezeu", dar, după ce sunt luate în considerare toate lucrurile, aşa cum s-a discutat anterior, Gen. 1:31 „oracolul divin" ar fi atunci când Dumnezeu declară toate mâncărurile comestibile, aceasta reprezintând cea mai bună explicaţie.
18 Termenul grecesc pentru rugăciune este evnteuxij *enteuxis*, care este un cuvânt mai general pentru rugăciune, desemnând o „cerere", mai degrabă decât o mulţumire specifică. Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 547, sugerează că acesta semnifică o solicitare adresată lui Dumnezeu ca să cureţe ori să consacre ceea ce ar fi putut fi „întinat" de idolatrie.
19 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 195.
20 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 195.
21 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 306.

22 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 198-204.
23 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 554.
24 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 202.
25 A interpreta această expresie în sensul că toţi sunt, de fapt, mântuiţi, ar fi o inconsecvenţă cu învăţătura lui Pavel din alte locuri, aşa cum a explicat Knight. Unii oameni sunt văzuţi ca purtând osânda şi pedeapsa distrugerii eterne a lui Dumnezeu (ex. 1 Tes. 1:10; 2 Tes. 1:7-10), Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 203.
26 Vezi 1 Tim. 1:1; 2:3; 4:10; Tit 1:3, 4; 2:10, 13; 3:4, 6; 2 Tim. 1:10.
27 T. C. Skeat, '"Especially the Parchments": A note on 2 Timothy IV.13', *JTS* 30, (1979), p. 173-177. Vezi Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 203-204, care înclină spre această interpretare.
28 King, *A Leader Led*, p. 45
29 J. I. Packer, în 'Evangelical Annihilationism in Review', o evaluare a criticii anihilismului în contrast cu doctrina biblică a pedepsei eterne. www.thehighway.com/annihilationism-Packer.html accesat în april 2015. Acest articol a apărut în revista Reformation & Revival, Volume 6, Numărul 2 (Primăvara 1997).
30 Packer, 'Evangelical Annihilationism in Review'.
31 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 259.
32 W. Lock, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles,* ICC, (Edinburgh: T. & T. Clark, 1966), p. 53.
33 Guthrie, *The Pastoral Epistles*, p. 109.
34 R. K. Hughes & B. Chapell, *1-2 Timothy and Titus: To Guard the Deposit,* (Wheaton, Il: Crossway Books, 2000), p. 116.
35 Guthrie, *The Pastoral Epistles*, p. 110
36 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 124.

1 TIMOTEI 5:1-25 – 6:1-5
Relațiile din Casa lui Dumnezeu

Capitolul 4:11-16 i-a adus lui Timotei învățături despre propria purtare și dedicare în cadrul frățietății din Efes. Această secțiune este urmată de o subliniere a lucrării lui Timotei ca delegat apostolic al lui Pavel în Efes – vezi imperativele de la persoana a doua (5:1, 3, 7, 11, 19, 20, 21, 22 și 23). Pavel vorbește despre relațiile din familia lui Dumnezeu sau din Casa lui Dumnezeu.

Membrii întregii familii – cum îi tratăm

Pavel începe cu diferitele categorii de vârstă din biserică. Sfatul lui este exprimat sub forma unei singure propoziții grecești (v1-2). Membrii mai vârstnici trebuie tratați cu respect – arătându-li-se o dragoste ca cea față de un tată sau o mamă. Membrii mai tineri de vârstă similară cu a lui Timotei trebuie tratați ca frați și surori – fiind atent cu ei și etalând un autocontrol sensibil și o puritate deplină.

În privința „bărbaților bătrâni", Pavel folosește presbu,teroj| *presbuteros* care este cuvântul folosit de asemenea mai târziu în capitol cu referire la conducători (v17, 19), întrucât aceștia urmau să reprezinte grupul din care erau aleși în mod normal; dar aici referirea este la toți – conducători sau toți ceilalți aflați în această categorie de vârstă. În versetul 2 Pavel folosește de asemenea forma feminină presbuter,a *presbutera*, găsită doar aici în NT pentru „femeile bătrâne". De fapt, cuvintele pentru „bărbații tineri" și „femeile tinere" sunt variații de gen ale acestor termeni folosiți cu referire la membrii mai vârstnici ai familiei bisericii în v1.

Timotei nu trebuie să „mustre" pe un bătrân, cuvântul sugerând o critică foarte aspră, aproape violentă, care înseamnă că el nu trebuie să vorbească cu o atitudine disciplinară dură, ci (observați adversativul avlla. *alla*) mai degrabă „să-l îndemne", la imperativ prezent, când îl corectează să-l trateze cu respect – ca pe un tată. Mamele erau tratate cu mult respect în acea cultură și astfel Timotei, când era necesar, nu trebuia să le vorbească cu duritate, ci trebuia să le arate acestora considerația necesară.

În privinţa bărbaţilor tineri şi a femeilor tinere, Timotei trebuie la fel să-i „îndemne" (singurul verb este folosit pentru toate cele patru grupuri) într-un sens ca pe membrii egali[1] ai aceleiaşi grupe de vârstă. În dreptul surorilor, Pavel include aici un „cuvânt special de avertizare"[2] pentru Timotei, „cu toată" însemnând în mod absolut – „curăţia", referindu-se la curăţia sexuală. Timotei trebuie să evite situaţiile şi contactele în care ar putea să se expună ispitelor sau chiar acuzaţiilor; el trebuie să evite chiar toate aparenţele de rău. Trebuie să nu fie nicio posibilitate de suspiciune în relaţiile lui cu ele care i-ar putea strica reputaţia.

Pavel îşi îndreaptă atenţia spre încă trei grupuri specifice, văduve, prezbiteri şi robi. Aceste grupuri sunt legate prin folosirea termenului grecesc „cinstea" (5:3, 17; 6:1). Ca orice familie, comunitatea creştină este o părtăşie care dă şi care primeşte.

Văduvele – cum le ajutăm v3-8

Învăţătura privitoare la văduve este cea mai amplă din întreaga epistolă şi indică existenţa unei probleme care impune o atenţie serioasă şi urgentă la Efes. Scriptura vorbeşte mult despre văduve. De fapt, le cinsteşte într-o manieră ce nu se regăseşte în cele mai multe culturi. Acestea merită cinste, protecţie şi grijă specială (Ps. 68:5; Deut. 10:18; Ex. 22:22 şi urm.; Deut. 14:28-29; 24:17, 19; Prov. 15:25; vezi şi Is. 1:17, 23). Isus Însuşi şi-a încredinţat mama văduvă în grija lui Ioan (Ioan 19:26-27). Biserica primară de asemenea şi-a arătat preocuparea faţă de ele (F.A. 6:1 şi urm.; 9:39, 44; Iac. 1:27). Învăţăturile sunt împărţite în două paragrafe (v7 le separă), fiecare fiind introdusă de un verb principal.

Lăsând deoparte pentru moment versetele privitoare la văduvele tinere, există o diferenţă de opinii în rândul cercetătorilor biblici care se întreabă dacă celelalte referiri principale vizează două grupuri de văduve, văduvele „sprijinite" şi văduvele „slujitoare". Văduvele trebuie onorate, aici în sensul de a primi sprijin financiar (v4, 8, 16); mai apoi văduvele trebuie înscrise. Trebuie remarcat că aceeaşi „cinste" este menţionată în privinţa prezbiterilor, aşadar termenul trebuie înţeles şi ca oferirea de resurse materiale.

Cum rămâne cu sugestia că sunt două grupuri de văduve, cel de-al doilea fiind efectiv un ordin al văduvelor care slujeau în biserică? Deopotrivă Lock şi Kümmel, de pildă, identifică aici o listă oficială de văduve, un oficiu eclezial, în slujba bisericii.[3] Găsim o referire în scrierile lui Ignaţiu şi Policarp la acest tip de slujire şi, potrivit lui Tertulian, în secolul III exista un grup identificat ca atare şi dedicat rugăciunii, îngrijirii celor bolnavi, îngrijirii orfanilor, vizitării creştinilor în închisoare, evanghelizării

femeilor păgâne şi învăţării convertiţilor dintre femei ca pregătire pentru botez. Însă nu pare a fi fost un ordin de slujire al văduvelor efectiv desemnat astfel în biserica din Efes.

Tot ceea ce găsim aici vizează împlinirea nevoilor unor văduve aflate în lipsuri. Când se ia în considerare durata scurtă de viaţă din acea vreme, vârsta de şaizeci de ani era una a bătrâneţii, nicidecum momentul de a începe asumarea unui rol activ în slujire. De fapt, slujirea menţionată aici este o slujire anterioară în anii precedenţi ai vieţii, care doar constituie o dovadă a evlaviei din trecut şi astfel dovedeşte că o astfel de văduvă trebuie sprijinită pentru ca anii ei de pe urmă, dacă este posibil, să nu fie ani de criză.

Văduvele trebuie „cinstite" – sprijinite

Knight evidenţiază că Pavel foloseşte imperativul la persoana a doua singular ti,ma *tima* „cinste", care înseamnă că el îl învaţă pe Timotei. Însă în v4 şi v7 se găsesc verbe la plural, alături de pronumele nehotărâte „vreo" sau „vreun" în v4, 8, şi 16 şi referirea clară la biserică în v16b care arată clar că el dă învăţătură comunităţii creştine *prin intermediul* lui Timotei. Folosirea lui tima,w *timaō* aici de către Pavel indică înapoi spre utilizarea lui în cadrul poruncii a cincea – singura altă apariţie a verbului este în citarea poruncii în Efeseni 6:2.

Se pare că biserica sprijinea câteva văduve pe care rudeniilor lor apropiate sau familiile lor trebuiau să le susţină. Pavel insistă că prima linie de ajutorare în ce priveşte susţinerea acestor văduve este familia (5:4, 8 şi 16). La punctul acesta trebuie înţeles cadrul social al lumii greco-romane şi sistemul de zestre. Când o femeie se căsătorea, întotdeauna era însoţită de zestrea ei. Dacă soţul ei murea, existau posibilităţi. O văduvă putea sta în familia soţului ei unde urma să fie îngrijită de un nou kurioj *kurios* sau „domn", cel mai probabil fiul ei, persoana de acum responsabilă de zestre; sau putea să revină în casa părintească şi să-şi ducă zestrea cu ea. Această prevedere legală dădea văduvei siguranţă financiară, care era păstrată fie de soţul ei, fie de tatăl ei. Aceştia avea o responsabilitate morală şi una legală care degreva biserica. Sprijinul bisericii trebuia limitat la cele care erau „cu adevărat văduve", sau văduve în sensul plenar al cuvântului, lipsite de familie sau de zestre sau de rudenii care să le ajute. Prin urmare, factorii care erau necesari pentru a beneficia de sprijinul acordat de biserică erau următorii:

(1) Nevoie financiară reală – lipsa familiei ori a rudeniilor.
(2) Vârsta de șaizeci de ani sau mai mult și dovezi anterioare ale evlaviei practice (v9-10). Dar nu
(3) Văduve tinere (v10-15). Pornirile fizice le vor îndemna să se recăsătorească; a depinde de susținerea bisericii la această vârstă tânără ar încuraja la trândăvie și la oportunitatea de a deveni pur și simplu bârfitoare. Ele sunt, de fapt, sfătuite să se recăsătorească (v14).

Pasajul necesită acum comentarii suplimentare. Pavel îi spune clar lui Timotei că văduvele cu „copii" sau „nepoți" (potrivit înțelegerii de către Knight[4] a lui e;kgona *ekgona*, deși ar putea fi incluși și alți urmași), desigur, care ar fi ei înșiși adulți, ar trebui să învețe întâi de toate să-și pună credința în practică prin a se îngriji de ai lor (v3-8, 16). Pavel scrie că ei ar trebui (prw/ton *prōton*, care înseamnă „întâi" sau prima prioritate), să „demonstreze pietate" acasă. Termenul „pietate" este euvsebei/n *eusebein* înrudit cu grupul de cuvinte al „evlaviei", care în aceste epistole sumarizează adevăratul comportament creștin care este așteptat de la toți credincioșii.

Există două motive. (a) Ca o modalitate de răsplătire a propriilor părinți sau bunici care s-au îngrijit de ei pe când erau mici. Este o dovadă a lipsei de amabilitate și recunoștință să refuzi să acorzi ajutor și preocupare după toate câte aceștia au făcut pentru tine. (b) Este ceva plăcut Domnului. O asemenea acțiune este în armonie cu voia lui Dumnezeu, Dumnezeul care în Scriptură ne poruncește să ne onorăm părinții și care S-a angajat să îngrijească de văduve. De fapt, neglijarea ori tratarea nepotrivită a văduvelor este prezentată ca un exemplu de păcat (Iov 24:21; Ps. 94:6). Observați că Pavel ne îndeamnă să dăm prioritatea acestei responsabilități – „să se deprindă să fie evlavioși întâi față de cei din casa lor" (v4), înaintea oricărei alte slujiri în afară, în față, în biserică etc.

În v5 Pavel își îndreaptă atenția spre văduva lipsită de orice rudenie în viață care-și pune nădejdea în Domnul și care continuă să se roage zi și noapte – ca și Ana (Lc. 2:36-37). Timpurile perfecte sunt folosite aici în acest versete; ea „a rămas singură" – o stare continuă, dar de asemenea ea „și-a pus nădejdea în Domnul" – are o „postură a speranței"[5], o atitudine calmă față de Dumnezeu. „Zi și noapte" este o sintagmă pe care Pavel o folosește adesea pentru a exprima constanța dedicării, continuarea în rugăciuni de cerere specifice și în mijlociri pentru nevoile generale (vezi 2:1) înaintea lui Dumnezeu.

Văduva din v6 este diferită, ea fiind prezentată într-un contrast dramatic. Ea trăieşte pentru plăcere – verbul este spatala,w *spatalaō*, care înseamnă „a se deda plăcerilor", a trăi pentru sine, a trăi fără frâu. Aici avem un stil de viaţă hedonist (care nu ar exclude, ci chiar ar putea sugera păcatul sexual), mai degrabă decât a trăi pentru Dumnezeu şi împărăţia Lui. În realitate, acest tip de viaţă este moarte spirituală (este al treilea timp perfect folosit în aceste câteva versete; ea este „moartă" şi continuă în acea stare), indiferent care este aparenţa vieţii. Unii sugerează că dacă nu era niciun fel de sprijin din partea bisericii/familiei, alternativa de aici ar fi însemnat prostituţie.

Timotei trebuie să dea poporului lui Dumnezeu această învăţătură (v7). Văduva lipsită nu trebuia să reprezinte responsabilitatea personală a lui Timotei, ci a bisericii. Trebuia ca ei să pună la punct un program practic de ajutorare a văduvelor. Lucrul acesta era vital, aşa cum indică propoziţia circumstanţială de scop i[na *hina*, „ca să fie fără vină". Ne aducem aminte de 3:2, nevoia de a fi „fără prihană". Pavel se gândeşte întotdeauna la misiune, la mărturia publică a bisericii şi la nevoia unei adevărate mărturii creştine faţă de cei pierduţi. Dacă familiile eşuează în a urma învăţătura lui Pavel dată prin Timotei, ele vor aduce ocară asupra lor şi asupra bisericii. Ce mărturie are biserica ta în acest domeniu specific înaintea lumii?

El a formulat în v4 motivele pozitive pentru care rudeniile ar trebui să se îngrijească de văduvele nevoiaşe; acum el oferă corespondentele negative în v8. Cei care eşuează în a se îngriji de părinţii lor s-au lepădat de credinţă; se scufundă sub nivelul păgânilor. Pavel afirmă că ei sunt de fapt „mai răi" în plan moral decât aceia, aşa cum explică Knight.[6] Pretinsul credincios care cunoaşte porunca a cincea şi o nesocoteşte este „mai rău" decât necredincioşii care doar au legea „scrisă în inimile lor" (Rom. 2:14-15).

Pe măsură ce asistenţa medicală se dezvoltă, oamenii ajung să trăiască mai mult. Mai ales pe măsură ce lucrurile se vor dezvolta clinicile pentru vârstnici, spitalele şi sanatoriile nu vor putea să ţină pasul. Lucrul acesta este limpede dacă persoanele vârstnice sunt abandonate de propriile rudenii. Pe tot cuprinsul Scripturii, nu doar în acest pasaj, găsim o responsabilitate creştină fundamentală de a purta de grijă rudeniilor noastre.

Văduvele trebuie înscrise

În v9-10 Pavel stabileşte pentru Timotei trăsăturile pentru a trece pe o listă acele văduve lipsite de susţinerea familiei care ar trebui ajutate de biserică. Cuvântul pe care Pavel îl foloseşte este katale,gw *katalegō*, este

folosit doar aici în NT. Înseamnă „a alege, a recunoaşte” şi, în cel mai puternic sens, „a selecta, a înscrie, a înrola”, semnificând la pasiv că numele poate fi introdus într-o listă oficială.[7] Cele trei trăsături pentru a fi înscrise erau vârsta, credincioşia anterioară în căsnicie şi faptele bune, ultima fiind dezvoltată. Oare nu este implicit faptul că era deja o listă care avea nevoie de a fi revizuită?

În primul rând, ea trebuie să fie peste şaizeci de ani – textul redă „să n-aibă mai puţin de şaizeci de ani”. Aceasta era vârsta de la care cineva era considerat vârstnic (Lev. 27:7), adică să fie cu adevărat la bătrâneţe. Era vremea când cineva se putea gândi la a se bizui pe alţii pentru împlinirea nevoilor materiale. Această trăsătură le excludea pe văduvele mai tinere care erau considerate în stare de a se recăsători.

În al doilea rând, există o privire retrospectivă la viaţa ei. Trebuie să fi dovedit credincioşie faţă de soţul ei – compară cu 3:2. Trebuia să fi fost „femeia unui singur bărbat” (reversul era cerut de la prezbiter sau diacon, 3:2, 12), a cărei fidelitate maritală ar fi fost bine cunoscută.

În al treilea rând, altceva mai este bine cunoscut despre ea – munca ei. Pavel oferă câteva exemple. S-a îngrijit de copiii ei în toate sensurile, inclusiv în plan spiritual – de ai ei şi poate chiar şi de alţi copii. Învăţătorii falşi interziceau căsătoria (1 Tim. 4:3) şi probabil naşterea de copii (1 Tim. 2:15), însă aici, pentru înscrie pe listă o văduvă, dedicarea ei din trecut ca mamă a copiilor ei era demnă de laudă. În trecut, ea a demonstrat cu eficienţă ospitalitate faţă de călători, ca stăpână a casei, pe când încă era căsătorită, făcând astfel posibilă înaintarea misiunii lui Dumnezeu. De asemenea, ea a fost dispusă să se implice chiar şi în responsabilităţile de jos. Într-o ţară murdară şi prăfuită, spălase picioarele altora, sarcină care era de regulă îndeplinită de robi – categoria de slujire pe care nimeni altcineva nu şi-ar fi asumat-o. În final, ea era cunoscută ca una care i-a „ajutat pe cei nenorociţi”. Referirea era la cei aflaţi în orice tip de necaz sau durere într-o epocă puţin empatică, în care suferinţele de multe tipuri erau numeroase.

Pavel adaugă un comentariu general potrivit căreia ea trebuia să fi fost gata pentru orice lucrarea bună. În greacă spune „din toată inima urmărind” toate felurile de fapte bune şi zeloasă în a le vedea duse la bun sfârşit. Aceste lucruri, într-o situaţie a lipsurilor, califică văduva pentru a fi înscrisă între cei pe care biserica urma să-i sprijine cu dragoste.

Pare mai nimerit ca toate trăsăturile de mai sus să fie înţelese ca dovezi anterioare ale evlaviei ei, care într-un sens afirmă că ea ar trebui să primească ajutor, mai degrabă decât să fie o stipulare pentru o slujire prezentă, aşa cum ne lasă să înţelegem Knight.[8] În schimb, ea a ajuns la o

vârstă înaintată la care are nevoie de grija celorlalţi, în loc ca ea să le poarte altora de grijă.

Văduvele tinere care nu vor rămâne necăsătorite

La punctul acesta Pavel îi reaminteşte lui Timotei că trebuie să refuze să înscrie pe listă văduve tinere. El urmează să dea un set diferit de instrucţiuni în ce le priveşte (v14). Sunt două motive pentru care ele trebuie respinse.

(1) Aceste văduve tinere pot ceda impulsurilor sexuale naturale şi se vor abate de la Cristos căsătorindu-se cu necreştini. Vor aduce astfel osândă asupra lor sau „condamnare" pentru că au început, dar n-au continuat. Îşi vor fi părăsit prima lor credinţă (înţelegând pi,stij *pistis* aşa cum este folosit în general în Epistolele adresate lui Timotei şi Tit, mai degrabă decât „juruinţă", fie ca jurământul căsătoriei faţă de primul soţ, fie ca includere în rândul văduvelor din biserică). De la soţie se cerea să urmeze religia soţului ei. Prin urmare, recăsătorirea cu un necredincios implica respingerea efectivă a primei credinţe a văduvei ori a angajamentului faţă de Cristos.

(2) Ele nu sunt cu adevărat dedicate slujirii creştine. Este posibil ca ele să fi primit un oarecare sprijin din partea bisericii şi astfel au prea mult timp la dispoziţie, devenind leneşe. Se spune despre ele că sunt băgăcioase, nemulţumite de treburile lor, mergând din casă în casă şi spunând „lucruri care nu trebuie spuse". Cuvântul tradus adesea prin „dedate la clevetire" poartă de asemenea ideea de a „vorbi prostii" sau a discuta despre lucruri fără valoare. Acesta ar putea fi sensul aici (vezi mai jos).

Ar trebui afirmat clar că aceasta nu este menită să fie considerată o afirmaţie generală despre caracterul tuturor văduvelor, ci despre văduvele tinere care au fost influenţate de erezie în biserica efeseană. Fee[9] este de părere că asta ar trebui să se refere la femeile din 2 Timotei 3:6-7 pe care învăţătorii falşi le câştigaseră de partea lor. Aceştia tulburau grupurile care se întâlneau în case prin a răspândi doctrine false sau speculaţii şi mituri. Expresia „vorbesc ce nu trebuie vorbit" foloseşte de,onta *deonta* care este participiul lui dei/ *dei* „este necesar". Aici se pare că se referă la faptul că văduvele discutau despre lucruri care nu trebuiau aduse în discuţie – efectiv erezii, care n-ar trebui menţionate şi care de fapt presupuneau a discuta non-sensuri, aşa cum s-a menţionat mai sus.

În v14 Pavel sfătuieşte (bou,lomai *boulomai*, de asemenea 1 Tim. 2:8; Tit 3:8, exprimând îndrumare apostolică) ca văduvele tinere să se recăsătorească, ceea ce n-ar trebui considerat ca o contradicţie cu 1 Cor. 7, unde este recomandat statutul de necăsătorit. Knight[10] subliniază aici ideea importantă potrivit căreia, deşi „Pavel dorea ca alţii să-L slujească pe Domnul având atenţia neîmpărţită ca persoane singure, el a recunoscut că decisiv este chestiunea dacă Domnul a dat cuiva darul celibatului sau pe cel al căsătoriei."

Atunci când văduvele tinere se recăsătoreau şi-şi asumau responsabilităţile familiei, viaţa lor se umplea cu îngrijirea copiilor şi gestionarea caselor lor, iar acestea nu-i dădeau duşmanului nici o şansă să le defăimeze. Unele fuseseră deja prinse în cursa lui, aşa cum arată versetele de mai sus (v12-13, 15). Urmarea lui Satan reprezintă o alternativă reală dacă cineva nu-L urmează pe Cristos şi nu face voia lui Dumnezeu. Însă aici Pavel subliniază că văduvele tinere ar trebui să urmeze îndrumările lui astfel încât duşmanul sau adversarul să nu aibă prilej să le defăimeze. Referirea la adversar, folosindu-se articolul hotărât, trebuie să fie la Satan, întrucât el este menţionat în următorul verset. Dar neîndoielnic că acesta se poate folosi de comunitate, cei din ea putând fi cei care vor exprima critici. Towner[11] evidenţiază ideea că protejarea reputaţiei bisericii este de o importanţă covârşitoare, întrucât adevărata preocupare a lui Pavel vizează misiunea bisericii şi promovarea Evangheliei (1 Tim. 6:1; Tit 2:5, 10). Ce fel de reputaţie are biserica ta pe plan local, în satul tău sau în comunitatea ta? Oare acţiunile tale personale împiedică sau impulsionează misiunea bisericii – misiunea lui Dumnezeu?

În v16 Pavel revine la principala temă a pasajului. Orice bărbat sau femeie credincioasă (deşi, în manuscrisele care sunt considerate cele mai bune, responsabilitatea este pusă doar asupra femeii credincioase) ar trebui să recunoască responsabilitatea de a asigura sprijin văduvei nevoiaşe. Oare manuscrisele de mai târziu caută să împartă mai echitabil responsabilitatea respectivă, dar fără a înţelege cultura şi locul pe care-l are femeia ca stăpână a casei? Cu adevărat ea avea responsabilitatea în cadrul familiei extinse să asigure sprijinul practic pentru văduva lipsită. Astfel, el îi reaminteşte lui Timotei că văduvele cu rudenii trebuie ajutate, nu de către biserică, ci de către aceste rudenii – degrevând biserica pentru a-i îngădui să-i ajute pe cei care nu aveau niciun mijloc de a se descurca.

Reies două principii. Nu există niciun fel de ajutoare date tuturor văduvelor, ci resursele de ajutorare ale bisericii trebuie limitate la cei care sunt cu adevărat în nevoie. Dacă unele dispun de sprijin alternativ din

partea familiei, rudeniile ar trebui să-şi recunoască obligaţia de a ajuta. Noi toţi trebuie să ne asumăm responsabilitatea pentru rudeniile noastre. Simţul responsabilităţii sociale al bisericii nu trebuie să încurajeze iresponsabilitatea în alţii. Programele guvernamentale de ajutorare ar trebui să suplimenteze nu să substituie obligaţiile individuale ori familiale. Însă, de asemenea, ideea importantă de aici vizează reputaţia pe care biserica o are în cadrul comunităţii locale. Chestiuni mai mari sunt în joc, şi anume, misiunea lui Dumnezeu într-o comunitate locală.

Prezbiterii – cum îi cinstim v17-25

Aici începe o nouă secţiune, însă legătura cu secţiunea anterioară constă în repetarea tematicii cinstirii. Discuţia continuă cu privire la prezbiterii[12] care slujesc (timpul perfect afirmă că aceşti bărbaţi au fost şi sunt în funcţie şi la momentul vorbirii).

Pavel cere faţă de ei respect, sprijin, vorbind despre disciplinarea prezbiterilor şi necesitatea vigilenţei la desemnare acestora. Introducerea imperativului de persoana a doua singular în cap. 5:19-23 indică spre supravegherea de către Timotei a acestor lucruri. La baza învăţăturii de aici trebuie să stea o situaţie dificilă în biserică, unii îndeplinindu-şi slujirea desemnată cu mare cinste, în timp ce alţii cauzau preocupări – de aici şi liniile călăuzitoare pentru disciplinarea prezbiterilor, temeiurile pentru acuzare şi mustrare. Este limpede că erezia ajunsese până la cei din conducere sau fusese promovată de unii dintre aceştia, aşa cum s-a sugerat (observaţi 1:3, 18-20; 4:1-7; 2 Tim. 2:17-18).

Conducerea prezbiterilor v17

Pentru Calvin şi multe biserici reformate, Pavel identifică două tipuri de prezbiteri – prezbiterii conducători şi prezbiterii învăţători. Lucrul acesta nu este afirmat explicit şi în cap. 3:2 toţi prezbiterii trebuie să fie în stare să dea învăţătură. Despărţind prezbiterii ca şi sus, adverbul ma,lista *malista* este înţeles drept „mai ales”, despre care se spune că ar arăta că erau unii dintre prezbiteri care sunt separaţi de ceilalţi şi au această responsabilitate specifică. Knight susţine că adverbul de aici cel mai probabil înseamnă „şi anume”, Pavel adăugând o descriere suplimentară a celor pe care i-a menţionat deja, nu identificând o subcategorie.[13]

Prezbiterii trebuie să conducă bine. Participiul din greacă proestw/tej *proestōtes* este folosit aici cu referire la bărbaţi care sunt puşi înainte sau în conducerea bisericii pentru „a cârmui, a conduce, a direcţiona”; remarcaţi că termenul, care este folosit doar de către Pavel în NT, include de

asemenea sensul de a „se îngriji de”, cu care este pus în legătură în 1 Tim. 3:4-5. Așadar, în cazul prezbiterilor este vorba despre ADMINISTRAȚIE. Ei au tăria personalității de a cere respect și ascultare. Urmau să se ivească tot felul de probleme practice pentru care era nevoie de înțelepciune. Sintagma „cârmuiesc/conduc bine”, (kalw/j *kalōs*), așa cum s-a menționat succint, este de asemenea folosită în 3:4, 5, 12, cu privire la viața de familie a unui bărbat. Aici este aplicată la eficacitate în îndrumarea și administrarea bisericii.

Însă probabil că dintre ei erau cei care se implicau mai mult în EDIFICARE. Ei „se ostenesc cu învățătura și cu propovăduirea”. A se osteni este kopia,w *kopiaō*, care înseamnă a munci până la epuizare. În 4:10 a fost menționat că Pavel poate folosi acest cuvânt pentru a descrie o muncă fizică epuizantă, însă cel mai adesea el îl folosește cu privire la propriile eforturi mentale și spirituale în lucrare ca apostol (1 Cor. 15:10; Gal. 4:12; Fil. 2:16; Col. 1:29; 1 Tim. 4:10) și cu privire la eforturile altora (1 Cor. 15:10; 16:10; 1 Tes. 5:10). A da învățătură și a predica reprezintă o muncă solicitantă, nu doar o chestiune ce ține de a te ridica duminica și a spune orice-ți vine în minte. Trebuie să fie existat o pregătire temeinică, una care necesită timp și strădanie. Ostenirea cu „propovăduirea” transmite conceptul de predicare, iar celălalt termen – „învățătura”, didaskali,a| *didaskalia* poate lega această slujire de 1 Corinteni 12:28-29, de „învățătorii” din Efeseni 4:11, „păstorii-învățători” ai bisericii.

Pavel afirmă că acești prezbiteri credincioși care conduc/învață bine trebuie considerați de către biserică drept vrednici de o îndoită cinste. Situația de la momentul acela era una a luptei cu erezia. Cei îndeletniciți cu predicarea și învățătura păstrează credința apostolică și promovează adevărul și de aceea merită o laudă și o recunoaștere și mai mari. Evaluarea lui sugerează că existase deja o problemă cauzată poate de abuzuri comise de alți prezbiteri, sau în mod cert de prezența ereziei din mijlocul lor.

Răsplata prezbiterilor v18

Am remarcat afirmația că prezbiterii credincioși trebuiau „să fie învrednicați de îndoită cinste”. Cu toții suntem predispuși la descurajare și avem nevoie de a fi reconfirmați. Acest tip de onoare de aici implică și remunerare, așa cum subliniază limpede citatul. „Îndoită” înseamnă dublu - Knight[14] sugerează „deopotrivă cinste și onorariu”. Cuvântul timh, *timē* era folosit cu referire la onorariu unui medic. În Deuteronom 25:4, boul care treieră grâul cu copitele în arie, sau care trage o treierătoare peste ea, trudește pentru hrana unui om, însă animalul se hrănește pe măsură

ce înaintează. Aici se găseşte un argument *a fortiori* – dacă Dumnezeu se îngrijeşte de animale, cu cât mai mult…Vezi şi 2 Cronici 31:4, unde se poruncea locuitorilor din Ierusalim acordarea unui sprijin pentru preoţi şi leviţi. Pavel de fapt citează Deuteronom 25 în 1 Corinteni 9:9 şi-l ia ca un principiu scris „pentru noi" şi-l aplică celor aflaţi în slujba lui Dumnezeu.

Faptul că remuneraţia/susţinerea era o practică efectivă în biserici pare limpede (mai întâi din textul evidenţiat, 1 Cor. 9:4-14; dar şi din 2 Cor. 11:8-9; Gal. 6:6; 1 Tes. 2:6). Observaţi că Pavel citează de asemenea ca fiind „Scriptură" Lc. 10:7). Dat fiind legăturile lui Pavel cu Luca (2 Tim. 4:11), el ar fi avut acces la sursele lui. Knight[15] arată că h` grafh,, *hē graphē* este folosit în NT exclusiv cu un sens sacru şi înţelege că timpul prezent le,gei *legei* în care Dumnezeu vorbeşte direct indică spre relevanţa actuală şi imediată a principiului scriptural. Observaţi de asemenea că aici cuvintelor lui Isus îi sunt atribuite o greutate egală cu cea a Scripturii VT.

Ideea din toate acestea este că liderul vrednic trebuie să primească suficientă susţinere din partea bisericii. Cei care-şi dedică tot timpul slujirii bisericii merită să fie plătiţi de biserică. Nu doar că acest principiu este afirmat în VT, ci şi Isus Însuşi l-a expus, precum şi Pavel. Din nefericire, adesea este adevărat că biserica locală eşuează în ce priveşte responsabilitatea ei faţă de un prezbiter ori păstor credincios. A susţine un învăţător credincios n-ar trebui să se considere ca un fel de mită (ca şi în arena politică), ci ca pe o obligaţie. Şi totuşi, trebuie remarcat că Pavel a fost dispus să caute să se întreţină singur, dacă lucrul acesta era necesar.[16] Însă, este ruşinos când o biserică locală are capacitatea să facă asta, dar eşuează în a o face. Este adevărat că atât de mulţi credincioşi pierd binecuvântarea zeciuielii, în consecinţă lucrarea suferind. Dar trebuie să remarcăm aici că Scriptura afirmă că sprijinul trebuie să vină din partea bisericii, nu din partea statului.

Mustrarea unui prezbiter v19-21

Este posibil ca să se fi adus acuze împotriva unui prezbiter sau mai multora. Să fi fost vreo implicare în erezie sau un alt tip de purtare greşită? Timotei poate acţiona din partea lui Pavel cu autoritatea unui delegat apostolic. Acum Pavel îi dă lui Timotei instrucţiuni suplimentare, şi anume, să nu ia în serios o acuzaţie împotriva unui prezbiter în absenţa unor mărturii suficiente (pare a fi vorba aici despre o întâlnire privată cu prezbiterul în cauză); dacă este vinovat de acuzaţia respectivă şi persistă în a păcătui, trebuie să aibă parte de mustrare în faţa întregii biserici fără părtinire, astfel încât toţi prezbiterii să fie conştientizaţi de responsabilitatea lor.

Trebuie o păzire față de a crede orice chestiune mult prea grabnic. Acuzațiile sau învinuirile trebuie primite doar atunci când sunt doi sau trei martori. Ni se reamintește că așa stăteau lucrurile în VT dacă se dorea susținerea unei acuze și obținerea unei condamnări (Deut. 17:6; 19:15). Vezi și Matei 18:16; 26:59-60. Se pare că sensul aici este următorul: „Nu primi o acuzație…decât dacă sunt doi sau trei martori." Timotei nu trebuie să plece urechea la bârfe și nici măcar chiar la o acuzație gravă dacă este adusă de o singură persoană. Fiecare acuzație trebuie sprijinită de câteva persoane responsabile. Dacă s-ar fi ascultat acest îndemn, mulți păstori ar fi fost scăpați de critici neîntemeiate și de suferință inutilă.

În v20 Pavel face referire la „cei ce păcătuiesc". Se pare că contextul rămâne încă focalizat asupra prezbiterilor și nu asupra credincioșilor în general (deși principiul poate fi extins asupra tuturor). Așadar, Pavel se ocupă acum de situația când acuzațiile împotriva unui prezbiter au rămas în picioare și păcatul acestuia a fost dat în vileag. Remarcăm că sintagma în limba greacă de aici este „cei ce sunt în procesul păcătuirii", participiu prezent activ, ceea ce sugerează că prima etapă a disciplinării, și anume mustrarea privată (Mat. 18:15-17; Tit 3:10) nu a rezolvat problema înspre pocăință. Urmează o mustrare cu o nuanță publică. Așa cum Stott[17] a evidențiat, se folosește timpul prezent, în sensul unei căderi repetate, continue.

Prezbiterii care sunt mustrați în particular dar nu se pocăiesc, ci „persistă în păcat" (RSV) trebuie să se confrunte, în ultimă instanță, cu tristețea și rușinea unei expuneri publice. Astfel, o cădere groaznică poate fi rezolvată discret dar, atunci când este vorba despre un obicei, dreptul la discreție este anulat. O asemenea mustrare reprezintă o durere publică, dar trebuincioasă pentru ca și alții să fie avertizați. De aceea, pentru Stott[18], păcatele private trebuie rezolvate în privat și doar păcatele publice abordate public" (Matei 18:15 și urm.). Knight[19] adoptă oare aceeași perspectivă?

> Implicația lui Mat. 18:15 este că un păcătos trebuie mustrat public („spune-l bisericii", v17) doar atunci când ceilalți pași au eșuat. Probabil că același principiu se aplică în acest context și el este presupus, mai degrabă decât afirmat.

Mustrarea este evnw,pion pa,ntwn *enōpion pantōn* „înaintea tuturor". Este posibil ca aceasta să însemne înaintea tuturor celorlalți prezbiteri, însă amintindu-ne de Matei 18:17, referirea este cel mai probabil la întreaga biserică. Asta ar putea implica înlăturarea din conducere (1 Tim.

1:3; Tit 1:9) sau chiar excomunicarea, excluderea (1 Tim. 1:20; Tit 3:10). Pavel subliniază ideea (v20) că o astfel de acţiune va permite celorlalţi prezbiteri şi „restului" (oi` loipoi. *hoi loipoi*) congregaţiei să constate astfel, gravitatea păcatului (cf. Deut. 9:20).

Însă Timotei trebuie să fie nepărtinitor şi corect, fără să prejudicieze ori să favorizeze persoana în cauză. Să nu se grăbească cu concluziile despre vinovăţia ori nevinovăţia persoanei. În v21, Pavel însoţeşte această cerinţă cu un îndemn solemn (doar în alte două locuri este repetată această formulă, 1 Tim. 6:13; 2 Tim. 4:1), evidenţiind autoritatea sa apostolică. Îi reaminteşte lui Timotei de faptul că el acţionează întotdeauna sub privirile ce coboară din cer – o reamintire despre cei doi sau trei martori – aici Dumnezeu, Isus şi sfinţii îngeri, aici în calitate de instrumente alese deopotrivă în vederea păstrării şi judecăţii (Evr.1:14; Apoc.16:1). „Înaintea lui Dumnezeu" reprezintă o aducere aminte a faptului că omul trăieşte şi acţionează chiar în prezenţa Dumnezeului care dă viaţă tuturor şi faţă de Care este responsabil."[20]

Rezerve privitoare la prezbiteri v22

Acum Pavel oferă îndrumare despre cum să fie prevenite situaţiile dificile de disciplinare cu care s-a confruntat în versetele de mai sus. Persoana a doua singular înseamnă că, în calitate de delegat al lui Pavel, Timotei trebuie să preia conducerea în această procedură. Atunci când face desemnări, Timotei trebuie să nu-şi pună „mâinile peste nimeni cu grabă".

Punerea mâinilor din aceste epistole este menţionată şi în alte locuri în cadrul ritualului de recunoaşte şi desemnare (1 Tim. 4:14; 2 Tim. 1:16). El nu trebuie să acţioneze pripit în privinţa unor desemnării unora, întrucât atunci s-ar face părtaş păcatelor persoanelor respective. Formularea din greacă de aici tace,wj *taxeōs*, care poate însemna în acest context „grabnic, pripit, dintr-o dată" (cf. 2 tim. 4:9). Avertismentul pentru Timotei este că, dacă în calitate de reprezentat apostolic, desemnează cu neglijenţă pe cineva care nu se califică (din pricina păcatului său), într-un anumit sens se va face părtaş (avem familiarul cuvânt koinwne,w *koinōneō* „a împărtăşi, a lua parte, a avea părtăşie cu") vinovăţiei generate de păcatele ulterioare ale respectivului (cf. 2 Ioan v11). El trebuie să se păstreze curat chiar şi în această privinţă. Aşadar, manifestând prudenţă, el trebuie să nu se pună pe sine, nici pe prezbiteri într-o postură dificilă.

Urmează un cuvânt personal adresat lui Timotei cu privire la sănătatea lui. Pare limpede că el s-a abţinut de la vin. Dispoziţii clare în Episto-

lele către Timotei și Tit cu privire la beție dovedesc abuzul de vin deopotrivă în Efes și Creta (1 Tim. 3:3, 8; Tit 1:7; 2:3).[21] Aspectul acesta este subliniat într-un mod special când vine vorba de prezbiteri și diaconi, și acesta trebuie să fie și motivul abstinenței lui Timotei; el n-a vrut să ajungă dependent de vin.

Conducătorii trebuie să fie ireproșabili. De aceea, deși aici avem o adresare personală, includerea de către Pavel a acestei îndrumări nu este deloc nepotrivită, nici nu trebuie privită ca o notă marginală. Se potrivește perfect în firul discuției, de vreme ce Pavel s-a focalizat în v22 asupra desemnării unor noi prezbiteri. Acum, lui Timotei i se recomandă să mai ia și câte puțin vin ca medicament, din motive de sănătate. Abstinența totală nu folosea sănătății lui, însă el oprise ajutorul pe care îl putea da stomacului său din pricina folosirii abuzive a alcoolului la care fusese martor. Deci Timotei, deși Pavel nu îi spune că ar trebui să se oprească din a mai bea apă, ar trebui să folosească puțin vin din pricina problemelor lui de ordin fizic. Observați folosirea lui ovli,goj *oligos* „puțin" ca o clarificare prudentă a acestei recomandări, astfel încât nici Timotei, nici alții să nu înțeleagă, nici să folosească greșit această afirmație.[22]

Oare nu este adevărat că astăzi mulți creștini beau vin nu ca medicament, ci din plăcere? „Să iei" sugerează a-l limita la o doză; „puțin" și nu mult. Utilizarea acestui verset ca un sprijin pentru băutul în societate este complet neîntemeiată. Folosirea alcoolului aici are scop strict medical. Nu există niciun temei pentru a înțelege acest verset ca o permisiune la a da frâu liber consumului de alcool. Biblia conține avertizări privitoare la băuturile tari. Knight[23] susține ideea potrivit căreia toate cele cinci menționări pauline ale lui oivnoj *oinos* „vin" (Rom. 14:21; Ef. 5:18; 1 Tim. 3:8; aici; Tit 2:3) au acest caracter general, iar prima subliniază că a nu bea vin este mai bine decât a determina un alt creștin să se poticnească. De asemenea, nu există nicio dovadă a existenței unui vin nonalcoolic în Biblie. Vinul era o băutură fermentată.

În v24-25, Pavel recunoaște că, uneori, se pot ivi probleme în selectarea unor indivizi pentru poziția de prezbiter, dacă nu sunt urmate etapele recomandate. Când vine vorba despre „păcate", unele sunt evidente și ușor de distins. Astfel, pentru Timotei va fi clar că respectivele persoane nu sunt adecvate pentru această postură. A nu-și întinde mâinile în grabă peste ei va lăsa timp ca inadecvarea lor să devină limpede și astfel, nevoia ca o acuzație însoțită de doi sau trei martori și urmată de mustrare publică (și a se face părtaș la păcate prin a-i desemna, v22), nu va exista. Prin urmare, păcatele unor oameni sunt date în vileag și merg înaintea lor la judecată – pentru Knight[24] aici este vorba despre o judecată făcută

de oameni, ca sensul să aibă rost în acest context. Însă este de asemenea posibil ca, în realitate, Timotei să fie aproape considerat un participant în procesul judiciar, un proces care include judecata escatologică.

De asemenea, v25 subliniază că faptele bune făcute pentru alţii, ca şi păcatele menţionate deja, sunt lămurite – pro,dhla(*prodēla,* „evidente". Prin urmare, calificarea unora pentru prezbiteriat va fi deja evidentă. De asemenea, sunt alţii ale căror fapte bune nu sunt publice sau clare în prezent, iar la prima vedere, nu par calificaţi. Însă aceste fapte nu pot fi efectiv ascunse – ele se vor manifesta chiar dacă nu sunt evidente de îndată. Astfel, dacă Timotei va adopta o atitudine prudentă, îi va descoperi şi pe aceşti oameni.

Aceste observaţii sunt menite să-l asigure că, uneori, aparenţele pot induce în eroare. S-ar putea ca oamenii să fie diferiţi de ceea ce par la prima vedere. Versetele 24 şi 25 sunt, de fapt, paralele, afirmând întâi aceleaşi adevăruri despre păcat şi despre faptele bune. Este nevoie de timp pentru a descoperi adevărata valoare sau opusul, în privinţa unui candidat pentru poziţia de prezbiter. De aceea Timotei nu trebuie să se grăbească. În ce priveşte evaluarea persoanelor individuale pentru conducere, mare parte din calităţile respectivilor nu se poate vedea imediat. Stott numeşte asta „principiul aisbergului" – nouăzeci la sută din personalitate fiind ascunse privirii. Iată ce afirmă el:

> Aici se găsesc cinci calităţi care sunt necesare conducătorilor creştini în relaţiile lor cu cei de care sunt responsabili: apreciere (afirmarea unor lucrări remarcabile), corectitudine (a nu da ascultare unor acuzaţii nefondate), imparţialitate (evitarea oricărui favoritism), prudenţă (a nu lua decizii pripite) şi discernământ (a privi dincolo de aspectul exterior la inimă). Ori de câte ori aceste principii vor fi la lucru, greşelile vor fi evitate, biserica va fi păstrată în pace şi dragoste, iar numele lui Dumnezeu va fi protejat de ruşine.[25]

În aceste cuvinte găsim înţelepciune şi este adevărat că asemenea calităţi ar trebui să înceapă să-şi facă apariţia dacă cineva vrea să fie luat în considerare pentru o asemenea slujbă. Dar chiar şi atunci când lucrurile merg rău, Timotei poate fi sigur că, în ultimă instanţă, Dumnezeu este în control. La o ultimă analiză, fiecare va sta sub judecata divină (v24). Toţi vor fi în final răspunzători înaintea Lui. Însă Timotei trebuie să lucreze în conformitate cu principiile enunţate pentru a fi fără vină în chestiunea solemnă a desemnărilor. Pe scurt, aşa cum afirmă Mounce[26]:

> În desemnarea conducătorilor, Timotei trebuia să evite pripirea. Trebuia să fie răbdător și să aștepte ca să vadă adevăratul caracter al pretendenților întrucât, nu doar păcatul, ci și faptele bune nu sunt întotdeauna de îndată evidente.

Aceasta este principala învățătură a acestor versete finale. Ea trebuie să primească o cumpănire serioasă. Este bine să fii conștient de învățătura lui Pavel din 1 Timotei 3:1-7 și Tit 1:5-9; dar de asemenea este vital să nu se uite îndrumarea practică dată de 1 Timotei 5:11-25, îndeosebi v19-22, 24-25.

Robii – Cum îi îndrumăm 6:1-2

Aici găsim următorul grup din această secțiune – robii creștini[27] și relațiile lor cu stăpânii lor. Folosirea din nou în 6:1 a lui timh, *timē* „cinste" arată clar că aceste versete duc mai departe aceeași tematică din 5:3.

Sclavia este o urâciune și un refuz al acceptării umanității unei persoane, totuși profund înrădăcinată în structurile societății greco-romane. Toți oamenii înstăriți și cumsecade aveau robi, unii câteva sute, nu doar slujitori în gospodărie, ci robi chiar și din rândul învățătorilor, soldaților, artizanilor, contabililor și fermierilor. Se crede că erau peste 50 de milioane de sclavi în imperiu, iar aproximativ o treime din locuitorii Romei erau, de asemenea, sclavi. Este limpede că sclavia era o componentă fundamentală acceptată ca parte din ordinea socială. Suspendarea bruscă a acesteia ar fi determinat prăbușirea societății. Dar, odată cu era creștină, sclavii aveau adesea posibilitatea de a deveni liberi (manumisiunea sclavilor).

Pavel enunță principiile, care au subminat însuși conceptul de sclavie și care în final au condus la abolirea ei generală.[28] Observați că, așa cum Mounce[29] a evidențiat chiar în această epistolă (1 Tim. 1:9), „comerțul cu sclavi cade sub incidența interdicției privitoare la vânzătorii de oameni".

Învățătura lui Pavel de aici din cap. 6 revine la imperativele de persoana întâi, a treia, iar mai apoi în v2b la persoana a doua singular, întrucât Timotei trebuie să comunice aceste lucruri ca delegat apostolic al lui Pavel. În v1, a fi „sub jug" – u`po. zugo.n *hupo zugon* – era o expresie care era folosită adesea metaforic ca formulare privitoare la sclavie (LXX, ex. Lev. 26:13; Is. 9:4; Ez. 34:27), sau despre a purta o povară asemenea unui sclav (oprimare socială, Gen. 27:40; 2 Cron. 10:4; Is. 47:6; jugul legii, F.A. 15:10; Gal. 5:1). Isus o folosește cu referire la obligația de a fi supus sau ascultător (Mat. 11:29-30) – deși s-ar putea să fie un contrast aici, întrucât jugul lui Isus nu este ceva tiranic. Guthrie observă că sintagma atrage

atenția spre situația în care mulți stăpâni pur și simplu își consideră sclavii ca „ceva mai mult decât niște vite”.[30] Când folosește această formulare, Pavel nu pare a face o distincție între atitudinea stăpânilor credincioși și a celor necredincioși, *contra* Knight.[31] „Toți cei ce” {Osoi *hosoi*, are sens general și s-ar părea că se referă la toți sclavii și, din nou, a sugera că stăpânii creștini s-ar putea să nu-și considere sclavii ca fiind „sub jugul robiei”, nu pare încă posibil în situația contemporană.

În cazul acelor sclavi cu stăpân necredincios, este important să i se acorde acestuia deplinul respect – sintagma „pentru ca” sau „ca nu cumva” i[na mh. *hina mē* exprimă o preocupare evanghelistică. Misiunea lui Dumnezeu, numele Lui[32] și învățătura apostolilor sau Evanghelia sunt în joc. „Toată” onorarea subliniază îndeplinirea cu credincioșie și fără întrebări a oricăror îndatoriri le sunt alocate. Ca și în altă parte, preocuparea serioasă vizează mărturia bisericii și a individului înaintea celor de afară (1 Tim. 5:14; Tit 2:5; Iac. 2:7; 2 Petru 2:2). O biserică lipsită de o bună mărturie este lipsită de glas sau de posibilitatea mărturiei pentru Evanghelie. Trebuie să ne aducem aminte că, și atunci și astăzi, majoritatea oamenilor nu au un contact direct cu biserica și astfel pot doar să judece creștinismul în baza a ceea ce văd în cei aflați cel mai aproape de ei, în casă, pe stradă sau la locul de muncă.

Cei care au stăpâni credincioși (v2) nu trebuie să profite de ei din pricina credinței lor. Knight[33] scoate în evidență că focalizarea asupra robilor care ar putea fi nerespectuoși față de stăpânii lor creștini reprezintă, de fapt, introducerea la o „nouă problemă”; epistolele mai timpurii se concentrează în general asupra muncii unui rob. De asemenea, ar trebui să remarcăm faptul că stăpânii creștini nu fac obiectul unor îndemnuri, așa cum se întâmplă în epistolele din captivitate. Oare s-au supus învățăturii anterioare a lui Pavel privitoare la atitudinea față de sclavi (ex. Ef. 6:9) astfel că n-a mai fost nevoie de a o repeta aici? În direcție opusă, oare sclavii creștini profită acum de noua atitudine a stăpânilor lor?

Astfel, Pavel le reamintește că nu trebuie să le arate mai puțin respect (porunca este la timpul prezent, ceea ce sugerează că scopul este de stopare a ceva ce se petrece deja), „ci”, avlla. *alla*, introduce contrastul, „mai degrabă” ma/llon *mallon* ar trebui să le slujească mai bine – cuvântul este intens și indică faptul că stăpânul creștin trebuie să fie sigur că va avea parte de o slujire superioară. Și totuși, adesea în lumea modernă, din pricină că „șeful” este un credincios, slujitorul creștin ar putea manifesta un dispreț ascuns și o insubordonare tăinuită. Dar stăpânii, datorită credinței lor, trebuie să fie considerați preaiubiți (aici nu „preaiubiți” de către Dumnezeu, deși este adevărat, ci de către robii lor creștini) și faptul că

sunt fraţi ar trebui să fie aşa cum s-a indicat, adică un stimulent pentru slujire. Aşadar, robii credincioşi aveau un statut egal în cadrul bisericii (Gal. 3:28), dar îşi acceptau inferioritatea socială în cadrul gospodăriei.

Contrar lui Mounce[34], rolul v2b este de a rezuma secţiunea anterioară înainte ca una nouă să înceapă. Timotei trebuia să-i îndemne pe fraţi să facă parte de „cinste" văduvelor, prezbiterilor şi acum stăpânilor. Este posibil ca sintagma „aceste lucruri" din v2 să privească înapoi spre întreaga învăţătură din epistolă, aşa cum sugerează mulţi eruditi; fără îndoială că se referă la contextul apropiat (5:1-6:2). Ceea ce urmează acum este contrastul cu învăţătura dată lui Timotei.

Învăţătorii falşi – Cum îi recunoaştem

În v3-5, Pavel ajunge la al cincilea grup – învăţătorii falşi, care i-au stat destul de mult pe inimă pe parcursul acestei epistole. Aici găsim condamnarea finală a acestora din partea lui.

Pavel scoate în evidenţă că se găsesc învăţători adevăraţi precum Timotei, care dau mai departe ceea ce apostolul i-a învăţat (de fapt, el defineşte natura acestei învăţături). Mai apoi, el dă în vileag caracterul învăţătorilor falşi şi doctrina falsă. De asemenea, el leagă conduita lor de o înţelegere eronată a evlaviei şi a motivelor financiare ruşinoase. Pavel a pretins că aceşti învăţători falşi s-au abătut de la credinţă, au scindat biserica şi iubesc banii. Timotei trebuie să se ferească de aceştia.

Aceştia s-au abătut complet de la adevăr

Există un standard al credinţei creştine pe care Pavel, în aceste epistole, îl numeşte „învăţătura", „cuvintele/învăţătura sănătoasă", „adevărul", „credinţa", „porunca" şi „ce ţi s-a încredinţat". Însă aceştia i-au învăţat pe oameni diferit. Pavel îi numeşte pe învăţătorii falşi e`terodidaskelew *heterodidaskaleō* (termenul apare în NT doar aici şi în 1:3) unde e`teroj *heteros* înseamnă „altul", „diferit", întrucât se abate de la învăţătura apostolică.

Deci ei nu s-au ataşat sau nu au aderat la „cuvintele sănătoase", aici u`giai,nw *hugainō*, unde Pavel foloseşte din nou limbajul medical cu referire la sănătatea învăţăturii apostolice. Aceasta este prima utilizare a formulării în Timotei – regăsită în 2 Tim. 1:13. Combinaţia „învăţătură sănătoasă" este mai frecventă (1:10; 2 Tim. 4:3; Tit 1:9; 2:1 şi din nou, Tit 2:8 „vorbire sănătoasă"). Oare noi am aderat la ceea ce este scriptural şi sănătos?

Învăţătura constă efectiv din cuvintele sănătoase ale Domnului Isus Cristos. Sensul aici nu este cel al cuvintelor sau învăţăturii propriu-zise a Domnului Isus Cristos, nici chiar cel al unei evanghelii precum Evanghelia după Luca,[35] ci mult mai probabil descrie cuvintele sănătoase despre Domnul Isus, mai degrabă decât cum a sugerat Towner, originea şi de asemenea autoritatea învăţăturii.[36] El susţine această perspectivă prin a menţiona că întreaga sintagmă apare iarăşi în acest capitol unde priveşte înainte spre apariţia finală a lui Isus şi spre autoritatea Lui ca judecător (6:14-16). Prin urmare, a fi de acord cu Pavel înseamnă a fi de acord cu cuvintele pline de autoritate ale lui Isus, însă s-ar putea referi pur şi simplu la învăţătura despre Cristos, care de asemenea este în conformitate cu învăţătura apostolului.

De asemenea este o învăţătură care este kata *kata* „potrivit cu", însemnând fie o învăţătură care „duce la", fie este „în conformitate cu" evlavia, o referire la conţinutul ei. Aici nu există o diferenţă prea mare, întrucât rezultatul final este identic. Este o învăţătură menită să promoveze ori să genereze evlavie în cei care i se supun ei. Implicarea într-o altă învăţătură şi astfel contrazicerea celei apostolice înseamnă a expune ceva ce nu este sănătos, întrucât nu generează o trăire evlavioasă ori sănătoasă; înseamnă a fi arogant şi a nu înţelege nimic (v4).

Aceştia au provocat dezbinare în biserică

Învăţătorul fals este dezbinător. Întregul verset 3 reprezintă o condiţională de tipul „dacă" (protaza), v4-5 fiind propoziţia de tipul „atunci" (apodoza). Învăţătorul fals de aici are un interes morbid în speculaţii banale sau fleacuri. Termenul este cel de „bolnav" nosw/n *nosōn* – doar aici în NT, dar folosit în special în contrast cu învăţătura „sănătoasă" din v3. Cuvântul „dispute" sugerează ceea ce trece dincolo de stadiul unui schimb folositor de idei[37] conducând la „certuri de cuvinte". Ele hrănesc alte activităţi păcătoase, de fapt Pavel enumeră cinci defecte morale, „pizmă" (indignarea faţă de statutul altuia şi o dorinţă de a-l înlocui), „certuri" (spiritul de dispută), „clevetirile" sau vorbirea răuvoitoare (defăimare şi abuzul verbal faţă de ceilalţi învăţători), „bănuielile rele" (subminarea posibilităţii încrederii pe care se bazează relaţiile, a gândi ce este mai rău despre celălalt) şi „zadarnicele ciocniri de vorbe" (disputele care decurg din vicii anterioare). Acestea sunt păcatele oamenilor cu minţi stricate (prezentul participiului[38] indică o condiţie aşezată a minţii, organul discernământului raţional în care Evanghelia este procesată şi pricepută). Însă respingerea doctrinei apostolice i-a văduvit de adevăr. Învăţătura

lor nu este o evanghelie alterată; este un mesaj complet diferit. Prin urmare, în contrast cu doctrina apostolică, ei consideră că evlavia este un mijloc de câştig, o chestiune a portmoneului şi nu una a inimii.[39] De aceea, Pavel îi acuză de motive ascunse, nedemne.

Aceştia sunt devotaţi banilor

Singurul lor interes în lucrarea lor este dacă aduce răsplătire financiară. Ştim că Efesul s-a bucurat de o mare opulenţă – vezi problema cu comercianţii când învăţătura lui Pavel a început să le afecteze buzunarele (F.A. 19:23). Pavel însuşi a trebuit să afirme clar că nu se făcea vinovat de o asemenea acuzaţie (1 Tes. 2:5). Timotei trebuie să se ferească de ei. Întrucât banii erau pasiunea fundamentală a învăţătorilor falşi, Pavel caută acum să se ocupe de câteva dintre pericolele aduse de aceştia, în mod general.

NOTE

1 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p 214. El subliniază de asemenea ideea că Isus face referire la ucenici ca la membri ai familiei, Mat. 12:49, 50 mai ales; Mc. 3:34-35; Lc. 8:21; cf. Mc. 10:30.
2 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 215.
3 Lock, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles,* p. 57; W. G. Kümmel, *Introduction to The New Testament*, p. 382.
4 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 217.
5 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 341.
6 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 221.
7 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 591.
8 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 221-222.
9 Fee, *1 and 2 Timothy and Titus,* p. 122.
10 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 228.
11 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 357.
12 Termenii presbu,teroj *presbuteros* şi evpi,skopoj *episcopos* „prezbiter" şi „supraveghetor" sunt referiri interschimbabile la acelaşi grup de conducători (Tit 1:5; F.A. 20:17, 28). Termenul „prezbiter" sugerează că o mare parte din conducerea în biserică provine din rândul bărbaţilor vârstnici, în vreme ce termenul „supraveghetor" se referă mai mult la rol.
13 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 232; vezi şi discuţia din 1 Tim. 4:10.
14 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 232.
15 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 233.
16 1 Cor. 4:12; 2 Cor. 11:7-9; 1 Tes. 2:9; 2 Tes. 3:8-9; F.A. 18:3. Însă n-ar trebui să se considere că aceasta este cea mai bună variantă.
17 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p.138.
18 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p.139.
19 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 236.
20 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 238.
21 Nu există nicio dovadă care să sugereze că învăţătorii falşi se abţineau de la vin, ca şi de la carne, 1 Tim. 4:3.
22 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 240.
23 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 240.
24 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 241.
25 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p.141.
26 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 321.
27 Când Pavel îndeamnă diferite grupuri de creştini, în general el îi include pe robi (Ef. 6:5-9; Col. 3:22-4:1; Tit 2:9-10). La fel procedează şi Petru (1 Pet. 2:18-20).
28 Cu toate că, în general, se înţelege că sclavia este acum *de jure* ilegală în toate ţările, *de facto* sunt practici similare care continuă până azi în multe locuri din lume – chiar şi în Regatul Unit.
29 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 331.

30 Guthrie, *Pastoral Epistles*, p.121.
31 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 244.
32 Pavel are în minte un ecou din VT din LXX Is. 52:5 „numele meu este hulit continuu". Vezi de asemenea Ez. 36:20. Sclavii credincioşi sunt avertizaţi să nu fie asemenea evreilor din VT. În loc să-i determine pe necredincioşi să dezonoreze iarăşi numele lui Dumnezeu, purtarea lor evlavioasă, ca şi a altora din comunitate, trebuie să împodobească numele lui Dumnezeu şi să facă mesajul şi persoana Dumnezeului lor atractive pentru necredincioşi (Tit 2:10).
33 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 242-243.
34 Mounce sugerează că trebuie pus alături de versetele următoare, *Pastoral Epistles*, p. 336, însă dacă serveşte drept afirmaţie de tranziţie pe parcursul epistolei, oare nu este mai bine să se sumarizeze ceea ce a fost afirmat anterior? Vezi Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 638, care sugerează că face referire înapoi la învăţătura epistolei – cel puţin la 5:3-6:2.
35 Sugestia îi aparţine lui Spicq; vezi Guthrie, *Pastoral Epistles*, p. 123.
36 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 394.
37 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 395.
38 Knight citează 2 Cor. 4:4, „a căror minte necredincioasă a orbit-o dumnezeul veacului acestuia", pretinzând că pasivul perfect de aici are de asemenea în vedere activitatea diavolului, Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 252.
39 Guthrie, *Pastoral Epistles*, p.124.

1 TIMOTEI 6:6-21
Mulţumirea în Casa lui Dumnezeu

Evaluarea belşugului sau a bogăţiei

Banii deţin locul de frunte pentru mulţi în privinţa ambiţiilor lor, în privinţa conversaţiilor lor şi în privinţa posesiunilor lor. Pavel vorbeşte despre ceva mai bun. El repetă cei doi termeni cheie, „câştig" şi „evlavie", însă într-o asemenea manieră încât le poate corecta înţelegerile eronate şi distorsionarea valorilor lor. El va separa adevărata evlavie de bogăţie, schimbând direcţia semnificaţiei. Prin repetarea termenului „evlavie", Pavel le reaminteşte cititorilor lui că acesta are un nivel mult mai înalt de semnificaţie care trece dincolo de ceea ce învăţătorii falşi considerau că implică acesta. El a afirmat deja asta în epistolă (4:7-10). Evlavia nu se referă la a achiziţiona lucruri mai multe sau posesiuni mai mari. Astfel, în v6-8, Pavel arată clar beneficiul care poate veni de pe urma evlaviei în viaţa creştină. El afirmă: „evlavia însoţită de mulţumire este un mare câştig". De aceea, printr-o inversiune ironică în propoziţie, Pavel insistă că evlavia este un mare[1] câştig – însă evlavia se referă la câştigul *spiritual* şi de asemenea presupune mulţumire şi lipsa unei lăcomii după posesiuni, care reprezenta de fapt limitările materiale ale motivaţiilor învăţătorilor falşi.

Termenul „mulţumire" este cel care arată că evlavia are tentă spirituală. Substantivul grecesc pentru mulţumire, auvta,rkeia *autarkeia* (găsit altundeva doar în 2 Cor. 9:8), era un concept bine cunoscut în filosofia stoică în care afirma valoarea „suficienţei de sine". Omul avea nevoie de stăpânirea de sine pentru a deţine capacitatea de a nu fi afectat de „lucruri", adică posesiuni sau ceea ce-ţi aduce înainte viaţa, capacitatea de a fi independent faţă de circumstanţe, chiar de a rezista forţei circumstanţelor adverse. Desigur că Pavel a afirmat întotdeauna limpede că orice suficienţă de sine este posibilă doar prin Cristos (Fil. 4:13).[2] Astfel, aşa cum Towner arată clar:

> Evlavia nu se referă la a dobândi lucruri mai multe şi mai bune; în schimb, este o viaţă activă de credinţă, o trăire potrivit credincioşiei legământului în relaţie cu Dumnezeu care găseşte suficienţă şi mulţumire numai în Cristos, indiferent care ar putea fi circumstanţele exterioare.[3]

Pavel pune în contrast mulţumirea – cei care au lucrurile de bază ale vieţii (6:7-8), cu lăcomia – cei care iubesc banii şi sunt stăpâniţi de o pasiune de a se îmbogăţi (v9-10). Noi n-am adus nimic[4] din lume şi[5] nu vom lua nimic cu noi. Lucrul acesta a fost deja exprimat în Iov 1:21; Ps. 49:16-17; Ecl. 5:14. Viaţa noastră este o întindere scurtă între două momente ale goliciunii. „Dobândirea de lucruri n-are niciun beneficiu final ori suprem, în pofida a ceea ce pretind învăţătorii falşi (v5; cf. Lc. 12:20).[6]

Termenul folosit de Pavel pentru „îmbrăcăminte" este skepa,sma *skepasma*, literal „o acoperitoare", care înseamnă în principal îmbrăcăminte, dar şi casă. Knight[7] sugerează că pluralul probabil înseamnă că nu ar trebui să fie restricţionat sensul la una sau cealaltă – prin urmare „întreţinere şi acoperitori" va rezuma necesităţile vieţii. Aşadar, atât timp cât avem hrană şi îmbrăcăminte şi un adăpost, dispunem de ceea ce ne este necesar pentru scurta călătorie – vom fi mulţumitori – Pavel foloseşte pasivul la indicativ viitor al lui avrke,w *arkeō*. Într-un sens, aici el a generalizat învăţătura pentru toţi credincioşii. Nu putem să ne sustragem ei. El urmează să adauge în scurt timp învăţături suplimentare pentru cei care sunt deja bogaţi (6:17-19), însă aici avem nevoia de abatere de la materialism şi lăcomie. Dacă dispunem de mai mult decât de cele elementare, atunci acestea trebuie luate cu mulţumire şi trebuie să ne bucurăm de ele; însă ele nu trebuie considerate o necesitate şi atunci ele nu ne vor distruge mulţumirea noastră cu privire la ceea ce Domnul ne dă.[8] Mulţumirea minţii izvorăşte din perspectiva unei credinţe influenţate de convingerea privitoare la ceea ce rezervă viitorul.

Râvnirea belşugului sau bogăţiei

În v9-10, focalizarea este asupra celor lipsiţi – săracii care poftesc – care doresc să se îmbogăţească şi pe care-i motivează iubirea de bani. De fapt, el arată că dorinţa acestora de a se îmbogăţi îi distruge. Pavel foloseşte trei termeni pentru a arăta pericolele spirituale cu care se confruntă. Ei pot ajunge să cadă în „ispită", ispita privitoare la căi nelegiuite sau implicarea în acţiuni necinstite pentru a câştiga bani. Următorul termen duce lucrurile mai departe, de la momire la prinderea efectivă în cursă – sunt prinşi în laţ.[9] Mai apoi este prezentată natura precisă a cursei – ei cad în „multe pofte nesăbuite şi vătămătoare". Termenul „nesăbuite" sugerează necunoaşterea căilor şi voii lui Dumnezeu (cf. Tit 3:3), însă accentul nu va fi doar asupra dimensiunii intelectuale, ci şi asupra celei morale; „vătămătoare", din pricina urmărilor acestor dorinţe, dacă li se va permite să cucerească persoana respectivă; ele cufundă sau aruncă – buqi,zw *buthizō*, care înseamnă a determina ca cineva să „se înece" şi este folosit în

Luca 5:7 cu referire la o corabie care se afundă – persoana se va scufunda în „prăpăd şi pierzare", două cuvinte care avertizează cu privire la o pierdere iremediabilă.[10]

S-ar putea ca Pavel încă să-i aibă în minte pe învăţătorii falşi, însă avertizarea pare mai generală acum (el foloseşte tou.j avnqrw,pouj *tous anthrōpous*, „bărbaţi"). Evlavia este calea spre adevăratul câştig; lăcomia este pierdere. Observaţi că nu trebuie ca omul să fie înstărit ca să cadă în cursa lăcomiei – de fapt, s-ar putea ca pericolul să fie chiar mai intens pentru cei care nu dispun de mulţi bani.

Pavel scrie că „iubirea de bani este o rădăcină[11] a tuturor relelor." Observaţi că nu banii sunt răul în sine, ci iubirea de bani;[12] din nou, nu este vorba despre „rădăcina" şi de „o" rădăcină a „tuturor relelor", aici fiind folosit kakw/n *kakōn*, genitivul plural al lui *kakos* „rău". Aşadar, Pavel afirmă că iubirea de bani duce la multe rele, gesturi egoiste, înşelăciune, fraudă, minciună, jefuire, invidie şi chiar crimă. Lăcomia stă în spatele căsătoriilor din interes, comerţului cu droguri, pornografiei, exploatării celor slabi şi neglijării cauzelor bune. Deci oamenii ajung să aibă case frumoase, poate în urma multei trude – dar cu ce preţ? Cu preţul unor inimi reci? Cu preţul neglijării copiilor? Cu preţul lipsei de implicare în biserică?

Această pasiune de a avea bani şi de a fi bogaţi i-a condus pe învăţătorii falşi la ruină – oare acei „unii" din v10? Pronumele nehotărât de aici reprezintă felul în care Pavel în mod normal face referire la ei. Două lucruri sunt spuse despre ei. Au respins doctrina apostolică (articolul hotărât care însoţeşte pi,stij *pistis* indică spre credinţa creştină într-un sens obiectiv) şi astfel, pe direcţia aleasă de ei spre urmărirea câştigului au ajuns să se chinuiască singuri (verbul grecesc peripei,rw *peripeirō* poate fi tradus uneori ca „a perfora" şi, fără îndoială, familia lexicală descrie o durere profundă)[13] probabil cu aspiraţii neîmplinite de bogăţie, alături de durerea care vine odată cu trădarea prietenilor în căutarea banilor şi chinurile unei conştiinţe neglijate. Însă, căutarea evlaviei, cu o inimă neprinsă în cursa pasiunii pentru bani şi a unei minţi nepreocupate cu asta, ci caracterizată de recunoştinţă, va duce la un stil de viaţă foarte diferit. Putem vedea asta întrucât Pavel se întoarce spre Timotei adresându-i-se lui – „dar tu".

Îndemnul către Timotei aduce la un punct culminant toate obligaţiile şi instrucţiunile pe care el le-a dat. Este aproape ca o trimitere reînnoită. Folosind patru imperative, el îl îndeamnă pe Timotei să fugă de lucrurile care i-au înlănţuit pe alţii, să urmeze şi să păzească cu credincioşie ceea

ce i-a fost încredinţat şi să apuce viaţa care este cu adevărat viaţă. Folosind un al cincilea imperativ (v14), el îndeamnă ca aceste porunci să fie îndeplinite până la venirea lui Cristos. Desigur, întrucât cerinţele sunt scrise, ele vor avea un caracter public pentru întreaga biserică din Efes.

Se face referire la chemarea plină de har din trecut a lui Timotei ca început al mărturiei lui şi Pavel de fapt scoate în evidenţă exemplul lui Cristos în umanitatea Lui ca motivaţie pentru o mărturie credincioasă. Din nou, o asemenea mărturie loială trebuie păstrată până la experimentarea împlinirii viitoare a arătării lui Cristos.

Pavel i se adresează lui astfel: „dar tu", care în greacă este o formulare emfatică,[14] şi mai apoi îl numeşte „om al lui Dumnezeu" (6:11). În VT, acest apelativ era rezervat conducătorilor din Israel şi aplicat unor bărbaţi precum Moise (Deut. 33:1; Ios. 14:6); Samuel (1 Sam. 9:6); David (2 Cron. 8:14); profeţilor (1 Împ. 13:1, 7; 2 Împ. 23:17). Vă aduceţi aminte cum i-a fost aplicat lui Ilie în 1 Împăraţi 17:24 şi lui Elisei în 2 Împăraţi 4:9? Însă trebuie să ţinem minte că, atunci când descrierea îi este atribuită lui Timotei în 2 Timotei 3:12-17, el este menţionat ca un credincios obişnuit[15], nu doar ca un conducător de biserică, şi astfel, aici el reprezintă un exemplu pentru toţi credincioşii. De asemenea, să ne aducem aminte de felul în care, în NT, oamenii sunt numiţi „sfinţi", şi astfel, trebuie să fie „sfinţi". Timotei este numit „om al lui Dumnezeu", şi astfel, trebuie să fie un „om al lui Dumnezeu."

El este pus în contrast cu învăţătorii falşi. Pe scurt, Timotei este îndemnat să <fugă>, „să se separe în mod conştient de lucrurile pe care ei le fac şi le caută şi să <caute> virtuţile autentice ale evlaviei de care ei sunt lipsiţi."[16] Această descriere, „om al lui Dumnezeu", urma să se manifeste în Timotei în trei modalităţi.

Etic. Pavel foloseşte imperativul prezent în v11. Într-o formulare negativă, el trebuie să „continue să fugă" de iubirea de bani şi de rele asociate acesteia; într-o formulare pozitivă, el trebuie să „continue să urmărească" şase virtuţi, care sunt enumerate în perechi.[17] *Neprihănirea*, sau integritatea morală – o conduită aflată în supunere faţă de voia lui Dumnezeu şi *evlavia*, aşa cum a fost exprimată pe parcursul acestei epistole, o viaţă orientată spre Dumnezeu, ambele virtuţi fiind comportări vizibile; *credinţa*, în sensul de încredere sau credincioşie faţă de adevăr sau integritate şi *dragostea* care slujeşte şi sacrifică; *răbdarea* sau a persevera răbdător în circumstanţe dificile, păstrând credinţa şi dragostea în centru, *blândeţea* sau autocontrolul răbdător cu oamenii dificili, chiar şi în

interacţiunea cu învăţătorii falşi astfel încât ei să poată fi conduşi la pocăinţă, ca şi în 2 Tim. 2:25.

Doctrinar. Folosind ceea ce pare a fi metafore sportive,[18] Pavel îl îndeamnă deopotrivă să lupte şi să fugă. Luptă-te lupta cea bună a credinţei (vezi 2 Tim. 4:7 pentru o afirmaţie aproape identică referitoare la Pavel însuşi), de la care unii s-au rătăcit (6:10, 21), care înseamnă a ţine de ceva, a adopta o poziţie publică şi a proclama adevărul apostolic. Lumea este măturată de un şuvoi mare de învăţătură falsă. Întrebarea se pune: vei sta împotriva acesteia şi vei predica doctrina corectă? Din nou aici avem un imperativ prezent, prin urmare, misiunea lui Dumnezeu trebuie să continue în aceşti termeni.

Experimental. Timotei trebuie să „apuce viaţa veşnică". Accentul de aici nu este pe pierderea ei, ci mai degrabă pe experimentarea ei prezentă. Viaţa veşnică se referă la viaţa veacului care va veni, veacul cel nou, pe care Isus l-a inaugurat. Este deopotrivă o posesiune prezentă şi o speranţă viitoare. Aceste epistole adresate lui Timotei şi Tit clarifică ele însele acest aspect; 1 Timotei 1:16; 2 Timotei 1:10 fac referire la prezent; Tit 1:2; 3:7 indică spre o speranţă viitoare. Aşadar, aici accentul se va pune pe posedarea prezentă a vieţii viitoare. La această binecuvântare a fost chemat Timotei (verbul este la aorist, diateza pasivă, referindu-se la acţiunea chemării lui Dumnezeu) şi a făcut o bună mărturisire în prezenţa multor martori – o referire la convertirea şi botezul lui, întrucât s-a aşteptat de la el să facă o mărturisire publică sau o afirmare publică solemnă a credinţei. Observaţi prezenţa lui evpilambabomai *epilambabomai* care înseamnă „a apuca, a strânge…uneori cu violenţă" şi „a apuca pentru a-şi însuşi ceva" (vezi exemplele altor utilizări ale conceptului în Mat. 14:21; F.A. 16:19; 18:17; 21:30; 21:33). El a primit deja viaţa veşnică – acum trebuie să o trăiască pe deplin.

Pavel îi dă lui Timotei un îndemn solemn înaintea lui Dumnezeu, Dătătorul vieţii, şi înaintea lui Cristos cel înălţat. Acesta exprimă, ca şi în alte locuri, autoritatea lui Pavel ca apostol al lui Cristos (1 Tes. 4:11; 2 Tes. 3:4, 6, 10; vezi şi 1 Tim. 1:3). El trebuie să fie credincios din două motive.

Buna mărturisire aşteptată din partea lui Timotei şi din partea noastră este cerută deoarece Cristosul pământesc a fost cel care a depus-o primul în ceea ce a afirmat înaintea lui Pilat din Pont, guvernatorul roman al Iudeii (26-36 d. Cr.), la care se face adesea referire (de 46 de ori în relatările din evanghelii). Se găsesc referiri cristologice timpurii la umanitatea lui Cristos în această epistolă (1:15; 2:5-6; 3:16). Aici, Pavel vorbeşte despre

ceea ce ar putea fi numit drept ceasul celei mai mari încercări sau celei mai aparente slăbiciuni a Lui în cadrul judecării sale înaintea lui Pilat. Este posibil ca el să fi avut în minte tradiția păstrată în Ioan 18:36-38, unde verbul specific marture,w *martureō* este folosit, întrucât aici Pavel de asemenea trece de la verbul anterior la a mărturisi (o`mologe,w *homologeō*), folosit despre Timotei, la cel folosit de Cristos în a patra evanghelie. Din nou, pentru Knight[19] semnificația mărturisirii lui Cristos ca Împărat este aceea că devine fundamentul „justificării" prin răstignirea lui Cristos (observați Ioan 19:12-16 – îndeosebi v12). Aici se află exemplul dat lui Timotei, mărturia credincioasă a lui Isus înaintea lui Pilat. El a făcut deja ceea ce Pavel îl cheamă pe Timotei să facă.

Îndemnul este acum dezvoltat în v14. Pronumele de persoana a doua se *se* „tu" reprezintă adresarea directă a lui Pavel către Timotei, așa cum Su. *Su* a fost în v11. Porunca vizează tot ceea ce Pavel a schițat în epistolă.[20] Timotei trebuie să o „păzească", și anume să fie ascultător, de fapt, să fie fără prihană și ireproșabil în aceasta. De ce trebuie să facă asta? Acum este oferit al doilea temei al îndemnului, întrucât Pavel stabilește cadrul temporal al ascultării lui Timotei – până la arătarea Domnului Isus Cristos. Atunci el urmează să dea socoteală și neprihănirea lui trebuie să se vadă. Cuvântul „arătarea" este evpifa,neia *epifaneia* care apare și în alte locuri în Epistolele adresate lui Timotei și Tit (2 Tim. 1:10; 4:1, 8; Tit 2:13), la fel cum este și cazul verbului evpifai,nw *epiphainō* „a apărea" (Tit 2:11; 3:4). Familia lexicală a avut o tradiție îndelungată de utilizare în lumea elenistă și romană[21] și în greaca VT și literatura perioadei celui de-al Doilea Templu a fost adoptată pentru a descrie aparițiile și intervențiile mântuitoare ale lui Dumnezeu. Pavel poate folosi aceste cuvinte cu referire deopotrivă la prima și a doua venire a lui Cristos. În ce privește prima Sa venire, se poate afirma că pre-existența lui Cristos este de asemenea presupusă în context (2 Tim. 1:9-10; 1 Tim. 1:15; 3:16). De asemenea, arătarea lui Cristos are un efect și o influență durabilă datorită a ceea ce El a realizat. De fapt, stilul de viață creștin din prezent este provocat de cele două veniri, așa cum urmează să sublinieze Pavel în Tit 2:11-14.

În ce privește a doua venire a lui Cristos, Pavel este sigur de acest eveniment, dar nesigur de vremea producerii. Aceasta este în mâinile Domnului și El o va aduce la îndeplinire la vremea Lui (v15; vezi și 2:6; Tit 1:3, care se referă la misiunea lui Dumnezeu între cele două veniri). Disponibilitatea de a lăsa lucrurile în mâinile Lui se datorează a ceea ce cunoaștem despre El. Oare Timotei va fi fără prihană și ireproșabil atunci când Cristos se va arăta? Oare noi vom fi așa?

Afirmarea controlului suveran al lui Dumnezeu îl conduce pe Pavel spre a i se închina printr-o doxologie măreaţă care o depăşeşte chiar şi pe cea din 1:17. El este „fericitul" Dumnezeu, El are în Sine plinătatea fericirii:[22] El este „singurul Stăpânitor", reamintindu-ne că afirmaţia monoteistă că numai El este Dumnezeu, termenul duna,sthj *dunastēs* exprimând adevărul că tăria Lui nu este derivată, ci inerentă; El este de asemenea Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor, şi anume, Împăratul peste toţi cei care împărăţesc şi Domnul peste toţi cei care domnesc,[23] descrieri care afirmă suveranitatea Lui peste toate puterile şi care reprezintă un protest faţă de politeismul păgân.

În v16, Pavel trece de la puterea sau tăria lui Dumnezeu la ontologie. El este nemuritor, şi, deşi s-a spus despre alţi dumnezei, conducători, împăraţi şi eroi militari că deţineau această calitate, ea Îi este atribuită doar lui Dumnezeu şi El o deţine în mod inerent.[24] La El se găseşte trăsătura eternităţii.

Reflectând contextul relatării din Exod, spre exemplu Exod 33:17-23, (vezi şi Psalmii care continuă să-L privească pe Dumnezeu drept lumină, Psalmii 89:15; 103:2), Pavel afirmă că Dumnezeu este transcendent, locuind într-o lumină inaccesibilă, este absolut sfânt, dincolo de a fi la îndemâna oamenilor păcătoşi (în absenţa harului lui Dumnezeu) şi lipsit de orice întuneric, fie că este vorba despre falsitate sau rău; şi nevăzut, care este de asemenea un ecou al aceluiaşi pasaj din Exod, fiind dincolo de vederea umană şi astfel de priceperea umană, putând fi cunoscut doar în măsura în care El găseşte de bine să se facă pe Sine de cunoscut. De asemenea, ameninţarea morţii din relatarea Exodului lipseşte de aici.

Pavel se poate îndepărta puţin de la concluzia sa normală ajungând la o doxologie şi, în loc să-i atribuie „cinste şi slavă" (vezi 1:17), el foloseşte „cinstea şi puterea veşnică" – timh. *timē* „cinste" subliniază reverenţa şi respectul care i se cuvin doar lui Dumnezeu; kra,toj *kratos* care este întotdeauna folosit cu referire la Dumnezeu în NT; în doxologii în 1 Petru 4:11; 5:11; Iuda 25; Apocalipsa 1:6; 5:13; cu timh *timē* doar aici şi în Apocalipsa 5:13[25] subliniind doar aici suveranitatea lui Dumnezeu şi puterea Sa statornică despre care Pavel susţine că este aivw,nion(*aiōnion*, eternă. O parte din exprimare ar putea foarte bine să aibă în minte afirmaţiile care au fost făcute şi veneraţia care a fost oferită în închinarea faţă de împărat, în privinţa căreia Efesul era un centru.[26] Cuvântul avmh,n *amēn* „Amin" „aşa să fie" îi invită pe toţi cei care citesc (Timotei şi credincioşii din Efes) să proclame această atribuire a închinării şi laudei doar lui Dumnezeu (vezi şi 1:17).

Când Pavel Îl prezintă pe singurul Dumnezeu, este limpede că doar El este diferit de toţi pretendenţii umani la un statut divin; aceste câteva propoziţii exprimă distanţă evidentă între Dumnezeu şi toţi oamenii. Biserica din Efes era, fără îndoială, confruntată constant cu *euangelion-ul* politic/religios al autorităţilor imperiale şi al cultului local al lui Artemis. Aici, scriindu-i lui Timotei, Pavel prezintă afirmaţiile fără egal despre singurul Dumnezeu şi *euangelion-ul* Său, ceea ce El a făcut pentru oameni prin venirea lui Cristos ca om. Acest Dumnezeu măreţ, a Cărui putere este statornică, urma să-l împuternicească să-şi îndeplinească însărcinarea în Efes.

Raportarea la belşug sau bogăţie

În 6:17-19, Pavel revine la subiectul banilor după necesara sa digresiune pentru a-l avertiza şi a-l îndemna pe Timotei (v11-16). Aşadar, această secţiune nu constituie o adăugire ulterioară la epistolă, în vremea în care creştini înstăriţi intrau în rândurile bisericii. Observaţi că şi în alte locuri doxologiile nu sunt aşezate chiar la finalul epistolelor (ex. 1:17; Rom. 1:25; 11:36).[27] Pavel este „o persoană pasionată" care, în epistolele sale, izbucneşte în laude glorioase la adresa lui Dumnezeu.[28] Astfel, este destul de obişnuit pentru stilul lui Pavel ca să se întâmple aşa ceva. Prin urmare, în acest capitol avem două paragrafe complementare (v6-11 şi v17-19), ambele adresându-se subiectului banilor. Necesitatea pentru această a doua secţiune este clară. Întrucât mai devreme el a scris despre o acceptare evlavioasă sau o suficienţă (în Cristos) indiferent de împrejurările în care ne găsim, în contrast cu o viaţă motivată de lăcomie (cum era cazul învăţătorilor falşi), el doreşte acum să stabilească principii suplimentare pentru o trăire în contextul bogăţiilor. Am putea spune că în v6-10 Pavel se adresează creştinilor săraci şi evidenţiază îndeosebi problema celor a căror pasiune este să se îmbogăţească (v8), în vreme ce în v17-19 creştinii care dispun de bani sunt cei care trebuie să fie provocaţi să nu se gândească la ei înşişi ca având valoarea mai mare decât ceilalţi şi să se gândească de asemenea la modul în care trebuie să-şi folosească averea. Observaţi că Pavel nu le cere celor bogaţi să scape de avuţiile lor. Mai degrabă îi avertizează pe cei înstăriţi de pericolele bogăţiei (învăţătură negativă), iar mai apoi enunţă câteva obligaţii (învăţătură pozitivă). Din nou aici preocuparea este pentru un stil de viaţă evlavios, chiar şi atunci când Dumnezeu te-a binecuvântat cu bani.

Timotei este îndemnat să transmită instrucţiunile apostolice al lui Pavel care sunt date sub forma unei singure fraze în greacă, implicând o serie de completive infinitivale care exprimă îndemnul în toate detaliile

sale, concluzionând cu răsplata eternă a acelor care răspund cu credincioşie la ceea ce Dumnezeu doreşte. În esenţă, credincioşii înstăriţi sunt avertizaţi cu privire la „o orientare eronată înspre bogăţie şi…o orientare corectă înspre Dumnezeu."[29]

În sens negativ: pericolele pe care le întâmpină. Acestea sunt exprimate sub forma a două atitudini negative. Primul pericol este mândria (v17a). Verbul u`yhlofrone,w *hupsēlophroneō* este un termen rar şi apare doar aici în NT. Acolo unde mai era folosit în lumea antică transmitea ideea de aroganţă sau de a fi foarte orgolios. Mounce[30] evidenţiază că acesta este un termen compus din u`yhlo,j *hupsēlos* „arogant" şi fronei/n *fronein* „a gândi" şi vorbeşte despre a adopta un anumit tipar de gândire al superiorităţii, o atitudine care urma să fie în mod indiscutabil dezbinatoare în biserică. Bogăţia tinde să-i facă pe oameni să se simtă importanţi prin ei înşişi şi dispreţuitori faţă de alţii întrucât s-au autoconvins că sunt superiori altora – astăzi se pot lăuda cu maşina, casa, mobila, vacanţa exotică sau iahtul lor, etc. Un aer al distanţei se aşează între ei şi contemporanii lor.

Un al doilea pericol este siguranţa falsă, încrederea în „bogăţii nestatornice". Aici este folosit timpul prezent cu referire la devoţiunea lor continuă faţă de un alt stăpân. Acelaşi timp verbal este utilizat despre acelaşi concept şi în alte pasaje din 1 Timotei (4:10; 5:5), însă acolo referirea este la starea unei încrederi sau aşteptări statornice legate de Dumnezeu Însuşi. Expresia substantivală „bogăţii nestatornice" pur şi simplu reflectă natura trecătoare a lucrurilor materiale exprimată în multe rânduri în Scriptură.

Bogăţia este atât de nesigură în vremea modernă. Mulţi oameni s-au dus la culcare bogaţi şi s-au trezit săraci. De aceea, aşa cum Pavel arată clar, încrederea adecvată nu este într-un lucru, ci într-o persoană, nu în bogăţia în sine, ci în Dumnezeu, „care ne dă toate lucrurile din belşug ca să ne bucurăm de ele". Aceasta este o adăugire importantă şi semnifică faptul că nu ni se cere să schimbăm materialismul cu ascetismul, îndeosebi prin includerea experimentării „bucuriei". Dumnezeu este în stare să reverse din belşug binecuvântări îndurătoare şi suficiente continuând în felul acesta să împlinească (participiu prezent) nevoile noastre. Această afirmaţie este inclusă ca o modalitate de a mărturisi despre generozitatea lui Dumnezeu astfel încât cei înstăriţi să nu se încreadă într-o altă sursă, ci să trăiască având nădejdea în Dumnezeu. Bogăţia poate păgubi două relaţii fundamentale ale vieţii – relaţia cu Dumnezeu şi cu

aproapele. Prima dintre aceste două afirmații privește înapoi; a doua, înainte înspre ceea ce urmează.

În sens pozitiv: responsabilitățile pe care le au. Bogăția nu este un păcat, ci mai degrabă poartă cu sine o obligație ori datorie extraordinară. De fapt, cei înstăriți trebuie să imite generozitatea lui Dumnezeu exprimată în versetul anterior. Obligațiile lor sunt exprimate prin trei propoziții infinitivale.

Cei bogați trebuie să facă bine, o dedicare autentică pentru a lucra spre binele altora, o acțiune care corespunde modelului divin (F.A. 14:17, singura altă utilizare a termenului). Ei trebuie să fie bogați (ploute,w *plouteō*), care înseamnă „să abunde" în fapte bune. Ultimul enunț infinitival conține două expresii complementare ale recunoștinței, a fi gata să dăruiască și a fi dispus să împartă cu alții, o atitudine de larghețe și acțiunea care izvorăște din ea. Mounce[31] subliniază că Pavel începe cu aspectul general „a face bine", merge spre mai specific „fapte bune", iar mai apoi afirmă clar că, ce vrea să spună este că ei trebuie să fie generoși în a dărui altora. Prin urmare, nevoia de a da cu mărinimie este prezentată ca parte din voia lui Dumnezeu.

Dar, pe de altă parte, bogăția îi poate face pe oameni leneși – au tot ce-și doresc și astfel nu trebuie să se mai trudească. Adesea referirea este la „bogații trândavi". Cum ne raportăm la aceasta? Knight[32] susține ideea potrivit căreia

> Pavel îi învață pe cei bogați prin intermediul lui Timotei cum trebuie să-și folosească deopotrivă bogățiile și viețile într-o manieră cu adevărat îmbelșugată, și anume, prin a împărți cu alții și prin a fi bogați în fapte bune, astfel investindu-și viețile (și avuția) în ceva ce va genera o comoară veșnică.

În final, aici în v19 Pavel îi încurajează pe credincioșii efeseni să vadă bogăția dintr-o perspectivă eternă. Recunoaștem influența învățăturii lui Isus din Matei 6:19-20, acolo unde se găsește verbul simplu înrudit „a-ți strânge comori". Forma compusă a verbului de aici din 1 Timotei care folosește avpo *apo* sugerează că cei bogați trebuie să ia „din" ceea ce au pentru a așeza o bună temelie, având în vedere vremea care urmează. Completiva de scop i[na *hina,* care este totodată și conclusivă, subliniază motivul pentru a așeza o bogăție spirituală, a apuca viața care este într-adevăr viață, o afirmație similară cu cea din v12. Knight[33] explică faptul că zwh, *zōē* este folosit în aceste trei epistole așa cum, în mod normal, Pavel ar face în alte locuri cu referire la viața spirituală care este dată

credinciosului prin Cristos (2 Tim. 1:1, 10), care are o dimensiune viitoare, precum şi o dimensiune prezentă (1 Tim. 4:8) şi lucrul acesta este în mod limpede evidenţiat de utilizarea vieţii *veşnice* (1:16; 6:12; Tit 1:2; 3:7). Cuvântul o;ntwj *ontōs*, ca şi în alte apariţii (5:3, 5, 16) înseamnă „real" sau „adevărat".

Aşadar, aici se afirmă că viaţa eternă proclamată prin Vestea Bună este adevărata viaţă, însă ideea este că noi putem să o „apucăm" încă de acum. Aici nu este vorba că cei bogaţi îşi pot cumpăra intrarea în cer, ci este o demonstrare a realităţii credinţei şi spiritualităţii lor printr-o viaţă de autentică bunătate şi libertate. Isus a evidenţiat deja asta (Mat. 7:21; 25:34-40, 46b) şi astfel Pavel subliniază şi el această idee. Prin urmare, în 1 şi 2 Timotei şi în Tit noi suntem mântuiţi doar prin harul şi prin îndurarea lui Dumnezeu (1 Tim. 1:12-17; 2 Tim. 1:9; Tit 4:5-8), însă acel har se dovedeşte a fi real atunci când ne determină să-L slujim pe Dumnezeu prin ceea ce avem şi El binevoieşte să primească slujirea noastră imperfectă, răsplătindu-ne pentru ea. Cei care dăruiesc lui Dumnezeu şi-i slujesc nu vor pierde niciodată.

Biserica reprezenta mărturia despre Dumnezeu în cetatea Efes, în societatea ei înstărită şi pe tot cuprinsul Asiei. Modalitatea în care membrii ei îşi foloseau banii era vital în cadrul acelei mărturii şi în misiunea lui Dumnezeu, acesta fiind motivul pentru care Pavel a abordat amplu acest subiect important.

Îndemn personal pentru Timotei 6:20-21

În îndemnul său personal, de final, adresat lui Timotei, Pavel revine la discuţia despre învăţătorii falşi, a căror activitate a stat pe inima lui Pavel pe parcursul scrierii epistolei. De aceea, epistola începe şi se sfârşeşte în acelaşi mod, întrucât Pavel remodelează şi reafirmă îndemnurile introductive (1:3-5, 18-20). Astfel, aşa cum scoate în relief Mounce[34], concluzia s-ar putea să nu sune atât de grandios pe cât ar fi o încheiere printr-o doxologie, însă Pavel a avut frământări serioase atunci când i-a scris lui Timotei. Urmarea este neincluderea unui salut autentic, ci a unei încheieri care atestă urgenţa situaţiei. El pune în contrast două tipuri de învăţătură. Timotei trebuie să o păzească pe una şi să se abată de la cealaltă. Prima este un tezaur încredinţat spre îngrijire lui Timotei. El trebuie să-l „păzească", adică să-i rămână loial şi să-l transmită altora. El trebuie să se abată de la flecăriile lumeşti şi de la ideile în mod eronat considerate ştiinţă. Prin faptul că au aderat la acestea, unii s-au rătăcit.

Mai întâi, în v20, Pavel îl menţionează în mod explicit pe Timotei, la fel cum a făcut la începutul epistolei în 1:2, 18. Pavel începe cu o exprimare

a afecţiunii sale, adresându-i-se lui Timotei în mod personal prin a folosi sintagma „+W Timo,qee(*O Timothee*”, la vocativ, care adaugă solemnitate şi urgenţă.[35] Putem spune că aici se găsesc dovezi cu privire la scopul general al epistolei. Timotei trebuie să facă următorul lucru: „păzeşte ce ţi s-a încredinţat”, despre care se spune că se referă la acea practică din culturile iudaică, grecească şi romană de a pune ceva de încredere în grija altuia. Precizarea despre ceea ce reprezintă „tezaurul” a fost detaliată în alte părţi ale epistolei (1 Tim. 1:11, 18; 2:7; 3:9). Acesta trebuie văzut ca fiind Evanghelia sau credinţa, ceea ce a stat în „centrul atenţiei epistolei”.[36] Păzirea lui va presupune, pentru Timotei, păstrarea şi proclamarea acestuia ca parte din misiunea paulină pentru neamuri. Trebuie să remarcăm că păzirea credinţei înseamnă proclamarea credinţei!

Un alt îndemn adresat lui Timotei vizează evitarea ereziei. Astfel, ca mai sus, el trebuia să „păzească” (imperativ activ aorist) adevărul, însă „fereşte-te” este un participiu prezent continuu, adică el trebui să evite învăţătura falsă în mod continuu, în fiecare zi. Este interesant că acelaşi cuvânt (evktre,pomai *ektrepomai* „a se îndepărta de la” este folosit cu referire la învăţătorii falşi în relaţie cu adevărata doctrină (1 Tim. 1:6; 5:15; 2 Tim. 4:4). Prin urmare, trebuie să pornească tocmai pe drumul opus celui al învăţătorilor falşi în ce priveşte erezia. El trebuie să evite tentaţia de a explora şi de a căuta să se adâncească în miturile care l-ar putea abate de la Dumnezeu şi adevăr.

Învăţăturile false sunt, în primul rând, „flecării lumeşti”. Un termen de aici subliniază că învăţătura este „profană” (be,bhloj *bebēlos*, care înseamnă „lumesc” sau „lăsat să fie călcat în picioare”) sau nesfinţit; celălalt transmite ideea de vorbiri goale, absurde sau inutile (vezi 2 Tim. 2:16, unde este repetată întreaga sintagmă).

Aceste învăţături mai sunt descrise şi ca „împotrivirile (sau idei opuse) ştiinţei, pe nedrept numite astfel”. Termenul de aici (avntiqe,seij *antiteseis*) este pluralul feminin la acuzativ al lui avnti,qesij *antitesis,* care este găsit doar aici în NT. În trecut, a fost interpretat ca ceva posibil similar utilizării de către Marcion a termenului *Antiteseis* ca denumirea dată speculaţiilor lui gnostice – chiar dacă aceea a fost o referire la lucrarea lui, care ar fi presupus o datare foarte târzie a acestor epistole – sau la vreo învăţătură de stil rabinic. Însă, în prezent, potrivit consensului, s-ar părea că se referă fie la natura auto-respingătoare a ereziei, fie la contrazicerea învăţăturii apostolice.[37] „Un termen care cristalizează ceea ce Pavel spune în altă parte cu privire la învăţătura falsă şi la cei care sunt implicaţi în ea (cf. 6:3-5; Tit 1:9-14, îndeosebi v9; 2 Tim. 2:25; 3:8…)”.[38]

În final, ultima frază subliniază că orice afirmaţie pe care învăţătura falsă ar putea-o face cu privire la cunoaştere este pur şi simplu eronată. S-ar putea să aibă alura cunoaşterii, dar nu conţine niciun fel de cunoaştere! Termenul „ştiinţă" de aici nu se referă la gnosticismul târziu, ci vizează începuturile a ceva care urma să se dezvolte într-o etapă ulterioară.[39] Cei care (Pavel foloseşte tinej *tines* „unii") au pretins această cunoaştere n-au fost ajutaţi de ea; dimpotrivă, ea făcut ca respectivii să se rătăcească în ce priveşte credinţa, termenul din urmă făcând din nou trimitere la ceea ce crede cineva.

„Harul să fie cu voi" este benedicţia finală a lui Pavel. Ea este de asemenea identică cu cea din 2 Timotei 4:22, cea din Tit 3:15 fiind aproape aceeaşi. Knight pretinde că nu este nicio referire la sursa acestei binecuvântări întrucât, la etapa aceasta, ar fi fost deja evident al cui har este avut în vedere.[40] Termenul u`mw/n *humōn* „voi" este un plural într-o gamă vastă de manuscrise bine atestate. Pavel se aştepta ca epistola să fie citită tuturor credincioşilor şi el i-a avut pe aceştia în minte când a scris-o. În mod evident, acest har a fost dorinţa lui Pavel pentru toţi. Era nevoie de har pentru a păzi adevărul, pentru a respinge ce este fals, pentru a urma sau a se supune învăţăturii lui Pavel astfel încât să fie evlavioşi în viaţă, contribuind în felul acesta la răspândirea Evangheliei ca parte din misiunea lui Dumnezeu.

Evanghelia sau credinţa este o revelaţie divină care trebuie păstrată şi proclamată. Întreaga învăţătură a lui 1 Timotei este ca un sunet de goarnă care cheamă la credincioşia faţă de Cuvântul lui Dumnezeu şi la respingerea falsităţii atât de prevalentă astăzi. Învăţătura falsă de aici nu venea din afara bisericii, ci era prezentă în interiorul ei (vezi 1 Timotei 1:20). Noi ne aflăm într-o situaţie similară celei lui Timotei. Felul în care vom reacţiona, va avea impact asupra bisericii secolului XXI . Predicarea fidelă şi trăirea evlavioasă rezultată sunt vitale pentru înaintarea misiunii lui Dumnezeu în orice cultură şi în orice epocă.

NOTE

1 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 636, sugerează că adjectivul „mare" aproape că transmite sensul de „real" și slujește spre a defini bogăția în termeni spirituali.

2 În Fil. 4:11 Pavel folosește de fapt adjectivul auvta,rkhj *autarkēs* cu referire la propriul exemplu pentru alții.

3 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 399.

4 Emfaticul ouvde.n *ouden* „nimic" întărește această idee.

5 Cuvântul este o,`ti *hoti* de regulă „căci", aici fiind folosit într-un sens diminuat însemnând „și".

6 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 254.

7 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.255.

8 Knight evidențiază că învățătura lui Pavel de aici o reflectă pe cea a lui Isus din Mt. 6:24-34; Lc. 12:16-32, Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 255.

9 Cuvântul grecesc este pagi,j *pagis* „cursă" și în celelalte două apariții din aceste epistole este implicat diavolul (1 Tim. 3:7; 2 Tim. 2:26). Faptul că el este în spatele ispitei de aici este ceva presupus în mod clar.

10 Guthrie, *Pastoral Epistles*, p. 126. Apariția celor două cuvinte cu sens atât de apropiat ar putea sugera o distrugere completă – o sugestie mai bună decât aceea că primul termen se referă la o distrugere trupească, iar al doilea la una spirituală, sau că primul evidențiază o distrugere prezentă, pe când al doilea una eternă. Vezi Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.256.

11 Knight evidențiază că afirmații similare acesteia erau bine cunoscute în lucrările iudaice și non-iudaice. Una care era cea mai apropiată provenea din antichitatea grecească, „Iubirea de bani este orașul-mamă al tuturor relelor." Dar, de vreme ce niciuna dintre aceste afirmații nu conținea cuvântul r`i,za *riza*, este probabil că comunitatea creștină a inventat acest proverb, mai degrabă decât să fi modificat o afirmație existentă, Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 257.

12 Această fixare a inimii cuiva pe deținerea de bani este cea care duce la încălcarea primei porunci din Decalog, cea privitoare la a-L iubi pe Dumnezeu. Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 257.

13 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 348.

14 Pavel folosește sintagma „dar tu" pentru a-i îndemna pe Timotei și Tit să fie diferiți de învățătorii falși (2 Tim. 3:14; 4:5; Tit 2:1).

15 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 657.

16 Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, p. 408. Învățătura este repetată în 2 Tim. 2:22.

17 Knight scoate în evidență că lista de aici împărtășește mai multe cuvinte și concepte similare cu alte cinci liste pauline (2 Cor. 6:6-7; Gal. 5:22-23; Col. 3:12-14; 2 Tim. 2:22-25; 3:10). Aprecierea lui potrivit căreia aceste virtuți sunt grupate merită luată în considerare, și anume, primele două vizează relația cu Dumnezeu; următoarele două reprezintă „principii însuflețitoare ale vieții creștine"; ultimele

două ţintesc relaţia credincioşilor cu lumea ostilă, Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 261-262.

18 Formularea în greacă este avgwni,zou to.n kalo.n avgw/na *agōnizou ton kalon agōna*, literal „a agoniza de agonia bună", care se referă fie la o competiţie extenuantă, fie la o partidă de box. Knight susţine că, pentru Pavel, aspectul important nu este imaginea specifică, ci ideea fundamentală a „întrecerii" – deşi el nu consideră că în acest context referirea este la conţinutul credinţei (contra interpretării). Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 263.

19 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 266.

20 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 665.

21 De pildă, atunci când biruinţele lui August, care au adus *pax Romana* în provinciile imperiale, au fost onorate, acesta era numit drept „Salvator" care „atunci când s-a arătat", a depăşit toate „veştile bune" anticipate (eu`angeli,on *euangelion* sau Evanghelie) cu privire la el. Vezi Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, p. 418 care citează din traducerea lui N. Lewis şi M. Reinhold, ed., *Roman Civilisation*, (New York: Columbia University Press, 1955). Oare Pavel nu dorea doar să comunice în limbajul care era înţeles în cultura respectivă, ci să afirme clar superioritatea „epifaniei" lui Cristos şi adevăratele binecuvântări ale păcii cu Dumnezeu, siguranţei şi speranţei aduse de ea?

22 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 666, face sugestia mai degrabă implauzibilă că asta înseamnă că El trebuie declarat favorizat de închinătorii lui în starea sa înălţată. Mult mai bună este poziţia lui Knight care afirmă, cu ajutorul lui Lock, că Dumnezeu este Cel care are în Sine întreaga fericire şi mai apoi o răspândeşte şi asupra altora. Knight, *The Pastoral Epistoles: A Commentary on the Greek Text*, p. 269.

23 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 269.

24 Dumnezeu Însuşi ca „nemuritor" este sursa oricărei vieţi. Noi suntem nemuritori şi vom continua să existăm după moartea pentru că Dumnezeu ne-a creat în felul acesta. Însă numai El este suveranul absolut al vieţii.

25 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 271.

26 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 361.

27 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 668.

28 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 365.

29 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 425.

30 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 366.

31 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 367.

32 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 274.

33 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 274.

34 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 370.

35 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 276.

36 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 676. Pentru celelalte posibilităţi înainte de a accepta acelaşi sens, vezi see Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 276.

37 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 432.

38 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 277.

39 Ar trebui să remarcăm referirile la întrupare și la Isus cel uman, aspecte negate de gnosticii de mai târziu, 1 Tim. 1:15-16; 2:5-6; 3:16; 6:13.

40 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.277.

TIT

Motivul pentru care ne ocupăm de Tit înaintea lui 2 Timotei este că Tit se găsește în același interval de timp ca prima Epistolă a lui Pavel către Timotei. În ce privește natura și coordonatele contextuale ale scrierii, Wieland susține: „Această scrisoare misionară are în vedere o etapă timpurie din stabilirea mărturiei creștine în cadrul neospitalierei Crete păgâne care a fost complicată suplimentar de opoziția iudaizatoare."[1] Acest comentariu reprezintă un ajutor pentru cititor în a pune în context epistola de față și în a oferi îndrumare în ce privește scopul ei general.

Schițe și tematici sugerate

Epistola către Tit și învățătura ei în cadrul misiunii continue a lui Dumnezeu pe insula Creta pot fi schițate după cum urmează:

1:1-4	Introducere: Lucrarea apostolică a lui Pavel și salutări către Tit
1:5-9	Selectarea și desemnarea atentă a prezbiterilor bisericii
1:10-16	Efectele păgubitoare ale învățăturii false
2:1-10	Învățături pentru diferite categorii în privința responsabilității și doctrinei
2:11-15	Efectul și puterea celor două arătări ale lui Cristos
3:1-2	Responsabilitățile civile și sociale ale poporului lui Dumnezeu
3:3-8	Motivația de a adopta un stil de viață misionar – Mântuirea lui Dumnezeu la cele trei timpuri
3:9-13	Îndemnuri finale

De fapt sunt trei tematici majore:

1. Prezbiterii creștini în contrast cu învățătorii falși (Cap. 1)
2. Familiile creștine – responsabilitatea noastră reciprocă influențată de cele două veniri ale lui Cristos (Cap. 2)
3. Relațiile creștine în viața publică (Cap. 3)

Pe scurt, Epistola către Tit așează înaintea noastră responsabilitatea creștină în biserică, în familie și în lume.

TIT 1:1-16
Responsabilitatea creştină în biserică

Secţiunea introductivă a epistolei este cea mai amplă şi cea mai detaliată dintre toate aceste trei epistole[2] şi chiar dintre cele mai multe scrieri ale lui Pavel. Aici avem o singură propoziţie în greacă (v1-4), în care Pavel îşi scoate în evidenţă lucrarea ca apostol şi-l salută pe Tit.

Adevăratul apostol v1-3

Putem face trei observaţii. În primul rând, remarcând accentul clar pus pe lucrarea lui Pavel aici în versetele introductive, se poate crede că Pavel a trebuit să-şi reafirme autoritatea apostolică din pricina opoziţiei cu care se confrunta atât el, cât şi, desigur, Tit, din partea învăţătorilor falşi din Creta.[3] În al doilea rând, introducerea slujeşte spre a evidenţia mai mulţi termeni cheie care sunt ulterior dezvoltaţi în diferite contexte. Aici întâlnim termeni precum „credinţă" (1:1, 4; 1:13; 2:2, 10; 3:15); „evlavie" (1:1; 1:11; 2:12); „nădejde" (1:2; 2:13; 3:7); „viaţă veşnică" (1:2; 3:7); „Mântuitor" (1:3, 4; 2:10, 11, 13; 3:4-6). În al treilea rând, din moment ce toate aceste concepte apar de asemenea ca fiind legate de lucrarea lui Pavel, ba chiar ca fiind centrale acesteia, ele afirmă veridicitatea mesajului apostolic misionar în antiteză cu cel al ereticilor. Prin lucrarea şi predicarea lui Pavel s-a petrecut dezvăluirea împlinirii promisiunii divine, v3.

În v1-3, Pavel se numeşte pe sine „rob al lui Dumnezeu şi apostol al lui Isus Cristos." Aşadar, mai întâi Pavel se identifică pe sine şi mai apoi confirmă aici relaţia lui cu Dumnezeu. El este un dou/loj qeou/ *doulos teou* „rob al lui Dumnezeu", o sintagmă folosită în mod unic de Pavel, întrucât, în mod general, el se numeşte pe sine „rob al lui Isus Cristos". Deşi această sintagmă le va reaminti cititorilor de personajele din VT care au fost descrise în felul acesta, Moise (Ps. 105:26); David (2 Sam. 7:4, 8; Ps. 77:70); profeţii (Ier. 7:25; 25:4; Amos 3:7), Pavel ar putea foarte bine să aibă în minte în acest context cultura locală din lumea romană, în care robii erau proprietatea stăpânilor lor şi trăiau o viaţă de supunere şi ascultare deplină. Lucrul acesta este cel mai probabil, întrucât el încheie v3 prin a face referire la faptul că a ascultat de porunca lui Dumnezeu pentru a predica

revelația promisă (vezi de asemenea 1 Tim. 1:1). Din nou, întâlnim un accent pus pe Dumnezeul care lucrează în epistola lui Tit (aleșii lui Dumnezeu, 1:1; promisiunea lui Dumnezeu, 1:2; Dumnezeu ca Mântuitor, 1:3; 2:10; 3:4; porunca lui Dumnezeu, 1:3; Dumnezeu Tatăl, 1:4; ispravnici ai lui Dumnezeu, 1:7; harul, dragostea și îndurarea lui Dumnezeu, 1:4; 2:11; 3:4-5). Pavel este aici slujitorul Său ascultător.

Termenul „apostol" semnifică unul chemat, mandatat, echipat și autorizat de Isus Cristos Însuși spre a fi mesagerul Său inspirat al revelației promise și încredințate acum lui. Prin urmare, Isus Cristos este cel care de asemenea l-a trimis pe Pavel și El „trebuie astfel considerat drept Domn al misiunii încredințate lui Pavel."[4] Pentru noi, ca și pentru Pavel, misiunea este poruncită. Însă el a fost agentul revelației. Mai mult, aici, Pavel ca „apostol" exprimă autoritatea cu care el îi scrie lui Tit și, desigur, prin el, bisericilor din Creta. De ce a fost el chemat astfel? Restul introducerii (v1-3) scoate la iveală motivele. Misiunea lui Pavel ca apostol este detaliată prin folosirea a trei enunțuri propoziționale, kata. *kata* (v1), evpi *epi* (v2) și kata *kata* (v3).

El a fost chemat „pentru credința aleșilor lui Dumnezeu", poporul noutestamentar al lui Dumnezeu, ales și atras la Sine, care este într-o continuitate directă cu Israelul vechi-testamentar. Asta afirmă că cei care au venit la credință prin apostol sunt cu adevărat poporul lui Dumnezeu. Scopul pare a fi kata. *kata* „în conformitate cu" credința lor = a o hrăni, a o consolida și a o aduce la un nivel mai profund de înțelegere și experiență – la o evlavie mai mare, la un stil de viață adecvat. Nu este îndeajuns că pur și simplu credința noastră ne capacitează să înțelegem întregul conținut al Evangheliei. Ea eșuează în a-și atinge scopul dacă nu ne duce la o viață pe deplin consacrată lui Dumnezeu, la o trăire sfântă. Oare credința noastră a generat purtarea adecvată în noi, adică ceea ce trebuie să reprezinte rezultatul credinței – un stil de viață misionar? Pentru Pavel, toți convertiții lui aveau un rol important în cadrul misiunii lui Dumnezeu!

Ea este așezată pe (evpi, *epi*, care aici evidențiază temelia acestei vieți de evlavie – promisiunea) așteptarea încrezătoare a vieții veșnice (experimentarea supremă a acesteia este în cer), pe care Dumnezeu, care nu minte, în contrast cu cretanii (v12), a promis-o dinainte de timp, și pe care acum a revelat-o lumii prin Evanghelia pe care a predicat-o Pavel. Aici, în v3, „vremea Lui" este kairoj *kairos*, care reprezintă vremea oportună. Lui Pavel i s-a poruncit să facă de cunoscut această promisiune, întrucât lui i s-a încredințat însărcinarea – „mi-a fost încredințată" prin po-

runca lui Dumnezeu. Cu adevărat, această promisiune este cea care constituie motivaţia pentru dedicarea lui misionară. Oare nu dobândim şi noi motivaţie? Din nou, Dumnezeul care i-a poruncit lui Pavel, ne-a poruncit şi nouă să proclamăm promisiunea Sa revelată. Ea se găseşte în „Cuvântul Lui", v3.

Comentariu suplimentar

În aceste Epistole adresate lui Timotei şi Tit, se găsesc câteva descrieri preţioase ale Dumnezeului lui Pavel – vezi 1 Timotei 1:17; 6:15-16; Tit 1:2 ne oferă o alta, „Dumnezeu, care nu poate să mintă". Politicienii mint, promisiunile lor sunt curând încălcate; publicul minte, pretinzând asistenţă în timp ce continuă să muncească; partenerii mint, infidelitatea maritală fiind întâlnită din plin în toate direcţiile. Aici Pavel susţine că cretanii mint – aşa cum a menţionat în altă parte unul de-al lor (Respectivul a fost Epimenide, menţionat de către Clement de Alexandria şi de către Ieronim, care în anul 600 î. Cr. a lansat acea acuzaţie). Însă Pavel îi scrie lui Tit despre un Dumnezeu care nu minte. Este interesant de urmărit sintagma „nu poate" în Scripturi:

Ioan 8:21 UN POPOR CARE NU POATE VENI din pricina păcatului său
Ioan 3:3, 5 UN FARISEU CARE NU POATE VEDEA/INTRA fără a fi schimbat la nivelul esenţei fiinţei sale – să fie născut din nou
F.A. 4:20 APOSTOLII NU POT SĂ NU VORBEASCĂ despre ceea ce a făcut Dumnezeu
Marcu 15:31 UN ÎNLOCUITOR CARE NU SE POATE MÂNTUI PE SINE - ŞI PE ALŢII
Luca 16:26UN OM CARE NU POATE TRECE dintr-o parte în alta a prăpastiei, deoarece în această viaţă nu s-a pocăit
Tit 1:1 UN DUMNEZEU CARE NU POATE SĂ MINTĂ. Subiectul aici este viaţa veşnică. EL A PROMIS-O. În Romani 5:12 omul a fost adus sub condamnare, însă Dumnezeu a promis că el poate să primească viaţă veşnică! EL A PUS-O LA DISPOZIŢIE prin trimiterea Fiului Său, 1 Ioan 5:11: aceasta vine prin moartea Lui. EL O PREZINTĂ, întrucât în Romani 6:23 este darul lui Dumnezeu care nu poate să mintă, NOI O PUTEM POSEDA, 1 Ioan 5:12; Ioan 17:2-3. NOI PUTEM FI PLINI DE PACE ÎN PRIVINŢA EI. 1 Ioan 5:13. El nu minte. Noi am primit promisiunea Lui în privinţa asta acum! Ioan 6:68.

Fiul spiritual v4

În v4 epistola îi este adresată „lui Tit". El s-a convertit prin Pavel – el îl numeşte „fiul meu", nu în baza vreunei legături de sânge ori adopţii legale, ci în calitate de fiu spiritual. Observaţi că el, ca neevreu, a fost acceptat ca parte din echipa misionară a lui Pavel fără a fi circumcis (Gal. 2:3-5; cf. v10), însă prin acelaşi mijloc al credinţei („noastră" de aici în sensul de „împărtăşită"), ca şi Pavel evreul.

Galateni afirmă clar că el a fost alături de Pavel în misiunea evanghelistică încă din primele zile. De asemenea, Pavel a avut o asemenea încredere în el încât l-a trimis la Corint în situaţia de criză când relaţia celor de acolo cu marele apostol era ruptă (2 Cor. 2:12 şi urm.; 7:5-7), iar rezultatul a fost pocăinţa şi întristarea acestora. Tit a fost de asemenea implicat în rezolvarea importantei chestiuni a strângerii de ajutoare (2 Cor. 8:5-6; 16-18). Aşadar, el a fost folosit cu multă putere în trecut şi a fost un conlucrător vechi şi loial. Acum, după eliberarea lui Pavel din arestul la domiciliu, în Faptele Apostolilor 28, întrucât apostolul şi-a reluat călătoriile misionare, l-a lăsat pe Tit în Creta, tot aşa cum Timotei a rămas în Efes, ca să se ocupe de dificultăţile cauzate de învăţătorii falşi. Nu a intenţionat să-l lase pentru totdeauna în Creta – vezi 3:12, acolo urma să ajungă Artema sau Tihic, iar Tit să-l întâlnească din nou pe Pavel în Nicopoli. Astfel, el n-a fost episcopul desemnat al Cretei.[5]

Epistola nu este la fel de personală pe cât sunt cele trimise lui Timotei, iar referirea lui Pavel la Tit prin prisma trecutului înseamnă că el nu are nevoie de aceleaşi încurajări ca cele găsite în 1 şi 2 Timotei, îndemnurile adresate tânărului Timotei să nu se ruşineze, să rămână credincios, să înflăcăreze darul lui. Cu toate acestea, epistola către Tit are totuşi un ton direct şi este focalizată pe conlucrătorul credincios al lui Pavel, mai mult decât cele două trimise lui Timotei.

Witherington[6] îl descrie abil pe Tit slujind cu Pavel ca un fel de „specialist al intervenţiilor în situaţii de criză", care s-a validat de-a lungul multor ani de slujit în echipă cu apostolul. Un individ cu un asemenea dar poate fi de o valoare inestimabilă într-o comunitate (un grup de biserici dintr-o regiune) care este parte din Uniunea Baptistă din România, sau dintr-o asociaţie de biserici. Aici, Tit are o responsabilitate întreită:

Cap. 1	Să desemneze prezbiteri calificaţi în fiecare oraş; aceştia trebuie să combată învăţătorii falşi.
Cap. 2	Să înveţe pe alţii realităţile practice ale conduitei creştine.
Cap. 3	Să le aducă aminte credincioşilor de responsabilităţile lor

sociale mai ample şi să-i încurajeze să adopte o atitudine autentică de grijă faţă de alţii ca parte din mărturia lor misionară.

O altă perspectivă asupra lui Tit în privinţa relaţiei cu Pavel şi cu creştinii din Creta este oferită de Hiebert: „…Tit n-a fost nici episcopul bisericilor cretane, aşa cum se crede uneori…Lucrarea lui [Tit] probabil că ar putea fi comparată cu cea a unui superintendent modern al unor misiunilor desemnat peste un grup de biserici autohtone."[7] Aşa cum s-a menţionat anterior, Tit urmează să i se alăture lui Pavel pe timpul iernii la Nicopoli, aproape de coasta adriatică (3:11), iar mai apoi va merge spre nord de-a lungul coastei spre Dalmatia (2 Tim. 4:10) pentru alte lucrări, în funcţie de ce i se va cere.

Salutul tipic creştin al lui Pavel exprimă dorinţa sa pentru Tit – har şi pace (unele mss. includ şi „milă" aici – oare pentru a fi conform cu 1&2 Tim.?). Observaţi de asemenea în v4 cum Îl identifică pe Cristos ca tou/ swth/roj h`mw/n, *tou sōtēros hēmōn*, „Mântuitorul nostru", în anticiparea accentului etic pus pe un stil de viaţă evlavios şi liniştit în cap. 2:14 şi în 3:1-6, pe baza motivaţiei teologice a ceea ce Cristos a făcut pentru noi prin moartea Lui. Prin urmare, Dumnezeu este sursa, originea mântuirii, iar Cristos mijlocul. Cezarul, în pofida titlului său de *sōtēr*, n-are niciun rol.

Creta se află în Marea Mediterană, la sud de Marea Egee, la un punct de navigaţie strategic pentru deplasarea pe apă (F.A. 27:7). Această importanţă în domeniul comerţului însemna că urma să fie influenţată de multe categorii diferite şi de mulţi învăţători religioşi din toată lumea mediteraneeană, inclusiv evrei şi creştini evrei (anterior am menţionat F.A. 2:11, cretanii prezenţi la Cincizecime, care probabil au auzit predica lui Petru). Mounce evidenţiază că se găsesc indicii furnizate de surse exterioare că în Creta era un număr mare de evrei.[8] De asemenea, s-a presupus încă din vremuri timpurii că avea multe oraşe.[9] Se pare că Pavel şi Tit avuseseră o lucrare rodnică în misiunea evanghelistică în anumite oraşe de pe insulă, însă nu reuşiseră să consolideze lucrarea, nici să desemneze prezbiteri (vezi strategia anterioară a lui Pavel în F.A. 14:21-23). De aceea, Pavel l-a lăsat pe Tit să se ocupe de această nevoie urgentă în comunitatea creştină. El trebuia să întărească ce rămăsese neterminat şi să consolideze viaţa bisericii prin stabilirea unor supraveghetori pastorali înzestraţi.

În 1:6-16, Pavel descrie adevărații prezbiteri pe care l-a mandatat pe Tit să-i desemneze (observați termenul evgw, *egō* „Eu”, marcă a autorității apostolice; și sintagma „ți-am poruncit”, în v5, adică Tit deține deplina autoritate apostolică) într-un contrast izbitor cu învățătorii falși pe care prezbiterii trebuiau să-i reducă la tăcere. Observați că aici, la început, nu este inclusă nicio secțiune de mulțumiri – Pavel, ca și în 1 Timotei, trece direct la miezul problemei – „ce mai rămâne de rânduit”,[10] desemnarea vitală a unor învățători/conducători credincioși. Se pare că avem de-a face cu o biserică tânără care are parte pentru întâia dată de prezbiteri. Observați că nu avem niciun fel de îndrumare de tipul celei din 1 Timotei 3:6 – privitor la evitarea desemnării unor persoane tinere.

Comentariu suplimentar

Este important doar să subliniem din nou că biserica/bisericile locale se găsesc în centrul misiunii. Lucrul acesta este limpede în cadrul misiunii de evanghelizare din Creta. Ne putem aduce aminte de gândurile lui Schnabel[11] privitoare la sarcina misionară.

Iată cum o descrie el:

- Misionarii comunică vestea despre Isus, Mesia și Mântuitorul, oamenilor care n-au auzit niciodată și n-au acceptat această veste;
- Misionarii comunică un nou mod de viață care înlocuiește, cel puțin în parte, normele sociale și tiparele comportamentale ale societății în care noii credincioși au fost convertiți;
- Misionarii integrează noii credincioși într-o nouă comunitate.

Ultima idee este ceea ce se poate vedea în comunitățile din Creta. Ne reîntoarcem la Faptele Apostolilor 14:21-23. Strategia anterioară a lui Pavel este, de fapt, strategia lui neschimbată, și anume, plantarea de biserici care să mărturisească Evanghelia și desemnarea de prezbiteri care să îngrijească de ele.

Prezbiterii aleși v5-9

Învățătura se suprapune cu cea din 1 Timotei 3. Observați că se spune că episcopul și prezbiterul se referă la aceeași persoană. Deci descrierea funcțională a „episcopului” evpi,skopoj *episkopos* este de asemenea introdusă ca și în Fapte 20:28. Dumnezeu a intenționat acolo să fie o echipă, o echipă de prezbiteri în fiecare oraș (kata. po,lin *kata polin*, „în fiecare

oraş", sau „oraş după oraş", folosit în sens distributiv). Pluralul presbute,rouj *presbuterous* se referă la câţiva prezbiteri care trebuie desemnaţi în fiecare oraş. Fiecare biserică menţionată în Asia Mică şi în provinciile ei, ori în Palestina cu conducerea ei, fie asociată cu Pavel şi cu colaboratorii lui, sau cu Iacov ori Petru, are o pluralitate de lideri locali (F.A. 14:23; 15:2, 22-23; 16:4; 20:17, 28; 1 Tim. 3:1 şi urm.; 5:17; 1 Pet. 5:1-4). Aspectul acesta este văzut deopotrivă în contexte iudaice şi greco-romane. Aici lucrurile stau ca şi în alte locuri, nu există un episcop monarhic pus peste ţară, nici un episcop pus peste alţi prezbiteri într-un oraş sau biserică locală.

Rolul principal al prezbiterilor era să îngrijească de poporul lui Dumnezeu – ca ispravnici, distribuind hrana spirituală celor din casă. Sublinierea lui Pavel că aceştia trebuie să fie fără prihană poate indica faptul că adunarea avea un cuvânt de spus în procesul de selecţie. Remarcaţi de asemenea folosirea lui ei; ti,j evstin *ei tis estin* „dacă cineva este", sugerând că oricine avea următoarele calităţi era eligibil. Prin urmare, atunci când Pavel se referă la responsabilitatea lui Tit de a „rândui" kaqi,sthmi *kathistēmi*, Knight[12] sugerează că vizează doar etapa finală din cadrul desemnării. Este limpede că Tit însuşi se află în afara acestor structuri – el nu este identificat niciodată ca un prezbiter ori episcop.

Prezbiterul trebuie să fie fără prihană în căsnicie şi în viaţa de familie, v6

Ca şi în 1 Timotei 3:2, cerinţa generală pentru prezbiteri este să fie „fără prihană" sau „deasupra oricărui reproş", întrucât falimentul la punctul acesta va afecta reputaţia bisericii în situaţia locală şi va îngreuia din plin mărturia.

Mai apoi, Pavel începe de la familie. Un prezbiter trebuie să fie „bărbat al unei singure neveste". Expresia aceasta nu trebuie să fie înţeleasă ca excluzându-i pe cei necăsătoriţi sau pe cei care s-au căsătorit din nou, ci pe cei neloiali şi chiar poligami. Pavel pur şi simplu scrie despre situaţia uzuală din viaţă şi despre faptul că de la orice conducător se cere fidelitate maritală şi sexuală. Din nou, orice copil ar trebui să demonstreze că este „loial", sau aflat sub autoritatea tatălui său într-o viaţă de familie ordonată.[13]

Prezbiterul trebuie să fie ireproşabil în caracter şi conduită v7-8

Pavel enumeră cinci aspecte negative (toate folosind mh. *mē*) la acuzativ în acord cu termenul episcop.[14] Prezbiterul trebui să se auto-guverneze;

el nu trebuie să fie încăpățânat, o atitudine care se manifestă prin inflexibilitate sau aroganță. La rădăcină se găsește un egoism fundamental care-i înjosește pe alții pentru a se promova pe sine.

Conducerea aduce prestigiu și putere, iar unii s-ar putea să fie tentați să folosească eronat acestea. Unii ar putea deveni mândri de promovarea lor, de aici sporind și propria vanitate. Ei nu vor fi pregătiți să asculte criticile și sfaturile, vor stăpâni peste alții și vor deveni îndărătnici, autocratici, sau, așa cum spune v7, mânioși („iuți") (ovrgi,loj *orgilos*, doar aici în NT, dar vezi Pv. 21:19; 22:24; 29:22). În schimb, autocontrolul este important întrucât s-ar putea ca aceștia să fie nevoiți să slujească unor oameni dificili și pretențioși. Este limpede că o lipsă „explozivă" de autocontrol face ca cineva să fie neadecvat pentru conducere în biserică.[15]

Ei nu trebuie să fie dependenți de băutură, care trebuie să fi reprezentat o adevărată problemă în cultura Efesului și a Cretei, din moment ce este menționată în toate aceste liste (1 Tim. 3:3, 8; Tit 1:7; și 2:3). Deși oamenii din conducere de regulă au o dispoziție viguroasă, ei nu vor fi violenți, ci blânzi și nu se vor purta grosolan cu oamenii. Din nou, ei trebuie să fie motivați de slujire, nu de lăcomie sau de căutarea unui profit, iarăși o precizare găsită în toate cele trei liste de trăsături. Cuvântul aivscrokerdh,j(*aischrokerdēs* „lacom după bani" este utilizat uneori cu referire la cei care iau de la alții, deși au din belșug ceea ce vor să ia.[16]

În contrast (avlla. *alla* „însă") cu cele cinci aspecte negative se găsesc șase aspecte pozitive, cele mai multe cu un înțeles evident, iar un al șaptelea care menționează o responsabilitate de slujire. Prezbiterul trebuie să fie ospitalier, întrucât în contextul Cretei era vital ca locuința cuiva să fie deschisă pentru închinare și să-i primească pe cei implicați în răspândirea Evangheliei, date fiind pericolele călătoriei și reputația jalnică a hanurilor.

De asemenea, prezbiterul trebuie să iubească ceea ce este bine, adică dorința lui pentru credincioși trebuie să fie ca aceștia să manifeste trăsăturile bune pe care Dumnezeu dorește să le aibă (cf. Fil. 4:8). El trebuie să aibă o judecată lucidă, integru în relațiile lui cu oamenii, de asemenea sfânt și dedicat față de Dumnezeu și cu înfrânare de sine (evgkrath,j *enkratēs* are o conotație sexuală în 1 Cor. 7:9). Ultimele câteva de aici nu apar în lista din 1 Timotei 3 și ar putea oglindi o comunitate mai imatură, care încă se zbate să lase în urmă tiparele depravate de comportare.[17] Ulterior se face o tranziție spre lucrare.

Prezbiterul trebuie să fie impecabil în verticalitate doctrinară

Pavel trece de la casă şi familie, caracter şi comportament la înţelegerea de către ei a adevărului. În mod clar, ei trebuie să fie loiali adevăratului mesaj, „învăţăturii sănătoase" a apostolilor, corpusul identificabil de învăţătură descris în aceste trei epistole în următoarele moduri: „Cuvântul adevărat" (Tit 1:9); „învăţătura sănătoasă" (Tit 1:9; 2:1; 1 Tim. 1:10); „învăţătura care duce la evlavie" (1 Tim. 6:3); „învăţătura mea" (2 Tim. 3:10); „credinţa" (Tit 1:13; 1 Tim. 3:9; 4:1; 6:10, 21; 2 Tim. 4:7); „adevărul" (Tit 1:14; 1 Tim. 2:4; 3:15; 4:3); tezaurul „încredinţat" 1 Tim. 6:20; 2 Tim. 1:12, 14); „cuvintele Domnului Isus Cristos" (1 Tim. 6:3); „dreptarul învăţăturilor sănătoase" (2 Tim. 1:13) – toate de acum lăsat nouă moştenire în NT.

Această învăţătură trebuie ţinută cu fermitate, v9 „să se ţină de Cuvântul adevărat" şi necesită aderarea şi acceptarea personală sinceră din partea prezbiterului a cuvântului auzit. Condiţionala de scop care foloseşte i[na *hina* schiţează adevăratul rezultat al întregului domeniu în care a fost înrădăcinat. El nu trebuie doar să se limiteze la a se bucura de înţelegerea adevărului, ci să ţină cont că a fost echipat să se implice în misiunea lui Dumnezeu! El trebuie să se implice într-o lucrare pe două fronturi, aspect indicat de repetarea lui kai. *kai…kai* „să…şi să", o lucrare de învăţare şi înfruntare.

Prima parte indică spre faptul că el trebuie să-şi îndemne şi să-şi motiveze ascultătorii să accepte învăţătura sănătoasă şi să-i răspundă acesteia – asta va genera sănătate spirituală – iar a doua poartă sensul de nu doar a contrazice, ci efectiv de a răsturna argumentele celor care vorbesc împotriva adevărului.

Este limpede că un asemenea om a fost chemat în esenţă la o lucrare de învăţătură care necesită un dar de învăţător. Se poate susţine că, aici, cerinţa lui 1 Timotei 3:2 „în stare să înveţe pe alţii" este dezvoltată. Mounce[18] susţine ideea potrivit căreia dacă prezbiterii nu sunt devotaţi Scripturii, atunci ei nu sunt pregătiţi să slujească sau să-şi asume acest rol.

Omiterea oricărei referiri la vârsta unui prezbiter (cf. 1 Tim. 3:6), aşa cum s-a menţionat anterior, prezintă o biserică încă aflată în etapele timpurii ale creşterii în misiune şi faptul că nu există un număr semnificativ de creştini maturi. Motivul pentru care trebuie să desemneze prezbiteri în fiecare oraş este prezenţa multor învăţători falşi care-i duc pe oameni în rătăcire. Sublinierea de aici este că cea mai bună modalitate de a combate şi a respinge eroarea este să se multiplice numărul învăţătorilor adevăraţi. Acum Pavel scrie despre cei care-i perturbau în mod serios pe credincioşi.

Învăţătorii falşi v10-16

În aceste versete, găsim un contrast fundamental faţă de calităţile episcopului tocmai evidenţiate.

Numărul învăţătorilor falşi

Sunt „mulţi" (v10); aşadar, ameninţarea era serioasă, necesitând o acţiune urgentă. Aceştia erau „nesupuşi" şi refuzau să se supună autorităţii apostolice sau învăţăturii adevărate. Se implicau în vorbiri goale şi zadarnice; ceea ce-i învăţau ei pe alţii nu edifica în niciun fel, ci îi ducea pe oamenii în rătăcire.

Identitatea învăţătorilor falşi

El îi descrie drept „cei tăiaţi împrejur" (v10). Pare limpede din anumite menţionări că aceştia erau un grup iudaic obsedat de „basme evreieşti" (v14) şi genealogii şi discuţii despre Lege (3:9). Sintagma „tăiaţi împrejur" ar putea foarte bine să însemne nimic mai mult decât faptul că ei erau evrei, şi nu că practicau circumcizia. El îi descrie mai departe ca învăţându-i pe alţii „porunci date de oameni, care se întorc de la adevăr". Se pare că aceşti creştini iudaici (vezi şi F.A. 10:45; 11:2; Gal. 2:12; Col. 4:18) adăugau la Cuvânt şi cauzau rătăcirea credincioşilor de la adevărata doctrină.

Influenţa învăţătorilor falşi

Ei nu pot fi nici ignoraţi, nici toleraţi, ci trebuie contracaraţi şi reduşi la tăcere dat fiind influenţa lor în creştere. Ei nu înşeală doar indivizi, ci ajung să strice case întregi (v11) (oare biserici din case?) sau familii. Aduceţi-vă aminte mai ales interdicţiile privitoare la căsătorie din 1 Timotei 4:1-3. Să fi fost oare căsniciile existente puse în pericol?

Motivaţiile învăţătorilor falşi

Pavel n-are nicio problemă ca învăţătorii să fie remuneraţi pentru lucrarea lor (1 Tim. 5:17-18), însă aici el evidenţiază adevărata motivaţie a învăţătorilor falşi – „câştig urât" (v11), de care trebuie să se păzească toţi învăţătorii adevăraţi (v7). Familiile nu doar că acceptau învăţăturile, ci şi ofereau susţinere practică învăţătorilor, care se bucurau să trăiască de pe urma lor! Aşadar, totul se reducea la bani.

Caracterul învăţătorilor falşi

În privinţa versetului 12, grecii au inventat exprimarea krhti,zw *krētizō* ca echivalent pentru „a minţi" sau „a înşela", precum şi substantivul

krhtismoj *krētismos* pentru „falsitate”. Pavel face referire la „un proroc de-al lor”, de regulă identificat ca fiind Epimenide[19] (învăţătorul cretan din secolul al 6-lea d. Cr.) menţionat anterior, care a glumit spunând că absenţa animalelor sălbatice de pe insulă a fost inventată pentru cretani tocmai de către aceştia.

Ei erau cunoscuţi ca fiind caracterizaţi de înşelăciune, lăcomie şi lenevie. Apostolul aplică acum aceste trăsături la învăţătorii falşi care tulbură biserica. Ei erau înşelătorii, mâncăii, cei care se hrăneau de pe urma generozităţii oamenilor, cei stricaţi din prezent. În v13-14 aflăm că motivaţiile lui Pavel sunt nobile, nu de a-i umili pe cretani, ci de a-i scoate din eroare şi de a-i aşeza pe temelia adevărului. Tit trebuie să-i „mustre” pe credincioşii cretani, astfel încât aceştia, fiind în credinţă, să rămână „sănătoşi” în ea.

Erorile învăţătorilor falşi

Aşa cum s-a menţionat anterior, ei sunt entuziaşti cu privire la basmele evreieşti (v14a) şi preocupaţi de poruncile omeneşti (v14b). Towner scoate în evidenţă că a doua parte a propoziţiei redă un termen tehnic care merge înapoi până la Isaia 29:13, unde învăţătura este caracterizată ca fiind omenească şi, prin urmare, inferioară, drept urmare obscurând adevărul. Vezi şi afirmaţiile lui Isus (Mat. 15:9; Mc. 7:7) şi Pavel (Col. 2:22).

În privinţa „poruncilor”, „Folosirea pluralului adânceşte contrastul între învăţătura apostolică singulară (de la Dumnezeu) şi diversele învăţături false (de origine umană…)”.[20] Ei înlocuiau porunci sau, mai degrabă, tradiţii de origine pur umană, şi, de fapt, respingeau adevărul. Potrivit v1, „adevărul” este revelaţia lui Dumnezeu, Evanghelia apostolică, adevăratul mesaj misionar. Doctrinele lor erau minciuni, doar opinii umane.

Necurăţia învăţătorilor falşi

Aici Pavel leagă învăţătorii falşi de regulile privitoare la puritatea ritualică (v15). Ne aducem aminte de învăţătura din 1 Timotei 4:3-5. Această referire la curăţie presupune că avem de-a face cu practici evreieşti şi învăţători evrei. Pavel face referire la „cei curaţi”. El vorbeşte despre adevăraţii credincioşi. Oamenii sunt curăţaţi de păcat prin moartea lui Cristos, curăţaţi prin credinţă (Tit 2:14; F.A. 15:9). Deci despre aceştia Pavel scrie că „toate lucrurile sunt curate.” Asigurarea este că ei nu trebuie să se teamă de contaminarea generată de hrană. Este limpede din alte texte scripturale că întinarea nu este dobândită în urma consumării anumitor

mâncăruri (Mc. 7:14-20; Lc. 11:41; Rom. 14:6; 1 Cor. 10:30; 1 Tim. 4:4-5).

Mai apoi el scrie despre cei care mai degrabă sunt „necuraţi" – participiul perfect indică o stare a fiinţei. Aceştia sunt, de fapt, învăţătorii falşi. Ei n-au crezut, ci se încred în ascetismul lor ca să fie făcuţi curaţi; sunt neascultători faţă de Evanghelie şi neagă adevărata cale. Ei sunt întinaţi! Pentru ei, „nimic nu este curat". Mintea şi cugetul le sunt întinate. Cu mintea ei primesc adevărul (revelaţia lui Dumnezeu), însă nu-l aprobă. Atunci când cugetul evaluează informaţia oferită de minte (voia lui Dumnezeu şi tiparele comportamentale), cugetele lor neoperaţionale sau cauterizate nu iau deciziile corecte, ci aprobă doctrine false şi etici inferioare şi astfel ajung să fie întinaţi.[21] De fapt, întinarea lor lăuntrică, ca şi în învăţătura lui Hagai 2:10-14, ajunge să întineze tot ceea ce ei ating.

Respingerea învăţătorilor falşi

Ei pretind o cunoaştere superioară a lui Dumnezeu (v16) – o indicare a naturii lor evreieşti (Ier. 10:25), însă lucrările lor reprezintă o negare a acelei cunoaşteri. Pavel, desigur, insistă asupra inter-conectivităţii dintre credinţă şi fapte. Dumnezeu este obiectul ambelor verbe – „ei se laudă că cunosc pe Dumnezeu, dar cu faptele Îl tăgăduiesc". Restul versetului subliniază adevărata realitate a condiţiei lor într-un limbaj care face trimitere la VT, acolo unde oamenii sunt acuzaţi de idolatrie şi păgânism. Primul termen „scârbă" se leagă de întinarea ceremonială provocată de o impuritate ritualică şi de o închinare idolatră (Lev. 11:10, 12, 13, 23; Deut. 27:15; vezi şi Deut. 23:18; Pv. 17:15). Al doilea cuvânt, „nesupuşi", îi identifică pe aceşti în mod clar cu necredincioşii păgâni (Is. 30:9; Ier. 5:23; Zah. 7:12).

Într-un rezumat incisiv, Pavel afirmă că ei sunt nepotriviţi sau „netrebnici" pentru a face vreun bine. De fapt, el susţine că, drept urmare, aceştia sunt puşi în afara poporului lui Dumnezeu pentru că nu este nimic ce ar putea ei face care să fie primit, odată ce sunt neascultători sau nepăsători faţă de Cuvântul lui Dumnezeu. Ei n-au trecut testul (v16) şi sunt „descalificaţi", în esenţă, avdo,kimoi *adokomoi*. (vezi Rom. 1:28; 2 Cor. 13:5-7; 2 Tim. 3:8). În Proverbe 25:4 şi Isaia 1:22 cuvântul descrie zgura rezultată în procesul de purificare a argintului.[22]

Observaţi strategia lui Pavel de aici. El a fost tulburat din pricina prezenţei învăţătorilor falşi în biserică. Epistolele adresate lui Timotei şi Tit abundă în referiri la înşelători, palavragii, speculanţi, învăţători dezbinători şi mincinoşi ipocriţi. Întrebare este cum a gândit Pavel că ar putea fi

remediată o astfel de situație? Care a fost strategia lui în fața răspândirii falsității?

Așa cum a fost menționat, atunci când sporește numărul învățătorilor falși, trebuie să multiplicăm numărul adevăraților învățători. Tit trebuia să desemneze prezbiteri în fiecare oraș (v5), care să țină strâns Cuvântul credibil al lui Dumnezeu, să-l vestească cu credincioșie și să-i contracareze pe cei care-l contraziceau. Stott subliniază o idee importantă:

> Acesta este motivul pentru care instituția cheie privitoare la biserică este seminarul sau colegiul teologic. În fiecare țară, biserica este o oglindire a seminariilor ei. Toți viitorii păstori și învățători ai bisericii trec printr-un seminar. Acela este locul în care ei fie sunt formați, fie sunt stricați, fie echipați și inspirați, fie ruinați. De aceea, ar trebui să ne propunem să cucerim seminariile lumii pentru credința evanghelică, excelența academică și evlavia personală. Nu există o strategie mai bună pentru reformarea și reînnoirea bisericii.[23]

Oare ne-am stabilit ca scop să fim bine învățați din Cuvânt și echipați ca astfel să dăm răspuns la erorile care sporesc în toate părțile? În a urmări o asemenea pregătire, oare ne-am ales și ne-am dedicat unui colegiu sau seminar care, în loc să submineze credința noastră, o va consolida și ne va face parte de pasiunea mistuitoare de a face cunoscută Evanghelia? Oare îi înrădăcinăm pe oamenii lui Dumnezeu în adevăr, sau îi abandonăm? Multe biserici au puțini care să le dea învățătură. Acestea sunt întrebări vitale în lumina misiunii lui Dumnezeu.

NOTE

1 Wieland, *The Significance of Salvation: a Study in Salvation Language in the Pastoral Epistles,* p.160.

2 Quinn afirmă că amploarea şi conţinutul acestei secţiuni introductive de aici sugerează că a fost menită să constituie efectiv introducerea la Epistolele Pastorale. Însă lucrul acesta nu este indicat în mod limpede de dovezi bazate pe conţinutul acestor versete. Vezi Quinn and Wacker, *The First and Second Letters to Timothy,* p. 19-21.

3 Unii au sugerat că un asemenea accent pus aici pe autoritatea şi pe chemarea apostolică a lui Pavel dovedeşte că epistola este, de fapt, post-paulină. Se susţine că, ceea ce noi avem, reprezintă o încercare a unui pseudo-epigrafist de a căuta să promoveze învăţătura paulină ca autoritativă pentru biserică. Însă o asemenea focalizare din partea lui Pavel în introducere ca cea întâlnită aici nu este ceva unic Epistolelor adresate lui Timotei şi Tit, ex. Rom. 1:1-17; Gal. 1:1-24. Prin faptul că se aşează pe sine în centrul revelaţiei lui Dumnezeu şi clarifică astfel autoritatea sa, el autentifică în felul acesta lucrarea lui Tit.

4 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 666.

5 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.876; contra J. D. Quinn, *The Letter to Titus*, AB35, (New York: Doubleday, 1990), p. 84.

6 Witherington 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol. 1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3* John, p. 90.

7 D. E. Hiebert, *Titus* & *Philemon*, (Chicago: Moody Press, 1977), p. 7.

8 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 396.

9 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 287.

10 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.287.

11 E. J. Schnabel, *Paul the Missionary: Realities, Strategies* & *Methods,* (Nottingham: Apollos, IVP, 2008), p. 28.

12 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.288.

13 Remarcaţi discuţia despre acest subiect în 1 Timotei 3. Sugestia făcută acolo era că nu ar trebui să se înţeleagă în sensul de „copii care cred", p. 116.

14 Observaţi schimbarea de la „prezbiteri" în v5 la „episcop" în v7. Încă vorbim despre aceeaşi persoană – un tipar similar fiind văzut în F.A. 20:17; 20:28 şi în 1 Petru 5:1-2. Aici, a doua utilizare a lui „episcop" se referă la rolul prezbiterilor. Mounce evidenţiază că forţa lui ga,r *gar* „căci" este uşor trecută cu vederea.

Acesta unifică discuția și argumentează împotriva sugestiei că episcopii sunt distincți de prezbiteri, Mounce, *Pastoral Epistles*, p. 390. Vezi de asemenea Mashall, *The Pastoral Epistles*, p. 149, 160.

15 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 688.

16 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 291.

17 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 165.

18 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 393.

19 Epimenide era bine cunoscut și considerat un profet de către Platon, Aristotel, Cicero și alții (vezi p. 20, n3). Aici nu se afirmă nimic care să sugereze că apostolul l-a considerat un profet în sensul biblic. Doar că aprecierea lui cu privire la oameni este adevărată – într-o manieră similară atunci când Ioan 11:51 se referă la Caiafa, Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 199.

20 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 705.

21 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 709.

22 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 711.

23 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 184.

TIT 2:1-15
Responsabilitatea creştină în familie

De la activităţile învăţătorilor falşi, Pavel trece acum la responsabilităţile lui Tit în calitate de adevărat învăţător. În v1 el subliniază: „Tu însă”, o sintagmă importantă care lipseşte din versiunea NIV din limba engleză. Cuvintele de mai sus apar de 5 ori în aceste epistole, ele reprezentând un procedeu parenetic prin care Tit este îndemnat să adopte o direcţie diferită de cea a învăţătorilor falşi. Acesta exprimă chemarea familiară ca poporul lui Dumnezeu să fie diferit (1 Tim. 6:11; 2 Tim. 3:10, 14; 4:5; Tit 2:1). El serveşte aproape ca un titlu pentru tot ceea ce urmează. Focalizarea lui Pavel nu este îndreptată acum asupra bisericii, ci asupra casei – sau mai degrabă asupra gospodăriei creştine, care era mai amplă decât familia modernă, cuprinzând întreaga suită de sclavi implicaţi în multe activităţi pentru stăpânul lor.

Prin urmare, aici trebuie să învăţăm nu doar cum ar trebui să ne comportăm ca nişte creştini, ci şi de ce trebuie să fim caracterizaţi de un stil de viaţă misionar cu adevărat evlavios. Pavel oferă învăţături despre cum să avem o viaţă caracterizată de adevărata evlavie (2:1-10) şi mai apoi face clar motivul pentru care suntem obligaţi să trăim astfel (2:11-15) – motivaţia. Unii vor considera că v11-15 sunt lipsite de legătură de ceea ce le precede. Însă v11 începe cu gar. *gar* „căci” şi, de fapt, oferă motivele sau fundamentele teologice pentru îndrumările date în v1-10. Învăţătura trebuie văzută ca întreg. Găsim chiar şi un sumar care serveşte aproape ca un pod între motivaţia teologică şi următoarea secţiune de pareneză (v15).

Tit trebuie să-i înveţe pe alţii „învăţătura sănătoasă”, care va aduce poporului lui Dumnezeu (1:3) binecuvântare spirituală şi care este în armonie cu corpusul învăţăturilor deja menţionat. El trebuie să-i înveţe pe alţii lucrurile care corespund sau „care se potrivesc” cu ea, adică responsabilităţile practice care izvorăsc din această învăţătură. Acum Pavel face tocmai asta el însuşi – schiţează câteva îndrumări etice amănunţite pe care Tit trebuie să le transmită, care mai apoi sunt văzută ca fundamentate pe cele două veniri ale lui Cristos şi cu adevărat cerute de acestea. Sunt cinci grupuri diferite: bărbaţii vârstnici (v2); femeile vârstnice (v3); femeile

tinere (v4-5); bărbații tineri (v6), Tit fiind inclus ca un exemplu pentru aceștia (v7-8) și robii (v9-10).

Îndemnuri generale din partea lui Pavel

Bărbaților vârstnici

În NT presbu,thj *presbutēs* se referă întotdeauna la „bărbații vârstnici", mai degrabă decât la „prezbiteri". Pavel evidențiază patru calități care trebuie găsite în astfel de oameni. Ei trebuie ca mai întâi să fie „treji" sau, dacă aici are sensul metaforic, „cu mintea limpede". Sensul literal al sobrietății ar trebui de asemenea să nu fie trecut cu vederea în lumina v3. Beția și lăcomia (1:12) erau răspândite în societate. Trebuia ca bărbații vârstnici să nu aibă nicio parte în asta.

Ei trebuie să fie caracterizați de semno,j *semnos*, care înseamnă a fi demn, serios, calități care vor genera respect din partea altor persoane. Asta se așteaptă de asemenea de la diaconi (1 Tim. 3:8) și de la femeile din 1 Timotei 3:11. Ei trebuie și să fie cumpătați, care constituie o calitate esențială aici întrucât este menționată de asemenea când vine vorba despre femeile vârstnice (v4), femeile tinere (v5), bărbații tineri (v7) și prezbiterii din 1 Timotei 3:2; Tit 1:8. Este atât de important să trăim vieți ale auto-controlului, în contrast cu cultura din jur, Tit 1:12 și, îndeosebi în lumina a ceea ce Cristos a făcut pentru noi, Tit 2:12. Ei trebuie de asemenea să fie „sănătoși" sau cu o stare de vigoare spirituală în privința a trei virtuți creștine cardinale precum „credința", accentul aici nu este pe credință în sensul de crez, ci în cel similar potrivit menționărilor și uzanțelor din listele asemănătoare de virtuți (1 Tim. 4:12; 6:11; 2 Tim. 2:22; 3:10), în sensul de încredere personală în Dumnezeu), „dragoste", adică o slujire plină de abnegație a altora și „răbdare", sau „rezistență", constanță și perseverență pe calea chemării și voii lui Dumnezeu în fața opoziției, circumstanțelor dificile și descurajării. Așadar, bărbații vârstnici trebuie să etaleze o credință dinamică și vie!

Femeilor vârstnice

A doua categorie despre care Pavel scrie sunt femeile vârstnice, iar cuvântul presbu/tij *presbutis* este găsit doar aici în NT. Învățăturile (v3) continuă aproape într-o manieră paralelă (Pavel folosește sintagma de tranziție „tot astfel" sau „în mod similar") celor date bărbaților vârstnici și, în final, prin intermediul unei afirmații de scop (v4), femeile tinere sunt deschise la a fi învățate de femeile mai vârstnice. Calitățile pentru ambele grupuri sunt foarte similare celor din 1 Timotei 3:11; 5:14.

Patru domenii sunt subliniate pentru ele. În primul rând, ele trebuie să fie caracterizate de reverenţă în modul de trăire, aşa cum se cuvine unei persoane sfinte, având această conduită în viaţa zilnică. Aici întâlnim o stare sau o trăsătură interioară care nu poate fi ascunsă, dar care în mod necesar se va manifesta în exterior.[1]

Trebuie evitate două falimente morale, dacă cineva doreşte să atingă scopul dorit, şi anume, respectiva persoană nu poate fi clevetitoare sau bârfitoare şi nici dedată la vin. Se cunoştea că aceste păcate erau frecvente în stilul de viaţă din Creta când venea vorba despre femeile vârstnice – beţia şi calomnierea altora. Cât priveşte calomnierea, cuvântul folosit este dia,boloj *diabolos*, care în alte locuri din aceste epistole poate fi utilizat cu privire la diavol (1 Tim. 3:6, 7; 2 Tim. 2:26), întrucât este activitatea pentru care el este cunoscut, însă, în mod evident, aici reprezintă o sursă de inspiraţie şi pentru alţii. Păcatul clevetirii este menţionat şi în alte pasaje precum 1 Timotei 3:11; 5:13.

Limbajul înrobirii – folosindu-se participiul perfect pasiv – „dedat la mult vin" avertizează cu privire la pericolele care existau în societate la vremea aceea. Când vine vorba despre fiecare listă privitoare la desemnarea conducătorilor bisericii, pericolul este scos în evidenţă (1 Tim. 3:3, 8; Tit 1:7; vezi şi 1 Tim. 5:23).

În loc să-şi folosească limba pentru clevetire, ele trebuie să o întrebuinţeze pentru a-i învăţa pe alţii ce este bine. Accentul cade nu pe faptul că femeile respective erau „buni învăţători", ci pe conţinutul învăţăturii lor.[2] Mounce[3] susţine ideea potrivit căreia contextul demonstrează că asta nu se referă la o poziţie oficială de învăţătură în biserică (1 Tim. 2.11-12), ci mai degrabă la o încurajare informală unu-la-unu. Femeile mai în vârstă, cu experienţă de viaţă, căsnicie şi creştere de copii, sunt încurajate să le ia pe femeile mai tinere sub grija lor şi să le asiste pe măsură ce acestea se confruntă cu situaţii şi responsabilităţi noi. Aceasta este o lucrare pe care bărbaţii nu o pot face.

Tit trebuie să dea învăţătură bărbaţilor şi femeilor vârstnice şi mai apoi bărbaţilor tineri. Însă femeile mai în vârstă aveau un rol vital în a-şi împărtăşi înţelepciunea şi experienţa cu cele mai tinere. Ele, la rândul lor, nu trebuie să fie reticente faţă de asta, ci deschise în a o accepta. Nu există nicio divizare majoră aici, ci Pavel a adus laolaltă ambele grupuri de femei folosind conjuncţia i[na *hina* „ca să".

Femeilor tinere

De la femeile tinere se aşteaptă şapte calităţi , enumeraţia încheindu-se cu motivaţia de a trăi în felul indicat. Ele trebuie încurajate să-şi iubească

soții și copiii. Towner[4] discută despre folosirea lui swfroni,zwsin *sōphronidzōsin* și sugerează că femeile tinere erau influențate de idealurile și moralitatea (sau lipsa ei) noului model de femeie romană care afecta cultura cretană. Adoptând „valorile" acelei „femei noi" care a dus la respingerea angajamentului tradițional față de familie și care a susținut o nouă libertate sexuală mai degrabă decât fidelitatea sexuală față de soț. Verbul „sfătuiește" în acest context ar trebui să poarte sensul unei palme figurative dată în față, adică a face apel la cineva să-și vină în fire!

Conținutul acestei „chemări la deșteptare" include toate cele șapte calități din versetele de față. În primul rând, cele două trăsături privitoare la a-și iubi soțul, prin care se considera drept dovadă că o femeie era o soție bună în culturile elenistă și iudaică, precum și la a-și iubi copiii, ceva ce era la mare prețuire (1 Tim. 5:10); ambele rezumă responsabilitatea domestică fundamentală.[5] Pavel încurajează mai departe femeile tinere să fie „cumpătate, cu viața curată" și „să-și vadă de treburile casei". Primele două calități transmit mesajul clar al așteptării fidelității sexuale. Dar cum rămâne cu așteptarea ca ele să fie ocupate cu „treburile casei", oivkourgo,j *oikourgos*? Aici întâlnim un cuvânt rar care nu semnifică faptul că femeilor li se spune să „stea acasă", fiindu-le, prin urmare, interzis să fie „femei cu profesie". Mai degrabă, ea trebuie să conștientizeze că dacă acceptă vocația căsniciei, îi revin anumite responsabilități acasă. J. B. Philips traduce expresia astfel: „iubitoare de casă". Femeile trebuie, de asemenea, să fie „bune", probabil în acest context însemnând „ospitaliere".

Oare ar putea fi grupate în trei perechi aceste șase calități? Prima, a-și iubi soțul și a-și iubi copiii, care au fost deja alăturate în literatura vremii și care privesc relațiile din familie. A doua pereche ar implica pietatea personală, a fi cumpătată și curată, iar a treia este focalizată pe acțiuni care-i afectează pe cei din jurul ei.[6]

În final, ea trebuie să accepte conducerea soțului ei – o temă constantă în scrierile lui Pavel (1 Tim. 2:11; Col. 3:18; Ef. 5:21-23). Participiul prezent reflexiv de aici înseamnă „supunându-se pe sine însuși în mod continuu", ceea ce înseamnă o supunere voluntară. Observați folosirea lui ivdi,oij *idiois* „al cuiva", pentru a transmite ideea că Pavel se focalizează aici asupra soților. Prin urmare, u`pota,ssw *hupotassō* nu se referă la gen, ci vizează relația lor cu soții lor. Mounce[7] prezintă un aspect important, „Deopotrivă în relația soț/soție și stăpân/rob, Pavel nu-l îndrumă pe primul să pretindă supunere, ci-l învață pe celălalt să o ofere."

Cuvintele conclusive, „pentru ca să nu se vorbească de rău Cuvântul lui Dumnezeu", ne reamintesc de Isaia 52:5. În acest context, Pavel afirmă

clar în trei rânduri preocuparea lui pentru misiunea bisericii – impactul pe care stilul de viaţă al credinciosului individual îl poate avea asupra necreştinilor (v5, 8, 10).

Bărbaţilor tineri

Ca şi în cazul celorlalte categorii – „de asemenea" – trebuie formulat un îndemn la adresa bărbaţilor tineri (v6). Chemarea de a fi cumpătat poate însemna că ei sunt îndemnaţi (un apel hotărât) să dezvolte o calitate – stăpânirea de sine – calitatea cheie din această secţiune, care de fapt poate fi înţeleasă într-o manieră cuprinzătoare, înglobând celelalte care au fost menţionate – Pavel scrie despre „toate privinţele" peri. pa,nta *peri panta*. Dacă înţelegem „toate privinţele" ca referindu-se la îndemnul anterior, atunci asta dă voie ca seauto.n *seauton* „pe tine însuţi" să fie emfatic, ceea ce este adecvat aici.

După cum trebuia ca femeile în vârstă să fie pilde pentru cele mai tinere, tot astfel trebuia ca Tit să fie bărbaţii tineri. Ei trebuie să fie încurajaţi de un exemplu consecvent din partea lui Tit, căruia Pavel i se adresează acum în mod direct. Noi suntem imitatori prin natură şi avem nevoie de modele care să ne confere direcţie, provocare şi inspiraţie. Tit ar trebui să-i influenţeze mai întâi prin a demonstra un tipar „de fapte bune" (v7). Acest accent pus pe a fi un model sau un exemplu este întâlnit adesea la Pavel (1 Tim. 4:12; 1 Tes. 1:7; 2 Tes. 3:9; Fil. 3:17). Tit trebuia să fie un tu,poj *tupos*, un şablon după care alţii să poată fi formaţi,[8] nu ca învăţătorii falşi care erau exemple inadecvate (Tit 1:16). Tema „faptelor bune" este importantă pe tot parcursul Epistolelor adresate lui Timotei şi Tit, îndeosebi în Tit (Tit 2:14; 3:1, 8, 14; 2 Tim. 2:21; vezi şi 3:17), deşi este arătat limpede că asemenea fapte nu mântuiesc (Tit 3:5; 1 Tim. 1:12-17; 2 Tim. 1:9). Ele sunt cu caracter „misionar", oglindind un anumit stil de viaţă – importante pentru biserica din fiecare veac.

Însă nu doar că el trebuie să le fie exemplu prin slujirea lui, ci şi prin învăţătura lui, care ar trebui să aibă trei trăsături. În primul rând, ea trebuie caracterizată de „curăţie" sau „integritate", înţeleasă ca o referire la caracterul lui Tit, la motivaţiile curate pe care trebuie să le aibă. De asemenea, „vrednicie" sau „seriozitate", care este o indicare clară a manierei de învăţare. Noi trebuie să fim serioşi în predicare, întrucât binele etern al ascultătorilor noştri este în joc. Din nou, „incoruptibilitate", aşa cum s-a sugerat, ţine de a refuza să fie afectat sau influenţat spre a face mesajul mai plăcut sau mai agreabil, aşa cum s-a întâmplat cu învăţătorii falşi. În final, găsim o focalizare pe conţinutul învăţăturii lui – el trebuie să fie caracterizat de vorbire sănătoasă care nu poate fi condamnată. Tit trebuie

să predice adevărul, doctrina apostolică, cu motivații clare și cu seriozitate, iar cei de afară nu vor avea nicio acuzație întemeiată de făcut la adresa predicării lui. Este, desigur, limpede că doctrina apostolică va fi condamnată de unii. Ideea de aici este că nicio învinuire nu poate fi adusă pe drept împotriva predicării Cuvântului. Towner sugerează că epistola furnizează dovezi în sprijinul ideii că învățătorii iudeo-creștini reprezentau o amenințare dominantă pentru misiunea paulină și, aici, singularul „potrivnicul" este, cel mai probabil, o referire la aceștia sau la un instigator dintre ei.[9] Scopul lui Pavel este ca „rușinea" să coboare peste acești oameni, întrucât integritatea lui Tit va însemna că ei vor fi discreditați. Nimic rău să nu se spună despre „noi" – observați citirea alternativă atunci când Pavel folosește pluralul și astfel se include pe sine și, posibil, pe toți cei care predică.

Trebuie remarcat că, din nou, există nevoia unei asemenea transparențe și credincioșii pentru ca misiunea lui Dumnezeu în Creta să nu fie împiedicată, ci să înainteze. În cultura noastră, trebuie să împărtășim maniera de învățare a lui Tit. Oare chiar ne pasă unde își vor petrece oamenii veșnicia?

Robilor

În v9-10, Pavel se focalizează asupra celui de-al șaselea și totodată ultimului grup din cadrul comunității bisericii și familiilor din Creta, și anume asupra robilor. Pavel li se adresează adesea acestora în cadrul epistolelor lui (Ef. 6:5-8; Col. 3:22-25; 1 Tim. 6:1-2; 1 Cor. 7:21-24). Spre deosebire de celelalte categorii, aici nu întâlnim nicio distincție pe bază de vârstă. Faptul că stăpânii nu sunt menționați înseamnă, cel mai probabil, că Pavel se focalizează asupra modului în care sclavii creștini trebuie să trăiască slujindu-și stăpânii necredincioși (de remarcat că termenul despo,thj *despotēs* de aici s-a sugerat că s-ar referi mai degrabă la stăpâni necreștini;[10] dar cum rămâne cu 1 Tim. 6:2, unde termenul este folosit cu referire la cei care au credință?). Însă, se poate admite că, probabil, în această situație a primului secol erau mai mulți stăpâni necredincioși decât cei care se întorseseră la Cristos (1 Cor. 1:26-29).

Aici avem mai întâi o poruncă fundamentală urmată de alte patru care exprimau detaliile în perechi contrastante și o propoziție finală de scop. Robii sunt îndemnați să li se supună stăpânilor lor. Cât privește munca lor, ei trebuie să caute să le fie pe plac stăpânilor printr-o slujire conștiincioasă și să fie politicoși și respectuoși. Trebuie să fie cinstiți și să nu fure de la aceștia (nosfi,zw *nosphizō* desemnează, în general, a fura mărunțișuri, furturi minore, însă poate descrie hoții mai grave, F.A. 5:2-3).

Contrastul pozitiv (avlla. *alla*, un adversativ puternic) subliniază că ei trebuie să fie demni de încredere şi să demonstreze că pot fi crezuţi în orice privinţă. Verbul evndei,knumi *endeiknumi* înseamnă nu doar a arăta, ci a demonstra cu putere şi a autentifica într-un mod vizibil. „Desăvârşită credincioşie" se referă la o fidelitate impecabilă sau din toată inima.

Există un scop în toate acestea – observaţi sintagma i[na *hina*. Ca să facă Evanghelia atractivă. Aşa cum s-a menţionat, de trei ori în aceste versete Pavel şi-a subliniat preocuparea pentru mărturia creştinilor în cadrul misiunii lui Dumnezeu în faţa lumii necreştine (v5, 8, 10). Termenul „să facă cinste" doctrinei este kosme,w *kosmeō*, care înseamnă a pune în ordine, sau a face frumos, fie în plan fizic, fie în plan spiritual (Mat. 12:44; 23:29; 25:7; Lc. 21:5; Apoc. 21:19; 1 Tim. 2:9; 1 Pet. 3:5). Prin urmare, mărturia robilor creştini urma să recomande Evanghelia sau să-i confere credibilitate. Doctrina este învăţătura despre Dumnezeu „Mântuitorul nostru" (v9), iar vieţile lor urma să demonstreze modul în care Dumnezeu mântuieşte oameni şi-i transformă! Aceşti robi urmau să fie atât de diferiţi de imaginea normală a robilor care era una a încăpăţânării, necinstei şi leneviei. Aşadar, o viaţă trăită în împrejurări obişnuite – aşa cum sunt multe dintre vieţile noastre – tot poate să aibă un impact puternic pentru Dumnezeu! Aşa cum Wright[11] scoate în evidenţă în discuţia lui despre răscumpărarea lui Dumnezeu şi răspunsul etic uman, „Noi fie împodobim Evanghelia, fie suntem o ruşine pentru ea. Etica noastră (sau lipsa acesteia) fie susţine (fie subminează) misiunea noastră." Dar oare de ce credincioşii din Creta – bărbaţi şi femei vârstnici şi tineri, precum şi robi creştini – trebuie să trăiască aşa cum îi îndeamnă Pavel aici?

Obligaţii generale din partea lui Dumnezeu

Motivaţia unei asemenea comportări sau fundamentul doctrinar este reprezentat de cele două veniri sau arătări ale lui Cristos, „harul lui Dumnezeu… a fost arătat" (v11), „arătarea slavei" (v13) – o manifestare a harului şi slavei.

Versetele 11-15 sunt conectate în mod intenţionat de ceea ce Pavel tocmai a afirmat de la v1-v10 – vezi evidenţierea anterioară prin termenul de legătură ga.r *gar* „căci" şi v15, care închide cercul deschis în v1. Se subliniază printr-o singură frază lungă două motivaţii pentru stilul de viaţă pe care apostolul a încurajat să fie adoptat de diferite categorii de creştini menţionate în prima parte a capitolului. Harul lui Dumnezeu a fost arătat pentru a ne răscumpăra sau a ne elibera din păcat; ar trebui

de asemenea să trăim în sfinţenie datorită speranţei/certitudinii gloriei lui Dumnezeu care urmează să se arate.

În ce priveşte cuvântul „a apărea” evpifai,new *epiphaineō*, doar Luca îl foloseşte, exceptând pasajele când este utilizat cu referire la arătările lui Isus Cristos. Vasul care-l transporta pe Pavel a intrat într-o furtună cumplită şi a alunecat neputincios pe mare. Cerul a fost atât de mult acoperit de nori, atât ziua, cât şi noaptea, încât timp de multe zile nici soarele şi nici stelele „nu s-au văzut” (F.A. 27:20). Stelele erau încă acolo, dar nu s-au văzut. Exceptând acest pasaj, cuvântul este utilizat de 4 ori cu trimitere la prima venire a lui Cristos (Lc. 1:78-79); 2 Tim. 1:10; Tit 2:11; 3:4) şi de 6 ori cu referire la a doua Sa venire (F.A. 2:20; 2 Tes. 2:8; 1 Tim. 6:14; 2 Tim. 4:1, 8; Tit 2:11; 3:4). Pavel subliniază ideea că cele două veniri ale lui Cristos ar trebui să aibă un impact puternic asupra noastră în ceea ce priveşte stilul nostru de viaţă. În 1 Timotei 6:14[12], în privinţa „veştii bune” proclamate, am vorbit despre urmările „arătării” lui August, că se spune că victoriile lui au avut un real impact durabil în provinciile imperiale. Aici, Pavel întreabă ce impact asupra noastră au arătările Marelui nostru Dumnezeu şi Mântuitor.

Observaţi v11, „harul…”. Nu este vorba că harul lui Dumnezeu a început să fie prezent la întrupare – Dumnezeu a fost dintotdeauna plin de har – însă harul s-a arătat într-un mod vizibil în Isus Cristos. Este văzut în naşterea, viaţa, dar, mai presus de toate, în moartea Sa ispăşitoare. „A fost arătat tuturor oamenilor” în sensul că ceea ce moartea Lui a realizat este oferit tuturor oamenilor, „tuturor categoriilor de oameni”,[13] chiar şi robilor.

Pavel personifică acest har. Harul mântuitor a devenit de asemenea harul învăţător. Harul îşi evidenţiază „puterea didactică” încă de la prima sa măreaţă descoperire de sine. Aici ni se aduce aminte că nu putem separa teologia sau afirmaţiile noastre teoretice de practica noastră.

Harul ne îndeamnă (în sens negativ) să renunţăm la vechea viaţă, „păgânătatea şi poftele lumeşti” şi să trăim (în sens pozitiv) una nouă în autocontrol, corectitudine şi legată de Dumnezeu. Ar trebui să trăim aşa cum Pavel a schiţat în versetele anterioare, întrucât Cristos a venit să ne izbăvească de lucrurile vieţii vechi. Acesta a fost scopul venirii Sale! De aceea, nu putem continua să trăim ca şi în trecut, ci trebui să adoptăm noul stil de viaţă pe care Pavel l-a schiţat. Witherington ne reaminteşte că a o „rupe” de aici este un participiu la aorist care oglindeşte un „punct de întoarcere decisiv în lucrarea harului din viaţa unei persoane.”[14]

Pavel îi reaminteşte de asemenea lui Tit că cel care s-a arătat în har se va arăta iarăşi în glorie. Nu este vorba despre arătarea a două persoane,

„Marele nostru Dumnezeu şi Mântuitor", ci apariţia celui care este ambele! Este doar un singur articol hotărât care se referă la ambele substantive.[15] Cristos va veni ca să finalizeze mântuirea noastră. Desigur, trebuie să ne aducem aminte că El vine şi ca judecător (2 Tim. 4:1). Nu putem continua cu obiceiurile păcătoase ale vieţii vechi şi de aceea trebuie să ne întoarcem de la ele în prezent. Mai apoi Pavel revine în mod natural la prima venire, folosind aspecte negative şi pozitive despre mântuire; El „S-a dat pe Sine Însuşi pentru noi", nu doar ca să ne asigure iertarea, ci şi „să ne răscumpere (negativ) din orice fărădelege şi să-Şi cureţe (pozitiv) un norod care să fie al Lui, plin de râvnă pentru fapte bune." Pavel foloseşte aici un limbaj din VT privitor la exod şi răscumpărarea Israelului din Egipt spre a fi poporul lui Dumnezeu. Vezi în LXX Exod 19:5; Deuteronom 7:6; 14:2; 26:18; Ezechiel 37:23 – unde textele oglindesc aceeaşi preocupare pentru sfinţenie ca şi aici.[16] Din nou, expresia „zelos (lit.) pentru fapte bune" ar putea face aluzie la referinţa din Deuteronom 26:18 „un popor al Lui…dacă vei păzi poruncile Lui" – sau ar putea oglindi răscumpărarea din nelegiuire pe care moartea lui Cristos o dobândeşte pentru noi aici. Ar trebui de asemenea să ne aducem aminte că ceea ce urma să realizeze prima Sa venire, cea de-a doua urma să testeze sau să recapituleze.

Ideea de aici este că răscumpărarea noastră este faţă de păcat spre a trăi potrivit celor prezentate de Pavel anterior în capitol. Bărbaţii vârstnici trebuie să fie demni şi maturi, femeie vârstnice trebuie să fie cuviincioase şi să le înveţe pe cele mai tinere, femeile mai tinere trebuie să fie soţii şi mame bune, iar cei tineri cumpătaţi; Tit trebuie să fie o pildă bună, iar robii conştiincioşi şi cinstiţi. Noi renunţăm la căile şi acţiunile păcătoase deoarece Cristos a venit să ne elibereze de toate acestea şi să ne cureţe pentru a fi poporul Lui şi noi trebuie de asemenea să trăim în lumina arătării lui Cristos, care va veni ca să verifice dedicarea noastră faţă de sfinţenie. Până atunci, aceştia trebuie să se dedice faptelor bune – un accent prezent în toată cartea Tit (2:7, 14; 3:1, 8 – de asemenea în alte locuri din scrierile lui Pavel, 1 Cor. 3:13-14; Ef. 2:10; Col. 1:10; 2 Tes. 2:17); dar se afirmă de asemenea clar că mântuirea este prin îndurarea lui Dumnezeu, prin moartea lui Cristos pentru noi şi nu prin „faptele făcute de noi în neprihănire", 3:5.

Comentariu suplimentar

Aşadar, ni se reaminteşte aici că Dumnezeu face totul la vremea Lui. Venirile lui Cristos (ambele) nu doar că au fost planificat divin, ci au şi fost sincronizate divin. Ambele veniri au fost evidenţiate, iar noi trăim între

cele două. Atunci cum trebuiau să trăiască creştinii din Creta între cele două, şi cum trebuie noi să trăim? În această epistolă, Pavel ne-a oferit crâmpeie din CULTURA CRETANĂ, care erau trăsăturile naţionale ale cretanilor în vremea lui Tit. Am remarcat din 1:12 cum Epimenide i-a descris pe locuitorii insulei ca fiind „fiare rele", sau „pântece leneşe, mincinoşi".

Astfel, luând în considerare epistola în ansamblu, cretanii erau o societate marcată de minciună, lăcomie şi senzualitate, gurmanzi (1:12), beţivi (1:7; 2:3), insubordonare (2:5, 9; 3:1), desfrânare (1:8; 2:2, 5, 6). Societatea noastră nu este mult diferită de aceasta. Însă Pavel a făcut apel la un stil de viaţă evlavios misionar care să-i caracterizeze pe CREŞTINII CRETANI în 2:1-10, bărbaţii vârstnici; femeile vârstnice; femeile tinere; bărbaţii tineri şi robii din gospodării. De trei ori în aceste versete am remarcat că Pavel şi-a subliniat preocuparea pentru mărturia misiunii noastre faţă de lumea necreştină (v5, 8, 10).

Cum trebuie să trăim noi între cele două veniri? Vieţile noastre trebuie să fie atractive. Asta este ceea ce va avea efect în acest veac postmodern. Ceea ce oamenii vor vedea este ceea ce va conta. Dar de ce ar trebui să trăim în felul acesta – de ce să ne străduim? În mod limpede din pricina CRISTOSULUI PENTRU CRETANI – din pricina primei Sale venire, celei de-a doua Sa veniri. Pavel subliniază aici că Cristos a venit nu ca să ne scape de iad, ci de păcat. De dragul misiunii lui Dumnezeu şi din pricina a tot ceea ce El a făcut pentru noi în Cristos, noi trebuie să trăim între cele două veniri cu sfinţenie, „plini de râvnă pentru fapte bune", oglindind o adevărată compasiune şi grijă pentru alţii, aşteptându-ne ca a doua Sa venire să ne verifice dedicarea faţă de El. Biserică locală sau creştinul individual, iată care este nevoie vremii noastre!

Afirmaţii generale din partea lui Tit

În v15, Pavel menţionează că trebuie pus accent pe stilul de viaţă expus în v1-10 şi pe motivaţia a ceea ce Dumnezeu şi Cristos au făcut pentru noi, toate acestea cuprinzând învăţăturile care aduc sănătate spirituală (v1). Imperativul prezent este folosit de trei ori şi Tit este îndemnat să „continue să-i înveţe pe alţii" aceste lucruri, să continue să-i încurajeze pe credincioşi să răspundă la ceea ce a fost făcut pentru ei şi să nu evite să-i mustre pe aceştia dacă sunt neglijenţi şi indiferenţi; „cu deplină putere" – nu doar pentru că este delegatul lui Pavel, ci pentru că el face apel la un răspuns cu privire la ceea ce Dumnezeu a făcut. Nimeni nu avea voie să-l dispreţuiască sau să se opună învăţăturii lui şi, aşa cum vom vedea în capitolul 3, versetele introductive implică faptul că aceşti cretani erau

caracterizaţi de nesupunere, îndeosebi faţă de autorităţile romane. De aceea, mai presus de toate, trebuia ca ei să fie ascultători de Dumnezeu.

NOTE

1 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.244, Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 722.
2 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 246.
3 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 410.
4 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 725.
5 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 726.
6 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.308.
7 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 412.
8 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 413.
9 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 733-734.
10 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p.314.
11 Wright, *The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative*, p. 388.
12 Vezi p.162, n. 34.
13 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 422.
14 Witherington 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol.1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3* John, p. 143.
15 Witherington ne aduce aminte de asemenea că în inscripţiile păgâne sintagma „Dumnezeu şi Salvator" este în general utilizată pentru a desemna o singură persoană, împăratul sau regele, fie că este vorba despre Ptolemeu XIsau despre Iulius Cezar. Din nou, el evidenţiază că nicăieri în NT nu citim despre *epifania* lui Dumnezeu Tatăl. Witherington 111, *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol.1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3* John, p. 146.
16 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 328.

TIT 3:1-15
Responsabilitatea creștină în viața publică

Capitolele 1 și 2 au schițat responsabilitatea în biserică și în familie; acum Pavel se concentrează asupra responsabilității creștinilor cretani în lume, sau în societate. Metodologia lui Pavel urmează același tipar ca și în capitolul 2, o învățătură etică bazată pe adevărul teologic care scoate la iveală obligații practice. Așadar, responsabilitatea creștină este întemeiată pe o doctrină creștină care subliniază scopul plenar al mântuirii. Ei au o motivație solidă – ceea ce Dumnezeu a făcut pentru ei.

Ce trebuie să facă Tit

„Adu-le aminte". Un alt imperativ pentru Tit, ca și la,lei *lalei* „vorbește" din 2:1, 15. Verbul arată clar că comunitatea creștină din Creta fusese deja învățată aceste lucruri. Timpul prezent de aici însemna că era nevoie de o subliniere continuă. Și Isus a trebuit să facă asta (Mat. 16:9). Atât cât ne privește pe noi, adesea trebuie să ne facem timp să aducem într-o manieră nouă adevărurile „vechi" și să împrospătăm adevărurile uitate. Pronumele auvtou.j *autous* „lor" îi desemnează neîndoielnic pe credincioși în general. Contextul (2:15) sugerează că termenul n-ar trebui limitat la creștinii evrei[1] sau la robi (2:9-10).[2] Porunca este urmată de mai multe infinitive. Așadar, capitolul începe cu o singură propoziție în greacă (v1-2), prin care Tit trebuia să le reamintească celor din comunitatea creștină despre mărturia lor, mai întâi înaintea dregătoriilor și autorităților[3] (v1), mai apoi față de toți în general (v2).

Ce trebuie să facă credincioșii din Creta

Pavel începe de la relația lor cu dregătorii. El cunoaște caracterul turbulent al cretanilor. Creta a fost subjugată de Roma în anul 67 î. Cr., iar de atunci a fost într-o continuă frământare. Trebuia ca ei să fie „supuși", „să asculte", cel de-al doilea verb încă indicând înapoi spre autorități. Primul se poate referi la recunoașterea unei autorități, iar al doilea la rezultatul materializat printr-o ascultare efectivă, realitatea concretă. Dar, desigur, ei nu trebuie să uite de Faptele Apostolilor 5:29. În plus, ei nu trebuiau doar să respecte legea, ci și să fie preocupați de binele public, „să fie gata".

Accentul pe „orice lucru bun”, potrivit lui Stott, „nu doar clarifică responsabilitatea noastră, ci o și limitează. Nu putem coopera cu statul dacă acesta se întoarce de la responsabilitatea încredințată de Dumnezeu, promovând răul în loc să-l pedepsească, și opunându-se binelui în loc să-l răsplătească.”[4] Însă aici accentul pare a fi pus pe a fi pregătit pentru orice „lucrare bună”, iar prin utilizarea lui pa/n *pan* „orice” sau „fiecare” în mod clar se trece dincolo de acțiuni civile publice.

Pavel se focalizează de asemenea asupra relației cu alții în general în comunitate. Lucrul acesta este limpede întrucât el vorbește despre „nimeni..toți oamenii”. Pavel scoate în relief patru acțiuni sociale, două negative, două pozitive. Ei trebuiau să nu defaime pe nimeni (vezi și 1 Tim. 6:4; 2 Tim. 3:2) și să evite certurile – vezi 3:9. Așadar, ei nu trebuiau să vorbească împotriva altora, nici să lupte împotriva altora. Asta înseamnă că ei nu trebuie să fie nici în ofensivă, nici în dispute la nivelul vorbirii și purtării. În sens pozitiv, ei trebuiau să fie „calmi” și cumpătați – ambele calități cerute și de la prezbiteri (1 Tim. 3:3). Apoi, în final, ei trebuiau să manifeste „blândețe” față de toți oamenii, ceea ce presupune smerenie, amabilitate sau respect. Ne aducem aminte de caracteristicile lui Cristos, astfel că Pavel a putut să-i îndemne pe corinteni „prin blândețea și răbdarea lui Cristos” (2 Cor. 10:1). Acesta este stilul de viață misionar care va avea impact asupra altora.

Comentariu suplimentar

Am remarcat că acest accent a fost deja întâlnit în epistolă (1:16; 2:14); de fapt, Mounce consideră că aceste referiri la fapte bune aduc laolaltă întreaga epistolă.[5] Aici găsim efectiv o provocare ca să adoptăm această abordare în mod general înaintea tuturor, oficiali guvernamentali sau alții și, desigur, să ne asigurăm că stilul nostru de trăire creștină este cu adevărat manifestat în modalități practice.[6] Suntem noi „gata” pentru asta? Este atât de important acest lucru în cadrul misiunii durabile a lui Dumnezeu. Probabil că se găsește un contrast cu stilul de viață al învățătorilor falși (1:16), care erau văzuți ca incapabil de vreo lucrare bună. În context, stilul de viață al credincioșilor este explicat în cele ce urmează, care descrie modul în care ei își pot recomanda credința.

Datorită a ceea ce a făcut Dumnezeu

Acum Pavel arată de ce susține aceste lucruri – „căci” sau „deoarece” (ga,r *gar*) omis de traducerea NIV din limba engleză. „Și noi eram altădată fără minte, neascultători…dar Dumnezeu…ne-a mântuit.” Aici găsim aceeași

abordare ca şi în capitolul 2:1-14. Credincioşii trebuie să adopte un anumit stil de viaţă datorită a ceea ce Dumnezeu a făcut pentru ei. Vom vedea că odinioară ei nu erau oameni prea plăcuţi ca să fie cunoscuţi (v3), însă Dumnezeu a avut îndurare faţă de ei.

Acum Pavel oferă o prezentare a mântuirii cuprinzătoare, dar concisă şi tipică[7] prin două propoziţii greceşti, întâi cu privire la ceea ce erau ei, iar apoi cu privire la ceea ce au devenit prin har. Totul se bazează pe principalul verb din această secţiune, „El ne-a mântuit" (v5).

Depravarea noastră a dus la bunătatea Lui

De fapt, Pavel se include pe sine şi-l include pe Timotei aici alături de toţi oamenii. Oare să fie o enumerare a şapte vicii care vine după cele şapte virtuţi din v1-2? „Şi noi eram altădată fără minte, neascultători". Adverbul pote *pote* înseamnă „anterior, cândva". „Fără minte" sau avno,htoi *anoētoi* înseamnă ignoranţi faţă de Dumnezeu, lipsiţi de înţelegere spirituală, unii sugerând că, alături de adjectivul „neascultători", ar forma un contrast faţă de ascultarea cerută comunităţii creştine. Însă aici neascultarea lor trebuie văzută ca fiind îndreptată spre Dumnezeu, Tit 1:16 – o respingere a autorităţii lui Dumnezeu peste ei. Ei au fost de asemenea „rătăciţi", induşi în eroare în gândirea şi convingerile lor, ca şi în 2 Timotei 3:13. Prezentarea vieţii lor precedente continuă cu referirea la înrobirea lor cu „diferite" sau „tot felul de" (gr. poiki,loj *poikilos*) pofte, un termen care poate avea un sens neutru, dar în mod normal este întrebuinţat cu referire la dorinţele rele (vezi 2:12; 1 Tim. 6:9; 2 Tim. 3:6) şi „plăceri", h`donai/j *hēdonais*, care de asemenea ar trebui înţeles într-o notă negativă aici.

Lista de vicii se încheie cu patru forme de nelegiuire care rezumă atitudinea şi raportarea lor la alţii. Primele două sunt atitudini lăuntrice, sentimente de răutate, a le dori oamenilor rău, şi invidie, efervescenţa lăuntrică mentală de nemulţumire generată de cei care au ceea ce acestora le lipseşte. Aceste atitudini au fost exprimate în exterior prin a fi demni de a fi urâţi, în sensul de a fi detestabil[8], precum şi ostil în relaţia cu ceilalţi. Însă accentul pe care Pavel doreşte să-l pună este că, pe când eram atât de nelegiuiţi, Dumnezeu ne-a transformat!

Ar trebui să fie evident că ei nu se puteau mântui pe ei înşişi. Desigur că aceasta este una dintre cele mai mari amăgiri ale epocii moderne, învăţătura potrivit căreia mântuirea nu vine din exterior (altcineva care ne vine în ajutor ca să ne scape), ci din interior (să te descoperi pe tine însuşi şi resursele personale). Aici Pavel arată limpede că nu aşa stau lucrurile.

Cea de-a patra zicere plină de adevăr (vezi v8) din Epistolele adresate lui Timotei și Tit ar putea fi înțeleasă ca începând de aici.[9] Fără îndoială că izvorul mântuirii nu se află în noi (v3), ci în bunătatea și în dragostea lui Dumnezeu, care ne sunt aduse prin Domnul Isus și aplicate efectiv prin lucrarea Duhului Sfânt. Îndurarea lui Dumnezeu este oferită celor neajutorați care nu se pot mântui singuri și, așa cum vom vedea în scurt timp, Pavel scrie despre harul justificator al lui Dumnezeu care ajunge la cei vinovați și nemerituoși. Credința celor credincioși nu este menționată decât în v8. Faptul acesta nu este surprinzător, întrucât accentul cade pe ceea ce Dumnezeu Însuși a făcut, prin Isus Cristos și pe lucrarea regeneratoare și reînnoitoare a Duhului Sfânt.

De fapt, Mounce susține încă o clarificare pe care el o consideră „aproape în mod universal trecută cu vederea", și anume, că întregul pasaj de la v4-7 nu se referă la vremea când o persoană crede, ci se focalizează asupra evenimentului mântuitor care „a fost arătat" și asupra intențiilor lui Dumnezeu. Versetele nu vorbesc despre însușirea mântuirii de către credinciosul individual; asta se indică prin folosirea pronumelor plurale și de condiționala de scop care folosește i[na *hina* în v7, mai degrabă decât indicativul, și anume „ca noi să putem fi justificați…moștenitori".[10]

Termenul pentru „bunătate" este uneori utilizat cu privire la bunătatea umană, însă mult mai frecvent el semnifică bunătatea lui Dumnezeu față de oameni (Rom. 2:4; 9:23; 11:22; Ef. 2:7). Aceasta se potrivește contextului de aici, fiind folosită alături de termenul filanqrwpi,a *philanthrōpia*, care poate fi înțeles în sensul său etimologic ca dragoste pentru oameni în general.

Această bunătate și dragoste a lui Dumnezeu Mântuitorul nostru „s-a arătat". „Epifania" (2:11-14; 1 Tim. 6:14) este utilizată din nou, însă aici este vorba despre bunătatea și dragostea lui Dumnezeu care s-au arătat – accentul este îndreptat aici spre Dumnezeu, mai degrabă decât pe Cristos, așa cum s-a sugerat mai sus – este un accent teologic, mai degrabă decât Cristologic. De asemenea, s-ar putea ca Pavel să pună în contrast virtuțile care ar trebui să-l caracterizeze pe împărat – se spune că termenii aparțin închinării din cadrul cultului imperial[11] și se găsesc și în alte descrieri ale dregătorilor și zeilor păgâni.[12] Însă, doar în Dumnezeu ca Mântuitor adevărata bunătate și adevărata dragoste de oameni sunt cu adevărat revelate. Dar cum am primit oare această mântuire?

Neajutorarea noastră a dus la plinătatea Lui

Aici, în v5, ajungem la miezul enunţului teologic al lui Pavel – „Dumnezeu îi mânuieşte pe credincioşi nu pentru că ei au meritat, ci pentru că El este un Dumnezeu îndurător."[13]

În primul rând, Pavel scrie într-o notă negativă. N-a venit prin vreo neprihănire de-a noastră. Efortul uman este exclus. „Nu pentru faptele făcute de noi în neprihănire" (aceasta este o temă recurentă la Pavel, Rom. 3:21-28; 4:2-6; Gal. 2:16; Ef. 2:8-9; Fil. 3:9; vezi şi 2 Tim. 1:9). Sintagma ouvk evx e;rgwn *ouk ex ergōn*, „nu din fapte", se potriveşte mai uşor cu conceptul unei neprihăniri prin fapte decât orice „emblemă" a iudaismului propusă de ideile Noii Perspective.[14] Pavel scrie despre „o excludere fără determinanţi a efortului uman, nu doar în orice sens iudaic."[15] Conceptul de neajutorare este cu adevărat găsit aici. În al doilea rând, avem aspectele pozitive; nu este prin vreo neprihănire de-a noastră, ci[16] prin îndurarea lui Dumnezeu. Knight scoate în relief că e;leoj *eleos* este folosit aici. Aici găsim originea şi temelia mântuirii noastre.

De la „cum-ul" îndurării, trecem la „ce-ul" ei, adică la plinătatea a ceea ce Dumnezeu a făcut, în îndurarea Lui.[17] Această mântuire a venit prin spălarea naşterii din nou şi înnoirea făcută de Duhul Sfânt. Toate cele trei substantive, spălare, naştere din nou şi înnoire, decurg din prepoziţia dia. *dia*. Unii vor încerca să susţină că sunt două etape, reînnoirea făcută de Duhul Sfânt decurgând din binecuvântările anterioare. Însă utilizarea unei singure prepoziţii poate fi înţeleasă în sensul de a indica spre o singură experienţă complexă sau spre un singur eveniment iniţiat de Duhul Sfânt în regenerare. Astfel, deşi termenul avvnakaivnwsij *avakainōsis* poate fi din nou întâlnit în Romani 12:2, pentru „reînnoirea minţii", aici trebuie interpretate ca fiind o reînnoire săvârşită odată pentru totdeauna ca parte din convertirea iniţială.

Din nou, din perspectiva unora, referirea la „spălare" trebuie înţeleasă ca descriind ceremonia botezului.[18] Este adevărat că în NT există o legătură strânsă între pocăinţă şi botez, însă botezul nu este explicat sau înţeles ca fiind un mijloc de mântuire/regenerare. Îndeosebi aici, în acest pasaj, în loc ca accentul general al textului să fie asupra omului şi ce ar putea face el ca răspuns la proclamarea veştii bune, este pe Dumnezeu şi pe lucrarea pe care El o face în noi „prin Duhul Sfânt." Trebuie remarcat că termenul loutro,n *loutron* „spălare" are o varietate de utilizări în NT: spălare obişnuită (Mat. 6:17; Lc. 5:2; F.A. 16:33; 1 Tim. 5:10; 2 Pet. 2:22); curăţire ritualică (Mat. 15:2; 27:24; Lc. 11:38; Mc. 7:3-4; F.A. 9:37; Evr. 6:22; 9:10) şi poate de asemenea să descrie o curăţire lăuntrică separat de orice act ritualic (Ef. 5:25-27; Apoc. 7:14; 22:14), la fel şi aici în Tit 3:5.

Învățătura de aici aduce aminte de promisiunile noului legământ din Ezechiel 36:25-27, care combină imaginile stropirii cu apă, curățirii, înnoirii interioare a inimii și a darului Duhului Sfânt.

Fără îndoială că, în NT, la convertire, pocăința unei persoane va fi urmată de botez cu simbolismul lui specific care întruchipează în mod public curățirea spirituală totală și nașterea din nou (F.A. 22:16). Însă, așa cum susține Mounce: „I s-ar face o nedreptate teologiei lui Pavel și celei a epistolelor pastorale dacă am considera botezul ca fiind un mod de a fi mântuit."[19] În convertire, Dumnezeu oferă Duhul Sfânt, curățind inima prin credință (F.A. 15:8-9).

Acum Pavel face referire la rolul lui Cristos în împlinirea promisiunii. „Pe care L-a vărsat…prin Isus Cristos." Aceasta este o cristologie măreață. Evenimentul mântuirii și oferirea Duhului Sfânt este un fel de co-acțiune a lui Dumnezeu și a lui Cristos. Utilizarea termenului de „Mântuitor" aici (v6) aduce în centru răscumpărarea înfăptuită de Cristos pe cruce (2:13-14). Ni se aduce de asemenea aminte faptul că Isus cel înălțat este Cel care oferă Duhul Sfânt cel promis (F.A. 2:33, 38). Cuvântul plousi,wj *plousiōs* „din belșug" ne reamintește cât de mult ne-a binecuvântat Dumnezeu (1 Tim. 6:17; 2 Pet. 1:11).

Potrivit versetului 7, suntem și justificați (o afirmație paulină obișnuită[20], Rom. 3:24) și făcuți moștenitori (din nou, vezi Rom. 8:15-17; Gal. 4:4-7). Deznădejdea cu adevărat a lăsat loc plinătății. Statutul acesta ne-a fost deja conferit. Este „prin harul Lui" și pronumele demonstrativ emfatic evkei,nou *ekeinou*, harul „aceluia", indică înapoi spre Cristos, antecedentul din v6. Ar trebui să remarcăm că toate evenimentele din v4-7 coincid, mântuit/spălat/înnoit/justificat/moștenitori (adopție)/primirea siguranței că credincioșii sunt în proces[21] de a experimenta viața veșnică, și anume, o părtășie senină cu Dumnezeu.

Disponibilitatea noastră datorată îndurării Lui

Versetul 8 ne prezintă o „Zicere plină de adevăr". Așa cum a fost scos în evidență, sunt cinci asemenea rostiri în Epistolele adresate lui Timotei și Tit, iar aceasta este singura din Tit. Potrivit remarcilor de mai sus, formula aceasta poate fi înțeleasă ca referindu-se retrospectiv la, posibil v3-7, cele două propoziții grecești anterioare, iar pentru majoritatea erudiților mai probabil la v4-7. Aceasta din urmă pare o posibilitate mai bună, urmând sugestia lui Knight. Referirea la „fapte bune" și „aceste lucruri" din v8 formează o legătură cu v1 și 3:9, tranziția înapoi spre Tit, „dar…(tu) ferește-te", persoana a doua singular, indică începutul unei noi secțiuni.

Acum Pavel scoate în relief că „cei ce au crezut în Dumnezeu”, acei „noi” din v5, au o responsabilitate în cadrul misiunii continue a lui Dumnezeu prin intermediul mărturiei lor în calitate de comunitate creştină din Creta. Tit este îndemnat să se asigure (vezi mai jos) că credincioşii înţeleg implicaţiile teologiei care le-a fost expusă. Mounce explică faptul că timpul perfect „au crezut” poartă sensul plenar al unei acţiuni încheiate care are obligaţii continue.[22]

Pavel revine la folosirea lui bou,lomai, *boulomai*, „vreau” sau „doresc” care ar trebui înţeles în sensul lui autoritativ ca şi în 1 Timotei 2:8; 5:14. În mod limpede acesta este cazul aici, îndeosebi atunci când termenul este legat de puternicul diabebaiou/sqai *diabebaioustai*, pe care Mounce îl traduce ca „a insista emfatic”[23] asupra a ceva. Învăţătura are statutul unui edict apostolic. „Aceste lucruri” pe care Tit trebuie să le accentueze ar putea include deopotrivă stilul de viaţă din v1-2 şi motivaţia teologică pe care se bazează. Este improbabil că învăţătura din cap. 2 este cea avută în vedere aici, întrucât 2:15 slujeşte deja drept frontieră pentru acea învăţătură.

Towner consideră că „cei ce au crezut în Dumnezeu” indică faptul că comunitatea creştină din Creta intră în categoria „nou-născută”. El subliniază că mare parte din învăţătura epistolei poate fi considerată drept principii ale creştinismului elementar.[24] Este posibil, aşa cum s-a sugerat deja, ca acea comunitate să nu fi avut o istorie îndelungată şi acest tip de învăţătură este ceea ce ar fi fost de aşteptat. Ei trebuie să caute – fronti,zw *frontizō* înseamnă „a face ca intenţia lor să fie” sau „a-şi fixa gândirea pe” a se deda la fapte bune – o reamintire a învăţăturii din 3:1.

Sintagma „aceste lucruri” este cel mai bine interpretată ca aplicându-se antecedentului imediat la care tocmai s-a făcut referire. Kalw/n e;rgwn *kalōn ergōn* sau fapte bune sunt descrise folosindu-se două adjective, primul strâns legat, kala. *kala*, afirmându-se valoarea acestor acţiuni – ele sunt „bune” şi de asemenea „folositoare” – ele reprezintă o influenţă – pentru oameni, ceea ce ne aduce aminte de „toţi oamenii” din 3:2. Prin trăirea credinţei lor în dedicare pentru alţii, manifestând ceva din „bunătatea” şi „dragostea” lui Dumnezeu (3:4) ei pot avea impact şi implicare în misiunea continuă a lui Dumnezeu în Creta. La fel şi noi în cultura noastră.

Mesaje personale către Tit

El a fost deja îndemnat să insiste asupra anumitor lucruri (2:15; 3:8); acum, în învăţătura lui el trebuie să evite anumite lucruri. Patru lucruri sunt subliniate.

Tit trebuie să evite disputele nefolositoare

În primul rând, el trebuie să evite întrebările nebune[25] sau „disputele", acele discuţii care erau speculative şi de fapt prostești (1 Tim. 4:7; 2 Tim. 2:23); de asemenea, acele fascinaţii ca cele ale învăţătorilor falşi din 1 Timotei 1 cu „genealogii" în care erau implicate povești ireale sau speculaţii privitoare la diferite personalităţi antice (vezi 1 Tim. 1:4); ultimele două se referă la haos, vrajbă (1 Tim. 6:4) şi discordie (lupte, 2 Cor. 7:5; Iac. 4:1) produse de acele dispute privitoare la interpretarea Legii. Implicarea în discuţii cu astfel de învăţători şi învăţătură era ceva „nefolositor" (un contrast intenţionat cu v8 „de folos") şi neroditor. Verbul „fereşte-te" perii<sta,nai *periistanai* la diateza reflexivă poartă ideea de a „merge înconjurând pentru a trece pe lângă" sau „a evita"[26]. Bun sfat!

Tit trebuie să se ocupe de oamenii certăreţi

Aici Pavel stabileşte un proces corectiv care implică trei etape. Observaţi că obiectivul acestuia era recuperarea persoanei. El trebuie să confrunte o persoană ce produce dezbinare o dată şi apoi a doua oară. Termenul ai`retikoj *hairetikos* nu poartă încă sensul lui tehnic de mai târziu de „eretic", ci aici se referă la dezbinarea cauzată de învăţătura sau practica falsă.

Substantivul nouqesi,a *noutesia* include, fără îndoială, ideea de „sfătuire", instruire, corectare cu dorinţa sinceră de a recupera persona respectivă, ca şi în 2 Timotei 2:25-26. Numai după a doua încercare (vezi şi Mat. 18:15-17), dacă cel dezbinător rămâne nepocăit şi refuză oportunitatea iertării şi restaurării, trebuie respins. Pavel scrie „respinge-l" sau „să nu ai nimic de-a face cu el". Dacă acest lucru se referă la o excomunicare formală (1 Tim. 1:20) sau la ostracism social (Rom. 16:17), nu este arătat limpede. Însă a-l respinge este drept, întrucât comunitatea trebuie să fie protejată de o asemenea influenţă (observaţi Tit 1:11).

După două avertizări şi două respingeri constante de a-l asculta pe Tit, poţi fi sigur că o asemenea persoană este un „stricat" – timpul perfect al lui evkstre,fw *ekstrephō* indică spre caracterul neschimbat al stării lui, având o minte distorsionată - şi astfel „continuă să păcătuiască" (aici Pa-

vel foloseşte timpul prezent, întrucât în pofida cunoaşterii erorii, ei continuă); asemenea oameni sunt în mod vădit vinovaţi şi se condamnă singuri.

Tit trebuie să se alăture lui Pavel la Nicopoli şi să-i trimită pe Zena şi Apolo în călătorie

Tipul de lucruri menţionate aici sunt similare secţiunilor de încheiere din alte epistole pauline, Romani 16:1-23; 1 Corinteni 16:1-24; Coloseni 4:7-18; Filimon 23-24. Este mai uşor de acceptat că aceste amănunte situează scrisoarea în contextul istoric al lucrării lui Pavel, mai degrabă decât să căutăm să ajungem la un compromis cu acestea ca având un caracter pseudo-epigraf fictiv care să confere epistolei „un aspect paulin" spre a impresiona o a treia generaţie de cititori!

Pavel intenţionează să-l înlocuiască pe Tit cu alţi membri ai echipei sale, fie cu Artema, fie cu Tihic. Ştim puţine despre al doilea, şi anume despre Tihic (F.A. 20:4; Ef. 6:21; Col. 4:7; 2 Tim. 4:12). Oare Artema (altminteri necunoscut nouă[27]), cel ales în cele din urmă pentru a prelua lucrarea de la Tit, ca şi în 2 Timotei 4:12, unde Tihic este trimis la Efes, posibil spre a-l degreva pe Timotei? Odată ce înlocuitorul său urma să sosească şi Tit să-şi fi îndeplinit instrucţiunile primite pentru slujire, el trebuia să se silească (verbul este spouda,zw *spudazō*, „dă-ţi toate silinţele") să-l întâlnească pe Pavel în Nicopoli.

Cei mai mulţi văd referirea la oraşul mare de pe coasta vestică a Ahaiei, la o distanţă de cam 320 km dincolo de Marea Adriatică în Brindisi, Italia, unde Via Appia îi ducea pe călători spre Roma.[28] Petrecerea iernii în acest port aglomerat urma să ofere numeroase oportunităţi pentru a face de cunoscut mesajul misionar al Evangheliei altora cantonaţi acolo. Folosirea lui „acolo" (evkei/ *ekei*) şi nu a lui „aici", îl face pe Mounce[29] să înţeleagă că Pavel nu ajunsese încă în Nicopoli. S-ar putea să fi fost încă mijlocul verii la data scrierii lui Pavel, ceea ce i-ar fi conferit lui Tit perioada necesară pentru a-şi îndeplini lucrarea în Creta şi mai apoi să călătorească într-acolo. Deci, probabil Pavel se găsea încă în Macedonia. În 2 Timotei 4:10 (potrivit aprecierii noastre, cândva mai târziu), se spune că Tit s-a dus în Dalmatia, care este la nord pe uscat de Nicopoli. Acestea sunt referiri remarcabile la deplasarea liberă a misionarilor care au fost parte din echipa lui Pavel în primul secol care au făcut să înainteze misiunea lui Dumnezeu! Oare nu se găsesc aici lecţii care trebuie învăţate?

Tit trebuie să împlinească nevoile practice și să-i ajute pe „ai noștri" să fie dedicați

Referirea în v13 la a-i „trimite" cu promptitudine pe Zena și Apolo în călătoria lor sugerează că ei au transportat scrisoarea până la Tit în Creta și că aveau nevoie de resursele care se impuneau pentru a se întoarce sau a-și continua drumul. Aici este un joc de cuvinte – verbul spouda,zw *spudazō* în v12 este acum urmat de un adverb înrudit spoudai,wj *spoudaiōs* „fă ce poți mai bine" pentru ei.

Tit trebuie să-i ajute în modalități practice pentru ca ei să aibă tot ceea le este necesar. El trebuie să fie exemplul de ospitalitate așteptat de la toți credincioșii din primul secol (Rom. 15:24; 1 Cor. 16:6, 11; 2 Cor. 1:16; 3 In. 6). De fapt, în v14, se pare că Pavel sugerează că sosirea acestora va da prilej întregii comunități creștine, „alor noștri", să se implice. Este utilizat exact același limbaj ca și în 3:8 „a continua în fapte bune". În consecință, se sugerează că aceasta este tema epistolei – necesitatea practică a faptelor bune (Tit 1:16; 2:7, 14; și 3:8). Accentele teologice sunt prezente spre a motiva la o slujire jertfitoare, la un stil de viață evlavios.

Așadar, sosirea acestor bărbați urma să le dea credincioșilor oportunitatea de a deveni implicați la nivel practic în împlinirea nevoilor urgente – o experiență didactică pentru viitor. Ideea este că această experiență de slujire practică urma să genereze o viață de o asemenea slujire. Astfel, viețile lor puteau fi roditoare pentru Domnul (vezi și Ef. 5:9; Col. 1:6, 10). Chemarea finală este ca ei să recunoască următoarele: creștinismul trebuie să fie practic și creștinii trebuie să fie roditori – dacă ei vor să fie cu adevărat folositori în misiunea lui Dumnezeu.

Salut final și benedicție

În 3:15 Pavel îl încurajează pe Tit prin sublinierea faptului că „toți cei ce sunt cu mine" își aduc aminte de el – aspect important într-un ceas al singurătății. Oare noi ne implicăm la rândul nostru într-un asemenea tip de mijlocire? În plus, apostolul îi cere lui Tit să-i salute pe cei care-l iubesc din comunitatea cretană.

Tuturor el le trimite o adevărată dorință sub formă de rugăciune ca ei să poată ajunge să cunoască o măsură însemnată din harul împuternicitor al lui Dumnezeu pentru stilul de viață misionar pe care Pavel l-a așezat înaintea lor. Pluralul final pa,ntwn *pantōn* „toți" indică din nou că învățătura din epistolă este, în esență, destinată întregii comunități, nu doar lui Tit.[30] Desigur, ni se adresează și nouă.

NOTE

1 Quinn, *The Letter to Titus,* p. 182-185.
2 P. Trummer, *Die Paulustradition der Pastoralbriefe,* BBET, 8 (Frankfurt: P. Lang, 1978), p. 143, 240.
3 Pentru Marshall, cele două substantive acoperă împreună toate posibilitățile, oficiali guvernamentali, imperiali, naționali ori locali, *The Pastoral Epistles*, p. 300-301.
4 Stott, *The Message of 1 Timothy and Titus,* p. 199.
5 Mounce, *Pastoral Epistles.,* p. 445.
6 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 302.
7 Towner subliniază această idee. „Afirmația este specifică lui Pavel la nivel de gândire și limbaj. Ea neagă rolul efortului uman în mântuire, descriind-o mai degrabă ca lucrarea lui Dumnezeu, mediată de Duhul Sfânt şi generând o justificare înrădăcinată în harul Său." Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, p. 775.
8 Termenul stughtoi, *stugētoi* este găsit doar aici în NT. Mounce sugerează că aici este întrebuințat sensul pasiv, și anume, detestabil, dezgustător, mai degrabă decât sensul activ de a-L urî pe Dumnezeu sau pe a-i urî pe oameni, dat fiind de asemenea prezența următoarei descrieri, „urându-ne unii pe alții", *Pastoral Epistles*, p. 446.
9 Se poate admite că întâlnim aici o chestiune deschisă discuției, și anume unde începe zicerea plină de adevăr din Tit 3. Ar putea să fie în v3, descoperirea nevoii noastre după inițiativa lui Dumnezeu – deși Knight consideră că asta iese din discuție din pricina cuvintelor introductive care o leagă de v2. De asemenea, v3 reprezintă o propoziție distinctă de v4-7. El indică spre termenul de *de* din v4 care-l „poartă" pe cititor de la v3 către afirmație și indică de asemenea spre dovezile din Codex Sinaiticus care separă v4 de 3. Knight, *The Pastoral Epistles: a Commentary on the Greek Text,* p. 347-350.
10 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.438.
11 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p.778, n.s.33.
12 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.447.
13 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.447.
14 Vezi de ex. Cranfield, în *On Romans and Other New Testament Essays*, „<The Works of the Law> in the Epistle to the Romans", p. 15 și urm. și discuția despre Lege și Noua Perspectivă în 1 Timotei, p. 85-89.
15 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 779.
16 Pavel folosește particula adversativă αλλα pentru a afirma contrastul cu afirmația precedentă.
17 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 448.
18 J. H. Bernard, *The Pastoral Epistles*, 1899 Republ. Thornapple Commentaries, (Grand Rapids, MI: Baker, 1980), p. 178; și Quinn, *The Letter to Titus,* p. 217
19 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.439.
20 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.450.
21 Unii încearcă să pună la îndoială că limbajul ar fi cu adevărat paulin pe temeiul exprimării precise. De ce nu vorbește Pavel despre „justificarea prin credință"

aici? Însă Pavel poate scrie despre justificare fără să menționeze credința (vezi 1 Cor. 6:11) și actul credinței este menționat în contextul pasajului, v8.

22 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 789.

23 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 452.

24 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 452.

25 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 791.

26 Sintagma este folosită și în alte locuri cu referire la învățătorii falși (1 Tim. 1:3-7; 2 Tim. 2:23), deci Pavel se gândește la oponenții lui, nu la oameni în general. Observați că ei par a fi activi deopotrivă în Efes și Creta.

27 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 453.

28 Lock menționează o tradiție târzie potrivit căreia el a fost unul dintre cei șaptezeci de ucenici, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles*, p. 158. Numele lui este derivat de la zeița greacă Artemis, zeița patroană a Efesului (F.A. 19:24-35).

29 Acest Nicopoli a fost întemeiat de August după ce l-a învins pe Marc Antoniu la Actium în 31 î. Cr., iar numele înseamnă „orașul victoriei". Datorită semnificației numelui și istoriei lui, devenise un nume popular și, de fapt, șapte orașe din lumea antică sunt numite în felul acesta. Însă majoritatea erudiților se mulțumesc să accepte că Pavel face referire la Nicopoli din Epirus, pe coasta Ahaei.

30 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.458.

2 TIMOTEI

Natura și contextul cărții 2 Timotei

Cele două scrisori adresate de Pavel lui Timotei și cea adresată lui Tit s-au numărat printre ultimele rânduri pe care Pavel le-a scris înainte de moartea sa. Trebuie să ne aducem aminte în mod constant că A Doua sa Epistolă către Timotei n-a provenit dintr-un biroul pastoral, ci dintr-o temniță subterană rece, întunecoasă și groaznică.[1] Pavel este un „întemnițat" (2 Tim. 1:8); se află în lanțuri (2 Tim. 1:16; 2:9); are puține lucruri care să-l țină ocupat (2 Tim. 4:13); audierea lui preliminară s-a încheiat (2 Tim. 4:16-17), de aceea așteaptă în orice clipă etapa finală a procesului și „plecarea" (2 Tim. 4:6-8). Pavel îndură a doua întemnițare romană (2 Tim. 1:17). Și totuși, frământarea lui nu-l vizează pe el, ci vizează păstrarea adevărului și înaintarea Evangheliei. Cu alte cuvinte, continuarea misiunii lui Dumnezeu. Timotei este cel care trebuie să ducă mai departe cu credincioșie lucrarea (2 Tim. 1:6-8, 13-14; 2:1-2, 14-15; 3:14; 4:1-2, 5). Astfel, epistola reflectă biruința lui Pavel asupra suferinței reale (este întemnițatul Domnului; „Cuvântul lui Dumnezeu nu este legat", deși apostolul este legat; a suferi moartea împreună cu El înseamnă a trăi și a domni împreună cu El, 2 Tim. 1:8; 2:9, 11-12). Prin urmare, aici avem o scrisoare personală deosebit de impresionată, caracterizată de o notă umană autentică și care exprimă un sentiment al victoriei. Ținând cont de faptul că epistola are trăsături atât de personale și cordiale, cum ar putea fi cineva convins că ea trebuie acceptată ca o scriere sub pseudonim?

Data aproximativă a scrierii lui 2 Timotei poate fi identificată astfel: Pavel este eliberat din întemnițarea lui din Faptele Apostolilor 28, apoi călătorește spre Creta și Efes (1 Tim. 1:3; Tit 1:5). Tit este lăsat în urmă în Creta, iar Timotei în Efes. Oare și-a continuat drumul spre Colose ajungând la Filimon, așa cum planificase – Filimon 22? Călătorește în Macedonia (a vizitat Filipi, Filipeni 2:24) și de acolo scrie 1 Timotei și Tit.

În Tit 3:12 i-a făcut de cunoscut lui Tit planul de a ierna Nicopoli, pe coasta adriatică. Și atunci, oare să fi călătorit spre Spania în primăvara următoare? Clement (96 d. Cr.), în Epistola sa către Corinteni, atunci când face referire la Pavel, afirmă: „s-a dus spre granița vestică."[2]

Probabil Pavel îl vizitează pe Timotei în Efes (1 Tim. 3:14-15); îl lasă pe Trofim, care este bolnav, la Milet, portul din apropiere (2 Tim. 4:20); continuă spre Troa, unde rămâne cu Carp și-și lasă mantaua, cărțile și pergamentele (2 Tim. 4:13).

Se îndreaptă spre Corint, unde a rămas Erast (2 Tim. 4:20; Rom. 16:23) și pleacă spre Roma. Se pare că izbucnește prigoana lui Nero și Pavel este din nou arestat, aflându-se fie în călătorie, fie în cetate. Pavel scrie 2 Timotei în timpul întemnițării finale. Este limpede că martirajul lui este iminent.

Nu există nicio mărturie provenită din Biserica primară care să conteste o eliberare din arestul la domiciliu din Faptele Apostolilor 28:30-31 și a doua întemnițare. De fapt, mărturiile de care dispunem, 1 Clement, Canonul Muratorian, Eusebiu, tradiția acceptată, toate sprijină această direcție de înțelegere.

Vremurile erau grele. Ereziile sporeau în pofida tuturor lucrurilor pe care le-a scris Pavel în 1 Timotei. Așa cum s-a menționat anterior, potrivit episcopului Handley Moule, „…*omenește vorbind,* creștinismul oscila pe muchia anihilării”…[3] În timp ce suferă în închisoare, Pavel scrie o epistolă extrem de personală adresată tânărului Timotei și, prin el, lasă ultimele învățături pentru biserică. El îi reamintește lui Timotei că Evanghelia lui Isus Cristos îi este de acum încredințată *lui*. El era un tânăr conducător esențial pentru înaintarea misiunii lui Dumnezeu în vremea care avea să vină.

Acum, mai mult ca oricând, vremurile sunt critice pentru adevăr, pentru Evanghelie, deopotrivă în lumea apuseană și răsăriteană. Oare cine „nu se va ruşina” de mesajul misionar, cine va „ține ferm”, va „predica Cuvântul” și va încredința adevărul „unor oameni de încredere, care să fie în stare să învețe pe alții” (2 Tim. 1:8, 13; 2:1-2; 4:1-2)?

Schița cărții 2 Timotei

Se poate urma schița lui Stott[4] în încercarea de a contura ideile cărții. El s-a focalizat pe îndemnul dat lui Timotei:

Capitolul 1	O chemare rămânerea de partea Evangheliei – A se ține de ea 1:8, 13.
Capitolul 2	O chemare la răspândirea Evangheliei și la a suferi pentru ea 2:2, 12.
Capitolul 3	O chemare la a persevera în Evanghelie 3:12, 14.
Capitolul 4	O chemare la a predica Evanghelia cu credincioșie 4:1-2.

Schiţa lui Hendricksen[5] se focalizează de asemenea asupra susţinerii şi împărtăşirii adevărului:

Capitolul 1 PĂZEŞTE ADEVĂRUL

A. Aşa cum au făcut Lois şi Eunice
B. Aşa cum fac eu – fără să mă ruşinez niciodată de Evanghelie
C. Aşa cum a făcut Onisifor – fără să se ruşineze de lanţul meu
„Înflăcărează darul lui Dumnezeu" v6
„Să nu-ţi fie ruşine" v12, 16
„Dreptarul învăţăturilor sănătoase…ţine-l" v13
„Lucrul acela bun păzeşte-l" v14

Capitolul 2 ÎNVAŢĂ-I PE ALŢII ADEVĂRUL

A – El aduce mari răsplătiri şi este glorios în conţinut
B – Disputele zadarnice, dimpotrivă, nu slujesc niciunui scop
„Ce ai auzit de la mine…încredinţează la oameni de încredere, care să fie în stare să înveţe şi pe alţii" v2
„Suferă împreună (cu noi)" v9
„Domnul îţi va da pricepere în toate lucrurile" v14
„Robul Domnului trebuie să fie…în stare să înveţe pe alţii" v24

Capitolul 3 RĂMÂI ÎN ADEVĂR

A – Se vor ivi duşmani care deţin forma lui, dar nu şi puterea lui
B – Să ştii că este bazat pe scrierile sacre, aşa cum ai învăţat de la persoane de încredere
„Vor veni vremuri grele" v1
„Tu însă, ai urmărit învăţătura, purtarea, scopul meu" v10
„Să rămâi în lucrurile pe care le-ai învăţat" v14

Capitolul 4 PREDICĂ ADEVĂRUL

A – La timp şi ne la timp, fii credincios, căci se apropie apostazia. Rămâi credincios căci eu voi ridica pânzele
B – Informaţii personale
„Te îndemn" v1
„Predică (proclamă) Cuvântul" v2
„Fă lucrul unui evanghelist: împlineşte-ţi bine slujba" v5

Aceste variante de a rezuma epistola sunt utile şi ajută la înţelegerea scopului lui Pavel pentru care a scris în felul în care a făcut-o. Ele au fost

foarte folositoare în încercarea de a căuta să exprimăm tematica principală și ne ajută să pricepem care au fost intențiile lui Pavel.

2 Timotei 1:1-18
Rămâi credincios mesajului misionar – Nu te ruşina

Pavel acceptă chemarea v1-2

Aceste versete, care în greacă alcătuiesc o singură propoziţie, se bazează pe structura tipică a unei scrisori greco-romane: includerea numelui expeditorului, a destinatarului şi a salutului care aici este, desigur, creştinat. Focalizarea de aici este asupra robului întemniţat al lui Dumnezeu.

Pavel începe prin a reliefa **natura poziţiei sale**. El era un „apostol". Un apostol era unul trimis de Cristos ca martor pentru a acţiona şi a scrie din partea Lui.[6] Astfel, el a avut autoritate, a fost un agent al revelaţiei (Ef. 3:5; Rom. 16:25-27), a fost implicat în misiunea lui Dumnezeu de a face cunoscută Evanghelia (2 Tim. 1:11; 1 Tim. 1:11-16; 2:7). Oare de ce a folosit acest ton de autoritate atunci când i-a scris lui Timotei, prietenul său personal şi colegului său? Trebuie să ne aducem aminte că Pavel nu i se adresează doar mai tânărului său prieten, ci, prin acesta, el transmite credincioşilor un mesaj menit să sublinieze în mod clar, autoritatea sa, cu toate că nu era de faţă (2 Tim. 2:14; 4:22). De asemenea, aducerea aminte a statutului său de apostol, şi astfel de agent al revelaţiei, a subliniat că Evanghelia lui Pavel provenise de la Dumnezeu. De aceea, Timotei este încurajat să nu se ruşineze de ea.

Dar remarcaţi **originea desemnării sale:** „prin voia lui Dumnezeu". Aceasta este prima dintre cele două completive prepoziţionale care aduc o lumină suplimentară asupra aspectele apostolatului său. El nu a ales pur şi simplu să fie un apostol, ci a devenit unul în virtutea desemnării divine. Afirmaţia aceasta se găseşte şi în alte saluturi pauline (1 Cor. 1:1; 2 Cor. 1:1; Ef. 1:1; Col. 1:1. Întâia Epistolă conţine cuvintele „prin porunca evpitagh, *epitagē* lui Dumnezeu", 1 Tim. 1:1); aici este dia. qelh,matoj qeou/ *dia telēmatos theou* „prin voia lui Dumnezeu". În viaţă şi slujire, trebuie întotdeauna să căutăm să fim în voia lui Dumnezeu, să trăim în baza poruncii lui Dumnezeu. Deşi s-ar putea ca chemarea noastră să nu fie la fel de dramatică precum a fost a lui Pavel (F.A. 22:12-16), oare am pierdut din vedere că şi noi ar trebui întotdeauna să căutăm să ne supunem voii lui Dumnezeu?

A doua completivă prepoziţională care foloseşte kata. *kata* poate fi interpretată ca subliniind **scopul chemării sale**, „după făgăduinţa vieţii care este în Cristos Isus". Acesta este cu adevărat un sumar al Evangheliei lui Pavel şi al mandatului său misionar.[7] Pentru Knight, aceasta reprezintă obiectul şi intenţia apostolatului lui Pavel.[8] Tematica promisiunilor este mântuirea mesianică prevestită de Dumnezeu prin profeţii Săi în trecut şi anunţată prin Evanghelia vieţii veşnice a lui Pavel. Ce mesaj deţine el! Chemarea lui a fost de a proclama viaţa veşnică şi de a-L prezenta pe Cristosul care o poate împărţi credincioşilor. Pavel a acceptat această chemare. De remarcat că „în Cristos Isus" este o sintagmă paulină (vezi de ex. Rom. 3:24; 8:39) şi ea apare de 72 de ori; altundeva este utilizată de 2 ori, în 1 Petru. Sintagma este prezentă de 9 ori în Epistolele adresate lui Timotei şi Tit, de fapt, de 7 ori în 2 Timotei. În 1 Timotei 1:1-3, în salutul paralel, Dumnezeu este identificat ca Cel care este sursa promisiunii şi, ca şi aici, Cristos este mijlocul, fie într-un „sens mistic" – ne este dată prin unirea cu El, fie într-unul „instrumental", ca Cel prin care planul de mântuire al lui Dumnezeu este înfăptuit. Această viaţă veşnică poate fi oferită chiar acum şi experimentată în viitor (1 Tim. 4:8). Ce misiune avem de a anunţa acest mesaj!

Pavel scrie, de asemenea, despre **intimitatea relaţiei sale** cu Timotei, „copilul meu preaiubit". Pavel nu era tatăl natural al lui Timotei, ci cel spiritual. Termenul „preaiubit" subliniază, fără îndoială, apropierea şi aprobarea, mai mult decât saluturile din 1 Timotei 2:2 şi Tit 1:4. Pavel a folosit anterior această exprimare despre Timotei în 1 Corinteni 4:17, acolo adăugând termenul „credincios". Se pare că, atunci când Pavel a predicat întâia dată Evanghelia în Listra (F.A. 14:6-7), Timotei a fost receptiv, iar câţiva ani mai târziu crescuse atât de mult spiritual încât era bine văzut de toţi fraţii din Listra şi Iconia (F.A. 16:1-2). Ar trebui să observăm că Pavel nu i-a uitat pe cei care s-au convertit prin el.

El exprimă mai departe **natura rugativă a salutului său.** El îi scrie lui Timotei despre „har, îndurare şi pace". Acest salut, identic cu cel din 1 Timotei, conţine trei elemente, fiecare menţionat din nou în epistola de faţă, „har" (1:9; 2:1; 4:22); „îndurare" (1:16, 18) şi „pace" (2:22). Este o rugăciune din inimă ca Dumnezeu să-l susţină pe Timotei. „Har", dat cu scopul abilităţii şi întăririi; „îndurare", pentru cunoaşterea bunătăţii şi compasiunii lui Dumnezeu, şi „pace", pentru a putea înfrunta experienţele schimbătoare ale vieţii şi provocările lucrării cu un duh de acceptare, calm şi linişte.

Comentariu suplimentar

Aşa cum indică Mounce, este limpede că tonul salutului din 2 Timotei este mai personal în comparaţie cu cel din 1 Timotei, care este mai încărcat de autoritate. Astfel, deşi nota de autoritate încă este prezentă, salutul pregăteşte scena pentru o epistolă de factură personală.[9]

Potrivit lui Marshall[10], întreaga epistolă este mai „personală" decât 1 Timotei şi, din perspectiva lui, este semnificativ că natura personală a salutului dovedeşte deja acest lucru. În plus, el explică poziţia comentatorilor care au presupus caracterul pseudonim al acestei scrieri. Aceştia au susţinut că evidenţierea apostolatului lui Pavel şi relaţia strânsă a lui Timotei cu el au rolul de a sublinia însărcinarea apostolică a lui Timotei însuşi. Însă, pentru Marshall, aceste elemente nu cer o încadrare postpaulină; în schimb, în opinia lui, este posibil ca epistola să fi fost intenţionată pentru conducătorii bisericeşti care şi-au primit mandatul din partea lui Timotei. S-ar părea că aceasta reprezintă doar o jumătate de drum în direcţia acceptării paternităţii pauline a epistolei. Însă, natura preponderent personală a multor părţi ale lui 2 Timotei, aşa cum recunoaşte şi el, ar indica neîndoielnic spre ceva ce depăşeşte perspectiva lui Marshall – caracterul alonim, mai degrabă decât pseudonim. Trebuie să-l lăsăm pe marele apostol să fie personal responsabil pentru învăţătura de aici.

Încurajarea lui Pavel pentru un camarad v3-7

Aici, la începutul epistolei, Pavel se focalizează asupra lui Timotei. Dintr-un punct de vedere omenesc, atât de multe depind de el în ce priveşte viitorul (1:13; 2:1-2, 15, 22; 3:14; 4:1-5, 9, 21). Unde se afla Timotei în vremea aceasta? Knight indică Efesul din pricina lui 1:18; 4:19; oare Tihic, menţionat în 4:12, este purtătorul epistolei? Alexandru, căldărarul (4:14-15), este asociat cu Efesul (1 Tim. 1:20).

Pavel îşi începe ultima sa epistolă aşa cum şi le-a început pe aproape toate – cu mulţumire. De fapt, aici în v3-5, găsim o singură propoziţie. Miezul pasajului este **„Mulţumesc lui Dumnezeu** căci… îmi aduc aminte de credinţa ta neprefăcută". Trebuie să remarcăm, alături de Marshall[11], că mulţumirea lipseşte din celelalte epistole către Timotei şi Tit. El admite că acest fapt dovedeşte că aici avem o epistolă mai personală.

Sintagma, „Dumnezeu, Căruia îi slujesc", este la timpul prezent. Slujirea lui n-a fost intermitentă, ci constantă. Aici Pavel nu utilizează cuvântul obişnuit pentru a sluji, ci latreu,w *latreuō*, pe care el îl foloseşte de asemenea în Faptele Apostolilor 27:23, Romani 1:9, 25 şi Filipeni 3:3. Era utilizat (1) cu referire la responsabilităţile cultice ale preoţilor; (2) cu referire la oferirea de rugăciuni, laudă şi închinare; (3) cu referire la viaţa

în ansamblu ca slujire a lui Dumnezeu (Lc. 1:74). Aici, Pavel îl folosește pentru a descrie lucrarea lui în cadrul misiunii lui Dumnezeu.

Pavel trece de la menționarea propriei credincioșii, folosită ca provocare și încurajare pentru Timotei, la referirea la credincioșia acestuia din urmă (v6-8; 13-14). De asemenea, prin folosirea acestui cuvânt cu conotații cultice și referirea la „strămoși", prin care îi desemnează pe părinții din VT ai credinței, oare Pavel își reasigură congregațiile asociate cu Timotei că, deopotrivă el și colegul lui, se găsesc în adevărata linie de succesiune a Israelului, *contrar* oricărei posibile pretenții din partea învățătorilor falși?

Cuvintele care exprimă slujirea „cu un cuget curat" reprezintă o exprimare a credincioșiei constante în viață și mărturie, în pofida faptului că el a fost întemnițat. Aici Pavel pretinde o conștientizare a transparenței înaintea lui Dumnezeu. Knight[12] explică faptul că omenirea este făcută după chipul lui Dumnezeu și Dumnezeu Însuși este cunoscut în mod inerent de om. Tot așa, și standardele Sale sunt prezent în mod inerent în conștiința umană (cf. Rom. 1:18 și urm., mai ales v32, iar apoi Rom. 2:15, unde conștiința este corelată cu „lucrarea Legii este scrisă în inimile lor").

Conștiința nu este un instrument pe deplin credibil, ținând cont de efectele păcatului – ea poate fi „slabă" (1 Cor. 8:12); „însemnată" (1 Tim. 4:2) sau „întinată" (Tit 1:15), însă rămâne evaluatorul moral din interior. Marshall[13] arată clar că Pavel nu se referă aici la întreaga sa viață, ci referirea este la slujirea sa ca apostol. A avea o conștiință curată însemna că atunci când Pavel se apropia de Dumnezeu ca să i se adreseze, nu era nimic despre care Dumnezeu să fi trebuit să-i atragă atenția.

Pavel îl menționa pe Timotei de fiecare dată când se ruga. Expresia „zi și noapte" se referă la cele două diviziuni principale ale existenței sale pământești. Mounce[14] susține ideea că Saul, fariseul, a avut perioade regulate destinate rugăciunii și că acest program de rugăciune a fost păstrat de Pavel în viața sa de creștin. Însă, în legătură cu acele perioade de rugăciune, adjectivul tradus „fără încetare" oglindește fervoarea mijlocirii lui Pavel pentru Timotei.

Comentariu suplimentar

Marshall[15] comentează despre scopul acestui tip de mulțumire în corespondența paulină. În opinia lui, rostul nu este de a oferi o rugăciune efectivă (nefiind posibil dacă, în realitate, Pavel n-a scris în mod personal această scrisoare, așa cum revendică poziția lui Marshall în privința paternității!), ci, mai degrabă, este menită să fie „o rugăciune-raport" care

să dea de veste despre preocuparea lui Pavel şi să aducă încurajare cititorilor.

Alţii nu sunt dispuşi să excludă că Pavel efectiv se roagă în timp ce scrie sau în timp ce, posibil, dictează. Oare n-a avut el o inimă orientată în mod continuu spre Dumnezeu? Din nou, termenul pentru rugăciune dehsij *deēsis,* este „cerere" sau „rugăciune", care sugerează cereri specifice aduse înaintea lui Dumnezeu în mijlocire.[16] În ce-l priveşte pe Timotei, aici el este asigurat că Pavel îşi aduce întotdeauna aminte de el şi este convins de realitatea credinţei lui. În acest capitol aflăm de ce Pavel îşi aduce aminte de el. Îndemnul lui Pavel pentru Timotei este ca să fie un apărător al Evangheliei. „Să nu-şi fie ruşine"… „Păzeşte.." (v8, 13). El trebuie să „rabde suferinţele" (2:3) şi, de asemenea, atât cât poate spune Pavel, acesta a „urmat îndeaproape" pilda lui (3:10), şi trebuie să „rămână" în acele lucruri (3:14), imitând dedicarea colegului său mai vârstnic în lucrare şi misiune.

Atunci când Pavel se gândeşte la Timotei, el îşi aduce aminte de momentul când ei s-au despărţit – probabil Pavel îşi aduce aminte împrejurarea menţionată în 1 Timotei 1:3. La vremea respectivă, Timotei n-a putut să-şi stăpânească lacrimile (1:4). Pavel tânjeşte să-l vadă din nou pe Timotei. Aceasta ar face ca bucuria lui să fie deplină. Cele trei versete care se referă la a-şi aduce aminte într-un anumit fel reflectă ceea ce Guthrie[17] descrie drept „starea reminiscentă a apostolului". Aici, în v5, avem finalul propoziţiei lungi din greacă (v3-5) şi ajungem la ceea ce a constituit motivul mulţumirii lui Pavel cu privire la Timotei, şi anume credinţa lui. Pentru Mounce[18], scopul lui Pavel pe parcursul întregului paragraf este să împletească diferite subiecte menite să-l încurajeze pe Timotei.

Credinţa lui neprefăcută

El s-a convertit prin intermediul lui Pavel. Termenul „neprefăcută", avnupokri,toj *anupokritos* înseamnă „sinceră, fără ipocrizie". Cuvântul u`pokri,thj *hupokritēs* este asociat cu teatrele greceşti în care actorul purta o costumaţie şi pretindea că este altcineva. Atunci când ajungi în postura de creştin, oare doar joci un rol, pretinzând că eşti ceva ce nu eşti? Capitolul 2:19 ne învaţă că Dumnezeu ne cunoaşte inimile şi-i cunoaşte pe cei care sunt cu adevărat ai Lui. Însă autenticitatea a fost calitatea care l-a caracterizat pe Timotei. Termenul „credinţă" are sensul general nou testamentar şi paulin de încredere autentică în Cristos şi de bizuire pe Dumnezeu.

Educaţia lui evlavioasă

Nu se poate sublinia niciodată îndeajuns importanţa unei creşteri evlavioase. Cea mai formativă influenţă asupra fiecăruia dintre noi au reprezentat-o părinţii noştri şi familiile noastre.

Credinţa lui Timotei a locuit întâi în cele două femei din viaţa lui, mama şi bunica. Eunice era o creştină de origine iudaică (F.A. 16:1, oare tatăl lui Timotei să fi fost necredincios?), aşa cum a fost şi mama ei, Lois, înaintea ei. (ma,mmh *mammē*, este folosit cu sensul de mamă şi bunică în literatura grecească, însă aici cu siguranţă că se referă la bunică întrucât şi mama lui Timotei este menţionată). Pavel este convins că, asemenea acestora, Timotei avea o credinţă care era o realitate spirituală continuă. Marshall[19] subliniază că sugestia potrivit căreia relatarea este ficţională, aşa cum ar cere o scriere sub pseudonim, este foarte firavă.

Esenţa era că ele l-au învăţat pe Timotei din Scripturi (3:15 „din pruncie"). Tatăl lui D. L. Moody a murit la vârsta de 41 de ani. Mama lui a rămas cu 7 copii pe care să-i crească. Vecinii ei au încurajat-o să-şi dea familia în grija altora. „Eu mă încred în Dumnezeu", a fost răspunsul ei. În felul ei simplu, ea şi-a educat copiii în căile Domnului. Lucrul acesta a jucat un rol semnificativ în convertirea fiului ei, Dwight, care a fost folosit într-un mod măreţ de Dumnezeu. Totul a început de la o viaţă de familie evlavioasă şi de la o mamă preocupată de binele spiritual al copiilor ei. Oare copiii noştri au fost, de fapt, abandonaţi într-un sat undeva, în timp ce noi căutăm să dobândim un standard superior de trai departe de ţară? Oare i-am văduvit de bucuria unei vieţi de familie? Sau oare am cedat presiunii de a-i abandona acasă deoarece am considerat în mod eronat că o dată pe duminică este suficient ca ei să stea la ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu?

Darurile lui speciale

În 1 Timotei 4:14 el nu trebuie să „fie nepăsător" de darul său; trebuie să-l ţină la foc mare, sau să „înflăcăreze darul lui Dumnezeu". Cuvântul este avnazwpurei/n *avazōpurein* şi Mounce[20] sugerează că ar fi posibil ca prepoziţiei *ana* din acest verb compus să-i fie conferită forţa plenară a lui „din nou". Prin urmare, ideea ar putea fi de a „reaprinde", astfel, ideea de aici şi cea exprimată de versiunea NRSV ar putea sugera că Timotei nu şi-a folosit darul aşa cum ar fi trebuit şi trebuie să reînceapă. Însă majoritatea comentatorilor, inclusiv Mounce, scot în relief că aceasta nu pare a fi imaginea generală din NT a lui Timotei, pe care Pavel s-a bazat în multe

rânduri. Mai degrabă, Pavel l-a încurajat să continue cu ceea ce făcea, păstrându-şi darul arzând intens, aşa cum sugerează şi Marshall.[21] Să ne aducem aminte de Romani 12:11 – păstrează-ţi fervoarea spirituală. Pune-ţi nădejdea în Dumnezeu pentru reînnoirea ei constantă.

Însă care este acest dar? Comentatori precum Knight, Fee, Marshall şi Towner[22] consideră că este darul Duhului Sfânt. Oare nu se au în vedere mai degrabă diferitele abilităţi pentru slujire şi misiune la care Pavel face referire în alte pasaje (Rom. 1:11; 12:6; 1 Cor. 1:7; 7:7; 12:4, 9, 28, 30-31)? Mounce[23], de fapt, consideră că referirea este ca Timotei „să-şi înflăcăreze la capacitate maximă darul spiritual de evanghelizare (2 Tim. 4:5) pentru a-i contracara pe oponenţii efeseni", iar lucrul acesta n-ar fi nelalocul lui în epistolă. Dar, per ansamblu, darul spiritual de slujire în sens general (nu doar conceptul limitat al evanghelizării) pare a se potrivi mai bine în acest context.

În privinţa punerii mâinilor, este adevărat că au fost ocazii în Faptele Apostolilor când în creşterea bisericii, s-a ajuns la etape noi şi semnificative, precum primirea Evangheliei de către samariteni sau de către ucenicii lui Ioan (F.A. 8:17-18; 19:6). Într-un astfel de context, punerea mâinilor a fost menţionată în legătură cu darul Duhului Sfânt; dar asemenea ocazii a fost speciale şi ele nu sunt normative pentru biserica actuală. Însă, acest act a fost frecvent în vremurile apostolice (F.A. 6:6) şi dovedea încrederea şi identificarea cu simţământul chemării cuiva, fiind totodată un mijloc de a pune deoparte o persoană pentru slujirea lui Dumnezeu. Înţeles în modul acesta, nu există nicio problemă cu referirea anterioară din 1 Timotei 4:14 la prezbiterii care şi-au pus mâinile peste Timotei. Ei şi-au exprimat încrederea în Timotei, şi la fel a făcut şi Pavel. Secţiunea comentariilor finale de mai jos va spune mai multe despre rolul bisericii locale într-o chemare misionară. De asemenea, a se vedea şi introducerea acestor epistole.

Împuternicirea lui divină

Înzestrarea pentru misiune sau pentru slujire a lui Timotei trebuia exercitată în puterea lui Dumnezeu, prin Duhul Sfânt. Toate slăbiciunile lui Timotei puteau fi depăşite prin puterea lui Dumnezeu. De observat, ca şi în cazul ultimului verset, că ar fi mai bine să înţelegem pneu/ma *pneuma* de aici ca fiind „duh", dispoziţia individuală, mai degrabă decât „Duh", Duhul Sfânt. Dar, desigur că aceste abilităţi vin toate prin aceeaşi împuternicire a Duhului! Ceea ce ne-a fost „dat" sunt abilităţile sau calităţile spirituale care trebuie exercitate în puterea Duhului Sfânt.

Întâi avem menţionarea negativă a slăbiciunii, „teama”. În lumina lui 1 Corinteni 16:10, se presupune că Timotei putea fi temător în anumite împrejurări. Destul de mulţi comentatori sugerează că, cel mai probabil, Timotei era o persoană timidă, reticentă în a apăra în mod public Evanghelia. Însă Mounce[24] susţine că nu putem traduce pur şi simplu dieli,aj *dielias* ca „timiditate”, şi pune acest termen în legătură cu Timotei, sugerând că era „o persoană sfioasă, timidă”. Cuvântul înseamnă „laşitate”, sensul folosit în LXX de nouă ori şi, în opinia lui, este îndoielnic că Pavel şi-ar descrie colegul mai tânăr ca fiind un laş. Prin urmare, pentru Mounce, se pare că aici termenul este folosit doar pe post de contrast pentru a sublinia ceea ce Pavel înţelege prin putere. Însă, tonul de pe tot parcursul epistolei, când Pavel îl îndeamnă pe Timotei să fie credincios şi să ţină piept învăţătorilor falşi, comunică faptul că Pavel, neîndoielnic, i se adresa direct, cerându-i să fie curajos în lucrarea sa misionară.

Puterea este un atribut al Duhului Sfânt în NT (Lc. 4:14; F.A. 1:8; Rom. 15:13, 19; Ef. 3:16). Există putere în plinătatea Duhului. Aşa cum evidenţiază Towner[25], potrivit contextului, „puterea” urma să-l capaciteze pe Timotei să fie curajos în mărturisirea adevărului, în pofida ameninţării suferinţei (2 Tim. 1:8, 13). De asemenea, „dragostea” descrie maniera în care darurile lui Timotei trebuia să fie exercitate, o dragoste faţă de Dumnezeu, o dragoste faţă de cei pierduţi, o dragoste faţă de ceilalţi credincioşi. Duhul Domnului urma, de asemenea, să-i confere lui Timotei o „minte sănătoasă” şi o cumpănire temeinică, stăpânire de sine şi autocontrol asupra gândurilor sau acţiunilor prin care Domnul este glorificat. Astfel, aici avem un contrast – va deveni limpede ulterior că oponenţii apostolilor şi biserica au doar o formă de evlavie, dar îi neagă puterea (3:5); aici, lui Timotei i s-a dat putere prin Duhul Sfânt.

Obligaţia lui personală

Întrucât Dumnezeu i-a dat lui Timotei nu un duh de laşitate, ci de putere, el îl îndeamnă: „Să nu-ţi fie ruşine de mărturisirea Domnului nostru” (v8). Să fie oare un ecou al lui Romani 1:16 aici – să nu se ruşineze de Evanghelie?

Potrivit sugestiei lui Knight[26], kurioj *kurios* (Domn) este o referire la Cristos (vezi 1:2). El este Stăpânul suveran peste fiecare credincios. Adesea, în aceste epistole, El este menţionat în felul acesta (1:16, 18; 2:7, 14, 19, 22, 24; 3:11; 4:8, 14, 17, 18, 22; 1 Tim. 1:14). Pavel nu se referă la mărturia „depusă de Domnul”, adică moartea Sa, ci foloseşte sensul obiectiv, referindu-se la mărturia lui misionară „despre Domnul”. Predicarea lui Timotei este cea avută în vedere (vezi 1 Cor. 1:6).

De asemenea, lui nu ar trebui să-i fie ruşine să se asocieze cu Pavel. Acesta din urmă fusese arestat din nou şi pus în lanţuri, fiind părăsit aproape de toţi oamenii. Cuvântul „întemniţat" des,mioj *desmios* se referă de regulă la prizonierii din închisoare şi ar trebui acceptat ca reprezentând interpretarea naturală a lui 1:16; 4:6-22. Pavel se vede pe sine ca fiind întemniţatul „Lui" (al Domnului), nu al împăratului. „Scopurile lui Cristos nu erau sub controlul Romei, ci, erau efectiv date spre administrare împăratului."[27] Timotei nu trebuie să ezite în a se implica în misiunea lui Dumnezeu, trebuie să proclame Evanghelia şi să fie pregătit ca să ia parte la aceleaşi suferinţe ca ale lui Pavel.

Sintagma de aici, „prin puterea lui Dumnezeu", care foloseşte kata. *kata*, nu înseamnă că el ar trebui să fie dispus să sufere pentru Evanghelie *deoarece* în ea se găseşte putere mântuitoare, ci că, în calitate de coleg mai tânăr al lui Pavel, pe măsură ce se va implica în proclamarea mesajului şi se va confrunta cu opoziţie pentru acesta, el poate fi sigur de puterea care este *în conformitate* cu măsura resurselor de măreţie găsite în Dumnezeu Însuşi. Interpretarea aceasta se potriveşte bine în context, întrucât urmează după v7. Există putere din partea lui Dumnezeu care să ne capaciteze în mărturia noastră misionară dacă-L vom căuta şi dacă vom depinde de El.

Pentru Mounce[28], această temă a suferinţei unifică epistola. Lui Pavel nu-i este ruşine să sufere (1:12); Timotei ar trebui să ia parte la aceasta ca un bun soldat (2:3); Pavel suferă pentru Evanghelie (2:9); Timotei ar trebui să remarce aceasta şi să conştientizeze că toţi cei care trăiesc vieţi evlavioase vor suferi persecuţie (3:12); el însuşi trebuie să fie pregătit pentru aceasta (4:5). Oare noi suntem pregătiţi pentru ruşine şi suferinţă? Mulţi dintre copiii lui Dumnezeu a trebuit să sufere mult pentru Cristos şi pentru mărturia lor despre El.

Mounce[29] sugerează că v6-14 conţin patru îndemnuri de bază: adu-ţi aminte de darul tău (v6-7); nu te ruşina de Pavel sau de Evanghelie (este schiţată natura ei), ci fi dispus să suferi pentru ea (v8-12); ţine Evanghelia (v13); păzeşte Evanghelia (v14). De asemenea, pentru el, aproape fiecare cuvânt şi teologia ca întreg sunt cu adevărat pauline şi nu trădează vreun indiciu al unei origini non-pauline. Paralelismul din v9-10 este produsul gândirii creative şi semitice a lui Pavel.

Comentariu suplimentar

În privinţa chemării şi înzestrării lui Timotei şi a modului în care biserica şi-a exprimat încrederea în el, putem menţiona mai multe referinţe, precum 1 Timotei 1:18; 4:14; 2 Timotei 1:6. Acestea evidenţiază că alţii din

jurul lui au perceput chemarea lui. Referirea la „punerea mâinilor” de către prezbiteri și de către Pavel era mijlocul prin care ei puteau să-și demonstreze încrederea în el. În acest fel, ei puteau recunoaște chemarea lui și să se identifice cu el, întrucât fusese trimis să slujească în cadrul misiunii pauline.

Acesta este un moment nimerit ca să schițăm felul în care o biserică locală de astăzi ar trebui să recunoască, să identifice și să mandateze un individ spre a sluji în cadrul misiunii lui Dumnezeu. Următoarele sugestii sunt un sumar al posibilelor linii călăuzitoare privind modul în care prezbiterii locali pot plănui o strategie misionară, de asemenea felul în care se pot identifica, pot sprijini și pot asigura asistență pastorală celor implicați în misiune. Prezentarea care urmează este o dezvoltare și o revizuire a unui material brut expus înaintea studenților de la cursurile de misiune oferite la Irish Baptist College.

Strategie misionară

Ar trebui stabilită o viziune prin care să fie prezentate obiectivele misionare ale bisericii locale și prin care să fie schițată maniera în care cei din conducere pot coopera cu orice consiliu misionar în formarea și operarea unui program misionar.

Definiție și viziune

Întâi de toate, trebuie formulată o definiție biblică a misiunii care să includă conceptele de „biserică locală”, „misiune” și „misionar”.

În al doilea rând, trebuie schițate obiectivele oricărei viziuni misionare în cadrul bisericii locale. Acestea trebuie făcute în relație cu dezvoltarea unor proceduri precum identificarea, îndrumarea, pregătirea și trimiterea indivizilor și cuplurilor spre a sluji acasă sau peste hotare. Oportunitățile misionare, și chiar organizațiile în care sau cu care candidații ar putea sluji, ar putea fi sumarizate din când în când. Procedurile ar trebui să cuprindă planificarea asigurării de sprijin financiar adecvat și chiar bonificații pentru a împlini cerințe speciale, care ar putea include deopotrivă biserica și orice agenție misionară.

Consiliul misionar managerial

Un consiliu misionar managerial ar trebui să includă păstorul și orice prezbiter(i) desemnați de biserică, un secretar misionar și un contabil, și

ar putea avea autoritatea de a coopta alţi membri ai bisericii care prezintă o preocupare sau un interes dovedit în privinţa vieţii misionare a bisericii.

Rol

Consiliul respectiv ar trebui să susţină o viziune care oglindeşte circumstanţele mereu schimbătoare din interiorul bisericii şi nevoile misionarilor. Orice modificare făcută de consiliu în privinţa viziunii agreate va fi aprobată de păstor/prezbiter şi de titularii funcţiilor bisericeşti şi ulterior ratificată de biserică.

Responsabilităţi

Consiliul ar trebui să caute să organizeze şi să încurajeze sprijin eficient în rugăciune şi în bani, precum şi părtăşia şi grija pastorală faţă de misionarii bisericii. Ei vor fi în legătură cu alte organizaţii bisericeşti şi cu alte agenţii misionare.

Aceştia ar trebui să năzuiască să-şi stabilească un buget misionar anual şi să administreze alocarea şi distribuirea fondurilor pentru misiune. Consiliul ar trebui să depună eforturi să organizeze un eveniment anual care să se focalizeze pe misiune; de asemenea, se pot pune la dispoziţie actualizări regulate cu motive de rugăciune şi informaţii şi să se formuleze cereri specifice pentru mijlocire în întrunirile bisericii.

Ei vor organiza întâlniri specifice de rugăciune pentru misiune cu scopul de a asigura o mijlocire mai profundă pentru misionari, în mod individual şi pentru lucrarea lor. În plus, în felul acesta mijlocitorii în rugăciune vor fi încurajaţi să aibă o viziune mondială.

Aspecte generale

Învăţătura despre misiune va fi susţinută prin slujirea regulată de la amvon şi de asemenea va fi considerată o parte integrantă din programul educaţional general al bisericii destinat tuturor vârstelor. Încurajarea la rugăciune regulată şi consecventă pentru misionarii bisericii va fi accentuată în discuţiile cu cei care vor să devină membri ai bisericii.

Interviuri

Cei care simt chemarea la misiune ar trebui să treacă printr-un interviu personal cu păstorul/prezbiterii pentru a putea depune mărturie despre chemarea lor şi pentru a-şi evalua adecvarea generală pentru misiune. În mod normal, un candidat va avea cel puţin 18 ani, va avea o vechime în biserică de cel puţin 12 luni şi va avea un istoric consistent de implicare

activă în biserică. Conducerea bisericii îi va solicita să parcurgă interviuri ulterioare cu consiliul misionar pentru a se discuta suplimentar despre sentimentul călăuzirii lor, despre nevoile practice și despre direcția viitoare pentru slujire.

Acceptarea unui candidat

Chemarea unui candidat trebuie confirmată de conducătorii bisericii și de consiliul misionar al bisericii. În urma recomandării date de păstor/prezbiteri și de acel for, acceptarea unui candidat va fi confirmată de titularii funcțiilor bisericești și adusă la cunoștința membrilor. Sprijinul financiar acordat prin fondurile de misiune vor fi supuse unei asemenea confirmări.

Însă, acolo unde, în urma interviului cu păstorul/prezbiterii se consideră că întâlnirea cu consiliul ar fi prematură din considerente de vârstă, de lipsă a maturității spirituale sau din orice alt motiv, solicitantul ar putea fi încurajat, cu încuviințarea consiliului și a altor titulari ai funcțiilor bisericești, să-și asume o anumită formă de slujire activă în biserică în vederea evaluării suplimentare a dezvoltării lui spirituale.

Candidații vor fi în mod normal încurajați, dacă nu s-a făcut deja aceasta, în consultare cu păstorul/prezbiterul, să parcurgă o pregătire adecvată pentru lucrare, fie în cadrul unui colegiu de formare a misionarilor, fie într-un colegiu biblic.

Înscrierea la un colegiu sau într-o organizație misionară ar trebui însoțită de recomandarea bisericii, îndeosebi fiind inclusă aprecierea formulată de păstorul/prezbiterii acesteia și a consiliului misionar. Sprijinul financiar venit prin fondurile pentru misiune vor fi supuse unei asemenea recomandări și confirmări de către titularii funcțiilor bisericești. Rapoarte despre progresul periodic vor fi cerute de către conducere de la orice agenție de pregătire.

Aspecte financiare

„Partea luată la Evanghelie” (Fil. 1:5) și „darea…pentru nevoile mele” (Fil. 4:15-16) implică recunoașterea și îndeplinirea responsabilității bisericii în a dărui pentru misiune. Prin urmare, membrii bisericii vor fi învățați să dăruiască în mod sistematic, precum și spontan, spre a se asigura că dărnicia pentru misiune nu doar că este menținută, ci sporită în vederea îndeplinirii obligațiilor misionare.

Fondul de Misiune

1. Fondul de misiune va cuprinde:
   a. Un cont general care să asigure bonificaţii misionare, care să susţină programele de slujire pe termen scurt şi care să împlinească diferite nevoi de natură urgentă şi excepţională.
   b. Un cont pentru situaţii neprevăzute care acopere cheltuielile pastorale.

2. O declaraţie financiară a bisericii despre dărnicia pentru misiune din decursul anului încheiat pe 31 decembrie va fi prezentată de către casierul departamentului misionar la Adunarea Generală anuală.

3. Declaraţia financiară anuală va acoperi intrările şi ieşirile din fondul de misiune şi dărnicia directă pentru misiune a oricărei organizaţii bisericeşti. Declaraţia va fi inclusă ulterior în raportul anual al bisericii alături de detaliile personalului misionar.

4. Bugetul recomandat va fi trimis anual la titularii funcţiilor bisericeşti pentru aprobare şi adoptare ca parte din bugetul general al bisericii pentru anul următor.

Surse de venit

Pot fi alocaţi bani pentru fondul de misiune din următoarele surse:

a. Cutii pentru misiune, care să fie deschise de trei ori pe an (februarie, iunie şi octombrie).
b. Daruri de la cei care şi-au luat angajamentul dărniciei.
c. O zeciuială din contul general al bisericii.
d. Colectele de la serviciile din timpul săptămânii care altminteri n-ar fi donate unor organizaţii sau vorbitori de profil misionar.
e. Alte daruri din partea organizaţiilor bisericeşti, persoanelor individuale şi din alte surse care sunt acceptate de consiliu.

Metoda de alocare şi distribuire a tuturor banilor primiţi în fondul de misiune va fi lăsată la decizia însoţită de rugăciune a consiliului.

Grija pentru personalul misionar al bisericii

Va constitui o responsabilitate a consiliului păstrarea legăturii cu întreaga familie a misionarilor bisericii, fie în timpul pregătirii, fie pe câmpul de misiune sau în timpul îndeplinirii responsabilităţilor de acasă. Adesea, misionarii au nevoie de încurajare când sunt pe câmpul de misiune.

Întrucât informările actualizate din partea misionarilor sunt esenţiale pentru rugăciunea în cunoştinţă de cauză şi pentru sprijinul financiar, întregul personal misionar va trebui să coopereze în oferirea regulată a unor asemenea informaţii şi veşti. Consiliul va încuraja, acolo unde este posibil, vizitele pastorale la misionari pe câmpul de misiune.

În timpul îndeplinirii responsabilităţilor de acasă, misionarii care lucrează peste hotare vor fi primiţi în cadrul părtăşiei bisericii, oferindu-li-se oportunităţi de a vorbi şi împărtăşi despre lucrarea lor. De asemenea, se va depune orice efort pentru a se asigura că perioada de odihnă a misionarului este garantată şi respectată. Responsabilitatea bisericii pentru a ajuta la asigurarea asistenţei rezonabile în domeniile educaţional, financiar şi pastoral al familiilor misionarilor ar trebuie de asemenea să fie conştientizată de consiliu.

Slujirea misionară pe termen scurt

1. Membrii bisericii care doresc să ia parte la slujiri evanghelistice pe termen scurt peste hotare sau pe plan local, în timpul vacanţei de vară sau altcândva, ar trebui întâi să ceară sfatul păstorului/prezbiterilor. Persoanele sub 18 ani vor trebui să aibă aprobarea părinţilor.
2. Consiliul va sta, de asemenea, la dispoziţie pentru a oferi literatura necesară privitoare la oportunităţile adecvate de evanghelizare din timpul verii.
3. În conformitate cu decizia consiliului, o contribuţie ar putea fi dată din fondurile de misiune pentru cheltuielile de călătorie şi întreţinere ale slujitorului pe termen scurt. În astfel de împrejurări, în mod normal se aplică următoarele condiţii: slujirea pe termen scurt se va derula în mod normal pe o perioadă care nu depăşeşte 3 luni; să fie prevăzută calitatea de membru a persoanei respective ori a părinţilor; o preocupare sinceră pentru misiunea mondială.

Asemenea linii călăuzitoare practice pot fi deosebit de utile în încercarea de a face să înainteze misiunea lui Dumnezeu, care este sarcina şi responsabilitatea supremă a bisericilor locale şi a persoanelor individuale.

Mesajul misionar proclamat de Pavel

Aşadar, menţionarea Evangheliei (v8) duce în v9-12 la o interpretare şi expunere a principalelor lor elemente şi la desemnarea lui Pavel ca să o predice şi să-i răspundă. Întreaga secţiune constituie o singură propoziţie lungă în textul grecesc. Sunt patru apariţii ale lui euavggelion *euangelion* în Epistolele către Timotei şi Tit (1 Tim. 1:11; aici în v8, apoi v10 şi 2:8). Timotei este încurajat să rabde suferinţele amintindu-şi de măreţia mântuirii pe care el însuşi a experimentat-o şi pe care este chemat să o proclame.

Secţiunea are o formă ritmică echilibrată, ceea ce i-a făcut pe unii să se gândească la posibilitatea că ar fi fost parte dintr-un imn, însă, pentru Marshall[30], întrucât conţinutul este în armonie cu contextul şi lipseşte orice formulă introductivă, este cert că limbajul este cel al autorului. Aşa cum a fost afirmat de către Mounce anterior, se poate merge mai departe şi să se afirme neîndoielnic că terminologia folosită şi teologia exprimată înseamnă că putem pretinde că aceste versete sunt pe deplin pauline.

Pavel enunţă adevărurile despre mântuire proclamate în Evanghelie:

- Mesajul misionar indică spre SURSA mântuirii – în Dumnezeu Însuşi şi în conformitate cu planul Lui etern.
- Evanghelia face de cunoscute MIJLOACELE mântuirii – chiar dacă ea a fost planificată în eternitate, totuşi este înfăptuită în timp prin „arătarea Mântuitorului nostru Isus Cristos"; El a „nimicit moartea" şi a adus „viaţa" prin moartea Sa pe cruce.
- Ea descoperă BINECUVÂNTĂRILE mântuirii – viaţa şi nemurirea.
- Ea subliniază TEMELIA mântuirii – prin harul lui Dumnezeu, nu prin faptele omeneşti.

În final, ea evidenţiază CHEMAREA efectivă a lui Dumnezeu – o chemare dată prin proclamarea Evangheliei pentru care Pavel a fost desemnat predicator.

Mai întâi, în v9 găsim chemarea (timpul aorist care exprimă o acţiune încheiată în trecut) făcută la această mântuire. Knight[31] explică faptul că termenul kalew *kaleō* este folosit în Noul Testament şi, îndeosebi de Pa-

vel, cu referire la o „chemare” care este efectivă, adică cu referire la alegerea unei persoane pentru mântuire (Rom. 8:30; 9:11; 1 Cor. 1:9; Gal. 1:6; 5:8; 1 Tes. 5:24). Dumnezeu ne cheamă în mod eficace prin intermediul proclamării Evangheliei. Observați, de asemenea, că aici este descoperit faptul că Dumnezeu ne cheamă „cu o chemare sfântă”. Dativul klh,sei a`gi,a| *klēsei hagia* ar putea fi un dativ instrumental (a) „chemat printr-o chemare sfântă”, adică una care provine de la un Dumnezeu sfânt; (b) un dativ de interes sau intenție: El ne-a chemat *spre* o viață sfântă; (c) un dativ de calitate: prin care am fost chemați, adică într-o manieră sfântă.

Mounce nu este dispus să facă distincții aici. Un Dumnezeu sfânt face o chemare sfântă pentru credincioși, care sunt chemați la un stil de viață diferit, de la o viață de păcat, la o viață de sfințenie. El a explicat deja anterior în secțiunea sa *de comentarii* că ar mai trebui remarcat și următorul lucru: „În vreme ce mare parte din epistolele pastorale se concentrează asupra unui comportament adecvat, v9-10 oferă un fundament teologic solid pentru o trăire neprihănită.”[32]

Această mântuire n-a fost bazată pe ceva ce noi am făcut. Marshall evidențiază că sintagma „prin fapte” este folosită de Pavel pentru a afirma clar fundamentul judecății lui Dumnezeu asupra păcătoșilor (Rom. 2:6; 2 Cor. 11:15; 2 Tim. 4:14; cf. 1 Pet. 1:17) astfel încât accentul de aici este că, deși Dumnezeu judecă pe baza faptelor, El nu mântuiește pe acel temei.[33] Mântuirea noastră n-are nimic de-a face cu meritul uman (Tit 3:5). Pavel subliniază că ea vine „după hotărârea Lui și după harul” Lui. Observați că ivdi,an *idian* „a Lui”, accentuează întâi „scopul”, suveranitatea deciziei lui Dumnezeu[34] sau planul etern, însă apoi evidențiază într-un mod aparte „harul”, contrastându-l cu ta. e;rga h`mw/n *ta erga hēmōn* „faptele noastre”. Harul nu este doar favoarea nemeritată a lui Dumnezeu, așa cum sugerează unii, ci favoarea *opusă* meritului, adică atunci când noi merităm contrarul, doar mânie (Ef. 2:3; 5:6)! Knight[35] sugerează, de asemenea, că, „în Cristos Isus”, semnifică faptul că harul lui Dumnezeu ne este adus prin persoana și lucrarea lui Cristos.

Ideea aceasta este enunțată aici. Mântuirea noastră se datorează lucrării lui Cristos. Scopul lui Dumnezeu în mântuirea noastră, exprimat prin planul Său anterior creației, a fost descoperit în istorie prin arătarea lui Cristos, Mântuitorul, la vremea prezentă. Termenul pentru venirea lui Cristos – epifania Lui, a fost deja întâlnit în diferite locuri din 1 Timotei și Tit. Acest cuvânt este folosit exclusiv despre Cristos și se referă, fie la a doua Lui venire, fie, ca și în cazul de față, la tot ceea ce presupune prima Sa venire, întruparea, moartea și învierea și ceea ce a realizat acea venire.

Pentru a sumariza, aici se subliniază intervenţia mântuitoare a lui Dumnezeu în Cristos. Pavel foloseşte participii de contrast pentru a reliefa rezultatele arătării Lui, şi anume, binecuvântările care izvorăsc din moartea Lui.

Prin prisma formulării negative, El a „nimicit moartea", nu poate însemna că a eliminat-o, întrucât o cunoaştem pe baza experienţei de zi cu zi. Verbul katarge,w *katargeō* înseamnă că El a „distrus-o" sau „a făcut-o ineficientă". Alte pasaje din NT subliniază această realitate. Isus a învins moartea sau a răsturnat-o astfel încât ea nu mai poate fi victorioasă asupra credinciosului care nu trebuie să se teamă de ea (Evr. 2:15). Moartea reprezintă o „adormire" şi un „câştig", întrucât este poarta spre a fi „cu Cristos", ceea ce este „cu mult mai bine" (1 Tes. 4:14; Fil. 1:21, 23). Deşi un credincios moare, el nu va „muri niciodată" (In. 11:25-26). Moartea nu ne va putea niciodată despărţi de Dumnezeu (Rom. 8:38-39). Sau, aşa cum Mounce sugerează în privinţa acestei expresii, referirea poate fi la (1) boldul morţii, durerea acestuia fiind înlăturată deoarece dincolo de mormântă se află viaţa şi nemurirea (2) moartea ca pedeapsă pentru păcat, puterea supremă din arsenalul lui Satan (3) moartea spirituală, separarea eternă de Dumnezeu, de care Cristos ne eliberează (vezi şi Knight[36]). Mounce admite că aceste distincţii ar putea fi de o subtilitate exagerată:

> Deşi Timotei şi toţi credincioşii trebuie să aştepte până la împlinirea finală pentru a vedea moartea distrusă (1 Cor. 15:26), în esenţă, moartea a fost deja distrusă de lucrarea lui Cristos, iar credincioşii pot să-şi trăiască vieţile într-o stare de siguranţă deplină cu privire la ceea ce s-a întâmplat şi ce se va întâmpla.[37]

Într-o formulare pozitivă, Isus a adus la lumină viaţa şi imortalitatea. Pentru Marshall[38], cei doi termeni formează o hendiadă, sensul fiind de viaţa nemuritoare. „Viaţa aceasta nu este creată de Cristos. Mai degrabă ea deja exista în sfera divină, iar ceea ce face Cristos este să descopere existenţa ei şi posibilitatea de a lua parte la ea." Mounce[39] enunţă ideea că „viaţa" este un subiect paulin obişnuit (37 de apariţii), descriind nu descrie simpla viaţă fizică, ci plinătatea vieţii care constituie experienţa prezenţă a existenţei escatologice promisă credincioşilor prin Isus Cristos. Termenul „nemurire" avfqarsi,a *aftarsia* este, de fapt, „incoruptibilitate", care este o caracteristică a existenţei lui Dumnezeu (1 Tim. 1:17). Aici, fiind legată de „viaţă", înseamnă a fi nemuritor, presupunând biru-

inţa asupra morţii şi existenţa în domeniul divin. Această realitate alternativă – viaţa veşnică – este disponibilă în Cristos. Pentru Knight[40], cuvântul „noi" desemnează comunitatea creştină ca întreg (cf. 2:11-13), deşi s-ar putea aplica îndeosebi lui Pavel şi Timotei, aşa cum indică desemnarea celor „chemaţi" de Dumnezeu.

Cristos oferă viaţă şi nemurire tuturor celor care se bazează pe El. Cristos le-a adus pe acestea la lumină prin faptul că le manifestă în viaţa supranaturală şi spirituală pe care credincioşii o primesc. De asemenea, binecuvântările trebuie revelate prin predicarea Evangheliei, aşa cum vom vedea. Astfel, Stott[41] scrie despre Evanghelia lui Dumnezeu – caracterul ei (ce este ea) – recrearea omului şi transformarea potrivit sfinţeniei lui Cristos; sursa ei (de unde provine) – nu din virtutea faptelor noastre, ci din virtutea scopului etern al harului lui Dumnezeu; temeiul ei (pe ce se bazează) – arătarea lui Cristos şi nimicirea morţii. De aceea, în aceste versete avem un rezumat al mesajului misionar.

Chemarea lui Pavel v11-14

Pavel este acum constrâns să se refere la chemarea lui şi la partea luată de el în proclamarea acestui mesaj. Towner[42] consideră că Pavel se prezintă pe sine ca model pentru Timotei, iar apoi îi adresează îndemnul de a fi credincios.

Mai întâi, Pavel explică faptul că a fost „desemnat" sau pus deoparte pentru Evanghelie, o afirmaţie similară celei din 1 Timotei 2:7, dar lipsită de accentul pe slujirea între neevrei, de care nu este nevoie aici. Diateza pasivă presupune că cititorii vor pricepe că desemnarea lui a fost făcută de Dumnezeu. Pavel prezintă o schiţă cuprinzătoare a slujirii lui.
Există trei aspecte ale slujirii lui Pavel:

Un propovăduitor - termenul este kh/rux *kērux*, găsit şi în 1 Timotei 2:7 şi în 2 Petru 2:5, care-l identifică pe Noe ca un „propovăduitor al neprihănirii". Mounce[43] explică faptul că, în acea cultură, un herald era un „strigător" la vânzări publice, la ceremonii religioase, sau unul care proclama acţiuni oficiale (precum taxe noi) şi anunţa eliberarea sclavilor. Un herald anunţa începutul jocurilor publice, numele fiecărui participant şi pe cel al tatălui câştigătorului, de asemenea mai putea anunţa sosirea unui rege sau ordinele acestuia. Cerinţele importante pentru o astfel de vocaţie erau o voce puternică şi capacitatea de a repeta cu acurateţe ce i s-a spus. Sensul fundamental nu este atât de mult de „a predica Evanghelia", pe cât de „a face public ceva" (cf. Mc. 1:45; 5:20; 7:36; Lc. 8:39). Ce pildă a fost Pavel pentru Timotei - şi, desigur, pentru noi!

Un apostol – Pavel îl văzuse pe Domnul înviat şi fusese trimis de El. Întemeiase biserici şi fusese un destinatar şi un custode al adevărului divin.

Un învăţător – acest titlu cuprinde grija sa pastorală, epistolele sale şi slujirea publică. Implicarea lui Pavel în misiunea lui Dumnezeu este totală.

Întrucât Pavel s-a implicat în aceste lucrări, a suferit – sau suferă, întrucât este folosit timpul prezent. Aceasta este tema înspre care totul se îndreaptă. Învăţătura din aceste versete este că există un principiu de bază potrivit căruia proclamarea Evangheliei, slujirea, suferinţa şi prigoana, merg mână în mână, sau, potrivit exprimării lui Towner, „Experienţa lui este paradigmatică."[44] Toate acestea au scopul de a-l îndemna pe Timotei să accepte suferinţa prin a urma el însuşi exemplul lui Pavel în a proclama Evanghelia. Există o legătură clară cu v8.

Pavel a afirmat anterior în Epistola către Romani că, date fiind puterea Evangheliei pentru mântuire şi noul statut al neprihănirii înaintea lui Dumnezeu prin credinţă, el nu se ruşinează de aceasta (Rom. 1:16-17); acum, aflat într-o stare extremă de suferinţă şi aşteptându-şi moartea într-o închisoare romană, mentalitatea lui este aceeaşi: „dar nu mi-e ruşine". Este limbajul din 2 Corinteni 4:8-9.

Încrederea lui Pavel

Termenul „ştiu" continuă atitudinea de siguranţă prevalentă pe tot parcursul discuţiei. Natura intens personală a discuţiei este văzută prin numărul de verbe la persoana întâi pe care Pavel le foloseşte.

„În cine am crezut" este o referire nu la a crede într-un sens al subscrierii la un crez; este utilizarea generală de către Pavel a cuvântului ca desemnând încrederea personală în Dumnezeu. Când Pavel afirmă: „am crezut/m-am încrezut", el foloseşte timpul perfect în sensul de „am crezut şi încă mai cred", sau „sunt pe deplin convins" - şi încă sunt aşa. Observaţi că Pavel se referă la thn. paraqh,khn mou, *tēn parathēkēn mou*, literal „depozitul meu", sau „ceea ce am dat spre păstrare". Am văzut anterior că termenul a fost folosit cu referire la bani, documente, lucruri lăsate de oameni în templu pentru a fi ţinute în siguranţă. Prin urmare, oare acest „depozit" trebuie interpretat ca ceva ce Dumnezeu i-a încredinţat lui Pavel, sau ceva ce Pavel i-a încredinţat lui Dumnezeu? Pentru unii, Pavel se referă în principal la încrederea lui în Dumnezeu ca să păzească Evanghelia încredinţată lui sau lucrării lui – vezi de exemplu Guthrie, Stott, Ridderbos, Barrett şi Kelly. Pentru alţii, este vorba despre

mântuirea lui, el însuși, viața lui – Calvin, Fee, Hendriksen, Barclay și Lock.

Este de înțeles propunerea că ar fi o referire la Evanghelia pe care Dumnezeu a încredințat-o slujitorului Său, întrucât Evanghelia a fost tema prezentă aproape în fiecare verset începând cu v8. Din nou, în v14, același cuvânt este folosit cu referire la Evanghelie (vezi și 1 Tim. 6:20). De asemenea, s-ar potrivi cu dorința mare a apostolului ca Timotei să rămână credincios Evangheliei și să încerce să o dea mai departe altora (2 Tim. 2:2).

Însă Dumnezeu nu păzește Evanghelia. Pare mai bine să înțelegem această afirmație făcută de Pavel ca referindu-se la ceea ce apostolul i-a încredințat lui Dumnezeu. Astfel, oare ar trebui să-l vedem aici pe Pavel și mântuirea sa finală? Pentru Mounce[45], s-ar părea că versetul se referă mai natural la ceea ce apostolul i-a încredințat lui Dumnezeu. De asemenea, contextul suferinței împreună cu Dumnezeul care este în stare să-i păzească viața, înclină balanța sprijinului spre această perspectivă. Din nou, „până în ziua aceea" se potrivește mai bine cu faptul că sufletul lui Pavel este păstrat în siguranță. Marshall[46] este atras de a doua variantă, dar în final preferă să o vadă ca fiind ceea ce Pavel încredințează succesorilor lui. Însă afirmația introductivă indică spre ceva ce Pavel a așezat în grija și spre păstrarea lui Dumnezeu. Din nou, din perspectiva suferinței, Timotei este încurajat să se încredințeze pe sine lui Dumnezeu întrucât El este Cel care – în Cristos – a abolit/a neutralizat puterea morții și ne poate păzi chiar și când trecem prin ea.

Preocuparea lui Pavel

Aceste versete continuă îndrumările date de Pavel lui Timotei. Aici, apostolul se întoarce la apelul său direct adresat lui Timotei (v8). Acum el trebuie să „țină" Evanghelia și să o „păzească", fiind confruntat cu perspectiva ereziilor provenite de la învățătorii falși la care face referire mai târziu (2:14 și urm.; 3:1 și urm.; 4:3 și urm.). Astfel, așa cum Dumnezeu păzește viața lui Pavel (și a lui Timotei), tot așa acesta din urmă trebuie, la rândul lui, să păzească[47] adevărurile fundamentale exprimate prin Evanghelie.

Provocarea lansată de Pavel v13-14

Timotei trebuia să țină sau să păstreze (se folosește imperativul prezent) „învățăturile sănătoase", tiparul apostolic al adevărului, mesajul misionar. Conceptul „învățături sănătoase" sau „învățături salubre" reprezintă

o temă a acestor epistole. Acceptarea adevăratei Evanghelii aduce o astfel de binecuvântare, făcându-i pe cei din poporul lui Dumnezeu sănătoşi spiritual, în contrast cu învăţăturile false ale oponenţilor care răspândesc doar cangrenă (2 Tim. 2:17).

Sintagma „pe care le-ai auzit de la mine" ne reaminteşte că dorinţa lui Pavel este ca Evanghelia să fie transmisă de la o persoană de încredere la alta. Mounce[48] explică faptul că lui Pavel i s-a încredinţat mesajul (1 Tim. 1:11; 2:7; Tit 1:3; 2 Tim. 1:11; 1 Cor. 9:17; 11:2; Gal. 1:1; 2:7; 2 Tes. 2:15; 3:16); apoi i-a fost încredinţat lui Timotei (1 Tim. 1:18; 2 Tim. 1:13-14; 2:2; 3:14), care, la rândul lui, trebuia să-l încredinţeze altor oameni credincioşi (vezi versetele care urmează, 2 Tim. 2:1-2). Pentru el, acesta nu este un transfer formal de putere şi crez întâlnit în secolul al doilea; este pur şi simplu o accentuare a păstrării adevăratei Evanghelii în baza învăţăturilor lui Cristos şi a interpretării apostolice a vieţii şi morţii Lui. Această accentuare se găseşte şi în alte epistole ale lui Pavel (Rom. 16:17; Gal. 1:12; Ef. 4:12; Col. 2:7; 2 Tes. 2:15) şi ar fi natural pentru el să evidenţieze aceasta aici, întrucât Pavel ştie că vremea ca el să păzească acest dreptar este pe sfârşite.

Nu este suficient doar păzirea Evangheliei – *cum* este păzită este deosebit de important. Trebuie păzită „cu credinţa şi dragostea care este în Cristos Isus." Ce se are în vedere aici? Fără îndoială că semnificaţia include accentuarea faptului că Timotei trebuie să creadă în mod personal ce îi învaţă pe alţii. Trebuie să existe o acceptare din toată inima a acestor adevăruri fundamentale. De asemenea, el trebuie să aibă credinţă în Dumnezeu care să-l capaciteze să le proclame în contextul opoziţiei. El trebuie să fie motivat de dragostea pentru Dumnezeu, Al Cărui adevăr este, şi de dragostea pentru oameni, întrucât el caută binecuvântarea lor spirituală. Prin urmare, pentru Stott[49], Timotei şi Pavel trebuie să comunice Evanghelia (asemenea nouă astăzi), în modalităţi proaspete; să sufere pentru Evanghelie, mai degrabă decât să o cosmetizeze sau să elimine elementele care cauzează ofensă, şi să păzească Evanghelia, păstrând-o curată şi completă cu orice preţ. Însă el trebuie, de asemenea, să aibă dragoste în inima lui, în timp ce încearcă să o facă de cunoscut.

Timotei trebuia să păzească mesajul misionar cu puterea lui Dumnezeu; prin locuirea Duhului Sfânt – vezi 1 Corinteni 6:19; şi aici, în acest capitol, v7. Pentru Knight[50], apelul vine sub o formă circulară – începe şi se încheie cu Duhul lui Dumnezeu şi cu puterea Lui. Duhul lui Dumnezeu din Timotei urma să-l întărească, capacitându-l să facă de cunoscut adevăratul mesaj. Aici vei descoperi ungerea de a proclama adevărul lui

Dumnezeu – în experimentarea puterii Duhului. În felul acesta, putem fi eficienţi în misiunea lui Dumnezeu.

Pavel ca slujitor abandonat

Pavel îi oferă lui Timotei în v15-18 exemple negative şi pozitive care să-i susţină îndemnul. Lock[51] le consideră exemple de laşitate şi curaj. Această dezvăluire personală a lui Pavel i-a deteminat pe Mounce[52], alături de alţi comentatori, să susţină că aceasta îi indică, fără îndoială, autenticitatea. În plus, el adaugă că până şi cei care consideră epistolele ca nefiind pauline vor găsi aici un fragment autentic, ca şi în alte capitole din aceste epistole.

Pavel face referire la cei care l-au părăsit – referirea pare a se focaliza pe abandonul personal (me *me* „mine" este folosit), mai degrabă decât pe cel al Evangheliei, cu toate că o respingere a învăţăturii lui Pavel poate fi subînţeleasă. Sigur, abandonul lor face loialitatea lui Timotei cu atât mai importantă.[53]

„Cei ce sunt în Asia, toţi m-au părăsit". Nu are sensul de fiecare persoană, întrucât, în mod evident, Onisifor (v16-18) şi Timotei, care era în oraşul principal, Efes, nu-l abandonaseră; este improbabil că ar fi o referire la asiaticii care se aflau în Roma – chiar dacă s-au reîntors în Asia; nici nu este vreun indiciu că îi cuprinde doar pe conducători[54], ceea ce ar fi dificil, întrucât este folosit termenul pa,ntej *pantes* „toţi"; fără îndoială că se referă la creştini în general.

Sunt menţionaţi doi bărbaţi în mod specific, Figel şi Ermogen, care ar fi putut fi conducători în biserică sau prieteni/colegi lucrători asemenea lui Dima (4:10). Ei nu sunt menţionaţi în altă parte în Noul Testament. Se face referire la Ermogen în scrierea apocrifă *Faptele lui Pavel şi ale Teclei* ca fiind un arămar, care, alături de Dima, „erau plini de ipocrizie şi l-au linguşit pe Pavel ca şi când l-ar fi iubit."[55] Îndemnul implicit de aici, din 2 Timotei, este ca Timotei să nu facă aşa cum au făcut aceştia. Contrastul este cu dedicarea manifestată de Onisifor (v16-18). Loialitatea lui este exprimată în aceste versete într-o singură propoziţie în greacă.

Dedicarea preţuită de Pavel

Exemplul pozitiv pentru Timotei este cutezanţa şi dedicarea lui Onisifor. El este menţionat doar aici în Noul Testament, dar, din nou, ca şi în cazul lui Ermogen, se face referire la el în scrierea apocrifă din secolul al doilea, *Faptele lui Pavel şi ale Teclei*. Familia lui este menţionată în 4:19; astfel,

se pare că el era un asiatic din Efes. Intenţia este ca Timotei să-i urmeze pilda.

Pavel scrie: „Domnul să-şi verse îndurarea peste casa…”. Observaţi că stăpânul unei case era cineva care era într-o stare materială destul de bună, deţinând proprietăţi, pământ şi robi. Pavel doreşte pentru casa lui Onisifor să fie binecuvântată cu îndurarea lui Dumnezeu. Ulterior, el exprimă aceeaşi dorinţă privitoare la îndurare pentru Onisifor însuşi (v18). Această năzuinţă pentru familia lui nu ar trebui neapărat să fie înţeleasă ca o rugăciune de mijlocire înaintea lui Dumnezeu. Poate fi interpretată într-o manieră similară lui Romani 15:5; 2 Tesaloniceni 3:16, adică, drept o dorinţă de-a lui Pavel.

Este oare posibil ca Onisifor să fi fost arestat? Oare stăpânul casei să fie murit? Nu ştim. Sensul ar putea fi pur şi simplu că el era separat de membrii familiei lui, dacă acesta plecase de curând de la Pavel. Deci Pavel se gândea la familia acestuia, întrucât la momentul respectiv erau fără el. Ar trebui de asemenea să se remarce că, deşi „îndurare” din v18 este asociată cu „ziua aceea”, ea poate fi acordată de Dumnezeu în prezent – „îndurarea” este o binecuvântare menţionată în 1:2 şi Pavel a experimentat-o la rândul lui când s-a convertit (1 Tim. 1:13-16). Astfel, Pavel doreşte grija plină de compasiune şi protecţia lui Dumnezeu pentru casa acestuia lipsită de stăpânul ei. În privinţa lui Onisifor, următoarele calităţi sunt văzute la acest bărbat:

Perseverenţă

Onisifor avea perseverenţă şi rezistenţă. L-a căutat din greu pe Pavel în Roma şi nu s-a lăsat până nu l-a găsit. Observăm că doar aici este menţionat locul întemniţării lui Pavel, şi anume Roma. Potrivit evidenţierii lui Mounce[56], condiţiile întemniţării lui Pavel par mult mai dificile decât cele din Faptele Apostolilor 28:23, 30-31. Aceasta nu era o casă cu posibilitatea de vizitare, ci, posibil, un loc păzit şi izolat – vezi şi 2:9, unde se spune că este tratat ca un „făcător de rele”, sau ca un „criminal aprig”. Şi totuşi, Onisifor nu s-a descurajat în căutarea lui. Întotdeauna este deosebit de important să stai alături de cineva care trece prin necazuri. Ai făcut vreodată lucruri ieşite din comun ca să înfăptuieşti aşa ceva?

Curaj

Onisifor nu s-a ruşinat de „lanţul” lui Pavel, care, în opinia lui Knight[57], trebuie înţeles asemenea referirilor din alte locuri, adică într-un sens literal. Onisifor a dovedit o dedicare profundă faţă de Pavel şi a fost pregătit să-şi asume riscul de a fi considerat simpatizant sau complice de către

autorităţi, precum şi prieten, vecin şi asociat de afaceri cu acesta.[58] Implicaţiile tuturor acestor aspecte pentru Timotei sunt clare (v8). Onisifor este un exemplu de loialitate curajoasă.[59]

Încurajare

Adeseori i-a făcut parte de încurajare lui Pavel (v16). Verbul poartă ideea de a revigora sau de a reîmprospăta pe cineva. Vezi termenii înrudiţi din Faptele Apostolilor 3:21, „aşezarea din nou" şi din Romani 15:32 „să mă răcoresc cu voi". Oare i-a adus provizii de hrană? Sau, potrivit lui Knight[60], să fi fost vorba mai degrabă de faptul că prezenţa lui l-a inspirat pe Pavel? Observaţi că „de multe ori" s-a întâmplat aceasta. Adverbul stă într-o poziţie de emfază. El este un exemplu de primă mână a cuiva care în mod constat şi sacrificial a exercitat slujba de încurajare. N-ar trebui niciodată să subestimăm valoarea vizitelor şi prezenţei alături de cei care sunt în necaz.

Dedicare

Pavel îşi aduce aminte cum Onisifor l-a ajutat – sau l-a „slujit" (verbul este diakone,w *diakoneō*) în multe moduri. Prin urmare, el a fost în armonie cu numele său, care înseamnă „un aducător de profit". La nivelul atitudinii de slujitor faţă de Dumnezeu şi faţă de alţii, a avut motivaţia potrivită. A avut o inimă de slujitor. Formele felurite de slujire la care s-a dedat Onisifor sunt transmise prin folosirea pluralului neutru o[sa *hosa*, tradus în diferite moduri în versiunile englezeşti, precum „toată slujirea" (RSV); „numeroasele slujiri" (NEB); „cât de multe moduri" (NKJV); cât de multe lucruri" (ESV).

Comentariu suplimentar

Dorinţa lui Pavel pentru Onisifor exprimată în v18 a fost interpretată de unii ca un exemplu de rugăciune pentru cei morţi. Însă, această dorinţă nu este o rugăciune care să vizeze vreun fel de mântuire post-mortem, de parcă suficient de multă rugăciune L-ar putea determina pe Domnul să ofere aşa ceva, şi este improbabil că aceasta reprezintă o aluzie la sfatul dat în 2 Macabei 12:43-45.[61] În replică, se poate spune întâi că este posibil ca acest frate să fi murit; dar, aşa cum s-a menţionat mai sus, poate că pur şi simplu a fost despărţit de familia lui la acest moment.

Din nou, Knight[62] evidenţiază că este posibil ca Pavel să vorbească despre familia cuiva (1 Cor. 1:16) şi despre „ziua aceea" (v12) când el însuşi era încă în viaţă, şi la fel erau şi alţi credincioşi (4:8). Din nou, el poate rosti o binecuvântare escatologică asupra unei biserici în vremea

în care cei care o compun sunt încă în viaţă (1 Tes. 5:23). Ar trebui remarcat şi că dorinţa lui Pavel nu este adresată direct lui Dumnezeu, aşa cum este rugăciunea, ci este o enunţare a speranţelor lui Pavel pentru Onisifor cu privire la „ziua aceea". Fie ca Domnul să-i facă parte de… ziua aceea". Observaţi jocul de cuvinte de aici. „Fie ca cel care a găsit îndurare, să găsească îndurare şi în ziua aceea".

Se poate susţine că această speranţă este în armonie cu învăţătura NT în plan general privitoare la credincioşi şi la „ziua aceea", şi anume, dovezile îndurării în viaţa lui Onisifor demonstrează realitatea relaţiei lui cu Isus (vezi şi Mat. 5:7; 10:42; 25:36; Rom. 2:5-11; Iac. 2:12-13). Prin urmare, această referire din 2 Timotei nu vorbeşte despre Pavel care se roagă pentru cei morţi. Pavel doar priveşte înainte spre scaunul de judecată şi-şi doreşte ca Dumnezeu să-şi aducă aminte de bunătatea slujitorului Său faţă de Pavel, bunătate care dovedeşte credinţa lui autentică.

Remarcaţi că termenul kurioj *kurios* „Domn" este folosit de două ori de Pavel în v18. Se pare că prima referire este la Cristos, iar a doua, la Dumnezeu Însuşi – prin persoana şi lucrarea lui Cristos şi prin credinţa în El, omul găseşte bunăvoinţă, adică demonstrează realitatea credinţei sale prin acţiuni ale îndurării când va sta înaintea lui Dumnezeu în „ziua aceea".

În concluzie, Pavel îi aduce aminte lui Timotei de cunoaşterea pe care o împărtăşesc amândoi despre Onisifor. Timotei ştia despre multele moduri (varietatea şi numărul lor sunt exprimate prin pluralul neutru *hosa*, care are de asemenea o poziţie emfatică în text) în care Onisifor l-a slujit pe Pavel pe când era în Efes. Astfel, Pavel îşi reafirmă îndemnul către mai tânărul său coleg de a nu se ruşina de el şi nici de mesajul misionar, ci de a ţine ferm adevărul. Întreaga secţiune îi oferă lui Timotei exemple ale dezertării şi dedicării, ruşinii şi curajului şi, de fapt, aici se găsesc lecţii pentru toţi cititorii, chiar şi pentru cei din secolul XXI.

NOTE

1 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 234.
2 *1 Clement* 5:5-7, în traducerea lui H. Bettenson (ed. şi trad.) *The Early Christian Fathers* (London: Oxford University Press, 1956), p. 52. Stott susține ideea potrivit căreia Clement s-ar putea referi la Italia, însă scrie: „ca aluzie la Galia sau Spania – sau chiar Britania (așa cum unii au sugerat) – afirmația pare mai probabilă", Stott, *Guard the Gospel: the Message of 2 Timothy*, p. 17. Canonul Muratorian (180 d. Cr.) conține de asemenea o referire similară la eliberarea lui Pavel şi călătoria spre Spania. Vezi D. J. Theron, *Evidence of Tradition* (Grand Rapids: Baker Book House, 1958), p. 109. În final, şi Eusebiu în al patrulea secol scrie despre eliberarea lui Pavel şi a doua întemnițare, *Historia Ecclesiastica*, ii. 22. Vezi H. K. Lake, şi J. E. L. Oulton (ed. şi tr.), 1926-32, „Eusebius", *The Ecclesiastical History*, 2 vol. Loeb Classical Library. (Cambridge, Mass.: Harvard University Press).
3 C. G. H. Moule, *The Second Epistle to Timothy,* Short Devotional Studies on the Dying Letter of St. Paul, (Religious Tract Society, 1905), p. 18, citat în Stott, *Guard the Gospel: the Message of 2 Timothy,* p. 21.
4 Stott, *Guard the Gospel: the Message of 2 Timothy,* p. 21.
5 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 216-222.
6 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 363.
7 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 441.
8 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 364.
9 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 465.
10 Marshall, *The Pastoral Epistles*, p. 683-684. O altă perspectivă asupra lui 2 Timotei a fost aceea că epistola a fost scrisă prima, înaintea lui 1 Timotei. Aceasta este sugestia celor care, în trecut, au considerat că epistolele s-au bazat pe fragmente pauline şi cantitatea de referiri personale de aici sugerează că autorul a folosit majoritatea fragmentelor autentice în acest proces! Vezi B. S. Easton, *The Pastoral Epistles*, (London, SCM Press, 1947).
11 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 688.
12 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 78.
13 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 691.
14 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 469.
15 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 689-90.
16 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 451.
17 Guthrie, *The Pastoral Epistles,* p. 137
18 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 474.
19 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 695.
20 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 476

21 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 696.
22 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p.370; G. F. Fee, *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul,* (Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1994), p. 785-789; Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 697; Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 457- 460.
23 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 476.
24 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 479.
25 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 462.
26 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 372.
27 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 479.
28 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 474.
29 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 474-475.
30 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 700-701.
31 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 374.
32 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 481.
33 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 704.
34 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 483.
35 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 375.
36 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 376.
37 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 485.
38 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 704.
39 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 485.
40 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 374.
41 Stott, *Guard the Gospel: The Message of 2 Timothy,* p. 40.
42 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 473.
43 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 92.
44 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 474.
45 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 487-488. Vezi şi Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 279-280.
46 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 711.
47 Acesta este cuvântul folosit cu referire la soldaţii care l-au păzit pe Petru – Faptele Apostolilor 12:4.
48 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 489.
49 Stott, *Guard the Gospel: The Message of 2 Timothy,* p. 47.
50 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 382.
51 Lock, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles,* p. 89.
52 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 492.
53 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 711.
54 Hendriksen, *1* & *11 Timothy and Titus,* p. 237-238.
55 E. Hennecke, *New Testament Apocrypha,* Ed. W. Schneemelcher. 2 Vols. (Philadelphia: Westminster, 1963), 2:353.
56 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 492.

57 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 384.
58 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 483.
59 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 484.
60 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 384.
61 Vezi Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 485; Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 497.
62 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 386.

2 Timotei 2:1-26
Promovează mesajul misionar – Nu intra în dispute nechibzuite

Pavel a așezat înaintea lui Timotei în 1:15-18 exemple de „rușine și încurajare”.[1] Aici, în capitolul 2, tematica este cea a încurajării pentru Timotei în ce privește modul în care el poate fi folosit ca misiunea lui Dumnezeu să poată continua. Mai întâi, Pavel utilizează mai multe imperative explicate felurit de diferiți comentatori.[2] Ele sunt de asemenea însoțite de materiale ilustrative care le susțin.

Pasajul începe cu o chemare adresată lui Timotei să fie tare – „Tu, dar”, vine întâi cu rol de emfază și slujește aceluiași scop ca și „dar tu”, din 1 Timotei 6:11; 2 Tim. 3:10, 14; 4:5; Tit 2:1. Folosirea lui ou=n *oun* „deci” sau „astfel” indică de asemenea înapoi spre aspectele precedente, precum și transmite îndemnuri în lumina acelor aspecte. Repetarea referinței personale, „copilul meu” (vezi 1:2), subliniază din nou natura legăturii dintre tatăl și fiul spiritual.

În v 1 el spune: „Întărește-te”. Dacă s-ar fi oprit aici, apelul lui ar fi fost lipsit de sens. Însă el nu-i cere lui Timotei să fie tare în sine însuși; în schimb, îi cere literal „să fie întărit prin mijloace ale harului găsit în Cristos Isus.” Verbul evndunamou/ *endunamou* este un imperativ prezent la pasiv care afirmă posibilitatea că Timotei poate fi întărit constant și zilnic de Dumnezeu Însuși. Knight[3] scoate în relief că verbul este folosit în mod constant în NT cu referire la puterea spirituală – de 7 ori, 6 dintre ele de către Pavel. Desigur că, toată această împuternicire este fără merite, și astfel, Pavel afirmă că noi putem cunoaște puterea lui Dumnezeu în viețile noastre doar prin „har”. Harul acesta și puterea care este posibilă sunt de asemenea „în Cristos Isus”, adică prin credința în Cristos și prin părtășia constantă cu El. Însă, aici trebuie remarcat în plus că împuternicirea zilnică a lui Dumnezeu poate fi experimentată, nu doar de câțiva selectați, ci de toți cei care sunt în Cristos. Din nou, acest prim imperativ poate fi înțeles ca un fel de îndemn cuprinzător care subliniază împuternicirea prin care tot ceea ce Pavel îi cere lui Timotei în acest capitol poate fi înfăptuit. Aici găsim o paletă largă de încurajări pentru Timotei.

Încredințează adevărul unor oameni credincioși

În v2, al doilea imperativ din capitol este ca Timotei să identifice anumiți bărbați și să le transmită doctrina apostolică acestora, și anume, unui grup mai mare de învățători. Pavel scrie despre lucrurile auzite parV evmou/ *par' emou* „de la mine", cuvinte greu de armonizat cu perspectiva potrivit căreia epistola este una sub pseudonim – sau chiar care să implice scrierea sub alonim. În lumina acestei declarații care afirmă învățătura directă, sintagma „în fața multor martori", care folosește prepoziția dia. *dia*, este înțeleasă cel mai bine în sensul de „în prezența a numeroși martori",[4] (potrivit TNIV, RSV, REB), adică ceea ce Timotei (și alții care pot confirma) a auzit în multe rânduri de la Pavel, mai degrabă decât într-un sens al auzirii de la mâna a doua din partea altora, așa cum s-a sugerat, după moartea lui Pavel. Pentru Knight, este vorba despre „o învățătură publică experimentată personal și cunoscută nu doar de către Timotei sau de către câțiva prieteni și colegi, ci de către <mulți martori> …în sensul de numeroși."[5]

Ne aducem amintim afirmația lui Pavel din Faptele Apostolilor 20:20, 27, „n-am ascuns nimic… să vă învăț înaintea norodului… tot planul lui Dumnezeu". Marshall,[6] de asemenea, adoptă această perspectivă, și anume, că martorii nu trebuie limitați doar la prezbiteri, predicatori creștini sau rudeniile lui Timotei, ci, mai probabil, se referă la toți oamenii care l-au auzit pe Pavel, fiind vorba despre biserică în general. Toată această învățătură, cunoscută lui Timotei, trebuie acum „încredințată", para,qou *parathou*, imperativ aorist diateza medie, persoana a doua[7], unor oameni de încredere.

Accentul asupra celor cărora să le fie încredințată învățătura relevă faptul că ei trebuie să fie bărbați pistoj *pistos* „credincioși". Termenul de aici trebuie luat în sensul de loiali, credibili, mai degrabă decât oameni care cred. Knight[8] evidențiază că termenul avnqrw,poij *anthrōpois* „oameni" ar trebui înțeles drept bărbați – așa cum este utilizat în alte locuri în NT (Mat. 19:5; 1 Cor. 7:1; Ef. 5:31) și, așa cum 1 Timotei 2:11-3:5 poate fi înțeles că afirmă, acolo unde avem bărbați drept prezbiteri, întrucât referirea este la aceștia ca fiind conducători peste casele lor.

Trebuie remarcat, așa cum explică Mounce[9], că v2 se interpretează în lumina situației istorice: „Nu este vorba despre instituționalizarea a succesiunii apostolice pentru păstrarea crezului creștin." Lucrurile se află încă într-o fază incipientă. Timotei trebuie să facă parte de învățătura lui Pavel altor bărbați înzestrați, din adunările creștine locale, astfel încât

aceştia, la rândul lor, să încerce să-i înrădăcineze pe credincioşii locali în adevărata doctrină.

Aici găsim responsabilitatea noastră – adevărurile fundamentale, mesajul misionar, trebuie date mai departe altora din biserici. „Lucrurile pe care le-ai auzit de la mine", adevărul apostolic, se găsesc în prezent în Scripturile Noului Testament. Oare te ţii de adevăr şi-l răspândeşti? Sau păstrezi tăcerea în privinţa unor elemente ale acestuia? Însă, mai apoi, Timotei trebuia să facă şi următorul lucru:

Rabdă suferinţa ca un bun soldat

Acum Pavel foloseşte trei metafore; prin prima îl compară pe Timotei cu un bun soldat, iar mai apoi foloseşte imagini ale atletului şi fermierului (v3-7). Astfel, în v3 avem al treilea imperativ din acest capitol însoţit de sun *sun* cu sens compus: „rabdă suferinţele împreună cu...". Desigur, Pavel a vorbit despre sine în termeni ai suferinţei (1:8; 2:9, 12). Forma simplă a verbului este folosită în 2:9; 4:5. Acum Timotei trebuie să se pregătească să sufere ca un bun soldat. Adjectivul kalo.j *kalos* „bun" înseamnă „lăudabil sau remarcabil"[10] în raport cu cel pe care-l serveşte şi care l-a înscris la oaste. Disciplina necesară în această chemare este prezentată în v3. Soldatul nu trebuie să ajungă să se „încurce"[11] cu chestiuni care vor fi piedici în calea devoţiunii şi focalizării lui în a îndeplini poruncile comandantului său – chiar dacă acea cale va presupune suferinţă. În slujirea Domnului, Timotei a experimentat greutăţile întemniţării (Evrei 13:23). Suferirea persecuţiei este evidenţiată în 2 Timotei 3:12 – însă, de asemenea, suferinţa nu vine întotdeauna din afară.

Stott[12] subliniază ideea că experienţele lui Pavel din închisoare i-au prilejuit ocazii de a se uita la soldaţii romani şi de a se gândi la analogii ale vieţii creştine. El a ajuns să priceapă că un bun soldat al Romei nu se lăsa prins în chestiuni civile. Îl citează pe Tertulian în adresarea sa *Către martiri*, cap. 2, par. 3, „Niciun soldat nu merge la război înconjurat de obiecte luxoase, nici nu se implică în acţiune plecând dintr-un dormitor comod, ci din cortul său provizoriu şi strâmt, unde sunt prezente toate tipurile de dificultăţi." El trebuie să ia parte la suferinţele colegilor lui soldaţi.

De asemenea, trebuie să fie dispus să evite distragerile privitoare la muncă şi să se focalizeze pe o singură direcţie. Însă, trebuie să înţelegem limpede că soldatului cel bun nu i se cere să evite toate activităţile seculare, ci, mai degrabă, „încurcăturile" care, deşi ar putea fi perfect neviciate în ele însele, l-ar putea împiedica să slujească Domnului.

Mounce[13] evidenţiază ideea că, aici, Pavel nu-i cere lui Timotei să devină sihastru ori celibatar sau să nu aibă nimic de-a face cu viaţa seculară. Cineva se poate implica în aceasta fără să ajungă prins de ea. El trebuie să evite alte angajamente care ar putea deveni distrageri în a-l sluji pe Cristos, astfel încât să poată acorda o atenţie neîmpărţită împlinirii voii lui Dumnezeu în viaţa sa. Aceasta îl va face pe placul „celui ce l-a scris la oaste" – observaţi accentul prezent şi în alte scrieri ale lui Pavel pe a-i face pe plac lui Dumnezeu (Rom. 8:8; 1 Cor. 7:32-34; 1 Tes. 2:15; 4:1).

Învăţătura de aici este o provocare pentru păstorul creştin. Acesta este chemat să fie pe deplin dedicat îngrijirii poporului lui Dumnezeu. Este adevărat, uneori Pavel a fost implicat în „facerea de corturi" şi a lucrat pentru a se întreţine; dar aceasta a venit din faptul că n-a dorit să pună vreun obstacol în calea Evangheliei. Însă, principiul general este că „cei care predică Evanghelia trebuie să trăiască din Evanghelie" (1 Cor. 9:1-18).

Biserica are obligaţia de a-şi susţine păstorul. Astfel, el va putea fi liber să-şi urmeze chemarea într-o manieră care-i place Domnului. Ce explicaţii s-ar putea da înaintea Domnului – acum şi la judecata lui Cristos – pentru situaţia în care un bărbat se dăruieşte pe sine ca să dea învăţătură şi să se îngrijească pastoral de membrii bisericii, iar aceştia nu consideră că este responsabilitatea lor să-l susţină? Textul prezintă în continuare câteva metafore din domeniul sportiv şi agrar care subliniază dedicarea şi mai apoi răsplătirea. Iată ce trebuie să facă Timotei:

Supune-te regulilor lui Dumnezeu ca un bun atlet

În v5 Pavel arată clar că atunci când cineva concurează, de exemplu, la Jocurile Olimpice sau Istmice există o condiţie esenţială pentru acel atlet dacă vrea să fie „încununat".

Mai întâi, în ce priveşte coroana, aici ni se aduce aminte de acea cunună, ste,fanon *stefanon* acordată concurentului victorios. În 2 Timotei 4:8 Pavel scrie despre „cununa neprihănirii", în alt loc, în 1 Corinteni 9:25, el vorbeşte despre a te osteni nu pentru o cunună pieritoare, ci pentru una nepieritoare.

Observăm că atunci când Pavel foloseşte eva.n… tij *ean… tis* el trece dincolo de Timotei şi, prin faptul că spune „cine", el de fapt îi are în vedere pe toţi credincioşii. Propoziţia ulterioară apodozei care introduce o excepţie afirmă că persoana nu poate fi încununată dacă nu concurează într-un anumit mod. Termenul nomi,mwj *nomimōs* folosit aici ca subliniere, şi care apare şi în 1 Timotei 1:8, înseamnă „a concura în conformitate cu regulile". Folosirea acestui termen de către Pavel poate fi interpretată

în două sensuri. Aşa cum explică Mounce[14], se poate referi la regula grecească prin care se specifica o perioadă de zece luni de pregătire înainte de jocuri, alături de jurământul făcut faţă de Zeus că toate sacrificiile, disciplina personală, efortul şi durerea au fost parcurse şi, de asemenea, că va accepta orice pedeapsă în cazul în care el, sportivul, minţea; sau s-ar putea referi la a concura după reguli în competiţia propriu-zisă, aderând la regulile alergării. Ambele s-ar potrivi aici. Prima se concentrează mai mult asupra tematicii suferinţei din v3; însă referirea la cununa învingătorului ar putea indica mai degrabă spre competiţia propriu-zisă şi spre supunerea faţă de poruncile lui Cristos.

Drept urmare, ideea ar fi de ascultare de regulile morale ale lui Dumnezeu, aşa cum afirmă Romani 8:4. Există nevoia unei purtări drepte – în fiecare domeniu al vieţii – alternativa fiind descalificarea de la eficienţa în misiunea lui Dumnezeu şi de la răsplata finală a lui Dumnezeu. Mulţi încep bine, însă îşi pierd calea în viaţă sau încheie groaznic – vezi 1:15; 4:10. Aduceţi-vă aminte ce a scris Pavel în 1 Corinteni 10:12: „Aşadar, cel ce crede că stă în picioare să ia seama să nu cadă." Avem nevoie de harul evidenţiat în 2:1 pentru a ne păstra umblarea cu Domnul. Urmează a treia metaforă, v6-7, fermierul. Timotei trebuie să facă următorul lucru:

Trudeşte neobosit în lucrarea lui Dumnezeu ca un bun plugar

Pentru Hendricksen[15], Timotei şi alţii trebuie să lupte din toată inima, asemenea unui soldat; să concureze asemenea unui atlet conform regulilor şi să trudească energic asemenea unui fermier. Soldatul trebuie să stea ferm; sportivul trebuie să concureze corect, iar plugarul trebuie să muncească din greu. Fermierul de aici este gewrgo,j *geōrgos,* referindu-se la ţăranul plugar care-şi câştigă existenţa prin a lucra pământul. Din nou, termenul folosit pentru a desemna munca grea este kopiaw, *kopiaō* care, aşa cum a fost explicat în alt loc, vizează munca aceea care generează epuizare, şi Pavel îl foloseşte adesea cu referire la lucrarea misionară creştină (1 Cor. 15:10; Fil. 2:16; Col. 1:29, chiar şi în aceste epistole în 1 Tim. 4:10; 5:17).

Poziţia emfatică a acestui verb arată limpede că acesta este locul în care trebuie pus accentul în cadrul metaforei. În Orientul Mijlociu, munca depindea de sudoare, la fel de mult pe cât depindea de îndemânare. Asemenea lui Pavel, Timotei trebuia să fie un muncitor sârguincios în cadrul misiunii lui Dumnezeu. Fermierul care trudeşte va avea parte de recoltă (Deut. 20:6; Pv. 20:4) şi munca lui va însemna că urma să aibă dreptul de

a beneficia cel dintâi de pe urma producţiei ogorului. Cel mai probabil, termenul die *die* „trebuie”, are sensul de „este nimerit”. Însă, ce înseamnă proton *proton* „întâi”? Aici s-au făcut diferite sugestii. Oare să însemne doar că el are parte cel dintâi de recoltă? Chiar înainte de proprietarul ogorului? Înaintea celorlalţi fermieri care au fost leneşi? Sau, gândindune la aplicaţia spirituală, oare înseamnă că el însuşi este binecuvântat de învăţătura pe care o dă? Să fie o referire la faptul că el vede rezultatele spirituale în viaţa convertiţilor lui sau să fie o referire la răsplata lui cerească? Să fie vorba despre remuneraţia lui? Pentru Knight[16], termenul „întâi” este doar parte din metaforă, în vreme ce Mounce[17] susţine ideea că nu se reduce discuţia doar la faptul că slujitorul este plătit. Pare mai potrivit să fie avuţi în vedere Timotei şi ceilalţi care urmau să fie implicaţi în slujirea Domnului. Astfel, potrivit lui Hendriksen[18], este mai bine să se identifice aici o intenţie spirituală. Dacă te vei dedica pe deplin lucrării lui Dumnezeu, vei fi primul care va avea parte de răsplată; vei fi binecuvântat în ceea ce faci (Iac. 1:25); vei fi binecuvântat prin a avea cu tine prezenţa şi puterea lui Dumnezeu; credinţa ta va fi întărită; dragostea ta va fi adâncită; bucuria ta va fi sporită, pe măsură ce-L vei vedea pe Dumnezeu la lucru schimbând vieţi, generând roadă şi creştere spirituală (Rom. 1:13; Fil. 1:22, 24; Gal. 5:22-23). Oare nu este subiectul despre care a mai scris Pavel în 1 Tesaloniceni 2:19-20: „Căci cine este, în adevăr, nădejdea sau bucuria sau cununa noastră de slavă? Nu sunteţi voi înaintea Domnului nostru Isus Cristos, la venirea Lui? Da, voi sunteţi slava şi bucuria noastră.”

Lucrăm noi pentru Isus? Muncim până la epuizare în lucrarea misionară? Maria a trudit, Persida a trudit (Rom. 16:6, 12); Pavel a trudit (1 Cor. 15:10; 2 Cor. 6:5; Gal. 4:11; Fil. 2:16). Să nu ne menajăm, ci să fim pregătiţi să muncim din greu pentru Domnul. Cât de mare este bucuria de care ai parte când Îl vezi pe Dumnezeu la lucru, folosindu-te pentru gloria Lui!

În v7, Timotei trebuie să-şi facă timp să mediteze cu seriozitate (un alt imperativ – noe,i *noei* într-o poziţie emfatică) asupra a trei modele (soldat, atlet, fermier) şi asupra a ceea ce spune Pavel. Pavel îi oferă lui Timotei o promisiune; dacă el va lua în serios îndemnul, atunci Domnul, printr-o înzestrare divină, îi va da pricepere – lumină – în „toate lucrurile”, adică în toate aplicaţiile intenţionate cu privire la ceea ce Pavel a afirmat. Aceste trei metafore rezumă modul în care Timotei şi noi înşine ar trebui să ne dedicăm misiunii lui Dumnezeu în lucrarea Împărăţiei. Astfel, ar trebui să fim pregătiţi pentru greutăţi, asemenea unui soldat, şi să nu ne lăsăm traşi pe tuşă sau deturnaţi de la slujire (încurcaţi); supuneţi

întreaga viaţă învăţăturilor Cuvântului lui Dumnezeu şi umblă în sfinţenie, dăruindu-te cu toată inima lucrării lui Dumnezeu. Iată ce trebuie să facă mai departe Timotei:

Suferă cu credincioşie la fel ca alţii

Pavel l-a îndemnat anterior pe Timotei să fie pregătit să sufere greutăţi (v3). Acum el întăreşte acest apel prin exemplul lui Isus (v8) şi al său (v9-10), reaccentuând că suferinţa va fi partea tuturor credincioşilor (v11-13).[19] O zicere plină de adevăr cuprinsă aici subliniază răsplata viitoare pentru toţi cei care vor răbda. Secţiunea poate fi identificată prin folosirea în v8 a imperativului de la persoana a doua singular „Adu-ţi aminte" şi a imperativului din v14 „Adu-le aminte".

Aici găsim o poruncă – Pavel foloseşte imperativul prezent. Timotei trebuie întâi de toate să-şi „aducă aminte" în mod constant de Isus Cristos şi de învierea Lui. Se impun două comentarii despre ordinea cuvintelor din greacă. În primul rând, o remarcă despre numele „Isus Cristos". Numai în câteva ocazii în aceste epistole (1 Tim. 6:3, 14; Tit 1:1; 2:13; 3:6), şi doar aici în 2 Timotei, Pavel foloseşte în această ordine cele două nume ale Domnului. Oare este vorba doar despre stil, sau este reflectat modul în care numele Lui era rostit în comunitatea creştină? Mai degrabă, ar putea fi faptul că Pavel a dorit să sublinieze umanitatea lui Cristos prin a folosi întâi numele „Isus", nume dat la naştere. Timotei trebuie să-şi aducă aminte mereu că Isus, Cel care a fost Unsul lui Dumnezeu, Cristosul, în suferinţa Lui a fost coborât în rândul celor morţi, dar a fost „înviat".

A doua observaţie este menţionarea învierii din textul grecesc înainte de descendenţa Lui din David. Lucrul acesta este în mod limpede intenţionat. Participiul perfect subliniază că Isus Cristos „a fost înviat" şi că încă este viu şi înălţat.[20]

Menţionarea că Isus este din „sămânţa lui David", care urmează aici, ca împlinire a profeţiei lui Natan din 2 Samuel 7:1-17, mai ales v12, 16; Ps. 89:3-4, 27-29; vezi şi Mat. 1:1, 20; 2:5 şi urm.; 9:27; 12:23; 15:22; 20:30, 31; 21:9, 15; 22:41-45; Mc. 10:47, 48; 12:35-37/Lc. 20:41-44; Lc. 1:27, 32-33; 2:4-5; 18:38-39; In. 7:42; F.A. 2:25-36; 13:23; Rom. 1:3; Apoc. 5:5; 22:16, indică spre statutul Lui mesianic şi spre viaţa Lui pământească. De asemenea, pentru Marshall şi Mounce[21], această ordine accentuează confirmarea Lui de către Dumnezeu, care L-a înviat din morţi – o încurajare solidă pentru Timotei care era confruntat cu realitatea suferinţei.[22] Aici se găseşte o promisiune care-l poate susţine când se confruntă cu ameninţarea persecuţiei, vezi 1:10.

Urmează cuvintele „după Evanghelia mea". Expresia este întâlnită, de asemenea, în Romani 2:16; 16:25. Din nou, „Evanghelia noastră" apare în 2 Corinteni 4:3; 1 Tesaloniceni 1:5; 2 Tesaloniceni 2:14. Așadar, Isus Cristos, Cel care a murit și care a fost înviat, este esența mesajului misionar al lui Pavel pe care Timotei este chemat de asemenea să-l proclame.

Însă Pavel n-a terminat cu exemplele suferinței întrucât îl adăugă și pe al său, v9. Din fapt, v8-10 reprezintă o singură propoziție în textul grecesc. „Pentru care" conține un pronume relativ, însă aici folosirea nu este atât de mult în sensul unei propoziții subordonate, ci ca o legătură care evidențiază faptul că suferința lui i s-a datorat predicării în mod activ a Evangheliei. Aici, el îi aduce aminte lui Timotei că suferința lui (Pavel folosește timpul prezent, descriind situația actuală) a fost până la punctul „lanțurilor" – asemenea unui „făcător de rele" – termenul kakou/rgoj *kakourgos* mai este folosit doar în Luca 23:32, 33, 39 pentru a desemna un infractor notoriu care a comis delicte grave. Prin urmare, Pavel subliniază în mod intenționat natura izbitoare și serioasă a suferințelor lui pentru ca Timotei să o înțeleagă.

Însă (avlla. *alla*, cu o forță adversativă deplină), Pavel susține ideea că, deși el poate fi pus în lanțuri, Cuvântul lui Dumnezeu nu poate fi legat! Probabil că el nu se gândește atât de mult la alții care în trecut și, fără îndoială, în prezent, continuă să predice în timp ce el este legat (vezi Fil. 1:12-18, de exemplu), ci la propria mărturie din fața instanței de judecată (2 Tim. 4:16-17). În mod cert, această înțelegere a pasajului ar trebui inclusă aici. Cuvântul lui Dumnezeu încă poate lucra cu putere în vreme ce împărțitorii acestuia ar putea fi ținuți în lanțuri. Nu poți întemnița Evanghelia. Textul grecesc conține timpul perfect pentru „neînlănțuit", afirmând că, nici în trecut și nici în prezent, puterea sau eficiența lui nu pot fi stăvilite. Aceasta a fost ideea conturată anterior cu privire la eficiența mărturiei misionare a unei biserici locale care face de cunoscut Cuvântul încredințat.[23]

În v10, Pavel explică faptul că există un motiv al disponibilității sale de a înfrunta suferința. Mântuirea altora este motivul pentru care el rabdă toate (folosind pa,nta *panta* „toate" – deși, nespecificat) aceste lucruri.[24] În ceea ce-l privește pe Timotei, tematica acestor versete este indicată de cuvântul u`pome,nw *hupomenō*, „a răbda" – vezi și 1 Corinteni 13:7 și, ca exemplu al suferințelor lui, 2 Timotei 3:10-11; 4:16-17. Slujitorul tânăr al lui Pavel trebuie, de asemenea, să persevereze. Aici este reflectat scopul principal al tuturor acestor versete, și anume, încurajarea din 1:3-2:13, iar aceasta conduce spre zicerea plină de adevăr menționată în v11-13.

Pavel a fost dispus să se supună Domnului ca să fie folosit de El şi să împărtăşească Evanghelia altora, indiferent de preţ. Scopul este ca să obţină („şi ei" are rol emfatic în textul grecesc) mântuirea care este evn Cristw/| VIhsou/ *en Christō Iēsou*. Aici, ca şi în alte scrieri ale lui Pavel, mântuirea este doar „în Cristos".

Acum el scrie despre modul în care consideră că Dumnezeu poate să-i atragă pe oameni la Sine Însuşi prin slujirea lui. Este vorba despre tou.j evklektou,j *tous eklektous*, „cei aleşi."[25] Pavel nu poate să facă aceasta, dar Dumnezeu poate – atunci când slujitorul Lui împărtăşeşte Evanghelia. Oare suntem şi noi disponibili ca să fim folosiţi de Dumnezeu în această lucrare glorioasă? Timotei - şi noi înşine – este îndemnat să-şi supună darurile şi capacităţile pentru ca ele să fie pe deplin disponibile spre a fi folosite în misiunea lui Dumnezeu. Atunci când predicăm, Dumnezeu poate lucra.

Observaţi sintagma meta. do,xhj aivwni,ou *meta doxēs aiōniou* „împreună cu slava veşnică". Mântuirea lui Dumnezeu în Cristos este prezentă, dar şi viitoare. Ce viitor! Aşa cum explică Knight[26]

> Domeniul existenţei în care splendoarea Lui este pretutindeni şi de îndată prezentă şi, ca şi aici, al aceluia la care iau parte cei răscumpăraţi într-o manieră minunată şi nesfârşită, în timp ce admiră splendoarea Lui într-un mod direct şi plenar (cf. 1 In. 3:2; Rom. 5:2; 1 Cor. 2:8; 2 Cor. 3:18; Ef. 1:17; Fil. 3:21; Col. 3:4; 2 Tes. 1:9; 2:14; Tit 2:13).

Un astfel de viitor ar trebui să-l încurajeze şi pe Timotei să rabde indiferent de cost. Mounce[27] sugerează, de asemenea, că aici găsim reversul lui Romani 3:23, gloria pierdută din pricina păcatului, dar care urmează să fie restaurată în dreptul celor aleşi în împărăţia escatologică. Versetele care urmează extrag implicaţiile practice a ceea ce afirmă versetele anterioare.

O zicere plină de adevăr

Am menţionat mai devreme că zicerile pline de adevăr sunt unice în aceste Epistole adresate lui Timotei şi Tit. În v11-13 găsim a cincea şi ultima de felul acesta. Gândul cheie este al continuării în răbdare sau al disponibilităţii de a suferi (vezi v10, 12). Întâi să facem un comentariu despre contextul acestei ziceri. Afirmaţia anterioară este na de factură personală pentru Pavel, nu un enunţ de tip doctrinar – „Evanghelia mea", „sufăr", „rabd", prin urmare, formula poate fi înţeleasă în general ca indicând înainte.[28] Însă, ea asigură fundamentul pentru atitudinea adoptată

în versetele precedente. De asemenea, conjuncția gar *gar* „căci", din rândul întâi, este așezată acolo pentru a evidenția provocările practice ori etice a ceea ce a fost scris anterior.

Oricare ar fi istoria, dacă este vreuna, fapt ce nu poate fi stabilit[29], cel mai bine este să se considere felul în care materialul a fost formulat de Pavel în prezent. Primele două rânduri sunt exemple de paralelism sintetic sau constructiv. Ele nu exprimă un gând identic, ci găsim o corespondență progresivă între cele două enunțuri. Astfel, în vedere explicării, ar trebui să înțelegem aceste versete după cum urmează: „Am murit împreună cu Cristos; suferim împreună cu El", fiind credincioși. Ele sunt parte a aceluiași grup. Apoi, pentru noi, creștinii, siguranța este că „vom trăi împreună cu El/vom domni împreună cu El."

Alternativa este exprimată, de asemenea, printr-un paralelism sintetic: „Dacă ne lepădăm de El/dacă Îi suntem necredincioși", atunci „și El se va lepăda de noi", adică El trebuie să rămână credincios în ceea ce-L privește și să se lepede de noi! Credincioșia divină este o mângâiere minunată pentru cei care sunt Îi sunt credincioși, dar și o avertizare aprigă pentru cei care ar putea fi tentați să nu-I fie loiali. Mounce[30] scrie despre patru „linii" prezente aici care cuprind: convertirea, perseverența, judecata și, în final, ne-credincioșia. Pentru Hendriksen[31], sunt două tematici principale care răzbat, loialitatea față de Cristos, care va fi răsplătită și neloialitatea, care va fi judecată.

La ce se referă Pavel când folosește verbul compus „am murit împreună cu El"? Mounce[32] îl leagă de convertire. Timotei ar trebui să se gândească retrospectiv la experiența convertirii/botezării lui și la modul în care acestea ar trebui să-i influențeze viața actuală. Pentru Marshall[33], referirea este la moartea față de păcat produsă în trecut, sau, fără îndoială, față de sine. Sintagma „vom și trăi" vizează o viață viitoare, însă viața actuală trăită în unire cu Cristos este de asemenea implicită.

Putem înțelege această afirmație ca desemnând moartea noastră în Cristos/trăirea noastră potrivit lui Romani 6:2-4, 8, mai degrabă decât într-un sens privitor la moartea de martir. Dumnezeu ne-a văzut în Cristos pe cruce și ne-a judecat în Cristos, astfel că noi am murit față de păcat și condamnare din punct de vedere judiciar și potențial, fiind eliberați de puterea pe care păcatul o avea asupra noastră. O măsură din puterea vieții noastre viitoare devine reală pentru noi în părtășia noastră cu Cristos în prezent.

A doua (v12) este aproape o paralelă exactă pentru prima. Aici, așa cum Mounce a reliefat (vezi mai sus), întâlnim tematica perseverenței. „Răbdăm" se leagă de v10, și utilizarea timpului prezent îi face parte lui

Timotei şi oricăror cititori/ascultători de o provocare zilnică neîncetată de a sta neclintiţi în suferinţă (vezi şi Tit 2:2; Evr. 12:7; Iac. 1:4; 2 Pet. 1:6). Promisiunea răsplătirii se găseşte în apodoză şi este exprimată mai departe printr-un verb cu particula *syn,* „vom împărăţi împreună cu El”,. Verbul acesta înseamnă a lua parte la domnie în calitate de rege, alături de cineva care este el însuşi rege şi judecător; a lua parte la gloria acestuia.[34] Când Cristos se va întoarce, se spune despre cei credincioşi că vor sta alături de El şi vor judeca împreună cu El (1 Cor. 6:2-3)! Acest verb mai este găsit doar într-un loc în NT în 1 Corinteni 4:8. Dar, în legătură cu promisiunea de mai sus, vezi Matei 19:28; Luca 22:30; Romani 5:17; 1 Corinteni 6:2; Apocalipsa 5:10; 20:4, 6; 22:5.

A doua pereche de afirmaţii prezintă poziţiile opuse. Atitudinea contrară identificării cu Cristos este lepădarea. Găsim un gând similar în afirmaţia lui Isus din Matei 10:33/Luca 12:9. Acest următor rând, care exprimă gândul lepădării, foloseşte viitorul – să fie vorba oare despre orice timp de la acel moment în viitor? Aici, Pavel afirmă că „şi El (şi anume, Cristos) se va lepăda de noi.” Pentru Mounce (vezi mai sus), aceasta descrie judecata. Din nou, timpul viitor indică spre Cristos care se leapădă de un asemenea om la judecata viitoare – aduceţi-vă aminte cuvintele Lui înfricoşătoare: „Niciodată nu v-am cunoscut.” Cristos va acţiona aplicând judecata în dreptul celor care pretind că-i cunosc numele, însă pentru care lucrurile se rezumă la o declaraţie de loialitate faţă de El lipsită de temei real.

În privinţa celor care s-ar lepăda de Cristos, Mounce[35] ne aduce aminte de contextul istoric, adică de faptul că se aplică în primă instanţă efesenilor, îndeosebi lui Imeneu, Filet (2:17), posibil dezertorilor din Asia (1:15), de asemenea lui Timotei, dar mai apoi chiar lui Pavel şi, desigur, tuturor credincioşilor. Mounce[36] explică, de asemenea, că kavkei/noj *kakeinos* este o combinaţie între kai, *kai* şi evkei/noj *ekeinos* şi continuă tiparul celor două propoziţii anterioare de tipul „atunci” introduse de aceste cuvinte şi astfel creează un contrast emfatic între acţiunea umană şi cea divină. Aşadar, aici găsim răspunsul divin la lepădarea oamenilor – „şi El”.

În v13 tematica este ne-credincioşia (Mounce, mai sus), sau, am putea spune, cuprinde acţiuni ale ne-credincioşiei. Marshall[37] îi citează pe Spicq şi Kelly pentru sensul „dacă eşuăm în a trăi după standardul declaraţiei noastre”. Mai apoi, Pavel afirmă că „El (Cristos, ca şi în v12) rămâne credincios.” Este oare aceasta o promisiune sau o avertizare? Oare înseamnă aceasta că Cristos va rămâne credincios celor necredincioşi, în pofida eşecurilor lor, adică le va fi binevoitor şi, în urma pocăinţei lor, îi va ierta?

Sau, aşa cum susţine Marshall[38], faptul că în pofida ne-credincioşiei poporului Său, Cristos va rămâne credincios scopului Său în mântuirea finală a poporului Său şi, astfel, credincioşii ar trebui să respingă ne-credincioşia? Pentru alţii, se pare că sensul este că Cristos rămâne credincios avertizărilor Lui şi va acţiona aducând judecată celor care falimentează în a-I fi credincioşi. El nu poate să se nege pe Sine. Prin urmare, prin cuvintele „Nu se poate tăgădui singur", Pavel emite o avertizare.

Suntem impresionaţi de înţelegerea lui Knight[39] potrivit căreia acest verset exprimă fragilitatea credinciosului, implicând mai puţin decât o lepădare pe care el o descrie ca fiind îndârjită şi definitivă. Credincioşia lui Dumnezeu este, în general, exprimată cu referire la loialitatea Lui faţă de promisiunile Evangheliei (2 Cor. 1:18-20); credincioşia faţă de noi în ispitire (1 Cor. 10:13); protejarea de cel rău (2 Tes. 3:2); sfinţirea şi păstrarea poporului Său (1 Tes. 5:24; Evr. 10:23; 11:11; 1 Pet. 4:19; 1 In. 1:9; Apoc. 1:5; 3:14; 19:11). Astfel, întrucât apodoza devine opusul protazei, afirmaţia conclusivă este adăugată pentru a conferi un fundament credincioşiei lui Cristos – datorită naturii Lui. El nu poate să se nege pe Sine Însuşi. Dumnezeu va fi credincios legământului Său. Aici ni se reaminteşte de doctrina imuabilităţii lui Dumnezeu. Toate verbele de la persoana întâi plural, care vorbesc despre „noi" de aici, indică înapoi spre cei aleşi, şi este dificil de acceptat că ultimul se referă la un grup diferit.

Toate cele de mai sus (v8-13) sunt menite să-l îndemne pe Timotei şi să-l încurajeze să-şi continue lucrarea, aşa cum a făcut Pavel şi chiar şi Isus Cristos; îndemnul este să se implice în misiunea lui Dumnezeu, să facă din ea o prioritate, indiferent de cost. N-ar trebui să trecem cu vederea ideea că cei din comunitatea creştină au, la rândul lor, nevoie să li se aducă aminte în mod constat – Pavel foloseşte un imperativ prezent – aceste adevăruri şi îndeosebi zicerea plină de adevăr (v14a). Din nou, s-ar putea ca porunca să nu se refere doar la învăţătura dată deja de Pavel, ci şi la ceea ce urmează în v14-26. Însă cine sunt cei cărora Pavel doreşte să li se reamintească aceste lucruri: învăţătorii sau întreaga congregaţie? Timotei însuşi a constituit principalul punct focal în versetele anterioare şi, cu toate că Pavel i-ar putea avea în minte pe cei „aleşi" din v10, este mult mai probabil că este vorba despre învăţătorii selectaţi potrivit versetului 2, care urmau să fie desemnaţi public. Acum Pavel continuă să-l încurajeze pe Timotei. El trebuie să facă şi următorul lucru:

Împarte drept cuvântul adevărului

În privinţa versetelor 14-26, Marshall[40] identifică aici tiparul unei porunci negative urmată de una pozitivă opusă, care, la rândul ei este urmată de o alta negativă, ducând gândul iniţial mai departe (v14/15/16a, 22a/22b/23). Tematica repetată constant este cum să te raportezi la opoziţia din biserică. În v18, găsim un indiciu succint despre erezia prezentă acolo.

Deşi aceste versete se ocupă în mare de conduita lui Timotei, aflăm că el trebuie să dea învăţătură comunităţii creştine. Am remarcat că el trebuie să le aducă aminte în mod constant conducătorilor aleşi (Pavel foloseşte imperativul prezent) învăţătura sănătoasă; de fapt, el trebuie să-i „îndemne fierbinte" (şi 1 Tim. 5:21; 2 Tim. 4:1) potrivit cu aceasta. El foloseşte verbul cu prepoziţia amplificatoare dia *dia* plus expresia prepoziţională „înaintea lui Dumnezeu", sau „înaintea Domnului".

Ei nu trebuie să se implice în dispute verbale – „certurile de cuvinte" – verbul logomacei/n *logomaxein* este găsit doar aici în NT şi ne aducem aminte de satisfacţia cu care evreii dezbăteau părţile obscure ale legii lor, în vreme ce grecii dezbăteau cele mai noi idei. O asemenea confruntare nu trebuia să aibă loc în biserica creştină. Knight[41] susţine că Pavel nu este preocupat aici de despicarea firului în patru, ci de disputele serioase privitoare la sensul şi semnificaţia cuvintelor ce ţin de credinţa creştină. Atunci, de ce i-ar îndemna pe Timotei şi pe ceilalţi să se abţină de la a se implica în aşa ceva? Este mai bine să înţelegem cele de mai sus ca fiind pur şi simplu „despicarea firului în patru". Acest tip de dispută nu era de „niciun folos" sau de niciun beneficiu practic în acţiunea de edificare a oamenilor, ci, dimpotrivă, doar urma să-i ruineze pe cei care se implicau în aşa ceva – katastrofh, *katastrophē* „distrugere", subliniază paguba catastrofică[42] pe care preocuparea cu acest tip de activitate o poate cauza – cuvântul fiind găsit din nou doar în cazul descrierii distrugerii Sodomei şi Gomorei (cf. LXX Gen. 19:29; 2 Cron. 22:7; Pv. 1:18; 2 Pet. 2:6). O asemenea implicare poate duce la consecinţe spirituale grave – v18 vorbeşte despre răsturnarea credinţei din unii. Mai apoi el oferă învăţătura pozitivă care echilibrează lucrurile.

Mai întâi, folosind un alt imperativ, el îl îndeamnă pe Timotei să fie sârguincios[43] sau să facă tot ce poate mai bine ca să se implice într-o lucrare pe care Dumnezeu o aprobă. El trebuie să fie un exemplu al modului în care trebuie abordate corect Scripturile, Cuvântul adevărului. Învăţătura lui trebuie să fie benefică şi edificatoare, în contrast cu efectele negative şi dăunătoare ale controverselor zadarnice. În ceea ce ne priveşte, oare care ne sunt preocupările majore?

El trebuie să se „înfățișeze înaintea lui Dumnezeu”, expresie folosită în Efeseni 5:27, Coloseni 1:22, 28 alături de adjectivul care vorbește despre a-i face pe oameni să fie primiți de Dumnezeu, la fel și aici alături de ideea de a mânui astfel Cuvântul încât să aibă parte de aprobarea lui Dumnezeu în ce privește lucrarea sa. Timotei este un „lucrător” și, astfel, trebuie să fie „încercat și atestat” – așa cum Mounce[44] traduce do,kimoj *dokimos*, adică trebuie să împartă drept Cuvântul adevărului. Marshall[45] evidențiază că, în cercurile creștine, termenul „lucrător” sau „meseriaș” a dobândit sensul de misionar (2 Cor. 11:13; Fil. 3:2). Împărțirea dreaptă este exprimată printr-un verb care a fost folosit în mai multe sensuri, spre exemplu, a trasa un drum drept, a tăia o brazdă dreaptă, a face o cusătură dreaptă, a fi direct în vorbire. Aici transmite ideea despre cineva care nu se abate de la predicarea adevărului. Stott[46] interpretează astfel:

> El nu strâmbă căile drepte ale Domnului – dimpotrivă, mânuiește Cuvântul cu o asemenea grijă scrupuloasă încât, deopotrivă el însuși rămâne pe calea dreaptă, păstrând direcția autostrăzii fără să apuce pe vreo ieșire, și face ca altora să le fie ușor să-l urmeze.

Rușinea pe care orice lucrător o simte atunci când este detectată incompetența muncii lui este aplicată aici slujirii creștine. Învățătorul creștin ar trebui să fie în stare să-și supună în mod continuu munca lui Dumnezeu spre aprobare. Walter Kaiser, în câteva prelegeri ținute pe hermeneutică, a avertizat cu privire la pericolele lipsei de sârguință în interpretarea multor texte în vederea predicării. Citatul dat de el spunea: „Minunate lucruri văd în Biblie; unele puse acolo de mine și de tine!” Oare ne dăm toate silințele să scoatem la iveală semnificația a ceea ce Dumnezeu spune într-un text ori pasaj, sau doar îi impunem interpretarea noastră – făcându-l să spună ceea ce vrem noi să spună? A mânui revelația lui Dumnezeu în maniera aceasta înseamnă a o distorsiona, poate chiar a o respinge. Toate aceste îndrumări au fost vitale pentru Timotei, pentru învățătorii selectați din v2 și sunt vitale pentru noi.

Comentariu suplimentar

Aici ar putea fi utile câteva îndrumări elementare privitoare la mânuirea textului Scripturii. Este atât de important să fie o armată de erudiți tineri care să caute ca în predicare să mânuiască respectuos și umil Cuvântul lui Dumnezeu, și să caute să scoată la iveală sensul intenționat de Dumnezeu când l-a revelat! Iată câteva principii fundamentale de hermeneutică pentru a împărți drept Cuvântul lui Dumnezeu.

1. Cercetătorul biblic insistă că textul biblic înseamnă întâi de toate ceea ce a însemnat iniţial. Cuvântul lui Dumnezeu este pentru noi astăzi întâi de toate exact ceea ce a însemnat pentru ei.
2. Sarcina este dublă: descoperă ce a însemnat iniţial textul biblic şi mai apoi încearcă să desluşeşti acel sens într-o varietate de contexte noi şi diferite din vremea actuală.
3. Prin urmare, ţelul unei bune interpretări este obţinerea „sensului natural al textului". Cea mai importantă abordare în cadrul acestei sarcini este simţul comun iluminat. Vezi ce anume are noimă în ce priveşte textul. Adevărata hermeneutică aduce uşurare minţii, precum şi provocare inimii.
4. Astfel, exegetul caută să înţeleagă ce i-a fost spus ascultătorului sau cititorului ATUNCI şi ACOLO şi aude acelaşi cuvânt AICI şi ACUM.

   A face exegeză necesită cunoaşterea multor aspecte. Acesta este motivul pentru care a fi implicat în misiune cere o bună pregătire – necesitatea de a absolvi un colegiu biblic pentru a dobândi „uneltele". Întâi limbile Bibliei, apoi studii pe cuvinte, folosirea unui lexicon prin care se pot selecta cuvintele importante şi se poate trasa utilizarea lor, fie în VT, fie în NT (acum avem la dispoziţie programul Bible Works). Este utilă o anumită abilitate în domeniul criticii textuale – verificarea variantelor de text; de aceea, s-ar putea impune folosirea câtorva traduceri şi utilizarea unui interliniar biblic. Mai apoi, dicţionarele vor fi de ajutor în privinţa contextului, ocaziei scrierii cărţii, rezumatului scopului. În final, apelarea la un comentariu pentru lămurirea semnificaţiei versetelor în contextul lor. Un comentariu bun va enumera şi va discuta succint diferitele interpretări propuse, acestea fiind însoţite de motivele favorabile şi contrare.
5. Nu putem face ca Biblia să însemne orice dorim. Textul nu poate însemna ceea ce n-a însemnat niciodată. Adevărata semnificaţie a textului pentru noi este ceea ce Dumnezeu a intenţionat iniţial să însemne când a fost prima dată rostit.
6. Atunci când întâlnim situaţii de viaţă comparabile cu cea din contextul primului secol, sau cu cea din contextul VT, cuvântul lui Dumnezeu pentru noi este acelaşi cu cel pentru ei.

7. În privinţa „listelor de păcate” scrise de Pavel, sau în privinţa celor aparţinând altor autori care vizează eşecul, nelegiuirea – învăţătura morală rămâne valabilă în orice cultură. Astfel, păcatele care sunt evidenţiate sunt întotdeauna greşite.

Se pare că Pavel trece acum la a lua în considerare abateri mai grave de la adevărul din v16-18. Predicatorul credincios „se va feri” de vorbăriile goale şi lumeşti. În vreme ce acest îndemn este similar celui din v14, Pavel afirmă clar gravitatea consecinţelor. Acest tip de dispută privitoare la adevăr nu-i va edifica pe credincioşi, ci, ca rezultat, poate submina credinţa lor şi-i poate abate de la Dumnezeu. Aceasta este avută în vedere prin expresia „vor înainta tot mai mult în necinstirea lui Dumnezeu”. Pentru Mounce[47], acest tip de dispute sunt într-o opoziţie directă cu Dumnezeu, conform cu 1 Timotei 6:20 şi „Ceea ce spunem reprezintă de fapt ceea ce suntem.” Argumentele eretice sunt profane şi zadarnice. Este scos în evidenţă efectul cumplit. Răspândirea învăţăturii false este comparată cu gangrena, ga,ggraina *gangarina*, un termen medical cunoscut cel puţin începând cu secolul al IV-lea î. Cr. cu privire la degradarea cărnii care avansează grabnic într-o parte a trupului. Knight[48] subliniază că timpul prezent al imperativului „fereşte-te” înseamnă că aceasta este ceva ce Timotei trebuie să caute să facă în mod constant. Aşa cum am văzut, învăţătura falsă este deopotrivă neevlavioasă şi cangrenoasă.

În v17b-18, Pavel face aluzie la mai mulţi învăţători falşi atunci când foloseşte termenul „lor”, iar mai apoi arată că nu se teme să nominalizeze doi eretici a căror învăţătură nesănătoasă cauzase îmbolnăvire spirituală în biserică. În privinţa lui Imeneu trebuie citit 1 Timotei 1:20 (aici descoperim că era încă activ), însă despre Filet nu se mai ştie nimic altceva. Dacă punem învăţătura falsă în legătură cu 1 Timotei 4:3, „opresc căsătoria” etc., s-ar putea deduce că aceştia aveau o perspectivă josnică asupra lumii materiale şi trupului uman, şi susţineau că, într-un anumit sens, credincioşii erau deja înviaţi şi aflaţi în starea lor „glorificată”. În alte locuri, Pavel a folosit termenul avna,stasij *anastasis* cu referire la învierea trupească a lui Isus (Rom. 1:4, 6:5; Fil. 3:10) şi a credincioşilor (1 Cor. 15:12, 13, 21, 42). Nu este acceptabil să fie aplicat acest cuvânt doar unei experienţe spirituale. O astfel de învăţătură neagă învăţătura fundamentală despre învierea trupească a lui Cristos şi certitudinea speranţei viitoare a credincioşilor. „Unii”, dar nu toţi, au fost afectaţi profund de această învăţătură. Aici, în consecinţă, Pavel „reapocalipticizează” conceptul.

Este atât de importantă învăţătura temeinică astfel încât falsitatea să fie respinsă atunci când apare.[49] Din nou, este important să nu fie citite în text idei de sorginte ulterioară, care nu erau conturate pe deplin la momentul respectiv.

În v19, Pavel afirmă că, în pofida învăţăturii false şi a posibilităţii ca unii să fie duşi în rătăcire, Timotei ar trebui să conştientizeze că ceea ce Dumnezeu a lucrat în vieţile oamenilor nu va fi distrus. Folosind me,ntoi *mentoi* aici ca un adversativ, „totuşi", el insistă că, deşi învăţătorii falşi sunt la lucru şi unii sunt influenţaţi de învăţătura acestora, temelia pe care Dumnezeu a aşezat-o în Efes şi altundeva încă stă[50] fermă. Sunt două motive pentru aceasta. Ceea ce Knight[51] numeşte „cunoaşterea electivă a lui Dumnezeu în ceea ce-i priveşte pe ai Săi şi faptul că asemenea credincioşi adevăraţi se vor abate de la nelegiuire."

Pavel a îndrăgit metafora unei construcţii care să reprezinte biserica (1 Tim. 3:15; 1 Cor. 3:10-15; Ef. 2:19-23). În opinia lui Marshall[52], aici ar trebui să deslușim că biserica lui Dumnezeu, caracterizată prin deţinerea adevărului, reprezentată de credincioşii adevăraţi din Efes, va sta în picioare în mod sigur, în pofida activităţii oponenţilor. Mounce[53] sugerează că, mai degrabă, sunt avuţi în vedere credincioşi individuali, conform formulării „cei ce", v19, „oricine rosteşte Numele Domnului". Ei nu vor fi măturaţi de erezie. În realitate, se pare că există o mică diferenţă între aceste două poziţii întrucât indivizii sunt, de fapt, biserica!

Pe clădirile antice erau gravate inscripţii care indicau scopul acestora. De asemenea, erau folosite peceţi pentru identificarea unor obiecte şi, îndeosebi, pentru a afirma proprietatea. Dumnezeu Şi-a pus sigiliul pe biserică printr-o dublă inscripţie.

Mai întâi, este una secretă şi invizibilă – Domnul cunoaşte pe cei care sunt ai Lui (aici Pavel face aluzie la LXX, Numeri 16:15, folosind ku,rioj *kurios* în loc de o` qeo,j *ho theos*). Dumnezeu a putut să facă deosebire între cei falşi şi cei autentici în cadrul răzvrătirii lui Core şi, după cum acel trist incident nu a decimat numărul israeliţilor, tot aşa învăţătura falsă nu va avea efect la nivel fundamental asupra bisericii din Efes; temelia aşezată de Dumnezeu va rezista.

Mai apoi, este una publică şi vizibilă – cei care rostesc numele lui Cristos sau al Domnului se vor îndepărta de nelegiuire (să fie oare aici aluzia la Num. 16:26 sau Is. 52:11?). Aici se află semnul adevăratei vieţi spirituale – ei arată că sunt copiii lui Dumnezeu prin vieţile lor sfinte. Observaţi că imperativul „oricine… să se depărteze" presupune puterea de a se îndepărta - şi binecuvântarea care decurge pentru cei care se îndepărtează. Oameni precum Filet şi Ermogen au demonstrat prin vieţile şi învăţătura

lor că nu aparţineau cu adevărat lui Dumnezeu. Însă, în ceea ce-l priveşte pe Timotei, iată ce trebuie să facă el:

Fii un vas curat și pregătit

Există o legătură strânsă între metafora unui edificiu care descrie biserica în versetul anterior şi chemarea de a se îndepărta de nelegiuire din versetele 19-22. Însă aici Pavel nu se referă la structura exterioară a unei „case mari", ci la conţinutul ei, îndeosebi la diferite ustensile, care sunt avute în vedere. Pavel se referă la comunitatea creştină în sensul ei larg, adică la diferite persoane aflate în interiorul bisericii mărturisitoare, incluzând, în acest context, învăţătorii falşi.

Într-o casă mare găsim ambele tipuri de vase, cele din lemn sau de pământ şi cele preţioase. Vasele din aur şi din argint au fost menite pentru a avea rolul unei utilizări onorabile. Vasele din lemn şi lut sunt pentru întrebuinţări dezonorabile. În vreme ce, din perspectiva lui Mounce[54] metafora poate fi dusă prea departe, pare clar că vasele onorabile reprezintă slujitorii lui Dumnezeu, pe când cele dezonorante îi reprezintă pe cei falşi.

Aşa cum explică Hendriksen[55], membrii autentici sunt rânduiţi pentru cinste (Mat. 25:34-40); ceilalţi, pentru dezonoare (vezi Mat. 25:41-45; 1 Sam. 2:30b; Rom. 9:21). Un om trebuie să se cureţe cu adevărat de aceştia cu practicile lor întinătoare şi doctrinele lor rele, şi ulterior va putea fi un vas de cinste, pe deplin pus deoparte pentru Domnul şi pentru lucrarea Lui. El va fi util stăpânului său care mai apoi va putea exercita o autoritate deplină asupra acestuia. El este pregătit pentru orice lucrare bună pe care ar putea-o alege stăpânul său. Prin urmare, lucrurile nu stau aşa cum susţine Marshall[56], anume că un vas dezonorabil poate fi curăţit. Nu aceasta este ideea; mai degrabă, slujitorul credincios trebuie să se cureţe şi să se separe *pe sine* de întinarea generată de părtăşia cu cei care falimentează în a predica adevărul lui Dumnezeu (1 Cor. 5:11, 13; 2 Cor. 6:14-7:1).

Prin a acţiona conform îndemnului lui Pavel, Timotei urma să fie un instrument „sfinţit" (participiu perfect pasiv), separat şi, astfel, într-o stare a utilităţii pentru stăpânul său, adică Dumnezeu – fiind pregătit (un alt participiu perfect pasiv) pentru orice lucrare bună, şi anume, pentru o varietate de slujiri în curs de desfăşurare sau forme de slujire în cadrul misiunii lui Dumnezeu la care ar putea fi chemat de Dumnezeu (2 Tim. 3:17; Ef. 2:10). Oare trebuie din nou să ne reconsiderăm poziţia – dacă vrem cu adevărat să fim eficienţi în lucrarea lui Dumnezeu?

Următorul verset (v22) este strâns legat de ceea ce stă înainte. În opinia lui Knight[57], ca să fie tipul de vas pe care Dumnezeu îl dorește, Timotei trebuie să fugă de poftele tinereții (v22a) care ar putea fi o problemă specifică pentru el. Stott[58], şi de asemenea Marshall[59] într-o anumită măsură, văd acestea nu doar ca o referire la păcatele senzuale, ci şi cu trimitere la îngâmfarea specifică tinereții, la ambiția egoistă, la încăpățânarea îndârjită, la aroganță, deşi Marshall sugerează mai departe că acestea ar putea fi prezente în alții, nu doar în Timotei. Acesta trebuie să caute evlavia, integritatea morală, credința, dragostea şi pacea, toate într-o bună companie, „împreună cu cei care caută pe Domnul dintr-o inimă curată", adică cei care împărtăşesc acelaşi dorințe pentru sfințenie şi înaintarea în sfințenie, strigând spre Dumnezeu pentru acestea. Lista conține trei aspecte în comun cu 1 Timotei 6:11 şi trei cu Galateni 5:22-23. Majoritatea oamenilor sunt implicați într-o căutare, însă este vorba despre căutarea de a avea o familie fericită, căutarea de a avea o carieră de succes, căutarea de a avea un hobby. Oare câți dintre noi căutăm o viață care-i place Domnului şi care va avea impact pentru El?

Evită disputele nechibzuite şi dăunătoare spiritual

Timotei trebuie, de asemenea, să se ferească de speculațiile, de întrebările nebune şi păgubitoare spiritual la care s-a făcut referire anterior, şi care generează numai dispute (v23). În v24, termenul douloj *doulos* „slujitor" îi este aplicat lui pentru prima dată în 1 & 2 Timotei. Astfel, Pavel subliniază natura relației lui Timotei cu Dumnezeu şi natura relației noastre cu El. Slujitorul lui Dumnezeu trebuie să se afle pe deplin sub controlul stăpânului său. Nu mai este un sclav al păcatului, ci este un sclav al lui Dumnezeu.

Blând dar credincios condu pe alții la pocăință

De la punctul acesta, Pavel este mult mai specific cu privire la ceea ce, până acum, a abordat într-o manieră generală.[60] De asemenea, el se întoarce de la problemele de factură mai personală înspre cele aflate în relația dintre Timotei şi ceilalți. Prin urmare, Timotei nu trebuie să fie conflictual, ci blând, manifestând trăsătura generală a bunătății față de toți; el trebuie să fie abil în învățătură, răbdător când se greşeşte față de el („răbdător" denotă o atitudine de îngăduință răbdătoare față de cei care i se opun sau care se ceartă cu el).

O altă trăsătură este prezentată mai amplu – blândețea sau „umilința" (v25). Aici vedem resursele divine şi umane lucrând mână în mână. Pe

măsură ce Timotei îi învață pe oponenții lui adevărul într-un mod umil dar fidel, Dumnezeu poate folosi această atitudine și aceste argumente pentru a-i aduce la pocăință. Ideea este descrisă de Marshall[61] ca transmițând într-un „sens pregnant <a-i veni mintea la cap> cuiva" (v26).

Oponenții lui Timotei sunt prinși în cursa diavolului (v26). Prin atitudinea lui grijulie, aceștia vor vedea dragostea lui Cristos în acțiune. Diavolul i-a luat prizonieri (conceptul de a lua prizonieri în viață și de a-i ține în captivitate este transmis de timpul perfect). Pavel folosește o condițională de scop. Așadar, cu ce scop a făcut diavolul aceasta? Ca aceștia să facă voia celui care i-a luat captivi.[62] Prin urmare, Timotei trebuie să manifeste calitățile unui conducător priceput și eficient care poate fi folosit de Dumnezeu pentru a-i aduce pe oameni la pocăință, conducându-i departe de falsitate și de cursa diavolului (v26).

Ce capitol al încurajării pentru colegul mai tânăr al lui Pavel! Și noi ar trebui să acceptăm în inimă toată această învățătură – cu încurajările și avertizările ei. Doar luând în serios tot ceea ce Pavel afirmă vom putea vedea înaintând lucrarea lui Dumnezeu.

NOTE

1 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 487.
2 Towner identifică trei imperative, „întăreşte-te", „încredinţează" şi „suferă împreună cu mine", care sunt legate de ceea ce s-a spus anterior, *The Letters to Timothy and Titus*, p. 487; Marshall identifică patru imperative care determină structura acestei părţi, v1 urmat de 3, 7, 8, *The Pastoral Epistles*, p. 721.
3 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 389.
4 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 490.
5 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 390.
6 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 726.
7 În NT, diateza medie a acestui verb are sensul de „a lăsa în seamă", Lc. 12:28; 23:46; F.A. 14:23; 20:32; 1 Tim. 1:18; 1 Pet. 4:19.
8 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 391.
9 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 504.
10 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 392.
11 Termenul evmple,kein *emplekein* „a încurca" apare din nou în NT numai în 2 Pet. 2:20 unde este utilizat cu privire la cursele stricăciunilor din această lume.
12 Stott, *Guard the Gospel: The Message of 2 Timothy,* p. 52-53.
13 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 508.
14 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.510; vezi şi Kelly, *Commentary on the Pastoral Epistles,* p. 175-176; H. A. Harris, *Greek Athletes and Athletics,* 3rd. ed. (Westport CT: Cornwall UP, 1979), p. 170-178.
15 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 249.
16 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 395.
17 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 510.
18 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 249.
19 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 396.
20 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 734.
21 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.735.
22 „Relevant" îndeosebi pentru Timotei în acest context, Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 397.
23 Vezi Plummer, *Paul's Understanding of the Church's Mission*, p. 12.
24 Pentru Marshall, sensul de aici este „orice s-ar putea întâmpla", *The Pastoral Epistles,* p. 736. Observaţi şi Rom. 8:37.
25 Pentru diferite abordări ale acestui verset, vezi Hendriksen, *1 & 2 Timothy and Titus*, p. 252-253, şi Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, p. 504-505. Referirea ar putea fi la Biserică, la cei deja în Cristos şi, desigur, Pavel poate aplica termeni ai VT pentru Israel la Biserică. Însă odată cu accentul pus pe predicarea Evangheliei, 1:8, 11; 2:8, este probabil că Pavel are în minte alţii care să fie evanghelizaţi, cei care vor deveni parte din poporul NT al lui Dumnezeu şi care vor experimenta mântuirea în prezent şi în toată plinătatea în viitor.
26 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 400. Vezi şi 1 Tes. 2:12; Rom. 8:18-30; 2 Cor. 4:17.
27 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 515.

28 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 400; Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.735; Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 501.
29 Knight sugerează „un imn original", însă nu explică, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, p. 401; de asemenea Hendriksen scrie că este posibil ca aici să avem rândurile dintr-un „imn al martirilor", *1 & 2 Timothy and Titus*, p. 254. Însă Mounce susține ideea că Pavel este suficient de capabil să scrie după o structură paralelă ca cea găsită aici, *Pastoral Epistles*, p. 501.
30 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 515-517.
31 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 256.
32 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 516.
33 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 741.
34 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.740.
35 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.517.
36 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 517.
37 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 741.
38 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.742.
39 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 407.
40 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.743.
41 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 410.
42 Aici trebuie să însemne mai mult decât „deranjare". Guthrie, *The Pastoral Epistles*, p. 159, scoate în evidență că, etimologic vorbind, înseamnă întoarcerea cu susul în jos. Astfel, „deranjare" nu transmite cu adevărat vătămarea spirituală gravă pe care o cauzează o asemenea capcană.
43 Pavel folosește spouda,zw *spoudazō* din nou în aceste epistole (4:9, 21) cu sensul de „grăbire"; aici are sensul de „a fi zelos, dornic, de a depune orice efort".
44 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.525.
45 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.748.
46 Stott, *Guard the Gospel,* p. 68.
47 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 526-527.
48 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 410.
49 Vezi Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.753 pentru o discuție completă.
50 Verbul „stă nezguduită" este e[sthken *hestēken,* care este indicativul perfect la diateza activă folosit aici intranzitiv, însemnând „a sta ferm" sau „a continua să stea".
51 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 415.
52 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p.755.
53 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 529.
54 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 531-532.
55 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 270
56 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 761-763.
57 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 420.
58 Stott, *Guard the Gospel,* p.73.
59 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 764.
60 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p.419.

61 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 767.
62 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 426.

2 Timotei 3:1-17
Persevereazǎ în mesajul misionar – Nu ezita datorită nelegiuirii vremurilor din urmă

Timotei a fost înştiinţat despre dezertorii din Asia şi despre prezenţa oponenţilor din biserică. La punctul acesta, dimensiunea pericolului devine o tematică în sine şi este prezentată în detaliu. În v1-5a avem o profeţie generală privitoare la zilele din urmă; astfel, ni se oferă o listă a relelor sau, mai degrabă, a făcătorilor de rele. Lista este concluzionată cu o avertizare în v5b. În v6-9, timpul prezent este folosit cu o referire mai specifică la influenţa oponenţilor asupra unor femei care au fost duse în rătăcire de aceştia. Prin urmare, învăţătorii falşi sunt identificaţi prin două modalităţi: sunt consideraţi parte din avântul final al răului şi, mai apoi, sunt comparaţi cu oponenţii lui Moise în împotrivirea lor faţă de adevăr.

În prima secţiune, folosirea timpului viitor demonstrează că răul este deja cunoscut de Dumnezeu; răul n-ar trebui să-i ia pe credincioşi prin surprindere; el se află sub stăpânirea lui Dumnezeu. Pentru Mounce[1], timpul viitor nu exclude faza incipientă actuală a zilelor viitoare care vor fi tot mai rele. Ni se reaminteşte de asemenea că erezia şi imoralitatea merg mână în mână.

Marshall[2] a intitulat secţiunea de la 3:1-4:8 „Nelegiuirea şi nevoia de credincioşie şi adevăr” şi a structurat-o astfel:

(a) Profeţie despre sporirea nelegiuirii în biserică 3:1-9
(b) Exemplul şi învăţătura lui Pavel, precum şi importanţa Scripturii 3:10-17
(c) Îndemn final adresat lui Timotei 4:1-8.

Cu toate că separarea este utilă, este îndoielnic că Pavel se referă la biserică mai degrabă decât la societatea în care biserica trăieşte şi-şi prezintă mărturia. „Căci oamenii vor fi…” pare a indica spre cei din afara bisericii.

Dar, trebuie ţinut minte că „duhul” vremii poate să influenţeze şi să penetreze la fel de bine orice biserică locală.

Mounce[3] subliniază ideea folositoare potrivit căreia, deşi la prima vedere „lista viciilor” (ceva obişnuit la Pavel) pare a fi generală, există o legătură strânsă între aceasta, pe de o parte, şi situaţia şi opoziţia din Efes, pe de altă parte. În plus, „Pavel leagă purtarea oponenţilor de profeţiile escatologice şi expune consecinţele păcatelor lor.”

Vremurile primejdioase din zilele de pe urmă v1-5

Pavel îl face pe Timotei conştient că răutatea şi depravarea morală din jur nu reprezintă o situaţie trecătoare; de fapt, ele sunt o trăsătură permanentă a veacului actual. Oare cum ar trebui să înţelegem această stare de lucruri? Trebuie ştiut că vremurile de pe urmă se întind de la etapa lucrării pământeşti a lui Cristos până la cea a întoarcerii Domnului (Evr.1:2). Aşadar, aici este descrisă întreaga perioadă dintre prima şi a doua venire a lui Cristos. În sprijinul acestei perspective, observaţi cum, pentru Marshall[4], trecerea de la timpul viitor la cel prezent în v6 arată că perioada aceasta a şi început. De asemenea, se poate comenta că aici nu vorbim despre un scriitor din secolul al doilea care, în mod înşelător, ar fi încercat să pună toate aceste cuvinte în gura lui Pavel, dar care a fost dat în vileag.

Pavel i se adresează lui Timotei folosind un imperativ prezent, „să ştii”. Adjectivul „grele” (calepo,j *chalepos*) înseamnă „dure” sau „dificile”; sensul lui poate fi „greu de îndurat”, precum situaţia unei dureri fizice ori mentale, dar şi „greu de făcut faţă, periculoase, violente, primejdioase”. Termenul era folosit în greaca clasică cu referire la animale sălbatice şi la marea agitată. Singura dată când mai este folosit este în relatarea despre cei doi demonizaţi din Gadara, care erau atât de sălbatici şi brutali încât Matei i-a descris ca fiind „aşa de cumpliţi” – calepo,j *chalepos* – că nimeni nu putea trece pe drumul acela” (8:28). Acesta descrie tipul de perioadă la care ar trebui să se aştepte comunitatea creştină în zilele din urmă – o vreme dureroasă şi periculoasă, dificil de îndurat şi de înfruntat.

Comportamentul moral v2-4. De fapt, aici sunt descrise 19 trăsături; astfel, este a doua listă de vicii ca lungime din NT. Găsim paralele cu Romani 1. Pentru Marshall, în general, accentul cade pe concentrarea asupra sinelui,[5] îndeosebi în cazul primelor cinci trăsături, însă celelalte descriu în general tendinţele imorale care rezultă. Lista face uz de jocuri de

cuvinte; ea începe şi se încheie cu iubirea îndreptată într-o direcţie greşită, iubirea de sine şi iubirea plăcerii.[6]

Marshall[7] evidenţiază că se găsesc paralele în sursele eleniste, deopotrivă greceşti şi evreieşti; lista este îndeosebi apropiată de Filo şi 1 QS 4.9-11. Astfel, trăsăturile sunt cele care, în general, se consideră că ar contura răul. El sugerează că elementul introductiv stabileşte tonul pentru ceea ce urmează, iar ultimul adună lucrurile. Pentru el, ca şi pentru Mounce, tematica dominantă este că oamenii sunt concentraţi asupra sinelui, în loc să fie concentraţi asupra lui Dumnezeu. Aceasta afectează relaţiile lor cu alte persoane astfel încât se gândesc doar la propriile interese, comportându-se adesea violent pentru a-şi atinge scopul.

„Iubitori de sine" – concentraţi asupra sinelui, adorându-şi propria persoană şi manifestând interes doar pentru ceea ce li se potriveşte sau ceea ce le place.

„Iubitori de bani" – când uneori posesiunile materiale devin obiectul suprem al afecţiunilor noastre. Mai apoi, Dumnezeu este detronat din vieţile lor. Pavel ne-a arătat că iubirea de bani este rădăcina tuturor tipurilor de rău (1 Tim. 6:10). A fost arătat limpede mai devreme că o astfel de dragoste de asemenea îl descalifică pe cineva de la statutul de prezbiter şi de la cel de diacon (1 Tim. 3:3, 8; Tit. 1:7). Cuvântul mai este găsit în NT doar cu referire la farisei (Luca 16:14).

Observaţi din nou că Mounce[8] a reliefat „compuşii lui *philos*" deopotrivă la începutul şi la finalul listei. El susţine de asemenea ideea că atunci când iubirea cuiva faţă de Dumnezeu este înlocuită de iubire faţă de sine şi faţă de lumea materială, atunci toate celelalte vicii izvorăsc în mod natural din ea.

„Lăudăroşi" este uneori folosit cu referire la fălirea cu lucrurile care în realitate nu sunt prezente. În iudaism, termenul dovedeşte o suficienţă de sine care-L lasă pe Dumnezeu pe dinafară.

„Trufaşi" sau aroganţi, dispreţuitori. Pentru Marshall[9], este vorba despre a avea o părere înaltă despre sine şi a-i dispreţui pe alţii.

„Hulitori" este un cuvânt folosit în general cu referire la a nega măreţia lui Dumnezeu prin a vorbi despre El într-o manieră nerespectuoasă. Întrucât cuvintele care urmează au de-a face cu un comportament antisocial, aici ar putea fi avut în vedere sensul mai larg de defăimare.[10] Pentru Mounce[11], probabil sensul vizează o vorbire cu insulte, din moment ce viciile sunt în general îndreptate spre oameni şi nu spre Dumnezeu. Următoarele cinci par a se referi la viaţa de familie şi pot fi grupate împreună.

„Neascultători de părinţi” poate fi vorba despre neglijarea autorităţii date de Dumnezeu în familie care i-a condus pe copii la neascultare şi răzvrătire faţă de părinţii lor (Ef. 6:1).

„Nemulţumitori” semnifică a fi nerecunoscător sau neapreciativ în ceea ce ţine de relaţia cuiva cu Dumnezeu şi cu alţii.

„Fără evlavie”, în opoziţie cu pios o`sioj *hosios*, un cuvânt folosit uneori în greaca clasică cu referire la respectul filial.

„Fără dragoste firească” indică spre o lipsă a afecţiunii umane naturale.

„Neînduplecaţi” sau implacabili, înseamnă cu neputinţă de a fi potolit sau împăcat. Guthrie[12] îl defineşte drept „ostilitate care nu acceptă niciun armistiţiu.” Pentru Towner, „el descrie cea mai dură dintre toate atitudinile, una care refuză reconcilierea şi astfel duce la distrugerea relaţiilor şi vieţilor.”[13] Celelalte sunt descrieri generale.

„Clevetitori”, un cuvânt folosit (de şase ori) cu referire la Diavol, Acuzatorul, la singular.

„Neînfrânaţi” exprimă ideea de a da curs dorinţelor fără a ţine cont de urmări. Acesta este în opoziţie cu ceea ce se cere de la un prezbiter (Tit 1:8).

„Neîmblânziţi” sau nedomesticiţi, oglindeşte o persoană care este necivilizată sau de nestăpânit, asemenea unui animal care n-a fost domesticit.

„Neiubitori de bine” înseamnă, de fapt, că aceste persoane sunt străine faţă de orice formă de bine. Observaţi că, în Tit 1:8, de la prezbiteri se aşteaptă opusul.

„Vânzători” sau perfizi se referă la persoane înclinate spre trădare. Este folosit cu referire la Iuda (Lc. 6:16) şi la iudei (F.A. 7:52).

„Obraznici” oglindeşte o necugetare sau nechibzuinţă în vorbire sau trăire.

„Îngâmfaţi” înseamnă a fi încrezuţi sau orgolioşi. Acesta este singurul participiu din listă, sensul fiind „umflaţi de mândrie”. Vezi aceeaşi idee exprimată în 1 Timotei 3:6; 6:4.

„Iubitori mai mult de plăceri decât iubitori de Dumnezeu”. Afirmaţia nu sugerează ascetismul avut în vedere în 1 Timotei 4.[14] Iubirea de aici este orientată într-o direcţie complet greşită; semnificaţia lui „decât” exprimă o negare clară a ceea ce li se cere tuturor oamenilor, Matei 22:37-38; Marcu 12:28-30; Luca 10:27-28. Sintagma de mai sus reflectă un comportament nesocial şi antisocial înrădăcinat în iubirea de sine şi independenţa faţă de Dumnezeu.

Pavel scrie despre o „formă de evlavie”, o formă exterioară de religiozitate lipsită de o realitate lăuntrică. Ar trebui punctat că în zilele din urmă tot vor fi oameni care se pretind religioşi. Însă religia lor nu va fi una a „puterii”. Pentru Towner[15], cuvântul „formă” pune accentul pe prefăcătorie, întrucât vor fi unii care vor clama o experienţă mai „spirituală” decât a apostolului întemniţat, o cunoaştere superioară a lui Dumnezeu.

În zilele de pe urmă, religia este caracterizată de zădărnicie; fără îndoială că religia rămâne funcţională, dar ea devine doar o chestiune socială. Termenul grecesc de aici este du,namij *dunamis,* pe care Marshall[16] îl descrie drept „puterea vitală dată credincioşilor de Duhul Sfânt pentru trăirea creştină.” Ne aducem aminte de referirile anterioare la „putere” din epistolă, unde 1:7-8 şi 2:1 se referă la realitatea puterii lui Dumnezeu venită prin părtăşia cu El; prin aceasta noi suntem întăriţi de Duhul Sfânt. Chemarea „depărtează-te” nu vizează doar evitarea contactului, ci poartă cu sine o notă mai puternică; ea sugerează că aceştia trebuie ţinuţi în afara bisericii şi departe de orice implicare în vreo slujire.

Învăţătorii falşi din zilele de pe urmă v6-9

Pavel îi indică lui Timotei tacticile lui Satan. Se constată că pseudo-învăţătorii creştini folosesc metode perfide pentru a se infiltra în comunitatea creştină. Ei îi atacă pe cei vulnerabili şi naivi. La Efes, un grup de femei nestatornice şi imorale au căzut pradă învăţătorilor falşi. Termenul redat prin femei „uşuratice” gunaika,rion *gunaikarion,* înseamnă literal „mic”, care probabil transmite slăbiciune, adică ele erau „slabe” sau „firave” în credinţă. Marshall[17] susţine ideea potrivit căreia, a deduce de aici o minimalizare generală a importanţei femeilor este ceva eronat, date fiind referirile pozitive din alte locuri (1 Tim. 2:11; 5:3; 2 Tim. 1:5; 3:14; Tit 2:3-5). Aici trebuie să se remarce de asemenea acuzarea aprigă a bărbaţilor.

Satan îi va folosi adesea pe cei care sunt slabi şi nestatornici pentru a obţine un cap de pod. Persoanele de aici erau „împovărate” cu păcate, ceea ce, literal înseamnă „a stivui” şi sugerează o culminare a păcatelor care deveniseră atât de insuportabile încât orice soluţie oferită genera iritare. Persoanele respective erau înrâurite de diferite impulsuri şi dispuse să dea ascultare oricărui tip de sfat – „învaţă întotdeauna”, însă minţile lor deveniseră atât de nestatornice şi pervertite încât au devenit incapabile să ajungă la „cunoştinţa adevărului”. Principala căutare era senzaţionalul, devenind astfel o pradă uşoară pentru învăţătorii pseudo-creştini.

Knight[18] scoate în relief că, dat fiind că aceste persoane învaţă erezii, nu adevărul Evangheliei, ele „nu învaţă niciodată în mod real adevărul care le poate elibera.” Din nou, Marshall[19] propune că, probabil, se sugerează că unii au parte de serii nesfârşite de prelegeri, poate contra cost, şi pune în contrast această situaţie cu 3:15, unde aflăm că studierea Scripturilor poate duce la cunoştinţa mântuitoare. Remarcaţi că Mounce[20] este cel care evidenţiază sintagma cuprinzătoare „prin case”, care s-ar putea referi la familiile bine-cunoscute sau înstărite, bogate şi influente, capabile să-i găzduiască şi să-i plătească de a-i plăti pe învăţători, mai degrabă decât, aşa cum susţine Towner[21], la tinerele văduve vulnerabile. Cu toate acestea, este posibil ca cineva să fie tânăr, văduv şi înstărit. Păcatele cu pricina nu sunt definite, însă este posibil să fi fost vorba despre păcate din trecut, care tulbură cugetul şi faţă de care învăţătorii falşi promiteau eliberare sau, în vreun fel, le îngăduiau să manifeste indiferenţă faţă ce acelea.

Drept exemplu pentru afirmaţiile sale, Pavel trasează o paralelă istorică între aceşti bărbaţi şi cei doi magicieni care i s-au opus lui Moise. Pentru Marshall[22], ideea de aici este că problemele cu care se confrunta biserica erau identice cu cele cu care s-a confruntat Moise. În plus, după cum respectivele atacuri au eşuat, tot aşa urma să se întâmple şi cu acestea. Aşadar, Pavel face referire la Iane şi Iambre, care, conform tradiţiei iudaice, au fost cei doi magicieni de frunte de la curtea lui faraon. Ei nu sunt menţionaţi nominal în textul VT, deşi unul dintre targum-uri (Targumul lui Ionatan) le introduce numele în Exod 7:11 (Ei sunt mai apoi menţionaţi nominal în diferite opere literare creştine timpurii). Aceşti magicieni au încercat să imite minunile făcute de Moise.

Termenul cheie este că magicienii i s-au „împotrivit” sau i s-au „opus” lui Moise. El este văzut drept reprezentantul lui Dumnezeu în vremea lui şi un anti-model pentru cei care în prezent se opun Evangheliei. „Adevărul” de aici este vestea bună, mesajul misionar sau doctrina apostolică. Minţile lor nu mai funcţionează corect, neîndeplinindu-şi rolul de îndrumător care să corecteze crezul şi principiile morale. Aşa cum magicienii n-au putut ţine pasul cu minunile săvârşite de Moise, tot aşa stau lucrurile şi cu învăţătorii falşi. Ei îi vor amăgi pe alţii o vreme, dar în timp nebunia lor va fi devoalată. Magicienii n-au reuşit să copieze minunea lui Moise cu păduchii (Ex. 8:18-19) şi au fost înfrânţi în lupta cu bubele (Ex. 9:11). Tot astfel, în cele din urmă oponenţii lui Timotei vor falimenta. Adevărul lui Dumnezeu va dăinui, iar falsitatea, deşi s-ar putea să-i cucerească pe vreo câţiva oameni slabi, în cele din urmă nu va triumfa.

Exemplul viu pentru zilele de pe urmă

Aşadar, Pavel scoate la iveală că zilele de pe urmă vor aduce cu ele un declin serios în plan moral, o etalare deşartă a religiozităţii şi o răspândire a învăţăturii false. La punctul acesta, el i se adresează direct lui Timotei, acesta primind încurajarea de a fi diferit şi, dacă este necesar, de a rezista singur. De fapt, el este încurajat să-şi amintească de viaţa dedicată a marelui său mentor. Drept urmare, Pavel îi spune: „Tu m-ai urmat cu credincioşie până acum. Continuă să faci aceasta." Aşa cum Mounce evidenţiază, sintagma „tu însă" a lui Pavel reprezintă un contrast puternic cu versetul anterior. Imperativul prezent me,ne *mene* „să rămâi", cheamă la o statornicie zilnică (v14).

În v10, „Tu ai urmărit de aproape" parakolouqe,w *parakoloutheō* înseamnă, literal, „a urma o persoană atunci când merge undeva şi a păşi pe urmele ei". Figurativ, ar sugera acordarea atenţiei sau urmara la nivelul minţii, adică acceptarea învăţăturii lui Pavel şi însuşirea acesteia. Timotei nu trebuie să fie un observator detaşat, ci să devină un ucenic dedicat, să-l imite pe Pavel. Contrastul cu primul paragraf este evident – oamenii erau descrişi ca urmărindu-şi propriile înclinaţii (iubitori de sine, de bani şi de plăceri); Timotei urmase un standard cu totul diferit, şi anume pe Pavel, care continuă prin a enumera trăsăturile propriei vieţi – nouă virtuţi sau experienţe. El nu se laudă, dar este îndreptăţit să scrie aceste lucruri. Găsim două tipuri de dovezi obiective care indică spre autenticitatea învăţăturii lui, şi anume, viaţa pe care a trăit-o, şi suferinţele pe care le-a îndurat. Pavel îl îndeamnă pe Timotei să imite exemplul său evlavios şi mărturia lui.

Lista conţine nouă elemente şi dezvoltarea tipică a ultimelor două. „Ea porneşte de la învăţătură, trece pe la modul de trăire şi pe la trăsăturile necesare în special în viaţa unui misionar confruntat cu atacuri, şi ajunge în final la nişte experienţe dureroase."[23] Pentru Mounce, Pavel începe cu cele mai importante aspecte care prezintă un contrast vizibil şi semnificativ faţă de oponenţi, adică faţă de învăţătura eronată „a potrivnicilor" (1 Tim. 1:6-7) şi purtarea aberantă (2 Tim. 3:6-9) care sunt principalele cauze ale problemelor lui Timotei în Efes."[24]

Viaţa trăită

Învăţătura lui Pavel – Timotei a fost îndemnat să păzească învăţătura lui Pavel (1:12-14). Aceasta trebuia să constituie modelul pentru restul predicării lui Timotei. Pavel i-a dat lui Timotei fundamentul pe care trebuia să construiască. El trebuia să încredinţeze această învăţătură altora.

Însă aici ideea este că dovezile autenticității învățăturii sale constau în trăirea lui plină de dedicare și evlavie, și în perseverența lui. Pavel este atât de convins de poziția lui încât deopotrivă practică ceea ce predică și este pregătit să sufere pentru aceasta!

Conduita lui Pavel – este limpede că întreaga viață a lui Pavel a fost dăruită lui Dumnezeu. Întreaga lui purtare, trăire și toate dorințele lui au fost îndreptate spre Dumnezeu. Termenul avgwgh/| *agōgē* „mod de trăire", este folosit adesea în sensul de imitare al unui model. El se găsește doar aici în NT și poate fi înțeles ca prezentând „o viață modelată după Cristos și trăită pe baza cunoașterii voii lui Dumnezeu."[25]

Scopul lui Pavel – aici el se referă la ambițiile lui spirituale care l-au motivat și au făcut ca viața lui să aibă sens. Referirea este la a avea o determinare fermă, o dedicare pentru a îndeplini ceea ce a simțit că este chemat să facă. Scopul lui suprem a fost să-I fie pe plac Domnului în orice privință. El a afirmat în Faptele Apostolilor 20:24 că viața lui nu avea nicio valoare pentru el și că dorea doar să încheie alergarea stabilită de Domnul pentru el. Pentru Pavel, a trăi era Cristos.

Credința lui Pavel – aici sensul este probabil să vizeze încrederea lui personală în Dumnezeu, mai degrabă decât anumite crezuri. Adesea, când Pavel se afla într-o situație critică, Domnul pregătea o cale de scăpare (de ex. când Pavel se afla pe direcția rânduită de Domnul, în mijlocul furtunii, Domnul l-a asigurat că-l va scoate cu bine de acolo, F.A. 27:21-25).

Suferința lui Pavel – Pavel a avut multă răbdare, o calitate a lui Cristos Însuși (1 Tim. 1:16), pe care El o poate produce în credincioși prin Duhul (Gal. 5:22). Pavel a avut răbdare mai întâi față de oamenii lui Dumnezeu, iar, mai apoi, față de încercările pe care a trebuit să le îndure. Prin harul lui Dumnezeu, el a putut să dea dovadă de îngăduință față de oamenii problematici.

Dragostea lui Pavel – chiar și atunci când oamenii lui Dumnezeu nu l-au iubit pe Pavel, dragostea lui a rămas neschimbată pentru ei (vezi biserica din Corint în 2 Corinteni). Aici avem dragostea lui Pavel deopotrivă față de Dumnezeu și față de om, în contrast cu iubirea de sine a învățătorilor falși.

Răbdarea lui Pavel - s-a menţionat că, în NT, termenul „prigoniri" diwgmoi/j *diōgmois,* se referă întotdeauna la persecuţiile din motive religioase.[26] Pavel a continuat să meargă înainte şi atunci când lucrurile erau dificile. „Suferinţe" este un termen general care înseamnă „necaz", „nenorocire". Ultimele două elemente sunt legate şi, de fapt, izvorăsc din celelalte prin folosirea pluralului şi prin referirea la evenimente concrete.

Suferinţa îndurată

Acum, în v11, Pavel îşi reaminteşte exemple specifice ale suferinţei lui pentru Cristos în trei cetăţi galateene. Timotei era un cetăţean al Listrei şi, probabil, la vârsta tinereţii a fost martor la suferinţa lui Pavel de acolo. S-ar fi putut foarte bine ca ceea ce apostolul a îndurat în timpul acelor perioade de încercare să fi avut un impact profund asupra minţii acestui tânăr şi să fi reprezentat un factor de influenţă. Evenimentele menţionate din istoria personală a lui Pavel s-au petrecut în timpul primei lui călătorii misionare.

Antiohia Pisidiei – prin decret al împăratului Augustus, ea devenise o colonie romană în anul 25 d. Cr. şi, în vremea când Pavel a vizitat-o, devenise prosperă şi influentă. Astfel, avea familii de elită din care au provenit cei dintâi membri ai senatului roman daţi de provinciile răsăritene.[27] După o lungă predică ţinută în ziua de Sabat în care Pavel le-a reamintit istoria Israelului, evreii au fost scandalizaţi deoarece mesajul lui Pavel îi condamna pe ei şi aduce speranţă neevreilor. Evreii l-au persecutat pe Pavel şi l-au expulzat din cetate (F.A. 13:14-52).

Iconia – o cetate importantă aflată la confluenţa drumurilor care legau provinciile Macedonia, Ahaia şi Asia de Roma. Din nou evreii au stârnit oamenii la răscoală după un alt răspuns incredibil la predicarea misionară a lui Pavel. La auzul complotului de a-l ucide, Pavel a fugit în secret din cetate.

Listra – o altă colonie militară romană fondată de Augustus în 26 d. Cr. În această cetate, Pavel şi Barnaba au fost consideraţi „eroi" după ce au vindecat un olog – de fapt, oamenii conduşi de preotul lui Zeus s-au pregătit să-i venereze; dar aceasta n-a durat mult. Din nou evreii i-au întărâtat pe oameni împotriva lui Pavel, aceştia târându-l afară din cetate, unde au aruncat cu pietre în el lăsându-l aproape mort. Atunci când ucenicii s-au strâns în jurul lui, el şi-a revenit într-un mod miraculos. Mounce[28] su-

gerează posibilitatea ca Timotei să fi fost martor la acea aruncare cu pietre. Când Timotei este menţionat în Faptele Apostolilor 16:1 (în a doua călătorie misionară), nu se spune că Pavel tocmai îl cunoscuse pe acest tânăr.

Pavel afirmă că Domnul l-a scăpat din toate aceste încercări dure. Limbajul reaminteşte de Psalmul 33:18-19, Pavel interpretându-şi suferinţa în lumina neprihănitului suferind din psalmi care este păzit de Domnul. Astfel, deşi Dumnezeu n-a înlăturat întotdeauna necazurile lui Pavel, L-a ajutat să iasă din ele.

Prigoana aşteptată

Marshall[29] evidenţiază că ceea ce i s-a întâmplat lui Pavel este prezentat ca ceva tipic ce poate fi valabil pentru „toţi" cei din poporul lui Dumnezeu. Construcţia grecească subliniază lucrul acesta prin folosirea termenului pa,ntej *pantes*. Inevitabilitatea persecuţiei este explicată ulterior în v13. Mounce afirmă ideea importantă că v12-13 generalizează experimentarea de către Pavel a persecuţiei şi suferinţei, transformând-o în experienţa lui Timotei şi a tuturor creştinilor. Din nou, această idee „bate cuiul final în sicriul oricărei evanghelii aberante care vesteşte o viaţă abundentă lipsită de persecuţii."[30] Desigur că sintagma „toţi cei ce voiesc" nu exprimă o dorinţă trecătoare, sau o năzuinţă capricioasă, ci un angajament sau o dedicare a voinţei. Dată fiind referirea la prigoană de aici, se poate distinge între credincioşii autentici şi cei falşi.

Pavel susţine ideea că starea spirituală a societăţii nu este progresivă – „oamenii răi şi înşelători" vor trece dintr-o stare rea într-una şi mai rea, înşelându-i pe alţii şi fiind ei înşişi înşelaţi. Cuvântul tradus prin „înşelători" go,hj *goēs*, doar aici în NT, este literal „magicieni", şi a fost probabil sugerat de aluzia anterioară la magicienii egipteni (v8).

Pentru Marshall[31], afirmaţia se referă la triumful prezent al răului (3:1-9). Însă, pentru el, orizontul cuprinde doar timpul de la respectivul moment al vorbirii şi viitorul imediat, în vreme ce, în mod interesant, orizontul pe termen lung oferă o perspectivă diferită (4:1, 8 şi 14). El subliniază de asemenea că termenul „înşelători" însemna iniţial „vrăjitor" şi-i leagă pe aceştia cu magicienii care i s-au opus lui Moise, astfel că el sugerează că Pavel se gândeşte la oponenţii efeseni, nu la oameni în general. Dar oare Pavel nu prezintă triumful general al răului şi pe oamenii răi din societate? Vor fi şi sunt mulţi oponenţi care, aşa cum afirmă aliteraţia peiorativă tradiţională folosită de Pavel, îi vor înşela pe alţii în baza propriei înşelări.[32]

Dedicarea continuă în zilele de pe urmă

Acum Pavel i se adresează din nou lui Timotei: „Tu însă". Ei „vor merge din rău în mai rău". Însă Timotei trebuie „să rămână" sau să continue în ceea ce a învăţat şi a crezut. El merge în direcţia opusă acestei evanghelii alternative. Sunt două motive pentru care el trebuie să rămână în adevăr, sau să se mulţumească cu ceea ce a primit deja.

În primul rând, datorită caracterului celor de la care a învăţat – Pavel, bunica lui şi mama lui, care l-au învăţat VT încă din pruncie (cf. 1:5). Integritatea acestora îi era cunoscută şi putea sta liniştit că n-a fost înşelat. Mounce[33] subliniază ideea că bazarea credibilităţii mesajului Evangheliei pe caracterul învăţătorilor este perechea pozitivă a criticii lui Pavel faţă de erezia bazată pe comportamentul nelegiuit al învăţătorilor falşi. Prin urmare, bunurile şi caracterul constituiau o modalitate standard de a evalua afirmaţiile despre adevăr în cultura vremii.[34]

Al doilea motiv constă în propria cunoaştere a Scripturilor VT în care a fost învăţat. Astfel, el trebuie să rămână loial faţă de adevărurile pe care a ajuns să le creadă întrucât ele provin din VT, de la apostolul Pavel şi de la membrii familiei lui. „Sfinte" este folosit cu referire la Scripturi doar aici în NT. Respingerea miturilor şi genealogiilor nu implică o respingere a VT înţeles în mod corect.

În contrast cu femeile nestatornice din v6, care aproape că fuseseră înduplecate de orice fel de învăţătură, Timotei trebuia să fie înduplecat de adevăr. El trebuia să continue (verbul me,nw *menō* mai este folosit altundeva îndeosebi în scrierile ioanine cu referire la a rămâne într-o învăţătură acceptată, 1 In. 2:4, sau cu referire la relaţia cuiva cu Cristos, In. 15:1-3) pe drumul drept al adevărului, neîngăduind cuiva să-l abată din cale. Timotei trebuia să se ţină strâns de lucrurile de care era convins, de chestiunile faţă de care-şi formase convingeri puternice. La momentul actual, nu mulţi oameni au convingeri puternice în privinţa chestiunilor teologice - şi adesea respectivii sunt preocupaţi de tradiţie, mai degrabă decât de adevăr.

Aşadar, Timotei avusese parte de o formare amplă în învăţătura Scripturii. În vremea aceea, educaţia era iniţiată pe când copilul era la o vârstă foarte fragedă - Hendriksen[35] face referire la 1 Samuel 1:27, 28; 2:11, 18, 19; Iosefus, *Împotriva lui Apion*, 1.12; Suzana 3; IV Macabei 18.0. O astfel de educaţie Îl avea în centru pe Dumnezeu, implicând *verba et gesta*, „cuvintele şi lucrările" lui Dumnezeu. Mounce[36] evidenţiază că, potrivit surselor rabinice, stătea în responsabilitatea fiecărui tată să-şi înveţe fiii în ce priveşte Tora, începând de când ei aveau cinci sau şase ani; în general,

începeau cu Leviticul! În situația lui Timotei, învățătorii i-au fost bunica și mama lui. Termenul grecesc pentru „din pruncie" este bre,foj *brefos*, care a fost folosit cu referire la un bebeluș sau sugar, ba chiar la un copil nenăscut încă (Lc. 1:41, 44; 2:12, 16; 18:15; F.A. 7:19). De asemenea, și Pavel îl instruise. Prin urmare, VT fusese scris pe inima lui încă de când era un copil. Este vital să ne învățăm copiii în Cuvântul lui Dumnezeu; aceasta începe de acasă și, desigur, biserica poartă și ea o responsabilitate în direcția aceasta.

În ce privește „Scripturile", aici avem a doua sursă a încrederii lui Timotei. Este posibil ca termenul să fi fost utilizat fără articol. În literatura iudaică timpurie se găsesc dovezi că pluralul *anartros* (fără articol) era o expresie tehnică pentru Scripturile ebraice. Pentru Mounce[37], este posibil ca sintagma să includă mai mult decât doar VT. Faptul că Timotei poate fi făcut înțelept spre mântuire în mod specific prin credința în Isus Cristos sugerează, în opinia lui, că aici ar trebui să ne gândim și la Evanghelie. Deși scrierile NT n-au fost categorisite în mod formal drept „Scripturi" până la Irineu (180 d. Cr.), procesul a început mai devreme (2 Pet. 3:15-16).

Afirmația „înțelepciunea care duce la mântuire" ne reamintește că Biblia este, în esență, un manual al mântuirii. Scopul ei suprem nu este să dea învățătură despre aspecte ale științei, pe care oamenii le pot descoperi în urma investigației lor empirice, ci să dea învățătură despre aspecte ale mântuirii. Întreaga Biblie prezintă planul de mântuire divin, care n-ar putea fi cunoscut fără revelația biblică. Această mântuire este însușită doar prin credința în Cristos Isus. Simpla lecturare despre mântuire în Scriptură este ineficientă în dobândirea mântuirii, dacă credința nu este în acțiune, credința centrată asupra lui Cristos. Dar Pavel afirmă aici că Scripturile au o putere care este în contrast cu neputința învățătorilor falși (3:5). Mesajul mântuirii are puterea de a schimba oameni chiar în punctul central al ființei lor.

Revelația lui Dumnezeu pentru zilele de pe urmă

La punctul acesta sunt enunțate două adevăruri fundamentale despre Scriptură, originea ei (de unde provine) și scopul ei (pentru ce este intenționată).

Întâi avem o afirmație generală. Marshall[38] scoate în relief că Scripturile nu doar că-i conduc pe cei credincioși la mântuire, ci natura lor de scrieri insuflate divin înseamnă că ele pot de asemenea să asigure o învă-

ţătură pozitivă şi o corectare în ce priveşte răul astfel încât omul lui Dumnezeu să fie pregătit pentru orice sarcină bună în cadrul misiunii lui Dumnezeu.

Sursă sau origine

„Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu". Expresia „este insuflată de Dumnezeu" este un singur cuvânt în greacă – qeo,pneustoj *theopneustos*. Aceasta înseamnă că întreaga Scriptură a fost „suflată de Dumnezeu". Cuvintele acestea şi, de fapt, întregul verset, necesită o interpretare atentă. Unii eruditi au tradus astfel: „fiecare text inspirat din Scriptură are folosul lui", sau „fiecare text insuflat de Dumnezeu din Scriptură este şi…" O asemenea redare ar putea aşeza o dublă limitare asupra Scripturii. Ar sugera că nu întreaga Scriptură este inspirată şi, prin urmare, nu întreaga Scriptură este folositoare, ci doar acele părţi care sunt inspirate.

Întrucât enunţul din greacă nu are niciun verb principal, este în mod cert legitim, gramatical vorbind, să fie suplinit verbul „este" după, în loc de înaintea adjectivului „insuflată de Dumnezeu" şi, astfel, să se traducă prin „orice text din Scriptură insuflat de Dumnezeu este folositor". Argumentul împotriva acestei construcţii este că nu face dreptate micuţului cuvânt „şi" – kai. *kai* care vine între cele două adjective „insuflat de Dumnezeu" şi „folositoare". „Şi-ul" sugerează că Pavel afirmă două adevăruri despre Scriptură, nu doar unul singur, şi anume că este deopotrivă inspirată şi folositoare. Astfel, ar trebui să păstrăm textul „toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi folositoare". Guthrie evidenţiază că nu inspiraţia Scripturii este luată în discuţie, ci utilitatea ei. „Timotei nu este informat despre inspiraţia Scripturii, întrucât aceasta era o doctrină recunoscut în mod obişnuit de evrei, ci lui i se reaminteşte că temelia utilităţii ei stă în natura ei inspirată."[39]

Ce înseamnă sintagma „toată Scriptura"? Pentru Stott[40], pare posibil că această expresie cuprinzătoare include cele două surse ale cunoaşterii lui Timotei tocmai menţionate, şi anume, „pe care le-ai învăţat (de la mine)" şi „scrierile sacre". Este adevăr, nicăieri Pavel nu-şi numeşte scrierile lui „Scriptură", însă Stott evidenţiază că, în mai multe rânduri, el este foarte aproape să facă aceasta. În mod cert, el a dat instrucţiuni ca epistolele lui să fie citite în adunări publice, alături de citirea din VT. El îşi numeşte mesajul „Cuvântul Domnului" (1 Tes. 2:13).

Pavel a scris cu un sporit simţământ de autoritate. Această autoritate era bazată pe simţământul vocaţiei lui divine şi pe desemnarea lui ca apostol. Un aspect important al apostolatului lui Pavel a fost propria conştientizare că el era un mijloc al revelaţiei (Rom. 16:25-26; Ef. 3:5). El are

convingerea că scrie poruncile lui Dumnezeu (2 Tes. 3:6, 14; 1 Cor. 14:37). Epistolele lui trebuie citite public și luate în seamă (Col. 4:16-17; 2 Cor. 2:9). El pretinde că are Duhul Sfânt (1 Cor. 7:40) și gândirea lui Cristos (1 Cor. 2:16). El își subliniază chemarea și autoritatea divină de a zidi biserica lui Cristos (2 Cor. 13:10; Gal. 1:6 și urm.). Succesorii cei mai apropiați ai lui Pavel au recunoscut această autoritate (2 Pet. 3:15). Acesta este o afirmare a inspirației. Prin urmare, enunțul din textul nostru nu este că Dumnezeu a „suflat în" Scriptură, ci că ea „a reieșit în urma suflării lui Dumnezeu" – aceasta este ceea ce exprimă qeo,pneustoj *theopneustos*.

Duhul Sfânt a supravegheat autorii în timp ce ei au scris (2 Pet. 1:21). În procesul inspirării bărbaților de a scrie, Dumnezeu nu le-a anulat sau suprimat personalitățile. De fapt, individualitatea autorului n-a fost în niciun fel distrusă. Contextul, educația, experiențele, înzestrările acestuia au fost amplificate la cel mai înalt nivel (In. 14:26), Duhul sugerând minții lui cuvintele adecvate care să exprime adevărul divin. Astfel, fiecare scriitor și-a avut propriile accente teologice, de exemplu, a se compara natura scrierilor lui Pavel cu cea a lui Ioan. De asemenea, inspirația lui Dumnezeu nu a exclus efortul care trebuia depus de scriitori. De exemplu, Luca a cercetat toate documentele disponibile pentru a ancora în realitățile istorice relatarea despre Isus.

Marshall ia în discuție, la rândul lui, în mod amplu aceste versete. În ce privește posibilitatea ca Pavel să se refere la „orice text din Scriptură inspirat", Marshall[41] susține că a crede că unele porțiuni din Scriptură nu sunt inspirate este „improbabil să constituie o perspectivă susținută fie de autor, fie de oponenții lui." O astfel de interpretare este nenaturală. Idee efectivă pe care Pavel caută să o enunțe este că oponenții predică mituri iudaice și porunci omenești (Tit 1:14), care sunt generate, în ultimă instanță, de demoni (1 Tim. 4:1). Prin contrast, mesajul lui Timotei provine de la Dumnezeu și, în consecință, este de folos.[42]

Este posibil ca sintagma de aici, „dată prin inspirație", sau „suflată de Dumnezeu", să fi fost inventată de Pavel. Marshall ne informează despre conceptul dezvoltat în cadrul iudaismului rabinic potrivit căruia legea a fost scrisă sau dictată de Dumnezeu, însă scrierile și profeții au fost inspirați de Dumnezeu. În iudaismul elenist, ideea inspirației era dominantă.

Centrul de greutate al enunțului este așezat pe al doilea adjectiv. Autorul afirmă că Scripturile sunt inspirate, aceasta fiind o informație cu care cititorii lui urmau să fie de acord, și el folosește această idee ca fundament pentru

ideea pe care doreşte să o sublinieze: tot ceea ce este inspirat divin este, pe cale de consecinţă, folositor.[43]

Observăm, de asemenea, ideea adusă ca sprijin de Mounce, care subliniază că termenul qeo,pneustoj *theopneustos* este tipic pentru cuvinte formate cu – *tos*; este unul pasiv (Scriptura este insuflată de Dumnezeu"), nu unul activ („Scriptura emană suflarea lui Dumnezeu"), adică este inspiratoare.

În discuţia despre cuvântul pa/sa *pasa*, Mounce se întreabă dacă trebuie tradus „fiecare, oricare sau tot"? El susţine că, dacă este înţeles drept „fiecare", atunci referirea va fi la diferitele suluri care compun textul biblic şi, prin urmare, la credibilitatea întregului text; dacă este înţeles ca „tot", pur şi simplu priveşte Scriptura ca întreg. Fiecare opţiune este posibilă în plan gramatical. Sugestia că sensul ar putea fi cumva „oricare", sugerând unele porţiuni din Scriptură, „pare străină textului… Pavel îl încurajează pe Timotei să-şi focalizeze lucrarea pe Scriptură întrucât ea provine de la Dumnezeu… este total deplasat din prisma contextului introducerea conotaţiei unei presupuse netemeinicii a unor porţiuni din Scriptură."[44] Ideea este că fiecare parte provine de la Dumnezeu.[45]

Comentariu suplimentar

Steve Chalke, fondator al Oasis Trust, o organizaţie respectată care se ocupă cu slujirea practică a multor nevoiaşi din Marea Britanie, propune o nouă modalitate de citire a textului. Mai mult, el îndeamnă la o discuţie proaspătă despre Scriptură, despre care pretinde formal că i-a influenţat profund întreaga viaţă. Într-un articol recent[46] publicat pe site-ul organizaţiei, el afirmă că Biblia conţine „numeroase discrepanţe, erori şi contradicţii făţişe… măsuri opresive şi discriminatorii… A te referi la ea ca fiind infailibilă este o greşeală categorică…" Pentru mulţi evanghelici, afirmaţia aceasta este profund tulburătoare întrucât ea provine de la cineva care a exercitat o influenţă considerabilă în lumea creştină.

Iată cum putem răspunde afirmaţiei de mai sus: atunci când examinăm cu atenţie acest articol spre a vedea ce noi „discrepanţe" sau „contradicţii" a găsit Chalke, şi care să impună o discuţie proaspătă, descoperim că nu par a exista noi provocări la adresa ineranţei Scripturii. Toate ideile la care el face referire au fost deja soluţionate! Printr-o abordare atentă, comparând un pasaj cu un altul, luându-le pe fiecare în context, erudiţia din trecut a oferit răspunsuri care de fapt întăresc încrederea noastră faţă de întreaga Scriptură. Atât cât priveşte pasajul de aici din 2 Timotei, oare el se aşteaptă la modul serios să fie crezute comentariile lui

în detrimentul analizei minuţioase făcute de erudiţi respectaţi precum Marshall, Towner şi Mounce?

Pentru Steve Chalke, Isus este „cuvântul" şi „dacă acesta nu seamănă cu Isus, atunci nu este Dumnezeu… Astfel, Cristos – viaţa lui, exemplul lui, caracterul lui şi învăţătura lui – este călăuza şi lupa noastră primordială, nu doar pentru interpretarea biblică, ci şi pentru trăirea vieţii."[47] Deşi este adevărat că Isus *este* Cuvântul în 4 locuri din NT (In. 1:1, 14; 1 In. 1:1; Apoc. 19:13), sunt nenumărate referinţe în alte locuri pe tot parcursul Scripturii unde „cuvântul" se referă la ceea ce Dumnezeu a rostit şi a revelat. Şi oare cum vede Scriptura acel Isus despre care Chalke scrie? La rândul lui, Andrew Wilson, de la King's Church, Eastbourne, care publică un articol pe site-ul Premier Christianity[48], ajunge la concluzii diferite. El observă că Isus adesea vorbeşte despre pasaje despre care Steve Chalke nu poate vorbi:

> Citiţi de-a lungul evangheliilor şi nu veţi găsi nici măcar o aluzie că Isus ar fi crezut că aceste evenimente nu s-au întâmplat… Umilinţa ne cere să ne supunem Scripturii, nu să ne ridicăm deasupra ei ca judecători ai ei.

Wilson explică faptul că sunt trei modalităţi prin care Cuvântul inspirat, autoritativ şi credibil al lui Dumnezeu poate fi distorsionat astăzi. În primul rând, prin literalism, apoi prin liberalism, care decupează porţiunile care nu-i plac cuiva, şi, în final, una pe care o consideră similară articolului lui Chalke, printr-o abordare a amestecării şi alăturării:

> Prin prisma acestei din urmă abordări, Biblia este văzută ca fiind valoroasă, inspiraţională şi utilă, dar, în final, nu este plină de autoritate, pe deplin credibilă şi complet adevărată. De regulă, dacă un pasaj biblic se potriveşte cu noţiunile apusene contemporane ale moralităţii, atunci îl acceptăm ca şi Cuvânt al lui Dumnezeu. Dar dacă nu se potriveşte – precum atunci când vorbeşte despre mânia lui Dumnezeu, sau despre pocăinţă, sau despre sexul între homosexuali, sau despre divorţ - atunci putem sublinia natura ei umană, putem reliefa cunoaşterea limitată a autorului, putem explica cum de ele au ajuns să fie atât de absurde şi putem trece dincolo de text spre un presupus standard etic superior.[49]

Isus afirmă că „Scriptura nu poate fi desfiinţată" (In. 10:35). Dimensiunea canonului a fost agreată cu mult timp în urmă, nu doar odată cu apariţia tiparului.

> …multe dintre pasajele biblice pe care oamenii le consideră cele mai deranjante şi cele mai probabil „eronate" sunt afirmate… de către Isus şi apostoli

> cu o desconsiderare totală faţă de orice controverse ulterioare care s-ar fi putea naşte. Crearea din nimic, originea morţii în rândul oamenilor, uciderea lui Abel de către Cain, un potop cataclismic al judecăţii, judecarea dreaptă a Sodomei şi Gomorei, originea mozaică a Torei, mana din cer, credibilitatea cărţii Deuteronom, izgonirea canaaniţilor, paternitatea lui Isaia în ce priveşte cântările Robului şi aşa mai departe – e ca şi cum aproape că Isus şi urmaşii lui s-au străduit din răsputeri să valideze toate acele aspecte ciudate… din Vechiul Testament doar pentru a face viaţa dificilă comentatorilor apuseni post-iluminişti.

Atacurile faţă de ceea ce „a zis Dumnezeu cu adevărat" datează din vechime – vezi situaţia cu şarpele din grădina Eden, Gen. 3:1. Nu putem îngădui, şi nici nu trebuie, ca încrederea noastră neclintită în Scriptură văzută drept Cuvânt „insuflat de Dumnezeu" să fie afectată de asemenea abordări postmoderne, aşa cum este evident astăzi. Este vital pentru misiunea durabilă a lui Dumnezeu să continuăm să afirmăm că noi aducem bărbaţilor şi femeilor cuvântul plin de autoritate al lui Dumnezeu, adevăratul îndrumător pentru mântuire şi viaţă.

Scop sau rezultat

Este limpede că, întâi de toate, scopul Scripturii este să ne aducă la mântuire, v15. Dar, odată mântuiţi, Scriptura este folositoare pentru scopuri pozitive şi negative.

Observăm că Pavel scrie despre Scriptură că este oferită „ca să înveţe, să mustre" – adică să dea învăţătură despre adevăr şi să respingă falsitatea, să zidească poporul lui Dumnezeu şi să-l păzească de rătăcire. Realitatea este că nu putem trăi fără Cuvântul lui Dumnezeu. De asemenea, acesta va continua să aibă locul central în misiunii lui Dumnezeu.

Aici se găsesc, de fapt, patru etape privitoare la utilitatea Scripturii. Repetarea prepoziţiei subliniază importanţa individuală a fiecăruia dintre elemente.

Unii sugerează că ele trebuie văzute ca două perechi care au de-a face cu credinţa (în sens pozitiv şi negativ) şi conduita (în sens pozitiv şi negativ) – din perspectiva lui Mounce, „ortodoxie şi ortopraxie".[50] Alţi eruditi sugerează un chiasm cu termeni pentru învăţătură/educaţie şi convingere/corectare. Sau le putem înţelege sub formă chiasmatică, şi anume (a) Scriptura dă învăţătură în sens pozitiv în privinţa doctrinei şi (b) convinge cu privire la erezie; tot astfel, Scriptura (b) corectează conduita neadecvată şi (a) educă în mod pozitiv în purtarea neprihănită.

Astfel, se afirmă valoarea Scripturilor pentru învăţătură. Ele au în vedere învăţătura, oferindu-ne cunoaşterea revelaţiei şi voii lui Dumnezeu;

au în vedere mustrarea, acolo unde sunt greşeli de doctrină şi comportament; au în vedere „corectarea" pozitivă – atunci când ne rătăcim, Cuvântul ne aduce înapoi. De asemenea au în vedere înţelepciunea în neprihănire – Cuvântul lui Dumnezeu ne îndrumă în a face voia lui Dumnezeu, ca să umblăm pe calea neprihănirii. Aici avem natura cuprinzătoare a mesajului misionar încredinţat nouă.

Aşadar, aceste versete se ocupă deopotrivă de crez şi conduită. Scripturile pot să-l aducă pe „omul lui Dumnezeu" la maturitate. Este oare vorba despre „omul care-I aparţine lui Dumnezeu" sau, ca şi în VT, acesta să fie un titlu de respect pentru anumiţi purtători de cuvânt, sau bărbaţii chemaţi în poziţii de conducere în biserică? Oare n-ar trebui să înţelegem sintagma de mai sus prin prisma tuturor celor trei sensuri? Marshall[51] sugerează că referirea este la conducătorii creştini. Dar nu sunt convins că trebuie să o limităm sau să aşteptăm aşa ceva doar de la conducători.

Ideea de aici este că doar în urma unui studiu conştiincios al Scripturilor şi a ascultării de ele omul lui Dumnezeu va deveni „complet, pe deplin echipat pentru orice lucrare bună". Cuvintele folosite transmit următoarele: „complet" sau „în stare să îndeplinească toate cerinţele" şi „punerea într-o deplină ordine de lucru". Astfel, Cuvântul lui Dumnezeu îl echipează pe slujitorul lui Dumnezeu. El ne asigură tot ce avem nevoie pentru această viaţă. „Accentul cade pe suficienţa Scripturii de a asigura cunoaşterea şi direcţia pentru lucrarea lui Timotei"[52]; nu doar pentru lucrarea lui Timotei, ci şi pentru noi toţi. Ea ne va echipa pentru orice lucrare bună.

NOTE

1 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 544.
2 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 768.
3 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 542.
4 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 769.
5 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 542.
6 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 430.
7 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 772.
8 Vezi nota 1.
9 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 773.
10 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 773.
11 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 545.
12 Guthrie, *The Pastoral Epistles,* p. 169.
13 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 557.
14 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 775.
15 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 560.
16 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 775.
17 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 777.
18 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p. 434.
19 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 777.
20 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 548.
21 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 561.
22 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 778.
23 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 783.
24 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 557.
25 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 571.
26 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 784.
27 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 573.
28 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 577.
29 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 786.
30 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 560.
31 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 786.
32 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 578.
33 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 563.
34 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 581.
35 Hendriksen, *1 & 11 Timothy and Titus,* p. 297.
36 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 563.
37 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 563.
38 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 790.
39 Guthrie, *The Pastoral Epistles,* p. 176.
40 Stott, *Guard the Gospel: The Message of 2 Timothy,* p. 101.
41 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 793.
42 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 570.
43 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 795

44 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 566.
45 Towner este înclinat să susţină că Pavel afirmă că inspiraţia divină se aplică egal text cu text întregului VT ca urmare a modului în care el înţelege termenul singular „Scriptură", *The Letters to Timothy and Titus*, p. 585-588.
46 S. Chalke, 'Restoring Confidence in the Bible; Can we use the Bible as a reliable moral and spiritual guide in our twenty-first century globalised world?' www.oasisuk.org/theologyresources, 2013. Accesat în aprilie 2015.
47 S. Chalke, articol prescurtat găsit pe site-ul Premier. www.premierchristianity.com/PastIssues/2014 March-2014/ 'Have we Misread the Bible?' Accesat în aprilie 2015.
48 A. Wilson,'Is the Bible the Word of God?' www.premierchristianity.com/pastissues/2014/April2014. Accesat în aprilie 2015.
49 Wilson, 'Is the Bible the Word of God?'
50 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 570.
51 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 796.
52 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 571.

2 Timotei 4:1-2
Predică mesajul misionar – Vino neîntârziat

În acest capitol găsim consemnate câteva dintre ultimele cuvinte ale lui Pavel. Mounce[1] împarte aceste versete după cum urmează: 3:10-4:8 ar trebui văzute ca o unitate coerentă, legată de discuţia personală din 4:9-22 şi alcătuită din patru paragrafe. Primul (3:10-13), al doilea (3:14-17) şi al patrulea (4:5-8) încep cu aceeaşi sintagmă „tu însă"; 4:1-4 este generat de natura îndemnului, care se dezvoltă din 3:6-17 şi din focalizarea acestuia pe erezie. Majoritatea comentatorilor numesc această secţiune „ultima dorinţă şi testamentul" lui Pavel.

Îndemn final v1-5

În v1, verbul „îndemn" diamartu,romai *diamarturomai* a fost folosit cu referire la a depune mărturie sub jurământ. Pavel are înainte perspectiva plenară a tribunalului ceresc atunci când îi încredinţează lui Timotei acest mandat. El îl aşează „sub jurământ" pentru a-l determina să se conformeze îndemnului. Este o „scenă a solemnităţii".[2] Aici există o notă a urgenţei care răzbate ca urmare a seriozităţii problemei şi a faptului că plecarea lui Pavel se apropie.

Îndemnul (Dumnezeu şi Cristos Isus în calitate de co-executanţi ai judecăţii, ca şi ai mântuirii, 1:2) a fost dat de asemenea în lumina celei de-a doua veniri a lui Cristos, care va judeca (Pavel foloseşte participiul prezent activ al lui me,llw *mellō* „care urmează să") pe cei vii şi pe cei morţi. „Arătarea" şi „împărăţia" Lui formează un fel de hendiadă şi sugerează ideea de „arătarea Lui în împărăţia Lui". Astfel, deşi Pavel poate face referire la dimensiunea prezentă a împărăţiei lui Dumnezeu (Rom. 14:17; 1 Cor. 4:20; Col. 1:13), adesea el scrie aşa cum o face aici, referindu-se la împlinirea finală şi victoria ultimă a lui Cristos (1 Cor. 6:9; 15:24; Gal. 5:21; Ef. 5:5; Col. 4:11). Timotei trebuia să nu-şi fixeze privirile spre starea cumplită de lucruri, ci spre Dumnezeu, spre Domnul său atotcunoscător şi spre reîntoarcerea Lui iminentă. S-ar putea ca Timotei să aibă o predilecţie spre ezitare, însă el trebuie să-şi aducă aminte de Isus Cristos, judecătorul şi împăratul care va veni. Lucrarea lui va fi examinată şi va trebui să dea socoteală. Viaţa lui Timotei – de fapt, lucrarea noastră, a

tuturor, în cadrul misiunii lui Dumnezeu – este expusă înaintea lui Dumnezeu și înaintea lui Cristos.[3] Conținutul îndemnului este exprimat prin cinci imperative.

Predicarea v2
O proclamare măreață
„Predică Cuvântul". El nu trebuia doar să predice; el trebuia să predice „Cuvântul", Cuvântul lui Dumnezeu, acela pe care Dumnezeu l-a rostit. Aici găsim mesajul misionar. Timotei știa la ce a făcut referire Pavel – la corpusul apostolic de doctrină transmis de Pavel; Scripturile despre care fusese învățat Timotei încă din copilărie. Pavel i-a spus deja lui Timotei că Scripturile sunt de folos pentru toate lucrurile: acum îi spune să le „propovăduiască". Predicatorul era asemenea unui herald, unul care fusese mandatat să facă o proclamare publică. Matthew Henry[4] notează: „Nu trebuie să ne predicăm propriile noțiuni ori fantezii, ci Cuvântul lui Dumnezeu curat și clar." El trebuia să „propovăduiască", să vestească sau să proclame Cuvântul, nu doar să expună un discurs moral ori religios de vreun fel și în orice fel, adică în sensul diminuat în care „a propovădui" este adesea înțeles astăzi. Trebuie să continuăm să ne dorim o învățătură biblică solidă. Pentru Mounce[5], „a propovădui" înseamnă a proclama cu glas tare. Timotei era de fapt încurajat să ocupe locul lui Pavel în cadrul misiunii continue a lui Dumnezeu. Oare este astăzi cineva pe care trebuie să-l înlocuim în cadrul lucrării misionare?

O proclamare urgentă
„Stăruie asupra lui la timp și ne la timp". Verbul evpi,sthmi *epistēmi* înseamnă „manifestă urgență" sau „a fi pregătit, a fi la îndemână, a sta lângă". Aici poate fi înțeles drept „a nu pierde niciodată simțământul urgenței." În chestiunile care țin de viață și de moarte, predicatorul nu trebuie niciodată să fie letargic. Bărbații și femeile se îndreaptă spre veșnicia rânduită de Dumnezeu! Cum am putea să nu fim înflăcărați pentru soarta sufletelor? Timotei trebuie să transmită importanța stringentă a ceea ce se predică. De asemenea, trebuie să fie la datorie în orice vreme. Atunci când vremurile sunt convenabile și atunci când nu sunt convenabile. Întotdeauna este timpul să predicăm Cuvântul lui Dumnezeu. Se pare că Pavel se afla într-o situație din categoria „ne la timp", dar el tot predica Cuvântul. Mounce[6] discută despre înțelegerea subiectivă – Timotei trebuie să predice, indiferent dacă este pregătit sau nu - și înțelegerea obiectivă – indiferent de opoziția adversarilor. Majoritatea preferă a doua variantă, însă Mounce nu exclude niciuna dintre ele.

O proclamare fidelă

„Mustră, ceartă, îndeamnă" („convinge, ceartă, încurajează", versiunea autorului, n. tr.) – Timotei nu trebuie să fie timid. Însoţit de suficienţa şi autoritatea deplină a Scripturilor, el trebuie să-şi îndeplinească aceste slujiri. Termenul pentru „ceartă" este unul puternic, fiind tocmai cel pe care Domnul nostru l-a folosit atunci când a certat duhurile rele. Unii au îndoieli şi trebuie să fie convinşi; alţii au căzut în păcat şi trebuie certaţi; alţii sunt bântuiţi de frici, doborâţi de necazuri şi trebuie încurajaţi. Prima listă de activităţi ale lucrării se încheie cu această notă de încurajare.

Mounce[7] sugerează că cele patru imperative care încep cu „propovăduieşte" plus cea de mai sus reprezintă o paralelă pentru cele patru enunţuri prepoziţionale din 3:16.

O proclamare răbdătoare

„Cu toată blândeţea" („cu toată îndelunga răbdare", versiunea autorului, n. tr.) – o sintagmă care acum modifică imperativele de mai sus. Timotei nu trebuie să-şi supună ascultătorii unor tactici de presiune. Uneori, el poate fi tentat să creadă că nimeni nu reacţionează nicicum. El trebuie să aştepte intervenţia Domnului şi să-i îngăduie Domnului să lucreze în inimile oamenilor. Mustrarea creştină lipsită de harul îndelungii răbdări a dus adesea la o atitudine aspră, necruţătoare şi extrem de vătămătoare pentru cauza lui Cristos. Pentru Mounce[8], acest îndemn îl pregăteşte pe Timotei pentru dificultăţile descrise în v3-4 şi pentru situaţia din Efes.

O proclamare edificatoare

Acum Pavel include „şi învăţătura". Timotei trebuie să aibă entuziasmul heraldului, însă învăţătura lui ar trebui să presupună folosirea celui mai minuţios şi aprofundat stil de instruire. Predicarea lui Timotei nu trebuia să fie alcătuită în special din povestiri succinte, aproape toate fiind material ilustrativ (oricât de important ar fi acesta), ci din doctrină solidă. Mounce[9] ne oferă un sumar util:

> Întrucât îl aduce în conflict cu erezia efeseană, el va trebui să-i confrunte pe învăţătorii falşi şi învăţătura acestora, să-i mustre pe cei ce nu-l ascultă şi să-i încurajeze pe cei ce-i dau ascultare şi care urmează adevărata Evanghelie…Timotei trebuie să aibă o răbdare deplină şi totală, iar învăţătura lui trebuie să-i influenţeze predicarea, confruntarea, mustrarea şi îndemnarea…ceea ce [Pavel] afirmă este valabil pentru toţi slujitorii creştini, în aceeaşi măsură în care învăţătura lui Pavel din alte pasaje depăşeşte cu mult viaţa lui Timotei.

Pervertirea v3-4

Pavel oferă un al doilea temei pe care se bazează îndemnul din v1 – vezi termenul ga.r *gar* (deoarece), care introduce paragraful. Înainte de venirea lui Cristos urmează să fie zile întunecate. Oamenii nu vor mai suporta adevărul. El exprimă acum faptul acesta deopotrivă într-o manieră negativă şi pozitivă. „Nu vor putea să sufere învăţătura sănătoasă”… „ci îşi vor da învăţători după poftele lor”. Oamenii îşi vor aduna vestitori, vor avea învăţător după învăţător. Ne reamintim de Ieremia 5:31, „Prorocii prorocesc neadevăruri…şi poporului Meu îi plac astfel de lucruri”; şi Ezechiel 33:32, unde Ezechiel a fost pentru ei „un cântăreţ plăcut, cu un glas frumos şi iscusit la cântare pe coarde. Ei îţi ascultă cuvintele, dar nu le împlinesc deloc.”

Oamenii preferă lucrurile senzaţionale şi speculative, în locul doctrinei sănătoase care i-ar edifica. Timotei trebuia să-i înveţe pe alţii adevărul (învăţătura sănătoasă) întrucât doctrina bună devenea tot mai nepopulară. Efesenii se înconjurau cu învăţători care le ofereau ceea ce inimile lor rele doreau să audă, în loc să asculte de Timotei şi de Evanghelie. Odată ce părăsesc calea dreaptă a adevărului, ficţiunile şi miturile fanteziste satisfac imaginaţiile dezorientate. Ei nu par conştienţi că adevărul a fost lăsat în urmă. Termenul knhqo,mai *knēthomai* „gâdilire”, în general tradus prin „urechi gâdilite”, este folosit figurativ cu privire la curiozitatea prin care se caută să se afle fragmente de informaţie interesante şi picante, sau cu privire la ceea ce este senzaţional ori inedit. Învăţătorii falşi le gâdilau urechile oamenilor.

„Dar tu” (v5) este acum folosit pentru a treia oară (3:10, 14). El repetă chemarea adresată lui Timotei de a fi diferit. El nu trebuie să-şi stabilească drumul potrivit „stilurilor teologice” prevalente ale vremii. Învăţătura şi sfătuirea de aici sunt vitale pentru Timotei şi pentru noi toţi. Oamenii care compun biserica locală trebuie să fie ancoraţi în adevăr şi edificaţi.

Statornicia v5

Toate cele patru imperative subliniază aceeaşi idee, şi anume, nevoia perseverenţei în misiunea lui Dumnezeu.

„Fii treaz” (sau veghetor) în toate lucrurile”. Deşi acest îndemn *ar putea* fi despre evitarea beţiei, cel mai probabil vizează o netulburare a duhului, o limpezime a minţii. Guthrie[10] notează: „o vigilenţă imperturbabilă în orice privinţă a lucrării.”

„Rabdă suferinţele”. Ideea de a fi pregătit pentru a suferi a fost proeminentă în această epistolă. Astfel, Timotei trebuie să fie un bun soldat ale mesajului misionar al Evangheliei şi trebuie să persevereze.

„Fă lucrul unui evanghelist”. Termenul „lucrul” este folosit în altă parte cu referire la responsabilitatea prezbiterilor (3:1). În ce priveşte descrierea „evanghelist”, în Faptele Apostolilor 21:8 Filip este descris în felul acesta (vezi şi F.A. 8:4, 12, 35 şi 40 pentru exemple ale acestui tip de lucrare). Towner[11] evidenţiază că distincţia găsită în Efeseni 4:11 şi asocierea dintre slujire şi lucrarea itinerantă a lui Filip sugerează că termenul indică spre lucrarea lui Timotei în cadrul misiunii pentru neevrei, mai degrabă decât un fel de lucrare sau funcţie stabilă în cadrul bisericii efesene. Ni se aduce aminte că „vestea bună nu trebuie doar păzită de distorsionare; ea trebuie răspândită pretutindeni.”[12] Nu trebuie să pierdem în prezent perspectiva nevoii locale şi mondiale!

„Împlineşte-ţi bine slujba”. Acelaşi verb este folosit cu referire la Pavel şi Barnaba atunci când şi-au încheiat lucrarea de ajutorare din Ierusalim, vezi Faptele Apostolilor 18:25. Prin urmare, adunând toate îndemnurile anterioare ale lui Pavel, Timotei trebuie să-şi îndeplinească lucrarea în totalitate. Aici se aude din nou cu claritate nota de obligativitate. Misiunea lui Dumnezeu trebuie să continue, aşa cum urmează să accentueze Pavel şi mai jos.

Remarcaţi că v6-8 alcătuiesc paragraful final al acestei secţiuni, făcându-se schimbarea de la a doua la prima persoană şi exprimându-se prezentul (v6), trecutul (v7) şi viitorul (v8) lui Pavel. Aceste versete ne oferă „o concluzie solidă la a treia secţiune a epistolei (3:10-4:8), precum şi la epistolă ca întreg.”[13]

Capitolul final v6

Accentul cade pe „Dar tu…căci eu”. Towner[14] menţionează aici tematica succesiunii în demersul misionar când vine vorba despre Timotei, care a fost conlucrătorul lui şi delegatul său apostolic. Lucrarea lui Pavel ajunge la final. Timotei trebuie să facă pasul spre locul care va rămâne gol. De acum, exemplul apostolului care a fost prezentat trebuie să devină modelul pentru mai tânărul său coleg.

El îşi compară viaţa cu o libaţie sau o jertfă de băutură. În VT, Dumnezeu a prescris că pentru anumite jertfe israelitul trebuia să aducă o măsură de vin şi să o toarne peste altar. Mounce[15] conturează ideea că timpul prezent de aici subliniază faptul că procesul este deja început, iar di-

ateza pasivă indică faptul că Dumnezeu, nu Roma, este în control, în pofida aparenţelor. Stott[16] remarcă de asemenea: „Atât de iminent este martirajul lui încât el spune că aducerea sa ca jertfă a şi început deja." Desigur că lucrul acesta este transmis prin includerea adverbului hvdh *ēdē*, „deja". Întreaga viaţă a lui Pavel a fost o jertfă. Acum îi stă înainte jertfa supremă – oferirea vieţii sale sau închinarea vieţii sale lui Cristos. Pavel foloseşte uneori aceeaşi simbolistică cu accente diferite (vezi Fil. 2:17, 4:6). Acum el foloseşte un alt termen care să indice spre moartea lui.

Deplasarea v6

Termenul „plecare" avna,lusij *analusis* pare a fi devenit termenul obişnuit pentru moarte, însă nu ar trebui uitată originea sa metaforică. El denotă strângerea unui cort, sau eliberarea unei corăbii, eliberarea ei de la chei. Deja ancora a fost ridicată, frânghiile au fost desfăcute, iar corabia urmează să navigheze spre un alt ţărm. Spriq[17] citează o paralelă interesantă din viaţa marinarilor care oferă o libaţie înainte de a înălţa pânzele. Ceea ce, din perspectiva lui Timotei, este finalul, din perspectiva apostolului este o nouă epocă glorioasă care-l va elibera de toate limitările prezente. Ar trebui să remarcăm că, pentru un creştin, moartea este doar o plecare spre cer şi Pavel şi-a văzut moartea drept ora cea mai glorioasă.

Dedicarea v7

Motivaţia cu care Pavel scrie aici aşa cum o face este pur şi simplu ca să-i ofere încurajare lui Timotei. El priveşte retrospectiv la 30 de ani de slujire şi face o descriere factuală, nu făloasă, prezentând trei enunţuri metaforice ale utilităţii ei. Structura paralelă contribuie la solemnitatea declaraţiilor, iar complementele aşezate primele în textul grecesc alături de articolele hotărâte nu canalizează atenţia spre ceea ce Pavel a făcut, ci spre luptă, alergare şi credinţă.[18]

Confruntarea – „lupta cea bună" – nu că a luptat bine, ci, aşa cum Mounce[19] arată limpede, faptul că lupta slujirii creştine este inerent bună şi se merită luptat pentru aceasta. Anterior Pavel l-a încurajat pe Timotei prin cuvinte similare (1 Tim. 6:12). Towner sugerează să luăm în considerare faptul că Pavel are în minte competiţia sportivă, însă el continuă să susţină că în mod obligatoriu aplicaţia trebuie să fie amplă, „considerând întreaga viaţă drept o bătălie intensă împotriva unei opoziţii, iar, în aceasta, puterea spirituală trebuie să fie de acelaşi calibru cu dedicarea personală şi hotărârea de a răbda până la sfârşitul competiţiei."[20]

Credinţa – ca un custode al adevărului, Pavel a păzit ceea ce i-a fost încredinţat de Dumnezeu. Pavel n-a făcut compromisuri, n-a dezertat, nici n-a abandonat. Anterior în Antiohia chiar a fost dispus să-l confrunte pe Petru de dragul adevărului (Gal. 2:11 şi urm.). A păzit tezaurul adevărului revelat şi a dorit să-l transmită generaţiei următoare.

Unii sugerează că această afirmaţie vorbeşte despre Pavel care „şi-a păstrat credinţa" (vezi discuţia lui Marshall şi perspectiva care sugerează că sensul este perseverarea lui).[21] Însă, Mounce[22] explică faptul că, atunci când Pavel utilizează articolul nehotărât, în general el se referă la „credinţă" în sensul de crez obiectiv al credinţei creştine.

Cursa – Pavel a alergat bine. Traseul a fost stabilit de Domnul său. Pavel nu pretinde că a câştigat cursa, ci că a rămas în cursă, vezi F.A. 20:24. Pentru Mounce,[23] nu este vorba despre faptul că alergarea a fost câştigată, altminteri lucrarea lui Timotei ar fi fost inutilă. Ci este vorba despre faptul că Pavel şi-a făcut partea în cadrul misiunii lui Dumnezeu; aşa cum s-a afirmat, Timotei trebuie să continue - şi, desigur, la fel şi noi.

Este uşor să începem, dar întrebarea se pune: cum vom încheia? Din nefericire, în lucrare, mulţi n-au terminat bine. Desigur că întotdeauna este posibil să reîncepi, vezi exemplul lui Petru (In. 21:15-19). Pavel a folosit aici timpul trecut în privinţa tuturor celor trei expresii întrucât ceea ce fusese început în trecut încă era valabil pentru el la momentul vorbirii din prezent.

Delectarea v8

Cununa

Utilizarea aici a lui loipo.n *loipon* „în final", presupune mai mult decât doar o utilizare logică sau secvenţială; de fapt, sensul este „de acum înainte", fiind subliniat finalul vieţii de slujire a lui Pavel. Lui Pavel urma să i se acorde o cunună, nu o ghirlandă din lauri care se oferea la o competiţie sportivă (1 Cor. 9:26), ci o cunună nealterabilă, care este, de fapt, cununa neprihănirii.[24] Cununa aceasta nu este atât de mult răsplata pentru sfinţenia trăirii lui Pavel. Cununa reprezintă conştientizarea plenară de către credincios a neprihănirii lui Dumnezeu. Mounce[25] îl apără aici pe Pavel. El nu este unul care să se laude cu realizările lui – şi-a menţionat eşecurile (1 Tim. 1:12-17) şi grija lui Dumnezeu (2 Tim. 2:1). În v1, Pavel a folosit imaginile venirii lui Isus, iar v8 reprezintă o repetare a temei menţionată cel mai frecvent în 2 Timotei – încurajarea.

Venirea

Cununa a fost destinată tuturor celor care aşteaptă venirea lui Cristos, El fiind prezentat aici ca Judecător. Pavel nu foloseşte krith,j *kritēs* în alte pasaje, însă utilizează kri,nw *krinō* cu referire la Cristos, mai degrabă decât la Dumnezeu (Rom. 2:16; 1 Cor. 4:5; 2 Cor. 5:10). În acest pasaj a fost subliniat deja rolul lui Cristos ca judecător (v1). Împăratul Nero ar putea să-l declare pe apostol ca fiind vinovat şi să-l condamne la moarte, însă în curând va fi o răsturnare nemaipomenită a verdictului lui Nero, atunci când Domnul, Judecătorul cel neprihănit, îl va declara ca fiind nevinovat.

Compania

Apostolul se grăbeşte să adauge despre cunună că ea nu-i este rezervată special şi exclusiv lui. Aceeaşi răsplată va fi dată „tuturor celor ce vor fi iubit venirea Lui", nu doar celor ce recunosc că venirea Domnului se va petrece. Timpul trecut sugerează că aceştia au iubit venirea Lui anterior şi că vor continua să o iubească în viitor până când ea se va produce efectiv. Necredinciosul este înfricoşat de ea, însă credinciosul nu, fiind pregătit pentru ea. Cei care, prin credinţă, s-au alăturat primei Sale veniri însuşindu-şi ce El a realizat personal pentru ei, pot privi înainte spre a doua Sa venire. Oare noi vom iubi venirea Sa?

Deplasări finale

În aceste versete ne sunt prezentaţi diferiţi membri ai „echipei misionare" a lui Pavel. Aproape că ni se aduce aminte aici de „rădăcinile" unei echipe multietnice, multiculturale la care se poate apela pentru a face deplasări „pe termen scurt" potrivit solicitărilor – un concept extrem de actual în domeniul misiunii!

Astfel, Pavel continuă cu imperative la persoana a doua, adresându-i-se lui Timotei şi ajutându-l cu sfaturi. De două ori Pavel îl îndeamnă pe Timotei să-l viziteze fără să zăbovească (v9, 21). Cerinţa este similară celei din Tit 3:12, adverbul „degrabă" adăugând o notă de urgenţă la ceea ce verbul spouda,zw *spoudazō* „sileşte-te" sau „fă tot ce poţi", cu sensul de „a depune orice efort", a subliniat deja. Solicitarea de faţă este determinată de împrejurările în care se afla Pavel. Motivul din spatele solicitării urgente era reprezentat de ceea ce se întâmpla cu trei dintre membrii echipei lui Pavel.

Dezertarea lui Dima

El este menţionat în Coloseni 4:14, Filimon 24, ca unul dintre asociaţii apropiaţi ai lui Pavel, care se pare că a fost pe deplin implicat în lucrare.

În mod tragic, aflăm acum că l-a „părăsit” pe Pavel, evgkatalei,pw *enkataleipō* (vezi Mat. 27:46; Mc. 15:34; 2 Cor. 4:9; Evr. 13:5). Contrastul dintre cei care iubesc venirea lui Cristos şi cei care iubesc lumea actuală este evidenţiat nu doar prin folosirea aceluiaşi verb (avgapa,w *agapaō*), ci şi prin faptul că aivw,n *aiōn* denotă lumea sub aspectul timpului. Astfel, se subliniază diferenţa dintre etapa veacului prezent şi cea a veacului viitor. Dima s-a îndrăgostit de valorile sau de confortul veacului prezent.

Slujitorii Domnului, Crescens, menţionat doar aici în NT şi Tit merg în direcţii diferite, unul spre Galatia, celălalt spre Dalmatia – aşa cum se explică în Tit 3, partea sud-vestică a Iliricumului – ambii spre zone în care anterior Pavel s-a implicat în lucrări misionare (Rom. 15:19).

Luca încă este cu apostolul. Se poate simţi singurătatea lui Pavel. El le cere oamenilor să-i ţină companie (întrucât prietenia umană reprezintă grija iubitoare a lui Dumnezeu faţă de omenire, Gen. 2:18). În multe contexte misionare actuale, misionarii pot experimenta un simţământ al singurătăţii şi uneori se pot simţi chiar uitaţi. Biserica locală trebuie întotdeauna să fie conştientă de acest lucru, aşa cum s-a afirmat anterior în capitolul 1.

Dorinţa lui este ca Marcu să vină la el; „căci îmi este de folos”. O mărturie preţioasă care arată că, deşi cineva falimentează mizerabil, este posibil să o ia de la capăt şi să se dovedească folositor în lucrarea lui Dumnezeu. Vezi Faptele Apostolilor 12:25; 13:13; 15:38, 39. De asemenea Coloseni 4:10; Filimon 24; 1 Petru 5:23. Aici găsim dovada că există posibilitatea schimbării, atât cât îi priveşte pe cei doi oameni implicaţi. Marcu a trecut peste problemele sale anterioare devenind un conlucrător mai demn de încredere şi mai „folositor”. Pavel, la rândul lui, a fost dispus să treacă cu vederea o trădare anterioară a lui Marcu şi să-şi schimbe gândirea în privinţa mai tânărului său coleg. Acesta din urmă îşi recăpătase credibilitatea.

În privinţa lui Tihic, probabil că el este cel care-l ajută pe Timotei şi care-i duce acestuia epistola (v12).

Mantaua (v13) se referă la o haină grea de exterior, în mod normal făcută din păr de capră, din piele sau din lână, care adesea era îndoită, fiind un veşmânt exterior de protecţie spre a-l acoperi pe proprietar în timpul somnului. Mantaua îi ţinea cald, iar „cărţile, mai ales… cele de piele”, îl ţineau ocupat. Apostolul şi-a dorit să fie ocupat până la sfârşit. Unii nu înţeleg deloc necesitatea cărţilor. Pavel n-ar fi gândit niciodată în felul acesta.

Faptul că o asemenea afirmaţie poate fi găsită într-o relatare pseudonimică „fictivă”, aşa cum propun anumiţi eruditi, este dificil de acceptat.

Avertizare finală v14-15

Pavel oferă o avertizare serioasă despre Alexandru căldărarul sau lucrătorul în aramă. Este improbabil că acesta este ereticul din 1 Timotei 1:20, sau oratorul din Faptele Apostolilor 19:33, întrucât numele era unul răspândit. Dacă ar fi vorba de aceeași persoană cu cea din 1 Timotei, unii sugerează că epistolele ar trebui inversate. Lucrul acesta nu este necesar, întrucât acțiunea lui ar fi putut la fel de ușor să se fi produs ulterior. Dacă este vorba despre persoana din al doilea scenariu, atunci ea și-a păstrat amărăciunea și și-a alimentat ranchiuna, așa cum pot ajunge să facă oamenii o vreme îndelungată.

Towner[26], de fapt, este atras de părerea potrivit căreia cel menționat în avertizare ar putea foarte bine să fie Alexandru din 1 Timotei 1:20. Dacă el a fost exclus din biserică alături de Imeneu, ar fi putut să se restabilească în Troa – se știe că acolo fusese o breaslă a lucrătorilor în metal - și Timotei urma să treacă pe acolo.

În termeni personali și cu multă emfază în textul grecesc, Pavel îl înștiințează pe Timotei despre acest om: „*Mi*-a făcut mult rău". Oare să însemne asta că el fusese informatorul responsabil de a doua arestare a lui Pavel? A. T. Hanson susține că expresia tradusă literal înseamnă „a dat informații despre mine în multe privințe" și Towner[27], de asemenea, evidențiază că verbul poate transmite ideea de „a aduce acuzații împotriva cuiva". Dacă așa ceva s-a întâmplat la Troa, probabil că Pavel a fost arestat acolo numaidecât, fiind lipsit de prilejul de a-și face proviziile necesare. Dacă Timotei urma să vină prin Troa ca să-l vadă (v13), atunci trebuia avertizat și el cu privire la acest om.

„Este cu totul împotriva cuvintelor noastre" – sensul lui lo,goi *logoi* vizează fie „cuvintele" lui Pavel, fie doctrina creștină pe care Pavel și colegii de lucrare au predicat-o, fie apărarea formulată de el dacă Alexandru era martorul acuzării. Probabil Pavel se referă aici la mărturisirea Evangheliei – făcută de el și de alții care slujeau alături de el. În privința opoziției lui Alexandru, Pavel stăvilește orice resentiment pe care ar fi putut fi tentat să-l aibă și are puterea să-l lase în mâinile Domnului, citând cuvintele Psalmului 62:12 în privința lui.

Mărturia finală v16-18

Pentru a-l încuraja pe mai tânărul său slujitor, Pavel îi reamintește experiențele sale finale în ce privește abandonarea lui de către prietenii lui –

dar nu de către Domnul - şi împlinirea marii sale pasiuni – să ducă Evanghelia la „toate" neamurile.

Unii sugerează că referirea este la prima sa întemnițare şi la proclamarea Evangheliei care a urmat. Însă acest eveniment pare mai degrabă unul de dată recentă. Ar putea fi vorba despre prima sa audiere sau de investigarea preliminară, denumită *prima actio*, care era înainte de procesul formal numit *secunda actio*.[28] Legea romană îi permitea să apeleze la un avocat şi să cheme martori, unii pentru a „sta alături" de el.

Towner[29] susține ideea că verbul paragi,nomai *paraginomai* se referă, în general, la sosirea sau prezența cuiva. Însă aici, includerea de către Pavel a pronumelui la dativ înțeles acum drept „pentru mine", poartă sensul de a depune dovezi sau mărturie în numele lui, nu a-i oferi doar sprijin moral. Evident, sugestia este că ar fi fost unii care să fi putut face aceasta, dar nimeni n-a fost dispus să stea de partea lui. Verbul folosit aici „m-au părăsit" este acelaşi cu cel utilizat despre Dima în 4:10; vezi şi 1:15. Se spune că sunt nouă similarități verbale între Psalmul 22 şi v10 şi v16-18 din acest capitol. Vezi şi Marcu 15:34, strigătul abandonării de la cruce. Să-şi fi amintit Pavel de Isus, potrivit descrierii acelui psalm, în ceasul părăsirii sale? El este complet lipsit de amărăciune şi se roagă asemenea Stăpânului său ca să nu li se țină în socoteală păcatul. În privința celor ce l-au părăsit, motivele lor n-au fost ca cele ale lui Alexandru, şi anume răutate, ci teama – astfel, şi răspunsul lui Pavel este diferit.

Ți-ai părăsit biserica şi postura de prezbiter? Sau ai întors spatele cuiva când, de fapt, ar fi trebuit să te întorci spre el? Sau eşti pe deplin dedicat activităților bisericii şi înaintării împărăției în cadrul misiunii continue a lui Dumnezeu? Oare sunt uneori cei din conducere profund dezamăgiți din pricina absenței tale? „Să nu li se țină în socoteală…" Noi Îi vom da socoteală lui Dumnezeu de modul în care ne trăim viața, 2 Corinteni 5:10. Într-o zi, Dumnezeu va recapitula şi va trece din nou în revistă toate aspectele dedicării noastre. În loc să neglijăm întâlnirea cu poporul lui Dumnezeu, avem obligația să ne închinăm Domnului duminică de duminică (In. 4:24) – remarcați că se spune „cei ce se închină Lui *trebuie* să I se închine…"

Dezertarea prietenilor lui este menționată pentru a face şi mai proeminente prezența şi asistența divină. Asemenea lui Isus, Pavel a ştiut că nu era singur (In. 16:32). El depune mărturie despre prezența lui Dumnezeu aflată lângă el (vezi şi alte experiențe mai timpurii din viața lui Pavel, F.A. 18:9-10; 27:23; şi remarcați că verbul pari,sthmi *paristēmi* „a sta alături de" sau „a fi prezent" este folosit în LXX în Ex. 34:5 despre Moise,

„Domnul S-a coborât în nor şi a stat alături de el acolo"; apoi despre poporul lui Dumnezeu în Ps. 109:31).

Domnul i-a dat darul tăriei lăuntrice (verbul este evndunamo,w *endunamoō*, ca şi în 2:1 şi Fil. 4:13) care l-a fortificat şi astfel a fost împuternicit (avem un pronume personal emfatic diV evmou/ *di'emou* „prin mine" care subliniază rolul lui[30]) să predice pe deplin Evanghelia tuturor neevreilor prezenţi, iar asta a dus la eliberarea lui (cel puţin, temporar) din gura leului. El a predicat mesajul „pe deplin". Oare aceasta implică faptul că el însuşi este arătat drept exemplu – ceea ce i-a cerut lui Timotei, adică de a predica „ne la timp"? Oare se referă şi la a predica mesajul în plenitudinea lui? Sau pur şi simplu este vorba despre faptul că a făcut asta în Forum, adresându-se publicului roman, cea mai reprezentativă audienţă din lume, precum şi înaintea mesei imperiale? Astfel, oare afirmaţia aceasta are şi sensul că „toate Neamurile" au auzit?

Majoritatea vor lua cuvintele „ca s-o audă toate Neamurile" şi vor propune că ele trebuie înţelese metaforic. Oportunitatea dată lui Pavel de a-şi susţine cauza în centrul oficial al Romei, stăpâna tuturor naţiunilor – poate fi luată astfel într-un sens al „împlinirii" predicării Evangheliei înaintea naţiunilor de către marele apostol al Neamurilor. Este adevărat că „toate Neamurile" ar putea oglindi natura „cosmopolită" a audienţei.[31] Deci, într-un sens, Pavel a văzut îndeplinirea marelui său scop sau obiectiv (F.A. 28:28). Aici se găseşte modelul pentru Timotei, în ceea ce ţine de misiunea lui Dumnezeu – precum şi pentru noi.

„Leul" nu desemnează faptul că a fost aruncat la lei – era cetăţean roman. Să fie oare aceasta o referire la Nero, la Satan, sau la procurorul lui Pavel din sala de judecată? Indiferent pe cine ar viza această descriere, Pavel este Daniel-ul Noului Testament. El este încrezător că Domnul îl va izbăvi de orice rău – nu de moarte, întrucât se aşteaptă la asta (v6) – ci de tot ceea ce este în afara planului lui Dumnezeu pentru viaţa lui. El va fi izbăvit pentru a intra în „împărăţia Lui cerească", deşi îşi va încheia socotelile cu cea pământească.

Saluturi finale v19-21

În încheierea epistolei, el îi salută pe câţiva pe care şi Timotei îi cunoştea şi aduce veşti despre cei care nu mai sunt cu el.

În primul rând, îi menţionează pe Prisca, sau Priscila, şi pe Aquila. Atunci când ei eu plecat din Roma, Aquila a lucrat ca făcător de corturi în Corint, iar Pavel, la rândul lui, a lucrat alături de ei (F.A. 18:1-3). Aquila era evreu şi se născuse în Pont (F.A. 18:2). Pe drumul de întoarcere spre

casă în urma celei de-a doua călătorii misionare, Pavel a făcut o scurtă oprire la Efes şi i-a lăsat pe cei doi acolo; aceştia îl însoţiseră în călătorie. În acea localitate, ei l-au învăţat pe Apolo calea lui Dumnezeu mai în profunzime (F.A. 18:18-25). În a treia sa călătorie misionară, Pavel trimite epistola 1 Corinteni din Efes şi adaugă un salut din partea lui Aquila şi Priscila, precum şi „din partea bisericii care se află în casa lor" (1 Cor. 16:19). Când el ajunge mai târziu în Corint, le scrie romanilor, iar Priscila şi Aquila sunt acolo. Salutul din Romani este cel mai amplu şi cel mai afectiv (Rom. 16:3-5). Acum ei se află din nou în Efes. Aceştia s-au dovedit un cuplu remarcabil al cărui exemplu ar putea fi urmat în orice demers misionar în context modern.

Este interesant de remarcat că, în patru dintre cele şase apariţii ale celor două nume, Prisca este menţionată prima. Oare ea a fost persoana mai duhovnicească şi mai activă dintre cei doi? Unii sugerează că menţionarea ei întâi reprezintă doar o exprimare a curtoaziei creştine.[32] Pavel îl menţionează primul pe Aquila doar în 1 Corinteni 16:19, acolo unde se referă la „biserica din casa lor". Oare acest lucru reflectă rolul său de conducător?

Pavel include un salut către familia lui Onisifor care, în 1:16, nu s-a ruşinat de lanţul lui Pavel. Oare Pavel indică faptul că, la momentul vorbirii, Onisifor este deja mort, iar familia lui trebuie să-i urmeze lucrarea precedentă şi pilda? Sau este pur şi simplu în drum spre casă, ori călătoreşte înspre o altă destinaţie? Towner subliniază că:

> În final, el este preocupat de prieteniile pe care le-a construit de-a lungul anilor şi doreşte ca, în cele mai întunecate vremuri, aceşti prieteni să cunoască sentimentele neschimbate pe care le are faţă de ei.[33]

Acum Pavel oferă informaţii despre alţi doi colegi de slujire, Erast şi Trofim. Aceste nume sunt de asemenea menţionate împreună în Faptele Apostolilor în legătură cu a treia călătorie misionară a lui Pavel, când şi Timotei era cu el. Hendriksen[34] sugerează posibilitatea ca Pavel să fi călătorit anterior arestării lui din Spania spre est; mai apoi spre nord şi vest (via Milet, Troa, Corint), către Roma. Erast a rămas în Corint, iar Trofim a fost lăsat în Milet, fiind bolnav. În apariţiile din NT ale lui avsqhne,w *asthēneō*, referirea este la boală fizică (ex. Mat. 25:39; In. 4:46; Fil. 2:26 şi urm.; Iac. 5:14). Adesea Pavel a fost folosit de Dumnezeu pentru a aduce vindecare, însă nu întotdeauna aceasta a fost situaţia; în cazul de faţă, el a trebuit să-şi lase colegul de slujire în urmă din pricina bolii. Aşadar,

aceştia erau foştii săi însoţitori şi aici, folosind acelaşi imperativ şi infinitiv ca şi în v9, îl îndeamnă pe Timotei să vină la el înainte de lăsarea iernii, când străbaterea mării ori trecerea munţilor erau acţiuni riscante. Neîndoielnic, Pavel este convins că plecarea lui este aproape.

Erau şi alţi credincioşi locali care încă se aflau lângă el. Eubul, Pudens, Linus[35] şi o femeie, Claudia. După plecarea lui Pavel, era responsabilitatea acestora să poarte povara de a sluji bisericile şi de a face să înainteze împărăţia în cadrul misiunii continue a lui Dumnezeu. Pavel finalizează lista prin modalitatea standard de încheiere a unor astfel de salutări; „toţi fraţii" înseamnă, de fapt, „toţi fraţii şi surorile", o descriere care-i permite să includă întreaga comunitate creştină din acea localitate (cf. 1 Tim. 4:6; 1 Cor. 16:20; 1 Tes. 5:25-27).

Pavel încheie cu o rugăciune şi o benedicţie (v22). Mai întâi, el foloseşte singularul în rugăciunea sa: „Domnul Isus Cristos să fie cu duhul tău". Fără îndoială că aceasta este îndreptată spre Timotei. „Domnul" este Cristos Însuşi (v8, 14, 17, 18) şi Pavel face referire la prezenţa Lui spirituală şi totuşi reală.

Mai apoi, sintagma „harul să fie cu voi" este la plural, fiind îndreptată spre întreaga biserică şi spre toţi cei care urmează să citească această epistolă. Se observă similitudinea ei la nivelul formei cu cea din 1 Timotei (1 Tim. 6:21) şi din Coloseni 4:18. În zilele care urmau, deopotrivă Timotei şi credincioşii aveau nevoie de „prezenţa ajutătoare a Domnului şi de harul pe care El îl revarsă."[36]

Pavel este încrezător că, avându-le pe ambele, misiunea lui Dumnezeu, în cadrul căreia el a jucat un rol atât de influent şi puternic, va continua până la arătarea lui Cristos.

NOTE

1 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 555.
2 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 571.
3 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 571.
4 Matthew Henry, Commentary on the Whole Bible, vol. VI (accesat în noiembrie 2012).
5 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.573.
6 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 573.
7 Mounce, *Pastoral Epistles,* p.573.
8 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 574.
9 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 573.
10 Guthrie, *The Pastoral Epistles,* p. 179.
11 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 608.
12 Stott, *Guard the Gospel: The Message of 2 Timothy,* p. 112.
13 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 577.
14 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 609.
15 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 577.
16 Stott, *Guard the Gospel: The Message of 2 Timothy,* p. 113.
17 Spriq în Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 578.
18 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 579.
19 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 579.
20 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 612.
21 Marshall, *The Pastoral Epistles,* p. 808.
22 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 580.
23 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 580.
24 Towner ne aduce la cunoştinţă că formularea sau imaginea folosită aici era „actuală" la vremea respectivă, însă nu există nicio probabilitate a vreunei legături. Înţelepciunea 5:15-16 afirmă: „Însă cei neprihăniţi (dikaioi *dikaioi*) trăiesc veşnic, iar răsplata lor este la Domnul…prin urmare, ei vor primi o cunună glorioasă şi o diademă frumoasă din mâna Domnului." El mai menţionează *Scrisoarea lui Aristeas* 280: „Dumnezeu ţi-a acordat o cunună a neprihănirii." Towner, *The Letters to Timothy and Titus* , n. 104, p. 615.
25 Mounce, *Pastoral Epistles,* p. 580.
26 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 631.
27 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 631.
28 Vezi A.N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament,* (Oxford: Clarendon, 1963), p. 49 şi urm.; p.276-277.
29 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 636.
30 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 642.
31 Towner sugerează că, pentru Pavel, Roma era centrul cosmopolitan simbolic al „naţiunilor", iar a predica acolo marca împlinirea chemării sale din punctul de vedere al perspective sale misiologice, *The Letters to Timothy and Titus,* p.644.
32 Knight, *The Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text,* p.475.

33 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 649.
34 Hendriksen, *1* & *11 Timothy and Titus,* p. 332.
35 Towner evidenţiază că unele tradiţii timpurii îl prezintă ca fiind primul episcop al Romei, *The Letters to Timothy and Titus,* p.654, n29. Vezi perspectiva lui Marshall potrivit căreia el este o figură cheie în cercul de prieteni al lui Pavel şi în scrierea lui 2 Timotei şi, posibil, în toate aceste epistole, *Pastoral Epistles,* p. 88.
36 Towner, *The Letters to Timothy and Titus,* p. 656.

Rezumatul Epistolelor către Timotei și Tit: Scopuri locale, lecții durabile și perspective misionare

Observăm că tocmai la finalul acestor epistole Pavel a stabilit scopuri, valabile anterior pentru el, iar acum pentru alții, în cadrul misiunii lui Dumnezeu. În pofida riscului de a suna repetitiv, este nevoie să fie dezvoltate scopurile lui Pavel pentru biserici, conducători locali, pentru cei doi colegi misionari ai lui. În final, trebuie să se sublinieze din nou că aici se găsesc principii din care putem învăța, ca unii care suntem angrenați în misiunea continuă a lui Dumnezeu în secolul douăzeci și unu.

A avea un scop și a stabili obiective sunt chestiuni importante. Scopul este cel mai important – vorbim despre un scop inspirat de Dumnezeu. Odată ce avem un scop spiritual, putem stabili obiective realiste pentru a-l îndeplini. Un exemplu precedent a fost dat de Pavel însuși în Romani 15:22-26, atunci când a dezvăluit scopul de a-și continua lucrarea misionară prin a merge în Spania. Odată ce scopul a fost clar, el a stabilit obiective – să ducă la Ierusalim darul pentru credincioșii săraci; apoi pornește din Roma pentru a-i încuraja pe „sfinți" și pentru a fi încurajat de ei (Rom. 1:11-12); de acolo își continuă călătoria misionară spre Spania. O strategie de felul acesta este atât de importantă – cu toate că planurile făcute de Pavel au suferit întrucâtva modificări – a ajuns la Roma ca prizonier! Și totuși, timpul petrecut acolo (doi ani în casa închiriată, F.A. 28:30-31) n-a fost unul irosit – așa avem azi epistolele din captivitate. Însă Pavel a trăit până la sfârșit având un scop și stabilindu-și obiective pe care să le îndeplinească. Pilda lui trebuia urmată de mai tinerii săi colegi și trebuie urmată de noi astăzi.

Scopul personal al lui Pavel

Principalul său scop personal la această etapă din viață și din lucrare a fost exprimat în 2 Timotei 4:6-8. Din nou, acest capitol arată clar că el avea în vedere înaintarea misiunii lui Dumnezeu. Bisericile din Efes și Creta trebuie să rămână loiale credinței, să respingă învățătura falsă și să aibă o trăire creștină autentică. De asemenea, Timotei și Tit trebuie să-și pună viețile la dispoziția lui Dumnezeu astfel încât să poată fi folosiți mai departe în demersul misionar chiar și după ce va fi răsunat chemarea apostolului de a fi luat acasă.

Obiective pentru biserici

În 1 Timotei, obiectivul pentru biserică a fost următorul: „Să ştii cum să te porţi în Casa lui Dumnezeu". Pentru Efes, aceasta înseamnă concret o învăţătură sănătoasă dată de Timotei pe baza doctrinei apostolice/credinţei; o mijlocire autentică bazată pe o perspectivă mondială; o conducere evlavioasă exercitată de prezbiteri/diaconi; o grijă adecvată dată văduvelor nevoiaşe şi altora în nevoi; evlavie la nivelul conduitei, fapte bune şi eliberarea din cursa relelor generată de iubirea de bani. Apocalipsa 2:1-7 oferă dovezi, aşa cum s-a indicat anterior, că atât cât priveşte păstrarea purităţii doctrinei, efesenii au devenit foarte zeloşi – dar nu în privinţa „dragostei dintâi". Lipsa acestui fel de dragoste a afectat totul, iar aceasta se va întâmpla şi în cazul nostru.

Epistola adresată lui Tit a avut de asemenea obiective foarte similare pentru bisericile din Creta. Conducători evlavioşi şi sănătoşi în credinţă, capabili să-i înveţe şi să-i convingă pe alţii în ce priveşte adevăratele doctrine ale credinţei; o comunitate creştină care este frumoasă în trăire, împodobind învăţătura despre Dumnezeu în toate privinţele; cetăţeni buni care păstrează un mod de viaţă al supunerii civice, bunătăţii şi grijii iubitoare.

În final, în 2 Timotei din nou obiectivul principal este păstrarea şi transmiterea doctrinelor apostolice ale credinţei. Predicarea adevărului revelat în Scripturile care sunt pline de autoritate şi atotsuficiente. Ducerea misiunii lui Dumnezeu mai departe după „plecarea" iminentă a lui Pavel urma să se facă într-o manieră similară cu misiunea transculturală şi chiar cu cea pe termen scurt din contextul actual.

Obiective pentru conducătorii locali

Atât cât priveşte conducerea locală, în aceste epistole se găseşte mai multă învăţătură despre organizarea bisericii (incluzând prezbiteri, diaconi), decât oriunde altundeva în NT. Vezi 1 Timotei 3, de asemenea cap. 5 şi Tit 1. Problema specifică a fost reprezentată de nevoia de noi prezbiteri care să-i înlocuiască pe cei identificaţi ca învăţători falşi şi care, aparent, fuseseră excluşi. Observaţi că, în ceea ce priveşte prezbiterii sau diaconii, nu se stabileşte un standard mai înalt pentru unii decât pentru ceilalţi. În cazul conducătorilor locali sunt diferite domenii menţionate îndeosebi în legătură cu mărturia lor şi relaţiile lor cu ceilalţi.

DOMENIUL PERSONAL

- oameni maturi, statornici, stăpâni pe sine, lipsiţi de slăbiciuni în domenii precum alcoolul, violenţa, disputele, banii şi mândria.

DOMENIUL RELAȚIONAL

- loialitate în căsnicie, control asupra copiilor, ospitalier

DOMENIUL SOCIAL

- o bună mărturie sau „stil de viață misionar" între cei din afara bisericii, manifestată printr-o bunătate autentică și grijă iubitoare practică.

Obiective pentru colegii misionari, Timotei și Tit

Epistolele expun de asemenea relația apropiată dintre Pavel, apostolul, și mai tinerii săi colegi, Timotei și Tit. În acestea se găsesc multe informații care să-i ajute să-și dezvolte abilitățile de conducere. Pentru a folosi un termen modern, Pavel acționa efectiv ca un mentor și adesea nu s-a adresat doar unor biserici specifice prin Timotei și Tit, ci le-a scris și lor în mod personal. Am remarcat că aceste epistole pun accent pe un trai și un exemplu evlavios. Acestea trebuia să fie caracteristicile conducătorilor locali și ale întregii comunități creștine, așa cum am văzut, dar și ale lui Timotei și Tit – vezi 1 Timotei 4:7, 11-16; 6:11-12; Tit 2:7.

Observăm că epistolele demonstrează disponibilitatea lui Pavel de a lucra împreună cu alții. Lucrul acesta este discutat de Tidball[1] în *Ministry by the Book* (Slujirea după Biblie, n. tr.), citându-l pe F. F. Bruce, *Apostle of the Free Spirit* (Apostol al Duhului Liber, n. tr.). Bruce a făcut referire la comentariul dr. Samuel Johnston care își descria uneori un prieten sau o rudenie prin sintagma „neadecvat pentru un club". În contrast, el susține că Pavel a fost „eminamente <adecvat pentru un club>, sociabil, gregar." Tidball observă că unii bărbați țin lucrurile atât de strâns în jurul lor încât nu acordă nicio atenție pregătirii altora pentru a le lua locul. El menționează un proverb indian: „Nimic nu crește sub copacul banyan." Prin faptul că acesta se întinde atât de mult, nimic nu are vreo șansă să crească sub el! Însă Pavel a urmărit să-i „crească" pe acești doi conducători.

Așa cum am văzut anterior, relația lui cu Timotei merge înapoi în Faptele Apostolilor 16:1-4, când Timotei l-a însoțit pe Pavel în a doua sa călătorie misionară. Uneori l-a trimis în diferite misiuni (1 Tes. 3:13; 1 Cor. 4:16-17; 16:10-11; apoi Fil. 2:19-24). La momentul acesta, Timotei era delegatul său apostolic sau reprezentatul său misionar în Efes, trebuind să rămână alipit de adevăr și să-l transmită fără rușine unor oameni credincioși. Tot astfel, Tit era un adevărat copil în credința amândurora, un neevreu (Gal. 2:3). De asemenea, el a fost un misionar de încredere, un coleg de călătorie încă din zilele de început, fiind trimis la Corint (2 Cor.

2:13; 7:6-16; 8:16-24). Este adevărat că, deşi aceste epistole conţin multe învăţături pe care ambii bărbaţi trebuia să le transmită bisericilor din Efes şi Creta, Pavel le-a împletit cu numeroase învăţături adresate lor în mod personal (1 Tim. 4:6-16; 6:11-16; 2 Tim. 1:3-14; 3:10-4:5). Pentru Tit, vezi 2:7-8; 2:15-3:11.

Aşadar, trebuie să înţelegem bine natura Epistolelor adresate lui Timotei şi Tit. Aceste scrisori se focalizează asupra bisericilor locale, oferindu-le îndrumare, avertizări şi încurajări. În plus, ele exprimau încrederea neîntreruptă pe care Pavel o avea în puterea Cuvântului şi a Evangheliei, oglindind povara inimii lui pentru misiunea continuă a lui Dumnezeu în mijlocul lor. Mai mult, el a inclus instrucţiuni pentru desemnarea unor conducători locali. Însă Timotei şi Tit sunt chemaţi să joace un rol central în toate acestea şi, de aceea, ilustrul misionar le-a oferit în mod personal îndrumări în acea privinţă. Când vorbim despre încurajarea dată de apostolul Pavel mai tinerilor săi colegi pentru a continua să se dezvolte ca misionari şi conducători creştini, putem rezuma următoarele domenii:

Dezvoltarea spirituală personală:

Evlavia	1 Tim. 4:7/1 Tim. 6:5-6
Exemplul faptelor bune)	1 Tim. 4:12/Tit 2:7 (un tipar al
Curăţie vas curat)	1 Tim. 5:2/2 Tim. 2:19-22 (un
Libertatea faţă de iubirea de bani	1 Tim. 6:10-11
Conduita personală	2 Tim. 2:22
Perseverenţa	2 Tim. 2:1

Implicarea în lucrare:

Evită disputele păgubitoare 3:9	1 Tim. 6:21/2 Tim. 2:23/Tit
Mânuieşte cu credincioşie Cuvântul	2 Tim. 2:14-15
Îndeamnă şi învaţă	1 Tim. 4:13/Tit 2:7-8, 15
Dezvoltă-ţi darul 14	1 Tim. 4:14-16/2 Tim. 1:6-7,

Dedicarea faţă de misiunea lui Dumnezeu:

A nu-i fi ruşine	1 Tim. 6:12-13/2 Tim. 1:8
A ţine strâns adevărul 14/Tit 2:7	1 Tim. 1:18-19/2 Tim. 1:13-

A încredinţa adevărul unor oameni credibili	2 Tim. 2:2
A îndura greutăţile	2 Tim. 2:3-4
A se supune şi a asculta	2 Tim. 2:5
A trudi în lucrarea Domnului	2 Tim. 2:6-7
A propovădui Cuvântul insuflat/Evanghelia	2 Tim. 3:16; 4:5
A-i încuraja pe credincioşi în privinţa conduitei şi a grijii iubitoare	Tit 2:1-10; 3:8, 14; 1 Tim. 5

Acestea sunt calităţile spirituale şi principiile dezvoltării misiunii şi lucrării atât de necesare în biserica locală a secolului XXI.

Obiective pentru un context misionar modern

Dat fiind titlul prezentei lucrări, „Texte misionare de la un ilustru om de stat misionar", a fost important să ne focalizăm asupra implicării şi grijii lui Pavel faţă de progresul misiunii lui Dumnezeu, îndeosebi în bisericile din Efes şi de pe insula Creta, precum şi asupra implicării lui în viaţa celor doi colegi misionari mai tineri, Timotei şi Tit. După ce am încercat să explicăm învăţătura lui Pavel din toate aceste trei epistole, va fi util să oferim un rezumat al principalelor subiecte considerate importante pentru orice lucrare misionară în context modern.

De remarcat că Mark Hedinger[2] a susţinut o teză doctorală în domeniul misiologiei, îndeosebi în privinţa pregătirii misionare, iar materialul biblic folosit de el a fost, în cea mai mare parte, concentrat pe epistolele pastorale. El a inclus la Anexa 1 un sumar al principiilor descriptive, mai degrabă decât prescriptive (de pe urma cărora, desigur, putem învăţa şi, pe care le putem urma) ale lucrării unui potenţial misionar în context modern de misiune. Sumarul acesta este folositor întrucât încearcă să genereze o reflecţie asupra a tot ceea ce Pavel s-a străduit să sublinieze când vine vorba despre misiune în aceste epistole. Însă, abordarea mea este întrucâtva diferită prin faptul că evidenţiază principiile misionare capitol cu capitol. De aceea, sumarul următor îmi aparţine, însă va include câteva dintre principiile pe care şi Hedinger le-a descoperit.

Biserica locală este vehiculul de misiune pe tot cuprinsul lumii. De asemenea, noi trebuie să urmărim să gândim global, mai degrabă decât în sensul de „misiune internă" şi „câmp misionar extern". Bisericile locale, oriunde se găsesc, reprezintă o parte vitală a misiunii lui Dumnezeu în

lume. Responsabilitățile misionarilor locali sunt covârșitoare în demersul de a face să înainteze misiunea lui Dumnezeu. Prin urmare, concluzionăm cu un rezumat fundamental al perspectivelor misionare în aceste cruciale Epistole adresate lui Timotei și Tit.

1 Timotei 1

Chemarea personală a misionarului (v1-4, 12-14, 18)
Importanța de a păstra doctrina adevărată în bisericile locale (v3-18)
Învățăturile false trebuie contracarate, respinse și trebuie să se dea o învățătură spirituală sănătoasă (v3-4, 19-20)
Adevărata atitudine a inimii unui misionar – dragoste, curăție, cuget curat, credință sinceră (v5)
Natura vitală a predicării mesajului misionar despre un Cristos care poate mântui păcătoși (v11-16)
Importanța de a încuraja biserica să aibă o perspectivă înaltă despre Dumnezeul nostru măreț (v17)
Misionarul trebuie să se asigure că din biserică sunt excluși cei care resping învățătura sănătoasă (v19-20)

1 Timotei 2

Importanța unei perspective mondiale (v1-7)
Nevoia vitală a rugăciunii în biserica locală și în viața misionarului pentru misiunea lui Dumnezeu (v1-8)
Natura exclusivistă a mesajului misionar (un singur Mijlocitor) și oferta inclusivistă a acestuia – neevrei, precum și evrei (v5-7)
Femeile nu trebuie să dea învățătură, nici să exercite autoritate peste bărbați, ci să întreprindă o slujire vitală în cadrul familiei (v9-15)

1 Timotei 3

Importanța de a desemna conducători evlavioși în biserică (v1-13)
Conducătorii locali trebuie să fie loiali învățăturii sănătoase și să-i poată învăța pe alții din ea (v2, 9, 13)
Stilul de viață misionar este extrem de important îndeosebi pentru conducători (v7, 10)
Biserica locală trebuie înrădăcinată în adevăr și trebuie să-l proclame (v15-16)

1 Timotei 4

Necesitatea de a fi pe deplin conștient de vremuri și de a avertiza biserica (v1-6)

Misionarul trebuie să evite învăţătura falsă şi să caute să fie evlavios (v7-10)
Un bun exemplu trebuie dat tuturor în privinţa trăirii personale şi învăţăturii doctrinare (v11-16)
Misionarul trebuie să slujească în domeniile în care este înzestrat (v14)

1 Timotei 5

Misionarul trebuie să fie înţelept în modul în care se relaţionează la toate categoriile de vârstă din biserică (v1-2)
În biserica locală trebuie dezvoltate lucrări de ajutorare (v3-16)
Familiile trebuie învăţate să ofere sprijin văduvelor lor şi să despovăreze biserica (v5, 16)
Misionarul trebuie să încurajeze susţinerea prezbiterilor, să-i disciplineze pe cei care păcătuiesc şi să manifeste prudenţă în privinţa noilor desemnări (v17-25)
Pentru a continua să fie eficient, misionarul nu trebuie să-şi neglijeze sănătatea (v23)

1 Timotei 6

Credincioşii individuali din biserică trebuie conştientizaţi de importanţa unui stil de viaţă misionar (v1-2, 11-13)
Misionarul trebuie întotdeauna să manifeste o atitudine corectă faţă de bani şi să le ofere altora îndrumări clare în această privinţă (v3-12, 17-19)
Misionarul trebuie să fie un administrator credincios al adevărului şi să evite cuvintele conflictuale care sunt inutile (v20-21)

2 Timotei 1

Generaţia următoare de conducători tineri trebuie identificată şi încurajată să-şi recunoască propria chemare şi să-şi dezvolte propriile daruri (v1-8)
Misionarul trebuie să fie pregătit să se confrunte cu suferinţă (v8, 15)
Biserica locală şi misionarul trebuie să priceapă clar elementele mesajului misionar (v8-12)
Misionarul trebuie să persevereze în proclamarea cuvânului sănătos al Evangheliei (v13-18)

2 Timotei 2

Misionarul trebuie să depindă de Cristos pentru har zilnic (v1)

Adevărul primit de la Pavel trebuie transmis altora (v2)
Misionarul trebuie să se focalizeze integral pe lucrarea lui, să trăiască potrivit Scripturilor și să trudească (v3-7)
Biserica locală ar trebui să-și aducă aminte în mod constant ce a fost învățată (v8-14)
Cuvântul lui Dumnezeu trebuie mânuit cu credincioșie de către misionar (v15)
Toți cei care-i învață pe alții doctrina greșită trebuie evitați și biserica trebuie avertizată cu privire la învățătorii falși (v16-21)
Misionarul trebuie să urmărească adevăratele virtuți creștine (v22-26)
El trebuie să caute cu blândețe și credincioșie să-i conducă spre pocăință pe cei aflați în eroare (v24-26)

2 Timotei 3

Biserica și misionarul nu trebuie să fie surprinși de sporirea răului (v1-5)
Toți credincioșii trebui să evite implicarea în lucrare alături de cei cu o credință fără temei real (v5)
În contextul învățăturii eronate, misionarul trebuie să rămână încrezător în Domnul (v6-9)
Misionarul trebuie să fie un exemplu pe care să-l urmeze și alții (v10-14)
Misionarul trebuie să fie pe deplin încrezător că Scripturile inspirate sunt complet suficiente pentru echiparea bisericii (v15-17)

2 Timotei 4

Mesajul misionar trebuie predicat cu sinceritate și credincioșie (v1-5)
Misionarul trebuie să-și aducă aminte că este important nu doar să începi bine, ci și să finalizezi bine (v6-8)
Misionarul (și biserica locală) va recunoaște valoarea lucrării în echipă (îndeosebi transcultural) și trebuie să nu se descurajeze atunci când unii vor eșua în a persevera (v9-13)
Biserica locală trebuie să rămână vigilentă la nevoia de a sluji misionarilor, îndeosebi celor izolați și greu încercați
Misionarul se va ruga și îi va lăsa în mâna Domnului pe cei care caută să i se opună și să-i păgubească lucrarea (v14-16)
Este vitală recunoașterea faptului că Dumnezeu este în control, chiar dacă misionarul este părăsit de alții (v16-22)

Tit 1

Misionarul ar trebui întotdeauna să aibă credinţă în Dumnezeul care l-a chemat şi în promisiunile Lui (v1-4)

Misionarul ar trebui să identifice şi să încerce să corecteze erorile din biserica locală, încurajând desemnarea unor conducători evlavioşi (v5-9)

Falsitatea ar trebui corectată cu credincioşie, iar cei nesupuşi mustraţi (v10-16)

Tit 2

Misionarul ar trebui să fie atent la cum se relaţionează şi cum încurajează toate categoriile de vârstă din biserică (v1-10)

Misionarul ar trebui să le ofere tuturor o pildă de integritate personală şi de slujire cu credincioşie (v7-8)

Importanţa de a adopta un stil de viaţă misionar (în lumina primei şi celei de-a doua veniri a lui Cristos) trebuie subliniată tuturora (v9-15)

Tit 3

Bisericii trebuie să i se amintească responsabilitatea de a se supune autorităţilor civile (v1-2)

Credincioşii trebuie încurajaţi să urmărească binele altora (v1-8)

Misionarul trebuie să evite conflictele verbale şi disputele prosteşti (v9)

Misionarul trebuie să-l avertizeze întâi pe cel dezbinător, iar apoi (în final) să fie pregătit să-l respingă (v10-11)

Credincioşii din bisericile locale trebuie încurajaţi să manifeste o preocupare autentică pentru alţii şi să răspundă cu generozitate la nevoile urgente (v8-14)

Misionarul trebuie întotdeauna să dea dovadă de preocupare, grijă şi susţinere faţă de alţii din lucrare (v15)

Aici avem linii călăuzitoare pentru lucrare şi trăire care oglindesc obligaţiile noastre faţă de misiunea lui Dumnezeu în societatea secolului XXI. „Textele misionare” din 1 şi 2 Timotei şi din Tit ne sunt adresate şi nouă.

NOTE

1 Bruce, *Paul: Apostle of the Free Spirit*, p. 457 în D. Tidball, *Ministry by the Book,* (Nottingham: Apollos, 2008), p. 148.

2 M. R. Hedinger, 'Towards a Paradigm of Integrated Missionary Training', teză doctorală prezentată Facultății de la Western Seminary Portland, Oregon, (Aprilie, 2006), Anexa 1 p. 168-173. Nepubl. Accesat în aprilie 2015.

Bibliografie

Achtemier, P.J., J. B. Green, M. M. Thompson, Introducing the New Testament its Literature and Theology
(Grand Rapids and Cambridge: Eerdmans, 2003).

Barclay, W., *The Letters to Timothy, Titus, and Philemon* (Philadelphia: Westminster, 1975).

Barrett, C.K., *The Pastoral Epistles* (Oxford: Clarendon, 1963).

Barrett, D.B., and T. M. Johnson, World Christian Trends AD 30 - AD 2200: Interpreting the Annual Christian Megacensus, Associate ed. C.R.Guidry and P.F.Crossing (Pasadena, CA: William
Carey Library, 2001).

Bassler, J.M.,*1 Timothy, 2 Timothy, Titus*, Abingdon New Testament Commentaries (Nashville:
Abingdon Press, 1996).

Baur, F.C., *Die sogenannten Pastoralbrief* (Tübingen: J.G. Gotta'schen, 1835).

Baxter, M.R., *The Coming Revolution: Because Status Quo Missions Won't Finish the Job* (Mustang, OK: Tate Publishing, 2007).

Beck, J.R., and C.L.Bloomberg, *Two Views on Women in Ministry* (Grand Rapids: Zondervan, 2001). Becker, J.C., *Paul the Apostle: The Triumph of God in Life and Thought* (Edinburgh: T&T Clark, 1980). Bernard, J.H., *The Pastoral Epistles*, 1899, Repr. Thornapple Commentaries (Grand Rapids, MI: Baker,1980).

Bettenson, H., ed. and tr., *The Early Christian Fathers* (London: Oxford University Press, 1956). Bosch, D.J.,*Transforming Mission; Paradigm Shifts in Theology of Mission* (Maryknoll, New York: Orbis, 1995).

Bruce, F.F.,*Apostle of the Free Spirit* (Exeter: Paternoster Press, 1977).

Calvin, J.,*The Second Epistle of Paul to the Corinthians, and the Epistles to Timothy, Titus, and Philemon,* Translated by T.A. Smail (Grand Rapids: Eerdmans, 1964).

Campbell, R. A., *The Elders: Seniority within Earliest Christianity*, Studies of the NT and Its World
(Edinburgh: T&T Clark, 1994).

Carson, D. A., D. J. Moo, and L. Morris, *An Introduction to the New Testament* (Grand Rapids: Zondervan, 1992).

Charles, R.H., *Jubilees* (translated London: A. & C. Black, 1902).

Charlesworth, J.H., *The Old Testament Pseudepigrapha,* Vol. 1: Apocalyptic Literature and Testaments (Garden City, New York: Doubleday, 1983).

– *The Old Testament Pseudepigrapha,* Vol. 2: Expansions of the Old Testament and Legends, Wisdom and Philosophical Literature, Prayers, Psalms, and Odes, Fragments of Lost Judeo-Hellenistic works (New York: Doubleday, 1985).

Chilcote, P.W., L. C. Warner, *The Study of Evangelism: Exploring a Missional Practice of the Church* (Grand Rapids, Michigan: Eerdmans Publishing, 2008).

Cousar, C. B., *The Letters of Paul* (Nashville: Abingdon Press, 1996).

Collins, R., *I and II Timothy and Titus: A Commentary*, The New Testament Library (Louisville:

Westminster John Knox, 2002).

Cranfield, C.E.B.,"'The Works of the Law' in the Epistle to the Romans', in *On Romans and Other New*

Testament Essays (Edinburgh: T & T Clark, 1998), p.15ff.

Davies, J.G., 'Deacons, Deaconesses and the Minor Orders in the Patristic Period', *Journal of*

Ecclesiastical History, 14, (Cambridge: CUP, 1963), pp.1-15.

Debelius, M., *Die Briefe der Apostels Paulus an Timoeheus I, II und Titus* (Tübingen: J.C.B. Mohr-Siebeck, 1913).

Debelius, M., and H. Conzelmann, *The Pastoral Epistles* Translated by P. Buttolph and A. Yarbro

(Philadelphia: Fortress Press, 1972).

deSilva, D., *An Introduction to the New Testament* (Downers Grove, Ill: IVP Academic, 2004). Donelson, L.R., *Pseudepigraphy and Ethical Argument in the Pastoral Epistles* (Tübingen: Mohr-Siebeck,1986).

Doriani, D., 'Appendix 1: A History of the Interpretation of 1 Timothy 2', in *Women in the Church: A Fresh Analysis of 1 Timothy 2:9-15* (Grand Rapids: Baker, 1995), pp.202-265.

Dunn, J.D.G., *Romans 1-8* Word Biblical Commentary, 38A, (Dallas, Texas: Word Books, 1988).

– *The First and Second Letters to Timothy and the Letter to Titus,* The New Interpreter's Bible Vol.XI (Nashville: Abingdon Press, 2000).

Earle, R.,"1,2 Timothy," Vol.11, in F. E. Galbelein, (ed.), *The Expositors Bible Commentary* (Grand Rapids: Zondervan, 1978).

Easton, B.S., *The Pastoral Epistles* (New York: Scribner's, 1948).

Eichhorn, J.G., *Einleitung in das Neue Testament* (Leipzig:Weidmannischen Buchhandlung, 1812).

Ellingworth, P., and H. A. Hatton, *A Handbook on Paul's First Letter to Timothy*, UBS Translator

Handbooks Series (New York: United Bible Societies, 1995).

- *A Handbook on Paul's Second Letter to Timothy*, UBS Translator Handbooks Series (New York: United Bible Societies, 1995).
-*A Handbook on Paul's Letter to Titus*, UBS Translator Handbooks Series (New York: United Bible Societies, 1995).
Elwell, W.A., R. W. Yarbrough, *Encountering the New Testament: A Historical and Theological Survey* (Grand Rapids: Baker Books, 1998).
Fee, G., and Stuart, D., *How to Read the Bible for All it is Worth* (Bletchley: Scripture Union, 1993). Fee, G.D., *I and IITimothy, Titus* New International Biblical Commentary (Peabody, MA: Hendrickson, 1988).
- 'Issues in Evangelical Hermeneutics, Part 3: The Great Watershed – Intentionality and Particularity/Eternality: 1 Timothy 2:8-15 as a Test Case', *CRUX,* Regents College, Van., 26:4, (December 1990), pp. 31-37.
- *God's Empowering Presence: The Holy Spirit in the Letters of Paul* (Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1994).
Fiorenza, E. S., *In Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins* (London: SCM Press, 1983).
Foerster, W., '*eusebeia*' in *TDNT*, Grand Rapids: Eerdmans, (1964), pp.168-96.
Gealy, F.D., *The First and Second Epistles to Timothy and the Epistle to Titus*, IB, vol.11 (Nashville:
Abingdon, 1955).
Glover, T.R., Tertullian*, Apology,* trans., (Heinemann: Loeb Classical Library, 1931), 39.2.
Gorday, P., and Oden, T.C., *Colossians, 1-2 Thessalonians, 1-2 Timothy, Titus, Philemon* ACCS (Downers Grove, Il: IVP, 2000).
Grudem, W.,'Prophecy – Yes, But Teaching – No: Paul's Consistent Advocacy of Women's Participation without Governing Authority', *JETS* 30:1, (1987), pp.11-24.
Gruenler, R.G., 'The Mission-Lifestyle Setting of 1 Tim 2.8-15', *JETS* 41:2, (1998), pp.215-238. Guthrie, D., *New Testament Introduction,* 4th ed. (Downers Grove, Ill.: Intervarsity Press, 1990).
-*The Pastoral Epistles,* Rev.ed., (Leicester, England, Inter-Varsity Press; Grand Rapids, Michigan: W.B.Eerdmans Publishing Company, 1996).
Hanson, A.T., *Studies in the Pastoral Epistles* (London: SPCK, 1968).
- *Pastoral Epistles*, NBC (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1983).
Hanson, J. W., 'The Urban System of Roman Asia Minor'. In Alan Bowman, Andrew Wilson,
Settlement, Urbanization, and Population, Oxford Studies on the Roman Economy 2 (Oxford,

England: Oxford University Press, 2011).

Harris, H.A., *Greek Athletes and Athletics,*3rd.ed. (Westport CT: Cornwall UP, 1979). Harrison, P.N.,

The Problem of the Pastorals (Humphery, Milford, Oxford: OUP, 1921).

Hastings, R., *Missional God, Missional Church: Hope for Re-evangelizing the West* (Downers Grove, IL: IVP. 2012).

Hawthorn, G.F., Martin, R.P., Reid, D.G., (eds.) *Dictionary of Paul and His Letters,* (Downers Grove, IL: IVP, 1993).

Haykin, M.,'The Fading Vision? The Spirit and Freedom in the Pastoral Epistles', *EQ*, Vol LVII/No.4, (1985), pp.291-306.

Hedinger, M.R., 'Towards a Paradigm of Integrated Missionary Training', Doctoral Thesis presented to the Faculty of Western Seminary, Portland, Oregon (April, 2006). Unpub.

Hendriksen, W., *I & II Timothy and Titus* (London: The Banner of Truth Trust, 1972).

Hennecke, E., and W. Schneemelcher, (eds.), *New Testament Apocrypha,* 2 Vols. (Philadelphia:

Westminster, 1963).

Hiebert, D.E., *Titus & Philemon* (Chicago: Moody Press, 1977).

Hilborn, D., (ed.*), The Nature of Hell. A Report by the Evangelical Alliance Commission on Unity and Truth among Evangelicals ACUTE*. (Carlisle: Paternoster Press, 2000).

Hitchcock Montgomery, F.R., 'Latinity in the Pastorals', *Exp Tim* 39 (1927-1928), pp. 347-352.

Ho, C. E., 'Do the Work of an Evangelist: The Missionary Outlook of the Pastoral Epistles', PhD Diss. University of Aberdeen, (2000). Unpub.

- 'Mission in the Pastoral Epistles', in Kostenberger, A.J., Wilder, T.L., (eds.), *Entrusted with the Gospel: Paul's Theology in the Pastoral Epistles* (Nashville, B&H Academic, 2010).

Holtzmann, H.J., *Die Pastoralbriefe kritisch und exegetisch behandelt* (Leipzig: Wilhelm Engelmann 1880). Houlden, J.L., *The Pastoral Epistles* (I and II Timothy, Titus) (London: SCM Press, 1989).

Hughes, R.K., & Chapell, B., *1-2 Timothy and Titus: To Guard the Deposit* (Wheaton: Crossway Books, 2000).

Hurley, J.B., *Man and Woman in Biblical Perspective: A Study in Role Relationships and Authority* (Leicester: IVP, 1981).

Jewett, P. K., *Man as Male and Female* (Grand Rapids: Eerdmans, 1975).

Johnston, L.T., *Letters to Paul's Delegates: 1 Timothy, 2 Timothy, Titus,* NTC (Valley Forge, Penn: Trinity Press International, 1996).

- *The First and Second Letters to Timothy*, AB (New York: Doubleday, 2001)
Karris, R.J., *The Pastoral Epistles,* NTM (Wilmington, Del: Michael Glazier, 1979). Keener, C. S., *Paul, Women and Wives* (Peabody, Mass: Hendrickson Publishers, 1992).
Kelly, J. N. D., *A Commentary on The Pastoral Epistles,* HNTC (New York: Harper & Row, 1964).
- *The Pastoral Epistles: 1 &11 Timothy Titus* (London: A&C. Black Publishers Limited, 1986).
Kent, H.A., Jr., *The Pastoral Epistles*, Studies in 1 and 2 Timothy and Titus (Chicago: Moody Press,
1982).
King, G.H., *A Leader Led: An Expositional Study of 1 Timothy* (London: Marshall, Morgan & Scott,
1976).
-*To My Son: An Expositional Study of 11 Timothy* (London: Marshall, Morgan & Scott, 1976).
Knight, G. W., 111, *The Faithful Sayings in the Pastoral Epistles* (Kampen: J.H. Kok, 1968).
- The *Pastoral Epistles: A Commentary on the Greek Text*, NIGTC (eds.) I. H. Marshal and W. Gasque (Grand Rapids: Eerdmans, 1992).
- 'The New Testament Teaching on the Role Relationship of Male and Female with Special Reference to the Teaching/Ruling Functions in the Church', *JETS* 18:2, (1975), pp.81-92.
Kostenberger, A.J., and Wilder, T., (eds.) *Entrusted with the Gospel: Paul's Theology in the Pastoral Epistles* (Nashville, Tennessee: B&H Publishing Group, 2010).
Kostenberger, A.J., 'Mission', in Alexander, T.D., Rosner, B.S.,(eds.), *New Dictionary of Biblical Theology*
(Leicester: IVP, 2000), pp.663-668.
Köstenberger, A.J., Schreiner, T.R, Baldwin, S.H, (eds.), *Women in the Church: a Fresh Analysis of 1 Tim. 2:9-15* (Grand Rapids, Michigan: Baker, 1995).
Kroeger, R.C. and Kroeger C. C., *I Suffer not a Woman: Rethinking 1 Timothy 2:11-15 in Light of Ancient Evidence* (Grand Rapids, Michigan: Baker, 1993).
Kümmel, W.G., *Introduction to the New Testament,* Translated by H.C.Kee (Nashville: Abingdon, 1975). Lake, H. K., and J. E. L. Oulton, Eds. and Tr., *Eusebius, The Ecclesiastical History,* 2 vols. (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1926-32).
Larkin, W.J., Jn. and J. F. Williams, (eds.), *Mission in the New Testament: An Evangelical Approach*

(Maryknoll, New York: Orbis Books, 1998).
Loeb Classical Library. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
Lea, T.D., and Griffin, H.P., *1, 2 Timothy, Titus,* The New American Commentary, (ed.) David S.
Dockery, no.34 (Nashville: Broadman Press, 1992).
Leaney, A.R.C., *The Epistles to Timothy, Titus and Philemon: Introduction and Commentary,* TBC
(London: SCM, 1960).
Lewis, N., and M. Reinhold, (eds.), *Roman Civilisation* (New York: Columbia University Press, 1955). Liefield, W., *1 and 2 Timothy, Titus* NIVAC (Grand Rapids: Zondervan, 1999).
Lock, W., *A Critical and Exegetical Commentary on The Pastoral Epistles* ICC (Edinburgh: T.& T.Clark, 1966).
Marshall, I. H., 'Review of S.G.Wilson, *Luke and the Pastoral Epistles*', *JSNT*, 10 (1981), pp.69-74.
- 'Recent Study of the Pastoral Epistles', *Them.* 23:1, (1997), pp.5-29.
- *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles,* International Critical Commentary, (eds.), J.A. Emerton, C.E.B. Cranfield, and G.N. Stanton (Edinburgh: T. & T. Clark, 1999).
Martin, R.P., P. H. Davids, D. C. Allison, Jr., (eds.), *Dictionary of the Later New Testament and its*
Developments (Leicester: IVP, 1997).
Merkle, B.L., 'Ecclesiology in the Pastoral Epistles', in AJ Kostenberger, TL Wilder (eds.), *Entrusted with the Gospel: Paul's Theology in the Pastoral Epistles* (Nashville: B&H Academic, 2010), pp.173-198.
Meztger, B., *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (2nd edition) (New York; United Bible Societies, 1994).
Miller, J.D., *The Pastoral Letters as Composite Documents* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997). Moo, D. J., '1 Timothy 2:11-15: Meaning and Significance.' *Trinity Journal* 1, (1980), pp.62-83.
-'What does It Mean Not to Teach or to have Authority Over Men? 1 Timothy 2.11-15', in *Recovering Biblical Manhood and Womanhood* (Wheaton, Crossway, 1991).
Morris, L., *The Apostolic Preaching of the Cross* (London: Tyndale, 1965).
Moule, C.F.D., 'The Problem of the Pastoral Epistles: A Reappraisal,' *Bulletin of the John Rylands Library,*
Manchester, xlvii, (1964-65), p. 434.
Moule, H.C.G., *The Second Epistle to Timothy,* The Devotional Commentary Series (London: Religious Tract Society, 1905).

- *Studies in II Timothy* Kregel Popular Commentary Series (Grand Rapids: Kregel, 1977).

Mounce, W. D., *Pastoral Epistles,* Word Biblical Commentary, Bruce M. Metzger, David A. Hubbard, and Glen W. Barker (eds.), no.46 (Nashville: T. Nelson, 2000).

Oden, T.C., *First and Second Timothy and Titus* Interpretation: A Bible Commentary for Teaching and Preaching (Louisville: John Knox Press, 1989).

O'Rourke, B., *Confessions of Augustine*, Book 9, (London: Darton, Langham, Todd, 2013). Quinn, J.D., '*î46* – The Pauline Canon', *CBQ* 36, (1974), pp. 379-385.

- 'The Last Volume of Luke: The Relation of Luke-Acts and the Pastoral Epistles', in

Perspectives on Luke-Acts, ed. Charles Talbert, Danville, Va.: Association of Baptist Professors of Religion (Edinburgh, T&T Clark, 1978) pp. 62-75.

Quinn, J.D., and W.C. Wacker, *The First and Second Letters to Timothy* (Grand Rapids, Michigan: UK. Cambridge, Eerdmans, 2000).

Perriman, A., *Speaking of Women: Interpreting Paul* (Leicester: Apollos, 1998). Piper, J., *The Future of Justification* (Wheaton, Illinois: Crossway Books, 2007).

Plummer, R. L., *Paul's Understanding of the Church's Mission: Did the Apostle Paul expect the Early Christian Communities to Evangelise?* (Milton Keynes: Paternoster, 2006).

Plummer, R.L., review of 'Paul's Understanding of the Church's Mission' (Milton Keynes: Paternoster, 2006) by J.D. Dvorak in www.academia.edu/842635 Mc'Master Divinity College, JGRChJ 5, (2008), R60-R65.

Porter, S.E., 'What does it mean to be "Saved by Childbirth" (1 Timothy 2:15)?' *Journal for the Study of the New Testament*, 49, (1993), pp.87-102.

Quinn, J.D., *The Letter to Titus* (New York: Doubleday, 1990).

Rienecker, F., and C. Rogers,*Linguistic Key to the Greek New Testament* (Grand Rapids, Michigan:

Zondervan, 1980).

Robertson, W., *The Expositor's Greek Testament,* 5 vols., (Grand Rapids: Eerdmans, 1956). Sanders, E.P., *Paul and Palestinian Judaism* (London: SCM, 1977).- *Paul, the Law and the Jewish People* (Philadelphia, Fortress, 1983).

Schleiermacher, F.D.E., '*Über den sogenannten Brief des Paulos an den Timotheos* (Ein kritisches

Sendschreiben an J. C. Gass', Berlin: Realschulbuchhandlung, 1807).

- *Sämmtliche Werke*, 32 vols., (Berlin: G. Reime, Vol. I, part 2, 1836).
Schnabel, E.J., *Paul the Missionary: Realities, Strategies & Methods* (Nottingham: Apollos, IVP, 2008).
Scholer, D.M., 'Feminist Hermeneutics and Evangelical Biblical Interpretation.' *Evangelical Review of Theology*, 15:4, (Oct. 1991), pp.305-320.
Schott, H.A., *Isagoge Historico-critica de Libros Novi Foederis Sacros* (Walz, Bibliop, Acad, 1830).
Scott, E.F., *The Pastoral Epistles*, ed. James Moffatt (New York: Harper and Brothers Publishers, 1946). Senior, D., & C. Stuhlmueller, *The Biblical Foundations for Mission* (London: SCM, 1983).
Sherwin-White, A.N., *Roman Society and Roman Law in the New Testament* (Oxford: Clarendon, 1963). Sider, R., *Evangelism, Salvation and Social Justice* (Bramcote: Grove Books, 1977).
Simpson E. A, *The Pastoral Epistles* (London:The Tyndale Press, 1954).
Skeat, T.C., '"Especially the Parchments": A note on 2 Timothy IV.13', *JTS* 30, (1979), pp.173-177. Spicq, C., S*aint Paul: Les Épîtres pastorals,* 4th ed. 2 Vols. Etudes bibliques 29 (Paris:Gabalda, 1969). Spurgeon, C.H., *Autobiography: Vol 1: The Early Years: 1834-1859* (Edinburgh:The Banner of Truth Trust, 1962).
Stott, J.R.W., *Guard the Gospel, The Message of 2 Timothy* (London: IVP, 1973).
- *Christian Mission in the Modern World* (London: Falcon Books, 1975).
- *The Message of Romans: God's Good News for the World* (Leicester: IVP, 1994).
- *The Message of 1 Timothy and Titus* (Leicester: IVP, 1996).
Stott, J.R.W., & Edwards, D.L., *Essentials: A Liberal-Evangelical Dialogue* (London: Hodder and
Stoughton, 1988).
Stetzer, E., 'Writing on the Wall: The Future of the Church and its Mission', in *Enrichment Journal,* 13, (Spring 2008) Springfield MO.
Theron, D. J., *Evidence of Tradition* (Grand Rapids: Baker Book House, 1958). Tidball, D., *Ministry by the Book* (Nottingham: Apollos, 2008).
Torm, F.E., *Die Psychologie der Pseudonymität im Hinblick auf die Literatur des Urchristentums*, Studien der Luther-Akademie 2 (Gütersloh: Bertelsmann, 1932).
Towner, P. H., The Goal of Our Instruction: the Structure of Theology and Ethics in the Pastoral
Epistles, Journal for the Study of the New Testament Supplement Series (Sheffield: Sheffield
Academic Press, 1989).

- *The Letters to Timothy and Titus,* The New International Commentary on the New Testament (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2006).

Trummer, P., *Die Paulustradition der Pastoralbriefe,* BBET, 8 (Frankfurt: P. Lang, 1978).

Verkuyl J., *Contemporary Missiology: An Introduction* (Grand Rapids: W.B. Eerdmans Publishing
Company, 1978).

Yamauchi, E., *Pre-Christian Gnosticism* (London: Tyndale Press, 1973).

Yohannan, K.P., *Come Let's Reach the World* (Carrollton, TX: GFA Books, 2004), pp.31-45. Young, F., *The Theology of the Pastoral Letters* (Cambridge: C.U.P, 1994).

Wagner, C.P., *Church Planting for a Greater Harvest* (Ventura, California: Regal Books, 1990).

Wieland, G.W., *The Significance of Salvation: a Study in Salvation Language in the Pastoral Epistles* (Milton Keynes: Paternoster, 2006).

Wilder, T., *Pseudonymity, the New Testament, and Deception: an Inquiry into Intention and Deception* (Lanham, MD: University Press of America, 2004).

Wilson, G.B*., The Pastoral Epistles* (Edinburgh: Banner of Truth, 1982). Wilson, S.G., *Luke and the*
Pastorals (London: SPCK, 1979).

Winter, B.W., *Roman Wives, Roman Widows: The Appearance of New Women and the Pauline Communities* (Grand Rapids: Eerdmans, 2003).

Winter, R.D., and Koch, B.A. 'Finishing the Task: The Unreached Peoples Challenge', In Perspectives on the World Christian Movement: A Reader, (eds.) Winter, R.D., and Hawthorne, S.C.,
(Pasadena, CA: William Carey Library, 2009), pp.531-46.

Witherington, B., 111, *Women in the Ministry of Jesus* (Cambridge: CUP, 1984).

- *Women in the Earliest Churches* (Cambridge: CUP, 1988).
- *Women in the Genesis of Christianity* (Cambridge: CUP, 1990).
- *Letters and Homilies for Hellenized Christians,* Vol.1: *A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3* John (Downers Grove: InterVarsity Press, and Nottingham: Apollos, 2006).

Wright C.J.H., 'The Old Testament and Christian Mission' in *Evangel*, 14 (Summer, 1996) pp. 37-43.

-*The Mission of God: Unlocking the Bible's Grand Narrative* (Nottingham: InterVarsity Press, 2006).

Wright, N.T., *The Climax of the Covenant* (Edinburgh: T & T Clark, 1991).

- *Justification: God's Plan and Paul's Vision* (London, SPCK, 2009).
Wright, E., *Tell The World: Apostolic Patterns for Evangelism and Mission* (Welwyn, Evangelical Press,
1981).

Pagini Internet

În privinţa problemelor cu noua perspectivă – Robert L. Reymond,
http://www.knoxseminary.org/Prospective/Faculty/KnoxPulpit/rreymond_sanders-dunn.html Accesat în noiembrie 2012.
Matthew Henry, Commentary on the Whole Bible, vol. VI Accesat în noiembrie 2012.
www.thetravelingteam.org/articles/amy.carmichaels-dream Accesat în aprilie 2015.
www.operationworld.org/roma Accesat în aprilie 2015.
www.micahnetwork.org Accesat în aprilie 2015.
www.sga.org.uk/our-work Accesat în aprilie 2015.
http://www.joshuaproject.net/ Accesat în aprilie 2015.
http://gem-werc.org/gd/findings.htm Accesat în aprilie 2015.
www.the-highway.com/annihilationism-Packer.html Accesat în aprilie 2015. J.I.Packer, în 'Evangelical Annihilationism in Review', o evaluare a criticii anihilismului în contrast cu doctrina biblică despre pedeapsa eternă.
www.oasisuk.org/theologyresourses, 2013. S. Chalke, 'Restoring Confidence in the Bible; Can we use the Bible as a reliable moral and spiritual guide in our twenty-first century globalised world?' Accesat în aprilie 2015.
www.premierchristianity.com/pastissues/2014 March-2014/ S. Chalke, 'Have we Misread the Bible?' Accesat în aprilie 2015.
www.premierchristianity.com/pastissues/2014/April2014 A.Wilson, 'Is the Bible the Word of God?' Accesat în aprilie 2015.